

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU

XIX. TÜRK TARİH KONGRESİ

THE XIXth
CONGRESS OF TURKISH HISTORY

ÖZET KİTAPÇIĞI
ABSTRACTS

3-7
EKİM
OCTOBER
2022

THE ANKARA HOTEL

Eti Mah. Celal Bayar Bulvarı. No:78/A 06930 Maltepe / ANKARA

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
TÜRK TARİH KURUMU

XIX. Türk Tarih Kongresi

The XIXth Congress of Turkish History

3-7 Ekim 2022

3-7 October 2022

Özet Kitapçığı-Abstracts

ANKARA, 2022

XIX. Türk Tarih Kongresi

Cumhurbaşkanı

Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın

Koruyucu Başkanlığı'nda

Türk Tarih Kurumu tarafından düzenlenmiştir.

The XIXth Congress of Turkish History
has been organized by
Turkish Historical Society
Under the High Patronage of
His Excellency
President Recep Tayyip Erdoğan

KURULLAR/COMMITTEES

ONUR KURULU/HONORARY COMMITTEE

Mehmet Nuri Ersoy	Kültür ve Turizm Bakanı
Nadir Alpaslan	Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı
Prof. Dr. Muhammet Hekimoğlu	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı
Prof. Dr. Birol Çetin	Türk Tarih Kurumu Başkanı

XIX. TÜRK TARİH KONGRESİ DÜZENLEME KURULU **/THE ORGANIZING COMMITTEE OF THE XIXth CONGRESS OF** **TURKISH HISTORY**

Prof. Dr. Birol Çetin	Prof. Dr. Tülay Metin
Hüseyin Murat Yücel	Prof. Dr. Üçler Bulduk
Prof. Dr. Abidin Temizer	Prof. Dr. Yunus Koç
Prof. Dr. Ali Uzay Peker	Prof. Dr. Zafer Toprak
Prof. Dr. Arif Bilgin	Doç. Dr. Ahmet Kılınç
Prof. Dr. Bahattin Çelik	Doç. Dr. Feridun Bilgin
Prof. Dr. Fatma Gül Demirel	Doç. Dr. Selim Argun
Prof. Dr. Hasan Babacan	Dr. Öğr. Üyesi Hasan Yılmazyaşar
Prof. Dr. Hikmet Öksüz	Dr. Öğr. Üyesi Güner Doğan
Prof. Dr. İbrahim Tellioglu	Yüksek Kurum Uzmanı M. Abdullah Kaymak
Prof. Dr. İlyas Kemaloğlu	Yüksek Kurum Uzmanı Selin Eren
Prof. Dr. Nadir Özbek	Dr. Semiha Nurdan
Prof. Dr. Necdet Hayta	Arşiv Uzmanı Muhammed Özler
Prof. Dr. Nihat Karaer	Arkeolog Kübra Güney
Prof. Dr. Selim Karahasanoğlu	

BİLİM KURULU / SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Abdullah Gündoğdu

Prof. Dr. Abidin Temizer

Prof. Dr. Ahmet Kanlıdere

Prof. Dr. Ahmet Özcan

Prof. Dr. Ahmet Şimşek

Prof. Dr. Ahmet Taşağıl

Prof. Dr. Ahmet Yüksel

Prof. Dr. Ali Satın

Prof. Dr. Ali Temizel

Prof. Dr. Ali Uzay Peker

Prof. Dr. Altay Tayfun Özcan

Prof. Dr. Arif Bilgin

Prof. Dr. Arzu Terzi

Prof. Dr. Asiye Mevhibe Coşar

Prof. Dr. Ayhan Ceylan

Prof. Dr. Ayşe Kayapınar

Prof. Dr. Azmi Özcan

Prof. Dr. Bahattin Çelik

Prof. Dr. Bahri Ata

Prof. Dr. Birol Çetin

Prof. Dr. Birsnel Küçüksipahioğlu

Prof. Dr. Cengiz Tomar

Prof. Dr. Cevdet Yakupoğlu

Prof. Dr. Cezmi Eraslan

Prof. Dr. Dinçer Koç

Prof. Dr. Ekrem Kalan

Prof. Dr. Emine Erdoğan Özünlü

Prof. Dr. Erhan Afyoncu

Prof. Dr. Erhan Öztepe

Prof. Dr. Erkan Göksu

Prof. Dr. Erol Özvar

Prof. Dr. Fahameddin Başar

Prof. Dr. Fatma Gül Demirel

Prof. Dr. Feridun Emecen

Prof. Dr. Feyzan Göher

Prof. Dr. Gülden Sarıyıldız

Prof. Dr. Hakkı Zafer Toprak

Prof. Dr. Hale Şıvgın

Prof. Dr. Haluk Selvi

Prof. Dr. Hasan Babacan

Prof. Dr. Haşim Şahin

Prof. Dr. Hatice Oruç

Prof. Dr. Hikmet Öksüz

Prof. Dr. Hülya Taş

Prof. Dr. Hüseyin Çınar

Prof. Dr. Hüsnü Özlü

Prof. Dr. İbrahim Ethem Atnur

Prof. Dr. İbrahim Maraş

Prof. Dr. İbrahim Tellioglu

Prof. Dr. İdris Bostan

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu

Prof. Dr. İlber Ortaylı

Prof. Dr. İlhami Durmuş

Prof. Dr. İlhami Yurdakul

Prof. Dr. İlhan Şahin

Prof. Dr. İlyas Kemaloğlu

Prof. Dr. Kadir Pektaş

Prof. Dr. Kaya Tuncer Çağlayan

Prof. Dr. Mahmud Erol Kılıç

Prof. Dr. Mahmut Ak

Prof. Dr. Makbule Sarıkaya

Prof. Dr. Mehmet Âkif Aydın

Prof. Dr. Mehmet Akif Kireççi

Prof. Dr. Mehmet Ali Çakmak

Prof. Dr. Mehmet Hacısalihoglu

Prof. Dr. Mehmet Okur

Prof. Dr. Mehmet Şahingöz

Prof. Dr. Mesut Ayar

Prof. Dr. Mesut Çapa

Prof. Dr. Mesut Uyar

Prof. Dr. Metin Ayışığı
Prof. Dr. Murat Keleş
Prof. Dr. Musa Şamil Yüksel
Prof. Dr. Mustafa Çolak
Prof. Dr. Mustafa Hamdi Sayar
Prof. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı
Prof. Dr. Muzaffer Tepekaya
Prof. Dr. Nadir Özbek
Prof. Dr. Necdet Hayta
Prof. Dr. Nedim İpek
Prof. Dr. Neşe Özden
Prof. Dr. Nihat Karaer
Prof. Dr. Okan Yeşilot
Prof. Dr. Osman Gazi Özgüdenli
Prof. Dr. Ömer Metin
Prof. Dr. Rafet Çavuşoğlu
Prof. Dr. Sadık Sarısan
Prof. Dr. Selami Kılıç
Prof. Dr. Selda Kaya Kılıç
Prof. Dr. Selim Karahasanoğlu
Prof. Dr. Selma Yel
Prof. Dr. Serdar Sarısır
Prof. Dr. Sevgi Gül Akyılmaz
Prof. Dr. Süleyman Kızıltoprak
Prof. Dr. Süleyman Özkan
Prof. Dr. Taha Niyazi Karaca
Prof. Dr. Tayfun Yıldırım
Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan
Prof. Dr. Turgut Yiğit
Prof. Dr. Tülay Metin
Prof. Dr. Uğur Üçüncü
Prof. Dr. Uğur Ünal
Prof. Dr. Üçler Bulduk
Prof. Dr. Yasemin Avcı
Prof. Dr. Yavuz Aslan

Prof. Dr. Yunus Koç
Prof. Dr. Yusuf Ayönü
Prof. Dr. Yusuf Tekin
Prof. Dr. Yusuf Ziya Taşkan
Prof. Dr. Zehra Aslan
Doç. Dr. Abdurrahman Bozkurt
Doç. Dr. Abdurrahman Harun Özdaş
Doç. Dr. Ahmet Kılınç
Doç. Dr. Alev Gözcü
Doç. Dr. Bekir Tümen Somuncuoğlu
Doç. Dr. Cihat Aydoğmuşoğlu
Doç. Dr. Çiğdem Atakuman
Doç. Dr. Elif Bayraktar Tellan
Doç. Dr. Erdal Çoban
Doç. Dr. Fahri Maden
Doç. Dr. Fatma Rezzan Ünalp
Doç. Dr. Feridun Bilgin
Doç. Dr. Melike Sarıkcıoğlu Ökten
Doç. Dr. Muhammed Bilal Çelik
Doç. Dr. Murat Özkan
Doç. Dr. Mustafa Uyar
Doç. Dr. Selim Argun
Doç. Dr. Sevilay Özer
Doç. Dr. Sırrı Hakan Kırımlı
Doç. Dr. Togay Seçkin Birbudak
Doç. Dr. Tolga Bozkurt
Doç. Dr. Ümmügülüm Polat
Doç. Dr. Zübeyde Güneş Yağcı
Dr. Öğr. Üyesi Güner Doğan
Dr. Öğr. Üyesi Hasan Yılmazyaşar
Dr. Öğr. Üyesi Liaisan Şahin
Dr. Öğr. Üyesi Nurcan Boşdurmaz
Dr. Öğr. Üyesi Serdar Oğuzhan Çaycıoğlu
Dr. Öğr. Üyesi Zekeriya Türkmen

İÇİNDEKİLER

Bahattin Çelik: <i>Şanlıurfa'da Göbeklitepe ve Benzeri Çağdaş Merkezler</i>	1
Mustafa Erkan Fidan: <i>Eskişehir ve Kütahya Tarih Öncesi Dönem Yüzey Araştırmaları (2017-2021, Beş Yıllık Genel Bir Değerlendirme)</i>	3
Yalçın Kamış: <i>Erken Tunç Çağı'nda Acemböyük</i>	5
Mustafa Hamdi Sayar: <i>Şehir Devletinden Başkente: Perinthos/Herakleia/ Marmara Ereğlisi</i>	7
Mehmet Işıklı: <i>Ayanis Kentinden Urartu Dinine Dair Yeni Veriler: Podyumlu Salon Yeni Bir Dinsel Yapı Mı ?</i>	9
Allahverdi Alimirzayev: <i>Nahçıvan Bölgesinin İki Şehri Hakkında Asur Metinleri</i>	11
Sevgül Çilingir Cesur: <i>Hitit Ritüellerinde Dini Bir Mekân Olarak "Ev"</i>	13
Alpaslan Ceylan: <i>Kırgızistan Örnök Kaya Resimleri</i>	15
Nezahat Ceylan: <i>Kırgızistan Koçkor Kaya Resimleri</i>	17
Oktay Özgül: <i>Kırgızistan/Issık Göl-Çiyim Taş Kaya Resimleri</i>	19
Behmen Aliyev: <i>Azerbaycan'ın Gazakh-Ağstafa Bölgesinde Mezar Taşları Üzerindeki Koç-Koyun Motifleri</i>	21
Tülay Metin: <i>Selçuklularda Meliklerin Eğitimi</i>	24
Esra Çıplak: <i>Memlûklerde Eğitim ve Tören Alanları: Meydanlar</i>	26
Rıdvan Yiğit: <i>Memlûk Vakıf Araştırmalarına Bir Katkı: Sıryakus Vakfı</i>	28
İbrahim Duman: <i>Ortaçağ İran'ında Bir Silah ve Çelik Üretim Merkezi: Çâbek</i>	31
İrada Aliyeva: <i>Kafkasya'da Ortodoks Hristiyanlığı Restorasyon Derneği'nin Kurulması</i>	33
Cengiz Buyar - Derya İdikurt: <i>Türkistanlıların Hac Yolculuğunun Osmanlı-Rus İlişkilerindeki Yeri</i>	36
Zukhra Altymyshova: <i>Kırgız Basmacı Lideri Canıbek Kazı'nın Direnişi Örneğinde Kırgızistan'da Basmacı Hareketi</i>	38
İlker Türkmen: <i>Göçebe ve Kent Kültürünün Etkileşimine Bir Örnek Olarak 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Fergana Vadisi</i>	41

İsmet Türkmen: <i>İngiltere'nin Kafkasya Politikasına Mubalif Bir Diplomat: David Urquhart (1833-1856)</i>	43
Eray Bayramol: <i>Çarlık Rusya Dışişleri Bakanlığı Raporlarında Birinci Dünya Savaşı'nda Afganistan'da Osmanlı Devleti'ne Karşı İngiliz-Rus Ortaklığı</i>	45
Uğur Bozkurt: <i>General Nikolay İvanoviç Yevdokimov'un (1804-1873) Raporu Işığında Rusya'nın Kafkasya'daki Göç Politikası</i>	48
Furkan Külünk: <i>Çarlık Rusyası'nın Merv'i İşgali Sürecinde İngiliz-Rus Diplomasisi (1874-1884)</i>	50
Üçler Bulduk: <i>Babürlü Kaynakları Işığında Bir Şecere Denemesi: Babürzâdeler ve Begümler</i>	52
Neslihan Durak: <i>Babürlü Sarayında Kadın</i>	54
Müslüme Melis Savaş Tonyalı: <i>Babürlü Saray Kadınlarının Güzellik Algısı ve Giyim-Kuşamları</i>	56
Ferüza Djumanıyazova: <i>El-Hint'te İlk Orta Çağlarda Az Bilinen Bir Türk Kökenli Sülale: Uddiyana Şahileri</i>	58
İlyas Kemaloğlu: <i>Savaş ve Barışın Habercisi: Altın Orda Elçileri</i>	61
Altay Tayfun Özcan: <i>İlteber Almış ve Egemenliğinin Dönüşüm Süreci</i>	63
Radik Salihov: <i>Tatar Medeniyetinin Gelişmesindeki Önemli Bir Süreç Olarak İtil Bulgarlarının İslamiyeti Kabulü</i>	66
İlnur M. Mirgaleev: <i>İslam Tarihinin Bir Parçası Olarak Altın Orda Devleti Tarihi</i>	70
Mehmet Ali Ünal: <i>Kaşyenice Nahiyesinde Germiyanogulları'ndan Osmanlılar'a İntikal Eden Vakıflar ve Çiftlikler</i>	73
Orlin Sabev: <i>The Fate of Ottoman Waqf Libraries in Bulgaria</i>	75
Nusret Çolo: <i>Sadrazam Sokollu Mehmed Paşa'nın Rumeli'deki Vakıfları</i>	77
Elma Korić: <i>The Muhasebe Defter of the Waqf of Kapuagha Kayış Mustafa Agha in Ljubinje from Year 1617</i>	79
Alaattin Aköz: <i>Menfûr-ı Cemaat ve Muhtâr-ı Cemaat: İmamların Azlinde ve Atanmasında 'Mahalleli' Etkisi</i>	81
Yasemin Beyazıt: <i>İcazetnâme ve Mansıb Peşinde: "Huzurda İmtihan Olmak"</i>	83

Ferit Arı: <i>Mısır Kazâ Kadıları (1750-1770)</i>	85
Muhammet Nuri Tunç: <i>Kadı ve Nâiblerin Soruşturulmasında Müvellâ Uygulaması</i> -17. Yüzyılın Sonlarından 18. Yüzyılın Ortalarına-.....	87
Cengiz Fedakar: <i>1768-1774 Osmanlı Rus Savaşı'nda Akkirman Kalesi'nin</i> <i>Fonksiyonu</i>	90
Güner Doğan: <i>Karlofça Antlaşmasından Berlin Antlaşmasına: Osmanlı- Rus</i> <i>Sınırı ve Tartışmalı Alanlar (1699-1878)</i>	92
Vahit Cemil Urhan: <i>1877-1878 Osmanlı-Karadağ Savaşı'nda Bar Kuşatması</i>	94
Hüseyin Onur Ercan: <i>Osmanlı-Venedik Savaşı Sırasında Habsburglarla</i> <i>Diplomatik Temas: Müteferrika İbrahim Ağa'nın Viyana Elçiliği (1715)</i>	96
Mustafa Sabri Küçükbaşcı: <i>Osmanlı Tarihi Araştırmaları İçin Az Bilinen Bir Kaynak:</i> <i>Topkapı Sarayı Taş Kitabeler Koleksiyonu</i>	99
Slobodan Ilić: <i>Path to the Truth Through Taming of the Soul: The Ottoman Mystic</i> <i>Hüseyin Lâmekânî(d. 1625) and His Treatise on Seven Layers of the Animal</i> <i>Soul (Risâle-i Atvâr-ı Seb'â)</i>	101
Fahri Maden: <i>Maltepe'de Bir Erenler Durağı: Başbüyük Köyü Daver Baba/Kerime</i> <i>Nine Tekkesi</i>	103
Musa Kılıç: <i>Osmanlı Şebbenderliklerinde İmam İstibdamı</i>	105
Feyzan Göher: <i>MÖ I. - MS VIII. Yüzyıllar Arasında Orta Asya Türk</i> <i>Müzik Tarihi</i>	107
Rinat Zhumatayev: <i>The Worldview System of the Saka Period on the Example of the</i> <i>"Royal" Barrows of Eastern Kazakhstan</i>	109
Hayrettin İhsan Erkoç: <i>Kanlı Türklerinin Kökenleri ve Ortaya Çıkışları Üzerine</i>	111
Şükrü Aktaş: <i>Xianbei Tuobalarında Siyasi Teşkilatın Oluşumu ve Akraba</i> <i>Topluluklarla Olan İlişkilere Yansıması</i>	113
Zurab Khonelidze: <i>Georgian Peace Paradigm - Perspectives on University</i> <i>Diplomacy</i>	115
Jemal Gamakharia: <i>Problems of History of Abkhazia - as reflected in the Materials of</i> <i>Georgian - Russian Diplomatic Relations of the Years of 1636 - 1640</i>	118

Mikhail Baskhanov: <i>Mapping the Heartlands of Ottoman Empire: Russian Cartographic Project in Anatolia (1829-1835)</i>	120
Nataliya Zub: <i>On the History of the Activities of Turkish Consulates in Ukraine (19th - Early 20th Centuries)</i>	122
Musa Qasımlı: <i>Zengezur'un Ermenistan'a Verilmesi (Rusya, Gürcistan ve Azerbaycan Arşiv Belgeleri Işığında)</i>	124
Nermine Amirbeyova: <i>XVIII. Yüzyılın Ortaları - XIX. Yüzyılın Başlarında Azerbaycan'ın Askeri Tarihinin Sorunları</i>	127
Anvar Mammadov: <i>Bolşevik İktidarının İlk Aylarında Azerbaycan'da Yeni Rejime Karşı Halk İsyanları</i>	130
Xoshgedem İslam: <i>1917-1918'de Bakü Sovyetinin "Şark Planı"</i>	133
Ali Engin Oba: <i>Tarih ve Diplomasi Araştırmalarına Göre Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Diplomat Kimliği</i>	136
Mahmoud Al-Qaysi: <i>Gazi Mustafa Kamal Atatürk and the Turkish Revolution in the Iraqi Perception: A Study in the Iraqi Historical Literature</i>	139
Vladan Virijević: <i>Communist Movement in Turkey in the Reports by Diplomacy and the Press of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes/Yugoslavia (1918-1941)</i>	141
Mehmet Pınar: <i>Romanya Büyükelçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Gözünden Romanya'nın Dış Politikası</i>	144
Daniela Popescu: <i>Romanian-Turkish Diplomatic Relations During the First Years After the Communist Regime Took the Power in Romania – the Border Crossings into Turkey</i>	146
Rahmi Doğanay-Ahmet Çelik: <i>Büyük Taarruz ve Sonuçlarının Dönemin Sovyet Rusya Basınında Ele Alınışı</i>	148
Mehmet Okur: <i>Büyük Taarruz Sürecinde ABD Basınında Yunan Propagandası ve Türk Zaferine Bakış</i>	150
Makbule Sarıkaya: <i>Karagöz Karikatürlerinde Büyük Taarruz Başkomutanlık Meydan Muharebesi</i>	152

Zekeriya Türkmen: <i>100. Yılın Penceresinden Bir Bakış: Başkomutan Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Not Defterlerine Göre Sakarya Meydan Muharebesinden Büyük Taarruza Dair Görüş ve Değerlendirmeleri</i>	154
Fevzi Çakmak: <i>Saltanatın Kaldırılmasının 100. Yılında Türk Basınında Regim Tartışmaları (Kasım 1922–Ocak 1923)</i>	157
Cavid Qasimov: <i>Nikolay Georgiyeviç Korsun'un Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İlgili Akademik Çalışmaları</i>	159
Ferruh Kayalan: <i>Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinde Mülteciler ve Salgın Hastalıklar Hakkında Fransız Ordusu Baştabibi Mösyö Dr. Cartine'in Tespitleri</i>	161
Ali Kaşıyugun: <i>Kurtuluş Savaşı'nda İaşe: TBMM Zabıt Cerideleri Ekseninde Bir Değerlendirme (1920–1922)</i>	163
Hikmet Öksüz: <i>Amerikan Belgelerine Göre Balkan Antantında Türkiye'nin Rolü</i>	165
Soyalp Tamçelik: <i>Türk Dış Politikasında Hatay'ın Türkiye'ye Katılmasıyla İlgili Yeni Bir Yaklaşım: Revizyonizm ve Anti-Revizyonizme Karşı Pragmatik Reformizm Önermesi</i>	167
Yücel Güçlü: <i>Selahattin Ülkümen: Milletler Arası Dürüst</i>	169
Müjdat Karagülmez: <i>Musul Meselesi'nde Macar Bir Diplomat: Kont Pal Teleki ve Musul Meselesi'ndeki Rolü</i>	173
Çiğdem Gürsoy: <i>Marsilya'da Osmanlıya Yönelik Ticari Faaliyetler: "Türk İktisat Evi" ve Yayın Organı "Ticaret Rehberi" (1914)</i>	176
Mustafa Tayfun Üstün: <i>Whittall Ailesinin Kişisel Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı Devleti'nin Son Dönemine Ait Tespitler</i>	178
Emel Demir Görür: <i>İngiliz Basınında Kırım Savaşı: Cengaver Türkler</i>	181
Hakan Şallı: <i>I. Balkan Savaşı'nın Yerel Sesi: Kuşatma Sırasında Yayınlanan Edirne Vilayet Gazetesi</i>	183
Ahmet Şimşek: <i>Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Tarih Ders Kitaplarında Tarih Kavramı</i>	185

Resul Babaoğlu: <i>Türk Tarih Tezi, Arkeoloji ve Ulus İnşası Bağlamında Atatürk Dönemi Türkiye'sine Amerika Merceğinden Bir Bakış</i>	187
Emre Elmas: <i>Tarih, Kurgu ve Usul: Fuad Köprülü'nün Usul Anlayışına Yönelik Eleştirel Bir Okuma</i>	189
Sevcan Başboğa Özen: <i>Ulusun Hafızasının İnşası: Erken Cumhuriyet Dönemi Süreli Çocuk Yayınlarında Yeni Bir Tarih Anlatısının Kurgulanması</i>	192
İbrahim Şirin: <i>Osmanlı Kadın Hatıralarının Tarih Yazımında Kullanım Değeri - Osmanlı Kadın Ben Anlatıları Tarihçiye Ne Söyler?</i>	194
Ebru Gülbüz Erol - Fuat Uçar: <i>Türk Tarihi ve Efsanevi Kişiliklerin Topluma Yansıtılmasına Bir Örnek: "Karagöz ve Hacıvat Neden Öldürüldü" Filmi Üzerine Göstergebilimsel Bir İnceleme</i>	196
Saniye Köker: <i>Tarihsel Gerçeklik Bağlamında Hüküm Gecesi Romanının Otobiyografik Açıdan İncelenmesi</i>	198
Can Tankut Esmen: <i>Popüler Tarihçiliğin Türkiye'de Kıyıda Kalmış Bir Örneği: Türklerin Altın Kitabı</i>	200
Bülent Arı: <i>Atatürk Dönemi Halk Eğitimi Politikaları ve Bunun Açık Şiirine Yansımaları</i>	202
Ahmet Ali Gazel: <i>Erken Cumhuriyet Döneminde Öğrenci Hareketleri (1924)</i>	204
Asil Kaya: <i>Türk Diplomasi Tarihi'nde Bir İlk: Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Öğrencilerin Diplomatik Temasları ve İzlenimleri (Eylül 1924)</i>	206
Pınar Tuna: <i>Kâzım Karabekir Paşa'nın Yetim Çocuklarının Ankara ve İstanbul Ziyaretleri</i>	209
Emin Alp Malkoç: <i>Erken Cumhuriyet Döneminde İstanbul Gündeminden Bir Kesit: Haliç ve Haliç'in Temizlenmesi Sorunu</i>	211
Handan Haykır: <i>Cumhuriyet Dönemi Mesleki Dergi Yayıncılığına Bir Örnek: Demiryollar Mecmuası</i>	214
Suna Altan: <i>Demokrat Parti İktidarının Basın Aracı Olan Demokrat Gazeteler: Doğu Anadolu Örneği</i>	217

Mustafa Arıkan: <i>Cumhuriyet Dönemi Hukuk Tarihi Araştırmaları İçin Önemli Bir Kaynak Olarak Adliye Arşivleri</i>	219
Ayşen Sina: <i>II. Philippos'un Doğu Trakya Politikaları ve Odrys Kralları</i>	222
Ercüment Yıldırım: <i>Perslerin Anadolu'daki Vergilendirme Sistemi</i>	224
Alican Doğan: <i>Ksenophon'un Kyrou Paideia ve Anabasis'inde Askeri Eğitim, Strateji ve Taktik</i>	226
Fariz Öncü: <i>Pers Kralları ile Satraplar Arasındaki "Patronaj" İlişkisinde Bir Sapma Örneği Olarak Herodotos'un Sardeis Satrabı Oroites'e İlişkin Anlatısı</i>	228
Mustafa Beyazıt: <i>Denizli Tavas İlçesi Hırka Köyü Mezarlığı Ön Araştırmaları</i>	230
İbrahim Üngör: <i>Erzincan ve Çevresinde Erken Dönem Kurganlar</i>	232
Başaran Doğu Göktürk: <i>Ankara Güdül Adalıkuzu Petrogliflerindeki "Ok-Adam" Tasvirleri</i>	234
Aknur Koshymova: <i>Türk Boylarının Aşiret Sembolleri (Damgaları)</i>	236
Osman Gazi Özgüdenli: <i>Sultan Tuğrul Bey'in Bizans İmparatoru'na Bilinmeyen Bir Mektubu</i>	239
Ahmet Nurullah Özdal: <i>Irak Selçukluları Devleti'ni Yıkıma Götüren Ekonomik Kriz ve Bu Krizin Nedenleri</i>	241
Bülent Özkuzugüdenli: <i>Büyük Selçuklu Sultanı Alp-Arslan'a Ait Bilinmeyen Bir Tayin Menşûru</i>	244
Sinan Tarıfci: <i>Sultan Sencer Devrine Ait Resmî Vesikalara İstinaden Büyük Selçuklularda Valilik Müessesesine Dair Bazı Değerlendirmeler</i>	246
Namıg Musalı: <i>Erzurumlu Muhammed Arif İspanakçı Paşazade ve İnkılâb-ı İslâm Beyne'l-Havâs ve'l-Avâm Adlı Eseri</i>	249
Mübariz Ağalarov: <i>Emir Mahmud Handmir'in Hayatı, Tarihçiliği ve "Tarih-i Şah İsmail ve Şah Tahmasb-i Safevi" İsimli Eseri</i>	251
Meryem Doygun: <i>Hârezmşahlar Devleti Tarihi İçin Önemli Bir Kaynak: Tarih-i Elfî</i>	254
Sonay Ünal: <i>Tarihi Kaynak Olarak Farsça Tezkireler</i>	256

Marina Imasheva: <i>Abdurakhman Gumari: As a Leader of the Turkic-Muslim Movement of Russia in Early XX. Century</i>	258
Ezizağa Elekberov: <i>SSCB'nin Kazakistan'daki Ham Toprak Politikasının Sırları ve Azerbaycan'ın Bu Kampanyaya Katılımı</i>	260
Zilola Khalilova: <i>The Status of Madrasa And Secularism in Soviet Turkestan Educational History</i>	264
Bakhtiyor Alimdjanov: <i>History of Activity of the Samarkand Branch of the Russian-Asiatic Commercial Bank</i>	266
Lyubomir Mikov: <i>Sacred Footprints in Ottoman Culture and Art</i>	268
Zülfiye Koçak: <i>Manastır'da Kadın Giyim-Kuşam Kültürü (1700-1730)</i>	270
Oya Kasap Ortaklan: <i>Osmanlı Topraklarını Filme Almak (1896-1914)</i>	272
Kübra Fettahoğlu: <i>Rasathane-i Âmire'nin Annuaire a l'Usage de Constantinople pour l'Année 1871 Adlı Salnâmesi Hakkında Bir Değerlendirme</i>	274
Emir Filipovic: <i>Dubrovnik Devlet Arşivleri'nden Osmanlılara Ait Kiril Alfabesinde Belgeler: Erken Osmanlı Diplomatiğine Bir Katkı</i>	276
Ema Petrovic: <i>The Serbian Historiography on the Ottoman Empire—the Latest Trends and Topics</i>	278
Danko Leovac: <i>Empire in the Turmoil-The Ottoman Empire and the Balkans (1828-1833)</i>	280
Aladin Husic: <i>17. Yüzyılda Bosna Eyaletinde Sipahi Teşkilatı Hakkında</i>	282
Feridun Emecen: <i>Fetret mi İç Savaş mı? Bir Dönemin Adlandırılmasına Dair Bazı Mülâhazalar</i>	284
Yılmaz Kurt: <i>Osmanlılarda Cizye Toplanmasında Karşılaşılan Güçlükler</i>	286
Doğan Yörük: <i>Tahrir Defterleri ile Şer'îye Sicillerinin Demografi Çalışmalarındaki İmkân ve Sınırlılıkları</i>	289
Muhammet Zahit Atçıl: <i>Rustem Pasha's Support and Protection of Ottoman Merchants in the Sixteenth Century</i>	292
Hüseyin Kalemli: <i>Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Ordusunda Develi Nakliye Kolları</i>	294

Ahmet Atalay: <i>Giresunlu Osman Ağa'nın I. Dünya Savaşı'ndaki Artvin Çıkarması</i>	296
Suat Akgül: <i>I. Dünya Savaşı'nda Antalya Kıyı Muharebeleri ve Bir Türk Subayının Başarıları</i>	299
Adem Çalışkan: <i>Osmanlı Ordusu'nda Askeri Firariler: Birinci Dünya Savaşı'ndan Kanıtlar</i>	301
Meryem Günaydın: <i>Kürt Aşiret Beylerinin Ermeni Eşkîyalar Tarafından Katli</i>	303
Haşim Erdoğan: <i>Diaspora Süryanilerinin Soykırım İddiaları ve Türkiye'deki Süryanilerin Tutumu</i>	305
Elnur Kalbizada: <i>İslami Şûra Meclisi Ermeni Milletvekillerinin Sözde Ermeni Soykırımını Tanıtma Girişimlerinin İran'ın İç ve Dış Politikasına Etkisi</i>	308
Güzin Çaykırın: <i>Ermeni İddiaları Ekseninde Osmanlı'da Sürgün Kavramı ve Müslüman Sürgünleri Üzerine Bir Değerlendirme (1890-1918)</i>	311
Tahir Kodal: <i>Bilim İnsanlarının Raporlarına Göre Hitler Almanyası'nın Orta Doğu'ya Yönelik Nüfuz ve Kültür Politikası</i>	313
Evren Küçük: <i>Türkiye'nin Diaspora Politikası Çerçevesinde Türk-Fin Halk Mektebi (1948-1969)</i>	315
Engin Çağdaş Bulut: <i>Amerikan İstihbarat (CIA) Belgelerine Göre Türk Boğazları Sorunu (1945-1953)</i>	317
Sebahattin Abdurrahman: <i>Batı Trakya Türk Azınlık Eğitim Tarihinde Arap Harflerinden Latin Harflerine Geçiş Süreci</i>	319
Mustafa Çolak: <i>Alman Gazete ve Konsolosluk Raporlarına Göre Cemal Paşa'nın Fiziksel ve Kişisel Özelliklerinin Analizi</i>	321
Ramazan Erhan Güllü: <i>Mütareke Döneminde Prens Sabahattin Yanlısı Basın, Cemiyet ve Fırkalar</i>	323
Musa Gümüş: <i>Osmanlı Basınında Meclis Tartışmaları, "Uygun Zaman - Zemin" Arayışları ve Beka Bağlantısı</i>	326
Ercüment Topuz: <i>Süleyman El-Baruni Adlı Hatırat: Trablusgarp'ın Hal-i Pür-Melali ve Kendisine Yönelik İthamlar</i>	329

Murat Keçiş: <i>Georgios Pakhymeres'in Eserinde (Συγγραφικὼν Ἱστοριῶν= Syngraphikōn Historiōn= Tarihsel İlişkiler) "Türk" İmajı</i>	332
Sevtap Gölgesiz Karaca: <i>Rubban Sınıfından Olmayan Cenovahlı Bir Yazarın Gözünden Haçlı Seferleri</i>	335
Öner Tolan: <i>X. Yüzyılda Bizans-Arap Sınırında Yeni Bir Askeri-İdari Birim: Armeniaka Themata</i>	337
İbrahim Tellioglu: <i>Trabzon Rum Devleti'nin XIII. Yüzyıldaki Sınırları</i>	339
Nargiz Aliyeva: <i>Azerbaycan'da Selçuklular Döneminde Hristiyanlığın Yeri</i>	341
Vadim Trepavlov: <i>Avrasya'nın Etnik Dünyasında Kıpçak Mirası</i>	344
Ayşe Beyza Ercan: <i>Türk-Moğol Tarihinin Merkezinde Bir Kadın: Tamta Mbargrdzeli</i>	346
Özer Özbozdağı: <i>II. Abdülhamit Döneminde Rusya Yahudilerinin Selanik'te İşkânları</i>	348
Ahmet Köksal: <i>Dreyfus Davası'nın Osmanlı Devleti'ndeki Yansımaları</i>	350
Kasım Hızlı: <i>Sadakati Test Etmek: Tartışmalı Bir Hatıratın Etrafında Sertabip Mavroyani Paşa'nın Sorgusu</i>	353
Nigar Asgarova: <i>Latin Amerika'da Yahudi Varlığı: Anti-Semitizmin Kökleri ve Onun Geri Dönüşü</i>	355
Murat Alandağı: <i>XIX. Yüzyılda Mecitözü Havâlisinde Milli ve Kavilli Aşiretleri (Tarihsel Geçmiş, Nüfus ve İşkânları)</i>	357
Hümeyra Karabıyık: <i>Sicill-i Abvâl Defterlerinde Kayıtlı İşkilipli Devlet Adamları</i>	360
şeyma Dereci: <i>Yerel İktidarların Çatışma Alanı: İkinci Edirne Vakası</i>	362
Tarık Sarıoğlu: <i>19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Cısır-i Mustafa Paşa Kazası'nın İdari Yapısı (1875-1900)</i>	364
Ali Temizel: <i>İran Türkmenlerinin Tarihi Hakkında Bazı Eserler</i>	366
Ferah Hüseyin: <i>Karabağ Kaçarları: Bir Türk Boyunun şerefti Kroniğı</i>	368
Serhan Afacan: <i>İran'da Dilekçeler ve Rıza şah Döneminde Devlet-Toplum İlişkileri</i>	371

Lamiya Gafar-zada: <i>Metaphoric Meaning of Sir Robert Sherley's Exotic Appearance: from hbe History Of Anglo - Safavid Relations (Based on Anglophone Historiography)</i>	373
Anara Karyeva: <i>Moldo Niyaz'ın El Yazma Eserlerinin Tarihi Analizi</i>	375
Tahyr Ashyrov: <i>Türkmenistan'da Tarih Yazıcılığı ve Literatürü (1905 İhtilali'nden 1937 Repressiya'ya Kadar)</i>	377
Bilal Dedeyev: <i>Osmanlı Nişanları ile Taltif Olunmuş Azerbaycanlı Ünlüler</i>	379
Ramil Zalyaev: <i>Rusya'nın Novoe Vremya Gazetesi ve Niva Dergisinde Kasım 1914 – Aralık 1915 Tarihleri Arasında Yayınlanan Nüshalarında Osmanlı İmparatorluğu'nu Yansıtan Fotoğraflar</i>	381
Derya Derin Paşaoğlu: <i>Tuna Vilayeti Muhacir Hastaneleri 1865 Yılı Talimatnâmelerinin Hastane Yönetimi/Sağlık İdaresi ve Hemşirelik Mevzuatı Bağlamında İrdelenmesi (Ruşuk Gureba Hastanesi, Nisa Hastanesi ve Aşş Talimatnameleri Işığında)</i>	384
Şenay Atam: <i>Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'dan Cumhuriyete Uyuz Hastalığı (1850-1950)</i>	387
Burcu Kurt: <i>Osmanlı Doğu Sınırında Kent Hijyeni: Basra Şehrine İçme Suyu Temini</i>	389
Özge Togrul: <i>Osmanlı Devleti'nde Gıda Boyalarının Kullanımı ve Denetimi (1868-1912)</i>	391
Ali Efdal Özkul: <i>Osmanlı İdaresi'nde Kıbrıs Adasında Pamuk Üretimi ve Pamuklu Dokumalar Ticareti (18. ve 19. Yüzyıllarda)</i>	393
Engin Kırılı: <i>Zeytinburnu Demir Fabrikası</i>	395
Sacit Uğuz: <i>Bursa'da Bir Pertevniyal Valide Sultan Vakfı: Namazgâh İpek Fabrikası</i>	397
Aysun Sarıbey Haykıran: <i>XIX. Yüzyılda Menteşe Sancağı'nda Ormancılık Faaliyetleri ve Ticareti</i>	399
İlhan Şahin: <i>Seyfe Gölü Adının Tarihi Dönüşümü Üzerine Notlar</i>	401

Ahmet İçli: <i>Söz ve Savaş Meydanının Kesiştiği Metinler: Keşfi'nin Selimnâmesi'nde Savaş Sahnelerindeki Tasvirler</i>	403
Muzaffer Kılıç-İsa Akpınar: <i>IV. Murad'ın Bağdat Seferi Hakkında Yazılmış Farsça Manzum Bir Eser: Beyânî'nin Bağdâd-nâme'si</i>	405
Zeynep İnan Aliyazıcıoğlu: <i>Fatih Sultan Mehmed Dönemi Savaş Esiri Nürnbergli Jörg'ün Türkiye Tarihi (Ayn traktat von den Türck) Adlı Eseri Üzerine Bazı Tespitler</i>	408
Maurus Reinkowski: <i>Regencies of the Maghreb: How to Integrate Them into a Comprehensive History of the Ottoman Empire</i>	410
Chakib Benafri: <i>XVIII-XIX. Yüzyıllar'da Cezayir Toplumunun Sosyo-Ekonomik Yapısını Araştırılmasında Tereke Defterlerinin Önemi</i>	412
Mohammed Derradj-Gökçen Kalkan: <i>Cezayir Milli Kütüphanesi Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Cezayir İlişkileri: Örnek Bir Çalışma</i>	414
Nihat Karaer: <i>Cezayir'in Fransa Tarafından İşgali (1830) Karşısında Osmanlı Devleti'nin Yürüttüğü Diplomasi Faaliyetleri</i>	416
Andrew Peacock: <i>New Light on Intellectual Life in Medieval Anatolia: Nasir al-Din Berkıyaruksah and the Rowzat al-Nazir</i>	418
Mehmet Şeker: <i>Karesi Beyliğinin Kültür Hayatına Dair Bir Eser: Risâletü'l-İslâm</i>	420
Kenan Ziya Taş: <i>Yunus Emre'nin Yaşadığı Coğrafyaya Dair Yeni Belge ve Bilgiler</i>	423
Ayşe Atıcı Arayancan: <i>Akkoyunlu Yönetiminde Gülşeniyye Tarikatı'nın Etkileri</i>	425
Nani Gelovani: <i>Tbilisi Mosques in Georgian and Foreign Sources</i>	427
Ahmet Yaşar: <i>Evkaf Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında İstanbul Şehiriçi Hanları</i>	429
İsmet Zaatov: <i>Arşiv Belgelerinde Kırım Camileri (1786-1944)</i>	431
Christopher Medwin Edens: <i>The Umayyad Mosque of Şan'ā' (Yemen)</i>	434
Roin Kavrelishvili: <i>Trabzon ve Batum Konferanslarının Gürcü Basınında Yansımaları</i>	436

Yücel Namal: <i>I. Dünya Savaşı Sonrasında Osmanlı Topraklarından Macar Asker ve Sivilin Tahliyesi</i>	438
Fatih Damlıbağ: <i>Needs of Kos and Rhodes Islands Turks during the Early Period of First World War</i>	439
Stefan Minkov-Svetlana Nedelcheva: <i>The Military Booty in Dobrudja and the Bulgarian-Ottoman Relations 1917-1918</i>	441
Odile Moreau: <i>An Ottoman Forgotten Front during the First World War? Ottoman Support to Moroccan Local Resistance in North Africa (1914-1918)</i>	443
Figen Atabey: <i>Musul'un Kaybına Giden Süreçte Irak'ta 6. Ordu</i>	445
Hilal Görgün: <i>1919-1922 Mısır Bağımsızlık Mücadelesi</i>	448
Kefah Najjar-Zeynep Khalid Hüseyin: <i>The Arab Societies Associated with France and the First Arab Congress in Paris, 1913</i>	450
Mirian Makharadze: <i>Gürcü Kaynaklarına Göre 1535-1545 Yıllarında Gürcü Krallığı'nın Osmanlı Devleti ile Münasebetleri</i>	453
Arzu Memmedova: <i>Osmanlının Güney Kafkasya'da Uç Bölge Politikası Osmanlı-Safevi Paralelinde (Arşiv Belgeleri Örneğinde)</i>	456
Sherzodhon Mahmudov: <i>Hokand Hanı Ömer Han'ın Bir Mektubu İzinden veyahut Hokand-Osmanlı İlişkilerinde Çin Faktörü</i>	459
Güntekin Necefli: <i>İrevan Hanlığı'nın Osmanlı Devleti ile Siyasi İlişkileri (Rusya Arşiv Kaynakları Işığında)</i>	461
Selim Hilmi Özkan: <i>Birinci Dünya Savaşı Öncesi Güney Doğu Asya Müslümanları: Burma, Cava ve Filipinler [1900-1914]</i>	463
Arshi Khan: <i>Defense Beyond Border: Exploring Osmanli Legacy of the Victorian Age Intellectuals - William Henry Quilliam and M M Pickthall during Sultan Abdul Hamid II and World War I</i>	465
Mustafa Malhut: <i>Son Dönem Osmanlı Araştırmalarında İngiliz Parlamento Tutanakları ve Command Papers'in Önemi</i>	467

Nia Deliana: <i>Stereotyping the Turks: Images from Dutch Colonial Newspapers in Indonesia</i>	469
Serhat Aras Tuna: <i>Dr. Şükrü Kamil'in Maarif Mecmuası'ndaki Yazılarının Tasnif ve Değerlendirilmesi</i>	471
Emrah Berkant Patoğlu: <i>Sultan II. Abdülhamit Dönemi Maarif Müfettişi Ali Enver Efendi'nin Tespitlerinden Hareketle Dönemin Eğitim Bürokrasisinde Yaşanan Sorunlar</i>	473
Eyüp Cücük: <i>Şura-yı Devlet Maarif Dairesinin Kuruluşu ile Yasama ve Danışmanı Organı Olarak Üstlendiği Rol Üzerine Bir İnceleme</i>	475
Ahmet Kısa: <i>Osmanlı Devleti'nde İbradîda Modern Eğitim Veren Okullar ve Faaliyetleri</i>	477
Emine Altunay Şam: <i>Osmanlı Göç Politikası Ekseninde Kimsesizler</i>	479
Yunus Özger: <i>Devlet-Toplum İlişkileri Bağlamında XIX. Yüzyılda Osmanlı Halk Düşünlerinin Tanzimine Yönelik Çalışmalar</i>	481
Fatma Tunç Yaşar: <i>II. Meşrutiyet Döneminde İdeal Kadın Yurttaşı Yetiştirmek: Kızlara Mahsus Malumat-ı Medeniye Dersleri</i>	483
Ebru Güher: <i>Amerikan Yakın Doğu Yardım Komitesi'nin Adana ve Çevresinde Kadın ve Kız Çocuklarına Yönelik Faaliyetleri (1919-1922)</i>	485
Yasemin Avcı: <i>Kudüs'te Toplumsal Ayrışmayı Mekân Üzerinden Okumak: Kentin Merkezi Bab El-Halil (Yafa) Meydanı (1871-1948)</i>	487
Mehmet Emin Üner: <i>Rakka Abkâm Defterlerinde Ruha Sancağı</i>	490
İlker Kiremit: <i>Osmanlı Safıtasında Beyt-i Şemsin ve Beyt-i Reslan Arasında Yaşanan Bir Çatışma</i>	492
Shahram Panahi Kheiavi: <i>Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuzey Afrika'ya Kadar Coğrafi Gelişiminin Siyasi-Dini Nedenleri</i>	494
Ömer Metin: <i>Romen Arşiv Belgelerine Göre Türkiye'de Komünist Hareket (1925-1944)</i>	496
Sezen Kılıç: <i>Avusturya Arşiv Belgelerinde Şeyh Sait İsyanı (1925)</i>	498

Süleyman Tekir: <i>Erken Cumhuriyet Yıllarında Türkiye’de Çetecilik ve Eşkîyalık Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme</i>	500
Funda Songur: <i>Osmanlı Bahriye Nezâreti Teşkilatında Lojistik Faaliyet Alanları</i>	502
Melike Karabacak Yılmaz: <i>19. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Şifreli Telgrafın “Olağandışı” Vakalarda Kullanımı</i>	504
Pınar Doğanay: <i>III. Selim Devri’nde Samakov’da Demir Üretimi ve Nakliyesi</i>	507
Serkan Tuna: <i>Cumhuriyet Maliyesinde Önemli Bir Aşama: İlk Kâğıt Paraların Tedavüle Çıkarılması</i>	509
Seda Örsten Esirgen: <i>Osmanlıdan Cumhuriyete Bir Uluslararası Kuruluş Üyeliği: Beynelmîlel Ziraat Enstitüsü</i>	512
Okan Ceylan: <i>Bir Mahsul, Bir Coğrafya, Bir Endüstri: Şekerpancarının Alpullu ve Civarının Sosyo - Ekonomik Dönüşümündeki Rolü (1925-1950)</i>	515
Meltem Tekerek: <i>Cumhuriyet Halk Partisinin Esnaf-Zanaatkâr Politikalarına Dair Çözümlemeler (1923-1950)</i>	517
Cengiz Atlı: <i>Demokrat Parti Döneminde İnşa Edilen Enerji Kaynağı: Hirfanlı Barajı</i>	519
Selma Göktürk Çetinkaya: <i>Demokrat Parti ve Türkiye Jokey Kulübü</i>	521
Muhabbet Doyran: <i>Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikasının Türk Basınına Yansımaları (1950-1955)</i>	524
Enes Öz: <i>Batı Basındaki Manşetlerin Dilinden 27 Mayıs Darbesi’nin İlk Uluslararası Yansımaları</i>	526

Şanlıurfa'da Göbekli Tepe ve Benzeri Çağdaş Merkezler

Bahattin Çelik*

Özet

Şanlıurfa ilinde son yıllarda yapılan yüzey araştırmaları sonucunda, bölgede Çanak Çömleksiz Neolitik dönemde Göbekli Tepe benzeri pek çok merkezin var olduğu anlaşılmıştır. Bu merkezlerin yanı başında tespit edilen sivil maçlı yerleşimler ve tuzak alanları, bölgedeki Neolitik dönem topluluklarının organize hareket ettiklerini göstermesi açısından çok önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. M.Ö. 10. binyılın başlarında ortaya çıkan bu yoğunluk, benzer özellikteki merkezlerin sayıca artması ile kendini göstermektedir. Kült merkezleri olarak da nitelendirilen bu merkezler; Sefer Tepe, Kurt Tepesi, Hamzan Tepe, Taşlı Tepe, Karahan Tepe, Harbetsuvan Tepesi ve Sayburç olup özellikle “T” şeklinde dikilitaşlar ile karakterize edilmektedirler. Göbekli Tepe’nin II. tabakasında görülen “T” şeklinde dikilitaşlarla aynı boyutta dikilitaşları barındıran bu merkezlerin bölgede belli dönemlerde yapılan avlanmayı organize ettikleri tahmin edilmektedir. Bu merkezlerin etrafında bölgeye özgü yamaç yerleşimleri bulunmaktadır. Yamaç yerleşimlerinde ele geçen buluntulardan yola çıkılarak buraların sivil yerleşim oldukları tahmin edilmektedir. Pek çok yamaç yerleşiminin tuzak alanlarına yakın olması, bu yerleşimlerin avlanan hayvanların kasaplık işlemlerinin yapıldığı yerler olabileceğini akla getirmektedir. Sonuç olarak, Neolitik dönemde bölgede Göbekli Tepe benzeri çağdaş merkezlerin yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Bu merkezlerin organize bir şekilde kendi territoriumlarında avlanma yaptıkları, bölgedeki sivil yerleşimlerin yoğunluğundan anlaşılmaktadır. Bu çalışmada, Şanlıurfa ilinde Neolitik dönemle ilgili olarak yapılan yüzey araştırması sonucu ortaya çıkan Göbekli Tepe benzeri yerler ve çağdaşı sivil merkezler üzerinde durulacak, bölgenin Neolitik dönemi üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem, Şanlıurfa, Sivil Yerleşimler, Kült Merkezleri, Tektek Dağları, Tuzak Alanları.

* Prof. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, bcelik@aybu.edu.tr ORCID:0000-0003-2630-3379

New Information and Find Göbekli Tepe and Similar Contemporary Centers in Şanlıurfa

Abstract

As a result of the surveys carried out in the province of Şanlıurfa in recent years, it has been understood that there were many centers similar to Göbekli Tepe in the Pre-Pottery Neolithic period in the region. Civil settlements and trap areas found next to these centers reveal very important results in terms of showing that the Neolithic period communities in the region acted in an organized manner. B.C. This density, which emerged at the beginning of the 10th millennium BC, shows itself with the increase in the number of centers with similar characteristics. These centers, which are also described as cult centers; Sefer Tepe, Kurt Tepesi, Hamzan Tepe, Taşlı Tepe, Karahan Tepe, Harbetsuvan Tepe and Sayburç are especially characterized by “T” shaped pillars. Göbekli Tepe II. It is estimated that these centers, which contain pillars of the same size as the “T” shaped pillars seen in the uppermost layer of the Earth, organized hunting in the region at certain times. There are slope settlements peculiar to the region around these centers. Based on the finds unearthed in the slope settlements, it is estimated that these were civil settlements. The fact that many hillside settlements are close to the trap areas suggests that these settlements may be places where the hunted animals are butchered. As a result, it is understood that contemporary centers like Göbekli Tepe were concentrated in the region during the Neolithic period. It is understood from the density of civilian settlements in the region that these centers hunt in their own territory in an organized manner. In this study, Göbekli Tepe-like places and contemporary civil centers that emerged as a result of the survey conducted in the province of Şanlıurfa regarding the Neolithic period will be emphasized, and an evaluation will be made on the Neolithic period of the region.

Keywords: Pre-Pottery Neolithic Period, Şanlıurfa, Civil Settlements, Cult Centers, Tek Tek Dağları, Trap Areas.

Eskişehir ve Kütahya Tarih Öncesi Dönem Yüzey Araştırmaları (2017-2021, Beş Yıllık Genel Bir Değerlendirme)

Mustafa Erkan Fidan*

Özet

Eskişehir ve Kütahya İlleri Tarih Öncesi Dönem Yüzey Araştırması'nın (EKAR), ana amacı yeni teknolojiler kullanılarak, bölgedeki tarih öncesi dönemlere ilişkin sorunları ve kronolojik boşlukları doldurabilecek büyük yerleşmelerde yoğun yüzey araştırması (intensive survey) yapmak üzerine kurulmuştur. Özellikle de bölgede MÖ 3. Binyıl sonu ile MÖ 2 Binyılı içeren büyük merkezlere yoğunlaşmış, yüzey araştırmalarının ilk beş yılında bölgenin en önemli tarih öncesi dönem yerleşmeleri olarak tespit ettiğimiz Kütahya ilindeki Kocahöyük, Tavşanlı, Hacıkebir, Ortaca Höyük ile Eskişehir ilindeki Yakakaya, Porsuk, Toraman, Karapazar ve Soğulcak gibi yerleşmelerde, bu doğrultuda çalışmalar yapılmıştır. Burada yapılan araştırmalar neticesinde ileride kazı yapmak isteyen arkeologlara önemli bir bilgi paketi bırakılmıştır.

Yüzey araştırmaları ile yapılan diğer bir çalışma da dağlık alanlarda ve Kütahya'nın batısındaki vadilerde ve Eskişehir'in doğu ve güneydoğusunda (Sivrihisar ve Günyüzü ilçeleri) eksik olan alanlarda tarama yapılması olmuştur. Bu sayede bölgede çok az bilgi sahibi olduğumuz Paleolitik ve Neolitik Dönemlere ilişkin yeni bulgular ortaya konulmuştur.

Projenin diğer önemli başka bir hedefi ise Tarih Öncesi Dönem maden yataklarıdır. Metalik maden bakımından oldukça zengin olan bölgedeki yapılan araştırmalar, Emet ve Domaniç bölgesindeki kaynakların keşfedilmesi açısından çok verimli olmuştur.

Sonuç olarak Eskişehir ve Kütahya İlleri Tarih Öncesi Dönem Yüzey Araştırmasının ilk beş yıllık çalışma dönemi, 100'ün üzerinde merkezde yapılan araştırma, yeni yöntem ve teknolojiler kullanılarak detaylı yerleşme dağılım haritalarının çıkarılması ve dolayısıyla bölgenin tarih öncesi dönemlerde konumunu açık bir şekilde ortaya konması ve 2021 yılında başlayan Tavşanlı Höyük Kazısına bilimsel zemin hazırlanması açısından oldukça yararlı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yüzey Araştırması, Eskişehir, Kütahya, Madencilik.

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Bilecik/TÜRKİYE, erkan.fidan@bilecik.edu.tr ORCID: 0000-0002-6777-927X

Prehistoric Surveys in Eskişehir and Kütahya Provinces (A General Assessment of Five Seasons, 2017-2021)

Abstract

The main purpose of the Prehistoric Surveys in Eskişehir and Kütahya Provinces (EKAR) is to carry out intensive surveys by using new technologies at large settlements that can answer problems related to prehistoric periods in the region and fill the chronological gaps. Thus, the focus was to investigate large centers revealing material from the late 3rd and 2nd Millennium BC. During the first five seasons intensive surveys were conducted on both provinces; namely at Kocahöyük, Tavşanlı, Hacıkebir, Ortaca Höyük in Kütahya and at Yakakaya, Porsuk, Toraman, Karapazar and Soğulcak in Eskişehir. All these centers were determined as key settlements for the mentioned periods in the region. The results of these surveys provided a valuable information package for the researchers who may wish to excavate these settlements in the future. Another main interest of this study was to survey the mountainous areas and valleys to the west of Kütahya and the less known areas to the east and southeast of Eskişehir (Sivrihisar and Günyüzü districts). Thus, important new data have been collected regarding the Palaeolithic and Neolithic periods, of which we had previously no or limited information in the region. Another important target of the project is to locate and identify the possible ore sources that were used during prehistoric periods. The surveys carried out in the region, which is very rich in terms of metallic ores, have been very productive with the discovery of such locations in Emet and Domaniç districts. As a result, the initial five-years study period of EKAR was very productive and successful by surveying more than 100 settlements, which resulted in the preparation of detailed settlement distribution maps using new methods and technologies, thus clearly revealing the importance of the region during the prehistoric periods. In addition, all these results provided a solid and important scientific ground for the excavations at Tavşanlı Höyük, which have recently started in the summer of 2021.

Keywords: Survey, Eskişehir, Kütahya, Mining.

Erken Tunç Çağı'nda Acemhöyük

Yalçın Kamış*

Özet

Erken Tunç Çağı, Orta Anadolu'da çok sayıda yerleşimin kentleşme yönünde adımlar atmaya başladığı bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir. Söz konusu kentleşme süreci özellikle MÖ 3. binyılın ikinci yarısında, Orta Anadolu Bölgesi'ni Mezopotamya ve Batı Anadolu gibi bölgelere bağlayan ticari ilişkilerin eşlik ettiği görülmektedir. Ticari bağlantıların insanların, hammaddelerin, ürünlerin ve farklı teknolojilerin dolaşımını hızlandırdığı bilinmektedir.

Acemhöyük Tuz Gölü'nün güneyinde, Melendiz Nehri'nin oluşturduğu alüvyal yelpazenin merkezinde yer alan büyük boyutlu bir eski kenttir. Yerleşim, MÖ 3. Binyıldan modern zamanlara kadar uzanan uzun bir zaman aralığında farklı yerleşim katmanlarının üst üste gelmesiyle yükselmiştir. Yerleşimde, yaklaşık 60 yıla ulaşan uzun soluklu kazılar neticesinde farklı dönemlere tarihlenen geniş alanların araştırılması mümkün olmuştur. Kent, Suriye, Kilikya, Batı Anadolu ve Orta Anadolu'nun farklı bölümlerine bağlanan güzergâhların kesişim noktasında bulunmaktadır. Yerleşimin karmaşık tarihinin söz konusu bölgelerle kurduğu ve kültürel -siyasal gelişmelere bağlı olarak değişen ilişkilerini yansıttığı görülebilmektedir.

Bu çalışma, Acemhöyük Erken Tunç Çağı tabakalarında yürütülen kazıların sonuçlarına dair genel bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır. Değerlendirmenin ana eksenini höyüğün güney yamacında gerçekleştirilen çalışmalara dayanmaktadır. Son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarla birlikte, güney yamaçta kazısı gerçekleştirilen alan yaklaşık 3000 metrekareye ulaşmıştır. Bu alanın bazı bölümleri modern köy yerleşimleri tarafından ağır bir şekilde tahrip edilmiştir. Ancak bu alanın geniş bölümlerinde, köy yerleşimi tarafından tahrip edilmemiş arkeolojik dolgulara ulaşmak mümkün olmuştur. Söz konusu dolgular, yerleşimin geçirdiği dönüşümlerin kronolojik ve kültürel eksenlerde tanımlanmasını sağlamıştır. Bu çalışma, söz konusu dönüşümlere tanıklık eden Erken Tunç Çağı tabakalarına odaklanmıştır. Bu tabakalarda tespit edilen ve yerleşimin farklı bölgelerle kurduğu ticari bağların yanı sıra ağırlıkla kentleşme sürecine ışık tutan bulgular üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Acemhöyük, Erken Tunç Çağı, Kentleşme, Ticaret, Seramik.

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Nevşehir/TÜRKİYE, yalcinkamis@nevsehir.edu.tr ORCID: 0000-0001-5524-9418

The Early Bronze Age at Acemhöyük

Abstract

The Early Bronze Age is a formative period for central Anatolia where many settlements start becoming urban centers. It is generally acknowledged that an important aspect of the urbanization process is the trade networks connecting the central Anatolia to neighboring regions like Mesopotamia and western Anatolia during the second half of the 3rd millennium BC. Trade contacts triggered circulation of people, raw materials finished products and technologies.

Acemhöyük is a large ancient city located on the alluvial fan of the Melendiz River near the southern tip of Tuz Gölü. It was formed by a long continuous sequence of superimposed settlements from at least 3rd millennium BCE to the Modern times. Long term excavation projects were carried at the site for many decades, revealing wide areas of different periods. The site is located at a crossroads between Syro-Cilicia, central Anatolia and western Anatolia, and its complex history reflects its changing relations associated with cultural and political developments.

This paper aims at providing an overview of the excavation results related with Acemhöyük Early Bronze Age sequence and mainly based on the investigations held on the southern slope. Overall surface of the excavated area exceeded 3000 m² with the extensions of the last years. Although some parts of this area were heavily disturbed by the modern settlement, it was possible to reach untouched archaeological fills defining the chronological and cultural transformations of the site. This paper will focus on discoveries from the Early Bronze Age layers indicating the urbanization process and trade relations with different regions.

Keywords: Acemhöyük, Early Bronze Age, Urbanization, Trade.

Şehir Devletinden Başkente

Perinthos/Herakleia/Marmara Ereğlisi'nin Eskiçağda Şehir Devletinden Thrakia Eyaletinin ve Geç Antik Devirde Europa Eyaletinin Başşehri Olma Konumuna Uzanan Tarihinde Coğrafi Konumunun Oynadığı Rol

Mustafa Hamdi Sayar*

Özet

Perinthos olağanüstü coğrafi konumuyla eskiçağın bütün önemli olaylarına sahne olmuştur. Marmara Denizinin kuzey sahilinde sonradan karaya bağlanmış bir ada-nın üzerinde kurulmuş Perinthos eskiçağın iki önemli kara ulaşım yolu olan Via Egnatia ve Via militaris (=Via diagonalis) kavşağı yakınında bulunmasının ötesinde Karadeniz ile Ege ve Akdeniz arasındaki deniz yolunun üzerinde önemli bir liman olarak yer almaktaydı. Her şeyden önce liman ve bu önemli liman şehrini Trakya ve Balkanlar ile bağlayan yollar bu şehrin çağlar boyunca çok kültürlü bir merkeze dö-nüşmesini sağlamıştır. Farklı bölgelerden gelen ve değişik diller konuşan insanların kendine özgü bir kültür ve sanat merkezine dönüşen şehir Trakya, Asya, Akdeniz ve Karadeniz arasındaki yolların kesiştiği yerdeki limanı sayesinde bölgenin en önemli ticaret şehri oldu.

Anahtar Kelimeler: Şehir Devleti, Başşehir, Ticaret, Tahkimat, Liman.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, mhsayar@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0001-6339-9002

From City State to Capital

The Role of the Geographical Location in Perinthos\Heraklia\Marmara Eregli's Transformation from Being a City-state to the Capital of Thrakia Province and Europa Province in Late Antiquity

Abstract

All the changes that took place throughout the history of Perinthos/Herakleia were due the harbour and due to the connections of the city with the Black Sea, the Aegean, the Mediterranean Sea and Anatolia and Egypt via the port and the roads passing through the city. Because of this position, a multicultural environment was formed in the city, where groups speaking different languages came from different regions. Since the Roman annexation of Thrace in AD 46, Perinthos had the primacy in the administration of the province, and it was organized as the capital of Thracia founded by Emperor Claudius. On October 13, 286, Perinthos was renamed as Herakleia, which is mentioned also as Thracian Herakleia in Europe or as Herakleia near Thrace. The province Europa was established by Diocletian, who divided the province Thrace into four smaller provinces in 293. Probably in 297 Herakleia became the capital of the newly founded province of Europa, administered by a consularis, until Byzantium became the capital of the Roman state with the name Constantinople in 330.

Keywords: Harbour, Capital, City-State, Trade, Fortification.

Ayanis Kentinden Urartu Dinine Dair Yeni Veriler: Podyumlu Salon Yeni Bir Dinsel Yapı Mı?

Mehmet Işıklı*

Özet

MÖ 9. Yüzyılda Doğu Anadolu merkezli kurulan Urartu krallığı, yaklaşık 250 yıl ayakta kalmayı başarabilmiş ve oldukça geniş bir coğrafyada yayılım göstermiştir. Bu süre zarfında hükmettiği coğrafyada bizlere çok sayıda taş, metal ve anıtsal mimari öğeleri bırakmışlardır. Bu eserler sayesinde Urartu krallığının birçok kültürel kodlarını çözmek mümkün olabilmektedir. Krallığa dair özellikle dini bilgileri kazısı yapılan az sayıdaki tapınaklardan ve belirli yazıtlardan edinmekteyiz. Bu alandaki bilgilerimiz daha çok erken dönem kazılarından elde edilen verilerle şekillenmiştir. Bu nedenle Urartu dinine dair bilgilerimiz son 20 yıla kadar stabil bir durumdaydı.

Günümüzde, Urartu kültürüne dair en büyük veri kaynağımız, krallığın son büyük projesi olan Ayanis kenti ve kazılarıdır. Kentte 30 yılı aşkın süredir devam eden kazılar, Urartu dinine dair var olan bilgileri tekrar gözden geçirmeye yöneltmiştir.

Urartu krallığının rönesansı olarak adlandırılan Argıştı oğlu Rusa döneminde inşa ettirilen bu kent, özellikle dini verileri ve mimarisiyle ön plana çıkar. Bu bağlamda Urartu dinine yeni bir ivme kazandıran ilk yapı grubu Tapınak Alanıdır. Burada bulunan Haldi Tapınağı, hali hazırda ünik sanat eserleri sunarken, Urartu dini ritüelleri hakkında da son derece zengin bilgiler sunmuştur. Bilhassa son dönem kazıları ile ortaya çıkarılan “Podyumlu Salon” ve konteksti, Urartu rönesansının zirvesini gösterirken, dini hakkında da bir dizi tartışmayı beraberinde getirmiştir. Özellikle Podyumlu Salon ile birlikte tüm Ayanis verileri dikkate alındığında, Urartu dini, dini mimarisi ve ritüelleri için yeni yorumlar söz konusudur. Bu çalışmada, tüm Ayanis verileri genel bir çerçevede değerlendirilerek, Urartu dinine dair bazı hususlar tartışmaya açılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Urartu, Ayanis, Din, Podyumlu Salon.

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Erzurum/TÜRKİYE, misikli@atauni.edu.tr ORCID: 0000-0001-6205-4117

New Data on Urartian Religion from the City of Ayanis: Is the Podium Hall a New Religious Structure?

Abstract

The Urartian kingdom, which was founded in the 9th century BC in Eastern Anatolia, managed to survive for about 250 years and spread over a wide geography. During this period, they left us a lot of stone, metal and monumental architectural elements in the geography which they ruled. Thanks to them, it was possible to decipher many cultural codes of the Urartian kingdom. We get especially religious information about the kingdom from the few temples which excavated systematically and certain inscriptions. Our knowledge about this subject has been shaped by the data obtained from the early excavations. Therefore, our knowledge of the Urartian religion was stable until the last 20 years.

Today, our biggest source of data on Urartian culture was the last major project of the kingdom, the city of Ayanis and its excavations. Excavations that have been going on for more than 30 years at this city have led to a review of the existing information about the Urartian religion.

This city, which was built during the period of Rusa, son of Argishti, which is called “the renaissance of the Urartian kingdom”, stands out especially with its religious data and architecture. In this context, the first building group that gave a new impetus to the Urartian religion is the Temple Area. The Haldi Temple, located here, already presents famous works of art, and also provides extremely rich information about Urartian religious rituals. In particular, the “Hall with Podium” and its context, which were unearthed during the last period of excavations, showed the peak of the Urartian renaissance and brought along a series of discussions about its religion. Particularly considering all the Ayanis data together with the Podium Hall, there are new interpretations of the Urartian religion, religious architecture and rituals. In this study, all Ayanis data will be evaluated in a general framework, and some aspects of the Urartian religion will be discussed.

Keywords: Urartian, Ayanis, Religion, Hall with Podium.

Nahçıvan Bölgesinin İki Şehri Hakkında Asur Metinleri

Allahverdi Alimirzayev*

Özet

MÖ XII yüzyılın sonunda Şerur (veya Şarur; Nahçıvan bölgesi) topraklarında Asur karşıtı askeri koalisyonun bir parçası olan siyasi bir varlık vardı. Asur çivi yazılı metinlerde bu siyasi varlığa, modern “Şerur” adının orijinal şekli olan “Şururia” adı verilmiştir. M.Ö. 9. yüzyılda Şururia, “Nairi ülkeleri” olarak bilinen konfederasyonun diğer üyeleri gibi, Asurlulara, genellikle sığırlarla haraç öderdi. Bu, Berlin’deki Orta Doğu Müzesi’nden bir ekonomik metinle kanıtlanmıştır. Şu metn iki bölümden (VAT 18190 + 19203) oluşmaktadır. Şu metn aynı zamanda Nahçıvan’ın Ordubad bölgesindeki Orta Çağ kenti Kilan’ın (veya Kiran) adının orijinal şekli olan Kilani (Tiglatpileser I yıllıklarında Kirini) toponiminden de bahsetmektedir. Berlin’deki ekonomik metin, Asur eyaleti Katmuhi’ye (Anadolu’da, Tur-Abdin dağlarından kuzeyde) Shururia’dan 23, Kilani’den 38 boğa başı teslim edildiğini bildirmektedir. M.Ö. 9.-5. yüzyılların kültürel katmanlarından. Harabağılan yakınlarındaki Muncuklu nekropolünde (Kilan kenti harabelerinin günümüzdeki adı), kızılıçık boncuklar, seramik parçaları, bir hançer, ok uçları, silindirik bir mühür bulunmuştur. Şerur’un kendisinde, merkezi Oğlankala kalesinde olan erken şehir kültürü o zamanlar gelişti. Kazılar sırasında, biri kentin kendisini gösterir gibi görünen çivi yazılı seramik kap parçaları bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eski Nahçıvan, Çivi Yazılı Metinler, Antik Kentler, Nairi Ülkeleri, Asur-Azerbaycan İlişkileri.

* Doç. Dr., Azerbaycan Bilimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, alimirzoev.1960@mail.ru

Assyrian Texts About Two Cities of the Nakhchivan Region

Abstract

At the end of the XII century BC on the territory of Sharur (Nakhchivan region) there was a political entity that was part of the anti-Assyrian military coalition. In the Assyrian cuneiform texts, this political entity was called “Shururia”, which is the original form of the modern name “Sharur”. In the IX century. BC. Shururia, like other members of this confederation known as the “Nairian countries”, paid tribute to the Assyrians, usually with cattle. This is evidenced by an economic text from the Museum of the Middle East in Berlin. The business text consists of two fragments (VAT 18190 + 19203). This document also mentions the toponym Kilani (Kirini in the annals of Tiglatpileser I), which is apparently the original form of the name of the medieval city of Kilan (or Kiran) in the Ordubad region of Nakhchivan. Economic text in Berlin reports on the delivery to the Assyrian province of Katmukhi (north of the Tur-Abdin mountains in Anatolia) from Shururia 23, from Kilani 38 heads of bulls. From the cultural layers of the 9th-5th centuries. BC. At the Munjuklu necropolis near Kharabagilan (the modern name of the ruins of the city of Kilan), cornelian beads, fragments of ceramics, a dagger, arrowheads, a cylindrical seal, etc. were found. In Sharur itself, the early city culture flourished at that time, the center of which was in the Oghlankala fortress. During excavations there were found fragments of ceramic vessels with cuneiform signs, one of which seems to indicate the city itself.

Keywords: Ancient Nakhchivan, Cuneiform Texts, Ancient Cities, Nairian Countries, Assyrian-Azerbaijani Relations.

Hitit Ritüellerinde Dinî Bir Mekân Olarak “Ev”

Sevgül Çilingir Cesur*

Özet

Ev, insanın yalnızca barınma ihtiyacını karşılayan bir mekân değil aynı zamanda kültürün anlamla yüklü parçası, toplumun kültürel ve etik değerlerinin bulunduğu yerdir. Kültürel antropolog Victor Turner’ın da belirttiği üzere ev, çok sesli bir semboldür. Düşünce ve eylemin bir araya geldiği bu mekân, bireylerin yaşadığı varoluş ve kimliklenme sorunlarına çözüm sunar. Dinsel açıdan değerlendirildiğinde ev, sakinleri için kâinatın mikrokozmos tasvirinin üretildiği aşkın (transandantal) bir mekândır. Hitit ritüelleri, yaşanan olumsuz durumların ortadan kaldırılması için doğaüstü güçlerin ölümü yararına harekete geçirilmesine hizmet eden dinî uygulamalardır. Hitit metinleri, ritüelin doğru bir şekilde işleminde mekânın önemli rol oynadığını gösterir. Çünkü tabletlerde genellikle uygulamanın nerede gerçekleştirileceği bilgisi açık bir şekilde yazılır. Metinlerde Hititçe per-/parn- ve Sümerce É kavramlarıyla tanımlanan ev, büyü ritüellerinin gerçekleştirildiği önemli kapalı mekânlardan biridir. Tapınak ve saray gibi yapıların kolektif doğasına nazaran, ev bireysel bir alandır. Hitit düşüncesinde onun iki yönlü bir doğası vardır. Ritüeller kapsamında değerlendirildiğinde ev hem kutsal ve temiz/arı hem de sakinlerinin günahlarıyla kirlenebilir. Bu çalışma, Hitit insanının evle olan ilişkisini ve ona atfettiği sembolik anlamları ritüel metinleri aracılığıyla incelemeyi amaçlamaktadır. İki bölümden oluşan araştırmada öncelikle dinî bir mekân (religio locus) olarak ev ve evin anlamı tartışılacak, ardından iç oda, çatı, kapı, pencere, sunak ve ocak gibi evin çeşitli birimlerinde gerçekleştirilen ritüel davranışları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hititler, Ritüel, Dinî Mekân, Ev.

* Arş. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, sevgul.cilingir.cesur@ege.edu.tr ORCID:0000-0001-6943-7153

The House as Religio Locus in Hittite Rituals

Abstract

A house is not merely a physical shelter for humans but also a meaningful cultural object in an ordered human world; it is endowed with meaning by society in conformity with the latter's world-view and ethos. As cultural anthropologist Victor Turner suggests, the house is a multi-vocal symbol that integrates thought and action, and thus serves to resolve the basic dilemmas of existence and identity. In the sense of religion, it creates a transcendental locus for dwellers by reproducing the universe on a microcosmic scale. Hittite rituals are religious practices mostly enacted against adversities to activate supernatural powers for the sake of human beings. Examination of the evidence from the Hittite texts allows one to infer that ritual space plays an important role in regulating the course of rites, since tablets offer precise information about where each ritual—and often various parts thereof—were to be enacted. Defined with the terms *per-/parn* in Hittite and *É* in Sumerian, the house constituted one of the prominent indoor spaces for the Hittites to perform their rituals. Contrary to the temple and palace, it was an individual space. The house in Hittite thought was considered two-sided in character: On the one hand, it was accepted as sacred and purified, while on the other, sins of the household made it prone to be contaminated. This study examines the relationship of the Hittites with their houses and the symbolic meanings they attributed to these structures. Consisting of two main parts, the paper begins by discussing the house as the *religio locus* and continues to focus on the ritual mobility as well as house units in Hittite rituals, such as the inner chamber, roof, door, window, altar, and hearth.

Keywords: Hittites, Ritual, Religio Locus, House.

Kırgızistan Örnök Kaya Resimleri

Alpaslan Ceylan*

Özet

Orta Asya'da çok yaygın bir biçimde görülen kaya resimlerinin geçmişi Paleolitik Çağ'a kadar uzanmaktadır. Çoğunlukla göçer-konar topluluklara ait olan bu resimler, yazılı olmayan tarihin aydınlatılmasında ve toplumsal yaşamın açıklanmasında çok önemli bir rol oynamaktadırlar. Başlangıçta sanat ve üslup kaygısı olmadan ortaya çıkan bu resimler, zamanla bir tarza yönelmiş ve estetik değer taşıyan birer sanat eseri haline dönüşmüşlerdir. Kaya resimlerindeki gerek hayvan mücadele sahneleri gerekse diğer temalarda dikkat çeken temel unsur, resmedilen hayvanların genelde hareket halinde oluşudur. Av sahnelerindeki hayvanlar ya koşarken ya da bir avcı veya başka hayvan tarafından yakalanırken çizilmiştir. Bu tür tasvirler Hun, Göktürk döneminde iyice belirginleşen "bozkır sanatı", "hayvan üslubu" vb. olarak adlandırılan Türk sanatının da başlangıcını teşkil eder. Kaya resimlerinde ortaya çıkan bu tasvir-lere, kurganlarda ortaya çıkarılan bazı tekstil ürünlerinde, ahşap malzemelerde, metal kaplarda da rastlamak mümkündür. Pazırık ve Esik Kurganlarında bu tür arkeolojik bulgulara sıkça rastlanır.

Orta Asya'da sıkça rastlanan kaya resim örneklerinin Kırgızistan'daki en erken örneklerine Tunç Çağı'ndan itibaren rastlanır. 2021 yılında Kırgızistan'da gerçekleştirdiğimiz yüzey araştırmaları sırasında tespit ettiğimiz Örnök kaya resimleri Issık Göl Bölgesi'ne bağlı Çolpon-Ata şehrinden 19 km batıda yer alan Örnök köyünün kuzeyinden dağ yamacına kadarki geniş ve düz alanda bulunmaktadır. Örnök kaya resimleri büyük kaya taşların üzerine çizilmiştir. Bu kayalarda kaya resimlerinden başka bir Eski Türk runik yazıtı da bulunmaktadır. Söz konusu kaya resimleri dağ keçisi, yay çeken insan, atlı insan, kökbörü oyunu, mızraklaşan insanlar, kayakla avlayan insan, kurt, deve gibi resimlerden oluşmaktadır. Çalışmamızda Örnök Kaya resimlerinin Saymalıtış vb. kaya resim alanları ile olan benzerlikleri ve farklılıkları ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, Kırgızistan, Issık Göl, Çolpon-Ata, Örnök, Kaya Resimleri.

* Prof. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Rektörlük, Bişkek/KIRGIZİSTAN, alpaslan.ceylan@manas.edu.kg ORCID: 0000-0002-0533-905X

Kyrgyzstan Ornok Rock Paintings

Abstract

The history of rock paintings, which are very common in Central Asia dates back to the Paleolithic era. These paintings, mainly relating to nomadic communities play a significant role in terms of elucidating unwritten history and explaining social life. These paintings, which initially emerged without any relation to art and style have shaped their own style through time and become a work of art with aesthetic value. The main element that attracts attention in both the animal fighting and other scenes of rock painting is that the depicted animals are usually in motion. Hunting scenes include scenes of running animals or animals being caught by a hunter or other animal. Such depictions are considered as the beginning of Turkish art, called “the art of the steppe”, “animal style”, etc., which became more evident during the Hun and Göktürk period. These depictions of rock paintings can also be seen in some textile products, wooden materials, metal containers found in the kurgans. Aforesaid archaeological findings are frequently encountered in the Pazyryk and Esik Kurgans.

The earliest examples of rock painting in Kyrgyzstan, which are common in Central Asia, can be found since the Bronze Age. Ornok rock paintings that were discovered during our research in Kyrgyzstan in 2021 are located in the large flat area from the north of Ornok village, which is 19 km west of Cholpon-Ata city, the center of the Issyk-Kul district till the mountainside. Ornok rock paintings have been drawn on large rock stones. These paintings also consist of an Old Turkic Runic Inscription apart from the rock painting. The rock paintings in question encompass paintings such as mountain goats, a man with bows, a man on horseback, kok-boru game, a man with spears, a man hunting with skis, wolves, and camels. This research paper discusses the similarities and differences of Ornok rock paintings between Saymal-y-Tash and other similar rock paintings.

Keywords: Central Asia, Kyrgyzstan, Issyk Kul, Cholpon-Ata, Ornok, Rock Paintings.

Kırgızistan Koçkor Kaya Resimleri

Nezahat Ceylan*

Özet

İnsan düşüncesinin kayalara yansımalarının bir ürünü olarak ortaya çıkan kaya resimleri, tarihin erken devirlerinden itibaren kaya yüzeylerine veya mağara duvarlarına yapılmıştır. Kaya resimlerine insanlar, kendi inançlarını, düşüncelerini, toplumsal olaylara bakış açılarını, mistik düşüncelerini ve günlük hayattaki işlerini betimsel bir dille yansıtmışlardır. Orta Asya gibi büyük karasal coğrafyalarda ise çoğunlukla konar-göçer kültürlerin ürünü olarak ortaya çıkan bu resimler, farklı tekniklerde yapılmıştır. Çoğunlukla yüksek yayla, dağ geçitleri ve ırmak kenarlarındaki kayalık alanlara işlenen bu tasvirler, konar-göçer kültürlerin yayıldığı coğrafyalar hakkında kıymetli veriler sunarlar. Böyle coğrafyalardan birisi de Orta Asya'nın tabir yerindeyse kalbi olan Kırgızistan'da, Tanrı Dağları'nın eteklerindeki Koçkor Vadisi'dir. Vadinin etrafının dağlarla çevrili olması ve tuz yataklarının varlığı, tarihte konar-göçer yaşamın ekonomik temeli olan küçükbaş hayvancılık için oldukça önemli olmuştur. Koçkor, bu tarihsel özelliğini günümüzde bile korumaktadır. Kaynaklarda Koçkor Vadisi'nin Hun-Göktürk ve diğer Türk Devletleri tarafından kışlak olarak kullanıldığı yönünde bilgiler vardır. Bu vadi aynı zamanda Türk kültürünün değişik dönemlerine ait kurgan ve kaya resimleri gibi önemli kültür miraslarını da barındırmaktadır. Koçkor (Kök-Say) kaya resimleri Narın İl'ine bağlı Koçkor İlçesinin merkezi Koçkor köyünden 9 km güney batıda bulunmaktadır. Koçkor (Kök-Say) kaya resimleri Kök-Say adını taşıyan bir dağın eteğinde ve yamaçlarındaki büyük kaya taşlarına kazınmıştır. Bu kaya resimlerini Kırgızistan'daki diğer kaya resim alanlarından ayıran temel şey, resimlerin yapıldığı taşların oldukça büyük ana kaya kütlelerine çizilmiş olmalarıdır. Bu kayalarda kaya resimlerinden başka eski Türk runik yazısı da bulunmaktadır. Söz konusu kaya resimleri dağ keçisi, kuşla avlanan atlı insan, yay çeken insan gibi resimlerden oluşmaktadır. Bildirimizde Kök-Say kaya resimlerinin tanımlamaları, çizim teknikleri ve analogik çalışması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, Kırgızistan, Narın, Koçkor, Kaya Resimleri.

* Doç. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bişkek/KIRGIZISTAN, nezahat.ceylan@manas.edu.kg ORCID:0000-0002-9889-7279

Kyrgyzstan Kochkor Rock Paintins

Abstract

Rock paintings, which emerged as a product of the reflection of human thought on rocks, have been depicted on rock surfaces or cave walls since the early periods of history. People reflected their own beliefs, thoughts, views on social events, mystical thoughts, and daily work in a descriptive way in rock paintings. In large terrestrial regions such as Central Asia, these paintings, which mainly originated as a product of nomadic cultures, have been made in a variety of techniques. These depictions, which are mostly engraved on high plateaus, mountain passages and rocky stretches of rivers, provide us with valuable data on the geographical regions of nomadic cultures. One of such geographies is Kochkor Valley at the foot of the Tian Shan Mountains in Kyrgyzstan, which is the heart of Central Asia. The fact that the valley is surrounded by mountains and the presence of salt deposits has been very important for small cattle livestock, which has been the economic basis of nomadic life in history. Even today Kochkor retains this historical feature. Historical records demonstrate that Kochkor Valley was used as a winter quarter by the Hun-Gokturk and other Turkish States. This valley is also a valley that contains important cultural heritages such as kurgans and rock paintings from different periods of Turkish culture. Kochkor (Kok-Say) rock paintings are located 9 km southwest of Kochkor village in the center of Kochkor district, Naryn. Kochkor (Kok-Say) rock paintings are engraved on large rocks on the slopes and foot of a mountain named Kok-Say. The main thing that distinguishes these rock paintings from other rock painting in Kyrgyzstan is that the stones on which the paintings are made are drawn on rather large rock masses. The rock paintings in question consist of paintings such as mountain goats, a man on hunting birds on horseback, a man pulling arrows. This research paper examines identifications of rock paintings, painting techniques and analogous studies.

Keywords: Central Asia, Kyrgyzstan, Naryn, Kochkor, Rock Paintings.

Kırgızistan/Issık Göl-Çiyim Taş Kaya Resimleri

Oktay Özgül*

Özet

Eskiçağda toplumsal yaşama ait kanıtlar sunan arkeolojik bulgulardan birisi, hiç şüphesiz sanatın ilkel dili olan kaya resimleridir. Tarihin en eski devirlerinden beri, insanlar duygu ve düşüncelerini mağara duvarlarına resmetmişler, kayalara ve taşlara çeşitli tekniklerde (kazıma, pecked, oyma, vurma, boyama ve çizgi) sembolik işaretler yapmışlardır. Bu işaretler geçmiş zaman insanının iletişim dilidir. Kaya resimleri bakımından çok zengin olan Kırgızistan'da 2021 yılı yüzey araştırmalarında tespit ettiğimiz Çiyim-Taş kaya resimleri Issık-Göl iline bağlı Ton İlçesindeki Ak-Ölön köyünden 4 km güneyde bulunmaktadır. Bölge, eski Türk kültürüne ait kurganlar ve kaya resimleri bakımından zengin bir bölgedir. Çiyim-Taş kaya resimleri Çiyim-Taş adını taşıyan bir kayalığın içerisinde birbirinden 400 metre uzaklıkta bulunan iki kayanın üzerindedir. Bu kayalarda kaya resimlerinden başka eski Türk runik yazısı olarak düşündüğümüz birtakım işaretler de bulunmaktadır. Bazaltik bir ana kayanın üzerinde farklı dönemlere ait olan kaya resimlerinde dağ keçisi, insan figürü, kap-kacak, şaman, tüfekte ve yayla avlanan insan, develerle göç sahnesi gibi tasvirler yer almaktadır. Kaya resimlerinin en önemli özelliği çeşitli dönemlerde yapılmış olmalarına rağmen üslubun bir gelenek şeklinde korunmuş olmasıdır. Kaya resimlerinde bu tasvirlerden başka eski Eski Türk boylarına ait olduğunu düşündüğümüz boy damgaları da yer almaktadır. Oldukça yoğun bir tahribatın gözlemlendiği kaya resimlerinde abartılı boynuzlu dağ keçisi resimleri ve avcı resimleri dönemsel olarak en eski tasvirleri oluştururlar. Çizgisel formda çizilen resimlerdeki teknik farklılıkların belirgin olmasına rağmen boynuzlardaki üslup birliği dikkat çekicidir. Çalışmamızda Çiyim-Taş kaya resim alanının belirleyici coğrafi özelliği ile resimlerin yapım teknikleri, kaya resimlerinin tanımlamaları, tarihlendirilmeleri ve Kırgızistan'ın diğer bölgelerindeki kaya resim alanları ile olan benzerlikleri ve farklılıkları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya, Kırgızistan, Çiyim Taş, Kaya Resimleri.

* Doç. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bişkek/KIRGIZISTAN, oktay.ozgul@manas.edu.kg, ORCID: 0000-0003-0575-0436

Kyrgyzstan Chiyim-Tash Rock Paintings

Abstract

One of the archaeological findings that offer evidence of social life in antiquity is undoubtedly the rock paintings, which are considered as the primitive language of art. From the earliest times of history, people have depicted their feelings and thoughts on the walls of caves and applied symbolic marks on rocks and stones using various methods (scraping, pecking, carving, tattoos, painting and drawing). These signs are the communication language of the past. The region is rich in kurgans and rock paintings belonging to the old Turkish culture. Chiyim-Tash rock paintings are on two rocks 400 meters away from each other on a rock called Chiyim-Tash. In addition to the cave paintings, these stones also bear some signs that we consider to be the old Turkish runic script. There are depictions on Bazaltik rocks such as a mountain goat, a figure of a man, utensils, a man hunting with a rifle and a bow, migration scenes with camels dating back to different periods. The most important feature of the cave paintings is that the style is preserved as a tradition, however; they were depicted in different periods. Apart from these rock paintings, there are also tribal marks that we think belong to the Old Turkic tribes. Exaggerated paintings of a horned mountain goat and paintings of hunters periodically form the oldest paintings. Despite the technical differences of the paintings, depicted in a linear form, the stylistic unity of the horns is striking. This study examines the geographical features of the Chiyim-Tash rock paintings, the methods of paintings, the identification and dating of rock paintings as well as similarities and differences with other rock painting in other regions of Kyrgyzstan.

Keywords: Central Asia, Kyrgyzstan, Chiyim-Tash, Rock Paintings.

Azerbaycan'ın Gazakh-Ağstafa Bölgesinde Mezar Taşları Üzerindeki Koç-Koyun Motifleri

Behmen Aliyev*

Özet

Tunç Çağı'nda Azerbaycan arazisinde göçebe hayvancılığın gelişmesi koyun yetiştiriciliğinin öne çıkmasına neden olmuş, ekonomik yaşamla ilgili inançlar ortaya çıkmıştır. Örneğin Gazakh ilinin Sarıtepe eski yerleşim biriminde boynuzları aşağı bükülmüş koç ve koyun başı figürleri bulunmuştur.

Bu durum, kadim halkın evlerini, ziyaret yerlerini, koç-koyun figürleri ile süslediğinin örneğidir. Koç şekilli taşlar insan ruhunun taşa geçmesi, koçun ışıklı dünya ile karanlık dünya arasında hareket ettiğine dair inançla ilgili idi.

Azerbaycan coğrafyasında koç-koyun mezar taşlarının ortaya çıkması birkaç aşamayı ihtiva eder: eski çağda koç-koyun heykelticiklerinin yapılması, kurganlarda koçun bütün olarak veya parçalarının gömülmesi, kaya üstü resimlerde, çanak çömlekler üzerinde keçi, koç-koyun tasvirleri, halılar üzerine koç-koyun tasvirlerinin işlenmesi vs. Bu coğrafyada koç biçimli mezar taşları İslam'dan sonra da geniş yayılmıştı. XIX. yüzyılda tedricen koç figürlü mezar taşları ortadan kalkmıştır. Bu durum halkın yaşam tarzının, dünya görüşünün değişmesi, taş işleme sanatının gerilemesi ile bağlantılıydı.

Etnografik ekspedisyenler sırasında Azerbaycan'ın Gazakh, Ağstafa, Tovuz vs. illerinde mezar taşları üzerinde koç-koyun motiflerinin geniş yayıldığı tarafımızdan tespit edilmiştir. Üzerinde koç boynuzuna benzeyen unsurlar bulunan mezar taşları daha çok XIX. yüzyıl ve XX. yüzyılın başlarına aittir. Mezar taşlarının üzerindeki dini metinler karışık şekilde Azerbaycan, Arap ve Fars dillerindedir. Hatta Kiril alfabeli mezar taşlarında da koç başı unsurları bulunmaktadır. Mezar taşlarının üzerindeki boynuza benzer tezyinat bölgenin neredeyse tüm köy mezarlıklarında rast gelmektedir.

Azerbaycan coğrafyasında başlangıcını daha Erken Tunç (Bronz) çağından alan, ekonomik yaşam, inançlar ve totemizmle bağlı koç figürleri, biçim değiştirerek Orta

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Arkeoloji ve Etnografya Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, behmenaa@gmail.com

çağda mezar yapıtları şeklinde mevcut olmuş, XIX. yüzyılın sonu-XX. yüzyılın başlarında yeni şekil kazanmıştır. Etnografik araştırmamız sonucunda Gazakh ve Ağstafa bölgesinin bazı köy mezarlıklarında mezar taşları üzerindeki koç-koyun bezemelerinin yeni gelişim aşaması ve özellikleri ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tunç Çağı, Gazakh, Koç Başı, Mezar Taşları, Koç Biçimli Mezar Taşları.

Ram-Sheep Motifs on Tombstones in the Gazakh-Aghstafa Region of Azerbaijan

Abstract

The development of nomadic cattle breeding in the Azerbaijan led to the emergence of sheep breeding, and beliefs about economic life emerged during the Bronze Age. For example, the figures of ram's and sheep's heads with horns turned down were found in the ancient settlement of Saritapa in the Gazakh region. The ram-shaped figures and tombstones were related to the belief that the human soul was transmuting into a stone, that the ram had the ability to move between the light world and the dark world.

The appearance of ram/sheep tombstones in the geography of Azerbaijan includes several stages: ram/sheep figurines, images of goats, rams, sheep on pottery, ram/sheep depiction on carpets, etc.

Ram-shaped tombstones were widespread long after the adoption of Islam, especially in the Middle Ages. In the following centuries, the practice of making tombstones with ram figures gradually disappeared, which was closely related to the change in the lifestyle of the population, economic life, and the decline of the art of stone carving.

In ethnographic expeditions, in Gazakh, Agstafa, Tovuz, and other regions of Azerbaijan, in addition to ram-shaped tombstones, we noted the widespread use of ram/sheep elements in tombstones. Tombstones with elements resembling ram's horn date back to the 19th and early 20th centuries. The religious texts on the tombstones are mixed in Azerbaijani, Arabic and Persian. Even the Krill-alphabet tombstones contain elements of a ram's head. Horn-shaped ornaments on tombstones are found in almost all rural cemeteries in the region.

Originating in the geography of Azerbaijan since the Early Bronze Age, ram figures associated with economic life, beliefs and totemism changed their forms and existed as tombstones in the Middle Ages, taking on a new shape in the late 19th and early 20th centuries. As a result of our research, the next stage of development of ram ornaments on tombstones in Gazakh and Agstafa regions was revealed.

Keywords: Bronze Age, Gazah, Ram's Head, Tombstones, Ram-Shaped Tombstones.

Selçuklularda Meliklerin Eğitimi

Tülay Metin*

Özet

Selçukluların tarih sahnesine çıkmalarından itibaren Selçuklu ailesine mensup çocukların eğitimi konusuna büyük önem verilmiştir. Selçuklu devleti kurulduktan sonra veliahd usulü ile yönetici olunduğu görülse de hanedan üyesi her melik devletin başına geçmeye aday idi. Bunun için de onların eğitimi üzerinde itina ile durulmuştur. Bu hususla alakalı olarak atabeglik müessesesi ortaya çıkmıştır. Bu müessesenin başında bulunan, meliklerin eğitimi ile meşgul olan ve onların yetiştirilmesinden mesul kişilere atabeg unvanı verilmiştir. Aynı zamanda Büyük Selçuklularda ve Türkiye Selçuklularında “lala” unvanının kullanıldığına dair bilgiler vardır. Meliklerin eğitiminden sorumlu kişilerde bir takım hususlara ve niteliklere dikkat edilmiştir. Bu kişiler siyasi, askerî, idarî ve hukukî konularda bilgili, eğitilmiş, ahlâklı, dindar, iffetli, terbiye kurallarını çok iyi bilen örnek birisi olmalıdır Selçuklular zamanında hükümdar ailesine mensup erkek çocukları özel eğitime tâbi tutulurdu. Bununla birlikte hanedana mensup kız çocuklarının da sarayda görevli bulunan bir takım kadın hocalar tarafından eğitim aldıkları bilinmektedir. Melikler; tecrübeli, mesuliyet sahibi ve bilgili kişiler olan atabegler tarafından gelecekteki vaziyet ve durumlarının hazırlanması ve belirlenmesine dair eğitim ve öğretim aşamasından geçerlerdi. Atabegler, melikleri yetiştirmek maksadıyla hem muallim hem de danışman olarak vazife alırdı. Melikler bilhassa devlet yönetimi, siyasî mevzular, askerî, dinî ve beşeri ilimlerde ve davranış eğitimi gibi konularda eğitim alırlardı. Hanedan mensubu çocukların yetime hazırlanması konusunda önemli fikirler veren ve bu fikirleri tarihten misaller ile teyid eden siyasetnâme ve bu türden eserlerde kıymetli bilgiler yer almaktadır. Bu çalışmada dönemin kaynaklarının vermiş olduğu bilgiler nazarı itibara alınarak Selçuklularda meliklerin almış oldukları eğitim ve bu eğitimin mahiyeti konusunu tetkik ederek sultan namzetlerinin iktidara nasıl hazırlandıklarını sunmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Selçuklu, Melik, Lala, Eğitim, Atabeg.

* Prof. Dr., Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bolu/TÜRKİYE, koyuncuoglu_t@ibu.edu.tr ORCID: 0000-0002-8770-2923

Education of Meliks in Seljuks

Abstract

Great importance has been attached to the education of children belonging to the dynasty family since the Seljuks appeared on the stage of history, After the establishment of the Seljuk state, although it was seen that the crown prince became the ruler, every melik (prince) who was a member of the dynasty was a candidate to be the head of the state. For this reason, careful attention was paid to their education, which emerged the institution of atabeglik (tutoring to a Seljuk prince). The title of atabeg (tutor) was given to the people who were at the head of this institution and who dealt with the education and upbringing of the princes. Meanwhile, it is known that the title “lala” was used for ‘tutor’ in the Great Seljuks and Turkey Seljuks. A number of competencies and qualifications were required to be ‘lala’ or ‘atabeg’. Most importantly, these people were expected to be knowledgeable in educational, political administrative, and legal issues. They were also required to be educated, morally clean, religious, virtuous, and knowledgeable and exemplary in courtesy. In addition to the education of meliks, it is known that the girls belonging to the dynasty were also educated by a number of female tutors working in the palace. Meliks would go through an education and training about the preparation of their possible future situations and situations by experienced atabegs. Atabegs served as both teachers and advisers in order to train the princes. The princes would receive training particularly in state administration, political issues, military, religious and human sciences besides their behavioral training. Such books like ‘Siyasetname’ give valuable information about the preparation of children belonging to the dynasty and confirm these ideas with historical examples. In this study, considering the information given by the sources of the period, it is aimed to present how the sultan’s candidates were prepared for power by examining the education and the content of this education of the meliks in the Seljuks.

Keywords: Seljuks, Prince, Lala, Education, Atabeg.

Memlûklerde Eğitim ve Tören Alanları: Meydanlar

Esra Çıplak*

Özet

Mısır ve Suriye’de hüküm süren Memlûk Devleti (1250-1517) askerî ve siyasî karakteriyle kendine has özelliklere sahiptir. Devletin kuruluşunda ve siyasî hayatında önemli rol oynayan memlûkler, askerî birliklerden oluşmaları hasebiyle bu alandaki okullarda eğitim görmüşlerdir. Bununla birlikte talimlerin birer sportif faaliyet ve eğlenceye dönüştüğü *meydanlar* memlûklerin hem eğitim hem de sosyal hayatında önemli bir yer tutmuştur. Yerleşim yerlerinin ortasında kurulan bu büyük alanlarda toplumsal hafızanın oluştuğu pek çok olay cereyan etmiştir. Buradaki faaliyetler dönemin siyasî ve askerî yapısıyla ilgili bilgi verdiği gibi sosyal hayata dair malumat da içerir. Ordunun toplandığı, eğitim gördüğü, rutin aktivitelerini yaptığı meydanlar genel kutlamalar için de kullanılmıştır. Yaşamın kaynağı olarak betimlenen Nil nehrinin taşmasından *-vefaü’n-nil-* sonraki gün ve halicin önündeki seddin kırılarak açılması *-kesrül-halic-* sırasındaki törenler ile misafirlerin ağırlanması, hac mahfili, Ramazan ve Kurban bayramları, Mevlid kutlamaları, evlilik ve sünnet törenleri, Nevruz bayramı, imaret faaliyetlerinin açılış törenleri gibi halkın hem bir araya geldiği hem de icraatları takip ettiği bu alanlarda üzerinde durduğumuz başka bir mesele ise oyunlardır. Özellikle saltanat ahalisi ve memlûklerin iştirak ettiği bu alanlarda oynanan oyunların; fiziksel kondisyonu geliştirdiği, motivasyonu artırdığı, yetenek gösterisine dönüştüğü ve hakkında kitapların neşredildiği kapsamlı bir konu olduğu açıktır. Kaynaklarda defaatle adı geçen pek çok meydandan en önemlileri ibn Tulun, el-İhşid, el-Kasr, es-Sâlihi, ez-Zahiri, Berketü’l-fil, Siryakus, el-Mahâri, el-Kabak olarak sayılabilir. Meydanların bakımına özen gösterilmesi ve bazılarında seyirciler için oturma alanlarının olması stadyum gibi telakki olunmaktadır. Memlûk tarihinin önemli müverrihlerinden el-Makrîzî’nin *Kitab el-mevâ’iz ve el-i’tibâr fî zikr el-hitât ve el-âsâr* isimli eserinde tek tek anlattığı işlevlerini yine dönem kaynaklarında bulduğumuz ve bahsedilen faaliyetlerin gerçekleştiği bu meydanların kurulduğu zamandan itibaren Memlûk sultanları nezdindeki önemi dikkate şayandır. Bu çalışmada; kargı (mızrak), okçuluk, kılıç, gürz, güreş, at yarışı, kabak ve çevgân gibi oyunların sahası olan meydanların özellikleri hakkında araştırma yapılmış bu minvalde Türk spor tarihine katkı sağlayacak verilere ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Memlûk, Kahire, Meydan, Tören, Hitat.

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Muş/TÜRKİYE, e.ciplak@alparslan.edu.tr ORCID: 0000-0003-4577-3026

Educational and Ceremony Areas in the Mamlûks: Meyâdîn

Abstract

The Mamluk State (1250-1517), which ruled in Egypt and Syria, has unique characteristics with its military and political character. Mamluks, who played an important role in the establishment of the state and in its political life, were educated in *tibaqs* in this field because they were composed of military units. However, the *meyâdîn*, training is turned into sports activities and entertainment, had an important place in both the education and social life of the Mamluks. In these large areas established in the middle of the settlements, many events took place in which the social memory was formed. The activities here provide information about the political and military structure of the period, as well as information about social life. The *meyâdîn* where the army gathered, trained and did their routine activities were also used for general celebrations. The day after the Nile river -*vefaü'n-nil*-, which is described as the source of life, and the ceremonies during the opening of the wall in front of the estuary -*kesrü'l-halic*-, hosting the guests, *hac mahfili*, Ramadan and Qurban bairams, *mev-lid* celebrations, marriage and circumcision ceremonies, Nevruz feast, the opening ceremonies of the imaret activities. Another issue that we focus on in these areas, where he also follows the actions, is the games. Among the many squares mentioned repeatedly in the source books, the most important one can be counted as ibn Tulun, el-İhşid, el-Qasr, es-Sâlihi, ez-Zahiri, Berketü'l-fil, Siryaqus, el-Mahâri, el-Qabaq. Taking care of the maintenance of the squares and having seating areas for the spectators in some are understood as stadiums. The importance of these squares in the eyes of the Mamluk sultans since the establishment of these squares, the functions of which we find in the sources of the period, and which al-Makrîzî, one of the important historians of Mamluk history, tells one by one in his work called *Kitab el-mevâ'iz ve el-i'tibâr fî zîkr el-hitât ve el-âsâr*, is remarkable. In this study; Research has been made on the characteristics of the *meyâdîn*, which are the fields of games such as pike (spear), archery, sword, mace, wrestling, horse racing, qabaq and cevgan, and in this way data that will contribute to the history of Turkish sports have been reached.

Keywords: Mamluk, Qahire, Field (square/area/arena), Ceremony, Hitat.

Memlûk Vakıf Araştırmalarına Bir Katkı: Siryakus Vakfı

Rıdvan Yiğit*

Özet

Vakıflarla ilgili olarak çevremizde bulunan asırlık yapılara, arşivlerimizdeki vesikalara yahut kütüphanelerimizdeki tetkik eserlere bakıldığında bu müessesenin hayatımızı nasıl kuşattığını görmek mümkün olur. İslam coğrafyasında en ücra yerlerden merkezi kentlere kadar farklı boyutlarda ve farklı alanlardaki ihtiyacı karşılamak üzere tesis edilmiş olan vakıf eserlerinin mevcudiyeti derhal dikkat çeker. Arapçada durmak anlamına gelen vakıf, terminolojide bir malın hayır amacıyla ebediyen tahsis edilmesini ifade eder. Tanımdan da anlaşılacağı gibi vakıf müessesesinde süreklilik esas olup, bu kurumlar marifetiyle tarih boyunca varlıklı insanlar ihtiyaç sahiplerine ulaşmıştır.

İncelemeye konu olan husus Türklerin Memlûklar Dönemi'nde kurdukları örnek bir vakıf üzerinden vakıf anlayışını devam ettirmenin yanında bu kurumları aynı zamanda nasıl tahkim ettiklerini ortaya koymaktır. Eldeki kayıtlar Firavunlar döneminde bile kâhinlere bazı mabetlerin ihtiyaçlarının karşılanması için araziler tahsis edildiğini göstermektedir. Ancak İslami dönemde vakıfların kuruluş gayeleri ve işleyiş şekilleri açısından bambaşka bir çehreye büründüğü ve Memlûk sultanlarını harekete geçiren motivasyonun Firavunlardan çok farklı olduğu görülmektedir.

Mısır coğrafyasına hâkim olan Müslümanlar burada vakıflar tesis etmiş, bilhassa Eyyûbiler ve Memlûklar gibi Türk devletleri hâkimiyet sahalarını vakıflarla donatmıştır. Eyyûbilerden yalnızca siyasal bir sistem değil aynı zamanda sosyal ve dinî kurumlar da tevarüs ettikleri görülen Memlûklar vakıflara büyük önem vermiştir. Köklü bir vakıf geleneğini devralan Memlûklar döneminde kurulan vakıflar, toplumun tüm katmanlarına hizmet edecek şekilde tesis edilmiştir. Memlûk tarihinin en uzun saltanat dönemini temsil eden Muhammed b. Kalavun ise vakıflara verdiği büyük önemle kayıtlara geçmiştir. İktisadi bakımdan Memlûk parasını dinar ve dirhemde şer'i standartlara en yakın değere ulaştıran sultan er-Ravku'n-Nâsırı adıyla bilinen kapsamlı kadastro düzenlemesiyle Mısır arazisinden elde edilen zenginliğin vakıflar aracılığıyla topluma hizmet olarak dönmesinde etkin rol oynamıştır. Çalışmada, tüm detayları Muhammed b. Kalavun tarafından hassasiyetle düzenlenen Siryakus

* Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, Develi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Kayseri/TÜRKİYE, ridvanyigit@kayseri.edu.tr ORCID: 0000-0003-2076-6583

Vakfiyesi üzerinden Türk vakıf geleneğine dair bir kesit ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mısır, Memlûklar, Muhammed b. Kalavun, İslam Kurumları, Siryakus Vakfi.

A Contribution to Mamluk Foundation Research: The Foundation of Siryakus

Abstract

When we look at the centuries-old structures around us, the documents in our archives or the research works in our libraries, it is possible to see how this institution has surrounded our lives. The existence of foundation works, which were established to meet the needs in different dimensions and in different areas, from the most remote places to the central cities in the Islamic geography immediately draws attention. Waqf, which means to stand in Arabic, in terminology, refers to the eternal allocation of a property for charitable purposes. As can be understood from the definition, continuity is essential in the establishment of foundations; and throughout history, wealthy people have reached the ones in need through these institutions. The subject of the study is to show how the Turks strengthened these institutions as well as maintaining the understanding of foundation through an exemplary foundation established during the Mamluks Period. The available records show that even during the times of Pharaohs, the priests were allocated lands to meet the needs of some temples. However, in the Islamic period, it is seen that the foundations took on a completely different appearance in terms of their establishment purposes and functioning; and the motivation that sparked the Mamluk sultans was very different from that of the Pharaohs.

Muslims who dominated the geography of Egypt established foundations here, especially Turkish states such as Ayyubids and Mamluks equipped their areas of domination with foundations. The Mamluks, who inherited not only a political system but also social and religious institutions from the Ayyubids, attached great importance to foundations. The foundations established during the Mamluk period, which took over a deep-rooted tradition of foundations, were established to serve all layers of the society. Representing the longest reign in Mamluk history, Muhammad b. Kalavun, on the other hand, went down on the books with the great importance he gave to foundations. The sultan, who economically brought the Mamluk currency to

the closest value to the religious standards in dinars and dirhams, played an active role in the return of the wealth obtained from the Egyptian land as a service to the society through foundations, with the comprehensive cadastral arrangement known as er-Ravku'n-Nâsirî. In this study, it will be tried to reveal a cross-section of the Turkish foundation tradition through the Siryakus Foundation, all details of which were carefully arranged by Muhammed b Kalavun.

Keywords: Egypt, Mamluks, Muhammed b. Kalavun, Islamic Institutions, Syriacus Foundation.

Ortaçağ İran'ında Bir Silah ve Çelik Üretim Merkezi: Çâhek

İbrahim Duman*

Özet

Ortaçağ'da İran coğrafyasında birçok silah ve çelik üretim merkezi vardı. Bu yerlerden biri de Çâhek idi. Çâhek, bilim dünyasında yeni tanınmaya başlayan bir Ortaçağ yerleşkesidir. Konum itibarıyla Şîrâz-Yezd-Kirmân şehirlerinin kavşak noktasında yer almaktadır. Kaynaklarda tespit edebildiğimiz kadarıyla Çâhek ile ilgili en erken kayıt XII. yüzyıla; en geç kayıt ise XVI. yüzyıla denk gelmektedir. Bu yerleşke eserlerde Sâhe, Sâhek, Câhek ve Çâhek olarak zikredilmektedir. Elimizdeki bilgilere göre burasının Büyük Selçuklular (1038-1157), İlhanlılar (1256-1353), Timurlular (1370-1507) ve Ak-Koyunlular (1340-1514) devrinde aktif olarak silah ve çelik üretimine devam ettiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte XII. yüzyıldan önce ve XVI. yüzyıldan sonra da Çâhek'te silah ve çelik imâli yapılması ihtimâl dahilindedir. Çâhek tarihî yerleşkesinde çelik üretiminin yapıldığını kanıtlayan pota kalıplarının parçaları günümüze ulaşmıştır. Pota kalıbı, sıvı hâldeki demirin içerisine bitkisel, madenî ve hayvansal maddeler katarak demiri çeliğe dönüştürme işleminde kullanılmaktaydı. Hazırlanan çelik külçelerinden kılıç başta olmak üzere hançer, bıçak, kama gibi silahlar üretilmekteydi. Bu yerde hazırlanan Hint tarzı kılıçların üretiminden kaynaklarda bahsedilmektedir. Zikredilen kılıçlara imâl edildiği yere nispeten Çâhekî denmekteydi. Son yapılan araştırmalara göre Çâhek'te üretilen çeliğin karışımında krom tespit edildi. Bu durum kromun çelik üretiminde kullanılmasına dair dünyanın en eski kanıtı niteliğini taşımaktadır. Bugün Çâhek, İran resmî kurumları tarafından Büyük Selçuklular devrine ait tarihî sit alanı olarak tescil edilmiş bulunmaktadır. 2017 yılında saha çalışması yaptığımız Çâhek'te geniş çaplı bilimsel kazılar henüz başlamamıştır. İran'da özellikle çelik üretimine dair arkeolojik kanıtların ele geçirildiği tek Ortaçağ yerleşkesi olan Çâhek'in bilim dünyasına daha fazla tanıtılarak dikkat çekilmesi ve burada bir an önce arkeolojik bilimsel kazıların başlaması araştırmamızın amaçlarından birisidir.

Anahtar Kelimeler: Çâhek, Silah, Pota Çeliği, Çâhekî Kılıcı, Ortaçağ İran.

* Dr. Öğr. Üyesi, Yalova Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Yalova/TÜRKİYE, ibrahim.duman@yalova.edu.tr ORCID: 0000-0002-1454-3052

Chāhak: A Centre for Arms and Steel Production in Medieval Iran

Abstract

There were many centres for arms and steel production in Medieval Iran. One of these centres was Chāhak. Chāhak is a medieval settlement that has begun to be recognized in the scientific world. It is located at the crossroads of the cities of Shīrāz, Yazd and Kermān. As far as we can determine in the sources, the earliest and the latest records about Chāhak correspond to XIIth and XVIth centuries. This settlement is mentioned as Sāheh, Sāhak, Jāhak and Chāhak in the sources. According to the information that we have, it is understood that this place continued to produce weapons and steel actively during the Great Saljuqs (1038-1157), Ilkhanids (1256-1353), Timurids (1370-1507) and Aq-Qoyunlus (1340-1514). However, it is possible to manufacture weapons and steel in Chāhak also before the XIIth and after the XVIth centuries. Fragments of crucible molds proving that steel production was carried out in the historical settlement of Chāhak have survived to the present day. The crucible mold was used in the process of transforming iron into steel by adding vegetable, mineral and animal substances to the liquid iron. Arms such as daggers, knives and wedges especially swords were produced from the prepared steel ingots. The production of Indian style swords prepared in this place is mentioned in the sources. The aforementioned swords were called Chāhakī where they were made. According to the latest research, chromium was detected in the mixture of steel produced in Chāhak. This is the world's oldest evidence on the use of chromium in steel production. Today, Chāhak has been registered as a historical site belonging to the Great Saljuqs period by the Iranian official institutions. Large scaled scientific excavations have not yet started in Chāhak, where we conducted fieldwork in 2017. One of the aims of our research is to draw attention to the scientific world by introducing Chāhak, which is the only medieval settlement in Iran where archaeological evidence of steel production has been discovered, and to start archaeological scientific excavations here as soon as possible.

Keywords: Chāhak, Arms, Crucible Steel, Swords of Chāhakī, Medieval Iran.

Kafkasya'da Ortodoks Hristiyanlığı Restorasyon Derneği'nin Kurulması

İrada Aliyeva*

Özet

Ortodoks Hristiyanlığın Kafkasya'da yayılması fikri, 16. yüzyıldan itibaren Rus yönetici çevrelerinde tartışma konusu olmuş ve bu çalışma yavaş yavaş yapılmaya başlanmıştır. Bu amaçla, 1745 yılında kurulan Oset Ruhani Komisyonu, okullar ve eğitim merkezleri düzenlemek, Oset dilinde kitap ve ders kitapları yayınlamak, yerel nüfusa Rus kültürel değerlerini aşlamak ve Ortodoksluğu İslami etkilere karşı koymakla görevlendirildi. Bir deney olarak komisyon, çocuklara Hristiyanlığın temellerini öğretmek için 1764'te Mozdok'ta ilk okulu açtı. Yerel halkı bunu yapmaya teşvik etmek için okula devam eden yoksul çocuklara burs verildi [2, s. 149].

Kafkasya'nın Müslüman nüfusu arasında Hristiyanlığın yayılması konusu, 19. yüzyılın başlarından itibaren gündemde gelir ve Kafkasyada Hristiyanlığın yayılmasını durdurmada birçok sorunun sebebi Başkomutan I. Gudovich'in faaliyetleri ile bağlantılıdır. Astrakhan ve Kafkasya Başpiskoposu Anastasia, Kafkasya'daki Rus ordularının Başkomutanı I. Gudovich'e 27 Ağustos 1806 tarihli bir mektupta, Osetya Ruhani Komisyonu'nun faaliyetlerine yeniden devam etmeye çağırdı [4, s. 75-76].

1859'da Kuzey Kafkasya Yaylaları'nın kurtuluş hareketinin kana bulanmasından sonra, çarlığın yerel dini politikası yeni bir aşamaya girdi. Yeni sosyo-politik koşullar, Kafkasya'daki Müslüman nüfusun Hristiyanlığı yaymak için aktif adımlar atması için elverişli koşullar yaratmaktadır. Böyle bir görev Kafkasya'da Ortodoks Hristiyanlığı Restorasyon Derneği'ne emanet edildi.

Böyle bir toplum yaratma fikri, Kafkas halefi Prens A.I Baryatinski ve Gürcistan Eksarhı İsidore'nin adıyla bağlantılıdır. Başkomutan Prens A.I Baryatinski, Gürcü Eksarhı İsidore ile görüştüktan sonra, 1857'de St. Petersburg'a Kafkasya Komitesi'ne Kafkasya'da Ortodoks Hristiyanlığı Restorasyon Derneği kurma önerisiyle rapor verdi [5, s. 107-108]. Kafkas Komitesi'nin 2 Aralık 1857'deki toplantısında yapılan bu tartışmadan sonra, İmparator II. Aleksandr tarafından onaylandı [11, s. 12].

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, aliyeveirada72@gmail.com

Ana hedefi Kafkasya'nın dağ halkları arasında Ortodoks Hristiyanlığı yeniden kurmak olan Cemiyetin tüzüğü iki faaliyet alanı tanımladı: dini misyonerlik (Kafkasya'da kiliselerin inşası, din adamlarının geliştirilmesi, kutsal kitapların yerel dillere tercüme edilmesi ve yayımlanması.) ve kültürel ve eğitim faaliyetleri.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya, Ortodoks Hristiyanlığın Restorasyonu Derneği, Oset Ruhani Komisyonu, Müslümanlar, Ortodoksluk, Rahip.

Establishment of the Society for the Restoration of Orthodox Christianity in the Caucasus

Abstract

The idea of the spread of Orthodox Christianity in the Caucasus has been the subject of discussion in the Russian ruling circles since the 16th century, and this work began to be carried out gradually. For this purpose, the Ossetian Spiritual Commission, established in 1745, was tasked with organizing schools and educational centers, publishing books and textbooks in the Ossetian language, inculcating Russian cultural values in the local population, and opposing Orthodoxy to Islamic influences. As an experiment, the commission opened the first school in Mozdok in 1764 to teach children the basics of Christianity. In order to encourage the local population to do so, poor children studying at the school were given scholarships [2, p. 149].

The issue of the spread of Christianity among the Muslim population of the Caucasus has been on the agenda since the early 19th century, which is associated with the activities of Commander-in-Chief I. Gudovich, who saw the cause of many problems in the Caucasus in stopping the spread of Christianity. In the letter of the Archbishop of Astrakhan and the Caucasus Anastasia to the Commander-in-Chief of the Russian armies in the Caucasus I.Gudovich dated August 27, 1806, he stated the need for the Commander-in-Chief to resume the activities of the Ossetian Spiritual Commission [4, p. 75-76].

After the North Caucasus Highlanders' liberation movement was drowned in bloodshed in 1859, tsarist local religious policy entered a new phase. The new socio-political conditions create favorable conditions for the Muslim population of the Caucasus to take active steps to spread Christianity. The implementation of such a mission was entrusted to the Society for the Restoration of Orthodox Christianity in the Caucasus.

The idea of creating such a society is connected with the name of the Caucasian successor, Prince A.I. Baryatinski and the exarch of Georgia Isidore. The Commander-in-Chief, Prince A.I. Baryatinski, after consulting with the Georgian exarch Isidore, reported to St. Petersburg in 1857 to the Caucasus Committee with a proposal to establish the Society for the Restoration of Orthodox Christianity in the Caucasus. This report, together with a project outlining the goals and objectives of the Society, was discussed in the Caucasus Committee with the participation of Count DN Bludov, Metropolitan of Moscow Filaret, former Georgian exarchs Isidore and Eusebius, ober-prosecutor of the Holy Synod and decided to establish the Society [5, p. 107-108]. After this discussion, which took place at the meeting of the Caucasus Committee on December 2, 1857, it was approved by the emperor Alexander II [11, p. 12].

The charter of the Society, whose main goal was to restore Orthodox Christianity among the mountain peoples of the Caucasus, defined two areas of activity: religious missionary (construction of churches in the Caucasus, improvement of clergy, translation and publication of holy books into local languages) and cultural and educational activities.

Keywords: Caucasus, Society for the Restoration of Orthodoxy, Ossetian Spiritual Commission, Muslims, Orthodoxy, Pries.

Türkistanlıların Hac Yolculuğunun Osmanlı-Rus İlişkilerindeki Yeri

Cengiz Buyar* -Derya İdikurt**

Özet

19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Türkistanlı hacıların Orta Asya'dan Hicaz'a kadar seyahatlerinde kervanların yerini tren almıştır. Rus yönetimi Orta Asya'nın iç kesimlerine ulaşımı kolaylaştırmak için döşedikleri tren yolunu başlangıçta Türkistanlıların kullanımına yasaklamışken daha sonra tren yolunun maliyetinin düşürülmesi için bu yasağı kaldırmıştır. Yine hac yolculuğunun da trenle yapılmasını teşvik etmeye başlamıştır. Hac vazifesini yerine getirmek isteyen Türkistanlı hacıların Andican'dan trenle başlayan yolculukları Odesa'dan vapurla İstanbul'a ve buradan da Hicaz'da son bulmaktaydı. Türkistan'dan Hicaz'a kadar süren bu kutsal yolculuğun en önemli duraklarından biri hilafetin merkezi İstanbul'du. Türkistan hanlıklarının Osmanlı Devleti'yle etnik, kültürel ve dinî bağları, onları her yıl Hicaz kadar İstanbul'u da ziyaret etmeye sevk etmiştir. Halifeye bağlılıklarını sunmak isteyen hacılar için padişahın Cuma Selâmlığı merasimine katılmak geleneksel bir hal almıştır. Aynı şekilde Kaşgarlı hacılar da hilafet makamına saygı ve bağlılıklarından dolayı İstanbul ziyaretini, hac yolculuğunun vecibesi olarak görmüşlerdir. Bununla birlikte salgın hastalıklar, savaşlar, doğal afetler, ekonomik sıkıntılar ve siyasi krizlerden vb. dolayı Türkistanlı hacıların Hicaz'a kadarki ziyaretlerinde birçok problem de yaşanıyordu. Burada yaşadıkları problemlerin çözümü noktasında Osmanlı Devleti, onlara her zaman yardım etmeye azami gayret göstermiştir. İstanbul'da bulundukları süre zarfında ve yolculukla ilgili maddi sıkıntılarının çözümünde olduğu kadar, onların sağlık koşullarının iyileştirilmesi veya uygun bir ortamda ikamet edebilmeleri için her türlü imkânı sağlamaya çalışmıştır. Bu bağlamda bu çalışmada Türkistanlı hacıların Andican-Odesa-İstanbul-Hicaz hattı üzerindeki hac yolculuğu süreci, Rus ve Osmanlı devletinin hacılara karşı yaklaşımları, hacıların Türkistan, Rusya ve Osmanlı siyasetindeki yeri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türkistan, Hac, İstanbul, Hicaz, Osmanlı, Rus.

* Doç. Dr., Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bişkek/KIRGIZISTAN, cengiz.buyar@manas.edu.kg ORCID: 0000-0002-0549-4463

* Dr., Mersin/TÜRKİYE, deerden548@gmail.com

The Place of Turkistanis Haj Journey in Ottoman-Russian Relations

Abstract

After the second half of the 19th century, trains took the place of caravans in the journeys of Turkestan pilgrims from Central Asia to the Hejaz. While the Russian administration initially banned the use of the railway, which was built to facilitate access to the inner parts of Central Asia, for the use of Turkistanis, it later lifted this ban in order to reduce the cost of travel. Again, he started to encourage the pilgrimage to be made by train. The journey of the Turkestan pilgrims, who wanted to fulfil their pilgrimage, started from Andijan by train and ended up in Istanbul by ferry from Odessa and then in Hejaz. One of the most important stops of this holy journey from Turkistan to the Hejaz was Istanbul, the center of the caliphate. The ethnic, cultural and religious ties of the Turkestan khanates with the Ottoman Empire prompted them to visit Istanbul as well as the Hejaz every year. It has become traditional for pilgrims who want to present their devotion to the caliph to attend the sultan's Friday Salam ceremony. Likewise, the pilgrims of Kashgar, due to their respect and devotion to the caliphate, saw visiting Istanbul as a duty of pilgrimage. However, epidemics, wars, natural disasters, economic troubles and political crises, etc. Therefore, there were many problems during the visits of the Turkestan pilgrims to the Hijaz. At the point of solving the problems they experienced here, the Ottoman State never spared their helping hand. During their stay in Istanbul and in solving their financial problems related to the journey, he tried to provide all kinds of opportunities for them to improve their health conditions or to live in a suitable environment. In this context, the pilgrimage process of the Turkestan pilgrims on the Andican-Odesa-Istanbul-Hijaz line, the approaches of the Russian and Ottoman states towards the pilgrims, the place of the pilgrims in Turkestan, Russia and Ottoman politics, there are many articles on the subject in the Interior Ministry Administration Documents of the Presidency Ottoman Archives. It will be tried to be revealed by examining documents and Russian literature.

Keywords: Turkestan, Haj, Istanbul, Hijaz, Ottoman, Russian.

Kırgız Basmacı Lideri Canıbek Kazı'nın Direnişi Örneğinde Kırgızistan'da Basmacı Hareketi

Zukhra Altymyshova*

Özet

Basmacı Hareketi 1918'de ilk olarak Fergana bölgesinde ortaya çıktı ve kısa zamanda Orta Asya'nın diğer bölgelerine yayılmıştır. Kırgızistan'ın güney bölgesi coğrafik konumu itibarıyla Basmacı Hareketinin Fergana merkezi içinde yer alıyordu. Dolayısıyla direniş Kırgızistan'ın güneyindeki farklı ilçelerde de yürütülmüştür. Kırgızlar, Fergana vadisi'ndeki dağlı Basmacı Hareketi'nin temelini oluşturmuştur.

Diğer Türkistan halklarında olduğu gibi Basmacı isyanına katılan Kırgızlar arasında da bu hareketin liderleri bulunuyordu. Bu dönemde Fergana vadisindeki önemli basmacı liderlerden birisi Canıbek Kazı (Kadı) idi. Rus Çarlığı zamanında Türkistan'ın Fergana vilayeti, Oş uezdinde idareci ve kadılık görevinde bulunan Canıbek Kazı, Kırgızistan'ın güneyinde 1918-1931 yılları arasında silahlı basmacı birliğini yönetmiştir. Canıbek Kazı 1920'lerin başında birkaç defa Sovyet hükümeti ile barış anlaşması yapmasına rağmen yeniden direnişi başlatarak hareketin son dönemlerine kadar mücadelesini sürdürmüştür. 1930'lu yılların başlarında Çin'e geçerek oradan Sovyet topraklarına birkaç akın yapabildiyse de en sonunda Kırgızistan'ı tamamen terketmek zorunda kalmıştır. Sonradan Pakistan'da vefat eden Canıbek Kazı'nın ismi hem arşiv belgelerinde hem çeşitli dillerdeki bilimsel eserlerde en sık belirtilmesine karşın bu zamana kadar konuyla ilgili kapsamlı araştırma yapılmamıştır. Basmacı lideri Canıbek Kazı'nın faaliyetleri çerçevesinde hareketin Kırgızistan'daki seyri ve önemli olayları ile beraber Sovyet hükümetinin ayaklanmayı bastırmak hususunda karar aldığı başlıca taktik ve mekanizmalarını ortaya koymak mümkündür.

Bildiride Kırgız basmacı lideri Canıbek Kazı'nın Sovyet rejimine direnişi örneğinde Kırgızistan'daki basmacı hareketinin ortaya çıkış sebepleri, genel durumu, bölgesel özellikleri ve sonuçları ele alınacaktır. Ayrıca Canıbek Kazı'nın hareketin tarihindeki rolü saptanmaya çalışılacaktır. Konu, Kırgızistan Cumhuriyeti, Merkezi Devlet Sosyo-Politik Belgeler Arşivi ve Oş Bölgesel Devlet Arşivi kurumlarında bulunan 1920-1930'lu yıllara ait Sovyet arşiv belgeleri, bilimsel eserler ve sözlü halkbilim materyallerinin ışığında değerlendirilecektir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bişkek/KIRGIZISTAN, zuhra.altymyshova@manas.edu.kg

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Sovyet Yönetimi, Basmacı Hareketi, Canıbek Kazı.

The Basmachi Movement in Kyrgyzstan on the Example of Resistance of the Kyrgyz Basmachi Leader Janybek Kazy

Abstract

The Basmachi Movement at first emerged in the Fergana Valley in 1918 and in a short time spread in other regions of Central Asia. Because of its geographical location, the southern region of Kyrgyzstan belonged to the Fergana center of the Basmachi Movement. Therefore, the resistance conducted in different regions of southern Kyrgyzstan as well. Kyrgyz people formed the basis for the mountain Basmachi Movement in the Fergana Valley.

There were leaders of this movement among Kyrgyz as it were in other Turkestan people. In this period, Janybek Kazy was one of the important basmachi leaders in Fergana Valley. Janybek Kazy who worked as the ruler and a kazi (sharia judge) in the Osh uezd in Fergana district of the Turkestan during Tsarist Russia, led the armed basmachi detachment in the south of Kyrgyzstan between 1918 and 1931. Although Janybek Kazy negotiated peace with the Soviet government several times in the beginning of the 1920s he started the resistance again and continued his fight till the late period of the movement. In the early 1930s, he crossed the China border and made a few forays into the Soviet territory from there, however latterly he had to leave Kyrgyzstan territory. Later he died in Pakistan, although the name of Janybek Kazy is mentioned frequently both in archival documents and in scientific works in various languages, any comprehensive scientific research about the subject has been done until now. Within the framework of the activities of the basmachi leader Janybek Kazy, it is possible to present the course and important events of this movement in Kyrgyzstan, as well as the main tactics and mechanisms by which the Soviet government intimidated the uprising.

In this paper, the reasons for the emergence of the basmachi movement in Kyrgyzstan, its general course, regional peculiarities, and results will be discussed on the example of the resistance of the Kyrgyz basmachi leader Janybek Kazy to the Soviet regime. In addition, it will be tried to determine the role of Janybek Kazy in the history of the movement. The subject will be evaluated in the light of Soviet archive documents, belonged to the 1920s-1930s from the Central State Archive for Social

and Political Documentation and the Osh Region State Archive as well as scientific works and oral folklore materials.

Keywords: Kyrgyzstan, Soviet Government, The Basmachi Movement, Janybek Kazy.

Göçebe ve Kent Kültürünün Etkileşimine Bir Örnek Olarak 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Fergana Vadisi

İlker Türkmen*

Özet

Yüzyıllar boyunca çeşitli toplumlara ev sahipliği yapan Fergana Vadisi, iç içe yaşayan farklı kültürlerin harmanlandığı bir coğrafyadır. Hem toprak yapısı hem de iklim koşulları bakımından çevresindeki alanlardan bariz bir şekilde ayrılan vadi, Türkistan coğrafyasını yüzyıllarca beslemiştir. İlk çağlarda, Çinlilerin şarap yapmak amacıyla üzümleri ürettiği vadi, zaman içinde farklı tarım ürünlerinin yetiştirildiği bir vaha olmuştur. Türklerin, M.Ö VII. yüzyıl gibi erken bir dönemde vadiye gelişi ile birlikte tarımın yanında hayvancılık da uygulanmaya başlanmış ve vadi, “Kan Terleyen Atlar Diyarı” olarak tarihe geçmiştir. Göçebe yaşam biçimini benimsemiş olan Türkler, gittikleri coğrafyalara bu kültürü de götürmüştür. Fergana Vadisinin yamaçlarını mesken tutan Türkler, göçebe yaşamın olmazsa olmazı olan hayvancılığı yüzyıllarca rahat bir şekilde sürdürmüşlerdir. Vadinin düzlüklerinde kurulan onlarca şehir, ticaret yolunun da buradan geçmesiyle farklı etnik unsurları bir arada barındırmıştır. Bu şehirlerdeki kent kültürü de farklı medeniyetlerin buluştuğu bir mozaik ortaya çıkarmıştır. Vadinin yamaçlarında yaşayan göçebeler, hayvanlarını satmak için kent pazarlarını mesken tutmuşlardır. İhtiyaç duydukları alet edevatı ve tarımsal ürünleri buradan sağlayan göçebeler, kentliler tarafından dışlanmadan ticaret yapmışlardır. Ticaretin etkisiyle gelişen ve oldukça kalabalık bir nüfusa sahip olan Fergana şehirlerinde farklı zanaatlar da icra edilmiştir. Özellikle bakır işçiliğinde mahir olan Ferganalı zanaatkarların ünü bir hayli yayılmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında Ruslar tarafından işgal edilen vadiye çok sayıda Rus göçmen getirilmiştir. Bu göçmenler, vadinin kültürel yapısını kısa süre içerisinde değiştirmiştir. Fakat göçebeler ile kentlilerin birbirleri ile olan uyumlu yaşam şekillerine çok da fazla müdahale etmemişlerdir. Bu çalışmada, Fergana Vadisi’nde yüzyıllar içerisinde şekillenen ve Rusların vadiye sahip olduğu dönemde açıkça görülen Göçebe ve Kent kültürünün etkileşimi incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Fergana Vadisi, Göçebe Yaşam, Kent Kültürü, Pazar Kültürü, Rus İşgali.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kırşehir/TÜRKİYE, turkmen.ilker@ahievran.edu.tr ORCID:0000-0002-9193-9907

The Fergana Valley as an Example of the Interaction between Nomadic and Urban Cultures in the Second Half of the 19th Century

Abstract

The Fergana Valley, which has been home to various societies for centuries, is a geography where different cultures living together are integrated. The valley, as distinct from the surrounding areas in terms of both soil structure and climatic conditions, has fed the geography of Turkestan for centuries. The valley where the Chinese produced grapes to make wine in the early ages became an oasis where different agricultural products were grown over time. Following the arrival of the Turks at the valley as early as BC 7th century, animal husbandry began to be practiced alongside agriculture and the valley went down in history as the “Land of Blood Sweating Horses”. The Turks, who adopted the nomadic lifestyle, brought this culture over to the geographies they went to. The Turks, settling on the slopes of the Fergana Valley, have comfortably maintained animal husbandry, which is an indispensable part of nomadic life, for centuries. A vast number of cities established on the plains of the valley mingled different ethnic elements together with the trade route passing herein. The urban culture in these cities contributed to creating a mosaic where different civilizations came together. Nomads living on the slopes of the valley flocked to the city markets to sell their animals. The nomads, who obtained the tools and agricultural products they needed from the markets, participated in trade without being excluded by the citizens of the city. Different crafts were also practiced in the cities of Fergana, which advanced with the influence of trade and grew greatly in numbers. The reputation of the craftsmen of Fergana, who were especially skilled in copper work, spread well beyond the region. A large number of Russian immigrants were brought to the valley, which was occupied by the Russians in the second half of the 19th century, resulting in significant changes in the cultural structure of the valley in a short time. However, they did not interfere too much with the harmonious lifestyles of nomads and urbanites. In this study, the mutual interaction between Nomadic and Urban culture, which was shaped over the centuries in the Fergana Valley and became clearly visible in the period when the Russians ruled the valley, will be examined.

Keywords: Fergana Valley, Nomadic Life, Urban Culture, Bazaar Culture, Russian Occupation.

İngiltere'nin Kafkasya Politikasına Muhalif Bir Diplomat: David Urquhart (1833-1856)

İsmet Türkmen*

Özet

Kafkasya coğrafyası, olağanüstü jeopolitik öneme haiz olması sebebiyle, tarihî süreçte büyük güçlerin rekabet alanı haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak, son iki yüzyıl boyunca bu coğrafyada çatışma ve krizler eksik olmamıştır. Bu sahada askerî müdahaleler öncesinde, bölge halkları üzerinde milliyetçi duyguları harekete geçirme stratejisi, başvurulmuş yöntemler arasında olmuş ve bu doğrultuda çalışmalar yapan diplomatlar buralarda görevlendirilmiştir. Bu bağlamda, Avrupalı tarihçiler tarafından kendilerine “ulus inşacıları” rolü atfedilen isimler arasında, Kafkasya coğrafyasında ön plana çıkmış olan İngiliz gazeteci ve diplomat David Urquhart (1805-1877) yer almaktadır. Bu çalışmada İngiltere'nin Rus İmparatorluğu'na yönelik takip etmiş olduğu Kafkasya politikasının şekillenmesinde, Urquhart'ın rolüne değinilecektir. Özellikle İngiliz kaynaklarında ulaşabildiğimiz verilerden hareketle, Urquhart döneminde Kafkasya'da Rus aleyhtarı hissiyat yaratılmaya çalışılmıştır. Araştırmamızda da esas aldığımız çalışmalarda Urquhart, Kuzey Kafkasya'da yaşayan halkların tarihleri ve sosyo-kültürel yaşamlarına yer vermiştir. Bu durum 19. Yüzyılın ortalarına doğru Yakın ve Ortadoğu coğrafyası üzerinde emellerini hayata geçirmeyi planlayan Rus idaresi tarafından şüphe ile karşılanmıştır. Bu çalışmaları neticesinde Urquhart, Sovyet tarihçilerce; Kafkas coğrafyasında özellikle Çerkezlerin uluslararası destekçisi olarak değerlendirilmiştir. Fakat bu durum İngiltere'nin 20. Yüzyılın başlarına doğru Rusya ile yakınlaşması üzerine daha fazla sürdürülememiş ve etkisini yitirmiştir. Bu çalışma; 1831-1837 yılları arasında İstanbul'da farklı diplomatik derecelerde olmak üzere, İngiliz hükûmeti adına bulunmuş olan Urquhart'ın saha çalışmalarıyla Kafkas halkları üzerine olan tesirlerini ihtiva etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kafkasya, Osmanlı Devleti, İngiltere, David Urquhart, Diplomasi.

* Prof. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tokat/TÜRKİYE, ismet.turkmen@gop.edu.tr ORCID: 0000-0002-8198-5707

A Dissident Diplomat to Britain's Caucasus Policy: David Urquhart (1833-1856)

Abstract

Due to its geopolitical importance, the Caucasus geography has been the competition area of great powers in certain periods of history. As a result, conflicts and crises have dominated this geography for the last two centuries. Before the military interventions in this field, the strategy of mobilizing nationalist feelings on the peoples of the region was among the methods used. In this respect, British journalist and diplomat David Urquhart (1805-1877), who has come to the fore in the Caucasus geography, is among the names attributed to them as "nation builders" by European historians. This work; It contains the influences of Urquhart in the shaping of the Caucasus policy that England followed towards the Russian Empire. It was tried to create an anti-Russian sentiment in the Caucasus during the Urquhart period, especially based on the data we could reach in the British sources. Urquhart included the histories and socio-cultural lives of the peoples living in the North Caucasus in his studies, which we also took as a basis in our research. This situation was met with suspicion by the Russian Tsardom, which planned to realize its ambitions on the Near and Middle East geography towards the middle of the 19th century. As a result of these studies, Urquhart, by Soviet historians; He was considered as an international supporter of Circassians in the Caucasian geography. However, this situation could not be sustained any longer and lost its effect upon the rapprochement of England with Russia towards the beginning of the 20th century. This work; It contains the influences of Urquhart, who was in Istanbul between 1831 and 1837 on behalf of the British government, at different diplomatic levels, on the peoples of Kafkas with his field studies.

Keywords: Caucasus, Ottoman State, England, David Urquhart, Diplomacy.

Çarlık Rusya Dışışleri Bakanlığı Raporlarında Birinci Dünya Savaşı'nda Afganistan'da Osmanlı Devleti'ne Karşı İngiliz-Rus Ortaklığı

Eray Bayramol*

Özet

Afganistan'ın jeopolitik konumu, Birinci Dünya Savaşı'na dahil olan devletlerin bu ülke üzerinde nüfuz kurmaya yönelik politikalar üretmesine neden oldu. Bu ülkeler arasında şüphesiz ki Rusya ve İngiltere de bulunmaktaydı. Rusya'nın sıcak denizlere inme hedefi ve İngiltere'nin kendisi için vazgeçilmez olan Hindistan'ı güvence altında tutma çabası, Afganistan'ı Birinci Dünya Savaşı'nda çok özel bir konuma yerleştirdi.

İngiltere ve Rusya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda Afganistan'da kurmaya çalıştıkları ortaklık çoğunlukla ekonomik kazanımlar üzerineydi. Afganistan'daki nüfuz bölgelerinin belirlenmesi, yapılacak demiryollarının güzergahları ve Afganistan'ın Birinci Dünya Savaşı'nda tarafsızlığı meselesi, Çarlık Rusya Dışışleri Bakanlığı'na ait raporlarda dile getirilen başlıca hususlardı.

Birinci Dünya Savaşı'nda Afganistan'daki İngiliz-Rus iş birliğinin önündeki en güçlü engel ise Afganistan'ı kendi tarafına çekmek isteyen Osmanlı Devleti idi. Osmanlı Devleti'nin Afganistan'a yönelik politikaları çoğunlukla Afganistan'da bulunan Türk topluluklarını İngiltere ve Rusya'ya karşı, Osmanlı Devleti'nin yanında yer almaya sağlamaya yönelikti.

Bu hususta, 4 Kasım 1914 tarihinde Rusya Dışışleri Bakanlığı'ndan Rusya'nın Kafkasya Genel Valiliği'ne gönderilen telgraf, Osmanlı Devleti'ne karşı Rusya'nın Afganistan'da yürüttüğü politikanın bir özeti niteliğindeydi. Telgrafta belirtildiğine göre Rusya, Osmanlı Devleti ile gireceği bir savaşta; her ne kadar Afgan Emiri söz vermiş olsa da Afganistan'ın tarafsız kalacağı görüşüne şüpheyle yaklaşıyordu. Çünkü Rusya, Osmanlı Devleti ile gireceği bir savaşta Türklere karşı yenilgiye uğradığı takdirde, Afganistan'daki Müslüman nüfusun, Rusya karşısında yer almayacağına dair kesin bir kanıya sahip olamıyordu. Bu sebeple Rusya, Türkistan'daki Hıristiyan nüfusu silahlandırmayı dahi planlıyordu. Netice itibarıyla Çarlık Rusya, Osmanlı Devleti'nin Afganistan üzerindeki politikalarına karşı İngiltere ile iş birliği yapma kararı aldı.

* Doç. Dr., Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Antalya/ TÜRKİYE, eray.bayramol@alanya.edu.tr ORCID: 0000-0002-1979-0271

Bu çalışmada, Rusya'nın Afganistan üzerindeki politikaları ve Rus-İngiliz iş birliği, Rusya Dışişleri Bakanlığı'na ait diplomatik belgeler kullanarak ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Afganistan, Osmanlı Devleti, Rusya, İngiltere.

British-Russian Partnership Against The Ottoman State in Afghanistan in The First World War in The Reports of The Tsarist Russia Ministry of Foreign

Abstract

The geopolitical position of Afghanistan caused the states involved in the First World War to produce policies aimed at establishing influence over this country. Undoubtedly, Russia and England were among these countries. Russia's goal of landing on warm seas and Britain's effort to secure India, which was indispensable for her, placed Afghanistan in a very special position in the First World War.

The partnership that Britain and Russia tried to establish in Afghanistan during the First World War was mostly about economic gains. The determination of the zones of influence in Afghanistan, the routes of the railways to be built and the issue of Afghanistan's neutrality in the First World War were the main issues mentioned in the reports of the Tsarist Russian Ministry of Foreign Affairs.

The strongest obstacle to the English-Russian cooperation in Afghanistan during the First World War was the Ottoman Empire, which wanted to take Afghanistan to its side. The Ottoman Empire's policies towards Afghanistan were mostly aimed at ensuring the Turkish communities in Afghanistan to stand by the Ottoman Empire against England and Russia.

In this regard, the telegram sent from the Russian Ministry of Foreign Affairs to the Caucasus General Governorship of Russia on November 4, 1914 was a summary of Russia's policy in Afghanistan against the Ottoman Empire. According to the telegram, Russia, in a war with the Ottoman Empire; Although the Afghan Emir had promised, he was skeptical of the view that Afghanistan would remain neutral. Because Russia could not have a definite opinion that the Muslim population in Afghanistan would not take place against Russia if it was defeated against the Turks

in a war with the Ottoman Empire. For this reason, Russia even planned to arm the Christian population in Turkestan. As a result, Tsarist Russia decided to cooperate with England against the policies of the Ottoman Empire on Afghanistan.

In this study, Russia's policies on Afghanistan and Russian-British cooperation will be tried to be revealed by using diplomatic documents belonging to the Russian Ministry of Foreign Affairs.

Keywords: First World War, Afghanistan, Ottoman State, Russia, England.

General Nikolay İvanoviç Yevdokimov'un (1804-1873) Raporu Işığında Rusya'nın Kafkasya'daki Göç Politikası

Uğur Bozkurt*

Özet

Rusya'nın Kafkasya bölgesindeki birçok askeri faaliyetlerine katılan ve bölgenin Rus hâkimiyeti altına geçmesi için çalışmalar yapan, Rus General Nikolay İvanoviç Yevdokimov'un raporu değerlendirildi. Raporda, Kuban Bölgesi'nden Osmanlı İmparatorluğu topraklarına 1858-1864 yılları arasında göç edenlerin kimler olduğu, kaç kişinin göç ettiği ve göç etme yöntemleri hakkında bilgi elde etmek amaçlandı. Yerli ve yabancı birçok kaynağın kullanıldığı çalışmada özellikle Rusya Devlet Askeri Tarih Arşivi (Российский государственный военно-исторический архив, РГВИА) kullanıldı. Rusya'nın göç siyaseti değerlendirilirken General Nikolay İvanoviç Yevdokimov'un, Taman, Anap, Novorossisk, Tuapse, Makopse, Adler ve Hosta hakkında verdiği bilgiler dikkate alındı. Rusça yazılan rapor tercüme edilmekle beraber yardımcı kaynaklarla desteklendi. Aynı zamanda Rusya'nın Kuban Bölgesi'nde izlediği siyasî politikaların neler olduğu ve yerli halkın göç etme nedenleri üzerinde duruldu. Elde edilen veriler ışığında göç edenlerin bölgesel bazda kaç kişi olduğu, hangi etnik unsurlardan kaç kişinin göç ettiği ve göç süreci tamamlandığında bölge nüfusunun ne kadar kaldığı tespit edildi. Çalışma, Rusya'nın izlemiş olduğu göç politikası ve kurmuş olduğu komisyonların çalışma yöntemleri hakkında çıkarımda bulunmamıza yardımcı oldu. Daha önce tespit edilememiş ve literatürümüzde olmayan birçok bilgiye ulaşıldı. Özellikle göç edenlerin sayıları hakkında net bilgiye ulaşamadığımız bu dönemde, nereden ve ne şekilde Osmanlı İmparatorluğu topraklarına gelen kişilerin tespiti birçok çalışma alanına katkı sağladı. 398.955 kişinin göç ettiği bu dönemde bölgede 106.798 kişi kaldı. Bölge nüfus oranına göre oldukça fazla olan bu sayı Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal yapısında önemli bir unsur olarak değerlendirildi. Kuban Bölgesi'nin sosyo-kültürel yapısının kısa sürede Osmanlı İmparatorluğu topraklarına taşındığı söylenebilir. Ayrıca Kuban Bölgesi'nin demografik yapısının nasıl şekillendiği ve Rus yöneticilerinin ne gibi çalışmalar yaptığı dönemin siyasî politikaları hakkında çıkarımda bulunmamıza katkıda bulundu.

Anahtar Kelimeler: Nikolay İvanoviç Yevdokimov, Kuban Bölgesi, Rusya, Göç.

* Dr. Öğr. Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Van/TÜRKİYE, ugurbozkurt@yyu.edu.tr ORCID: 0000-0002-8698-8368

Russia's Migration Policy in the Caucasia in the Light of the Report of General Nikolay Ivanovich Yevdokimov (1804-1873)

Abstract

The report of Russian General Nikolay Ivanovich Yevdokimov, who participated in many military activities of Russia in the Caucasus region and worked to bring the region under Russian domination, was evaluated. In the report, it was aimed to obtain information about who migrated from the Kuban Region to the lands of the Ottoman Empire between 1858 and 1864, how many people migrated and their methods of migration. In the study, in which many domestic and foreign sources were used, especially the Russian State Military History Archive (Российский государственный военно-исторический архив, РГВИА) was used. While evaluating Russia's immigration policy, the information given by General Nikolay Ivanovich Yevdokimov about Taman, Anap, Novorossisk, Tuapse, Makopse, Adler and Hosta was taken into account. Written in Russian, the report was translated and supported by supplementary resources. At the same time, the political policies followed by Russia in the Kuban Region and the reasons for the migration of the local people were emphasized. In the light of the data obtained, it was determined how many people migrated on a regional basis, how many people from which ethnic elements migrated, and how much the population of the region remained when the migration process was completed. The study helped us to make inferences about the immigration policy followed by Russia and the working methods of the commissions it established. A lot of information that could not be determined before and that was not in our literature was obtained. During this period, when 398,955 people migrated, 106,798 people remained in the region. This number, which is quite high compared to the population ratio of the region, was evaluated as an important element in the social structure of the Ottoman Empire. It can be said that the socio-cultural structure of the Kuban Region moved to the lands of the Ottoman Empire in a short time. In addition, how the demographic structure of the Kuban Region was shaped and what kind of work the Russian administrators did contributed to our inferences about the political policies of the period.

Keywords: Nikolay Ivanovich Yevdokimov, Kuban Region, Russia, Migration.

Çarlık Rusyası'nın Merv'i İşgali Sürecinde İngiliz-Rus Diplomasisi (1874-1884)

Furkan Külünk*

Özet

İngiltere ve Rusya'nın Türkistan'daki rekabetleri bölgesel birçok sınır probleminin doğmasına yol açtı. Yüzyıla yayılan süreç içerisinde meydana gelen savaşlar dizisi ve diplomatik temasların temelinde iki devletin birbirleriyle çatışan çıkarları yatıyordu. İngilizler, 17. yüzyılın hemen başlarında ayak bastıkları Hindistan'da, Doğu Hindistan Şirketi aracılığıyla kısa süre içerisinde geniş bir hakimiyet sahası inşa ettiler. 1857'de Bâbürlü İmparatorluğu'nun ortadan kalkması ile birlikte İngiliz Hindistan'ının temelini atmış oldular. Ruslar ise Türkistan bölgesini adım adım işgal ederek uzun vadeli bir Hindistan işgali projesine giriştiler. İki devletin "Büyük Oyun" olarak adlandırılan mücadelesinde Afganistan merkez olmak üzere birçok bölgede işgal hareketleri gerçekleştirildi. Meydana gelen bu karmaşa sürecinde stratejik öneme sahip olan noktalardan biri de Afganistan'ın kuzeybatısında bulunan Merv sahasıydı. Bu bölge Rusların Afganistan'a ve akabinde Hindistan'a ilerleme planlarının ana hatlarından biriydi. Dolayısıyla Merv'in Ruslar tarafından işgal edilmesi meselesi İngilizler açısından oldukça önemliydi. Afganistan'ın tehdit altına girmesi uzun vadede Hindistan'ın işgale hazır bir vaziyete düşmesine neden olabilirdi. İngiliz tarafı bir yandan Afganistan'ın iç siyasetini kontrol altında tutmaya çalışırken diğer taraftan Rusların güney yönlü ilerleyişleri karşısında tedbir almaya çalışıyordu. Rusların Trans-Hazar'ı işgal projesinde stratejik bir noktada bulunan bu bölge ve bölgedeki Türkmenler böylelikle Rus tehdidiyle karşı karşıya kalmışlardı. 1874-1884 yılları arasında iki taraf arasında Merv bölgesi ve bu bölgede bulunan Türkmenlerin durumları ile ilgili yoğun diplomatik temaslar gerçekleştirildi. İngilizlerin her daim Rus askerî faaliyetlerini yakından takip etmeleri karşısında Ruslar bu askerî hareketliliğin üstünü örtme çabasına girişmişlerdi. Çalışma, Çarlık Rusyası'nın Merv bölgesini işgali sürecinde, iki devlet arasında gerçekleşen diplomatik temaslar üzerine odaklanmıştır. Çalışmada İngiliz arşiv kaynakları kullanılmış ve Merv'in işgal süreci diplomatik yazışmalar üzerinden ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İngiltere, Rusya, Türkistan, Türkmenler, Büyük Oyun.

* Dr., Düzce Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Düzce/TÜRKİYE, furkankulunk@duzce.edu.tr ORCID: 0000-0002-9844-283X

Anglo-Russian Diplomacy in the Process of Invasion of Merv by Tsarist Russia (1874-1884)

Abstract

The rivalries of England and Russia in Turkestan led to the emergence of many regional border problems. The conflicting interests of the two states lay on the basis of the series of wars and diplomatic contacts that took place over the course of the century. The British built a large area of dominance in a short time through the East India Company in India, where they set foot at the beginning of the 17th century. With the collapse of the Mughal Empire in 1857, they laid the foundation for British India. The Russians, on the other hand, occupied the Turkestan region step by step and embarked on a long-term Indian invasion project. In the struggle of the two states called the "Great Game", occupation movements were carried out in many regions, especially Afghanistan. One of the points of strategic importance in this process of turmoil was the Merv field in the northwest of Afghanistan. This area was one of the main lines of the Russian plans to advance into Afghanistan and subsequently into India. Therefore, the issue of the occupation of Merv by the Russians was very important for the British. The threat of Afghanistan could in the long run make India ready for invasion. While the British side was trying to keep Afghanistan's internal politics under control, on the other hand, it was trying to take precautions against the southward advance of the Russians. This region, which was at a strategic point in the Russian invasion of the Trans-Caspian project, and the Turkmens in the region thus faced the Russian threat. Between the years 1874-1884, intense diplomatic contacts were held between the two sides regarding the Merv region and the situation of the Turkmens in this region. In the face of the fact that the British always followed the Russian military activities closely, the Russians attempted to cover up this military activity. The study focuses on the diplomatic contacts between the two states during the occupation of the Merv region by the Tsarist Russia. British archival sources were used in the study and the occupation process of Merv was discussed through diplomatic correspondence.

Keywords: Britain, Russia, Turkestan, Turkmens, Great Game.

Babürlü Kaynakları Işığında bir Şecere Denemesi: Babürzâdeler ve Begümler

Üçler Bulduk*

Özet

Cengiz Han'ın büyük bir dünya devleti kurmasıyla birlikte, hakimiyetin, meşru bir tarihsel temele oturtulması için Asya bozkırlarında çok güçlü bir şecere geleneği oluşturulmuştur. Cengiz ailesinden gelen bey ve hükümdarlar soylarını Oğuz/Türk şecerelerine bağlar iken daha sonra kurulan devlet veya hanedanlar da bir şekilde kendilerini Cengiz ailesi/soyu ile ilişkilendirmişlerdir. Türkistan coğrafyasında Şibaniler ile Timurilerin aralarında çıkan hakimiyet mücadelesinde, bir meşruiyet kaynağı olarak şecere çalışmalarına özel bir önem attettikleri görülmektedir. 15. -18. yüzyıllar arasında pek çok Çingizname, Şibaniname veya Timurname'nin yazılmış olması bu durumla elbette doğrudan ilgilidir. Timur'un üçüncü oğlu Miran Şah'ın torunlarından Fergana valisi Ömer Şeyh Mirza'nın oğlu olan Babür, Özbeklere karşı Fergana'da tutunamaz ve 1526'da Hindistan'da bir devlet kurar. Babür, Pencap bölgesinin kontrolünü eline geçirmeyi başardı ve 1526'da, ilk Panipat savaşında Delhi sultanı İbrahim Lodi güçlerini bozguna uğrattı. Ertesi yıl Mewar'daki Rana Sanga'nın hakimiyeti altındaki Rajput konfederasyonuna galip geldi ve 1529'da ise günümüz Doğu Uttar Pradeş ve Bihar eyaletlerini elinde tutan Afganları yendi. Rivayete göre, Babür'ün Fergana'dan göçerken "altın beşik"te bıraktığı oğlu Şahruh'un soyundan gelenler Hokand Hanlığı'nı kurarak, Buhara hanları ile mücadelelerine devam edeceklerdir. Baba tarafından Timur soyundan gelen Babürlüler, tıpkı Timur'un yaptığı gibi, kadınları ile evlenmek suretiyle Cengizli ailelerine damat olup "küregen/gürkan" sıfatını kullanmışlardır. Begüm adıyla anılan Cengiz soylu bu hanımlar saray ve devlet hayatında önemli roller oynamışlardır. Babür'ün Hindistan'da kurduğu devletin "Gürkan" veya "Mugal/Mogol" adı ile anılmalarının arka planında belki bu akrabalık ilişkisinin etkisi vardır. Çalışmamızda, Babür'ün Vekayinamesi, Gülbeden Begüm'ün Hümayunname'si, Mirza Haydar Doğlat'ın Tarih-i Reşidî'si ve Tarih-i Cihangir gibi kaynaklardan yararlanarak, Babürzâde ve begümlerin soy ağaçları çıkarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Timurlular, Babürlüler, Hindistan, Babür'ün Şeceresi, Begümler.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, bulduk@ankara.edu.tr ORCID: 0000-0003-1659-4387

A Genealogy Study in the Light of Babur's Sources: Baburzades and Begums

Abstract

After Genghis Khan founded the largest empire in history, a strong genealogical tradition was built in the steppes of Asia in order to legitimate hegemony. While the Genghis dynasty associated their lineages with Oghuz/Turkish genealogies, the later established states or dynasties somehow associated themselves with the Genghis lineage. In Turkestan, the struggle for authority between the Shibaniys and the Timurids showed that it was given special importance to genealogy studies as a source of legitimacy. Many Chingizname, Shibaniiname or Timurname had been written between the 15th and 18th centuries in order to gain legitimacy. Babur, Timur's grandson, could not keep Fergana against Uzbeks, and in 1526 established a state in India. He was able to secure control of the Punjab region, and in 1526 he routed the forces of the Delhi sultan Ibrahim Lodi at the First Battle of Panipat. The following year he overwhelmed the Rajput confederacy under Rana Sanga of Mewar, and in 1529 he defeated the Afghans of what are now eastern Uttar Pradesh and Bihar states. According to legend, the descendants of Shahruh, the son of Babur, who was left in the "golden cradle" when Babur emigrated from Fergana, had continued fighting against Bukhara khans and established Khanate of Kokand. Baburs who was the descendants of Timur, married the women of Genghis family and used the name of "küregen / gürkan" like Timur. These women, descendants of Genghis, known as Begum, played crucial roles in palace and state life. This kinship may be the real reason why the state of Babür's name in India called "Gurkan" or "Mugal / Mogol". In this study, the genealogy of Baburzade and Begums will be revealed by using sources such as Memoirs of Babur, Humayunname, Histories of Reshidi and Jihangir.

Keywords: Timurids, Mughal, India, Geneology of Babur, Begum's.

Babürlü Sarayında Kadın

Neslihan Durak*

Özet

Hindistan tarihinin en önemli dönemlerinden biri şüphesiz ki, Babür'ün bu ülkede büyük bir siyasi teşekkül tesis etmesiyle başlar. Babürlüler, 1526'dan Hindistan'ın İngiliz hâkimiyeti altına girdiği 1857'ye kadar üç yüz yılı aşkın süre bu ülkeyi yönetecektir. Bu Türk devleti Hindistan tarihine siyasi, iktisadi ve kültürel alanda pek çok katkı yapmıştır. Eski Türk devletlerinde olduğu Babürlü sarayında da kadın üstün bir konumda ve toplumsal yaşamın içinde yer alır.

Babürlü sarayında kadınlar oldukça önemli siyasî görevler üstlenmişlerdir. Bu yüzden hem XV.-XVI. yüzyılda Hint alt kıtasında tarihin en büyük devletlerden birini kuran Zahirüddin Muhammed Babur ünlü hatıratında hem de kızı Gülbenden Begüm hatıratında sadece erkeklere değil hanedana mensup tüm kadınlar hakkında da ayrıntılı bilgiler verir. Onların kaderi ile yakından ilgilenir ve kadınlara karşı daima korumacı bir yaklaşım sergiler. Babur saltanatının ilk yılında kendisini tahttan indirmek isteyen, babasının yadigarı olarak yanında tuttuğu Hasan Yaküb Bey'in darbesinden anneannesi İsen Devlet Begim sayesinde kurtulur. Gelişmeler karşısında Babur büyükannesini, “Kadınlar arasında, fikir ve tedbir hususunda, büyük annem İsen Devlet Begim gibi bir kadın az bulunurdu. Fevkalâde akıllı ve teddbirli idi. İşlerin çoğu ona danışılarak yapılırdı.” sözleriyle över. Darbe olayında da alınacak tedbirler İsen Devlet Begim başkanlığında gerçekleşen bir toplantıda görüşülmüş ve onun onayından sonra uygulamaya konulmuştu.

Türk-Hint İmparatorluğunda kadınların bilhassa sanat eserlerinde ve mimaride önemli rol oynadıkları bilinmektedir. Sarayda resim yapmayı ve şiir sanatını öğrenen kadınlar, harem sisteminin varlığının olmasına rağmen sosyal hayattan ve siyasetten çekilmiyordu. Babur hükümdarlarının dikkati çeken özellikleri ise eş, kız veya akrabaları kadınlar için ölmez eserler dikmeleri, hatta şehirler vücuda getirmeleridir. Babür sülâlesi mensupları Orta Asya'daki sanat sevgisini ve ince zevki Hindistan'a getirmişler ve inşa ettikleri yapılara yansıtmışlardır. Bu bağlam da tebliğimizde Babürlü sarayında kadın ve rolü ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Babürlü İmparatorluğu, Gülbenden Begüm, İsen Devlet Begim, Zahirüddin Muhammed Babur.

* Prof. Dr., İnönü Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Malatya/TÜRKİYE, neslihan.durak@inonu.edu.tr ORCID: 0000-0003-0672-5128

Women in Baburlu Palace

Abstract

Undoubtedly, one of the most important periods in the history of India begins with the establishment of a large political organization in this country by Babur. The Baburs would rule this country for over three hundred years, from 1526 until 1857, when India came under British rule. This Turkish state has made many contributions to the history of India in the political, economic and cultural fields. In the Baburlu palace, as in the old Turkish states, women are in a superior position and in social life.

In the Babur palace, women assumed very important political duties. Therefore, XV.-XVI. Zahirüddin Muhammed Babur, who founded one of the largest states in history in the Indian subcontinent in the century, gives detailed information not only about men but also about all women belonging to the dynasty in his famous memoirs and in the memoirs of his daughter Gülbenden Begüm. He is very interested in their fate and always shows a protective approach towards women. In the first year of Babur's reign, he survived the coup of Hasan Yakub Bey, who wanted to dethrone him and kept him as his father's heirloom, thanks to his grandmother, Isen Devlet Begim. In the face of the developments, Babur said to his grandmother, "Among women, a woman like Isen Devlet Begim, my grandmother, was rare in terms of ideas and precautions. He was extremely smart and cautious. Most of the work was done in consultation with him." praise him with his words. The measures to be taken in the event of the coup were discussed at a meeting chaired by Isen Devlet Begim and were put into practice after his approval.

It is known that women played an important role in art and architecture in the Turkish-Indian Empire. The women, who learned painting and poetry in the palace, did not withdraw from social life and politics despite the existence of the harem system. The striking features of the Babur rulers are that they erected immortal works for their spouses, daughters or relatives, and even created cities. The members of the Babur dynasty brought the love of art and fine taste in Central Asia to India and reflected it in the buildings they built. In this context, the woman and her role in the Babur palace will be discussed in our paper.

Keywords: Baburlu Empire, Gülbenden Begüm, Isen Devlet Begim, Zahirüddin Muhammed Babur.

Babürlü Saray Kadınlarının Güzellik Algısı ve Giyim-Kuşamları

Müslüme Melis Savaş Tonyalı*

Özet

Hint topraklarında varlıklarını sürdürmüş olan Babürlü devleti, yaptığı pek çok yenilik ile bu kıtada Türklere altın çağı yaşatmıştır. Çok köklü bir medeniyete sahip olan bu coğrafyanın halkı özellikle Babürlü döneminde Türk kültürüne ait pek çok yenilikle karşılaşmıştır. Elbette ki söz konusu dönemde Türklerin de Hint toplumundan etkilenmemesi mümkün değildir. İşte bu etkileşimlerin içinde özellikle güzellik algısı ve giyim kuşam meselesi de büyük önem teşkil etmektedir.

Bilindiği üzere kadim dönemlerden beri güzellik algısı her dönem uygarlıklara göre çeşitlilik göstermiştir. Ancak güzellik için kullanılan saç boyaları, yüz maskeleri, parfümler ve cilde bakım yapan pek çok yağlar vs. kozmetik ürünleri bütün uygarlıklar tarafından kullanıldığı da yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Her ne kadar güzellik malzemeleri benzerlik gösterse de giyim-kuşam konusunda özellikle her devlet ve millete özgü birtakım unsurların varlığı da göz ardı edilemez.

Güzellik ürünleri ve giyim-kuşam konusunda günümüzde dahi dikkat çeken ve geleneklerine bağlılığını halen sürdüren ülkeler arasında yer alan Hint toplumu, Babürlüler döneminde Babürlü saray kadınlarını da etkilemiştir. Bunun en güzel örnekleri özellikle Geç Dönem Babürlü resimlerindeki bayan figürlerinin ellerinin ve ayaklarının kınalı olması, bellerine, ayaklarına takılar takmasıdır. Hatta öyle ki bazı gezi notlarında Babürlü saray kadınlarının günlerinin önemli bir bölümünün güzelleşmek için yapılan faaliyetler ile geçtiği not edilmiştir.

Biz bu çalışmamızda Hindistan'da Türklerin Altın Çağı olarak bilinen Babürlü devletin saray kadınlarının güzellik algısı, güzelleşmek için yaptıkları uygulamalar ve giyim kuşamları hakkında bilgiler sunacağız. Ayrıca tüm bu bilgiler ışığında Babürlü saray kadınlarının güzellik algısı ve giyim-kuşam yönünden Hint toplumundan ne denli etkilendiği ve onların eski Türk kadınlarının güzellik algısı ve giyim kuşamlarını ne kadar koruduklarını ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Babürlü Saray Kadınları, Güzellik Algısı, Babürlü Kadınlarında Kozmetik, Babürlülerde Giyim Kuşam, Babürlü Kadınları.

* Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon/TÜRKİYE, melis644@hotmail.com ORCID: 0000-0001-7984-0800

The Perception of Beauty and Clothing of the Women of the Baburid Palace

Abstract

The Baburid state, which continued its existence in Indian lands, gave the Turks a golden age in this continent with its many innovations. The people of this geography, which has a very deep-rooted civilization, encountered many innovations of Turkish culture, especially during the Baburid period. Of course, it is not possible for Turks not to be influenced by Indian society in that period. In these interactions, especially the perception of beauty and the issue of clothing are of great importance.

As it is known, the perception of beauty has varied according to civilizations since ancient times. However, hair dyes used for beauty, face masks, perfumes and many oils that care for the skin etc. It has been revealed as a result of researches that cosmetic products are used by all civilizations. Although beauty materials are similar, the existence of certain elements specific to each state and nation cannot be ignored in terms of clothing.

The Indian society, which is among the countries that still draw attention in beauty products and clothing and still maintain their loyalty to their traditions, also influenced the Baburid palace women during the Baburid period. The best examples of this are the henna on the hands and feet of the female figures, especially in the Late Period Baburid paintings, and wearing jewelry on their waists and feet. In fact, it is noted in some travel notes that a significant part of the days of the Baburid palace women was spent with activities to beautify.

In this study, we will present information about the beauty perception of the palace women of the Baburid state, known as the Golden Age of the Turks in India, the practices they used to beautify, and their clothing. In addition, in the light of all this information, we will try to reveal how much the Baburid palace women were affected by the Indian society in terms of beauty perception and clothing and how much they preserved the perception of beauty and clothing of the old Turkish women.

Keywords: The Baburid Palace Women, Perception of Beauty, Cosmetics of Baburid Women, Clothings of Baburids.

El-Hint'te İlk Orta Çağlarda Az Bilinen Bir Türk Kökenli Sülale: Uddiyana Şahileri

Feruza Djumaniyazova*

Özet

El-Hint (el-Biruni, X yy.) ülkesi diye adlandırılan bugünkü Kuzey Afganistan, Pakistan'ın güney-doğusu ve Kuzey Hindistan'ın tarihi eyaletlerini içeren bölgede ilk orta çağlarda Türk varlığını gösteren – Türkşahiler (Kabülşahlar) sülalesi tarihi hakkında Çin, Arap, Sanskrit, Tibet ve Baktri dilindeki mevcut yazılı kaynaklarda bilgiler vardır. Pakistan'ın Swat vadisinde İslam öncesi Türkşahiler (Kabülşahlar)'ın bir kolu olarak yönetime gelen, büyük ihtimalle bir Göktürk sülalesi olan, Uddiyana Şahileri konusunda hem kaynak hem de araştırma az sayıdadır. Özellikle, bu hususta Türk dillerinde bugüne kadar araştırma yapılmadığını vurgulamak gerekmektedir.

Swat (Uddiyana)'da Türk yönetiminin iktidara gelmesinde yazılı kaynaklarda Türkşahiler (Kabülşahlar)'ın ilk iki yöneticisi – Barhategin ve Hurasan Teginşah'dan sonra gelen, sikkelerde Fromo Kesaro ve Çin kaynaklarında Bo Fuzhun (勃訶準) adlı hükümdarlara rastlanır. Jiu Tangshu (舊唐書), Xin Tangshu (新唐書), Tang Huiyao (唐會要) ve Cefu Yuangui (冊府元龜) gibi Çin yıllıklarında Tianbao çağının dördüncü yılında (745) Bo Fuzhun (勃訶準)'ın babası Kabülşah Fulin Jipo/suo (拂林闕婆娑)'i tahttan düşürerek Jibin ve Uddiyana'nın yöneticisi olduğu hakkında yazılmıştır. Ama diğer bir kaynak Dazang jing (大藏經)'de Hintli Budist rahibi Śubhākarasimha (善無畏)'nın Kaiyuan çağının dördüncü yılında Changan (長安)'a geldiği, Keşmirden geçerek Uddiyana'da olduğu söylenir. Hem de orayı yöneten Türk hükümdarının sarayında Budizm'den ders verdiği ve Türk prensesinin rahipten ona Budizm inancı bilimlerinden ders vermesini rica ettiği hakkında bilgi vardır. İşbu önemli olan kaynaktaki bilgi Uddiyana 'da Türk yönetimi 745 yılından sonra değil, belki daha erken, 720 yıllarda başladığını göstermektedir.

Uddiyana Şahileri hakkında araştırma yapmak Orta Asya'ya komşu güney bölgelerde, özellikle tarihi el-Hint topraklarında İslam öncesi dönemlerde Türk varlığını göstermek için önemlidir.

* Doç. Dr., Özbekistan Bilimler Akademisi, Taşkent/ÖZBEKİSTAN, jumaniyazova84@gmail.com

El-Hint (el-Biruni, X yy.) ülkesi diye adlandırılan bugünkü Kuzey Afganistan, Pakistan'ın güney-doğusu ve Kuzey Hindistan'ın tarihi eyaletlerini içeren bölgede ilk orta çağlarda Türk varlığını gösteren – Türkşahiler (Kabülşahlar) sülalesi tarihi hakkında Çin, Arap, Sanskrit, Tibet ve Baktri dilindeki mevcut yazılı kaynaklarda bilgiler vardır. Pakistan'ın Swat vadisinde İslam öncesi Türkşahiler (Kabülşahlar)'ın bir kolu olarak yönetime gelen, büyük ihtimalle bir Göktürk sülalesi olan, Uddiyana Şahileri konusunda hem kaynak hem de araştırma az sayıdadır. Özellikle, bu hususta Türk dillerinde bugüne kadar araştırma yapılmadığını vurgulamak gerekmektedir.

Swat (Uddiyana)'da Türk yönetiminin iktidara gelmesinde yazılı kaynaklarda Türkşahiler (Kabülşahlar)'ın ilk iki yöneticisi – Barhategin ve Hurasan Teginşah'dan sonra gelen, sikkelerde Fromo Kesaro ve Çin kaynaklarında Bo Fuzhun (勃訶準) adlı hükümdarlara rastlanır. Jiu Tangshu (舊唐書), Xin Tangshu (新唐書), Tang Huiyao (唐會要) ve Cefu Yuangui (冊府元龜) gibi Çin yıllıklarında Tianbao çağının dördüncü yılında (745) Bo Fuzhun (勃訶準)'ın babası Kabülşah Fulin Jipo/suo (拂菻闢婆/娑)'i tahttan düşürerek Jibin ve Uddiyana'nın yöneticisi olduğu hakkında yazılmıştır. Ama diğer bir kaynak Dazang jing (大藏經)'de Hintli budist rahibi Śubhākarasimha (善無畏)'nın Kaiyuan çağının dördüncü yılında Changan (長安)'a geldiği, Keşmirden geçerek Uddiyana 'da olduğu söylenir. Hem de orayı yöneten Türk hükümdarının sarayında Budizm'den ders verdiği ve Türk prensesinin rahipten ona Budizm inancı bilimlerinden ders vermesini rica ettiği hakkında bilgi vardır. İşbu önemli olan kaynaktaki bilgi Uddiyana 'da Türk yönetimi 745 yılından sonra değil, belki daha erken, 720 yıllarda başladığını göstermektedir.

Uddiyana Şahileri hakkında araştırma yapmak Orta Asya'ya komşu güney bölgelerde, özellikle tarihi el-Hint topraklarında İslam öncesi dönemlerde Türk varlığını göstermek için önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Svat, Uddiyana, Bo Fuzhun (勃訶準), Fromo Kesaro, Fulin Jipo/suo (拂菻闢婆/娑), Şahiler.

A Little-known Turkic Dynasty in the Early Middle Ages in al-Hind: Uddiyana Shahis

Abstract

About the history of the dynasty of Turkshahs (Kabulshahs), which shows the existence of Turks in the early Middle Ages in the region, which includes the historical provinces of present-day Northern Afghanistan, south-eastern Pakistan and Northern India. There is information in the available written sources in Arabic, Sanskrit, Tibetan and Bactrian. In the Swat Valley of Pakistan, there are few sources and research on the subject of the Uddiyana Shahis, who came to power as a branch of the pre-Islamic Turkshahs (Kabulshahs), most likely a Göktürk (Ashina) dynasty. In particular, it should be noted that no research has been conducted in this regard in research in Turkic languages.

In the written sources on the coming to power of the Turkic rule in Swat (Uddiyana), the first two rulers of the Turkshahs (Kabulshahs) came after Barhategin and Hurasan Teginshah. There is a ruler named Bo Fuzhun (勃匐準) and Fromo Kesaro in coins. Like Jjiu Tangshu (舊唐書), Xin Tangshu (新唐書), Tang Huiyao (唐會要) and Cefu Yuangui (冊府元龜) written in the fourth year of the Tianbao period (745) Bo Fuzhun (勃匐準) that his father Kābulšāh Fulin Jipo/suo (拂林闕婆/娑) dethroned and became the ruler of Jibin and Uddiyana. But another source source that Dazang jing (大藏經) is written Indian Buddhist monk Śubhākarasiṃha (善無畏) came to Changan (長安) in the fourth year of the Kaiyuan period, and passed through Kashmir to Uddiyana. There is also information that the Turkic ruler who ruled there taught Buddhism lesson Śubhākarasiṃha (善無畏) in his palace from and his wife - Turkic princess asked the monk to teach her Buddhist Law. This important source indicates that Turkic rule in Uddiyana did not begin after 745 years, but rather earlier, in 720 years.

Research on the Uddiyana Shahis is important to show the Turkic rule in pre-Islamic times in the southern regions adjacent to Central Asia, especially in the historical regions of al-Hind.

Keywords: Swat, Uddiyana, Bo Fuzhun (勃匐準), Fromo Kesaro, Fulin Jipo/suo (拂林闕婆/娑).

Savaş ve Barışın Habercisi: Altın Orda Elçileri

İlyas Kemaloğlu*

Özet

II. Kıpçak Seferi neticesinde kuruluşu tamamlanan Cuci Ulusu (Altın Orda) başta Moğol İmparatorluğu'nun bir parçası olsa da daha 1269'da bağımsızlığını ilan etti. Topraklarının geniş coğrafyaya yayılması ve merkezî konumda olması, Cuciogullarının aktif dış siyaset izlemesini, birçok ülkeyle diplomatik ilişkiler geliştirmesini sağladı. Nitekim Altın Orda hanları bir taraftan Büyük Moğol hanlarıyla bağlarını devam ettirirken kardeş İlhanlı ve Çağatay uluslarıyla savaştılar, Memlüklerle sıkı diplomatik ilişkiler geliştirirken uzun yıllar boyunca Balkanlarda söz sahibi oldular. Rus knezliklerini hâkimiyet altına alan hanlar ayrıca Bizans imparatorlarıyla evlilik bağı kurarken, Osmanlı sultanlarıyla ticarî münasebetler geliştirdiler.

Altın Orda'nın dış siyasetinde hanların yanı sıra hanların eşleri ve boy beyleri de önemli rol oynadılar. Dış politikanın ve hanların belirlediği siyasetin başarısında elçilik müessesesinin de etkisi büyüktü. Orta Çağ'ın diğer devletlerinde olduğu gibi Altın Orda'da da elçilere çok farklı görevler veriliyordu. Nitekim İlhanlılara gönderilen elçiler genellikle hanların talebi üzerine İlhanlılardan Kafkasya topraklarının Cuciogullarına devrini talep ederken Memlüklere gönderilen elçiler daha çok siyasi, diplomatik, ticarî ve dinî münasebetlerin daha da fazla artırılması için çalıştılar. Yine kaynaklarda Altın Orda ile Osmanlı arasında ticarî ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla uzun yıllar boyunca elçi-keleşlerin gidip geldiği yazılmaktadır. Diğer taraftan Timur'a karşı kurulmak istenilen ittifak örneğinde olduğu gibi bazen Altın Orda elçileri aynı anda birkaç ülkenin elçisiyle bir araya gelmiştir.

Bu bildiride Altın Orda'dan günümüze kalan yarlık ve bitiklerle Altın Orda'nın kendisinden ve münasebet içerisinde bulunduğu ülkelerden günümüze ulaşan kaynaklardan istifade edilerek Cuciogullarındaki elçilik müessesesinin temel özellikleri ortaya koyulacak, Altın Orda'nın adı geçen devletlerle münasebetlerinden önemli elçilik heyetleriyle ilgili örnekler verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Altın Orda, Elçilik Müessesesi, İlhanlılar, Memlükler, Osmanlı.

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul/ TÜRKİYE, ilyas.kemaloglu@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0002-8350-5834

Herald of War and Peace: Ambassadors of the Golden Horde

Abstract

Jochi (Djochi) Nation (Golden Horde), which was established as a result of the II. Kipchak Expedition, declared its independence in 1269 even though it was a part of the Mongol Empire at first. The spread of its lands to a wide geography and its central location enabled the sons of Jochi to follow active foreign policy and develop diplomatic relations with many countries. As a matter of fact, the khans of the Golden Horde, while maintaining their ties with the Great Mongol khans, fought with the brotherly Ilkhan and Chagatai nations, and had a say in the Balkans for many years while developing close diplomatic relations with the Mamluks. The khans that dominated the Russian principalities also established marriage ties with the Byzantine emperors and developed commercial relations with the Ottoman sultanates.

In the foreign policy of the Golden Horde, besides the khans, their wives and chieftains also played an important role. The embassy institution had a great impact on the success of foreign policy and the policy determined by the khans. As in other states of the Middle Ages, ambassadors were given very different tasks in the Golden Horde. As a matter of fact, while the envoys sent to the Ilkhanids generally demanded the transfer of the Caucasus lands to the sons of Jochi from the Ilkhans upon the request of the khans, the envoys sent to the Mamluks mostly worked to increase the political, diplomatic, commercial and religious relations even more. Again, in the sources, it is written that ambassadors have been going back and forth for many years in order to develop commercial relations between the Golden Horde and the Ottoman Empire. On the other hand, as in the example of the alliance desired to be formed against Timur, sometimes the ambassadors of the Golden Horde came together with the ambassadors of several countries at the same time.

In this paper, the main features of the embassy in sons of Jochi will be revealed by making use of the resources that have survived to the present day from the Golden Horde, the Golden Horde itself and the countries with which it is in contact, and examples of important embassy delegations will be given from the relations of the Golden Horde with the mentioned states.

Keywords: Golden Horde, Embassy Institution, Ilkhanate, Mamluks, Ottoman Empire.

İlteber Almış ve Egemenliğinin Dönüşüm Süreci

Altay Tayfun Özcan*

Özet

IX. yüzyılın sonu ile X. yüzyılın başı arasında yaşanan birkaç önemli hadise, Doğu Avrupa Tarihinde farklı bir döneme geçilmesine neden oldu: 880'lerde Rusların Dnyeper Irmağı çevresinde bir güç olarak ortaya çıkmaları, 895'te Peçeneklerin İtil Irmağı'nı aştıktan sonra Macarların yaşadığı Don Irmağı ile Dnyeper Irmağı arasındaki bölgeyi kontrolleri altına almaları ve bu gelişme üzerine Macarların Karpat Dağları'na doğru göç etmek zorunda kalmaları, Uzların bir zamanlar Peçeneklerin yaşadığı İtil Irmağı ile Yayık Irmağı arasındaki bölgede ortaya çıkmaları. Ve bütün bu hadiselerin Hazar Kağanlığı, Bizans İmparatorluğu ve Tuna Bulgar Hanlığı üzerindeki yansımaları. Bütün bunlar ve elbette daha fazlası, 880'ler ile 900 arasındaki yirmi yıllık dönemin bundan sonraki yüzyıllar Doğu Avrupası'nı şekillendiren bir dönüm noktası olduğuna işaret eder. Bu yansımalarından biri de İtil Bulgar İlteberliği özelinde yaşanmaktaydı.

Peçeneklerin İtil Irmağı boylarını aşarak Don Irmağı'na yönelmeleri ve eş zamanlı olarak onlardan boşalan Yayık ile İtil ırmakları arasına düşmanları Uzların girmesi Hazar Kağanlığı ekonomisinin belkemiği olan doğu-batı ticaret hattının işlerliğine büyük darbe indirdi. Bunun ilk yansıması, Hazarların Kafkasya'daki egemenlik alanlarının daralmasıydı. Sürecin bir benzeri de İtil Irmağı'nın yukarı kesimlerinde Hazarlara tâbi bir devlet olarak varlık süren İtil Bulgar İlteberliği topraklarında yaşanıyordu. Bilhassa Abbasi Halifeliği'nden Bulgar topraklarına gönderilen elçilik heyetinde yer alan İbn Fadlan'ın gözlemleri, Bulgar hükümdarı Almış'ın 920'lerde bağımsızlık kazanma eğilimi içerisine girdiğini göstermektedir. Ona göre bu eğilimin bir neticesi olarak İlteber, İslamiyeti de kabul etmişti. Bununla birlikte arkeolojik veriler, sürecin İbn Fadlan'ın aktardıklarından çok önceye dayandığını gösterir. Diğer taraftan İbn Fadlan'ın aktardıklarını da, üzerindeki Ortaçağ örtüsünden kaldırarak değerlendirmemiz gerekiyor. Nitekim yabancı olduğu bir egemenlik alanıyla ilgili olarak kimi konuları masalımsı bir tarzda takdim etse de bozkırdaki egemenlik alanında aktardığı detayların daha farklı manaları bulunuyor.

* Prof. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kütahya/TÜRKİYE, altaytayfun.ozcan@dpu.edu.tr ORCID: 0000-0002-6409-9711

Bu çalışma İlteber Almış'ın, başlangıçta Hazarlara tâbi bir kişi iken zaman içerisinde bağımsızlığına kavuşmak isteyen bir kişiye dönüşüm sürecini ele almakta ve bunu gerçekleştirme tasarısına odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bulgar İlteberliği, Hazar Kağanlığı, Abbasi Halifeliği, İslam.

Ilteber Almış and the Transformation Process of his Sovereignty

Abstract

Several significant events between the end of the IXth century and the beginning of the Xth century, led to a different era in the eastern European history: in the 880's the Russians emerged as a power at the Dnyeper River around; in 895, after the crossed İtil River Pechenegs took control the area between the Don and Dnyeper rivers where the Magyars lived and because of this advance Magyars had to migrate towards the Carpatian Mountains; the emergence of the Uzes in the area between İtil and Yayık river where Pechenegs had lived once before they migrated to the west. And the reflections of all these events on the Khazar Khanate, the Byzantine Empire and the Bulgar Khanate. All this, and of course more, indicated that the two decades between the 800's and 900's were a turning point in the eastern Europe in the centuries to come. One of these reflections was experienced in the case of the İtil Bulgar Ilteberate.

The fact that the Pechenegs crossed the İtil River and went towards to Don River, simultaneously the entrance of their enemies Uzes to the area between the İtil and Yayık rivers where Pechenegs vacated dealt a major blow to the functioning of the east-west trade line that backbone of the Khazar Khaganate economy. The first reflection of this was the shrinking of the Khazars' dominance in the Caucasus. A similar process took place in the territory of the İtil Bulgar Ilteberate which existed as a state subject to the Khazars in the upper reaches of the İtil river. In particular, the observations of Ibn Fadlan who was the part of the embassy that send to Bulgar lands from the Abbasid Caliphate, showed that the Bulgarian ruler Almış Khazars tended to gain independence in the 1920's. According to Ibn Fadlan as a result of his aim, he had accepted Islam. However, archaeological data indicates that the process dates back a long time. On the other hand, we need to evaluate what Ibn Fadlan conveyed by removing it from the medieval veil. As a matter of fact, although he presents some subjects in a fairtale style about a domain that he was unfamiliar, the details he narrated actually have different meanings.

This study deals with the transformation process of Ilteber Almış, from being a subject to the Khazars at the beginning, to a person who wants to gain independence over time, and focuses on his plan to realize this.

Keywords: Bulgar Ilteberate, Khazar Khaganate, Abbasid Caliphate, Islam.

Tatar Medeniyetinin Gelişimindeki Önemli Bir Süreç Olarak İdil Bulgarlarının İslamiyet'i Kabulü

Radik Salihov*

Özet

İdil Bulgar Devleti'nin İslâmiyet'i devlet dinî olarak kabul etmesi, Tatar halkının ataları olan İdil Bulgarlarının tarihi seçimidir. Dünya çapında bir olay olan bu gelişme, yalnızca Tatarların devlet ve manevî gelişimine değil, Rusya'nın tarihi kaderini de etkiledi.

İslamiyet'in kabulüyle birlikte İdil Bulgar Devleti, ekonomi ve kültür alanlarında hızlı bir gelişme gösterdi. Hazar Kağanlığı'ndan bağımsızlık elde eden devlet, erken Orta Çağ'da Doğu Avrupa'nın en güçlü devletlerinden biri hâline geldi.

Bu dönemde İdil Bulgar Devleti'nde zengin şehir kültürünün oluşum süreci gerçekleşti. Bulgar, Bilyar, Suvar ve diğer şehirler hızla yükseldiler. Çeşitli bilim dalları ile kitap kültürü de hızla gelişti. Eserleri İslam medeniyeti ve manevî değerler üzerine kurulu Bulgar şairi Kul Gali'nin mirasından tüm dünya haberdardır. İslamiyet'in kabulü, başta Kiev Rusyası ve diğer knezlikler olmak üzere Doğu ve Batı halklarıyla yakın ticarî bağlantıların kurulmasını da sağladı.

Rusya'da İslamiyet'in bin yıllık tarihinden bahsederken tek bir medeniyet temeline dayanan Tatar halkının farklı tarihi dönemleri arasındaki bağlantıya dikkat çekmek gerekmektedir. İdil Bulgar Devleti, Çengizogulları tarafından ele geçirildikten sonra Altın Orda'ya bağlı Bulgar Ulusu, şehir kültürü, İslam eğitimi ve biliminin merkezi olarak kalmaya devam etti.

Özbek Han döneminde Cuci Ulusu'nda İslamiyet'in devlet dini olarak kabul edilmesi de küresel çapta tarihi önem arz etti. Altın Orda'da tüm dinlere karşı müsamahalı bir yaklaşım gösterildi. Altın Orda gelişmiş ekonomiye, geniş ticarî bağlara ve renkli kültüre sahip güçlü bir Orta Çağ devletiydi. Orta Çağ Tatar şairi Seyfi Sarayî'nin edebî mirası da dünya İslam edebiyatına önemli katkıda bulundu. Cuci Ulusu'nun hanlıklara parçalandığı dönemde İslam, Tatar halkının medeniyetinde belirleyici faktör olarak kalmaya devam etti. Altın Orda'nın meşhur şehirleri İdil boyunda İslam merkezi statüsünü Kazan'a devrettiler.

* Prof. Dr., Tataristan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, Şehabeddin Mercanî Tarih Enstitüsü, Kazan/TATARİSTAN, rsalikh@mail.ru

Kazan Hanlığı'nın Moskova Devleti içerisinde yer almasından sonra Tatarlar arasında İslam tarihinin yeni dönemi başladı. XVII-XVIII. yüzyıllarda Tatarlar arasında gerçekleştirilen misyonerlik faaliyetlerine rağmen Müslümanlar dinî kimliklerini korumayı başardılar. Bunda Tatarların Rus Devleti'nin sosyo-ekonomik ve hukukî yapısına hızlı entegrasyonlarının etkisi büyük. Tatarlar eskiden beri Rus çarlarının askerî seferlerinde öncül rol oynamış, Rusya'nın Doğu ülkeleriyle münasebetlerinde diplomat olarak görev almışlardır. Tatar sanayiciler, Rusya'nın ekonomisinde de önemli rol oynadılar, Rusya'nın Orta Asya ülkeleri, İran ve Çin ile ticareti üstlendiler.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında – XX. yüzyılın başında Rusya'nın İslam ümmeti içerisinde Ceditçilik olarak adlandırılan ve Rusya Müslümanlarının hayatlarının her alanında yenileşmeyi öngören reformlar başladı. Bu reformlar eğitim sistemini, sosyal münasebetleri, millî kültürün gelişimini kapsadı. Hareketin ideolojik temelini, Abdülnasır Kursavî, Abdurrahim Utız İmyani, Şehabeddin Mercanî, Alimcan Barudî, Ziya Kamali, Musa Bigiev gibi meşhur Tatar aydınlarının çalışmaları oluşturdu. Onların eserleri de tüm İslam dünyasında çok iyi bilinmektedir.

Sovyet Devleti'nin ateistik karakterine rağmen devrim sonrasında Tatarlar İslam geleneklerini devam ettirdiler. Bu süreçte aile faktörü ve aile gelenekleri ön plana çıktı. Az sayıda da olsa kalan camilerle Taşkent ve Buhara'daki medreseler, İslamî eğitimin korunmasına ciddi bir katkı yaptı.

Günümüzde ise modern İslamî eğitim sistemini oluşturma süreci gerçekleştiriliyor. Medreselerin yanı sıra İslam enstitüleri ile Bulgar İslam Akademisi faaliyet göstermektedir. Akademi, Müslüman ümmeti arasında eğitim ve bilim üzerinden birlik sağlamaktadır.

Dinî ve manevî değerlerin, kültürün ve eğitimin gelişiminde toplumun rolü de büyük. Bu süreçte Tataristan Devlet Başkanı Rustem Minnihanov'un ve devlet danışmanı Mintimer Şeymiev'in verdiği destek büyük önem arz etmektedir. Tataristan bu bağlamda Rusya'nın İslam dünyası ile arasında bir köprü rolü de oynamaktadır. Nitekim Minnihanov, "Rusya-İslam dünyası" adlı stratejik çalışma grubunun başkanlığını da yapmaktadır.

Böylece Tatarlar arasında bin yıllık İslam tarihi başarılı bir şekilde gelişmeye devam etmektedir. İslam medeniyetinin bir parçası olan Rusya Müslümanları, tarihî geleneklere de dayanarak barış ve iyiliğin dini olan İslamiyet medeniyetinin gelişmesine önemli katkıda bulunmaya devam etmektedirler.

Anahtar Kelimeler: Tatar Medeniyeti, İdil Bulgarları, İslamiyet, Hazar Kağanlığı, Cengizogulları.

The Acceptance of Islam by Volga Bulgarians as an Important Phase in the Development of Tatarian Civilization

Abstract

The acceptance of Islam by Volga Bulgarian State was an historical choice of Volga Bulgarians who were the ancestors of Tatarian folk. It was an important event at the global scale and affected not only Tatars' spiritual and political development but also the historical fate of Russia. After the conversion to Islam, the Volga Bulgarian State undertook a rapid economic and cultural development. It became one of the most important states in Eastern Europe during the Early Medieval Era after its independence from the Khazar Khanate.

Rich urban culture has been formed at Volga Bulgarian State during this time. Cities as Bulgar, Bilyar, Suvar and others have been risen rapidly. Also, different sciences and book culture were developed. The whole world knows about the heritage of the Bulgarian poet Kul Gali whose works were based on Islamic civilization and spiritual values. The acceptance of Islam brought about the close economic relations with Kiev Duchy and other units.

While discussing thousand years history of Islam in Russia, the connection between different historical periods of Tatarian folk should be emphasized. After the invasion of Volga Bulgarian State by the son of Chingis, the Bulgarian folk continued to be the center of Islamic education and science as being dependent on the Golden Horde. During the era of Uzbek Khan, Islam was accepted as state of religion by the Jochi folk which used to carry a historical significance on the global scale. The Golden Horde approached all the religions with tolerance. It was a powerful Medieval State with a comprehensive economy, vast commercial ties and a colorful culture. The literary heritage of the medieval Tatarian poet Seyfi Sarayî contributed significantly to the general Islamic literature, too. Islam continued to play the determinant role in the Tatarian folk civilization even after the Jochi folk was disintegrated into the khanates. The famous cities at the bank of Volga of Golden Horde transmitted their statute as center of Islam to Khazan.

A new era of Islamic history began among Tatars after the Khazan Khanate was under the domination of Muscovy State. Muslims succeeded to protect their religious identity despite the missionary activities among the Tatars during XVII-XVIIIth centuries due to the rapid integration of Tatars to the socio-economic and judicial

structure of Russian State. Tatars had played leading role in the military campaigns of Russian tsars and appointed as diplomats in the relationships of Russia with Eastern lands. Tatarian craftsmen carried important functions in Russian economy, they undertook the trade of Russia to Central Asian countries, Iran and China.

At the second half of the XIXth and the beginning of XXth century, reform movements started for the renewal in all the areas of Russian Muslims lives called as Jadidism among the Muslims

of Russia. These reforms covered educational system, social relations, and the development of national culture. The ideological fundaments of the movement have been composed of the activities and works of famous Tatarian intellectuals such as Abdülhasır Kursavî, Abdurrahim Utız İmyani, Şehabeddin Mercanî, Alimcan Barudî, Ziya Kamali, Musa Bigiev, whose works were known in the Islamic world very well.

Despite the atheistic character of Soviet revolution, Tatars succeeded to continue their Islamic traditions. Family and family traditions played extremely important role during this process. The remaining mosques, unfortunately in rare numbers, and madrasas in Tashkent and Buhara contributed significantly for the protection of Islamic education. Today, a process of establishing the modern Islamic education system is ongoing. Islamic institutes, Bulgarian Islamic Academy together with madrasas furthered their activities. Academy provided unity among Islamic community via education and science.

The society carries an important role in the development of the religious and spiritual values, culture and education. The support by the President of Tatarstan State Rustem Minnihanov and State Advisory Mintimer Şeymiev is very important at this process. In this context, Tatarstan plays a bridge role between Russia and the Islamic world. Thus, Minnihanov carries out the presidency of a strategic working group called "Russia-Islamic world".

In this way, the thousand years history of Islam continues to flourish among Tatars successfully. Russian Muslims as a part of Islamic civilization continues to contribute substantially to the development of Islamic civilization which is religion for peace and goodness based on their historical traditions.

Keywords: Tatarian Civilization, Volga Bulgarians, Islam, Khazar Khanate, Son of Chingis.

İslam Tarihinin Bir Parçası Olarak Altın Orda Devleti Tarihi

İlnur Mirgaleev*

Özet

Moğol seferleri sona erdikten ve Çengiz Han'ın imparatorluğunun yıkılışından sonra Altın Orda hanları bağımsız bir dış politika izlemeye başladılar. Kısa süre içerisinde de İslamiyet'i kabul ettiler. İslamiyet, yalnızca şehir halkı arasında değil, Altın Orda'nın göçebe halkı arasında da hızla yayılmaya başlandı. Müslüman Berke'nin hâkimiyetinden sonra da İslamlaşma süreci durmadı. Yazılı kaynaklardan anlaşıldığı kadarıyla Altın Orda'ya gelen Müslüman ilim adamları da İslamiyet'i yaymakla meşgul oldular.

Söz konusu Müslüman din adamları, Sufilerle de bağlantılıydılar. Sufi tarikatları ilk günden itibaren aktif faaliyetlerde bulundular ve Altın Orda tarihini kendi bakış açılarıyla kaleme aldılar. Ötemiş Hacı ve Abdulgaffar Kırımî gibi Türk Tatar kaynakları da Cuciogullarının İslamlaştırılmış tarihini ele almaktadırlar. Bunlarda daha çok Berke ve Muhammed Özbek gibi Müslüman hanların tarihi üzerinde durulmaktadır.

Müslüman bilim adamları Çengizî devletlerde daha XIII. yüzyılın başında misyonerlik faaliyetlerde bulunmaya başladılar. Harezmsah Devleti'nin Bağdat Halifeliği ile ilişkileri Müslümanların daha sonra Moğollara yaklaşımını da etkiledi. İbnü'l-Esir'in de aktardığı gibi Bağdat Halifesi, Çengiz Han ile gizlice yazıştı. Aynı şekilde kaynaklarda Cuci'nin de halife ile bağlantısı vardı. Berke ise kardeşi Batu'dan Hülagü'nün Bağdat halifesine karşı gerçekleştirdiği seferi durdurmasını istedi. Bunu isterken de Cuciogulları ile halife arasındaki bağa atıfta bulundu.

Dinin gerçek yayıcıları olarak Müslüman misyonerler kendi faaliyetlerini pek afişe etmediler. Bize göre Altın Orda topraklarındaki kalenderler hakkında bugüne kadar pek bilgi sahibi olmamamızın sebebi de buydu. Ebu Bekir Kalender'in *Kalendernâmesinin* ilim dünyasına kazandırılması ise bu konuyu aydınlatmaktadır.

Kısa sürede Müslümanlar, Altın Orda'nın hâkim eliti arasında yer aldı ve hanın iktidarının dayanağı oldu. Özbek Han'ın oğlu Canibek İslam geleneği çerçevesinde yetiştirildi. Altın Orda hanlarının hayatlarının tasvirlerinde İslam tarihi ve meşhur

* Dr., Tataristan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, Şehabeddin Mercanî Tarih Enstitüsü, M. A. Usmanov Altın Orda ve Tatar Hanlıkları Araştırma Merkezi, Kazan/TATARİSTAN, dilnur1976@mail.ru

Müslüman karakterlerle paralellikler kurulmaktadır. Canibek, doğuştan Müslüman adı taşıyordu: Sultan Mahmud Canibek. Abdulgaffar Kırımı, Canibek'in adil oluşu ve kararlılığı ile tanınan ikinci halife Ömer el-Faruk ile kıyaslandığını yazmaktadır. Yine İslamiyet'in zuhurunun ilk sırları ile Altın Orda hanlarının ilk dönemleri arasında da paraleller kurulmaktadır. Bunlarda Berke Han Hz. Ebu Bekir'e, Canibek Han ise Hz. Ömer'e benzetilmektedir. Tüm bunlar Sufi çevrelerinin Altın Orda'nın İslamileştirilmiş tarihini nasıl oluşturduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Altın Orda Devleti, İslamlaşma, Cuciogulları, Ebu Bekir Kallender.

The History of the Golden Horde State as a Part of Islamic History

Abstract

The khans of Golden Horde started to follow an independent foreign policy after the end of Mongolian expeditions and collapse of the Empire of Chingis Khan. In a very short period, they accepted Islam. Islam started to spread not only among the urban population, but among the rural nomadic population very quickly. Islamization process did not stop after Muslim Berke Khan government. Even the Muslim scholars coming to Golden Horde engaged in the spread of Islam according to the written sources.

Those Muslim scholars had connections with Sufis. Sufi orders have been active from the first day onwards and they wrote the history of Golden Horde from their own perspective. The Turkish Tatarian sources as Ötemiş Hacı and Abdulgaffar Kırımı treated the Islamicated history of Son of Juchi. Both pieces discussed densely the history of Muslim khans as Berke and Muhammed Özbek.

The Muslim scholars started to carry out missionary activities in the Chingissid States even at the beginning of the XIIIth century. The relationships of Khwarazmian Empire with the Caliphate in Baghdad did impact later the Muslims' approach to Mongolians. As İbn Esir also wrote, the Caliph in Baghdad secretly corresponded with Chingis Khan. In the same manner, Cuci had connection to Caliph according to the sources. Berke requested from his brother Batu that Hulagu stopped his expedition towards Baghdad caliph. While requesting this, he referred to the tie between Caliph and Son of Juchi.

The Muslim missionaries did not express their own activities as the real spreaders of religion. We think that this is the reason why we do not have many information on the qalandars within the Golden Horde territories. The publication of Ebu Bekir Kalender's *Kalendernâme* enlightens this issue.

The Muslims became in short time dominant elite of the Golden Horde and base of the power of khan. Canibek, son of Uzbek Khan, was raised up according to the Islamic tradition. In the description of the lifes of khans of Golden Horde, some parallels to the famous Muslim characters were constructed. Canibek carried Muslim names innately: Sultan Mahmud Canibek. Abdulgaffar Kırımı noted that Canibek had been compared to the Second Caliph Omer el-Faruk due to his justness and decisiveness. Again, some parallels with the first secrets of the emergence of Islam and the first periods of the khans of Golden Horde have been set up in which Berke Khan was associated to Abu Bakr; Canibek Khan to Omer. All of these clarify how the Sufi circles constructed the Islamized history of the Golden Horde.

Keywords: Golden Horde, Islamization, Son of Juchi, Ebu Bekir Kalender.

Kaşyenice Nahiyesinde Germiyanogulları'ndan Osmanlılar'a İntikal Eden Vakıflar ve Çiftlikler

Mehmet Ali Ünal*

Özet

Kaşyenice XVI. yüzyılda Lazıkıyye (Denizli) kazâsına tabi bir nâhiyedir. Kaşyenice'nin birkaç km kuzeybatısında ise Tripolis antik şehri bulunmaktadır. Tripolis (Direbolu) zamanla 7-8 km kuzeyde dar bir vadi içerisine taşınmıştır. Direbolu XVI. yüzyılda Denizli kazâsının en kalabalık köylerinden birisidir. Kaşyenice ve çevresi Germiyanogulları zamanında Türk hakimiyetine girmiştir. Germiyanlı hükümdarları Kaşyenice ve Direbolu'da çiftlikler ve vakıflar kurmuşlardır. Germiyanlı toprakları Osmanlı hâkimiyetine girince bu vakıflar ve çiftlikler Osmanlılara intikal etmiştir. Osmanlı hükümdarları Germiyanlı vakıflarını ibka etmişlerdir. Vakıf tahrirlerindeki mukarrernâme kayıtlarında Germiyanlı hükümdarlarına yapılan atıflar yörenin tarihi için çok önem taşımaktadır. XVI. yüzyıla ait mufassal, icmal ve evkaf tahrir defterlerinde Kaşyenice nahiyesinde bulunan mezkûr vakıflarla ilgili kayıtlar yörenin XV. yüzyıla ait tarihindeki bilgi boşluğunu doldurması bakımından dikkati çekicidir. Çünkü mukarrernâme kayıtlarında söz konusu vakıfların ve çiftliklerin tarihi seyir içerisinde kimlere intikal ettiği ve kimlerin tasarrufunda bulunduğu tek tek açıklanmaktadır. Germiyanlı dönemine ait bazı vakıflar üzerinde çalışmalar yapılmışsa da Kaşyenice nahiyesindeki vakıflar ve çiftlikler üzerinde müstakil bir çalışma yapılmamıştır. Bildirimizde tahrir ve evkaf tahrir defterlerindeki bilgiler değerlendirilerek yörenin tarihine ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Germiyanlı, Kaşyenice, Direbolu (Tripolis), Çiftlik, Vakıf.

* Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Denizli/TÜRKİYE, maunal@pau.edu.tr ORCID: 0000-0001-8311-7965

The Farms and Waqfs Transferred From the Germiyans to the Ottomans in Kaşyenice District

Abstract

In Kaşyenice District Kaşyenice was a district belong to Lazıkıyye (Denizli) town in the 16th century. The ancient city of Tripolis is located a few km North-West of Kaşyenice. Tripolis (Direbolu) was eventually relocated 7-8 km north into a narrow valley. Direbolu was one of the most populated villages of Denizli town in the 16th century. Kaşyenice and its vicinity came under Turkish rule during the Germiyans period. Germiyan rulers established farms and waqfs in Kaşyenice and Direbolu. When the Germiyan lands came under Ottoman rule, these waqfs and farms were transferred to the Ottomans. The Germiyan waqfs were maintained by the Ottoman rulers. The attributions made to the Germiyan rulers in the mukarrernâme records that were in the registers of the waqfs have significant importance for the history of the region. The records related to the waqfs in Kaşyenice in the mufassal, icmal and evkaf tahrir registers of the 16th century are striking in that they fill the information gap in the history of the region belonging to the 15th century. This is because, the mukarrernâme records explain one by one to whom these foundations and farms in question had been transferred to and at whose disposal they were in the course of history. Although some waqfs belonging to the Germiyan period were studied, no independent study was carried out on the waqfs and farms in Kas Yenice district. Therefore, our study aims to shed light on the history of the region by evaluating the information in the tahrir and evkaf tahrir registers.

Keywords: Germiyan, Kaşyenice, Direbolu (Tripolis), Farm, Waqf.

Bulgaristan'da Osmanlı Vakıf Kütüphanelerinin Kaderi

Orlin Sabev*

Özet

Bulgar topraklarında Osmanlı yönetimi sırasında; Arap, Fars ve Türk dillerinde dikkate değer sayıda kitabı koruyan birçok Osmanlı kütüphanesi kurulmuştur. Kütüphanelerdeki kitapların bir kısmı buralara başka yerlerden gelmiş, bir kısmı yeni kurulan İslami eğitim ve tarikat merkezlerinde kopyalanmış, bir kısmı ise yerel yazarlar ve müstensihler tarafından kaleme alınmış veya kopyalanmıştır. Bu kitapların bir kısmı 1878'den sonra yeni kurulan Bulgaristan Prenslığı'nın başkentine nakledilmiş ve böylece Sofya'daki Milli Kütüphanenin zengin koleksiyonunu oluşturmuştur. Şu anda bu kütüphanenin Doğu koleksiyonunda Samokov, Vidin, Köstendil, Sofya, Lovech, Vratsa, Plevne, Şumnu ve diğer yerlerdeki Osmanlı kütüphanelerinden kitaplar bulunmaktadır. Osmanlı dönemine ait kitaplar da Bulgaristan'ın diğer şehirlerindeki (Svishtov, Ruse, Razgrad, Plovdiv, Tırgovişte, vb.) kütüphanelerde, arşivlerde ve camilerde kayıtlıdır. Doğu literatürünün bir diğer kısmı da ya eski kütüphanelerin kütüphanecileri tarafından ya da Osmanlı makamlarının ısrarı sonucu İstanbul'a getirilmiştir. Geçici Rus Hükûmeti'nin (1878-1879) kısa döneminde, Osmanlı koleksiyonlarından da kitaplar Rusya'ya götürüldü. Diğerlerinin talihi makûs idi; bunlar ya yağmalandılar ya da yakıldılar.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Kütüphaneleri, Vakıf, Bulgaristan, Geçici Rus Hükûmeti.

* Prof. Dr., Bulgaristan Bilimler Akademisi, Sofya/BULGARİSTAN, orlin_vtu@yahoo.com

The Fate of Ottoman Waqf Libraries in Bulgaria

Abstract

During the Ottoman rule in the Bulgarian lands there were founded many Ottoman libraries which preserved significant number of books in the Arabic, Persian and Turkish language. Some books came here from elsewhere, others were copied in the newly established Islamic educational and cult centers, and others were penned or copied by local authors and copyists. After 1878, part of these books was transferred to the capital of the newly established Principality of Bulgaria and thus formed the rich collection of the National Library in Sofia. Now the Oriental collection of this library includes books from the Ottoman libraries in Samokov, Vidin, Kyustendil, Sofia, Lovech, Vratsa, Plevna, Shumen and other places. Books dating from the Ottoman period are stored also in libraries, archives and mosques in other Bulgarian cities (Svishtov, Ruse, Razgrad, Plovdiv, Targovishte, etc.). Another part of the Oriental literature was brought to Istanbul either by the librarians of some former libraries or as a result of the insistence of the Ottoman authorities. During the short period of the Provisional Russian Government (1878–1879), books from the Ottoman collections were also taken to Russia. The fate of the others was unfortunate - they were looted or burnt by fires.

Keywords: Ottoman Libraries, Waqf, Bulgaria, Provisional Russian Government.

Sadrazam Sokollu Mehmed Paşa'nın Rumeli'deki Vakıfları

Nusret Çolo*

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nun en önemli sadrazamlarından biri olan Sokullu Mehmed Paşa hakkında gerek kişiliği, gerek siyasî ve askeri icraatları ile ilgili yerli-yabancı birçok tarihçi ve siyaset bilimci tarafından araştırmalar yapılmış, makale ve kitaplar yazılmıştır. Hepsinin birleştiği ortak bir nokta vardır ki, o da Sokullu Mehmed Paşa'nın olağanüstü bir kişiliğe ve idareciliğe sahip olmasıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun en ihtişamlı ve parlak döneminde sadarete bulunmasının, kendisinde mevcut olan meziyetlerin ön plana çıkmasına vesile olduğu kanaatindeyiz

Sokullu Mehmed Paşa'nın, 1495 tarihinde, bugünkü Bosna-Hersek sınırları dahilinde Vişegrad kazasının Rudo nahiyesine bağlı Sokol köyünde doğduğu tahmin edilmektedir. Bosna'da yetişmiş çocuklar devletin en sadık ve en vefalı ricali sırasında geçiyorlardı. Osmanlı İmparatorluğu'nda klasik dönemde Müslümanlardan devşirme alınmadığı halde, Bosnalı Müslüman çocuklarının devşirilmesi istisnâî bir durum teşkil etmekteydi.

Bu çalışmada, Kavânîn-i Yeniçeriyân adlı eser ışığında, Sokullu anlatısının tarihî hakikatlere uygun olup olmadığını gözden geçirilecek, uzun yıllar önemli görevler üstlenen ve Rumeli'nin çeşitli yerlerinde vakıflar kurarak hayır hizmetlerinde bulunan Mehmed Paşa'nın hayatı hakkındaki bilgiler değerlendirilerek özellikle tesis ettiği vakıf eserleri ile hayır hizmetlerini yerine getirebilmek üzere bu kurumlara tahsis edilen gelirler olmak üzere Rumeli'deki Sokullu'nun vakıflarıyla ilgili önemli görülen hususlar üzerinde durulacaktır. Çalışma, Sokullu'nun siyasî ve askerî icraatlarını detaylı bir şekilde anlatmak amacı taşınmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sokullu Mehmed Paşa, Rumeli, Vakıf, Kavânîn-i Yeniçeriyân.

* Dr., Saraybosna/BOSNA HERSEK, nusretcolo.ba@gmail.com

Waqfs of Grand Vizier Sokollu Mehmed Pasha in Rumelia

Abstract

Many researches have been made, numerous articles and books have been written by local-foreign historians and political scientists about Sokullu Mehmed Pasha, one of the most important grand viziers of the Ottoman Empire, about his personality and his political and military actions. All of them have a common point, which is that Sokullu Mehmed Pasha has an extraordinary personality and administration. We are of the opinion that the fact that he was the Grand Vizier in the most glorious and bright period of the Ottoman Empire was instrumental in bringing the virtues present in him to the fore.

It is estimated that Sokullu Mehmed Pasha was born in 1495 in the village of Sokol, in the Rudo sub-district of Visegrad, within the borders of today's Bosnia and Herzegovina. Children brought up in Bosnia were passing through the most loyal dignitaries of the state. Although devshirme was not taken from Muslims in the classical period in the Ottoman Empire, the devshirme of Bosnian Muslim children was an exceptional situation.

In this study, the historical correctness of the narrative of Sokullu will be examined on the basis of the Kavânîn-i Yeniçeriyân, information about the life of Mehmed Pasha, who undertook important tasks for many years and provided charitable services by establishing waqfs in various parts of Rumelia will be evaluated, and the important issues related to the waqfs of Sokullu in Rumeli will be emphasized, focusing on the waqfs he established and the revenues allocated to these institutions in order to perform charitable services. This study does not aim to explain the political and military actions of Sokullu in detail.

Keywords: Sokullu Mehmed Pasha, Rumelia, Waqf, Kavânîn-i Yeniçeriyân.

Kapuağa Kayış Mustafa Ağa'nın Ljubinja'deki Vakfının 1617 Yılına Ait Muhasebe Defteri

Elma Korić*

Özet

17. yüzyılların başlarında İstanbul'daki Osmanlı sarayında Kapuağa olan Kayış Mustafa Ağa, memleketi Hersek'in Ljubinja kasabasında bir cami ve mektebin yanı sıra İstanbul'da bir medrese ve yan tesisler yaptırmıştır. Söz konusu tesislerin bakımına ilişkin gelirler, vakfiyesinde belirtilen vakıf mallarının kiralanmasıyla sağlanacaktı. Vakıfnamenin bir nüshası 1 Mayıs 1594 civarında yazıldığı İstanbul kadısının sicilinde muhafaza edilmektedir, diğer nüshası ise 1606 yılında oluşturulmuş müstakil bir belgedir. Bu vakfın bugüne kadar korunan muhasebe defter 1026 H. (1617) yılına ait. Bu defter, Bosna eyaleti için 16. ve 17. yüzyıllardan kalma vakıf kredilerinin kaydedildiği benzer defterlerin bugüne kadar bulunmamasından dolayı özellikle önemlidir. Öncelikle Avusturya ordusunun 17. yüzyılın sonlarında Savoylu Eugene'nin seferi sırasında Bosna'nın şehirlere uyguladığı yıkımdan sonra ve daha sonra Osmanlı belgelerinin büyük ölçüde yok edilmesidir. Burada sunulan defter, İstanbul'da Topkapı Sarayı Arşivi'nde saklanmaktadır. Bu makale yazmak için kullanılacak dijital bir kopyası İstanbul'daki Başbakanlık Osmanlı Arşivinde bulunmaktadır. Defter, Kapuağa vakfı Mustafa Ağa vakfının borçlularının isimlerini ve borçluluk miktarı içerir. Ljubinja'nın kendisinden ve çevresindeki 40'tan fazla köyden toplam 150 borçlu, Müslüman ve gayrimüslim ismi listelenmiştir. Ayrıca defter, söz konusu vakfın diğer gelir kaynaklarını ve giderlerini de içerir. Mustafa Ağa Vakfı, Ljubinja ve daha geniş bölgede dini, eğitimsel, kültürel ve diğer hareketlerin taşıyıcısıydı ve aynı zamanda vakıf gayrimenkullerini yöneten ve iş adamlarına çok uygun bir kira (murabea) ile kredi verme projesi aracılığıyla bir kurumdu. Sadece Ljubinja kasabasının değil, aynı zamanda bu Osmanlı sınırındaki diğer yerlerin de genel gelişimi üzerinde bir etkisi oldu.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Bosna Eyaleti, Kapuağa Mustafa Ağa, Ljubinja, Vakıf, Muhasebe Defteri.

* Dr., University of Sarajevo, Oriental Institute, Sarajevo/BOSNIA AND HERZEGOVINA, elma.koric@ois.unsa.ba ORCID: 0000-0001-8340-127X

The Muhasebe Defter of the Waqf of Kapuagha Kayış Mustafa Agha in Ljubinje from Year 1617

Abstract

The Kapuagha of the Ottoman court in Istanbul at the turn of the 16th and 17th centuries, Kayış Mustafa Agha, in his waqfiyye left precise instructions on how to manage his waqf whose facilities were located in Istanbul and Ljubinje. One of the few documents of this waqf that has been preserved to this day is the defter of the waqf debtor as well as other income and expenses of this waqf for facilities in Ljubinje from year 1026/1617. The defter is especially important due to the fact that so far in the territory of Bosnia and Herzegovina not many similar defters of recording waqf loans from the 16th and 17th centuries have been found. The defter analyzed here has been preserved to this day thanks to the fact that it was located in Istanbul, stored in the archives of Topkapı Sarayı. In line with the growing practice of endowing cash and putting capital into circulation with profits in the Ottoman state, certain endowments lent to individuals, while increasing the income of endowments used to maintain endowment facilities, salaries of its employees and other purposes. The entire profit, realized on the basis of giving money for use, is most often invested in the administrative and operational affairs of the waqf. Among the debtors there are residents of Ljubinje and surrounding villages, both Muslims and non-Muslims. The name of the creditor and the name of the guarantor are stated. It is not registered for what purposes individuals lent money, what activity they were engaged in, as well as other details from the business of that money. Based on the data in this defter and some other indicators, it can be concluded that the waqf of Kayış Mustafa agha in the first decades of its existence, until its destruction during the Morean War, played a significant role in the daily religious and cultural life of the Ljubinje region.

Keywords: Ottoman Empire, Eyalet of Bosnia, Kapuagha Mustafa Agha, Ljubinje, waqf, Muhasebe Defteri.

Menfûr-ı Cemaat ve Muhtâr-ı Cemaat: İmamların Azlinde ve Atanmasında ‘Mahalleli’ Etkisi

Alaattin Aköz*

Özet

1829 yılında muhtarlık teşkilatı kurulana kadar devleti temsil etmek üzere mahallenin hem idarî hem de dinî temsilcisi ve yöneticisi imamlardır. Mahalle halkı da tesadüfen bir araya gelmiş insan topluluklarından ziyade birbirlerinden sorumlu, dayanışma içinde yaşayan ve aynı mabette ibadet eden bir cemaattir. Kefalet ve kassame gibi ortak hukuki sorumlulukların yanında avarız vergisinin mahalle merkezli tahsili, mahalleliye; bir mahalleye nispet edilme ve bir yere bağlı olma hissini vermiştir. Bunlara bağlı olarak da mahallelilik bilinci ve kimliği gelişmiştir. Bu kimliğin birinci halkasında imam yer alır. Dolayısıyla mahallenin huzur ve güvenliğinin, dayanışmasının sürekliliği imam ile cemaatin iş birliği ile mümkündür. Tarihî kayıtlar da büyük oranda böyle olduğunu göstermektedir.

Ancak ‘mahalleli’ kimliği, aynı zamanda imamı denetleyen gayri resmi bir toplumsal denetim mekanizması manasını da içermektedir. Bu yüzden ortak davranış ve ortak sorumluluğun temsilcisi konumundaki mahalleli, görevini yerine getirmekte yetersiz, bilgisiz, cahil olduğuna kanaat getirdikleri veya hal ve hareketlerinden memnun olmadıkları imamları şikâyet etme hakkına da sahip olmuştur.

Bu çalışma; genel olarak imam-mahalleli ilişkilerinden ziyade, problem merkezli ilişkileri ele almayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda; mahalleli hangi hallerde ve niçin imamdan şikayetçi olmaktadır? Şikayet mercii neresidir? Ne tür uygulamalar yapılmaktadır vb. sorulara cevap aranacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mahalle, İmam, Cemaat, Ehliyesizlik, Yetersizlik.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Konya/TÜRKİYE, aakoz@selcuk.edu.tr ORCIDID: 0000-0002-3819-1864

Menfûr-ı Cemaat and Muhtâr-ı Cemaat: The ‘Neighborhood’ Factor in the Dismissal and Appointment of İmams

Abstract

Until the mukhtar organization was established in 1829, imams were both the administrative and religious representatives and administrators of the neighborhood to represent the state. The people of the neighborhood are also a community responsible for each other, living in solidarity and worshiping in the same place of worship, rather than human communities that came together by chance. Neighborhood-based collection of avarız tax, in addition to common legal responsibilities such as suretyship and repeated oaths; gave the feeling of being related to a neighborhood and being connected to a place. Depending on these, the awareness and identity of being a neighborhood have developed. The first ring of this identity is the imam. Therefore, the continuity of the peace, security and solidarity of the neighborhood is possible with the cooperation of the imam and the community. Historical records show that this is the case to a large extent.

However, the identity of ‘neighborhood’ also includes the meaning of an informal social control mechanism that supervises the imam. For this reason, the people of the neighborhood, who are the representatives of common behavior and common responsibility, have the right to complain about imams whom they consider to be inadequate, uneducated, ignorant in fulfilling their duties or that they are not satisfied with their behavior.

This work aims to deal with problem-centered relations rather than imam-neighborhood relations in general. In this context, questions such as, in which cases and why do the residents of the neighborhood complain about the imam? What is the complaint authority? What kind of applications are made etc. will be answered.

Keywords: Neighborhood, İmam, Community, Incompetence, Insufficiency.

İcazetnâme ve Mansıb Peşinde: “Huzurda İmtihan Olmak”

Yasemin Beyazıt*

Özet

Osmanlı Devleti’nde ulema, bilginin, hukukun ve dinin temsilcisi olarak şüphesiz toplumun en önemli parçasıdır. Ulema kadılık, müderrislik ve müftülük görevlerini yerine getirerek devlet ve toplumun ihtiyaçlarını karşıladığı gibi bir taraftan da ihtiyaç duyulan insan gücünü mütemediyen medreselerde yetiştirmiştir. Ulemâ tarafından yetiştirilen talebe medresede eğitim gördükten sonra mülâzemet sistemi ile kendisine mülâzım verme hakkı tanınmış yüksek dereceli ulemanın öğrencisi olarak ilmiye mesleğine adımını atmıştır. Mülâzemet sürecinden sonra da ilmiye mensupları rotasyon sistemi çerçevesinde istihdam edilmişlerdir.

Bir ölçme ve değerlendirme aracı olan imtihanlar eğitim-öğretimin en önemli yapı taşlarından birisidir. İmtihanlar, kazanımları ölçmesinin yanı sıra eğitim-öğretim sürecinin etkinliğinin ve işlerliğinin göstergesi durumundadır. Osmanlı eğitim sisteminin temel kurumu olan medreseler ve medreselerde verilen eğitim ile ilgili çalışmalar irdelendiğinde bunların daha çok kurumsal yapı ile ilgili olduğu dikkati çeker. Medreselerde uygulanan müfredat, eğitim şekilleri ve teknikleri, talebeler ve talebelik ile ilgili hala aydınlatılmayı bekleyen pek çok husus bulunmaktadır. Osmanlı eğitim ve kariyer sisteminin önemli birer parçası olan imtihanların yeterince irdelenmemiş ve müstakil bir çalışmaya konu edilmemiş olması bu bildirinin hazırlanma sebebidir.

Osmanlı eğitim ve istihdam hayatında bir talebe, medreseye girişinden meslek hayatının çeşitli aşamalarına kadar imtihandan geçmektedir. Bu bildiride talebenin medreseye girişi, eğitim sırasında kat ettiği aşamalar, mülâzemet ve istihdam süreçlerinde uygulanan imtihanlar irdelenecek, imtihanların ne zaman, nasıl uygulandığı, icazetname ile imtihan ilişkisi, imtihanların mülâzemet almada ve atamalarda rolü gibi hususlar üzerinde durulacaktır. Özetle bildiride taliplikten şeyhülislamlığa kadar yükselme imkânı sunan ilmiye mesleğinde ölçme ve değerlendirme süreci aydınlatılmaya çalışılacaktır. Kaynak olarak Osmanlı uleması ve ilmiye mesleğine ilişkin arşiv kayıtları, biyograf kitapları ve vekayinameler kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İmtihan, İlmiye, Medrese, Talib, Ulema.

* Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Denizli/TÜRKİYE, ybeyazit@pau.edu.tr ORCID:0000-0001-5776-5416

In Pursuit of Diploma and Rank: “To Be Examined in The Presence”

Abstract

Ulema, as the representative of knowledge, law, and religion, was unquestionably the most important part of the society in the Ottoman Empire. Ulema performed the duties of kadı, müderris and müfti, while meeting the needs of the state and society, on the other hand they continually trained the necessary labor force in medreses. After studying in the medrese, the student trained by the ulema started their ilmiye profession as a student of the high-ranking ulema, who were granted the right to give mülazım, through the mülazemet system. Even after the Mülazemet process, the members of the ilmiye were employed within the framework of the rotation system.

Exams, which are an assessment and evaluation tool, are one of the most fundamental elements of education. Along with measuring the achievements, examinations are indicators of the effectiveness and functionality of the education-training process. When the studies on the medreses, the fundamental institutions of the Ottoman education system, and the education given in them are examined, it is remarkable that these studies are mostly related to the institutional structure. There are many subjects still waiting to be clarified regarding curriculum, education methods and techniques implemented in medreses as well as students and pupilage. Since the exams, which were a significant part of the Ottoman education and career system, has not been studied and treated as an independent study, is the reason for the preparation of this paper.

A student would take exams from his entrance to the medrese to various stages of his professional career in the Ottoman education and employment life. This paper examines the entrance of student to medrese, the stages covered during education, the exams held in the process of mülazemet and employment and lays emphasis on the issues such as when and how the exams were given, the relationship between the diploma and the exam, the role of the exams in obtaining mülazemet and appointments. In brief, the paper aims to shed light on, the assessment and evaluation process in the ilmiye profession, which offered the opportunity to rise from being student to seyhülislam. Archival records, biography books and chronicles related to the Ottoman ulema constitutes the resources of the study.

Keywords: Examination, İlmiye, Medrese, Student, Ulema.

Mısır Kazâ Kadıları (1750-1770)

Ferit Arı*

Özet

Bu bildiride, 1750-1770 döneminde Mısır kazâlarına yapılan 283 kadının tevcihât bilgisi ele alınmıştır. Mısır ait 38 adet kazâyâ yapılan kadı atamaları Anadolu kadiaskerleri tarafından tutulan ruznâmçelerde yer almaktadır. Bu sebeple ulemânın mesleki kariyeri ile ilgili bilgilerin kayıtlı bulunduğu kadiasker ruznâmçe defterleri çalışmada temel veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Söz konusu döneme ait on bir defterin taranmasıyla elde edilen veriler çok yönlü olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular ile ulaşılmak istenen temel amaç Osmanlı himayesinde Mısır kazâlarına yapılan kadı istihdamı noktasından hareketle, uygulanan usuller ve görülen değişimlerin ortaya konulmasıdır.

Mısır, Yavuz Sultan Selim döneminde Memlûkler ile 1517 tarihinde yapılan Ridaniye Muharebesi neticesinde Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Osmanlı Devleti XIX. yüzyılın ortalarına kadar Mısır'ın yönetimi için buraya iki şekilde kadı tayin etmekteydi. Birincisinde “Mısır kadısı” unvanıyla Kahire merkezine kadı tayin edilmekteydi. İkinci türdeki tevcihler ise Kahire dışında kalan kazâların yönetimi için ayrıca her kazâyâ birer kadı ataması şeklindeydi. Mısır kadılığı mevleviyet statüsünde bulunması sebebiyle, diğer mevleviyet kadılıklarında olduğu gibi buraya yapılan kadı tayini de şeyhülislâmın salâhiyeti altındaydı. Mısır kazâlarında görev alan kadıların istihdam muamelatı ise Anadolu kadiaskerlerinin yetki sahasındaydı. Buna göre kadiaskerler yönettikleri tayin, terfi ve azil süreçlerini ruznâmçe defterlerine kaydetmişlerdir. Buradan hareketle tespit edilen kazâlarda görev alan kadılar, ulaşılan verilerin çizdiği sınırlar çerçevesinde analiz edilmiştir.

Mısır'da bu dönemde kaç kazânın olduğu, kazâların istihdam açısından sahip oldukları statü, kadıların ne şekilde tevcih aldıkları ve görev süreleri gibi hususlar incelenerek aynı dönemde Rumeli ve Anadolu kadılıkları ile mukayese edilmiştir. Yapılan karşılaştırmalarla devletin diğer bölgelerden farklı olarak Mısır'da nasıl bir istihdam politikası izlediği üzerinde de durulmuştur. Bu sayede Mısır kadılıklarının istihdam açısından içinde bulundukları vaziyetin aydınlatılması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mısır Kadıları, Kadiasker Ruznâmçe Defterleri, Kadı İstihdamı.

* Dr., Nevşehir/ TÜRKİYE, ar.ferit@yahoo.com.tr ORCID: 0000-0003-3923-5731

Kadis Of Egyptian Towns (1750-1770)

Absract

In this paper, 414 kadi records, which were assigned to Egyptian towns during the period 1750-1770, were examined. The appointments of kadis to Egyptian towns are included in the ruznamçes held by the Anatolian kadiaskers. For this reason, kadiasker ruznâmçe notebooks, in which information about the professional career of the ulema are recorded, were used as the main data source in the study. The data obtained by scanning the twelve books belonging to the period in question were examined in a multi-faceted manner. The main purpose to be achieved with the findings obtained, reveals the changes seen in the town structure of Egypt under the Ottoman rule, in the institution of kadi.

Egypt came under Ottoman rule as a result of the Battle of Ridaniye in 1517 with the Mamluks during the reign of Yavuz Sultan Selim. Ottoman Empire XIX. Until the middle of the century, he was appointing a kadi here for the administration of Egypt in two ways. In the first, a kadi was appointed to the center of Cairo with the title of "Egyptian judge". The second type of grants was to appoint a kadi to each district for the administration of the towns outside of Cairo. Since the qadi of Egypt was in the status of the qadi, the appointment of qadi here was under the authority of the sheikh al-Islam, as was the case with the other qadi. The employment treatment of kadis working in Egyptian towns was under the jurisdiction of Anatolian kadiaskers. Accordingly, kadiaskers recorded the appointment, promotion and dismissal processes they administered in their ruznâmçe notebooks. From this point of view, the kadis who worked in the towns identified were analyzed within the limits drawn by the data reached.

Issues such as how many towns there were in Egypt during this period, the status of the towns in terms of employment, how the kadis were conferred and their terms of office were examined and compared with the Rumelian and Anatolian judgeships in the same period. With the comparisons made, it was also emphasized what kind of employment policy the state followed in Egypt, unlike other regions. In this way, it is aimed to illuminate the situation of the Egyptian judges in terms of employment.

Keywords: Kadis of Egypt, Kadiasker Ruznamçe Notebooks, Kadi Employment.

Kadı ve Nâiblerin Soruşturulmasında Müvellâ Uygulaması

- 17. Yüzyılın Sonlarından 18. Yüzyılın Ortalarına -

Muhammet Nuri Tunç*

Özet

Osmanlı Devleti, kadıların yetiştirilmesine büyük ihtimam göstermiş ve kadı olacak kişilerin adil, tarafsız, davaları çözme kabiliyetine ve bilgisine sahip, ferasetli, anlayış ve hikmet sahibi kişiler olmasına dikkat etmiştir. Beklenti her ne kadar bu yönde olsa da kadı ve nâibler de diğer tüm devlet görevlileri gibi birçok defa yolsuzluk ve suiistimallere karışmışlardır. Kadı ve nâiblerin karıştıkları yolsuzluk ve suiistimallerin başında rüşvet, iltimas, devre çıkma, zorbalık ve haksız akçe talebi gibi muhtelif konular gelmektedir. Devlet, kadı ve nâiblerin keyfi ve usulsüz davranışlarına son vermek için bir denetim mekanizması geliştirmiştir. Bu minvalde kadı ve nâiblerle ilgili şikâyetler, müfettiş sıfatıyla beylerbeyi, sancakbeyi, dergâh-ı mualla çavuşları veya teftiş için görevlendirilen başka bir kadı tarafından soruşturulmuş, suçun niteliği ve unsurlarına göre suçlulara idarî ve cezaî işlemler uygulanmıştır. Öte yandan kadı ve nâiblerle ilgili şikâyetlerde başvuru denetim mekanizmasından birisi de müvellâ uygulamasıdır. Bu uygulamada, şikâyetle bulunulan kadı veya nâibin soruşturulması için komşu kazalardan birinin kadısı, ilgili kazada bulunan müftü veya daha evvel kadılık yapmış olup burada sakin olan bir kadı, müvellâ olarak tayin edilmiştir. Divân'da çıkan hükümde, soruşturmayı yapacak olan “kadı veya müftü” her kimse muhatap alınır ve davanın konusu izah edildikten sonra “husûs-ı mezbûra müvellâ ta'yin olunub” şeklinde ifadeyle soruşturma için görevlendirildiği belirtilirdi.

Müvellâ uygulaması, kendinden önceki teftiş uygulamalarına göre daha sistematik olmakla birlikte bu uygulamayla, merkezîyetçi yaklaşım yerine nispeten yerel eğilimlerin yaşandığı söylenebilir. Nitekim daha önceleri teftiş için görevli memurlar daha çok bizzat merkezden gönderilmekte veya hakkında şikâyet olan görevliler merkeze ihzar olunmakta iken müvellâ atamalarıyla birlikte bu tür uygulamalarda azalma olduğu gözlemlenmiştir.

Kadı ve nâiblerle ilgili şikâyetlerin soruşturulması amacıyla geliştirilmiş olan müvellâ uygulaması, Osmanlı hukuk sistemi içerisinde önemli bir yere sahip

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Adıyaman/TÜRKİYE, mu.nu.tunc@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6693-6758

olmasına rağmen yeterince ele alınmamıştır. Bu araştırmanın temel hareket noktasını da bu durum oluşturmaktadır. Bu itibarladır ki çalışmada, 17. yüzyılın sonlarında 18. yüzyılın ortalarına kadarki sürede meydana gelen kadı ve nâiblerle ilgili Divân'a yansıyan şikâyetler neticesinde yazılan hükümlerdeki müvella tayinine dair uygulamalar ele alınmıştır. Bu doğrultuda Divân-ı Hümâyûn'un ana defter serilerinden olan Mühimme ve Şikâyet defterleri bu çalışmada incelenen defterler olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Müvella, Kadı, Nâib, Kadıların Teftişi, Osmanlı Hukuk Sistemi.

Müvella Practice in the Investigation of Kadis and Naibs

Abstract

The Ottoman Empire attached great importance to the training of kadis and paid attention to the fact that those who would be judges were fair, impartial, capable of solving cases and having knowledge, insight, understanding and wisdom. Although the expectation was in this direction, qadis and naibs, like all other state officials, had been involved in corruption and abuse many times. Various issues such as bribery, favor, exclusion, bullying and unfair money demand were at the forefront of the corruption and abuses that the qadis and naibs were involved in. The state has developed a control mechanism to put an end to the arbitrary and unlawful behavior of kadis and naibs. In this respect, complaints about kadı and naibs were investigated by governors, sancakbeyi, sergeants of dervish lodges or another kadi assigned for inspection as inspectors, and administrative and penal actions were applied to criminals according to the nature and elements of the crime. In this respect, complaints about kadı and naibs were investigated by governors, sancakbeyi, sergeants of dervish lodges or another kadi assigned for inspection as inspectors, and administrative and penal actions were applied to criminals according to the nature and elements of the crime. On the other hand, one of the control mechanisms used in complaints about kadı and naibs was the practice of muvella. In this practice, the qadi of one of the neighboring districts, the mufti of the relevant district or a resident who was a resident here, was appointed as the muvella in order to investigate the qadi or the viceroy against whom the complaint was made. In the judgment of the Divan, it was stated that whoever was the "kadi or mufti" who would carry out the investigation was addressed, and after the subject of the case was explained, it was stated that he was assigned for the investigation with the phrase "husûs-ı mezbûra muvella ta'yin olunub".

Although the practice of *muveffa*, which was developed to investigate complaints about *kadis* and *naibs*, had an important place in the Ottoman legal system, the issue had not been adequately addressed. This is the main starting point of this research. For this reason, in this study, the practices regarding the appointment of *muveffa* in the provisions written as a result of the complaints reflected in the *Divan* about the *kadi* and *naibs*, which occurred in the first half of the 18th century, are discussed. In this direction, *Mühimme* and *Complaint notebooks*, which were the main notebook series of *Divan-ı Hümâyûn*, are the notebooks examined in this research.

Keywords: *Müveffa*, *Kadi*, *Nâib*, Inspection of *Kadi*, Ottoman Legal System.

1768-1774 Osmanlı Rus Savaşı'nda Akkirman Kalesi'nin Fonksiyonu

Cengiz Fedakar*

Özet

Turla (Dinyester) Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü körfezde yer alan Akkirman şehir ve kalesi, Asya'yı Avrupa'ya bağlayan deniz ticaret ağının önemli merkezlerinden biridir. Rus, Altın Orda ve Boğdan hâkimiyetlerinde kalan şehir, II. Bayezid döneminde fethedilerek Osmanlı hudutlarına dâhil edildi. Çeşitli dönemlerde tamir ve tahkimden geçen Akkirman Kalesi, Osmanlı Devleti'nin zayıflamaya başladığı; Rusya'nın büyük bir güç olarak ortaya çıktığı XVIII. yüzyılda (özellikle bu yüzyılın son çeyreğinde) büyük önem kazanmıştır. Rusların Karadeniz'in kuzeyinden itibaren Osmanlı hudutları aleyhinde sınırlarını genişletmesi ile Turla havzasında yer alan kalelerden Akkirman da ana hedefleri arasında yer almıştır. 1768-1774 Osmanlı-Rus harplerinde Kırım, Özi ve Hocabey'i ele geçiren Ruslar, Kili ve Akkirman kalelerini de işgal etmişlerdir. Çalışmamızın ağırlık noktasını, söz konusu savaş sırasında Akkirman Kalesi üzerinden yapılan lojistik faaliyetler oluşturacaktır. Buraya asker, mühimmat ve iâşe gönderiminin hangi yollardan ve kimler vasıtasıyla yapıldığı, kaleden hangi bölgelerin savunmasına takviyede bulunulduğu detayları ile verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Akkirman, Osmanlı, Rusya, Turla (Dinyester), III. Mustafa, Lojistik.

* Doç. Dr., Trakya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Edirne/TÜRKİYE, cengizfedakar@trakya.edu.tr ORCID: 0000-0003-1253-3771

The Function of Akkirman Castle in the Ottoman-Russian War 1768-1774

Abstract

Located at the gulf where the Turla (Dniester) River empties into the Black Sea, the city of Akkirman and its fortress, is one of the important centers of the maritime trade network connecting Asia to Europe. Following the Russian, Golden Horde and Moldavian dominations, it was conquered by Bayezid II and annexed to the Ottoman Empire. The fortress of Akkirman, repaired and fortified on several occasions, gained a special importance with the weakening of the Ottoman power and the rising of Russia as a great power in the XVIIIth century (especially the last quarter) in the region. As one of the important strongholds of the Turla basin, Akkirman became one of main targets of the Russian expansion from the north of the Black Sea. Indeed, during the Russo-Ottoman war of 1768-1774, the Russians captured the Crimea, Özi and Hocabeyi and occupied the fortresses of Kili and Akkirman. The focus of our study will be the logistics activities carried out over Akkirman Castle during the war in question. How and by whom the soldiers, ammunition and subsistence were despatched and the details of which areas were reinforced from the castle will be given.

Keywords: Akkirman, Ottoman, Russian, Dniester, Mustafa III, Logistic.

Karlofça Antlaşmasından Berlin Antlaşmasına: Osmanlı-Rus Sınırı ve Tartışmalı Alanlar (1699-1878)

Güner Doğan*

Özet

Osmanlı Devletinin diplomasi tarihinde önemli dönüm noktalarından birisi de Karlofça Antlaşmasıdır. Uzun bir fetih döneminin ardından Viyana Kuşatması (1683) ile toprak kazanma hususunda duraklayan Osmanlı ordusu bu antlaşma ile ilk toprak kayıp belgesini de imzalamak zorunda kalmıştır. Çetin müzakereler neticesinde imzalanan antlaşmanın akabinde ise Osmanlılar Venedik ve Avusturyalılar ile sınırlarını yeniden tespit etmişlerdir. Bunun yanında Karlofça'da bulunan diğer bir ülkenin temsilcisi olan Ruslar da değişen sınırlar özelinde ve oluşan yeni konjonktür etrafında bir temsilcisini İstanbul'a göndereceklerdir. Evvela 1703 ve 1713 yıllarında ardından 1724 İstanbul Antlaşması ile iki ülke arasında tartışmaya açılan Osmanlı-Rus sınırının Belgrad Antlaşması (1739), Küçük Kaynarca Antlaşması (1774), Paris Antlaşması (1856) ve Berlin Antlaşması (1878) ile tekrar tekrar gündeme geldiğini söyleyebiliriz. Bu sınır belirleme işlerinde her iki tarafın muhaddidleri (sınır çizimi için görevlendirilen diplomatlar) uzun müzakereler gerçekleştirmişlerdir. İşte bu bildiri arşiv belgeleri temelinde, özellikle bir üçüncü gözün yani İtalyan ve Fransız diplomatların şahitlikleri özelinde zaman içinde değişen ve tartışmalara konu olan Osmanlı-Rus sınırı üzerine odaklanmayı hedeflemektedir. Bu noktada zaman aralığımızı uzun tutarak taraflar arasında ortaya çıkan sorunları daha iyi gözlemleyeceğimizi düşünmekteyiz. Sınırlar özelinde gerçekleştirmeyi hedeflediğimiz uzun süreli bir inceleme aynı zamanda iki ülke arasındaki ilişkilerin uzun zaman etrafında değişen ya da değişmeyen doğasını anlamamıza da yarayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı-Rus Sınırı, İstanbul Antlaşması, Belgrad Antlaşması, Küçük Kaynarca Antlaşması, Paris Antlaşması, Berlin Antlaşması.

* Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Çankırı/TÜRKİYE, gunerdogan@karatekin.edu.tr ORCID: 0000-0001-6746-2128

From the Treaty of Karlowitz to the Treaty of Berlin: The Ottoman-Russian Border and the Disputable Areas (1699-1878)

Abstract

One of the critical turning points in the diplomatic history of the Ottoman Empire is the Treaty of Karlowitz. After a long period of conquest, the Ottoman army, which paused in gaining land with the Vienna Siege (1683), had to sign the first territorial loss document with this treaty. After the agreement was signed as a result of tough negotiations, the Ottomans re-determined their borders with the Venetians and Austrians. In addition, the Russians, who are the representatives of another country located in Karlowitz, would send a representative to Istanbul, especially in the changing borders and around the new conjuncture. We can say that the Ottoman-Russian Border, which was first opened to discussion between the two countries in 1703 and 1713, and then with the Istanbul Treaty (1724), came to the agenda again and again with the Treaty of Belgrade (1739), the Treaty of Küçük Kaynarca (1774), the Treaty of Paris (1856) and the Treaty of Berlin (1878). In this border determination process, the *muhaddid* (diplomats assigned to draw the border) of both sides conducted long negotiations. This paper aims to focus on the Ottoman-Russian border, which has changed over time and was disputable, especially with the testimonies of a third eye, namely Italian and French diplomats, based on archival documents. At this point, it is thought that by keeping our time interval long, the problems between the parties can be observed better. A long-term analysis that we aim to carry out in terms of borders will also help us understand the changing or unchanging nature of the relations between the two countries over a long period.

Keywords: The Ottoman-Russian Border, The Istanbul Treaty, The Treaty of Belgrade, The Treaty of Küçük Kaynarca, The Treaty of Paris, The Treaty of Berlin.

1877-1878 Osmanlı-Karadağ Savaşı'nda Bar Kuşatması

Vahit Cemil Urhan*

Özet

1876 yılında çıkan Osmanlı-Sırp, Karadağ Savaşı'nın devamı olan 1877-1878 Osmanlı-Karadağ Savaşı'ndaki önemli olaylardan birisi de Karadağ ordusunun Bar'ı kuşatmasıdır. Savaşın başlamasından sonra Süleyman Paşa'nın ve Ali Sâib Paşa'nın komutasındaki kolorduların ilerleyişini durduramayan Karadağ Prensi Nikola, Ragusa'ya kaçma hazırlıkları yaparken, Osmanlı Devleti'nin temmuz ayında bölgedeki kuvvetlerinin büyük bir kısmını Rusya'yla savaştığı Tuna Cephesi'ne göndermeye başlaması ve kalan birliklerle savunmaya çekilmesi üzerine saldırıya geçmiştir. Karadağ ordusu, Hersek Cephesi'nde Nikşik ve diğer bazı önemli yerleri ele geçirdikten sonra Rusya'nın isteğiyle, İşkodra Cephesi'nde stratejik konuma sahip olan yerlerden birisi olan Adriyatik Denizi kıyısındaki Bar'a yönelmiştir. Karadağlılar, sahile 5 kilometre mesafede bulunan ve yaklaşık 2.000 kişilik bir Osmanlı gücü tarafından korunan Bar Kalesi'ni 13 Kasım 1877'de Mašo Vrbiča komutasındaki 7.000-8.000 kişilik bir orduyla kuşatmışlardır. 14 Kasım'da kasabayı ve kaleyi bombalamaya başlayan Karadağ ordusu, 24 Kasım'da Spitza civarındaki tabyaları ele geçirerek Bar'a karadan yardım ulaştırma imkânını ortadan kaldırmıştır. Kalede mahsur kalan askerler ve halk bundan sonra kurtuluş umutlarını deniz yoluyla gelecek yardıma bağlamışlardır. Bu gelişmelerden sonra bir Osmanlı filosu Bar açıklarına gelmiştir. Osmanlı filosu 1877 yılının sonlarına kadar sahile asker çıkarma teşebbüslerinde bulunmuş ancak başarısız olmuştur. Beklediği desteği alamamasına rağmen, Prens Nikola'nın kasabanın teslim edilmesi isteğini reddeden Bar Kalesi Kumandanı İbrahim Bey, erzak ve cephanenin tükenmeye başlaması ve askerlerin yorgun düşmesi üzerine, kararını değiştirerek tamamen yanmış olan kasabayı 59 gün süren kuşatmadan sonra 10 Ocak 1878'de kayıtsız, şartsız bir şekilde teslim etmiştir.

Bu bildiride, Bar Kuşatması'nın 1877-1878 Osmanlı-Karadağ Savaşı'ndaki yeri değerlendirilecek ve Osmanlı Devleti'nin Bar'ı kaybetmesinin sebepleri ve sonuçları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Karadağ, Balkanlar, Bar Kuşatması, 1877-1878 Osmanlı-Karadağ Savaşı.

* Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Balkan Araştırma Enstitüsü, Balkan Tarihi Anabilim Dalı, Edirne/TÜRKİYE, vcemilurhan@trakya.edu.tr ORCID: 0000-0002-4301-0300

The Siege of Bar in the 1877-1878 Ottoman-Montenegro War

Abstract

One of the important events in the Ottoman-Montenegro War of 1877-1878, which was the continuation of the Ottoman-Serbian, Montenegrin War in 1876, was the siege of Bar by the Montenegrin army. After the outbreak of the war, Prince Nikola of Montenegro, who couldn't stop the movement of the corps commanded by Suleiman Pasha and Ali Saib Pasha, while he was planning to run away to Ragusa, started to attack as the Ottoman Empire in July began to send a major part of its forces in the region to the Danube Front, where it fought with Russia and withdrew to defend itself with the remaining troops. After capturing Niksic and some other important places on the Herzegovina Front, the Montenegrin army, at the request of Russia, headed towards Bar which is on the coast of the Adriatic Sea and one of the strategically located places on the Skadar Front. On November 13, 1877, with an army of 7.000-8.000 people under the command of Maso Vrbica, the Montenegrins besieged Bar Castle, which is 5 kilometers away from the coast and guarded by an Ottoman army of approximately 2.000 people. The Montenegrin army, which started to bombard the town and the castle on November 14, seized the bastions around Spitzza and prevented the possibility of delivering aid to Bar by land on November 24. The soldiers and the people who were stuck in the castle set their hopes on the help that would come by sea. After these developments, an Ottoman fleet arrived off the coast of Bar. The Ottoman fleet attempted to land troops on the coast until the end of 1877 but failed. Despite not getting the support he expected, the commander of Bar Castle Ibrahim Bey who refused the request of Prince Nikola to surrender the town, changed his mind as the food supplies and ammunition started to run out and the soldiers were worn out the castle and after 59 days of siege, he surrendered the burnt down town unconditionally on January 10, 1878.

In this paper, the place of the Siege of Bar in the 1877-1878 Ottoman- Montenegro War will be evaluated and the reasons and consequences of the Ottoman Empire's loss of Bar will be discussed.

Keywords: the Ottoman Empire, Montenegro, the Balkans, the Siege of Bar, the 1877-1878 Ottoman-Montenegro War

Osmanlı-Venedik Savaşı Sırasında Habsburglarla Diplomatik Temas: Müteferrika İbrahim Ağa'nın Viyana Elçiliği (1715)

Hüseyin Onur Ercan*

Özet

Venedik korsanlarının Karlofça'ya mugayir faaliyetlerinin Akdeniz'de Osmanlı çıkarlarını kayba uğratması üzerine 8 Aralık 1714 tarihinde Venedik Cumhuriyeti'ne savaş ilân edildi. Osmanlı Devleti yeniden büyük ve çok cepheli bir savaşa girmeyi amaçlamayıp yalnızca Venediklilere yönelik ve Karlofça'da kaybedilen yerleri almak üzere bir sefer gerçekleştirecekti. Mora üzerine yapılacak sefer için 1715'in mart ayında Ordu-yı hümayûn Davud Paşa sahrasında kurulup İstanbul'dan ayrılırken donanma-yı hümayûn, Kaptan-ı Derya Canım Hoca Mehmed Paşa önderliğinde Beşiktaş sahilinden yelken açtı. Mora'nın kısa sürede Osmanlıların eline geçmesiyle Venediklilerin Dalmaçya kıyılarını da müdafaa edemeyecekleri öngörülüyordu. Bu durumda Osmanlılar güçlenmiş vaziyette Karlofça'da kaybettikleri diğer toprakları geri almak üzere Habsburglara karşı doğrudan bir tehdit hâline gelebilirdi. Osmanlılar, Venediklilerin Karlofça şartlarını ihlâl ettiklerini Viyana'ya bildirerek Habsburgların bu savaşta –tıpkı 1711'de Prut Savaşı öncesinde Seyfullah Ağa'nın misyonunda olduğu gibi– tarafsız kalmalarını istemiş, savaşa dâhil olmalarını engellemeye çalışmıştı. Bunun temini için Sadrazam Damat Ali Paşa tarafından imparatorluk idaresinden sorumlu Avusturya birinci başvekili ve Macaristan Ordusu'nun Başkomutanı Prens Eugen von Savoyen'e hitaben 28 Kasım 1714 tarihli bir mektup yazıldı. Venedik savaşının kendi aralarındaki münasebeti etkilemeyeceğinin ve Karlofça Antlaşması'nın Habsburglar ile ilgili maddelerinin geçerli olduğunun ifade edildiği mektup, Ocak 1715'te İstanbul'dan gönderilen Müteferrika İbrahim Ağa tarafından 13 Mayıs 1715'te Prens Eugen'e Viyana'da teslim edilse de Habsburg tarafında şüphe bulutları dağılmamıştı. Nitekim Eugen tarafından yazılan ve sadrazama takdim edilmek üzere yine İbrahim Ağa ile gönderilen 9 Eylül 1715 tarihli cevapta Osmanlılar, Venedik seferi sebebiyle umulmadık şekilde tenkit edilmişti. Osmanlı kaynaklarında Müteferrika İbrahim Ağa'nın elçiliğiyle ilgili pek az bilgi bulunurken Avusturya Devlet Arşivleri'ndeki belgeler, söz konusu elçiliğe dair daha belirgin bir resmin oluşmasını

* Öğr. Gör. Dr., Türk-Alman Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İstanbul/TÜRKİYE, ercan@tau.edu.tr ORCID: 0000-0001-5708-6739

sağlamaktadır. Bu bildiri, 1715'te Viyana'ya gönderilen ancak bugüne kadar çalışılmamış olan Müteferrika İbrahim Ağa'nın diplomatik faaliyetini dönemin kaynakları ışığında ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Habsburg, Venedik, Elçilik, Diplomasi, Müteferrika İbrahim Ağa, Viyana, XVIII. Yüzyıl.

Diplomatic Contact with the Habsburgs During the Ottoman-Venetian War: The Mission of Müteferrika İbrahim Ağa in Vienna (1715)

Abstract

Due to the violations of Venetian pirates against the Treaty of Karlowitz, which clashed with the Ottoman interests in the Mediterranean, the Ottoman Empire declared war against the Republic of Venice on 8 December 1714. The Ottomans were reluctant to enter a great and multi-front war once again, but aimed to recapture the territories lost in Karlowitz. The army was set up in the field of Davud Pasha in March 1715 for an expedition to be made on the Peloponnese and leaving Istanbul. In the meantime, the navy sailed from the coast of Beşiktaş under the leadership of Kaptan-ı Derya (Chief Captain) Canım Hoca Mehmed Pasha. It was predicted that the Venetians would not be able to defend the Dalmatian coasts with the Peloponnese captured by the Ottomans within a short time. In this case, the Ottomans might have become a direct threat to the Habsburgs to reclaim the other lands they lost in Karlowitz. By informing Vienna that the Venetians violated the clauses settled by the Treaty of Karlowitz, the Ottomans wanted to prevent the Habsburgs from remaining neutral and getting involved in this war, just as in the mission of Seyfullah Ağa before the Pruth River Campaign in 1711. In order to ensure this, a letter dated 28 November 1714 was written by Grand Vizier Damat Ali Pasha to Prince Eugen von Savoyen, the first prime minister of Austria responsible for the imperial administration and the Commander-in-Chief of the Hungarian Army. The letter stating that the Venetian war would not affect relations between them and that the articles of the Treaty of Karlowitz concerning the Habsburgs were valid was delivered to Prince Eugene in Vienna on May 13, 1715, by Müteferrika İbrahim Ağa, who had been sent from Istanbul in January 1715. The doubts had not gone away. Indeed, in the reply letter of September 9, 1715, written by Eugene and transmitted to the Grand Vizier by İbrahim Ağa, the Ottomans are unexpectedly criticized for their expedition to Venice. While little information about Müteferrika İbrahim Ağa's embassy can be found in

Ottoman sources, documents in the Austrian State Archives provide a more detailed picture of the legation in question. This paper deals with the diplomatic mission of Müteferrika Ibrahim Aga, who was sent to Vienna in 1715 but has not been studied in the light of the sources of the time hitherto.

Keywords: Ottoman, Habsburg, Venice, Embassy, Diplomacy, Müteferrika Ibrahim Aga, Vienna, XVIIIth Century.

Osmanlı Tarihi Araştırmaları İçin Az Bilinen Bir Kaynak: Topkapı Sarayı Taş Kitabeler Koleksiyonu

Mustafa Sabri Küçükaşcı*

Özet

En eski çağlardan beri yaşanan olayları kayda almak, sonraki yıllara hatıra bırakmak gibi vesilelerle çeşitli malzemelerden hazırlanan kitabelerin tarih araştırmalarında tartışılmaz bir önemi vardır. Bu maksatlarla Topkapı Sarayı'nda mekânlara merbut halde bulunan kitabelerin yanı sıra çeşitli zamanlarda İstanbul başta olmak üzere imparatorluğun farklı coğrafyalarından çeşitli sebeplerle ortadan kaldırılan eserlerin parça ve kitabelerinin sarayın toplanmasıyla oluşturulmuş bir Taş Kitabeler Koleksiyonu mevcuttur. Bir kısmı saraydan intikal eden bir kısmı da zikredildiği üzere saray dışarısından derlenen Topkapı Sarayı Taş Kitabeler Koleksiyonu, 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar uzanan geniş eser yelpazesi ile Osmanlı Tarihi için çok önemli bir kaynak durumundadır. Eser çeşitliliği açısından son derece zengin olan koleksiyonda kitabe, tuğra, arma, sütun, sütun başlığı, sütun kaidesi, süsleme elemanı, mezar taşı, kuyu bileziği, havuz, çeşme, çeşme aynası, çeşme yalağı, hela taşı, güneş saati, dibek, kantar gibi pek çok öge bulunmaktadır. Bu bildiride kitabelerin tarih araştırmalarında kaynak olarak önemi üzerinde durularak, Topkapı Sarayı envanterine kayıtlı ve Osmanlı tarihini aydınlatmaya yarayacak kitabelerin tanıtımları yapılacaktır. Tanıtılacak eserler arasında; Genç Osman'ın Hotin Seferi sırasında Edirne'de konakladığını bildiren kitabe, atına ait meşhur mezar taşı, Harem-i Hümayun'da görevli saray kadınlarının ve Enderunlu saray ağalarının taş vakfiyeleri, Osmanlı tarihinde dönüm noktası olan bazı olaylar sonrasında satırları kazınan kitabeler, günümüzde ortadan kalkmış durumda olan çeşme, hastane, karakol, kışla gibi yapılara ait inşa kitabeleri ve padişahlara ait nişan ve menzil taşları yer almaktadır. Çeşitli yapıların kitabe ve parçalarını oluşturan eserlerin tanıtılması ve müzeye dâhil oluş süreçleri açısından incelenmesi ile Osmanlı tarihine bir katkı sunması beklendiği gibi, Osmanlıdan Cumhuriyete eski eserleri korumacılığının boyutlarının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Topkapı Sarayı, Taş Kitabeler, Osmanlı, Mezar Taşları.

* Prof. Dr., Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Bilim Tarihi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, mskucukasci@fsm.edu.tr ORCID: 0000-0002-4202-0822

A Lesser-Known Source for Ottoman History Studies: The Collection of Stone Inscriptions of Topkapı Palace

Abstract

Since ancient times, inscriptions, prepared from the records of the events and memories from the earliest times, have indisputable importance in historical research. Topkapı Palace Museum also has the Collection of Stone Inscriptions which includes not only inscriptions that existed in the Palace itself but also pieces of the inscriptions that were transferred to the Palace from the different geographies of the empire at various times for various reasons. The Collection of Stone Inscriptions of Topkapı Palace is an essential source for Ottoman history with its wide range of works from the 16th century to the 20th century. The collection, which is extremely rich in terms of artifact diversity, includes inscriptions, tughra, coat of arms, columns, column capitals, column bases, ornamental elements, tombstones, pools, fountains, fountain mirrors, fountain troughs, latrines, sundials, mortars, weighbridges among others. In this paper, by focusing on the importance of stone inscriptions as a source in historical research, the stone inscriptions registered in the Topkapı Palace inventory will be introduced, and their role in providing new insights into Ottoman history will be explained. This paper will introduce various stone inscriptions, such as the inscription stating that Young Osman stayed in Edirne during the Hotin Campaign, the famous tombstone of his horse, the stone endowments of the palace women working in the Harem-i Hümayun, and the palace owners from Enderun, the inscriptions that included some turning points in the Ottoman history, the construction inscriptions belonging to buildings such as fountains, hospitals, police stations, barracks and insignia, and insignia and range stones belonging to the sultans. Overall, this study aims to reveal the dimensions of the protectionism of antiquities from the Ottoman Empire to the Republic and make a contribution to Ottoman history by introducing these inscriptions and examining their inclusion process in the Topkapı Palace Museum's inventory.

Keywords: Topkapı Palace, Stone Inscriptions, Ottoman, Tombstones.

Nefis Terbiyesinden Hakk'a Giden Yol: Osmanlı Mutasavvıf Hüseyn Lâmekânî (ö. 1625) ve Nefsin Yedi Tavrı Risalesi (Risâle-i Eṭvâr-i Seb'a)

Slobodan Ilić*

Özet

16. yüzyılın sonu ve 17. yüzyılın başındaki Osmanlı İstanbul'unun dini tasavvufi hayatının önde gelen şahsiyetlerinden olan Hüseyn Lâmekânî (ö. 1625) Melâmî-Bayrâmî tarikatının şeyhi ve velüt bir yazardı. Türkçe divanı dışında, farklı tasavvufi meseleleri irdeleyen bir çok bahis ve risale bırakmıştır. Risalelerin birinin konusu, Ma'bud ile birleşme ve nefsin terbiyesi yolunda aşılacak olan manevi mertebeler ve muvafık olan haller ve sıfatlardır. Eserinde yazar, manevi yolcu olan nefsin değişimlerini yedi merteye çerçevesinde tasvir etmiştir. Dürtü ve arzularla hareket eden nefs- i-ammâre (kötülüğü emreden nefis), kendi günahlarının farkında olup kendisini tekdir eden nefs-i levvâme (kınayan nefis), sabır ve ihsanı emreden nefs-i mülhime (ilhamlı nefis), ve üç manevi hoşnutluk mertebesi olan nefs-i mütme'inne (emin nefis), nefs-i râziyya (razi nefis), nefs-i marziyya (tatmin olmuş nefis) katmanlarını aştıktan sonra, nefs-i kâmile (kamil nefis) halinde menşe' ve me'adı ve asıl vatanı olan Allah tevhi-dine ulaşır. Risale içinde her manevi merteye, ait olan ruh hali, rüya, renk ve tavsiye edilen dua, evrad ve zikirler ile tasvir edilmiştir. Tebliğin amacı adı geçen eseri tanıtmak ve Melâmî-Bayramî öğretileri yerinin ve zamanının ruhani ve düşünsel çerçevesi içinde konumlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Lâmekânî, Melâmî-Bayrâmî, Eṭvâr-i Seb'a, Tasavvuf, Osmanlı.

* Prof. Dr., Yakındoğu Üniversitesi, Tarih Bölümü, Lefkoşa/KIBRIS, slobodan.ilic@neu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-0707-0610

Path to the Truth Through Taming of the Soul: The Ottoman Mystic Hüseyn Lāmekānī (d. 1625) and His Treatise on Seven Layers of the Animal Soul (Risāle-i Eṭvār-i Seb'a)

Abstract

Hüseyn Lāmekānī (d. 1625), a sheikh of the Melāmī-Bayramī dervish order and a prolific writer was one of the most prominent personalities in the spiritual life of the Ottoman Istanbul at the end of the 16th and the beginning of the 17th century. Next to his Turkish dīvān (book of poetry) he has left behind many treatises and epistles on different mystical topics, among them one dealing with the mystical stages on Sufi path of self accomplishment and purification of the soul on its way towards the unification with the Deity. The author depicts the transformation of the animal soul (nefs) through seven stages being: nefs-i ammāre (evil commanding soul) driven by urge and desire; nefs-i levvāme (blaming soul) being aware of the sin and reproaching itself for it; nefs-i mülhime (inspired soul) commanding patience and benevolence; passing the three stages of contentment being nefs-i mütme'inne (secure soul), nefs-i rāziyya (content soul), nefs-i marziyya (gratified soul) until it reaches its final stage as nefs-i kāmīle (perfect soul) unified with its source, origine and home, the place of divine unity. In the treatise every layer is described by depending psychological state, different dream, color, and recommended prayers, litanies, and spiritual excercises. The paper aims to present the work and situate it in the broader framework of Melāmī- Bayramī teachings and mystical and intellectual life of the place and the time.

Keywords: Lāmekānī, Melāmī-Bayramī, Eṭvār-i Seb'a, Sufism, Ottoman.

Maltepe’de Bir Erenler Durağı: Başbüyük Köyü Daver Baba/Kerime Nine Tekkesi

Fahri Maden*

Özet

Anadolu’nun Türkleşmesinde ve İslamlaşmasında Horasan erenlerinin, gazi derviş ve alp erenlerin önemli kolonizatör rolleri olmuştur. Osmanlı Beyliğinin Bizans hududunda yaptığı mücadeleler sırasında bu gazi dervişler Kartal-Göztepe bölgesine yerleşerek gözcülük vazifesi de almışlardır. Daver Baba Tekkesi Kartal-Maltepe bölgesinde Başbüyük Köyü’nde kurulmuş ve faaliyet göstermiştir. Tekkenin o dönem faaliyetleri hakkında elde bilgi bulunmamaktadır. Daver Baba’nın XVIII. yüzyılda bu tekkeyi kurduğu rivayet edilmektedir. 1826 yılında Bektaşiliğin yasaklanması üzerine İstanbul tekkelerinin kapatılıp yıktırılması sırasında Daver Baba Tekkesi’nin de tahrip edilmesi söz konusudur. Uzun süre yıkık ve kapalı bir şekilde kalan Daver Baba Tekkesi XIX. yüzyılın ikinci yarısında Kerime Nine tarafından yeniden ihya edilmiştir. Bugün kayıp olan 1871 tarihli mezar taşında onun ermişlerden olduğu ifade edilmekteydi. Tekkenin yeniden açıldıktan sonraki faaliyetleriyle ilgili de elde bilgi bulunmamaktadır. Milli Mücadele’ye destek veren ve yardımcı bulunan tekkeler arasında yer aldığı bilinmektedir. 1925 yılında tüm tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması üzerine Daver Baba Tekkesi’nin faaliyetleri sona ermiş, tekke emlakı vakıflar idaresine geçmiştir. 1933 yılında Akşam gazetesinde yayınlanan ilan ile Daver Baba Tekkesi müzayede usulüyle satılığa çıkartılmıştır. Tekke mülklerini satın alan Şükrü Güllüoğlu tekkeden geri kalan emanetleri korumaya çalışmış, ancak son yıllara kadar zamanın tahribatına direnen tekke binası 1990’lı yılların başlarında tamamen ortadan kalkmıştır. Günümüzde Daver Baba Tekkesi’nden geriye yakınlarındaki ayazma, çeşme kalıntıları ve temel duvarları kalmıştır. Ayrıca buradaki hazireden eser kalmamış, eski mezar taşları da kaybolmuştur. Sadece Daver Baba, Kerime Hatun ve orada şehit şehitlerin bulunduğunu belirten yeni yazılı mermer bir mezar taşı vardır. Daver Baba Tekkesi ile ilgili elimizde arşiv kayıtları bulunmamaktadır. Eldeki bilgiler daha ziyade 1960’larda Reşat Ekrem Koçu tarafından gözlemlerine de dayalı olarak yazılan bilgilerden ibarettir. Bu çalışmada başta Koçu’nun verdiği bilgilerden hareketle şimdiye kadar yapılan araştırmalar ve tekkenin kurulduğu Başbüyük köyüyle ilgili arşiv kayıtları çerçevesinde Daver Baba Tekkesi’nin tarihi ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Maltepe, Başbüyük, Bektaşilik, Daver Baba, Kerime Nine.

* Doç. Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Alevi Bektaşi Kültürü Anabilim Dalı, Ankara/TÜRKİYE, fahri.maden@hbu.edu.tr ORCID: 0000-0002-8529-9165

An Erens Haunt in Maltepe: Başbüyük Village Daver Baba/Kerime Nine Lodge

Abstract

The Khorasan eren, the gazi dervishes and the Alp eren played important colonial roles in the Turkification and Islamization of Anatolia. Among the struggles of the Ottoman Principality in Byzantium, these gazi dervishes settled in the Kartal-Goztepe region and took on the role of spectators. Daver Baba Lodge was established and operated in Basıbuyuk village in the Kartal-Maltepe region. There is no information about lodge's activities at that time. It is said that Daver Baba built this unit in the 18th century. In 1826, during the closure and demolition of the Istanbul lodge on the banning of Bektashi, the destruction of the Daver Baba Lodge was also discussed. Daver Baba Lodge, which had been destroyed and closed for a long time, was revived by Kerime Nine in the second half of the 19th century. The 1871 tombstone, which is missing today, states that he was an saint. There is no information about lodge's activities after its reopening. It is known that he is one of the supporters and supporters of the National Struggle. In 1925, due to the closure of all tekke, zaviye and tombs, Daver Baba Lodge's activities came to an end, and the tekke property passed to the waqf administration. In 1933, with an advertisement published in the Aksam newspaper, Daver Baba Lodge was put up for sale by auction. Sükrü Güllüoğlu, who bought the lodge properties, tried to protect the deposits left behind by the lodge, but the lodge building, which resisted the destruction of time until recent years, completely disappeared in the early 1990s. Today, the remains of the Ayazma, the fountain and the foundation walls of the Daver Baba Lodge are left behind. In addition, there are no traces left from the present, and the old tombstones have been lost. There is only a newly inscribed marble tombstone indicating that Daver Baba, Kerime Hatun and the martyrs were found there. We do not have archive records related to Daver Baba Lodge. The information available is more based on the observations made by Reshat Ekrem Kocu in the 1960s. In this study, the history of Daver Baba Lodge is considered within the framework of the researches carried out so far with the information given by Kocu and the archive records related to Basıbuyuk village where the tekke was established.

Keywords: Istanbul, Maltepe, Basıbuyuk, Bektashism, Daver Baba, Kerime Nine.

Osmanlı Şehbenderliklerinde İmam İstihdamı

Musa Kılıç*

Özet

Şehbender, Osmanlı Devleti'nin kendi konsoloslukları için kullandığı bir kavramdır. Ticari maksatla kurulmakla birlikte siyasi vazifeler de yerine getiren şehbenderlikler, çoğunlukla başşehbender, şehbender ya da şehbender vekili unvanını taşıyan sadece bir görevli tarafından idare edilmekteydiler. Fakat bazı şehbenderliklerde kâtip, kançılar, tercüman, kayyum, bekçi gibi çalışanlar da bulunabilmekteydi. Sayıları az olmakla birlikte şehbenderliklerde istihdam edilen görevlilerden biri de imamlardı. İlk şehbender imamı Sultan Abdülaziz döneminde, Akdeniz'de seyahat eden gemiler için önemli bir uğrak noktası olan Malta'ya tayin edilen Mustafa Hamdi Efendi'ydi. II. Abdülhamid döneminde büyükelçilik seviyesindeki Osmanlı temsilciliklerine sefaret imamları atandığı gibi imam gönderilen şehbenderliklerin sayısı da arttırılmıştı. 1318 Hariciye Salnamesine göre; Malta, Bükreş, Korfu, Pire, Rostov ve Taygan şehbenderliklerinde görevli imamlar bulunmaktaydı. Son şehbender imamı tayini ise Birinci Dünya Savaşı sırasında Habeşistan Addis Ababa'ya yapılacaktı. İmam tayin edilen şehbenderlikler ya Müslüman tüccarlar için önemli bir uğrak noktasında ya da İslam nüfusunun yoğun olduğu bölgelerdeydi. Ayrıca sadece muvazzaf şehbenderlerin olduğu yerlere imam tayini yapılmıştı. Şehbender imamları, Meşihat Dairesi tarafından seçilip Hariciye Nezaretine önerilerek tayin edilmekteydi. Asli görevleri, Müslümanların dini vecibelerini yerine getirmelerine yardımcı olmaktı. Nitekim imamların tayin edildiği şehbenderliklere genellikle birer mescidin de inşa edildiğini görmekteyiz. Bu açıdan şehbender imamlarını günümüzde yurt dışındaki camilerde vazifeli din görevlilerinin öncüsü olarak kabul edebiliriz. Bunun yanında farklı siyasi misyonlar üstlenen şehbender imamları da bulunmaktaydı.

Büyük oranda Osmanlı arşiv belgelerine dayanarak hazırlanacak olan bildirimizde hangi şehbenderliklere ve niçin imam tayin edildiği tespit edilmeye çalışılacak, nasıl seçildikleri, seçimlerinde dikkat edilen hususlar, kimlerin görev aldığı, hangi dini hizmetleri gördükleri, eğer varsa bu hizmetlerinin dışında ne gibi faaliyetlerde bulundukları, bölge halkı ve şehbender çalışanlarıyla ilişkileri, maaşları, karşılaşılan sorunlar ve görevden azilleri gibi konular hakkında bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: İmam, Şehbender, Osmanlı.

* Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE, musakili@ogu.edu.tr ORCID: 0000-0003-4720-9939

The Imams Employed in Ottoman Consulates

Abstract

The term shehbender is used by the Ottoman administration for its own consulates. This office had initially been charged with commercial tasks, but it had also political duties. It was usually presided by an officer called chief shehbender, shehbender proper or vice-shehbender. In some other cases, there were other consular staff such as clerks, counsellors, translators, custadions, wardens etc. Another member of the consular staff was the imam, who was a Muslim religious leader, but their numbers were limited. The first of the imams employed in Ottoman consulates was Mutafta Hamdi Effendi, who had been appointed by the Sultan Abdülaziz to Malta, a cross-roads for the ships navigating in the Mediterranean. During the reign of Abdulhamid II the consular imams began to be appointed to the embassies and their number increased. According to the the yearbook of the foreign ministry for the year of 1318 (After Hagira), there were imams employed at the consulates of Malta, Bucarest, Corfu, Pirus, Rostov and Taganrog. The last of the offices home to an imam to be appointed during World War I was in Addis Ababa. The locations chosen for the offices of shehbenders, i.e. for the consulates, were either the junction points for Muslim merchants or the regions mostly populated by Muslim people. The imams, meanwhile, were being appointed only to the agencies presided by shehbenders in active service. The imams employed in these consulates were selected by the office of Sheykhul-Islam, to be further offered for the approval of and to be appointed by foreign Ministry. Their principal mission was to help the Muslims in fulfilling their religious practices. That's why the consulates home to imams were usually annexed by mosques. In this respect, the imams employed in Ottoman consulates can be regarded as the pioneers of the contemporary religious personnel employed in mosques abroad. But the former had various political missions as well.

In this paper it was expected that the consulates chosen for the appointment of imams would be determined and the the reasons why they were appointed would be explained. It was also aimed to give information about how they they were elected and decided, about which religious services they performed and about what other activities they were engaged in, as well as about the state of the people in the vicinity of the consulate and their relations with the shehbender, the salaries of shehbenders, the problems they faced and their removal from the office.

Keywords: İmam, Shehbender, Ottoman.

MÖ I.-MS VIII. Yüzyıllar Arasında Orta Asya Türk Müzik Tarihi

Feyzan Göher*

Özet

Türk kültürünün en önemli yapı taşlarından birisi olan Türk müziğinin, ilk oluşum ve gelişim evreleri Orta Asya coğrafyasında gerçekleşmiştir. Hunlar devrinde eski Türk inancının uluları olan kamlar (şamanlar) vasıtasıyla başlayan dîni ve tedavi amaçlı müzik, tuğ takımlarının icra ettiğı askeri müzik, kopuz çalan ozanlarla yayılan kahramanlık ve destan müziğı geniş bir uygulama alanına sahip olmuştur. Düğünlerde ve bayramlarda söylenen türküler, ağıt kültürü ile birlikte telli, vurmali, nefesli pek çok çalgının ilk biçimleri Hun öncesi dönemde ve Hun devrinde şekillenmiştir. Pek çok boyu bir araya getiren Hunlar, bu etkileri sayesinde, Türk müziğinin bir bütün olarak gelişimine büyük bir katkı sunmuşlardır. Hunların devamı niteliğindeki Kök Türklerde de müzik büyük ve önemli konumunu korumuştur. Çin belgeleri, yabancı elçilerin ve seyyahların notları ile birlikte arkeolojik bulgular da bu dönemin müzik tarihini kısmen aydınlatmaktadır. Ancak coğrafi alanın genişliğı, binlerce yıllık tarihî derinlik, kaynak bulma zorluğu gibi nedenlerden dolayı Orta Asya / Orta Türkistan müzik tarihinin detaylarına erişmek ve bu dönemin müzik tarihini yazmak oldukça zorlayıcıdır. Betimsel karakterli bu çalışmada Hun ve Kök Türk devrinde ortaya çıkan müzik türleri ve bu türlerin uygulayıcıları, resmi toplantı ve törenlerde müziğın konumu, kadın müzisyenler ve kullanılan çalgılar üzerinde durulmuştur. Çin müziğini etkileyen Türk müzisyenler ve örnek alınan çalgılar yine Çin kaynakları ışığında sunulmuştur. Çalışmada, geniş bir literatür taraması ile birlikte “bilinenden bilinmeyene bakış” yöntemi ile daha çok veri elde edilen devirlerin müzikal özellikleri göz önünde tutularak, örneklem dahilindeki döneme ilişkin yordamlar yapılmış ve tartışılmıştır. Bilhassa dîni müzik, birebir aktarımın kutsal kabul edilmesinden dolayı, yüzyıllar içinde çok az değişime uğrar. Araştırma yazarı tarafından alan araştırmaları neticesinde derlenen kam melodileri ve ritüelistik uygulamalar, tarihi bağlar göz önünde tutularak değerlendirilmiştir. Orta Asya ve Sibiryaya kamlarına ait davulların Türk mitolojisini, tarihini ve kültürünü yansıtırma durumu da çalışmada ele alınan alt başlıklar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Orta Asya Türk Müzik Tarihi, Hun Devri, Kök Türk Devri, Kam Müziğı, Tarihsel Müzikoloji.

* Prof. Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı, Müzikoloji Bölümü, Niğde/TÜRKİYE, feyzan.goher@ohu.edu.tr ORCID: 0000-0001-5313-0763

Central Asian Turkish Music History Between 1st Century BC–8th Century AD

Abstract

Initial emergence and evolution of Turkish music, one of the key building blocks of Turkish culture, have occurred in Central Asia. Music had various uses in Asian Hunnic era (Hiung-nu), including religious and medicinal music of shamans, martial music of Tugh (military) bands, and epic music of minstrels playing khomus. Many features of Turkish music can be traced back to Asian Hunnic era, including songs sung in weddings and festivals, mourning songs, and primitive forms of many string, percussion, and wind instruments. Asian Huns have merged many different tribes and by doing so, contributed to the development of Turkish music as a whole. As successors of Asian Huns, Gokturks (Kök Türk), too, valued music greatly. Chinese documents, notes of foreign envoys and travellers, and archaeological findings partly shed light on the musical history of that era. However, due to the reasons such as the magnitude of the vast geography, thousands of years of historical depth, and the difficultness of finding the sources, reaching the details of the music of Central Asia / Central Turkistan, and studying the musical history of that era is highly challenging. In this descriptive study, the topics such as musical genres in Asian Huns and Gokturk eras, performers of those genres, role of music in formal meetings and ceremonies, female performers, and musical instruments. Turkish musicians and instruments that influenced Chinese music have been studied in the light of Chinese sources. Along with a wide range of literature survey, “guessing from the known to the unknown” method has been conducted in order to make comments and debates on the sample era by analysing the musical features of other eras with more data. Religious music in particular shows little change in centuries, as conveyance of traditions without alteration is considered sacred. Melodies of the shaman songs and rituals have been compiled and analysed in relation to the historical relations. Reflections of drums of Central Asian and Siberian shaman on Turkish mythology, history, and culture, have also been studied.

Keywords: Central Asian Turkish Music History, Asian Huns Era, Gokturk Era, Shaman Music, Historical Musicology.

Doğu Kazakistan'ın “Kraliyet” Kurganları Örneğinde Saka Döneminin Dünya Görüşü Sistemi

Rinat Zhumatayev*

Özet

Arkeolojik alan kategorisinin özel bir çeşidi olan kurganalar, en önemli araştırma objelerden biridir. Böylece, Saka kabilelerinin dini ve dünya görüşlerinin rekonstrüksiyonunda da olduğu gibi, kurganların tasarım özelliklerinin, mimarisinin analizi, doğal peyzaj bağlamında mikro topografinin yapısının yanı sıra cenaze-anma töreninin analizi de önemli bir rol oynamaktadır. Etnokültürel ve kronolojik bir gösterge olarak zemin, mezar içi ve mezara yakın yapıların olağanüstü bilgilendiriciliğinin yanı sıra bu konuda özel çalışmaların azlığı göz önüne alındığında, “kraliyet” mezar höyüklerinin incelenmesinde özel önem verilmektedir. mezar ve anıt anıtların tasarım özelliklerinin yanı sıra yapay gelişim ve mekanın kutsallaştırılması konularının dikkatli bir analizi.

Bu çalışmada, Tarbagatai sıradağının çevresinde yer alan Şilikti, Köktubek ve Eleksazı mezarlıklarının “kraliyet” kurgan yapılarının incelenmesi ve rekonstrüksiyonunun sonuçları sunulmuştur. Şu anda, yukarıda belirtilen mezarlıklarda 80'den fazla sözde “kraliyet” kurganı kaydettik. Konumlarında, Saka kabilelerinin höyüklerinin hem en eski hem de en yeni anıtların arka planına karşı açıkça öne çıktığı belirli desenler izlenebilir. 2005 yılından bu yana, araştırma ekibi ile Tarbagatai sıradağının çevresinde yer alan 7 “kraliyet” kurganları araştırılmıştır ve arkeolojik anıtların etnokültürel nitelikleri, bunların yerel farklılıkları ve Saka boylarının kültürel, dini-mitolojik ve sosyo-kültürel sorunları çözmenin mümkün olduğu materyaller elde edilmiştir.

Tarbagatai sıradağının çevresi “kraliyet” saklarının yerleşimin ana toprakları olarak seçilmesi tesadüfi değildir. Ön sonuçlarımıza göre, Saklar, Hunlar, Usunlar ve daha sonra eski Türkler bu topraklarda birbirinin yerini alarak yaşadılar. Görünüşe göre, Şilikti vadisi ve Eleke sazı vadisi, saka toplumunun en saygın, onurlu üyelerinin gömüldüğü kutsal bir yer olan mezarlıktır.

* Doç. Dr., El Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Almatı/KAZAKİSTAN, zhumatayevr@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2291-4992

Böylece, Doğu Kazakistan'ın saka dönemi elit zümre anıtlarının araştırılması, bu bölgenin, tüm Avrasya bozkırlarının kültürel geleneklerinin evriminde önemli bir rol oynayan saka topluluğunun kültürlerinin oluşum ve gelişim merkezlerinden biri olarak önemini göstermiştir. Bu olay sadece Kuzey Karadeniz bölgesinde değil, aynı zamanda Türkiye'de de Gordion Anıtı'nda da yansıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarbagatai, Şilikti, Eleke Sazy, Saka, Cenaze Töreni.

The Worldview System of the Saka Period on the Example of the “Royal” Barrows of Eastern Kazakhstan

Abstract

Barrows structures, as a special category of archaeological sites, are one of the most significant objects. The analysis of the constructive features, architecture and architectonics of the barrows, the structure of microtopography in the context of the natural landscape complex, as well as funeral and memorial rites plays a significant role in the reconstruction of the religious and ideological ideas of the Saka tribes.

This paper will present the results of the study and reconstruction of the structure of the “royal” barrows of the Shilikty, Koktubek and Eleke Sazy burial grounds located in the foothills of Tarbagatai. At the present time, we have recorded more than 80 so-called “royal” barrows at the above-mentioned burial grounds. Since 2005, we have studied 7 “royal” barrows in the foothills of Tarbagatai, which provided materials for solving the issues of ethnocultural attribution of archaeological sites, their local differences, as well as the problems of the socio-cultural and religious-mythological plan of the Saka tribes.

The choice of the foothills of Tarbagatai by the “royal” Sakas as the main territory of the settlement is not accidental. It seems that the Shilikti valley and the Eleke Sazy valley were a kind of heros - a sacred place where the most respected, honorary members of the Saka society were buried.

Thus, the study of the “elite” sites of the Saka period in East Kazakhstan showed the importance of this territory as one of the centers of the formation and development of the cultures of the Saka community, which played an important role in the evolution of cultural traditions of the entire Eurasian steppe. Which can be traced not only in the Northern Black Sea region, but also in Turkey by the site of Gordion.

Keywords: Tarbagatai, Shilikty, Eleke Sazy, Saka Tribes, Burial Rite.

Kaılı Türklerinin Kökenleri ve Ortaya Çıkışları Üzerine

Hayrettin İhsan Erkoç*

Özet

Kaılı (Kanglı) Türkleri 12.-13. yüzyıllar Avrasyası'nda kalabalık ve etkin bir halktılar, ancak ilk kökenleri ve ortaya çıkışları Türk tarihi uzmanları arasında bir yüzyıldır tartışma konusu olmaktadır. Modern araştırmacılar tarafından çoıu zaman Kıpçakların (Kumanlar) bir parçası olarak kabul edilmelerine rağmen kökenleri konusunda başka görüşler de vardır ki bunlardan birisi, onları Çin kaynaklarında *Tiele* 鐵勒 ile diğer biçimlerle bilinen, Tegrekler olarak adlandırılan ve kaınlılar süren erken Ortaçağ boylarına bağlamaktadır. Bu bildiri Kaılılar hakkında Tibet, Uygur ile Çin kaynaklarında 8. yüzyıla ait ilk muhtemel kayıtları incelemekte ve onların bazı 9.-10. yüzyıl Türk-Moğol toplulukları arasında görölüp Çin kaynaklarında *Kara Arabalar* (*Heichezi* 黑車子) olarak geçen çeşitli boylarla bağlantılarına işaret etmektedir. Bu Çin-Tibet kaynakları 8.-10. yüzyıllarda Güney Sibirya, Cungarya, Altaylar ve Hingan'da yaşıayan Kara Kaılılar ile Kara Arabalara değinmektedirler, bir yandan ise Mançurya'daki Moğol Şirviler (Shiwei 室韋) arasında *Kara Araba Şirvileri* olarak adlandırılan boylar 10. yüzyılda ortaya çıkmaktadırlar. Çalışmada bazı araştırmacıların Kara Arabaları tamamen bir Moğol topluluğu sayılması gerektiğine ilişkin görüşlerine karşı çıkılmakta, Kara Arabaların oğunun Türk boylarından oluşmasının daha muhtemel olduğu önerilmektedir. Şirviler arasındaki Kara Arabalar sonradan Moğollaşmış bir Türk topluluğu olabilecekleri gibi, *Kara Araba* adı bu dönemde hem Türk hem Moğol halkları arasında kullanılan genel bir adlandırmaya dönüşmüş olabilir. Bu bildirinin bir başka yönü ise Moğol döneminin tarihi ve mitolojik metinlerinin Kaılıları nasıl Kıpçaklardan ayrı bir halk olarak gösterdiğine odaklanmasıdır. Sonuç olarak, tarihi kaynaklara ve modern araştırmalara dayanan bu alışma Kaılı Türklerinin kökenleri ile ortaya çıkışlarının 8.-9. yüzyıllarda Güney Sibirya'da yaşıayan Tegrek boylarında aranması gerektiğini önermektedir. Her ne kadar tarihi kaynaklarda yeterince bilgi bulunmasa da Kaılı Türklerinin müstakil bir halk olarak ortaya çıkmaları büyük olasılıkla Ötüken Uygur Kağanlığı (744-840) ve onun yıkılışından sonraki süreçlerle bağlantılı olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Kaılılar, Kanglılar, Kara Arabalar, Şirviler, Shiwei, Kıpçaklar, Kumanlar.

* Doç. Dr., Çanakale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Faköltesi, Tarih Bölümü, Çanakale/TÜRKİYE, h.ihsan.erkoc@comu.edu.tr ORCID:0000-0003-0797-6500

On the Origins and Emergence of the Qanlī Turks

Abstract

The Qanlī (Qangli) Turks were a numerous and active people in twelfth-thirteenth centuries Eurasia, but their ultimate origins and emergence remain a matter of debate among scholars of Turkic history for around a century. Often considered by modern scholars to be a part of the Kipchaks (Cumans), there are also other opinions about their origins, one of them linking them to cart-riding early medieval Turkic tribes called Tāgrāks, who are known in Chinese sources as *Tiele* 鐵勒 and other forms. This paper examines the earliest eighth century possible references to the Qanlīs in the Tibetan, Uyghur and Chinese sources, and points to the possible links between them and various tribes seen among some Turko-Mongol groupings of ninth-tenth centuries mentioned in the Chinese sources as *Black Carts* (*Heichezi* 黑車子). These Sino-Tibetan sources mention Qara Qanlīs and Black Carts living in Southern Siberia, Dzungaria, Altai Mountains and Khingan Mountains during the eight-tenth centuries, while tribes called *Black Cart Shirvi* emerge among the Mongolic Shirvi (Shiwei 室韋) of Manchuria in the tenth century. In this study, the opinions of some scholars regarding that the Black Carts should be considered entirely as a Mongolic grouping is opposed, proposing that most of the Black Carts being formed from Turkic tribes is more probable. The Black Carts among Shirvi might be a Turkic grouping that eventually became Mongolified, or the name *Black Carts* might have evolved into a generic name used among both Turkic and Mongolic peoples during this period. Another aspect of this paper is that it focuses on how both historical and mythological texts of the Mongol period show the Qanlīs as a people distinct from the Kipchaks. Ultimately, this study based on both historical sources and modern researches proposes to seek the origins and emergence of the Qanlī Turks among Tāgrāk tribes living in Southern Siberia during the eight-ninth centuries. Although historical sources lack sufficient information, the emergence of Qanlī Turks as a distinct people is most probably connected with the Orkhon Uyghur Qaghanate (744-840) and the processes after its collapse.

Keywords: Qanlīs, Qangli, Black Carts, Shirvi, Shiwei, Kipchaks, Cumans.

Xianbei Tuobalarda Siyasi Teşkilatın Oluşumu ve Akraba Topluluklarla Olan İlişkilere Yansıması

Şükrü Aktaş*

Özet

Xianbei Tuoba Devleti, Genel Türk Tarihi ve Orta Asya Türk Tarihi incelemelerinde çok kıymetli bir konuma sahiptir. Kökenleri itibariyle bağlı bulundukları Hu (胡) ve Doğu Hu (东胡) topluluklarından ayrılımlarının akabinde Çin'in kuzey ve kuzeydoğusu ile güney Sibiry coğrafyasının güney istikametinde geniş bir alanda yaşamışlardır. Doğu Hu topluluğundan, kendileri dışında diğer akraba boy, budun veya soylar da kopmuşlardır. Siyasi birlik ve güçten yoksun olarak dağıldıkları bu coğrafyada pek çok halk, boy ve ulus ile kimi zaman savaş kimi zaman da barış ortamı içinde yaşamışlardır. Xianbei Tuobaların ilk çıkış yerleri olarak kabul edilen Gaxian Mağaralarından (嘎仙洞) çıkıp, kuzey Çin coğrafyasına yayılmaları uzun süreç içinde meydana gelmiştir. Bu süreç içinde Xianbeiler ve bir alt kolları olarak Xianbei Tuobalar, boy birliklerini muhafaza etmeyi başarmışlardır. Bu sayede Ms. sonrası I. yüzyıldan itibaren kuzey Çin coğrafyasında askeri ve siyasi güç olarak öne çıkmaya başlamışlar ve egemenliklerini hissettirmişlerdir. Bu süreç içinde Tuoba Gui (拓跋珪), Touba Li-wei (拓跋力微), Tuoba Jie-fen (拓跋诘汾), Tan-shi-huai (檀石槐) gibi siyasi ve askeri birliklerini ayakta tutan önderleri olmuştur. Bu önderlerin tesis ettikleri siyasi yapı sayesinde Ms. III. yüzyılda Dai devleti, Ms. 386'da da Wei (Tuoba Wei) Devletini kurmuşlardır. Bu devletleri kurmaları ve yürüttükleri siyaset sayesinde Murong, Yuwen, Tiefu, Tufa gibi pek çok akraba halk ve boy'u himayelerine almış ve ilhak etmişlerdir. Güttükleri siyaset sayesinde bu boyları ilhak etme süreçleri çok zor olmamıştır. Bu çalışmada, bunu nasıl başardıkları ele alınacak, Xianbei Tuobaların ilk çıkış yerlerinden ilk devletleşme süreçleri, siyasi ve askeri uygulama ve politikaları ile gerek aynı kökten geldikleri gerekse diğer halklarla olan ilişkilerine yansıması irdelenecektir. Araştırmada kaynak dil olan Çince'de (中文) yayımlanmış eserler, 24 Tarih Metinleri, kaynak kitaplar, makaleler ağırlıklı olarak kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Xianbei, Xianbei Tuoba, Tabgaç, Doğu Hu.

* Arş. Gör. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Ağrı/TÜRKİYE, saktas@agri.edu.tr ORCID: 0000-0002-9945-0620

The Formation of the Political Organization in Xianbei Tuobas and Its Reflection on Relations with Relative Communities

Abstract

Xianbei Tuoba State has a very valuable position in Central Asian Turkish History and General Turkish History studies. After leaving the Hu (胡) and Eastern Hu (东胡) communities to which they belonged in terms of their origins, they lived in a wide area in the north and northeast of China and in the south of southern Siberia. Apart from themselves, other related tribes or lineages also broke away from the Eastern Hu community. In this geography, where they were dispersed without political unity and power, many peoples, tribes and nations lived in an atmosphere of war and sometimes peace. It took a long time for the Xianbei Tuobas to come out of the Gaxian Caves (嘎仙洞), which is considered to be their first dwells, and spread to northern China. In this process, the Xianbei and their sub-division, the Xianbei Tuobas, managed to maintain their clan unity. In this way, the first century AD., they started to come to the fore as a military and political power in the northern China geography and made their dominance felt. In this process, they kept political and military units under the leadership of such as Tuoba Gui (拓跋珪), Touba Li-wei (拓跋力微), Tuoba Jie-fen (拓跋诘汾), Tan-shi-huai (檀石槐). Thanks to the political structure these leaders established, III. century AD. Dai state, and later in 386, they established the Wei (Tuoba Wei) State. Thanks to the establishment of these states and the politics they carried out, they took and annexed many related peoples and tribes such as Murong, Yuwen, Tiefu, Tufa. Thanks to the politics they pursued, the annexation process of these tribes was not very difficult. In this study, it will be discussed how they achieved this, the first stateization processes of the Xianbei Tuobas from their first place of origin, their political and military practices and policies, as well as their reflection on their relations with other peoples. In the research, works published in Chinese (中文), which is the source language, 24 History Texts, source books, and articles will be used predominantly.

Keywords: Xianbei, Xianbei Tuoba, Tabgachs, Eastern Hu.

Gürcistan Barış Paradigması-Üniversite Diplomasisi Üzerine Bir Bakış

Zurab Khonelidze*

Özet

Gürcistan için, Sovyet idaresinin 30 yıllık sistemsiz parçalanmasıyla devlet kurma süreci çelişkilerle dolu bir dönem oldu. Sovyet sonrası dönüşümün başlangıcında, diğer birçok ülke gibi, biz de siyasi sezgimize aldanıp imparatorluğun yerleştiği “mayınlardan”, özellikle de trajik sonuçları hâlâ devam eden ve Gürcistan devletini ve toplumunu etkileyen etno-politik çatışmalardan kaçamadık.

Bu çalışma, eğitim politikasının yeni bir yönünü sunmaktadır: Üniversitenin yenilenmiş bir misyonu, modern bir barış inşası biçimi ve yeni bir uluslararası ilişkiler ve diplomasisi türü olarak “Üniversite Diplomasisi”.

Bu diplomasisi türü şunu ortaya koymaktadır. Gürcistan’ın temel egemenlik ve birlik-çatışma sorununu çözmenin yolu barışçıldır ve hümanizme dayalı evrensel değerleri kullanır: eğitim, bilim (eğitimin en yüksek başarısı) ve toplumun en sağlıklı, en motive ve pragmatik parçası olan gençlik. Açıktır ki, her üç bileşen de yalnızca özgür bir üniversite alanında bir araya gelir ve barış içinde bir arada bulunur.

Öte yandan, üniversite fikri bir kriz içerisindedir. Üniversite, evrensel bir model olarak, sahip olduğu büyük olanaklar vesilesiyle, varlığını sürdürecektir iç kaynaklara sahiptir ve barış stratejisinin politik alanını daha fazla üniversite kaynağı ile doldurabilmekte, siyasi alana dâhil olabilmekte ve kendisini bir barış sürecinin merkez üssü hâline getirebilmektedir. Gürcistan örneğinde, genel olarak bir üniversiteyi değil, özellikle Abhazya’yı Gürcistan’ın geri kalanına bağlayan canlı organizma olan ve ülkenin kaderini paylaşarak “siyasetin kurbanı” olan Sohum Devlet Üniversitesi’ni kastediyoruz. Bu üniversite (dünyada benzer kaderi paylaşan başka “mülteci üniversiteler”de vardır) -stratejik öneminin de etkisiyle- söz konusu meseleyi akademik alana taşıma, üniversite dışı toplumu birleştirme, çatışmanın taraflarıyla (en başta hükûmet olmakla birlikte, sivil toplum, uluslararası kuruluşlar ve partiler) bilimsel-insani diyalog kurma, çatışmanın sebeplerini tespit etme, ve – soruna dâhil olmadan ya da hâlihazırda ulusun tükenmiş enerjisini bu soruna yönlendirmeden- meseleye kalıcı bir çözüm sunma şansına sahiptir.

* Prof. Dr., Sokhumi State University, Tblisi/GEORGIA, zurabkhoneidze@gmail.com

Barışı inşa etme hedefine ulaşmak için, üniversitenin çalışmaları yalnızca dönüşümü değil, aynı zamanda niteliksel olarak yeni bilginin-yeni yaşamın yaratılmasını da kapsamalıdır. Bu bilgi, üniversitenin, müzakere ilmi ve iletişim sanatı gibi diplomasinin ikinci temel (ve tek barışçıl) noktasıyla kaynaşmasını sağlayacaktır.

İki uyumlu müessesenin –üniversite ve diplomasinin– birleşmesi yeni bir paradigma yaratmıştır: “teoriden eyleme”. Bu paradigma ne salt bir formalite ne de klasik bir diploması modelinin yeniden şekillendirilmesidir, dolayısıyla bu paradigmanın uluslararası ilişkilerin yeni bir türü olduğu söylenebilir. Üniversite diplomasisi, yalnızca uluslararası ilişkiler alanına hizmet eden veya bu alanı eleştiren bir sistem değil, aynı zamanda barışı sağlamanın yeni bir yolu olarak kendi ayakları üzerinde duran çatışma (yalnızca etno-politik veya yerel çatışmaları değil) önleyici bir sistemdir.

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Barış, Paradigma, Üniversite Diplomasisi, Çatışma.

Georgian Peace Paradigm-Perspectives On University Diplomacy

Abstract

For Georgia, the 30 years of non-systemic dismantling of the Soviet system, and the nation's state-building course has turned out to be full of contradictions. On the outset of the post-Soviet space transformation, we, like several other countries, were betrayed by our political intuition, having not been able to escape the “mines” planted by the empire – especially the imposed ethnopolitical conflicts, whose tragic consequences still affect the Georgian state and society.

The paper presents a new direction of education policy: “University Diplomacy” as a renovated mission of the university, a modern form of peacebuilding, and a new type of International Relations and diplomacy. University Diplomacy makes clear that:

The way to resolve the main problem of Georgia's sovereignty and unity-conflict is peaceful and utilizes universal values based on humanism: education, science (education's highest achievement), and the healthiest, most motivated and pragmatic part of society-the youth. Clearly, all three components come together and coexist peacefully only in a free university space.

The idea of the university is in crisis, however. The university, as a universal model, due to its great possibilities, has the internal resources to prove its viability, and is able to fill the political field of the peace strategy with more university resources, actively

involve the political field, and, moreover, transform itself into the epicenter of the peace process. By the example of Georgia, we mean not the university in general, but the Sokhumi State University in particular the “victim of politics” - that shares the fate of the country, the living organism that connects Abkhazia with the rest of Georgia. The University, issuing from its strategic importance (there are several “refugee universities” in the world with a similar fate) has the opportunity to simply bring into the academic space the theme in question, to unify the non-university community, and to establish a scientific-humanistic dialogue with the parties of the conflict—first and foremost, the government (along with civil society, international organizations, and “parties”), to determine the causes of the conflict and to propose a real settlement of the problem instead of entering the conflict or using the nation’s already-deficient energy on fighting the consequences of the conflict.

To achieve the goal of peacebuilding, the work of the university must encompass not only the transformation, but also the creation of qualitatively new knowledge—new life. This knowledge will lead to the search for and merging of the university with the second essential subject (the only peaceful one) of diplomacy, as the science of negotiation and the art of communication.

The coupling of two compatible entities –university and diplomacy– has created a new paradigm: “from theory to action.” This paradigm is neither a mere formality nor a recasting of a classical model of diplomacy, but a completely new kind of international relations. University Diplomacy is a conflict-regulatory system (not just of ethno-political or indigenous conflicts) that does not merely service or critique the field of International Relations, but stands on its own as a new means of ensuring peace.

Keywords: Georgia, Peace, Paradigm, University Diplomacy, Conflict.

Abhazya Tarihinin Sorunları

(1636-1640 Yıllarına Ait Gürcü-Rus Diplomatik İlişkileri Belgelerine Göre)

Jemal Gamakharia*

Özet

17. yüzyıl Gürcistan ve onun ayrı siyasi-idari birimlerinin Tarihinin araştırılması ve incelenmesi için Avrupa, Türk, Rus ve diğer kaynakların kullanılması elzem ve gereklidir. Bu kaynaklar arasında, Samegrelo Prensliği'nden 1636-1639 yıllarında gönderilen Büyükelçi Gabriel Gegenava'nın Moskova'yı ziyareti ve aynı yıllarda Samegrelo'daki Rus büyükelçisi Fedot Elchin ve Pavel Zakhariev'in geri dönüş ziyaretini yansıtan materyaller yer almaktadır. 1639-1640 yılları dikkate değer ve dikkate değerdir. Yukarıda adı geçen kişiler, 17. yüzyılda Samegrelo'ya ait olan ve onun bir parçası olan modern Abhazya topraklarının büyük bir bölümünü ziyaret eden ve raporlarında tanımlayan ilk resmi Rus temsilcileriydi. Gürcü ve Rus büyükelçilerinin raporları Abhazya'nın siyasi, etnik ve kilise tarihinin gerçek ve doğru kaynaklarıdır.

Ayrılıkçılara göre, modern Abhazya'da sadece Abhazların ataları yaşıyordu ve daha sonra Gürcüler yerleşti. Ayrılıkçıların eserlerinde ele alınmayan ve kullanılmayan Rus-Gürcü büyükelçiliklerinin malzemeleri kesinlikle tam tersini kanıtıyor. Bu materyallere uygun olarak Megrelya Prensliği, Gürcistan'ın Sohum'a kadar uzanan bölgelerinden biriydi ve sadece Gürcülerle yerleşti. Rus büyükelçileri bahsi geçen yerleşim yerlerini ziyaretleri sırasında sadece Gürcülerle iletişim kurmuş; hatta Abhazları o topraklarda hiç görmediler ve karşılaşmadılar. Gürcistan Patriği Bichvin-ta'da oturdu.

Böylece Gabriel Gegenava, Fedot Elchin ve Pavel Zakhariev'in raporları, bugün Rusya'nın Abhazya'yı işgali ve Gürcülerin etnik temizliği için bir temel ve gerekçe olarak kullanılan tahrif edilmiş ayrılıkçı tarih yazımını yalanlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Abhazya, Gürcü, Diplomatik İlişkiler, Megrelia Prensliği, Samegrelo Prensliği.

* Prof. Dr., Abhazya Yüksek Şurası Başkanı, Sohum/ABHAZYA, gamakhariajemal@gmail.com

Problems of History of Abkhazia As reflected in the Materials of Georgian – Russian Diplomatic Relations of the years of 1636-1640

Abstract

For Exploration and study of the History of the 17th century Georgia and its separate political -administrative units it is essential and necessary to use European, Turkish, Russian and other sources. Among those sources the materials reflecting Ambassador Gabriel Gegenava's visit to Moscow, who was sent from the Principality of Samegrelo in the years of 1636–1639 and the return visit of the members of the Russian embassy – Fedot Elchin and Pavel Zakhariev in Samegrelo in the years of 1639–1640 are noteworthy and considerable. The above-mentioned persons were the first official Russian representatives visited and described in their reports the greatest part of the territory of modern Abkhazia, which belonged to and was part of Samegrelo in the 17th century. The reports of the Georgian and Russian ambassadors are the authentic and veridical sources of the political, ethnic and church history of Abkhazia.

According to the Separatists, on the modern Abkhazia, dwelled only the ancestors of Abkhazians and the Georgians settled there later. The materials of Russian-Georgian embassies prove absolutely the opposite, which are not addressed and used in Separatists' works. In compliance with those materials, the Principality of Megrelia was one of the districts of Georgia extending till Sokhumi and only settled with Georgians. The Russian ambassadors during their visit in the above mentioned settlements communicated only with the Georgians; and they even never saw and met the Abkhazians on that territory. The Patriarch of Georgia sat in Bichvinta.

Thus, the reports of Gabriel Gegenava, Fedot Elchin and Pavel Zakhariev refute the falsified separatist historiography, being used today, as a basis and justification for the Russian occupation of Abkhazia and the ethnic cleansing of the Georgians.

Keywords: Abkhazia, Georgian, Diplomatic Relations, Principality of Megrelia, Principality of Samegrelo.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Merkezini Haritalandırmak: Anadolu'daki Rus Kartografi Projesi (1829-1835)

Mikhail Baskhanov*

Özet

Rus-Türk Savaşı'ndan (1828-29) önce, Rusların Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya'daki toprakları üzerine coğrafi ve kartografik fikirleri son derece sınırlıydı. Savaş, Anadolu topraklarının coğrafi keşfine ve Osmanlı mülkünün bu geniş bölümünün güvenilir coğrafi haritalarının oluşturulmasına yönelik büyük bir ihtiyaca dikkat çekti. Rus-Türk Savaşı'ndan (1828-29) önce Rus askerî coğrafyacıları ve topografları Anadolu'da çalışma yapma olanağına sahip değillerdi. Kısa ömürlü Osmanlı-Rus ittifakı (1833-41), Rus Genelkurmayı tarafından Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya topraklarının haritasını çıkarmaya yönelik geniş çaplı çalışmalar yapmak için azami ölçüde kullanıldı. Kısa sürede Rus Genelkurmay Başkanlığı'nın Petr Lvov, Mihail Vronchenko, Alexander Diugamel gibi deneyimli subayları Anadolu'ya gönderildi. Bu subaylar, önemli jeodezik ve topografik çalışmaları yürütmek için kayda değer bir dizi coğrafi, askerî ve etnografik veri topladı. Bu zengin veri, büyük ölçüde, Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya'daki topraklarının kafi doğrulukta haritalarını oluşturmak için kullanıldı. Anadolu'nun kartografik görünümü, ilk kez, Rus coğrafi haritalarında ana hatlarıyla belirdi. 1829-35 kartografi projesi, İmparatorluk Rusya'sında Anadolu'nun sistematik olarak incelenmesinin temelini attı.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Anadolu, Kartografi, Topografi.

* Prof. Dr., Universty of Glasgow, Glasgow/SCOTLAND, mkbaskhanov@gmail.com

Mapping the Heartlands of Ottoman Empire: Russian Cartographic Project in Anatolia (1829-1835)

Abstract

Russian geographical and cartographic ideas about the Asiatic possessions of the Ottoman Empire before the Russo-Turkish War (1828-29) remained extremely limited. The war spotlighted a great need for the geographical exploration of the territory of Anatolia and the creation of reliable geographical maps of this vast part of the Ottoman possessions. Before the Russo-Turkish War (1828-29), Russian military geographers and topographers did not have the opportunity to carry out works in Anatolia. The short-lived Ottoman-Russian alliance (1833-41) was used to the maximum by the Russian General Staff to deploy large-scale work on mapping the Asiatic territories of the Ottoman Empire. In a short period, experienced officers of the Russian General Staff, like Petr Lvov, Mikhail Vronchenko, and Alexander Diugamel, were posted to Anatolia. They collected a significant array of geographical, military and ethnographic data, to carry out important geodetic and topographic works. This wealth of knowledge was widely used to create sufficiently accurate maps of the Asiatic possessions of the Ottoman Empire. The cartographic appearance of Anatolia, for the first time, received clear outlines on Russian geographical maps. The cartographic project of 1829-35 laid the foundation for the systematic study of Anatolia in Imperial Russia.

Keywords: Ottoman Empire, Anatolia, Cartographic, Topographic.

XIX. – XX. Yüzyılın Başlarında Ukrayna'daki Türk Konsolosluklarının Faaliyet Tarihine İlişkin

Nataliya Zub*

Özet

Makale, XIX. – XX. yüzyılın başlarında konsolosluk kurumlarının faaliyetleri prizması üzerinden Osmanlı Devleti ile Rus İmparatorluğu arasındaki ilişkilerin oluşum ve gelişiminin tarihini incelemektedir. Bu dönemde, iki devlet arasındaki uluslararası ilişkiler zıt kutuplarla karakterize edilmektedir. Kârlı ticari, ekonomik ve diplomatik ilişkilerin aktivasyon dönemleri, diplomatik ilişkilerin tamamen kesilmesiyle nöbetleşiyordu. Bu zamanın özelliği, iyileştirme sürecinin, aynı zamanda da konsolosluk hizmet kurumunun kademeli olarak gelişmesi ve güçlendirilmesidir. Burada esas mesele Osmanlı devletinin Türk konsolosluklarının ve diplomatik temsilcilerinin Ukrayna topraklarında (Odessa, Mykolaiv, Mariupol, Berdyansk, Kiev ve diğerleri) ortaya çıkışı ve faaliyetlerinin aydınlatılmasına odaklanmaktadır. Çalışmada, daha önce bilinmeyen veya az bilinen arşiv belgeleri ve diğer materyaller temelinde, konsolosluk kurumlarının faaliyet ve işleyişine ilişkin gerçekler incelenmiş ve analiz edilmiştir. Ayrıca konsolosların kişilikleri, biyografilerinin özellikleri ve faaliyetleri hakkında yeni veriler oluşturulmuş ve incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Ukrayna, Konsolosluk, Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye Vatandaşları, Arşiv, Belge.

* Dr., Ukrayna Ulusal Bilimler Akademisi, Kiev/UKRAYNA, rudenkonatalie@yahoo.com
ORCID: 0000-0003-4789-9466

On the History of the Activities of Turkish Consulates in Ukraine (19th – Early 20th Centuries)

Abstract

The article examines the history of the formation and development of relations between the Ottoman State and the Russian Empire through the prism of the activities of consular institutions in the 19th – early 20th centuries. During that period, the international relations between the two states were characterized by divergent moments. Periods of growth of profitable trade, economic and diplomatic relations were followed by a complete break in diplomatic relations. The characteristic feature of that time was also the gradual development and strengthening of the process of improvement of the institution of the consular service. The main attention is focused on the opening and functioning of the Turkish consulates and diplomatic representatives of the Ottoman state on the Ukrainian land (Odessa, Mykolaiv, Mariupol, Berdyansk, Kyiv, etc.). On the basis of previously unknown archival documents and other materials, the paper examines and analyzes the facts of the activity and functioning of consular institutions. New data on the personalities of the consuls, the features of their biographies and activities are also established and studied.

Keywords: Turkey, Ukraine, Consulate, Ottoman Empire, Turkish Citizens, Archive, Document.

Zengezur'un Ermenistan'a Verilmesi (Rusya, Gürcistan ve Azerbaycan Arşiv Belgeleri Işığında)

Musa Qasımlı*

Özet

10 Kasım 2020'de Cumhurbaşkanları İlham Aliyev, Vladimir Putin ve Başbakan Nikol Paşinyan tarafından imzalanan üçlü bildirinin 10. maddesinde şöyle yazıyor: "Bölgedeki tüm ekonomik ve ulaşım bağlantılarının ablukası kaldırılıyor. Ermenistan, Azerbaycan'ın batı bölgeleri ile Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasında ulaşım bağlantılarını sağlamalıdır". Ulaşım, günümüzde Ermenistan'ın sınırları dahilinde olan Zengezur'dan geçmelidir. Soru şu: Tarih boyunca azerbaycanlılara ait olan Zengezur hangi amaçlarla ve nasıl Ermenistan'a verildi? Bu sorunun cevabı bildiride verilecektir. Rusya ve Azerbaycan arşivlerinin en güvenilir resmi belgeleri, Zengezur'un Türkiye'nin Türk dünyası ile kara bağlantısını kesmek için Ermenistan'a verildiğini kanıtıyor. Azerbaycan Komünist (Bolşevik) Partisi Merkez Komitesi Politbürosu ve Rus Komünist (Bolşevik) Partisi Kafkas Bürosu üyelerinin 4 Kasım 1920'de Bakü'de yaptıkları ortak toplantıda Zengezur'un Ermenistan'a verilmesi konusu tartışılırken Politbüro üyeleri, bunun siyasi ve stratejik açıdan yararlı olmadığını, ancak acil bir durumda yapılabileceği görüşünü dile getirdiler. O zaman Ermenistan henüz Sovyetleştirilmemişti. Zengezur'u Ermenistan'a devretme teklifinin Azerbaycan'dan gelmesi önerildi. Narimanov'a Politbüro üyelerinin Zengezur hakkındaki görüşlerinin gerekçelerini toplama talimatı verildi. 16 Kasım'da Stalin, Vladikavkaz'dan Lenin'e şifreli bir telgrafta şunları yazıyordu: Bakü üç taraftan tehdit edilebilir... İkinci tehdit Türkiye'den. Türkiye Ermenistan'da kalırsa, Azerbaycan ile ortak bir sınır kazanacaktır. Bu tehdidi ortadan kaldırmak için mevcut koşulları kullanarak Ermenistan'ı Sovyet'leştirmek, Türkiye ve Azerbaycan'ın arasında Ermeni tampon bölgesi oluşturmak gerekiyor ...".

29 Kasım'da Ermenistan'da Sovyet rejimi kuruldu. Azerbaycan Komünist Partisi Merkez Komitesi Siyasi ve Organizasyon Bürosunun 30 Kasım'daki toplantısında Ermenistan ile ilişkilerin tartışıldı, sonuçta Zengezur hakkında şu karar alındı: "Sovyet Azerbaycan'ı ile Sovyet Ermenistan'ı arasında sınır yoktur; Zengezur ... Ermenistan'a geçiyor ... Nerimanov'a bu kararı hazırlaması talimatı verilsin".

* Prof. Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Kafkasya Araştırmaları Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, musa_qasimli@hotmail.com ORCID: 0000-0002-3298-832X

N. Nerimanov, Bakü Sovyeti'nin 1 Aralık'taki resmi toplantısında yaptığı konuşmada, Zengezur'un Ermenistan'a devredildiğini belirtti: "Zengezur toprakları... Sovyet Ermenistan'ının bölünmez bir parçasıdır. ... Zengezur topraklarındaki tüm askeri operasyonlar durduruldu; Sovyet Azerbaycan birlikleri buradan çekiliyor.

Dönemin Taşnak gazetesi "Aşhatavor" ("İşçi"), açıklamayı yayınlama emrinin Moskova'dan geldiğini yazdı: "Moskova'dan gelen emre göre, Azerbaycan'ın Zengezur'dan çekilmesini memnuniyetle karşılıyoruz". Böylece Zengezur Ermenistan'a verilmiş, Türkiye'nin Azerbaycan ve Türk dünyası ile kara ilişkileri kesilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zengezur, Azerbaycan, Ermenistan, Lenin, Nerimanov, Stalin.

Transfer of Zangezur to Armenia (On the bases of Azerbaijan, Georgia and Russia Archive Sources)

Abstract

Article 10 of the trilateral statement signed by Presidents İlham Aliyev, Vladimir Putin, and Prime Minister Nikol Pashinyan on November 10, 2020, stated: "All economic and transport links in the region are being unblocked. Armenia provides transport links between the western regions of Azerbaijan and the Nakhchivan Autonomous Republic." Transport connections must pass through Zangezur, which is part of Armenia. The question is: for what purposes and how was Zangezur, the historical land of the Azerbaijani people, given to Armenia? This question will be answered in the report. The most authoritative official documents of the Russian and Azerbaijani archives prove that Zangezur was given to Armenia in order to cut off Turkey's land connection with the Turkic world. At a joint meeting of the Politburo of the Central Committee of the Azerbaijani Communist (Bolshevik) Party and the Caucasus Bureau of the Russian Communist (Bolshevik) Party in Baku on November 4, 1920, the situation in Armenia was discussed. During the discussion on the inclusion of the transfer of Zangezur to Armenia in the peace agreement to be signed between Armenia and Russia, members of Politburo said that this is not politically and strategically beneficial, but can only be done in the most urgent cases. At that time, Armenia had not yet been Sovietized. It was recommended that the proposal to transfer Zangezur to Armenia comes from Azerbaijan. N.Narimanov was instructed to compile the motives of Politburo's opinion on Zangezur. On November 16,

Stalin wrote in an encrypted telegram from Vladikavkaz to Lenin: “The menace can threaten Baku from three sides ... The second threat is from Turkey. If Turkey stays in Armenia, it will gain a common border with Azerbaijan. In order to eliminate this threat, it is necessary to use the current situation to Sovietize Armenia, to draw a line between the Armenian Soviet wedge and Turkey and Azerbaijan ...”

On November 29, Soviet power was established in Armenia. As a result of the discussion of relations with Armenia at the meeting of the Political and Organizational Bureau of the Central Committee of the Communist Party of Azerbaijan on November 30, the following decision was made on Zangezur: “There is no border between Soviet Azerbaijan and Soviet Armenia; Zangezur ... passes to Armenia ... Narimanov should be instructed to draft this resolution.”

Narimanov, who fulfilled the task, said in his speech at the solemn meeting of the Baku Council on December 1 that Zangezur was handed over to Armenia as follows: “The territory of Zangezur ... is an integral part of Soviet Armenia; ... All military operations on the territory of Zangezur are suspended; Soviet Azerbaijani troops are being withdrawn from here.”

The Dashnak newspaper “Ashkhataavor” (“Hard-working”) wrote that the order to issue the statement came from Moscow: “We welcome Azerbaijan’s refusal ... to Zangezur in accordance with the order sent from Moscow.” Thus, Zangezur was given to Armenia, and Turkey’s land relations with Azerbaijan and the Turkic world were cut off.

Keywords: Zangezur, Azerbaijan, Armenia, Lenin, Narimanov, Stalin.

XVIII. Yüzyılın Ortaları - XIX. Yüzyılın Başlarında Azerbaycan'ın Askeri Tarihinin Sorunları

Nermine Amirbeyova*

Özet

Tebliğimizde XVIII.yüzyılın ortaları-XIX.yüzyılın başlarında (Hanlıklar dönemi) Azerbaycan'ın harp sanatının bazı konuları ele alınacaktır. Bu maksatla şu meseleler öngörülmüştür:

Azerbaycan Hanlıklarında askeri organizasyonun incelenmesi:

Bütün Hanlıklarda ordu başkomutanlığını *Han* yapardı. Han ordusu, Han'ın özel muhafız birliğinden (*hassa*), beylerden oluşan feodal süvarilerinden, köylülerden ve paralı askerlerden oluşuyordu. Muntazam ordu, süvari, piyade ve zamburek topçularından ibaretti. Han ordusunun askeri önderi "*Soltan*" idi. Ardından "*koşunovis*" geliyordu. "*Korucubaşı*" ("*keşikçibaşı*") Han'a en yakın mütemed yetkililerden olup kişisel korunmasından sorumluydu. Şehrin sur kapılarının ve Han sarayının muhafazasını *kalabey* sağlıyordu. Tüfikle silahlanmış müfrezelere "*tüfekçi*" veya "*korcu*" denirdi. Piyade sınıfına *serbaz* adlanan ve *serhancılar* tarafından yönetilen askeri birlikler dahildi. Han muhafızları birliyinde *çaparlar* adlanan özel grup vardı.

Ateşli ve soğuk (yakın dövüş) silahların çeşitli nevilerinin gelişim sürecinin incelenmesi:

Hanlıklar döneminde Azerbaycan'da kullanılan ateşli silahlar, top ve bireysel ateşli silah olmak üzere iki kısma ayrılıyordu. Sözkonusu dönemse toplar sahra (zamburek ve tekerlekli araba üzerinde aletler), kale (zamburek ve top) ve kuşatma (dig) nevileriyle temsil olunmuşlardı. Bireysel silahlar, av tüfekleri ve tabancalardan (fitil ve çakmaktaşı) ibaretti. XVIII.yüzyılın sonunda Azerbaycan'da ziyarette bulunmuş M.Biberşteyn yazıyordu: "Sonsuz savaşlar ve yağmalar ahaliyi daim silahlı olmaya zorluyordu." Bu nedenle silah üreten atölye (cebbehane) sayısı artar, çok sayıda silah ustaları (aslahasaz) ortaya çıkar.

Hanlıklar döneminde kullanılan soğuk silahlar delici, darbeci, yarıcı-bölücü, yarıcı-delici, kesici-delici nevilere ayrılırdı.

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, zamburek@mail.ru

Sözkonusu dönemde istihkam yapıların durumunun ve özelliklerinin incelenmesi:

Hanlıklar dönemi Azerbaycan'da savunma yapıların şu türleri mevcuttu: 1.Şehir-kaleler (Bakü, Gence, Nahçıvan, Tebriz vb.); 2.Hakimlerin ikametgahı olan kaleler ve stratejik ve taktik önem arz eden kaleler (Askeran, Serdarabad); 3.Müstakil kuleler.

Sözkonusu dönemde savaş karakterlerinin incelenmesi:

Savaşlar yerel (Azerbaycan'da liderlik için hanlar arasında) ve Güney Kafkasya'daki büyük güçler arasında liderlik savaşları (Rus-Osmanlı ve Rus-Kaçar) olarak ikiye ayrılıyor.

Azerbaycan Hanlıkları, özellikle de İrevan Hanlığı Güney Kafkasya ile alakalı uluslar arası ilişkilerin oldukça sertleştiği bir dönemde kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler:Askeri Teşkilat, Hanlıklar, Ateşli Silahlar, İstihkam, Askeri Tarih, Rus-Osmanlı Savaşları, Rus-Kaçar Savaşları.

The Problems of the Military History of Azerbaijan in the Middle of XVIII. - Early of XIX. Centuries

Abstract

Our paper deals with the some subjects of warfare of Azerbaijan in the middle of the XVIII. - the beginning of the XIX. centuries (Khanate period). For this purpose the following issues will be considered:

Analysis of military organization in Azerbaijani Khanates:

In all Khanates *Khan* was the commander-in-chief of the army. The Han army consisted of the Khan's special guard (*hassa*), feudal cavalry consisting of *bey*s, rural militia and mercenaries. The regular army consisted of cavalry, infantry and zamburek artillery. The military leader of the Han army was "*Soltan*". Then came the "*koshunovis*". "*Korujubashi*" ("*keshikchibashi*") was one of the closest and loyal officials to the Khan and was responsible for his personal protection. The *kalabey* provided the protection of the city's fortification gates and the Khan's palace. The detachments armed with rifles were called "*tufekchi*" or "*korju*". The infantry units included military detachments called *serbaz* and led by *serkhanids*. In the Khan guards units a special group were *chapars*.

Consideration of the stages of improving various types of firearms and cold (close combat) weapons:

The firearms used in Azerbaijan in the middle of the XVIII. - the beginning of the XIX. centuries were divided into two groups: cannons and individual firearms. The cannons in Azerbaijan during khanate period were represented by the field (zamburek and artillery on wheeled carts), fortress (zamburek and cannon) and siege (dig) types. The individual firearms were represented by the hunting weapons and pistols (wick and flint). M.Biberstein who visited Azerbaijan at the end of the XVIII. century wrote: "The endless wars and plunders forced the people to be armed always." Therefore, the number of workshops (*cebbehane*) producing weapons increased, and a large number of gunsmiths (*aslahasaz*) appear.

The cold weapons used in the Khanate period were divided into penetrating, putsc-hist, splitter-splitting, splitter-piercing, sharp-piercing types.

Examining the condition and characteristics of the fortification structures in the mentioned period:

During the Khanate period the following types of defensive structures existed in Azerbaijan: 1. City-fortresses (Baku, Ganja, Nakhchivan, Tabriz, etc.); 2. Fortresses that were the residence of the rulers and fortresses which had strategic and tactical importance (Askeran, Sardarabad); 3. Detached towers.

Examining of the war characteristics in the mentioned period:

The wars were divided into local wars (ie, between khans for leadership in Azerbaijani lands) and wars for leadership between great powers in the South Caucasus (Russian-Ottoman and Russian-Qajar).

Keywords: Organization of Troops, Khanates, Firearms, Fortification, Military History, Russian-Ottoman Wars, Russian-Qajar Wars.

Bolşevik İktidarının İlk Aylarında Azerbaycan'da Yeni Rejime Karşı Halk İsyanları

Anvar Mammadov*

Özet

Azerbaycan'da sovyet iktidarının kurulması ile sonuçlanmış nisan devrimi biçimsel olarak bir siyasal devlet sisteminin tamamen yıkılarak yenisi ile değiştirilmesiydi. Bu olay sonucunda Azerbaycan yeni isim ve yeni sosyo-siyasi biçimde yaranan, fakat kendi imparatorluk özünü barındıran yapıya dahil edilerek önemli ölçüde bağımsızlığını kaybetti.

Çarlık Rusyasının sömürgelerine karşı yürüttüğü politikanın biraz farklı biçimde Bolşevik rejiminin ilk günlerinden de sürdürülmesi - nisan darbesinin ardından ülkede fiili işgal rejiminin sağlanması, ulusal ruhun çöküşü, yürütülen sosyo-ekonomik kurs, özellikle de köye ve köylüye karşı soyguncu siyaset halkın öfkesine neden olmuştu. 1920-1921 yıllarında Azerbaycan işgale karşı halk isyanlarına sahne olmuş, sonraki yıllarda da Bolşevik rejimi aleyhinde konuşmalar ara vermemiş, cumhuriyetin birçok şehirlerinde, yerleşim birimlerinde gizli siyasi örgütler faaliyet göstermişti. Bolşevik ceza sisteminin tüm araçlarını kullanarak bastırdığı direniş hareketi, halkımızın Bolşevik rejimine karşı yürüttüğü özgürlük mücadelesi Azerbaycan'ın neredeyse bütün kazalarını sarmıştı. Sunulan makalede biz onlardan Gence, Karabağ, Zakatala, Nuha, Terter, Gökçay, Cevat, Lenkeran, Guba, Gusar, Deveci, Cebayıl-Zengilan ilçelerinde yaşanan isyanların üzerinde duracağız.

Toplu tutuklama ve baskılarla eşlik edilen işgale karşı dönüşmüş halkın öfke dalgası Azerbaycan'ın çeşitli bölgelerinde sovyet tarihçiliğinde “bey”, “han”, “molla” karışıklıkları gibi adlarla damgalanarak üstünden sessizce geçilen kitlesel halk hareketlerine neden oluyor. Sovyet tarih ilmi bu sorunların üstünden sessizce geçse de, işgalin ilk aylarında tüm Azerbaycan'ı antisovyet isyanları sardığını belgelerin belleğinden silmek mümkün olmadı.

Yenilmelerine rağmen bu isyanların çok büyük tarihi ve politik önemi olmuştur. Antisovyet isyanları Azerbaycan'ın istiklal savaşı tarihinde özel bir yer tutmaktadır. Bu isyanlar Azerbaycan halkının kitlesel mücadele azminin ölmediğini, gerektiğinde

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, mammadovanvar1969@mail.ru ORCID: 0000-0003-0524-3995

onu yapmaya kadir olduğunu kanıtladı. Şunu Azerbaycan halkının sonraki yıllarda da devam ederek, zirve noktası ellikle kollektivleşmeye karşı yaşanan 1930'de isyanları olan şanlı mücadele tarihi bir kez daha açık şekilde gösterdi.

Anahtar Kelimeler: İslamiyet, Nukha-Zagatala, Sovyet Gücü, İsyân, Ceza Önlemleri, Operasyon, Toplu Çiftlik (Kolhoz), Ordu Birlikleri.

Popular Revolts Against the New Regime in Azerbaijan in the First Months of Bolshevik Rule

Abstract

The April Revolution, which resulted in the establishment of the Soviet power in Azerbaijan, was formally the complete destruction of a political state system and its replacement with a new one. As a result of this event, Azerbaijan lost its independence to a great extent by being included in the structure that was created in a new name and new socio-political form, but containing its own imperial essence.

The continuation of the policy of the Tsarist Russia against its colonies in a slightly different way from the first days of the Bolshevik regime - the establishment of the de facto occupation regime in the country after the April coup, the collapse of the national spirit, the socio-economic course carried out, especially the robbery policy against the village and the peasants, caused the anger of the people. In 1920-1921, Azerbaijan was the scene of popular revolts against the occupation, in the following years, the speeches against the Bolshevik regime did not stop, and secret political organizations were active in many cities and settlements of the republic. The resistance movement, suppressed by the Bolshevik penal system using all its means, and the freedom struggle of our people against the Bolshevik regime, surrounded almost all the districts of Azerbaijan. In the presented article, we will focus on the uprisings in Ganja, Karabakh, Zakatala, Nuha, Terter, Gökçay, Cevat, Lankaran, Guba, Gusar, Devci, Cebrayil-Zengilan districts.

The wave of anger of the people against the occupation, accompanied by mass arrests and repressions, causes mass popular movements in various regions of Azerbaijan, which are quietly passed over by being stamped with names such as “bey”, “khan”, “mullah” in the Soviet historiography. Even though Soviet history went over these problems silently, it was not possible to erase from the memory of the documents

the anti-Soviet revolts that surrounded all of Azerbaijan in the first months of the occupation.

Despite their defeat, these rebellions had great historical and political significance. Anti-Soviet revolts have a special place in the history of Azerbaijan's war of independence. These rebellions proved that the determination of the mass struggle of the Azerbaijani people did not die and that they were able to do it when necessary. The history of the glorious struggle of the Azerbaijani people, the peak point of which was the 1930s revolt against collectivization, has once again clearly demonstrated this.

Keywords: Islam, Nukha-Zagatala, Soviet Power, Rebellion, Punishment Prevention, Operation, Collective Farm, Army Units.

1917-1918'de Bakü Sovyetinin “Şark Planı”

Xoshgedem İslam*

Özet

Rusya’da gerçekleştirilen 1917 Şubat Devrimi, Çar II. Nicholas’ın tahttan çekilmesiyle sona erdi. Bu sayede Romanov hanedanlığı dönemindeki mutlak monarşinin ve uluslar hapishanesinin ortadan kaldırılması ise Kafkasya’da sevinçle karşılandı. Şubat Devrimi’nin sonucunda önce geçici bir hükümet iktidara geldi, ancak 9 Mart 1917 tarihli kararname ile bu geçici hükümet yerine özel Transkafkasya komitesi kuruldu. Geçici Hükümet’in kurulması Ermeniler arasında büyük beklentiler yaratmışsa da Devrim’in başlangıçta getirdiği iyimser hava, Taşnak mensuplarının endişelerini gideremedi. Geçici Hükümet, mevcut olumsuz durumları gizlemek ve Kafkas cephesindeki konumunu güçlendirmek için Ermenilere ihtiyaç duymuştur. Bundan istifadeyle de Türkiye’deki Ermeniler kendi milli meselelerini çözmek istediler. Şubat Devrimi’nden yaklaşık sekiz ay sonra 25 Ekim 1917’de Vladimir Lenin liderliğinde Bolşevikler iktidara geldi. Akabinde de Bolşevikler, bir kararname yayınlayarak tüm ülkelerden bir an önce savaşı sona erdirmelerini, hiçbir toprak ilhakı veya tazminat talep etmeden demokratik ve adil bir barış yapmalarını istedi. Bu sayede Bolşevikler, barışçıl görünüp iç ve dış sorunları ortadan kaldırdıktan sonra eski Rus siyasetine dönebileceklerdi. Lenin, 25 Aralık 1917’de bir Ermeni komisyonu ile görüşüp anlaştıktan sonra Bakü Sovyeti Başkanı Stefan Şaumyan’ı Kafkasya Komiseri olarak tanıdı. Bunun ardından Sovyet hükümeti, Pravda gazetesinin 31 Aralık 1917 tarihli, 227 sayısında yayımlanan “Türkiye Ermenistanı Üzerine” başlıklı bir bildiriyle, Ermenilere sorunlarının çözümünü Sovyetler temelinde oluşturulan yeni Rusya’da arama çağrısında bulundu. Bu arada Aralık 1917’de Trans-Kafkasya komiserlikleri, dış politikalarının ilk bağımsız adımını Osmanlı İmparatorluğu ile Erzincan Mütarekesi yaparak attı. Bu Mütareke doğrultusunda Ermeni General Nazarbekof ve Andronikos komutasındaki Rus ordusu, Kafkas cephesini terk etmek durumunda kaldı. Bu şekilde cepheden geri dönen Rus ordusu, derhal Ermeni ve Gürcüleri silahlandırdı ve Taşnak birlikleri bu sayede Anadolu’ya hareket etti. 15 Ocak 1918 tarihli karnameye göre, Bakü Sovyeti silahlı kuvvetleri oluşturulmaya başlandı. Bakü’de cepheden geri dönen 8 bin Ermeni askeri toplandığında Bakü Komününün 20 bin askeri gücü mevcuttu. 30 Mart 1918’de Şaumyan liderliğindeki Bolşevik-Taşnak silahlı

* Dr., Bakü Devlet Üniversitesi, Tarih Fakültesi, Bakü/AZERBAYCAN,
xoshgedem-islam@rambler.ru ORCID: 0000-0002-1481-0528

güçleri 12 bin Müslüman Türk'ü vahşice katletti. Nisan 1918'den itibaren Azerbaycan'ın tamamında gerçekleştirilen katliamlar neticesinde 50 binden fazla Müslüman Türk hayatını kaybetti. Şaumyan liderliğindeki Ermeni Sovyet hükümeti tarafından gerçekleştirilen bu soykırım, Bakü Sovyetinin işini iyice güçleştirdi. Öncelikle "Kafkasya'da Rus egemenliğinin ilkeleri ve Rus-Ermeni yakınlaşmasının gerekçeleri neydi?" sorularına cevap bulmayı amaçlayan çalışmamız, Rusya'nın Anadolu'ya yönelik siyasi planını Taşnakların gözüyle incelemeyi ve Azerbaycan Milli Mücadelesinin bu planı nasıl boşa çıkardığını ortaya koymayı istemektedir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ermeniler, Savaş, İlişkiler, Siyasi ve Diplomatik Yönler.

“The Eastern Plan” of Baku Soviet in 1917-1918

Abstract

The February revolution of 1917 came to end with the abdication of Tsar Nicholas II. The eliminating of the absolute monarchy and a prison of nations under the reign of the Romanov dynasty was hailed with joy in the Caucasus. As the result of the February revolution the provisional government came to power. According the decree of 9 March 1917 the Provisional Government abolished and in it was replaced by the special Transcaucasia committee. The establishment of the Temporary Government created great expectations among the Armenians. The optimistic atmosphere brought by the revolution in the beginning didn't eliminate the worries of the Dashnaksutyun members. However, in order to hide their bad situations and strengthen the position in the Caucasian battlefield, the Temporary Government felt the need of looking nice to Armenians. Armenians thought to solve their own national problems in Turkey. On October 25 1917 led by Vladimir Lenin came to power. He published a decree and asked all countries to end the war immediately and make a democratic and just peace without demanding any annexation of land or compensation. Therefore, they would seem peaceful and return to the old Russian politics after eliminating the internal and external problems. Having met an Armenian commission on 25 December 1917, Lenin took action following the agreement. Sovnarkom appointed the president of Baku Soviet Stephan Şaumyan as the Caucasia Extraordinary Commissioner of the Caucasus. After that, the Soviet government presented “a call to Armenians to seek the solution of their problems within new Russia created on the foundation of Soviets” in a declaration published with the title “On Turkish Armenia” in the Pravda newspaper of volume 227 on 31

December 1917. The first independent step of the Trans-Caucasian commissariats foreign policy was the conclusion of Erzincan armistice in December 5, 1917, with the Ottoman empire. According to this document the Russian army which led by General Nazarbekof, who was an Armenian and Andronicus, Armenian bandit, had to leave the Caucasus front. Returning from the front Russian army immediately handed weapon to Armenians and Georgians. The Bolsheviks and dashnaks carrying out massacres of turks-muslims in Baku. This genocide perpetrated by the Armenian soviet government, under the leadership of Stephan Shaumyan. The Armenian dashnak forces moved to Anatolia. A similar fate met Armenians in Turkish Azerbaijan. According to the decree of January 15, 1918, the Baku soviet began the creation of the armed. In Baku 8 thousand Armenian forces were concentrated, returning from the front. The Baku Soviet had 20 thousand of military forces. On March 30, 1918 the Bolshevik-dashnak armed groups under the leadership of Shaumyan was brutally killed 12 thousand Muslim Turkish. Since the beginning of April, all Azerbaijan regions have been carried out pogroms and more than 50 thousand of the Muslim Turkish population. This genocide, perpetrated by the Armenian soviet government under the leadership of Stephan Shaumyan, strengthened his position in Baku. First of all, "What were the principles of Russian domination in the Caucasus and the reasons for the Russian-Armenian convergence?" Our study, which aims to find answers to the questions, wants to examine Russia's political plan towards Anatolia with the hand of dashnaks and to reveal how the Azerbaijani National Struggle has failed this plan.

Keywords: Russia, Armenians, War, Relations, Political and Diplomatic Aspects.

Tarih ve Diplomasi Araştırmalarına Göre Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Diplomat Kimliği

Ali Engin Oba*

Özet

Atatürk'ün diplomat kimliğinin gereği gibi incelenmediğini düşünüyorum. Oysaki Atatürk, aynı zamanda birinci sınıf bir diplomattır. Atatürk, İstiklal Savaşı'nın başlangıcından itibaren, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümeti reisi olarak ve 1923-1938 tarihlerinde Cumhurbaşkanlığı döneminde uyguladığı diplomasi ile birinci sınıf bir diplomat olduğunu göstermiştir. Gerçekten Atatürk, uyguladığı diplomasi ile Türkiye Cumhuriyeti'ni bağımsız, egemen ve uluslararası sistemin etkin bir üyesi haline getirmiştir. Barış üzerine inşa ettiği bu diplomasi, “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesiyle ve kin, nefret, şovenizm ve irredantizmi reddederek yürütülmüştür.

İkili ve Türkiye'nin 18 Temmuz 1932'de Milletler Cemiyeti'ne katılması ile çok taraflı diplomasi, Atatürk tarafından maharetle kullanılmıştır. Atatürk, 4 Kasım 1925'ten 11 Kasım 1938'e kadar Dışişleri Bakanlığı yapan Tefik Rüşti Aras'a verdiği talimatlarla diplomasisini uygulatmıştır.

Bu çalışmanın amacı, Atatürk'ün bu kimliğini Uluslararası İlişkiler disiplininin alt çalışma alanı Diplomasi Araştırmaları çerçevesinde ele alarak değerlendirmektir. Diplomasi Araştırmalarına göre, iyi bir diplomasi gerçekçilik, ulusal bağımsızlık ve caydırıcılık üzerine inşa edilir. Atatürk'ün diplomat olarak bu ilkelere uyumu nasıl ele alınabilir?

Bundan başka, diplomasi, devletlerin ve toplumların gösterdiği dönüşümün etkisiyle kapsamını genişletmiştir. Bugünkü diplomaside üzerinde durulan yeni bir konu olan kamu diplomasisi, Atatürk dönemi sırasında nasıl ele alınabilir? Atatürk'ün dış politikada ikili ve çok taraflı ilişkilerde Türkiye'nin yüceltilmesi ve milli çıkarlarının korunması için gerçekleştirdiği girişimler nelerdir? Ayrıca, Osmanlı Devleti'nin son dönemdeki diplomasisi Atatürk diplomasisine nasıl etki yapmıştır?

* Emekli Büyükelçi, Prof. Dr., Çağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Mersin/TÜRKİYE, alienginoba@cag.edu.tr ORCID: 0000-0002-8456-0261

Makalemi bu konular üzerine inşa ederek diplomat Atatürk'ü aydınlatmaya çalışacağım. Bu amaçla, diğer kaynaklar yanında, Atatürk'ün güven mektubunu sunan yabancı Büyükelçileri kabul ederken irat ettiği nutuklar değerlendirilecektir. Bunun için Cumhurbaşkanlığı arşivi incelenmeye çalışılacaktır. Ayrıca, Atatürk'ün Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin her yıl çalışmaya başlaması sırasında yaptığı konuşmalarda uluslararası politikaya dair belirttiği görüşleri de nazara dikkate alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk Diplomasisi, Diplomat Atatürk, Türk Dış Politikasında Barış Düşüncesi, Tefvîk Rüştü Aras, Diplomasi Araştırmaları, Osmanlı Diplomasisi.

Diplomat Identity of Ghazi Mustafa Kemal Atatürk According to History and Diplomacy Studies

Abstract

I think that the diplomat identity of Atatürk has not been researched adequately. Atatürk was at the same time a first class diplomat. He proved himself as a first class diplomat from the starting point of the Turkish National Struggle and as the Chairman of the Grand National Assembly. Later, as the President of Turkish Republic between 1923-1938, he was able to create an independent, sovereign Turkey which became an active member of the international system. He based this diplomacy upon peace and by using the motto "Peace at Home, Peace Abroad", he applied it by refusing dislike, hatred, chauvinism and irredentism.

Atatürk has used with great talent bilateral and multilateral diplomacy with the participation of Turkey in the League of Nations on July 18, 1932. This diplomacy was implemented by Dr. Tefvîk Rüştü Aras who was Foreign Minister between November 4, 1925 until November 11, 1938 according to the instructions that he received from Atatürk.

The aim of this article is to evaluate the diplomat identity of Atatürk within the framework of Diplomacy Studies which is a sub-research field of International Relations. According to Diplomacy Studies, a good diplomacy should be based upon realism, national independence and dissuasion. How was the position of Atatürk to this principles?

Furthermore diplomacy, under the impact of the transformation of states and societies has enlarged its scope. How we can consider public diplomacy during Atatürk era which has become a new subject of current diplomacy? How we can evaluate the initiatives taken by Atatürk in the field of bilateral and multilateral diplomacy in order to promote and to protect national interests of Turkey? Besides, how the diplomacy at the last stage of the Ottoman Empire has influenced Atatürk diplomacy?

For writing my paper, I will try to use written materials and Presidency archives. Especially the speech of Atatürk pronounced during the presentations of the letters of credence of the foreign Ambassadors. I will also take into consideration the foreign policy and diplomacy subjects in the speech of Atatürk delivered during the annual beginning session of Turkish Grand National Assembly.

Keywords: Diplomacy of Atatürk, Diplomat Atatürk, Peace Thought in Turkish Foreign Policy, Tevfik Rüştü Aras, Diplomacy Studies, Ottoman Diplomacy.

Irak Algısında Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve Türk İnkılabı: Irak Tarihi Edebiyatı Üzerine Bir Araştırma

Mahmoud Al- Qaysi*

Özet

Bildirinin amacı, yirminci yüzyılın 20’li ve 30’lu yıllarından itibaren Irak tarih literatürüne yansıdığı şekliyle Kemalist devrimi ve Gazi Mustafa Kemal’in kişiliğini anlamaya yöneliktir. Iraklı aydınlar, monarşi ve tüm cumhuriyet dönemlerinden itibaren Türk devrimine ilgi duymuşlar ve çok önemli yayınlar yapmışlardır. Iraklı şairler Ma’ruf Al-Rusafi, Jamil Sidqi Al-Zahawi ve Iraklı aydınlar Abdulrazaq Al-Hasani ve Ali Al-Wardi gibi isimler örnek olarak gösterilebilir. Türk devrimindeki gelişmeler Irak gazetelerine de yansımıştı. Ayrıca 20. yüzyılın ellili yılların ikinci yarısında Bağdat Üniversitesi’nin yükselişinden bu yana tarih bölümü bu konuda tezler ve yayınlar gibi birçok önemli eseri hayata geçirmiştir.

Türk milli hareketi, Mustafa Kemal’in başarıları ve Kemalist reformlar Irak’ın siyasi ve ekonomik kalkınmasını etkilemiştir.

Bildiride, modern ve çağdaş tarih boyunca Türk devriminin Irak’ta meydana getirdiği algı ve anlayış ile Mustafa Kemal’in rolü açıklanmaya çalışılacaktır. Bildiri, esas olarak Irak’taki Arapça ve İngilizce yayınlara ve bunların yabancı kaynaklarla karşılaştırmasına dayanacaktır. Bildiri, esas olarak Irak’ın Arapça ve İngilizce yayınlarına ve yabancı kaynaklarla karşılaştırmasına dayanacaktır. Makalenin hipotezi, Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve milli hareketinin Irak’taki siyasi ve ekonomik yapıya etkisini tespit etmek ile bu hareketin Irak’taki İngiliz egemenliği başta olmak üzere yabancı emperyalizmiyle yüzleşmekteki etkisini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Türk İnkılabı, Irak Algısı, Türk Milli Hareketi, Kemalist Hareket, Kemalist İnkılap, Türkiye Cumhuriyeti.

* Prof. Dr., University of Baghdad, College of Arts, Baghdad/IRAQ, mahmoudkaysi@yahoo.com

Gazi Mustafa Kemal Atatürk and the Turkish Revolution in the Iraqi Perception: A Study in the Iraqi Historical Literature

Abstract

The paper is an attempt to understand the Kemalist revolution and the Gazi Mustafa Kemal personality in the Iraqi historical literature since the 20s- 30s decades of the twentieth century. The Iraqi intellectuals have interested in the Turkish revolution and wrote many important publications since the monarchy and within all the republican eras. The developments of Turkish revolution had reflected in the Iraqi newspapers. The Iraqi poets as Ma'ruf Al-Rusafi and Jamil Sidqi Al-Zahawi, in addition to the Iraqi intellectual as Abdulrazaq Al-Hasani, Ali Al-Wardi and etc... Since the rise of the university of Baghdad in the 2nd half of fifties in the 20th century, the department of history has implemented many important works as theses and publications on the .

The Turkish national movement, Mustafa Kemal's achievements and Kemalist reforms affected Iraq's political and economic development.

The paper will follow the influences of the Turkish revolution and Mustafa Kamal role which created the Iraqi perception and understanding during its modern and contemporary history. The paper will depend essentially on the Iraqi publications in Arabic and English and comparing with the foreign sources. The hypothesis of the paper discussed that the Gazi Mustafa Kamal Atatürk and his national movement were impacting on the political and economic situations in Iraq as an example to confront the foreign imperialism, especially the British domination.

Keywords: Gazi Mustafa Kemal Atatürk, The Turkish Revolution, The Iraqi Perception, The Turkish National Movement, Kemalist Movement, Kemalist Reform, The Turkish Republic.

Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı/Yugoslavya Diplomasisinde ve Basınında Türkiye’deki Komünist Hareketi Üzerinde Raporlar (1918-1941)

Vladan Virijević*

Özet

1 Aralık 1918 yılında kurulan Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı (1929 yılından itibaren Yugoslavya Krallığı) Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra sabitleşen barış sistemi korumakta uluslararası çapta önemli bir rol oynamıştır. Bu kapsamda Bolşevik Ekim Devrimi’nden sonra Rusya’dan gelen komünist etkisini durdurmak görevini de devralmıştır. Yeni kurulan ülkenin siyasi seçkinleri sınıfının ve Kral Aleksandar Karaorçević’in kendisinin komünist karşıtı taylorleri, 1921 yılında Komünist Partisi’nin yasadışı ilan edilmesi ve sert şekilde cezalandırmalara uğratılmasında görülebilmektedir. Aynı şekilde, Sırp, Hırvat ve Sloven Krallığı, Bolşevik galibiyetinden sonra Rusya’dan göç etmek zorunda kalan 100 binden fazla kişiye ikinci vatan olmuştur. Bu yüzden, SHS Krallığı hükümeti, ülkede ve yurtdışında, ki bunla birlikte Türkiye’de de faaliyet gösteren komünist eylemci ve Bolşevik ajanları hakkında istihbarat bilgileri toplamakta yoğun girişimlere adanmıştır, ki bu ülkeyle ilişkileri 1925’ten itibaren dostluk ve işbirlikçilikle nitelendirilmiştir. Bu işlerle en yoğun olarak İstanbul ve Ankara’da bulunan diplomasi temsilcilikleri uğraşmıştır, ki bu memurlar Türkiye’deki komünist tahrikçilerin faaliyetlerini ve bunların şiddetini dikkatlice takip etmişlerdir. Belgrad’taki Dışişleri Bakanlığı’na gönderdikleri raporlar en fazlasıyla (“güvenilir” ve “tahsilli” kaynaktan gelen) doğrudan bilgiler ve Türk basını incelemeleri üzerine dayanmıştır. Bu şekilde Türk polisi tarafından komünist örgütlenmesini püskürtmesi, tutuklamalar ve komünist eylemcilerin hukuk süreçleri ile Türkiye’deki belirli ticari kurumlarda “bilirkişi” rolü altında Komintern ve Sovyet istihbarat teşkilatlara ait ajanların faaliyetleri hakkında raporlar göndermişlerdir. Onların genel düşüncelerine göre, “dünya devrimi” Bolşevik merkezi olan Moskova Türkiye’de devrimci şekilde hükümetin devrilmesini hedef olarak görmemiştir. İddialara göre amaç, Türkiye’nin önemli jeostratejik konumunu ele alarak, Avrupa’ya doğru somut faaliyetlerin örgütlenmesi için bir propaganda merkezin kurulmasıymış. Aynı şekilde, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişkilerin doğası ve Türkiye’de komünist etkinliklerin yükselmesi ile zayıflaması arasındaki sebep-sonuç ilişkisini de fark etmişlerdir.

* Prof. Dr., University of Kosovska Mitrovica, Faculty of Philosophy, Departmens of History, Mitrovica/SERBIA, vladan.virijevic@pr.ac.rs

SHS/Yugoslavya Krallığı yükümlü kurumları, bu özenli analiz ve raporlar üzerinde komünist karşıtı stratejilerini daha iyi bir şekilde örgütlemeye ve aynı zamanda komünist faaliyetlerini zorlaştırmak ve olumsuzlaştırmak için olasılık tanımıştır.

Anahtar Kelimeler: Komünist Hareketi, Sırp, Hırvat ve Sloven/Yugoslavya Krallığı, Komünist Karşıtı Strateji, Bolşevizm, Halk Efkarı.

Communist Movement in Turkey in the Reports by Diplomacy and the Press of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes/Yugoslavia (1918-1941)

Abstract

The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (since 1929 the Kingdom of Yugoslavia), which was established on the 1st of December, 1918, by uniting South Slavs, played an essential role in maintaining the peace system that was established after the First World War as well as in preventing the expansion of the Communist impact from Russia after the Bolshevik October Revolution. Anti-Communist orientation of its leading political elites and the monarch himself, the king Aleksandar Karađorđević, is indicated by the fact that since 1921 the activities of the Communist party have been forbidden by law and strictly sanctioned, as well as that the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes became a sanctuary for more than 100.000 of the ones who were forced to immigrate from Russia after Bolshevik's triumph. Therefore the authorities of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes (SCS) intensively gathered the intelligence data about the activities of the Communist activists and Bolshevik agents in the countries in its surrounding, thus also in Turkey, with which the Kingdom has had friendly relations since 1925. These activities were a matter of interest of the officers of its diplomatic embassies in Istanbul and Ankara. They carefully followed the presence of Communist agitators in Turkey and the intensity of their activities. Their reports which were directed to the authorities in the Ministry of Foreign Affairs in Belgrade, were, to a large extent, based on immediate information (from "confidential" and "well-informed source") and the analysis of the articles from the Turkish press. In that way, they reported on the activities of the Turkish police organs for suppressing Communist organizations, arrests and judicial processes of the Communist activists, actions of the Comintern agents and the Soviet intelligence services through the form of "experts" in certain trade agencies in Turkey, etc. Considering their dominant opinion, the primary aim of Moscow, as the Bolshevik center of the "world revolution", concerning the relations with Turkey was not conducting the

revolutionary upheaval, but, regarding its unique geostrategic position, it was establishing the impressive propaganda stronghold for the activities directed to Europe. Moreover, they also identified the causal link between the nature of bilateral relations of Turkey and the Soviet Union and the reinforcement, namely the weakening of the Communist activities in Turkey.

Considering these meticulous analyses and reports, the authorities of the Kingdom of SCS/ Yugoslavia had an opportunity to establish their anti-Communist strategy better and thus worsen and prevent the Communist activities.

Keywords: Communist Movement, The Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes/ Yugoslavia, Anti-Communist Strategy, Bolshevism, Public Opinion.

Romanya Büyükelçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Gözünden Romanya'nın Dış Politikası

Mehmet Pınar*

Özet

Türk Ocakları deneyiminden sonra 1931-1944 tarihlerinde Romanya'ya büyükelçi olarak atanan Hamdullah Suphi Tanrıöver, tarihi/kültürel donanımı ve siyasi tecrübesiyle klasik bir diplomattan farklı çok yönlü bir perspektif ortaya koydu. Siyasi birikimini kullanarak Romanya siyasetinde önemli bir nüfuz elde etti. Büyükelçiliği döneminde Gagauzların Türk kültür dairesi içerisinde hareket etme düşüncesi Hamdullah Suphi ile ivme kazandı. Gagauzların kitle halinde Türkiye'ye getirilmesinde başarılı olamadıysa da kamuoyunda ve siyasi arenada bu halkın varlığını tartışmaya açarak büyük bir farkındalık oluşturdu. Romanya'dan Türkiye'ye gerçekleşen göçlerin planlı bir şekilde yürütülmesinde ciddi sorumluluk üstlendi. Kültürel çalışmalarının yanında Romanya'nın iç siyasetiyle ilgili önemli tespitlerde bulundu. Romanya'nın dış politikasıyla ilgili değerlendirmelerde bulunurken diğer Balkan devletlerinin dış politikadaki duruşunu/konumunu da analiz etti. Bu tespitler Türkiye'nin Balkanlara yönelik eğilimlerini de etkiledi. Hamdullah Suphi, Romanya'nın dış politikasıyla ilgili değerlendirmelerde bulunmasının yanında aksiyonel bir rol üstlenerek Romanya ile Rusya arasındaki Baserabya meselesinin çözümünde sorumluluk almaya hazır olduğu mesajını verdi. Romanya'nın dış politikasındaki en büyük sorunu kral ile başbakan/kabine arasındaki görüş ayrılıklarını gördü. Küçük İtilaf (Antant) ile ilgili önemli tespitlerde bulundu. Hamdullah Suphi bu ittifakın güçlü taraflarını ön plana çıkarmasına karşın eleştirileri de beraberinde getirdi. Ortak düşmanları olmayan ve her birinin kendine özgü problemleri olan devletleri ortak bir ahenk içerisinde hareket ettirmelerinin zorluğuna işaret etti. Küçük İtilaf'ın Balkan Paketi'ne evrilmesinde ciddi mesai harcadı. Hamdullah Suphi, Romanya'nın dış politika seyriyle ilgili değerlendirmelerinin yanında onun en büyük başarısı, Romanya'nın Türkiye'ye ve Balkan Antantı'na yakınlaşmasında üstlendiği rol oldu. Hamdullah Suphi'nin bu başarısında Romanya Başbakanı Tataresko, Dışişleri Bakanı Titulescu ile geliştirdiği ikili ilişkilerin etkisi yadsınamazdı. Bu çalışmada Hamdullah Suphi Tanrıöver'in büyükelçilik yaptığı dönemde Romen dış politika referanslarının yanında izlenen bu politikaların Balkanlara ve Türk dış politikasına yansımalarının irdelenmesi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hamdullah Suphi Tanrıöver, Dış Politika, Romanya.

* Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Van/TÜRKİYE, mehmetpinar@yyu.edu.tr ORCID: 0000-0001-5416-5220

Foreign Policy of Romania Through the Eyes of the Romanian Ambassador Hamdullah Suphi Tanrıöver

Abstract

Hamdullah Suphi Tanrıöver, who was appointed ambassador to Romania in January 1931-1944 after his experience in Turkish Club put forward a multifaceted perspective different from a classical diplomat with his historical/cultural equipment and political experience. Using his political accumulation, he achieved significant influence in Romanian politics. During his embassy, the idea of the Gagauzs acting within the Turkish cultural department gained momentum with Hamdullah Suphi. Although he was not successful in bringing Gagauzs to Turkey in mass form, he created a great awareness by discussing the existence of this people in public and in the political arena. He assumed serious responsibility for the planned execution of migrations from Romania to Turkey. In addition to his cultural studies, he made important determinations about Romania's internal politics. While making assessments on Romania's foreign policy, he also analyzed the position/position of other Balkan states in foreign policy. These determinations also influenced Turkey's tendencies towards the Balkans. In addition to making assessments on Romania's foreign policy, Hamdullah Suphi took an active role and gave a message that he was ready to take responsibility for resolving the Baserabian issue between Romania and Russia dec Romania's biggest problem in its foreign policy has been the differences of opinion between the king and the prime minister/cabinet.dec. He made important determinations about the Small Entente (Antant). Hamdullah Suphi brought the strengths of this alliance to the forefront, but also brought criticism. He pointed to the difficulty of making states that do not have common enemies and each has its own specific problems act in a common harmony. He spent a lot of time converting the Small Entente into the Balkan Pact. In addition to his assessments of Romania's foreign policy course, Hamdullah Suphi's greatest achievement was the role he took in Romania's rapprochement with Turkey and the Balkan Continent. The impact of the bilateral relations that Hamdullah Suphi developed with Romanian Prime Minister Tataresko and Foreign Minister Titulesku on this success was undeniable. In this study, it is aimed to examine the reflections of these policies on the Balkans and Turkish foreign policy, which were followed alongside the Romanian foreign policy references during the period when Hamdullah Suphi Tanrıöver was an ambassador, and the reflections of these policies on Turkish foreign policy.

Keywords: Hamdullah Suphi Tanrıöver, Foreign Policy, Romania.

Romanya'da Komünist Rejimin İktidara Geldiği İlk Yıllarda Romanya-Türk Diplomatik İlişkileri-Türkiye'ye Sınır Geçişleri

Daniela Popescu*

Özet

Soğuk Savaş'ın başlaması, Romanya için, komünist rejimin siyasi iktidarı ele geçirmesinden sonraki ilk yılları anlamına geliyordu, bu da önce devlet kurumlarının yeniden düzenlenmesini ve daha sonra insanların yaşamları üzerinde dramatik bir etki yaratmasını ima etti. Siyasi ve kurumsal tasfiyeler, yakında baskı ve terörün ardından çok sayıda Rumen vatandaşının ülkeyi terk etmesine yol açacağına ilk işaretiydi. Ancak Komünist Gizli Polis Teşkilatı'nın Batı ülkelerine ulaşma kolay kolay izin vermeyen sıkı gözetimi nedeniyle, kaçmanın tek yolu yasadışı sınır geçişlerinden geçmekte. En yaygın varış noktalarından biri ilk başta Türkiye idi ve 1945-1949 yılları arasında Gizli polis teşkilatları tarafından yayınlanan belgeler, bu tür etkileyici sayıda vakayı ortaya çıkardı.

Bu sunum, Romanya'nın iç durumunun ve demokrasi eksikliğinin savaş biter bitmez dayanılmaz yaşam koşullarını nasıl şekillendirdiğini anlamak için bir çerçeve oluşturmaya çalışıyor ve sakinleri ülkeyi terk etmek için yasadışı yöntemler bile bulmaya zorladı. Ayrıca Türkiye'nin bu kadar uygun bir destinasyon olmasının temel nedenlerini ve diplomatik ilişkilerin nasıl geliştiğini tespit etmeye çalışacağım. Son olarak Türk kamuoyunun tepkisi, mültecilerin Türkiye'ye gelişindeki inançları, Türk basınına yaptıkları açıklamalar ve son olarak farklı Batılılara giden yollarına da dikkat çekilerek, izledikleri yolun net bir resmini elde etmek için bazı sonuçlara ulaşılabacaktır ülkeler.

Anahtar Kelimeler: Yasadışı Sınır Geçişleri, Komünizm, Türkiye, Romanya, Özgürlük.

* Dr., University of Bucharest, The Faculty of History, Bucharest/ROMANIA,
daniela.popescu@unibuc.ro ORCID: 0000-0003-0545-9067

Romanian-Turkish Diplomatic Relations During the First Years After the Communist Regime Took the Power in Romania-The Border Crossings Into Turkey

Abstract

One of the topics that intrigued Romanian recent historiography focuses on the phenomenon of illegal border crossings to Western countries during communism. Yet, fascinating as it is the attention was mostly on the cases that occurred during the last part of the Romanian communist regime and less on its first years. Another less known aspect is that numerous cases of illegal border crossings to Western had as first stop Turkey as it had ties to various Western countries.

According to the records of the Secret Police Services and military records there was an impressive number of such cases and even more intriguing the methods used to leave the country illegally during the late 1940s. One of main purposes of this paper is to create a framework for understanding how the internal Romanian political, economic, and social situation shaped unbearable living conditions as soon as the war ended forcing citizens to find even illegal methods to leave the state.

Keywords: Illegal Border Crossings, Communism, Turkey, Romania, Freedom.

Büyük Taarruz ve Sonuçlarının Dönemin Sovyet Rusya Basınında Ele Alınışı

Rahmi Doğanay* - Ahmet Çelik**

Özet

Birinci Dünya Savaşı'na İttifak Bloğunda dâhil olan Osmanlı Devleti, 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesini imzalamış ve mağlup olarak ayrılmıştı. Galip devletlerin düzenlediği Paris Barış Konferansında alınan kararlar Yunan askeri kuvvetleri 15 Mayıs 1919'da Anadolu'ya çıkarak işgale başlamışlardı.

Mustafa Kemal Paşa, çatışmaları önlemek ve iç huzuru sağlamak için Ordu Müfettişi olarak Samsun'a gönderilmişti. 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkan Mustafa Kemal Paşa görevlendirme gerekçesine mugayir hareketlerinden dolayı geri çağrılınca, görevinden istifa ederek bazı tamim ve kongrelerle Milli Mücadeleyi hazırlamaya başlamıştı.

Osmanlı Devleti ve Rus İmparatorluğu rakip bloklarda savaşa dâhil olmuşlardı. Ekim 1917'de meydana gelen Bolşevik Devrimi sonrasında, 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Anlaşması ile Rusya savaştan çekilmişti. Ekim Devrimi sonrasında kurulan Sovyetler Birliği'nde, Batılıların desteklediği bir iç savaş yaşanmaktaydı. Aynı yıllarda Batılılara karşı Türk Kurtuluş Savaşı'nın da sürmesi sebebiyle, Sovyet Rusya ile Türk heyeti arasında diplomatik ilişkiler gelişmişti. Hatta Sovyetler Milli Mücadele'ye para ve silah yardımı yapmışlardı.

Doğu ve Güney cephelerinde elde edilen başarıların yanında, Batı Cephesinde de Yunan ordusuna karşı başarılı bir mücadele veren Türk ordusu, kesin zafer için 26 Ağustos 1922'de genel taarruz başlattı. 30 Ağustos'ta Türk ordusunun kesin zaferi ile sonuçlanmış, 9 Eylül'de Türk ordusu İzmir'e girmiş ve 18 Eylül'de Yunanlılar Anadolu'yu terk etmişlerdi.

Türk ordusunun zaferi, İtilaf Devletleri'nin Anadolu'daki planlarını bozmuş, geniş bir yankı uyandırarak pek çok ülkenin basınında yer almıştı. Bu zafer Sovyet Rusya basınında da geniş bir şekilde ele alınmıştı. Milli Mücadele'yi baştan sona haber yapan Rus basını, Büyük Taarruz ve sonuçlarını sayfalarına taşımıştır. Çalışmamızda; bu süreçte yayın yapan Sovyet Rusya basınının Büyük Taarruzu ve sonuçlarını nasıl değerlendirdiğini incelemeye çalışacağız.

* Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Elazığ/TÜRKİYE, rdoganay@firat.edu.tr ORCID: 0000-0002-2138-0175

** Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Elazığ/TÜRKİYE, ahhmetcelik2@firat.edu.tr ORCID: 0000-0002-0624-6701

Anahtar Kelimeler: Büyük Taarruz, Sovyet Rusya, Sovyet Rusya Basını.

The Handling of the Battle of Dumlupınar and Its Consequences in the Soviet Russian Press of that Period

Abstract

The Ottoman Empire, which was included in the Alliance Bloc in the First World War, signed the Mudros Armistice Agreement on October 30, 1918 and left from war as defeated. With the decision taken at the Paris Peace Conference organized by the victorious states, the Greek military forces landed in Anatolia on May 15, 1919 and began the occupation.

Mustafa Kemal Pasha was sent to Samsun as an Army Inspector to prevent conflicts and ensure inner peace. When Mustafa Kemal Pasha, who went to Samsun on 19 May 1919, was recalled due to his misguided actions, he resigned from his duty and started to prepare the National Struggle with some circulars and congresses.

The Ottoman Empire and the Russian Empire were involved in the war in rival blocs. After the Bolshevik Revolution in October 1917, Russia withdrew from the war with the Treaty of Brest-Litovsk on March 3, 1918. In the Soviet Union, which was established after the October Revolution, there was a civil war supported by the West. In the same years, diplomatic relations developed between the Soviet Russia and the Turkish delegation due to the ongoing Turkish War of Independence against the Westerners. Even the Soviets provided money and weapons to the National Struggle.

The Turkish army, which had a successful struggle against the Greek army on the Western Front, launched a general offensive on 26 August 1922 for a decisive victory. It resulted in the decisive victory of the Turkish army on 30 August, the Turkish army entered İzmir on 9 September and the Greeks left Anatolia on 18 September.

The victory of the Turkish army disrupted the plans of the Allied Powers in Anatolia and had a wide repercussions and took place in the press of many countries. This victory was also widely covered in the Soviet Russian press. The Russian press, which covered the National Struggle from beginning to end, carried the Great Offensive and its results to its pages. In our study; in this process, we will try to examine how the Soviet Russian press evaluated the Great Offensive and its results.

Keywords: Battle of Dumlupınar, Soviet Russia, Sovyet Rusia Press.

Büyük Taarruz Sürecinde ABD Basınında Yunan Propagandası ve Türk Zaferine Bakış

Mehmet Okur*

Özet

Avrupa'daki olumsuz Türk imajı aynı şekilde Amerika Birleşik Devletleri'ne de intikal etmiş, sömürgecilik faaliyetleri, milliyetçilik hareketleri ve bu iki unsurun kültürel temellerini oluşturan misyoner çalışmaları sonrasında ise hem Avrupa'da hem de ABD'de tam bir "Türk düşmanlığına" dönüşmüştür. Öyle ki Osmanlı Devleti'ndeki her bir azınlık olayları nedenlerine bakılmaksızın "Hristiyan katliamı", "Rum katliamı", "Ermeni katliamı" vb. şeklinde görülmüştür. Özellikle Yunanistan'ın kuruluşu kendilerinin mevcut durumlarını Helen medeniyetine borçlu olduklarına inandıkları Batı kamuoyu için ayrı bir önem arz etmiş, bu unsur tarafından Balkanlar ve Adalarda Türklere yapılan katliamları birer "hak arayışı", "özgürlük mücadelesi", "vatan müdafaası" olarak nitelemişlerdir.

I. Dünya Savaşı sonrası en güçlü devlet olarak ortaya çıkan ABD, Paris Barış Konferansı'nda Yunan iddialarının en büyük destekçisi olmuş, İzmir'in işgaline açık destek vermiştir. ABD basını uzun Yunan işgalini uzun bir süre "medeniyet savaşı" ve "asırlardır Türk baskısı altında yaşayan Yunan kökenli halkın kurtulma mücadelesi" olarak nitelerken Türk Milli Hareketi'ni ise "asi" ya da "eşkıya" olarak görmüştür. Şüphesiz basının bu yaklaşım ve haberlerinde ABD'deki Yunan propagandası büyük rol oynamaktaydı.

Ankara'da düzenli bir yönetimin kuruluşuna kadar devam eden bu yaklaşım Türk ordusunun cephelerde elde ettiği başarılar sonrası yavaş yavaş değişmeye başlamış, Türkler için de vatan mücadelesi başlıkları atılmaya, yorumlar yapılmaya başlanmıştır. Bu gerçek haberler dahi Yunan hükümetini bir hayli rahatsız etmiş, özellikle Sakarya yenilgisi sonrası endişeye kapılan Yunanistan ABD'de yoğun bir propaganda faaliyetine girişmiştir. Yunanistan Başbakanı Gounaris, Current History dergisinde kaleme aldığı makalede, Yunanistan'ın Anadolu'daki amaçlarını "Mustafa Kemal'e karşı özgürlük savaşı olarak nitelemekte ve ABD kamuoyunda Türkler lehine çıkan haberlere şaşırıldığını ifade etmekteydi. Gounaris, ABD'nin Sevr Antlaşması'nı destekleyen taraflardan biri olduğunu, kendilerinin de bu barış antlaşmasını tesis etmek için mücadele ettiğini söylemekte, haksız işgallerini ustaca gizlemekteydi.

* Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon/TÜRKİYE, m.okur@ktu.edu.tr ORCID: 0000-0002-8788-9038

Anahtar Kelimeler: Türk/Türkiye, Büyük Taarruz, ABD Basını, Yunan/Yunanistan, Propaganda.

The Greek Propoganda and Turkish Victory in the US Press During the Great Offensive Phase

Abstract

The negative Turkish image in Europe was also transferred to the United States of America. After the colonial activities, nationalist movements and the missionary work that formed the cultural foundations of these two elements, a complete “hostility to Turks” emerged both in Europe and the USA. So much so that each minority event in the Ottoman Empire was accepted as “Christian massacre”, “Greek massacre”, “Armenian massacre”, etc. regardless of their reasons. Especially the establishment of Greece had a special importance for the Western public opinion, which they believed to owe their current status to the Hellenic civilization. For this reason, they described the massacres committed against Turks in the Balkans and the Islands as a search for rights, a struggle for freedom, and a defence of the homeland.

The USA, which emerged as the most powerful state after the First World War, became the biggest supporter of the Greek claims at the Paris Peace Conference and gave overt support to the occupation of İzmir. While the US press described the long Greek occupation as a “war of civilization” and “the struggle for the liberation of the people of Greek origin who have lived under Turkish pressure for centuries”, they accepted the Turkish National Movement as “rebel” or “bandit”. In this approach and news of the press, Greek propaganda in the United States undoubtedly played a big role.

This approach, which continued until the establishment of a regular administration in Ankara, gradually began to change after the successes of the Turkish army on the fronts. After this process, “homeland struggle” titles were written and comments were made for Turks. Although this news was true, they greatly disturbed the Greek government. Greece, which got worried especially after the defeat of Sakarya, started an intense propaganda activity in the USA. In his article in Current History magazine, Greek Prime Minister Gounaris described Greece’s aims in Anatolia as “a war of freedom against Mustafa Kemal, and expressed his surprise at the news in favour of the Turks in the US public opinion. Gounaris stated that the USA was one of the parties supporting the Treaty of Sèvres, and that they were also struggling to establish this peace treaty, and skilfully concealed their unjust invasion.

Keywords: Turkish/Turkey, Great Offensive, U.S. Press, Greek/Greece, Propaganda.

Karagöz Karikatürlerinde Büyük Taarruz Başkomutanlık Meydan Muharebesi

Makbule Sarıkaya*

Özet

26-30 Ağustos 1922 tarihleri arasında yapılan Büyük Taarruz Başkomutanlık Meydan Muharebesi, Türk Kurtuluş Savaşı'nın önemli safhalarından biridir. Bu savaşın öncesi, süreci ve sonrası birçok bilimsel çalışmanın konusu olmuştur. Çalışmada basın kaynakları bağlamında Büyük Taarruz'un yansımaları mizahi boyutuyla Karagöz dergisindeki karikatürler üzerinden incelenmiştir. Tarih biliminin kaynaklarından biri olarak karikatürlerin dönemin tanıklığını yaparak savaşın seyrini görsel kayıtlarla okuyucusuna ulaştırması önemlidir. Aynı zamanda çizgilerin etkin mesajlarının hiciv sanatıyla birleştirilerek sunulduğu karikatürler, okuma-yazma dahi bilmeyene ulaşabilir netlikte bilgiyi aktarabildiği için oldukça etkindir. Bu yönüyle diğer basın kaynaklarından ayrılan karikatürler, Türk tarihinde uzun süre ve kesintisiz yayın yapan bir dergi olan Karagöz'den seçilmiş ve Büyük Taarruz süreci incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Taarruz, Karagöz, Karikatür, Yunan.

* Prof. Dr., Ardahan Üniversitesi, Ardahan İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ardahan/TÜRKİYE, makbulesarikaya@ardahan.edu.tr ORCID: 0000-0002-2676-6245

The Great Assault in Karagöz Caricatures

Abstract

The Great Offensive battle of the Commander in Chief, which took place 26-30 August 1922, is one of the important phases of the Turkish War of Independence. It has been the subject of many scientific studies before, during and after the war. In the study, the reflections of the Great Offensive in the context of press sources were examined through cartoons in Karagöz magazine with a humorous dimension. As one of the sources of the science of history, it is important that the cartoons witness the period and convey the course of the war to the reader with visual records. At the same time, the cartoons, in which the effective messages of the lines are combined with the art of satire, can reach even the illiterate and convey information with clarity. In this aspect, the cartoons that were separated from other press sources were selected from Karagöz, a magazine that has been publishing for a long time and uninterrupted in Turkish history, and the process of the Great Offensive was examined.

Keywords: The Great Offensive, Karagöz, Cartoons, Greek.

100. Yılın Penceresinden Bir Bakış:

Başkomutan Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Not Defterlerine Göre Sakarya Meydan Muharebesinden Büyük Taarruza Dair Görüş ve Değerlendirmeleri

Zekeriya Türkmen*

Özet

Türk İstiklâl Harbi'nin dönüm noktalarından biri olan Kütahya-Eskişehir bozgunu sonrası, Batı Cephesindeki Türk ordusunun Sakarya boylarına geri çekilmesi Büyük Millet Meclisinde hararetli tartışmalara yol açmıştır. Bu hararetli tartışmalar sırasında bütün sorumluluğu üzerine alan Mustafa Kemal ve Fevzi Paşalar meclis kürsüsünde neler yapılması gerektiği yolunda çareleri de dile getirmişlerdi. Mecliste hazırlanan başkomutanlık kanunu ile ordunun ve ülkenin sevk idaresi için bütün yetkiler üç aylığına 5 Ağustos 1921'de TBMM başkanı Mustafa Kemal Paşa'ya verilmiştir. Askerlik mesleğinden 8/9 Temmuz 1919'da istifasından iki yıl geçtikten sonra tekrar üniformayı giyen Mustafa Kemal Paşa 7-8 Ağustos 1921'de art arda yayımladığı on emirden oluşan Tekalif-i Milliye Emirleriyle ordu-millet dayanışmasına vurgu yaparak, Sakarya nehrinin doğusuna çekilmiş bulunan ordunun yeniden teçhiz edilmesi ve 100 km. uzunluğundaki cephe hattını muhkem bir şekilde tutmasını sağlamıştır.

Başkomutan olarak bütün yetki sorumluluğu üzerine alan Mustafa Kemal Paşa, geceli-gündüzlü 22 gün süren Sakarya Meydan Muharebesini zaferle sonuçlandırmıştır. "Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir, yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır" diyen Başkomutan, bir taraftan cephenin tozu-dumanı arasında orduyu sevk-idare ederken, diğer taraftan da devlet adamı sorumluluğu içinde cephe hattı ve gerisindeki gelişmeleri not defterine kaydederek kendisinden sonra tarih yazacak olanlara kaynak da bırakmıştır. Atatürk, Kurtuluş Savaşı dönemine ait not defterlerinde, Kurtuluş Savaşında gerçekleştirilen faaliyetlere dair görüşlerini kısa notlar halinde kaydetmiştir. Sakarya ve Büyük Taarruz dönemine ait olan küçük boy cep defterleri Genelkurmay ATASE Başkanlığı Arşivinde muhafaza edilmektedir. Bu defterlerde yer alan kayıtlar, tarafımızdan hazırlanan proje çerçevesinde bilimsel bir şekilde değerlendirmeye tabi tutularak anılan başkanlıkça 2003-2009 yıllarında 12 cilt halinde yayımlanmıştır.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, zturkmen@29mayis.edu.tr ORCID: 0000-0002-0938-0121

Bu bildiride Mareşal Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Kurtuluş Savaşı dönemine ait altı adet not defterinde yer alan bilgiler çerçevesinde Sakarya Meydan Muharebesinden Büyük Taarruz Zaferine uzanan döneme dair değerlendirmeleri ele alınacaktır. İngiliz tarihçi Thomas Carlyle'in "Dünya tarihi sadece ve sadece büyük adamların tarihidir," görüşünü de doğrular nitelikte bir kişilik olarak tarihi yapan ve yazdığı notlarla da daha sonra yazacak olanlara yön gösteren bir kişilik olarak Mareşal Gazi Mustafa Kemal Atatürk, bu bildiride incelemeye konu olan not defterlerinde de görüleceği üzere Sakarya Meydan Muharebesi ve Büyük Taarruz hareketi esnasında yaşananlara dair çok önemli mesajlar vererek devlet adamı sorumluluğunu yerine getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sakarya Meydan Muharebesi, Büyük Taarruz, Mustafa Kemal Paşa, Atatürk'ün Not Defterleri, Türk İstiklal Harbi, Büyük Zafer.

Looking Back on the Battle of the Sakarya and the Great Offensive Through the Notes of Gazi Mustafa Kemal Pasha on the Centenary of the Battle of the Sakarya

Abstract

The defeat on the battles of Kütahya-Eskişehir marks one of the crucial turning points in the history of the Turkish War of Independence. After the defeat the army took up new positions and this retreat caused a serious debate at the parliament in Ankara. during the debate at the parliament Mustafa Kemal and Fevzi Pashas informed the MPs about the military plans in the future. Mustafa Kemal Pasha took personal command of the army and for three moths all powers of the assembly were invested in him on August 5, 1921. Two years later, Mustafa Kemal Pasha wore his military uniform again, after his resignation from the Ottoman army on July 8/9, 1919. As soon as he became the commander in chief, Tekalif-i Milliye Orders were issued on August 7-8, 1921. Through the orders -including ten items- Mustafa Kemal Pasha emphasized the importance of solidarity between the army and the civil population; and one-third off all foodstuffs and farm animals and all available arms and munitions would be handled to the army. Also, the army would be equipped and fortified.

After 22-days of fighting, the Turkish army commanded by Mustafa Kemal Pasha won the battle of the Sakarya. Keeping this motto: "Writing history is as important as making history. If the writer does not remain true to the maker, then the unchangeable reality transforms into a confusing matter for humanity", in his mind, Mustafa Kemal believed in the importance of the primary accounts of the historical events,

thus he penned his experiences and views of the war; and left much valuable sources for the historians in the future. The notebooks including the views of Mustafa Kemal Pasha on the Battle of Sakarya and the Great Offensive are kept at the Turkish General Staff Military History Archives (ATASE). The notes recorded on these notebooks were translated from the Ottoman into Latin script as part of a project led by me and conducted between the years of 2003-2009, and the text were published in 12 volumes

In this paper, the period between the battle of the Sakarya and the Great Offensive will be discussed through the notes of Mustafa Kemal Pasha in six notebooks. And the aim of this paper to show how Mustafa Kemal Pasha commentated on the military and political events starting from the battle of the Sakarya to the end of the Great Offensive, the final victory of the Turkish army.

Keywords: Battle of the Sakarya, The Great Offensive, Mustafa Kemal Pasha, Atatürk'ün Not Defterleri, The Turkish War for Independence, The Great Victory.

Saltanatın Kaldırılmasının 100. Yılında Türk Basınında Rejim Tartışmaları (Kasım 1922- Ocak 1923)

Fevzi Çakmak*

Özet

Türk Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nın silahlı mücadele dönemi Mudanya Ateşkes Antlaşması ile sona ermiş; siyasi mücadele Lozan Barış Görüşmeleri ile devam etmişti. Lozan görüşmeleri öncesi yaşanan temsil sorunu ile birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisi 1 Kasım 1922 tarihinde almış olduğu 308 numaralı kararla Saltanatı kaldırırken, Hilafetin varlığını sürdürmesini kabul etmişti. Türk Devrim tarihinin önemli bir aşaması olan Saltanatın Kaldırılması ile birlikte

Türk basınında "rejim sorunu" tartışmaya açılmış; devletin kimliği ve devlet başkanının kim olacağı soruları gündeme gelmişti. Gazeteler ve gazeteciler bu soruları sütunlarına taşımış, görüş ve öneriler ortaya koymuştu. Meclis Başkanı ve Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa bu tartışmalara yön vermek, gelecekte yönetsel alanda yapılması planlanan değişimlere yönelik olarak kamuoyunu hazırlamak adına zaman zaman basına demeçler vermiş, özellikle İstanbul'da yayın yapan gazetelerin temsilcileriyle bir araya gelmişti. Ayrıca Gazi'nin yurtiçinde yapmış olduğu gezilerde iç siyasete yönelik verdiği demeçleri basında tartışma konusu olmuştu. Gazi'nin dışında dönemin önemli siyasi aktörleri de bu tartışmalarda rol almıştı.

Bu çalışmada Saltanatın kaldırılması sonrası Türk basınında yaşanan rejim tartışmaları, olumlu ve olumsuz görüşleri de içine alacak şekilde ve aktörleriyle ortaya konulacaktır. Çalışmanın temel kaynaklarını Hakimiyet-i Milliye, Anadolu'da Yenigün, Vakıf, Tevhid-i Efkar, Akşam, Renin, İleri gazeteleri oluşturmaktadır. Özellikle bu gazetelerin sahibi ve başyazarı olan gazetecilerin kaleme aldıkları yazılar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Basını, Saltanatın Kaldırılması, Rejim Tartışmaları.

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İzmir/TÜRKİYE, fevzi.cakmak@deu.edu.tr ORCID: 0000-0002-0030-400X

On the Centennial of the Abolition of the Sultanate Regime Discussions in The Turkish Press (November 1922-January 1923)

Abstract

Armed struggle of Turkish War of Independence had ceased by the signing of Mudanya Armistice. Political struggle would have then continued by the Lausanne Peace Conference. As the representation problem emerged right before the negotiations of Lausanne, Turkish Grand National Assembly abolished the Sultanate by the decree numbered 308 issued on October 1st, 1922 while agreeing on the Caliphate to continue its existence.

“Regime problem” in the Turkish press was brought to discussion after the Abolition of the Sultanate, and the questions about the identity of the state and who would be the leader of the state became the agenda. Newspapers and reporters brought up these matters in their columns and presented opinions and suggestions. The speaker of the Assembly and Chief Commander Gazi Mustafa Kemal Paşa gave statements to the press and set up meetings with the representatives of the newspapers, especially of those in circulation in İstanbul, with intent to shape the discussions and conciliate the public opinion towards the planned changes which would be executed in governance in the future. Besides, the press statements concerning domestic politics given by Gazi during his domestic visits brought up as discussion topics in the press. Apart from Gazi, important political actors of the period also took part in these discussions. In this study, the regime discussions in the Turkish press after the abolition of the Sultanate will be revealed with all its aspects and actors including the positive and negative opinions. Hakimiyet-i Milliye, Anadolu’da Yenigün, Vakit, Tevhid-i Efkar, Akşam, Renin, İleri newspapers constitute the main resources of this study. Especially the articles written by the journalists, the ones being the owners and editor in chiefs of those newspapers, will be compiled and evaluated.

Keywords: Turkish Press, Abolition of the Sultanate, Regime Discussions.

Nikolay Georgiyeviç Korsun'un Milli Mücadele ve Gazi Mustafa Kemal Paşa ile İlgili Akademik Çalışmaları

Cavid Qasimov*

Özet

Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve Türk halkının Gazi Mustafa Kemal Paşa önderliğinde emperyalist güçlere karşı çeşitli cephelerde mücadele yaparak başarılı olması yerli ve yabancı tarihçilerin ilgi odağına çevrilmiş ve bu konuda çeşitli akademik çalışmalar yapılmıştır. Gazi Mustafa Kemal Paşa önderliğinde yapılan Milli Mücadele Sovyetler Birliği'nin çeşitli akademik kurumlarında görev yapan araştırmacıların daha çok ilgi odağına çevrilmiştir. Özellikle de Sovyetler Birliği'nin askeri tarihçileri tarafından Milli Mücadelenin önderi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ister Birinci Dünya Savaşı, isterse de Milli Mücadele dönemindeki askeri faaliyetleri kapsamlı şekilde irdelenmiştir. Sovyetler Birliği'nde bu alanda çalışmalarıyla daha çok askeri tarihçi Nikolay Georgiyeviç Korsun bilinmektedir. 1930-50'li yıllarda Sovyetler Birliği'nin Furunze Askeri Akademisinde görev yapan Nikolay Georgiyeviç Korsun Birinci Dünya Savaşı ve Milli Mücadele sırasında yapılan savaşlarla ilgili çeşitli kitap ve makale yayınlayan Korsun, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın savaşlardaki askeri planları taktiksel ve strateji bakımından incelemiştir.

Nikolay Georgiyeviç Korsun, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele sırasındaki askeri faaliyeti ile ilgili daha çok önemli çalışmalar yapmıştır. Kendisi özellikle de "1919-1922 yılları Yunan-Türk Savaşı" (Греко-турецкая война 1919-1922 гг.) isimli monografisinde Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele sırasında işgalci yunan ordusuna karşı uygulamış olduğu "Büyük Taaruz Planı"nı taktiksel ve strateji bakımından incelemiştir.

03-07 Ekim 2022 tarihinde Türk Tarih Kurumu tarafından yapılacak olan "XIX. Türk Tarih Kongresi"ne sunmak istediğim bildiride ünlü Sovyet askeri tarihçi Nikolay Georgiyeviç Korsun'un Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın askeri yönü ile ilgili yapmış olduğu akademik çalışmalarla ilgili bilgi vermeyi amaçlıyoruz.

Anahtar Kelimeler: Nikolay Georgiyeviç Korsun, Gazi Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele.

* Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Van/TÜRKİYE, cavidqasimov@yyu.edu.tr

Academic Studies of Nikolay Georgievich Korsun on the National Struggle and Gazi Mustafa Kemal Pasha

Abstract

The collapse of the Ottoman Empire and the success of the Turkish people by fighting against the imperialist powers on various fronts under the leadership of Gazi Mustafa Kemal Pasha have been turned into the focus of attention of local and foreign historians and various academic studies have been carried out on this subject. The National Struggle led by Gazi Mustafa Kemal Pasha became the focus of attention of researchers working in various academic institutions of the Soviet Union. In particular, the military activities of Gazi Mustafa Kemal Atatürk, the leader of the National Struggle and the founder of the Turkish Republic, during the First World War or the National Struggle, have been extensively studied by the military historians of the Soviet Union. Military historian Nikolay Georgievich Korsun is mostly known for his work in this field in the Soviet Union.

Nikolay Georgievich Korsun, who served at the Furunze Military Academy of the Soviet Union in the 1930s-50s, published various books and articles about the wars during the First World War and the National Struggle, and examined Gazi Mustafa Kemal Pasha's military plans in the wars tactically and strategically. Nikolay Georgievich Korsun made more important studies on the military activity of Gazi Mustafa Kemal Pasha during the National Struggle. In particular, in his monograph titled "GreekTurkish War of 1919-1922" (Греко-турецкая война 1919-1922 гг.), the "Great Offensive Plan" implemented by Gazi Mustafa Kemal Pasha against the invading Greek army during the National Struggle, tactically and strategically. examined.

The "XIX. In the paper that I want to present to the Turkish History Congress, we aim to provide information about the academic studies of the famous Soviet military historian Nikolay Georgievich Korsun on the military aspect of Gazi Mustafa Kemal Pasha.

Keywords: Nikolay Georgievich Korsun, Gazi Mustafa Kemal Pasha, National Struggle.

Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinde Mülteciler ve Salgın Hastalıklar Hakkında Fransız Ordusu Baştabibi Mösyö Dr. Cartine'in Tespitleri

Ferruh Kayalan*

Özet

Lozan Antlaşması neticesinde 30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ve Yunanistan arasında Türk-Yunan nüfus mübadelesine ilişkin sözleşme ve protokol imzalandı. Kabul edilen söz konusu mübadele sözleşmesine göre İstanbul'da yaşayan Ortodoks Rumlar ile Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türkler mübadelenin dışında tutularak geri kalan ahalinin mübadelesine 1 Mayıs 1923'ten itibaren başlanması planlandı. Bununla beraber sözleşmenin hükümlerinin uygulanabilmesi için iki ülke tarafından ortak bir komisyon teşkil edildi. Bu komisyona Muhtelit (Karma) Mübadele Komisyonu adı verildi. Muhtelit Mübadele Komisyonunun amacı karşılıklı göçü denetlemek, mübadillerin taşınır ve taşınmaz mallarının kayıtlarını tutmak ve mübadelenin organizasyonunu sağlamaktır. Adı geçen komisyonun yapacağı harcamaların Türk ve Yunan Hükümetleri tarafından finanse edileceği Mübadele Sözleşmesinde hüküm altına alındı. Bununla beraber komisyonun alacağı kararlar her iki ülke açısından bağlayıcı olacaktı. Muhtelit Mübadele Komisyonu dördü Türk, dördü Yunan ve üçü de bağimsiz ülkelerden katılacak olan üyelerden oluşacaktı. Toplamda 11 üyeden meydana gelen Komisyonun başkanlığı tarafsız ülkelerin üyeleri arasında dönüşümlü olarak icra edilecekti. Böylesine önemli bir görevi icra edecek olan Muhtelit Mübadele Komisyonu görevini yapar iken işin ehli ve konusunda mütehassıs kişilerin düzenledikleri raporlardan da yararlandı. Bu raporlar komisyon üyeleri tarafından düzenlendiği gibi komisyon dışından kişiler tarafından da düzenlenmiştir. Söz konusu raporlardan biri de araştırmalarımız sonucu devlet arşivlerinden bulundu. Bu rapor Fransız Ordusu Baştabibi Mösyö Dr. Cartine tarafından kaleme alınmış olup, Osmanlı Türkçesine aktarılmıştır. Raporda Yunanistan'da Türk-Yunan nüfus mübadelesi esnasında salgın hastalıklar, mültecilerin durumu ve sağlıklı bir mübadele için alınması gereken tedbirler hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. İşte biz bu bildiride söz konusu rapor üzerinden hem Türk-Yunan nüfus mübadelesinin salgın hastalıklar bağlamında hangi şartlar altında gerçekleştiğini görmeye hem de mübadele şartlarında Yunanistan'daki ortamı Türk mübadiller açısından değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Mübadele, Salgın Hastalıklar, Mülteci.

* Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Balıkesir/TÜRKİYE, ferruh.kayalan@balikesir.edu.tr ORCID: 0000-0003-0544-0454

Determinations of Chief Medical Officer of the French Army Monsieur Dr. Cartine on Refugees and Epidemics in the Turkish-Greek Population Exchange

Abstract

As a result of the Treaty of Lausanne, on January 30, 1923, a convention and protocol was signed between Turkey and Greece on the Turkish-Greek population exchange. According to the agreed exchange convention, excluding Orthodox Greeks living in Istanbul and Muslim Turks living in Western Thrace from the exchange, it was planned to start the exchange of the remaining population as of May 1, 1923. However, a mixed commission was formed by the two countries in order to implement the provisions of the convention. This commission was called the Mixed Exchange Commission. The purpose of the Mixed Exchange Commission was to control the mutual immigration, to keep the records of the movable and immovable properties of the exchangers and to organize the exchange. It was stipulated in the Exchange Agreement that the expenses of the said commission would be financed by the Turkish and Greek Governments. Also, the decisions of the commission would be binding on both countries. The Mixed Exchange Commission consisted of four Turkish, four Greek members and three members from neutral countries. The presidency of the Commission, which consisted of 11 members in total, was to be exercised alternately between the members of neutral countries. The Mixed Exchange Commission, which carried out such an important task, also benefited from the reports prepared by the experts while performing its duty. These reports were prepared by the members of the commission as well as by the people outside the commission. One of the reports in question was found in the state archives as a result of our research. This report was written by Chief Medical Officer of the French Army Monsieur Dr. Cartine and translated into Ottoman Turkish. The report included detailed information about epidemics, the situation of refugees and the measures to be taken for a healthy exchange during the Turkish-Greek population exchange in Greece. In this paper, we will try to see under which conditions the Turkish-Greek population exchange took place in the context of epidemics, and to evaluate the environment in Greece in terms of Turkish refugees in the exchange conditions.

Keywords: Turkey, Greece, Exchange, Epidemics, Refugee.

Kurtuluş Savaşı'nda İaşe: TBMM Zabıt Cerideleri Ekseninde Bir Değerlendirme (1920-1922)

Ali Kaşıyüğü*

Özet

Türk Kurtuluş Savaşı hakkında bugüne kadar birçok eser kaleme alınmıştır. Bu çalışmaların ağırlık noktasını siyasi ve askeri konular oluşturmaktadır. Ancak son dönemlerde yapılan çalışmalara bakıldığında farklı konuların da ele alındığı görülmektedir. Bu konulardan birisi de ordunun lojistik yönü yani ikmal faaliyetleridir. Buna rağmen bazı tezler dışında ikmal faaliyetlerine sınırlı sayıda eserde yer verilmiştir. Lojistik faaliyetlerden birisi olan iaşe meselesine ise satır aralarında ya da alt başlıklarda kısaca değinilmiştir. Oysa cephe kadar cephe gerisinde yürütülen faaliyetlerin ne kadar önemli olduğunu şüphesiz herkes takdir edecektir. Dolayısıyla hazırlanan mevcut çalışma ile TBMM Zabıt ceridelerine göre iaşe meselesi ele alınacaktır.

Düzenli orduya geçilene kadar milli mücadele malum olduğu üzere düzenli birliklerle beraber Kuva-yı Milliye birlikleri tarafından yürütülmekte ve ihtiyaçları halk tarafından karşılanmaktaydı. TBMM'nin açılmasından sonra Kuva-yı Milliye birlikleri düzenli ordu emrine alınmış ve işleri hükümet tarafından karşılanmaya başlamıştır.

TBMM Zabıt Ceridelerine bakıldığında iaşe meselesine yönelik birçok oturumun yapıldığı ve iaşe meselesinin ilk ele alınan konular arasında yer aldığı görülmektedir. Temelde ordunun iaşesi öncelikli olmakla birlikte yalnızca ordunun iaşesi değil aynı zamanda halkın da iaşe durumu zaman zaman görüşülmüş ve konuya ilişkin çözüm yolları aranmıştır. Bazen muhacirlerin iaşesi, bazen halkın iaşesini temin için heyetlerin oluşturulması, bazen yardıma muhtaç ailelerin iaşesi, bazen öğretmen okulları (Darülmuallimin) öğrencilerinin iaşesi, bazen askerlerin binek hayvanlarının iaşesi, bazen de esirlerin iaşesi gibi birçok konu görüşülmüştür.

Çalışmada Meclis zabıt cerideleri başta olmak üzere arşiv belgeleri, gazeteler, tetkik eserler ile hatıratlar ekseninde bir tahlil ve değerlendirme yapılacaktır. Daha önce bu konuda mevcut bir çalışmanın bulunmaması göz önüne alınarak hazırlanacak çalışmanın dönemin aydınlatılması noktasında alana katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Paşa, Kuva-yı Milliye, TBMM, Zabıt Cerideleri (Tutanaklar), İaşe.

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Adıyaman/TÜRKİYE, asodo0809@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5086-5091

Subsistence in the War of Independence: An Evaluation on the Axis of the TBMM Minutes (1920-1922)

Abstract

Many works have been written about the Turkish War of Independence. The focus of these studies is on political and military issues. However, when the recent studies are examined, it is seen that different issues are also discussed. One of these issues is the logistics aspect of the army, namely the supply activities. However, except for some theses, supply activities have been included in a limited number of works. The issue of subsistence, which is one of the logistics activities, is briefly mentioned between the lines or in the sub-titles. However, everyone will undoubtedly appreciate how important the activities carried out behind the front are as much as the front. Therefore, the issue of subsistence will be discussed according to current study prepared and the minutes.

Until the transition to the regular army, the national struggle, as it is known, was carried out by the Kuva-yı Milliye units together with the regular units and their needs were given by the people. After the opening of the TBMM (Turkish Grand National Assembly), the Kuva-yı Milliye units were taken under the command of the regular army and their food began to be given by the government.

When we look at the Minutes of the Grand National Assembly of Turkey, it is seen that many sessions were held on the issue of subsistence and the issue of subsistence was among the first issues to be discussed. Basically, the subsistence of the army was a priority, but not only the subsistence of the army but also the subsistence of the people was discussed from time to time and solutions were sought regarding the issue. Many issues were discussed, such as the sustenance of the refugees, sometimes the establishment of committees to provide the food of the people, sometimes the food of the families in need, sometimes the food of the students of teacher schools (Darülmuaallimin), sometimes the food of the soldiers' riding animals, and sometimes the food of the prisoners.

In the study, an analysis and evaluation will be carried out on the axis of especially the minutes of the Assembly, archival documents, newspapers, research works and memoirs. Considering that there is no existing study on this subject before, it is anticipated that the study to be prepared will contribute to the field at the point of clarify the period.

Keywords: Mustafa Kemal Pasha, National Forces, TBMM, Minutes, Subsistence.

Amerikan Kaynaklarına Göre Balkan Antantında Türkiye'nin Rolü

Hikmet Öksüz*

Özet

Birinci Dünya Savaşından sonra yapılan barış antlaşmaları Avrupa'da huzuru sağlayamamıştır. Almanya'nın "Hayat Sahası" ve İtalya'nın "Bizim Deniz" politikaları gerek Avrupa'da gerekse Akdeniz'de yayılmacı faaliyetlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aynı zamanda savaştan yenik çıkan Avusturya, Macaristan, Bulgaristan gibi devletlerin barış antlaşmalarından memnun olmayışı ve sınırları konusundaki revizyonist beklentileri kıtada güvenlik arayışına yol açmış ve denge kurma çabaları başlamıştır. Bu kapsamda savaş sonrasında Küçük Antant, Briand-Kellog Paktı, Dört Güç Paktı gibi paktlar kurulmuştur. Avrupa'da bu paktların kurulması, Balkan ülkeleri arasında da bir ittifakın faydalı olacağı inancını oluşturmuştur. Bu anlayışın sonucunda 9 Şubat 1934'te Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında Balkan Antantı kurulmuştur. Amerikan arşiv belgeleri ve gazetelerine göre Türkiye, Bulgaristan'ın da paktta yer alması adına çalışmış ve bazı istisnalar dışında statükonun korunması yolunu izlemiştir. Türkiye, dünya barışı için izlediği politikaya paralel olarak Balkan Antantı ile birlikte olası bir savaş zamanında sınırlarını güvence altına almak istemiştir. Kendi gücünü yükseltirken hem batıda hem de doğuda paktlara katılarak büyük güçlerden bağımsız bir güvenlik politikasını benimsemiştir. Balkan Antantının katılımcılarına olan faydaları kadar zayıflıklarının da yer aldığı Amerikan kaynaklarına göre üye olan her ülkenin bu pakttan beklentisi farklıydı. Türkiye'nin beklentisi; Küçük Antanta karşı denge kurmak, Ege'deki Yugoslav baskısını azaltmak, Balkan yarımadasını güçlendirerek büyük güçlerin çatışma alanının dışında tutmaktır. Ayrıca Boğazların statüsünün değiştirilmesinde Balkan ülkelerinin desteğini sağlamayı, bu ülkeler arasında yapılan ikili antlaşmalar gibi konularda söz sahibi olmayı da hedeflemiştir. Türkiye'nin yaşanan tüm olumsuz gelişmelere rağmen Balkan Antantında oynadığı rol, ittifakın baş savunucusu olmak istediğini göstermektedir. Bu politikalar yıllık raporlarla ABD tarafından yakından takip edilmiş, Amerikan basınında da sıklıkla yer almıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Balkan Antantı, Amerikan Kaynakları.

* Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon/TÜRKİYE, h.oksuz@ktu.edu.tr ORCID: 0000-0002-3957-9174

Turkey's Role in the Balkan Entente According to the American Sources

Abstract

The peace treaties concluded after the First World War did not bring Europe the intended peace. The 'Lebensraum' policy of the Germans and the 'Mare Nostrum' policy of the Italians caused irredentist claims both in the Continental Europe and in the Mediterranean region. Likewise, the defeated nations of the 'Great War' such as the Austrians, Hungarians and Bulgarians were not happy with the peace treaties dictated on them, and thus, began to nurture revisionist expectations. This atmosphere in Europe during the 1920s caused the need for more international security and the attempts to find a new 'balance of power' began in Europe towards the end of the decade. In this context, initiatives such as Little Entente, Briand-Kellogg Pact and Four Powers Pact were formulated. The founding of these pacts in Europe helped the Balkan nations to develop an understanding towards similar initiatives. The rapprochement between the Balkan nations of Turkey, Greece, Yugoslavia and Romania bore its fruit with the signing of a Balkan Entente on February 9, 1934. In this re-investigation of the Entente, we followed the American archival documents and newspapers who posited relentlessly that Turkey was an ardent follower of the status quo of the time and to this end worked hard to include the neighboring Bulgaria in the pact. Throughout the 1930s, Turkey strove for world peace and in accordance with this foreign policy understanding, it sought ways to protect its borders in case of a regional or world war. The young state followed an independent foreign policy outside the aegis of the Great Powers while developing its power inside its territories and by forming and joining regional pacts both with its Eastern and Western neighbors. According to the American sources, of these pacts, the Balkan Entente involved nations each of whom had different expectations from joining such a pact. These sources indicated the pros and cons of joining such a pact that would determine the strength and weakness of the pact. Turkey's expectations were to establish a new base of balance against the Little Entente, to lessen the Greek pressure in the Aegean Sea and to keep the Balkans away from becoming another war arena of the Great Powers by strengthening the region politically and diplomatically. Turkey also had the aims of securing the support of the Balkan nations in changing the status of the Straits and having a say in the bilateral agreements of between these nations. Despite all negative developments, the role played by Turkey in the formation of the Balkan Entente indicated that the young state wanted to become the main advocate of the alliance. The policies of Turkey were closely followed by the American diplomats and correspondents in their annual reports and in the American press.

Keywords: Turkey, Balkan Entente, American Sources.

Türk Dış Politikasında Hatay'ın Türkiye'ye Katılmasıyla İlgili Yeni Bir Yaklaşım: Revizyonizm ve Anti-Revizyonizme Karşı Pragmatik Reformizm Önermesi

Soyalp Tamçelik*

Özet

Bu çalışma, Hatay'ın Türkiye'ye ilhak edilmesiyle ve erken Cumhuriyet döneminin dış politika yönetimiyle ilgilidir. Araştırmamızın temel amacı; Türkiye'nin uluslararası sistemdeki gelişmeleri göz önüne aldığını, bölgesel ve küresel güçleri tehdit etmeden Hatay'ı ilhak ettiğini ve Atatürk'ün bununla ilgili politikalarını belirlerken dengeleyici ve proaktif siyaseti, meşrulaştırıcı bir özellik olarak kullandığını göstermektir.

Türk Dış Politikası'nda (TDP) Atatürk ile birlikte uygulamaya konan ana akım uygulamalarında ulusal ve uluslararası konjonktürü müsavileştirerek Hatay'ın bölgesel, kurumsal ve kimlik olarak Türkiye'ye ilhak edildiği varsayımına dayanmaktadır. Özellikle Atatürk döneminde Hatay'ın ilhak öncesi alınan birçok kararın, Anavatan'a ilhakında etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Bu araştırma, Yapısalcı-Foksiyonalist bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Ancak metinde, süreç analizine dair bir yöntem uygulanmıştır. Geleneksel hadise naklinin yerine, daha çok analitik tarih anlayışı ikame edilmiş ve metin, ulusal/uluslararası faaliyetleri bir arada değerlendiren bir tarih anlayışıyla betimlenmiştir.

Araştırmada; TDP'de "statükoculuk" veya "anti-revizyonizm" anlayışı ile 1936'da Montrö Antlaşması'nın ve 1939'da Sancak/Hatay'ın Anavatan'a ilhakının açıklanmayacağı, ancak ülke topraklarını genişletme amacıyla "revizyonist" bir faaliyet olarak da değerlendirilemeyeceği göz önüne alındığından, her iki faaliyeti de izah eden yeni bir kavramın olması gerektiği görüşünden hareketle "pragmatik reformizm" kavramıyla izah edilebileceği sonucuna varılmıştır. Buna göre TDP'yi analiz ederken uluslararası sistemde yaşanan değişimi kendi ulusal hedeflerine ulaşmak için kullanan Türkiye; "pragmatik", Lozan dengesiyle oluşan normatif düzeni (form) bozmadan uluslararası düzenlemelerle kendi ulusal çıkarlarını iyileştirmesiyle "reform" ettiği değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Mustafa Kemal Atatürk, Hatay (Sancak), Statükocu(luk), Revizyonizm/Anti-revizyonizm, Pragmatik Reformizm.

* Prof. Dr., Ankara Hacıbayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, t.soyalp@hbv.edu.tr ORCID: 0000-0002-2092-8557

New Analysis Regarding the Reunification to the Homeland of Hatay to Turkey: “Pragmatic Reformism” Against Revisionism and Anti-Revisionism in the Turkish Foreign Policy

Abstract

This research is based on reunification to the homeland of Hatay to Turkey and management of foreign policy of early Republican period. The aim of the paper is to indicate that Turkey annexed Hatay taking into account the developments that have been seen in the international system without threatening regional and global powers. It has also been tried to show that regarding reunification to the homeland, Atatürk used his balancing and proactive politics to determine this policy by utilizing it like a legalised specification.

In the main stream implementations that came with Atatürk in the foreign policy of Turkey, reunification to the homeland of Hatay to Turkey as a regional, institutive and identity was realized by balancing national and international conjuncture. Specially in the period of Atatürk some decisions that have been made before reunification to the homeland, had huge impact on reunification to the homeland of Hatay to Homeland.

This research has been viewed by the structuralist-functional perspective. It was attempted to utilize analytical history and the paper is depicted by evaluating national and international activities all together.

Status quo or anti-revisionism in the Turkish Foreign Policy, cannot be defined by the 1936 Treaty of Montreux or with the reunification to the homeland of Sancak/Hatay to Motherland in 1939, and it also cannot be considered a “revisionist-activity with the aim of expanding the country’s territory. Therefore, as a conclusion it was tried to define both perceptions with the concept of pragmatic reformism. Due to this Turkey that uses international changes that happening in order to achieve his goals acting “pragmatic” and Turkey’s “reform” is being evaluated by enhancing his national interests without subverting normative order that has been comprised by Lausanne.

Keywords: Turkish Foreign Policy, Mustafa Kemal Atatürk, Hatay (Sanjak/Sandjak), Status Quo, Revisionism/Anti-Revisionism, Pragmatic Reformism.

Selahattin Ülkümen: Milletler Arasında Dürüst

Yücel Güçlü*

Özet

Kudüs'teki Holokost Şehitleri ve Kahramanları Otoritesi (Yad Vaşem) tarafından "Milletler Arasında Dürüst" tanınan tek Müslüman diplomat Selahattin Ülkümen'dir. Holokost alanındaki dünya literatürünün her geçen gün hızla artmasına rağmen Türkiye'nin Türk ve Avrupalı Yahudileri Nazi zulmünden kurtarması hakkındaki Türkçe yayınlar nispeten azdır. Bu durum Holokost'ta Türkiye'nin rolü üzerine araştırma yapan yabancı uzmanların konuya dair sınırlı, anakronik ve bazen da yanlış yorumlar yapmalarına yol açmaktadır. O tarihe kadar adı duyulmamış olan Ülkümen 26 Haziran 1990'da Temmuz 1944'te Rodos'ta Konsolos iken kırkiki Yahudinin hayatını kurtardığı için Yad Vaşem'ce "Milletler Arasında Dürüst" unvanıyla onurlandırılmasından sonra birden Türk ve uluslararası kamuoyunda tanınmaya başlanmıştır. Ülkümen'in kurtardığı Yahudilerin sadece onüçü Türk uyruklu olup yirmidokuzu İtalyan yurttaşydı. Nazi zulmünden kaçmaya çalışan Yahudilerin hayatını, kendi hayatını tehlikeye atarak, kurtardığı için Birleşmiş Milletler ve diğer birçok kuruluşça da onurlandırılmıştır. 15 Mayıs 2001'de Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığınca Üstün Hizmet madalyasıyla taltif edilmiştir. Bununla birlikte, Ülkümen üzerine gerek Türk gerek yabancı dillerde herhangi bir kitap veya akademik makale yazılmamıştır. Ülkümen'in hikayesi İkinci Dünya Savaşı Türk tarihinin önemli fakat çok az bilinen bir vechesini teşkil etmektedir. Ülkümen layık olduğu ilgi ve değere henüz mazhar olmamış bir kişidir. Gerek Türkler gerek yabancılar onun cesareti, fedakarlığı ve insancılığı hakkında şimdiye kadar sadece birkaç sayfa yazmakla yetinmişlerdir.

Temmuz 1944'te Naziler Rodos'daki onaltı yaş üstündeki bütün Yahudi erkeklerinin kimlik ve çalışma kartlarıyla birlikte "civardaki küçük bir adaya nakl olunmak üzere" (gerçekte Auschwitz-Birkenau ölüm kampındaki gaz odalarına gönderilmek için) bulunmalarını emrederler. Durumun vahametini anlayan Konsolos Selahattin Ülkümen Türk Yahudilerinin hayatlarını kurtarmak amacıyla Nazi işgal komutanı Korgeneral Ulrich Werner von Kleemann nezdinde müdahalede bulunur. Von Kleemann ilk önce, uyruğuna bakılmaksızın, her Yahudinin Yahudi olduğunu ve toplama merkezlerine gitmeleri gerektiğini söyleyip Yahudilerin hiçbirini serbest bırakmak istemez. Ülkümen de cevaben Türk hukukunda bütün yurttaşların eşit olduğunu be-

* Doç. Dr., Dışişleri Bakanlığı, Araştırma Genel Müdürlüğü, Ankara/TÜRKİYE, yucel.guclu@mfa.gov.tr

yanla Yahudi, Hıristiyan, Müslüman diye ayırım yapılmadığını belirtir. Adı geçen, von Kleemann’a ayrıca “Türk Yahudilerini serbest bırakmazsa durumu Hükümetine ileteceğini, bunun da uluslararası bir olaya neden olacağını” ifade eder. Nazi komutan bu durumda muvafakatini bildirir.

Almanların bu şekilde hareket etmelerinin saikinın ülkelerinin Türkiye ile mevcut diplomatik ve ekonomik ilişkilerinin haleldar olmasını istemediklerinden kaynaklandığı açıktır. Almanya’nın İkinci Dünya Savaşının çıkmasından beş ay önce Ankara’ya Franz von Papen çapında bir büyükelçi ataması bu ülkenin Türkiye ile ilişkilerine ne kadar çok önem atfettiğinin bir göstergesidir.

Ülkümen Rodos’ta yaptıklarıyla hiçbir zaman övünmeyen sessiz ve mütevazı bir kişilik profili sergilemiştir. Sorulduğunda sadece insanlık görevini yaptığını söylemekle yetinmiş ve hayatı geri dönüp bir kere daha yaşasam aynı şeyleri yaparım demiştir. Ne İkinci Dünya Savaşı sırasında ne de sonraki yıllarda kendisinden söz etmemiştir.

Ülkümen kendisine verilen görev ve sorumlulukları şıarı olan dürüstlük, sadakat ve fedakarlıkla çalışarak gerektiğinde, Rodos’ta olduğu gibi, hayatını istihkar etmek suretiyle yerine getirmiştir. Cesareti, ataklığı, azmi ve kendine güveniyle tanınan Ülkümen içten bir tutku haline getirdiği doğruların ve ideallerin peşinde gitmiştir. Devamlı olarak hakkı arayan bu kişi olumsuzluklar ve engellerle karşılaştığında bunların üzerine gitmekten çekinmemiştir.

Ülkümen’in insancıl dünya görüşünün şekillendirilmesinde devleti ebed müddet töresinin enginliklerinde yatan mazlumu ve mağduru koruma duygusunun, köklü aile geleneklerinin, doğup büyüdüğü ortamın ve sağlam eğitiminin etkili olduğu söylenebilir. Vicdanın sesini dinleyerek giriştiği teşebbüsler sonucu Rodos’ta Nazi zulmünden kurtardığı insanların her vesileyle dile getirdikleri şükran ve minnet dolu sözleri onun için en büyük ödül olmuştur. Türkiye’nin bu eşsiz değeri yaptıklarıyla insanlık anılarında yaşayacaktır. Bu bildirinin hazırlanışı Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ve Yad Vaşem arşiv belgelerine, anı kitaplarına, kişisel mülakatlara ve diğer tamamlayıcı ikinci el kaynaklara dayandırılmıştır. Gözlem ve yargıların yoğunluğunda bütün bunlar ayrı ayrı gözden geçirilmiş, ayrı ayrı etkilerini yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Selahattin Ülkümen, Yahudiler, Naziler, Rodos.

Selahattin Ülkümen: Honest Among Nations

Abstract

The history of the Holocaust is far from complete. Even with more than seven decades of Holocaust research and writing behind us, there are many specialist topics within Holocaust historiography that have not been dealt with in detail, including the role of Turkey. Little has been written in Turkish about the subject. This has caused the researchers of the Holocaust in other countries to often include limited, outdated, and sometimes incorrect data about Turkey in their studies. Within the flood of publications on Holocaust history that has been rising since the 1990s and which has maintained its momentum ever since, studies on the role of Turkey remains comparatively underexplored. Selahattin Ülkümen, a Turk, is the only Muslim diplomat who thus far is designated as “Righteous Among the Nations” by the Yad Vashem (the Holocaust Martyrs and Heroes Authority) in Jerusalem for saving at his risk the lives of forty-two Jews in Rhodes from the Nazis in 1944. Thus momentarily thrust into prominence, he excites a certain curiosity. However, current scholarship has failed to reveal a single monograph or even an article in periodical literature on him. Neither Turk nor Westerner has devoted more than a few pages to his exploits. References to him in other sources are slight and fall short of explaining a satisfactory explanation of his deeds. The remarkable story of Ülkümen is an important but little-known aspect of Turkish history in the Second World War period.

In July 1944, the Nazis ordered all 1,700 Jews in Rhodes to report for “temporary transportation to a small island nearby,” but in reality, it was to send them to the gas chambers at Auschwitz-Birkenau. Ülkümen intervened with the Nazi commander Lieutenant General Ulrich Werner von Kleemann. Because Turkey was on neutral terms with Germany, Ülkümen argued that any harm to a Turkish citizen would violate the terms of neutrality and demanded that the Nazis release all Turkish citizens in their possession, whatever their race or religion. As a result of his tireless efforts, von Kleemann resented, releasing forty-two Jews for whom Ülkümen had lobbied for. Only thirteen of these survivors were actually Turkish citizens; the remaining survivors were of Italian nationality.

Ülkümen had no particular ties to the Jewish people. He risked his life for reasons of conscience, to uphold human rights on universal principles. His background and upbringing in a diverse locality served to ingrain within him a deep sense of racial and religious tolerance.

Ülkümen was a godsend to Turkish Jews in Rhodes in their hour of need. He was one of those rare individuals who combined deep compassion with extraordinary courage, going way beyond his ordinary duty to risk his own existence in order to save lives, if he could. Ülkümen's humanitarian work was just one instance, of the Turkish State and Turkish diplomats abroad refusing to be bystanders to war crimes and aiding and rescuing Jews from their intended fate at the hands of the Nazis. Turkish neutrality left it strategically and almost uniquely situated geographically to provide help to Jews suffering from Nazi oppression during the Second World War.

Ülkümen never sought recognition for his bravery during the war years, and it was hardly ever mentioned. He never expected rewards and citations. He, presumably did not think his behavior exceptional but simply that of a normal human looking after his fellow man as a natural duty. There lay his great modesty that was recognized by others. After the war he carried on with his career as if he had done nothing special.

Here an attempt is made to fill this historiographical void. The work draws on the previously unused files of the Turkish Ministry of Foreign Affairs, the Yad Vashem Archives, and the available primary and secondary sources in Turkish, English and French languages.

Keywords: Selahattin Ülkümen, Jewry, Nazis, Rhodes.

Musul Meselesi'nde Macar Bir Diplomat: Kont Pál Teleki ve Musul Meselesindeki Rolü

Müjdat Karagülmez*

Özet

Musul, sahip olduğu ekonomik ve stratejik konumuyla tarih boyunca çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde kalan şehir, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından imzalanan Mondros Mütarekesi'nden (30 Ekim 1918) sonra hukuksuz şekilde İngiliz işgaline uğramıştır. İngilizler, savaş öncesinde bölgede zengin petrol yataklarının keşfi nedeniyle Musul ve çevresindeki emperyalist siyasetini devreye sokmuştur. Ancak Mondros Mütarekesi ile Anadolu'nun işgal edilmesine karşı Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Türk halkının bağımsızlık savaşını başlatması, İngilizlerin Musul'daki politikasını sekteye uğratmıştır. Musul, İstanbul'da toplanan Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nde alınan karara göre Misâk-ı Milli sınırları içerisinde yer alan bir Türk şehri olarak tüm dünyaya deklare edilmiştir.

Milli Mücadele'de, Türk ordusunun Yunanları mağlup etmesinden sonra Mudanya Mütarekesi imzalanmış ve ardından Lozan Barış Antlaşması ile savaş sona ermiştir. Musul'dan vazgeçmek istemeyen İngiltere, Lozan'da Türk heyeti ile sert tartışmalara girmiştir. Nihayetinde Musul Meselesi, antlaşmanın imzalanmasından dokuz ay sonra başlayacak müzakerelere bırakılmıştır. Buna göre, taraflar ilk olarak İstanbul'da Haliç Konferansı'nda (19 Mayıs 1924) müzakere masasına oturmuştur. Bu konferanstan sonuç alınamayınca mesele Milletler Cemiyeti'ne taşınmıştır. Milletler Cemiyeti, meselenin çözümü için bir Araştırma Komisyonu oluşturmuş ve Komisyon üyeleri olarak Macar Pál Teleki, Belçikalı emekli Albay Paulis ve İsveç'in Bükreş elçisi Wirsén'i görevlendirmiştir.

Nitekim İngiltere, Pál Teleki'nin Türklerle yakınlığını sebep göstererek onun Komisyon üyeliğine seçilmesini eleştirmiştir. Milletler Cemiyeti İngilizlerin Teleki hakkındaki eleştirilerini dikkate almamıştır. Komisyon, üyelerin seçilmesinden sonra Cenevre'de bir araya gelmiş ve bir dizi görüşmeler ve hazırlıkların ardından Musul'a doğru yola çıkmıştır. Komisyon üyeleri, Musul'a ulaşır ulaşmaz çalışmalarına başlamıştır. Komisyon, Musul'da kaldıkları süre boyunca bölgenin demografik yapısını, coğrafi yapısı, iklim özelliklerini araştırmış ve eldeki verilere göre bir rapor hazırla-

* Öğr. Gör. Dr., Milli Savunma Üniversitesi, Hava Astsubay Meslek Yüksek Okulu, İstanbul/TÜRKİYE, mkaragulmez@msu.edu.tr ORCID: 0000-0002-9169-7004

arak Milletler Cemiyeti'ne sunmuştur. Teleki'nin nihai raporun hazırlanmasından önce bir plebisit fikrinden bahsetmesi İngilizleri önemli ölçüde rahatsız etmiş ve Teleki hakkında İngiliz basınında olumsuz haberlere yer verilmiştir.

Millet Cemiyeti, Komisyonun raporunu inceleyerek İngiliz tezini halkı bulmuş ve Musul'un Irak'a bırakılmasını tavsiye etmiştir. Musul Meselesinin çözümü için oluşturulan Komisyonun üyesi olan Teleki, gerek siyasi gerekse bilimsel kimliğiyle Musul'da yapılan araştırmaların ve incelemelerin en önemli ismi olarak dikkat çekmiştir. Teleki, bir coğrafyacı olarak araştırmalarını bilimsel kimliğiyle yapmıştır. Milletler Cemiyeti, Komisyonun raporuna göre Musul'un Irak'a bırakılmasını tavsiye etse de nihai kararda yer alan maddeler Teleki tarafından yeterli bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler: İngiltere, Türkiye, Musul, Milletler Cemiyeti, Lozan, Macar, Pál Teleki.

A Hungarian Diplomat in the Mosul Issue: Kon Pal Teleki And His Role in The Mosul Issue

Abstract

Mosul, with its economic and strategic location, has hosted many civilizations throughout history. The city, which was under the rule of the Ottoman Empire for many years, was illegally occupied by the British after the Armistice of Mondros (30 October 1918) signed after the First World War. The English put into action their imperialist policy around Mosul due to the discovery of rich oil reservoir in the region before the war. However, the Turkish people's start of the war of independence against the occupation of Anatolia with the Armistice of Mondros, under the leadership of Mustafa Kemal Pasha, interrupted the British policy in Mosul. According to the decision taken in the Last Ottoman Parliament in Istanbul, Mosul was declared to the whole world as a Turkish city located within the borders of the National Pact.

After the Turkish army defeated the Greeks in the National Struggle, the Mudanya Armistice was signed and then the war ended with the Lausanne Peace Treaty. England, who did not want to give up Mosul, entered into harsh discussions with the Turkish delegation in Lausanne. Ultimately, the Mosul issue was left to negotiations that would start nine months after the signing of the treaty. Accordingly, the parties first sat at the negotiating table at the Golden Horn Conference (May 19, 1924) in Istanbul. When this conference failed to yield results, the matter was transferred to the League of Nations. The League of Nations established an Inquiry Commission

to resolve the issue and appointed Hungarian Pál Teleki, retired Belgian Colonel Paulis and Swedish ambassador to Bucharest Wirsén as members of the Commission.

However, England criticized Pál Teleki's election as a member of the Commission, citing his closeness with the Turks. The League of Nations did not take into account the British criticism of Teleki. After the election of the members, the Commission met in Geneva and set off for Mosul after a series of negotiations and preparations. The commission members started their work as soon as they reached Mosul. During their stay in Mosul, the Commission investigated the demographic structure, geographical structure and climatic characteristics of the region and prepared a report according to the available data and submitted it to the League of Nations. Teleki's mention of the idea of a plebiscite before the preparation of the final report greatly disturbed the British and there was negative news about Teleki in the British press.

The Nation Association examined the report of the Commission, found the British thesis, and recommended that Mosul be left to Iraq. Teleki, who is a member of the Commission established for the solution of the Mosul Issue, has drawn attention as the most important name of the research and investigations carried out in Mosul with both his political and scientific identity. As a geographer, Teleki conducted his research with his scientific identity. Although the League of Nations recommended that Mosul be left to Iraq according to the report of the Commission, the articles in the final decision were not found sufficient by Teleki.

Keywords: England, Turkey, Mosul, League of Nations, Lausanne, Hungarian, Pál Teleki.

Marsilya’da Osmanlıya Yönelik Ticari Faaliyetler: “Türk İktisat Evi” ve Yayın Organı “Ticaret Rehberi” (1914)

Çiğdem Gürsoy*

Özet

Araştırma, 20. yüzyılın başlarında Avrupa’nın Osmanlı ticari hayatına bakışını örneklemektedir. Bu kapsamda 1914’te Marsilya’da yayın hayatına başlamış tek nüsha, sekiz sayfa ve Osmanlı Türkçesi ile basılan gazete incelenmiştir. Gazete aynı zamanda Marsilya’da kurulmuş “Türk İktisat Evi”nin yayın organıdır. “Ticaret Rehberi” adı verilen ve ticaret için önemli bir devrim olarak lanse edilen gazetenin amacı; genç, yaşlı, erkek, kadın, esnaf, tüccar, memur, emekli ayırt etmeden toplumun her kesimine hitap ederek Türk iktisadının gelişmesine katkı sağlamaktır. Bu kapsamda ticaretin çok kârlı ve faydalı olduğu vurgulanarak iktisadi gelişmenin ticaret sayesinde elde edilebileceği belirtilmiş, mal satmanın incelikleri paylaşılmış ve elde edilen kârlar detaylandırılmıştır. Ayrıca sermayesi olanlar için ticaretin püf noktalarına dikkat çekilerek kârlarını nasıl artıracakları örneklenirken, sermayesi olmayanlara ise borç alıp nasıl iş kurabilecekleri anlatılmıştır.

Sanayi Devrimi’nin getirdiği iktisadi zihniyet dönüşümünün de habercisi olan gazetede, insanların hırslı oldukları bunun için rekabet etmelerinin şart olduğu belirtilerek Osmanlı girişimci ve tüccarlarının iktisadi düşünceleri Avrupa tüccarları ile karşılaştırılmıştır. Neticede doğu ve batı toplumlarının tam tersi iktisadi düşünceye sahip olduğu vurgulanarak Osmanlı’nın neden ticarete başarısız olduğu anlatılmıştır. Başarılı olmanın yolu; asgari çaba ile azami kâr elde etmektir ve ithalat/ticaret bu yollardan biridir. Bu kapsamda, Osmanlı’da ithalatın birkaç tüccarın elinde şekillendiği ve ithal malların eski teknolojilere sahip olduğunun özellikle altı çizilmiştir. Çözüm olarak Osmanlıya ithal edilebilecek yeni ürünlerin numuneleri bedava son satıcıya verilip tanıtıldığında siparişlerin çoğalacağı belirtilmiştir. Dahası, tüccarlara sattıkları mallardan yüzde verilecektir ve ne kadar çok sipariş alınabilirse o kadar çok bedava numuneye sahip olunacaktır. Bu sayede tüccarın etki alanı genişleyerek kârı çoğalacaktır. Neticede Marsilya’da Osmanlı pazarını hedef alarak kurulmuş bir ticaret bürosunun yayın organı olan gazetenin 2. sayısını çıkaramadan yayın hayatına son verdiği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Marsilya, İktisadi Zihniyet, Ticaret, Gazete, Türk İktisat Evi.

* Doç. Dr., İstinye Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Ekonomi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, cgursoy@istinye.edu.tr ORCID: 0000-0001-9292-1963

The Ottoman-Oriented Commercial Activities in Marseille: “Türk İktisat Evi” and its Media Organ “Trade Directory” (1914)

Abstract

This study illustrates the European view of the Ottoman commercial life in the early 20th century. In this respect, the newspaper which was printed as sole copy, in eight pages and the Ottoman Turkish, and began its publishing life in Marseille in 1914 has been examined. This newspaper was the media organ of the “Türk İktisat Evi” established in Marseille as well. The aim of the newspaper, called “Trade Directory” and introduced as a significant revolution for commerce, was to contribute to the development of Turkish economy by addressing all segments of society without making discrimination among the youth, the elderly, men, women, craftspeople, merchants, public servants or retired people. Within this regard and upon the emphasis that trading is quite profitable and beneficial, this study states that economic development can be achieved by means of commerce, shares the particulars of selling goods, and details the profits received. It also exemplifies how capital owners might increase their profits by calling attention to the key points of trade while guiding those with no capital about how they can start business through borrowing.

In the related newspaper that foreshadows the economic mindset transformation brought about by the Industrial Revolution, it was mentioned that human beings are ambitious and, thus, it is a must for them to compete with one another. Based on this argument, the economic ideas of Ottoman entrepreneurs and merchants have been compared and contrasted to those of European tradespeople. Highlighting the fact that east and west societies had totally opposite economic views after all, why Ottoman have turned out to fail in trading has been explained. The key to success is to gain maximum profit with minimum effort possible and import/trade is one of the ways to achieve this goal. Within this framework, the reality that import in Ottoman is shaped in the hands of a few merchants and that imported goods involve outdated technology has been specifically underlined. As a solution, it has been suggested that orders will increase when the samples of new products which can be imported to Ottoman are given and introduced to the last seller for free. Moreover, merchants will be offered commission out of the goods they sell and the more they are able to get orders, the more they will receive free samples. In this way, the trader’s sphere of influence will expand and the profit will rise. In the end, it has been understood that the newspaper, which was the publication organ of a trade office established in Marseille by targeting the Ottoman market, ended its publication life before it could publish its second issue.

Keywords: Ottoman, Marseille, Economic Mindset, Trade, Newspaper, Türk İktisat Evi.

Whittall Ailesinin Kişisel Arşiv Belgeleri Işığında Osmanlı Devleti'nin Son Dönemine Ait Tespitler

Mustafa Tayfun Üstün*

Özet

Çoğu zaman emperyalist diasporalar başlığı altında değerlendirilen İngiliz diasporası, Türk-İngiliz ilişkileri bağlamında farklı bir kavramsallaştırmaya ihtiyaç duymaktadır. 19. yüzyıl boyunca İzmir ve İstanbul gibi liman kentlerine yerleşmiş olan İngilizler, Osmanlı modernleşmesini çeşitli yollarla etkilemeyi başarmıştır. Dünyanın geri kalan kısmından farklı olarak Osmanlı topraklarına yerleşip küçük de olsa topluluk oluşturmayı başarmış İngilizler, kolonyal ya da savaşçı grup motivasyonu ile göç etmemiştir. Aksine, diasporanın üyeleri ya Osmanlı Devleti'nin gelişmekte olan sanayisi içerisinde teknik elemanlardan (işçi) ya da ticaret yapmak için gelen tüccarlardan (burjuva) oluşmuştur. Bu bağlamda Osmanlı topraklarındaki İngiliz diasporası, literatürdeki işçi/ticaret ve girişimci diasporalarının harmanlanmış bir modeli olarak nitelendirilebilir. Bu çalışma, İngiliz diasporasının önemli temsilcilerinden biri olan Whittall (Vitol) ailesi hakkındadır. Charlton Whittall'un İzmir'e yerleşmesiyle Türkiye'de kök salmaya başlayan aile, sahip oldukları imtiyazlarla İstanbul ve İzmir gibi ticaret merkezlerinde ticari, sosyal ve idari hayatlarını sürdürmüştür. Whittall ailesinin akademik bir araştırma konusu olarak seçilmesinin arkasında yatan sebep sadece imtiyazlara sahip Levanten bir aile olmasından değil, yaşadıkları dönem itibarıyla bir imparatorluğun çökmesine, aynı zamanda bir ulusun küllerinden yeniden doğmasına şahitlik etmiş, bu deneyimlerini mütevazı aile arşivlerinde kayıt altına almayı başarmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Ailenin kişisel arşivinde yer alan belgeler, Türk-İngiliz ilişkileri, Osmanlı modernleşmesi ve Türk siyasi tarihine yönelik çarpıcı bilgiler içermektedir. Çalışmanın ilk kısmında tahlili yapılan "Whittall aile arşivinin" muhteviyatı hakkında kısa bir bilgi verilip sonrakı alt başlıklarda ise ailenin Osmanlı siyasi elitleriyle olan ilişkilerine, ekonomik faaliyetlerine, sosyal yaşantılarına ve son döneminde yaşanan siyasi olaylara yönelik tespitleri ortaya konacaktır. Whittall ailesinin elindeki belgelerden yola çıkarak Osmanlı Devleti'nin son döneminin ve milli mücadele döneminde yaşanan olayların yabancı bir aile tarafından nasıl algılandığı ve alternatif bakış açıları kapsamında sunduğu katkıların neler olduğu çalışmanın temel sorunsalı olarak benimsenmiştir.

* Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Erzurum/TÜRKİYE, tayfun.ustun@atauni.edu.tr ORCID: 0000-0002-9562-8911

Bildirinin hazırlanmasında Exeter Üniversitesi'nin özel koleksiyonunda bulunan Whittall ait kişisel arşiv belgelerinden, İngiliz diasporası ve Levantenler üzerine literatürdeki ikincil kaynaklardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk-İngiliz İlişkileri, Whittall Ailesi, Diaspora, Levanten, İngiliz Tacirler.

Evaluations of the Last Period of the Ottoman Empire in the Light of the Whittall Family's Personal Archive Documents

Abstract

The British diaspora, referring to imperial diasporas, needs a different conceptualization in the context of Turkish-British relations. The British people settling in port cities such as Izmir and Istanbul during the 19th century, succeeded in influencing Ottoman modernization in various ways. Unlike the rest of the world, those who settled down the Ottoman lands and created a small community, did not have colonial or warrior group motivation. On the contrary, members of the diaspora were either technical staff (labor) within the developing industry of the Ottoman Empire or merchants (bourgeois) who came to trade. In this context, the British diaspora in the Ottoman lands can be characterized as a harmony of the worker/trade and entrepreneur diasporas in the literature. This study is about the Whittall family, one of the important representatives of the British diaspora. The family, which started to take root in Turkey after Charlton Whittall settled in Izmir, continued their commercial, social and administrative lives in trade centers such as Istanbul and Izmir with the privileges they had. The reason for choosing the Whittall family as an academic research topic does not derive from their privileges. Rather, they witnessed the collapse of an empire, but also the rebirth of a nation from its ashes. They managed to record these experiences in their humble family archives. These documents contain outstanding information about Turkish-British relations, Ottoman modernization and Turkish political history. In the first part of the study, a brief information will be given about the content of the "Whittall family archive" analyzed, and in the following sub-titles, the family's relations with the Ottoman political elite, their economic activities, social life and the political events in the last period will be explained. Based on the documents in the hands of the Whittall family, how the last period of the Ottoman Empire and the events that took place during the national struggle were perceived by a foreign family and what their contributions were within the scope of alternative perspectives were adopted as the main problematic of the study. This

paper benefits from Whittall's personal archive documents, which are in the private collection of the University of Exeter, and secondary sources in the literature on the British diaspora and Levantines were used.

Keywords: Anglo-Turkish Relations, Whittall Family, Diaspora, Levantine, English Merchant.

İngiliz Basınında Kırım Savaşı: Cengâver Türkler

Emel Demir Görür*

Özet

Tarih boyunca Rusya, sıcak denizlere inme politikasını gerçekleştirmek amacıyla Osmanlı Devleti ile birçok kez savaşmıştır. Çariçe II. Katarina (1762-1796) döneminden itibaren bir dünya devleti olmayı hedefleyen Rusya, Boğazlar, Kafkaslar ve Balkanları ele geçirmek için her türlü yolu denemiştir. 1774 Küçük Kaynarca Anlaşması ile hedefine büyük ölçüde yaklaşmış, 1841 Boğazlar Sözleşmesine kadar birçok avantajlı durum ele geçirmiştir. 1853 yılına gelindiğinde Rusya, Boğazlar üzerindeki emellerine ulaşma konusunda son noktayı koymak istemiştir. Kudüs'teki kutsal yerlerin gözetimini bahane ederek yeni bir sorun çıkarmış, kendi ürettiği sorunların çözümüne kadar, garantör olarak Eflak ve Buğdan'ı işgal etmiştir. 1853 yılında Osmanlı Devleti'nin Rumeli Cephesi'nde başlattığı savaşa, 1854 yılından itibaren İngiltere, Fransa ve Sardunya Devletleri de müttefik olarak katılmıştır. Böylece savaş geniş bir coğrafyaya dağılmış, umumi bir harbe dönüşmüştür.

Çalışmada, Kırım Savaşı'nın diplomasi yönü ele alınmış, Osmanlı-İngiliz ilişkilerinin siyasi, iktisadi ve sosyal alanda hangi düzlemde ilerlemiş olduğuna odaklanılmıştır. Kırım Savaşı öncesinde ve savaş sırasında İngiltere'nin tutumu, yine İngiltere'nin Şark Meselesi'ni ele alış şekli ve siyasi manevraları, İngiliz kamuoyunun politika inşası sürecindeki etki ve payının savaşa yansımaları üzerinde durulmuştur. İngiltere'nin Osmanlı Devleti'ne destek vermesi ve savaşa dâhil olmasında kamuoyunun payı ve kamuoyunun İngiltere'nin reel politikası ve çıkarları doğrultusunda İngiliz Hükümeti'ni Osmanlı Devleti lehinde ne şekilde ve hangi gerekçelerle yönlendirdikleri ele alınmıştır. Basının Osmanlı-Türk algısı gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada, İngiliz liberal ve muhafazakâr basınına içeren merkez ve yerelde yayın yapan yüzlerce gazete tetkik edilmiş, birçoğuna yer verilmiştir. Bunların dışında çalışmada, Osmanlı arşiv vesikaları, İngiliz arşiv vesikaları ve yayınlanmış belgelerden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, İngiltere, Kırım Savaşı, İngiliz Kamuoyu, Basın.

* Dr. Öğr. Gör., Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Diyarbakır/TÜRKİYE, emeldemirgorur@gmail.com ORCID: 0000-0003-1408-1377

Crimean War in the British Press: Heroic Turks

Abstract

Russia has fought many times throughout history with the Ottoman State in order to realize its policy of landing in the Mediterranean. Aiming to become a world state since the reign of Tsarina Katarina II (1762-1796), Russia tried all kinds of ways to seize the Straits, Caucasus, and the Balkans. With the 1774 Treaty of Küçük Kaynarca, Russia approached its goal to a large extent and seized the patronage of the Orthodox living under Ottoman rule. Russia, which had many advantageous situations until the 1841 Straits Convention, wanted to put the last point in reaching its ambitions on the Straits by 1853. Russia created a new problem by using the surveillance of the holy places in Jerusalem as an excuse and occupied Moldavia and Wallachia as a guarantor until the problems it produced were solved. In 1853, the Ottoman Empire started the war on the Rumeli Front, and since 1854, England, France, and the States of Sardinia joined as allies. Thus, the war was spread over a wide geography.

In the study, the diplomacy aspect of the Crimean War was discussed, and it was focused on which level the Ottoman-British relations had progressed in the political, economic and social fields. Britain's attitude before and after the Crimean War, the way Britain handled the Eastern Question and its political maneuvers, and the reflections of the British public's influence and share in the policy-making process on the war were emphasized. The role of the British public in the British government's support of the Ottoman Empire and its involvement in the war, and how and for what reasons they directed the government in favor of the Ottoman Empire were discussed. The Ottoman-Turkish perception of the press was tried to be revealed.

In the study, hundreds of newspapers published in the center and locally, including the British liberal and conservative press, were examined and many of them were included. Apart from these, Ottoman archive documents, British archive documents, and published documents were used in the study.

Keywords: Ottoman State, England, Crimean War, British Public Opinion, Press.

I. Balkan Savaşı'nın Yerel Sesi: Kuşatma Sırasında Yayınlanan Edirne Vilayet Gazetesi

Hakan Şallı*

Özet

Osmanlı ve uluslararası kamuoyunun Balkan Savaşları'na göstermiş olduğu büyük ilgi ülkemiz tarihçiliği nezdinde temel araştırma nesnesi “basın” olan pek çok çalışmanın kaleme alınmasına imkân tanımış ve bu doğrultuda oldukça geniş kapsamlı bir “Balkan Savaşları basın tarihi” literatürü meydana getirilmiştir. Ancak söz konusu literatürün ortaya çıkışı, gelişimi ve günümüzde ulaşılmış olduğu nokta, bazı dikkat çekici özelliklere sahiptir. Bahse konu olan literatür genel anlamda İstanbul, Avrupa ve Amerika basını doğrultusunda şekillenirken, bu çalışmalarda kullanılan referans kaynaklar ise dönem içerisinde yayınlanan bir veya birkaç süreli yayın ile sınırlı kalmış; her çalışmada literatüre yeni bir gazete daha eklenmiştir. Söz konusu Osmanlı basını olduğunda Sabah, Tanin, İkdam, Alemdar ve Tasvir-i Efkâr uluslararası basın olduğunda ise The Times ve The New York Times gibi gazetelerin temel kaynak olarak kullanıldığı bu çalışmalar, Balkan Savaşları'nın iç ve dış kamuoyunda nasıl algılandığına ve nasıl yorumlandığına dair önemli veriler sunmaktadır. Öte taraftan bu çalışmaların odaklandığı temel konulardan biri de I. Balkan Savaşı sırasında Bulgaristan ve Sırbistan müttefik orduları tarafından kuşatılan Edirne olmuştur. Her ne kadar Edirne kuşatması sırasında şehirde görevde bulunan yerli ve yabancı muhabirlerden elde edilen bilgiler bölgede meydana gelen gelişmeler hakkında önemli detaylar sunsa da telsiz ve telgraf iletişimde yaşanan sorunlar nedeniyle basında yer alan haberler düzensiz, gayr-i resmi ve hatta kimi zaman da rivayet olmaktan öteye geçememiştir. Ne var ki bu sırada şehirde yayınlanmakta olan Edirne Vilayet Gazetesi, kuşatmanın tüm detaylarını ayrıntılı bir şekilde gözler önüne sermekte; kuşatma tarihine dair İstanbul, Avrupa ve Amerika gazetelerine kıyasla içeriden bir bakış açısı sunmaktadır. Edirne Vilayet Gazetesi bu bağlamda hem Balkan Savaşları basın tarihi literatürüne yeni bir kaynak olarak önemli bir katkı sunmakta hem dönemin İstanbul ile sınırlı olan Osmanlı basını ve kamuoyu kavramlarını genişletmekte hem de Edirne kuşatması hakkında gerek dönemin basınında gerekse literatürü meydana getiren çalışmalarda ileri sürülen bilgileri yeniden gözden geçirebilmeye imkân vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Balkan Savaşları, I. Balkan Savaşı, Edirne Kuşatması, Edirne Vilayet Gazetesi, Basın Tarihi.

* Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Edirne/TÜRKİYE, hakansalli@trakya.edu.tr ORCID: 0000-0003-2041-8888

Local Voice of the First Balkan War: Edirne Provincial Newspaper Published During the Siege

Abstract

The great interest shown by the Ottoman and international public opinion to the Balkan Wars enabled many studies, the main research object of which was the “press”, to be written in the historiography of our country, and in this direction, a very comprehensive “Balkan Wars press history” literature was created. However, the emergence, development and current point of the mentioned literature has some remarkable features. While the aforementioned literature was shaped in line with the Istanbul, European and American press in general, the reference sources used in these studies were limited to one or a few periodicals published during the period; In each study, a new newspaper was added to the literature. These studies, in which newspapers such as Sabah, Tanin, İkdâm, Alemdar and Tasvir-i Efkâr are used as the main sources when it comes to the Ottoman press, and The Times and The New York Times when it comes to the international press, show how the Balkan Wars were perceived and interpreted in domestic and foreign public opinion. provides important data on On the other hand, one of the main subjects that these studies focused on was Edirne, which was besieged by the allied armies of Bulgaria and Serbia during the First Balkan War. Although the information obtained from the local and foreign correspondents who were on duty in the city during the siege of Edirne provides important details about the developments in the region, the news in the press is irregular, unofficial and sometimes beyond being a rumor due to the problems experienced in radio and telegraph communication. failed to pass. However, the Edirne Vilayet Newspaper, which is being published in the city at this time, reveals all the details of the siege in detail; It offers an insider perspective on the history of the siege compared to Istanbul, European and American newspapers. In this context, Edirne Vilayet Newspaper not only makes an important contribution to the literature of the Balkan Wars press history, but also expands the concepts of the Ottoman press and public opinion, which was limited to Istanbul of the period, and helps to review the information put forward both in the press of the period and in the studies that created the literature about the Edirne siege.

Keywords: Balkan Wars, I. Balkan War, Edirne Siege, Edirne Provincial Newspaper, Press History.

Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Tarih Ders Kitaplarında Tarih Kavramı

Ahmet Şimşek*

Özet

Bir disiplin olarak tarihin ne olduğunu, nasıl çalıştığını, neyi amaçladığını tartışmak her zaman ilgi çekici olmuştur. Bu tartışmada dönemin siyasi-sosyal ve ekonomik koşullarının etkisi büyüktür. Zamanla değişen bilim anlayışıyla tarih araştırma imkanları da farklılaşmıştır. Bu çerçevede tarih, her dönemde değişen/farklılaşan anlam çerçevesiyle yeni eserlerin verilmesini sağlamış, her dönemde yeniden yazılmıştır.

Bu çalışmada Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanından sonra tarih politikalarına yön veren Türk Tarih Tezinin biçimlendiği 1931’den günümüze kadarki süreçte lise tarih ders kitaplarında tarih kavramının izi sürülmüştür. Bu inceleme, Türk tarih eğitimi literatüründe genel kabul görmüş dört dönemi temsilen birer tarih kitabı üzerinden yapılmıştır. Bu dönemler Türk Tarih Tezi, Hümanistik, Türk İslam Sentezi ve Muha-fazakâr/İslamcı dönemleridir. Bu dönemleri temsil etmesi bağlamında amaçlı örnek-lem grubu çerçevesinde 1931, 1942 yılı tarih ders kitaplarının yanında ulaşılabilirlik çerçevesinde MEB yayınlarından 1976 ve 2022 yılı tarih ders kitaplarından yararlanılmıştır. Bunlardan tarih kavramını doğrudan konu eden lise birinci sınıf kitaplarına bakılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda lise tarih ders kitaplarındaki tarih kavramına yaklaşımın, dönemin siyasal ve sosyal zihniyetinden etkilendiği görülmüştür. Bunlardan sadece 2022 yılı ders kitabında çağdaş tarihyazımsal ilke ve düşünceye kısmen yer verilmiştir. Yine de devlet merkezli bir milli tarihyazımı çerçevesinden vazgeçilmemiştir. Bu yüzden 19. yüzyılın ulusçu ve bilimci anlayışından izler taşımıştır. Türkiye’de tarih ders kitapları, sadece vatandaşlık eğitiminin alelade bir parçası olarak görüldüğü sürece içinde bulunduğu bu durumdan kurtulamayacağı söylenebilir. Çözüm ise tarihin yararlarının bireysel, toplumsal ve devlet açısından dengeli biçimde işlendiği bir tarih ders kitabı yazımıyla sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Tarih Ders Kitapları, Tarih, Tarihyazımı.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, ahmetsimsek@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0003-3591-8180

The Concept of History in the History Textbooks of the Republican Period in Turkey

Abstract

It has always been interesting to discuss what history is as a discipline, how it works and what it aims at. The political-social and economic conditions of the period have a great impact on this discussion. Over time, historical research opportunities have diversified. The changing understanding of science has a role in this. In this context, history has provided new works with the changing/differentiating meaning framework in each period, and has been rewritten in each period.

In this study, the concept of history has been traced in high school history textbooks from 1931, when the Turkish History Thesis, which guided the history policies of the republic, was formed. This review was made in a history book representing 4 periods generally accepted in the Turkish history education literature. These periods are the Turkish History Thesis period, the Humanistic Period, the Turkish-Islamic Synthesis Period, and the Conservative/Islamic Period. In the context of representing the periods, the history textbooks of 1931, 1942, 1976 and 2022 were used within the framework of the purposeful sample group. Among these, the first grade books of high school, which directly subject the concept of history, were examined. Content analysis, one of the qualitative research methods, was used in the research.

As a result of the research, it was seen that the approach to the concept of history in high school history textbooks was affected by the political and social mentality of the period. Of these, only the 2022 textbook partially included contemporary historiographic principles and thought. Despite this, it was created within the framework of a state-centered national historiography. For this reason, it carried traces of the nationalist and scientist understanding of the 19th century. It can be said that as long as history textbooks in Turkey are only seen as a part of citizenship education, they will not be able to get rid of it. The solution can be achieved by writing a history textbook in which the benefits of history are handled in a balanced way in terms of individual, social and state.

Keywords: Historical Textbooks, History, Historiography.

Türk Tarih Tezi, Arkeoloji ve Ulus İnşası Bağlamında Atatürk Dönemi Türkiye'sine Amerika Merceğinden Bir Bakış

Resul Babaoğlu*

Özet

1930'lu yıllarda otoriter ve totaliter rejimlere sahne olan Kıta Avrupa'sında antropoloji, etnografya ve tarih gibi sosyal disiplinlerden iredentist amaçlara hizmet etmek üzere yararlanılmıştır. Vulger pozitivizmin etkisinde gelişen bu alanlarda gözlenen yoğun çalışmalara sözü edilen dönemde geniş bir mesai harcanmıştır. Uzun süren savaşlar ve iç siyasi çalkantılardan sonra kuruluşu gerçekleşen Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadrosu, Avrupa'yı kasıp kavuran siyasal çekişmelerin bilimsel zeminde ortaya atılan tezler ve bulgulara koşut ilerlediğini gözlemlemiştir. Dahası, Avrupa'da dönemin bilimsel mahfillerinde Türklerin sarı ırka mensup ikini sınıf insanlar oldukları ve Anadolu'daki Türk varlığının Osmanlı geçmişinden öteye gidemeyeceğine ilişkin yaygın bir görüşün mevcudiyeti, Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhuriyetin kurucu aydınlarını bir kültür devrimine yönelten amillerin başında gelmekteydi. Antropoloji, prehistoria, etnografya ve arkeoloji gibi bilim dallarının Türkiye'deki gelişimini de hızlandıran bu acilci yaklaşım, Türk Tarih Tezi ve Güneş Dil Teorisi gibi günümüze kadar tartışmalara konu edilen çıkışlar yaparak Avrupa'daki iddialara karşı görüş üretme yoluna gitmiştir. Birçok tarih araştırmacısının ve tarih felsefesi yazarlarının “romantik tarihçilik” kavramıyla açıklamaya çalıştıkları bu erken dönem kültür çalışmaları dönemin Amerikan diplomatları tarafından dikkatle ve büyük bir özenle takip edilmiştir. 1927 yılında Amerika ile diplomatik ilişkilerin yeniden kurulmasının ardından Ankara'da büyükelçilik görevine atanan Joseph Grew ve halefi olan C. H. Sherill, yeni Türkiye Devleti'nin kültürel alandaki çalışmalarına odaklanarak ABD Dışişleri Bakanlığını bilgilendirmekle kalmamışlar, aynı zamanda Türkiye'de arkeolojik araştırmalar yapmak isteyen Oriental Institute of Colombia University ile Türk yetkililer arasında arabuluculuk görevi de üstlenmişlerdir. Bu çalışma kapsamında incelenen ABD Dışişleri Bakanlığı belgeleri, erken dönem Cumhuriyet Türkiye'sinde temelleri atılan kültür devriminin küresel yönelimlerden büyük izler taşıdığını ortaya koymakla birlikte, 21. yüzyılın yeni tarih yaklaşımlarının çoğu zaman “romantik tarihçilik” başlığı altında tartıştıkları söz konusu faaliyetlerin diakronik bir yöntemle ele alınmasının ne ölçüde gerekli olduğunu da hatırlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Tarih Tezi, Amerika, Arkeoloji, Etnografya, Kültür Devrimi.

* Doç. Dr., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, resul.babaoğlu@ikc.edu.tr ORCID: 0000-0002-8726-904X

An Outlook at Atatürk's Period Turkey From American Lens in the Context of Turkish History Thesis, Archaeology and Nation Building

Abstract

In Continental Europe, which witnessed authoritarian and totalitarian regimes in the 1930s, social disciplines such as anthropology, ethnography and history were used to serve for irredentist purposes. In the mentioned period, a great deal of work was spent on the intense studies observed in these fields, which developed under the influence of Vulger positivism. The founding staff of the Republic of Turkey, which was established after long-lasting wars and internal political turmoil, observed that the political conflicts that swept Europe progressed in parallel with the theses and findings put forward on the scientific ground. Moreover, the widespread view in the scientific gatherings of the period in Europe that the Turks were second-class people belonging to the yellow race and that the Turkish presence in Anatolia could not go beyond the Ottoman past was one of the main issues that led Mustafa Kemal Atatürk and the founding intellectuals of the Republic to a cultural revolution. This urgent approach, which accelerated the development of branches of science such as anthropology, prehistory, ethnography and archeology in Turkey, has gone to the path of producing opinions against the claims in Europe by making outputs that have been the subject of discussions until today, such as the Turkish History Thesis and the Sun Language Theory. These early cultural studies, which many historians and authors of philosophy of history tried to explain with the concept of "romantic historiography", were followed carefully and with great care by the American diplomats of the period. Joseph Grew, who was appointed as the ambassador in Ankara after the re-establishment of diplomatic relations with the United States in 1927, and his successor, C.H. Sherill, focused on the cultural studies of the new Turkish State and not only informed the US Department of State, but also acted as mediators between Turkish authorities and the Oriental Institute of Colombia University which wanted to conduct archaeological researches in Turkey. The documents of the US Department of State analyzed within the scope of this study not only reveal that the cultural revolution, whose foundations were laid in early Republican Turkey, had great traces of global trends, but this study also reminds us to what extent it is necessary to deal with the activities in question with a diachronic method, which are often discussed under the title of "romantic historiography" by the new historical approaches of the 21st century.

Keywords: Turkish History Thesis, America, Archeology, Ethnography, Cultural Revolution.

Tarih, Kurgu ve Usul: Fuad Köprülü'nün Usul Anlayışına Yönelik Eleştirel Bir Okuma

Emre Elmas*

Özet

Türk tarihyazımının en büyük isimleri arasında yer alan Fuad Köprülü, tarih ve edebiyat tarihinin yanında, tarihçiliğimizde usul tartışmalarında da önemli bir yerde durmaktadır. Özellikle kendisinin erken dönem düşüncesinde usul hakkında yazdıkları günümüzde bile akademik tarihçiliğimizin gündemindedir. Bu çalışmanın amacı Fuad Köprülü'nün usul anlayışını özellikle çağdaş Fransız filozoflarının ortaya koyduklarından hareketle çözümlemektir. “Dil”, “yazı”, “iz” ve “mevcudiyet metafiziği” gibi kavramlardan yola çıkan çağdaş Fransız felsefesi hem tarihin usulü hem tarihin bizatihi kendisi bağlamında oldukça istisnai bir yerde durmakta hem de tarihyazımsal açıdan eleştirel bir konum kazanmada hayati bir önem arz etmektedir.

Tarihi bilimsel bir temele oturtmaya çalışan, ona bir yol, bir yöntem haliyle bir usul vermeye çalışan Fuad Köprülü, bu uğurda birçok karşıtlıklar kurmak zorunda kalır. Tarih felsefesi bağlamında Köprülü'nün usul anlayışı, husule gelirken, başka birçok şeyi de en azından kendi yanı başında getirir. Bunun sonucunda ise iyi-kötü, doğru-yanlış, akıl-akıl-dışı, gerçek-kurgu, düşünme-tahayyül etme, tarih-edebiyat ve bilme-hissetme gibi karşıtlıklar oluşur. Bu karşıtlıklardan belki de en önemlisi tarih ve edebiyat arasında kurulmuş olan karşıtlıktır. Diğer tüm karşıtlıklar neredeyse bu karşıtlıktan neşet etmektedir. Gerçekten de Köprülü, tarih ve edebiyat arasında mutlak bir fark görür. Ona göre tarih ile edebiyat mutlak suretle farklıdır. Ancak bu fark, ortaya koyulması elzem olan doğru ve kusursuz bir usul anlayışıyla giderilebilir. Tarih ve edebiyat arasında yer alan fark, ancak doğru ve kusursuz bir usulle birlikte olumsal bir mahiyete alınabilir.

Fuad Köprülü tarih ile edebiyatı birbirlerinden mutlak surette ayırırken, edebi olanı tarihi olanın güdümüne bırakır. Usul tartışması bağlamında tarih devamlı surette edebiyatı önceler, edebi olan tarihi olana bağlanır. Edebiyat, tüm önem ve olumsallığını tarihi olandan alır. Haliyle bu durum çağdaş tarih felsefesi adına ciddi bir problem teşkil eder. Peki, tarihin güdümünde, ona bağlı olan bir edebiyat değil, edebiyatı merkeze alan, tarih karşısında onun kurgusallığını, yeniden yaratım imkânını ön plana çıkaran çağdaş tarih felsefesinin birtakım kabullerini ele aldığımızda nasıl

* Arş. Gör. Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Edirne/TÜRKİYE, emreelmas@trakya.edu.tr

bir resim ortaya çıkar? İşte bu çalışma, bu sorunun peşine düşerek hem Köprülü'nün hem de çağdaş Türk tarih yazımının usul anlayışını sorgulama ve eleştirel sınırlarını genişletme amacı taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Usul, Dil, Yazı, İz, Mevcudiyet Metafiziği.

History, Fiction and Method: A Critical Reading on Fuad Köprülü's Understanding of Method

Abstract

Fuad Köprülü, who is among the greatest names of Turkish historiography, has an important place in the debates of method in our historiography, as well as in the history of literature and in the history. Especially his writings about the method in his early thought are on the agenda of our academic historiography even today. The aim of this study, which especially based on what contemporary French philosophers put forward, is to analyze Fuad Köprülü's understanding of the method. Contemporary French philosophy, which is based on concepts such as "language", "writing", "trace" and "metaphysics of presence", stands in an exceptional place both in terms of the method of history and history itself, and is of vital importance in gaining a historiographically critical position.

Fuad Köprülü, who tries to put history on a scientific basis, and tries to give it a way, a method as a procedure, has to set up many antagonies for this end. In the context of philosophy of history, Köprülü's understanding of the method brings at least many other things with itself. As a result, oppositions such as good-bad, right-wrong, rational-irrational, fact-fiction, thinking-imagination, history-literature and knowing-feeling occur. Perhaps the most important of these antagonies is that established between history and literature. Almost all other antagonies arise from this opposition. Indeed, Köprülü sees an absolute difference between history and literature. According to him, history and literature are absolutely different. However, this difference can be eliminated with a correct and perfect understanding of the method, which is essential. The difference between history and literature can only be taken to a contingent entity with a correct and perfect method.

While Fuad Köprülü absolutely separates history and literature from each other, he leads the literary to the historical ones. In the context of the method discussion, history always precedes literature, and the literary is tied to the historical. Literature takes all its importance and contingency from the historical. As such, this situation

poses a serious problem for the contemporary philosophy of history. Alright, what kind of a picture emerges when we consider some of the assumptions of the contemporary philosophy of history, which focuses on literature, not a literature dependent on it, under the guidance of history, and emphasizes its fictionality and the possibility of re-creation in the face of history? By pursuing this question, this study aims to question understanding of the method of both Köprülü and contemporary Turkish historiography and expand its critical boundaries.

Keywords: Method, Language, Writing, Trace, Metaphysics of Presence.

Ulusun Hafızasının İnşası: Erken Cumhuriyet Dönemi Süreli Çocuk Yayınlarında Yeni Bir Tarih Anlatısının Kurgulanması

Sevcan Başboğa Özen*

Özet

Uzun Türkiye tarihinin önemli kırılma evrelerinden biri de Erken Cumhuriyet dönemidir. Zira Erken Cumhuriyet dönemi Türkiye modernleşmesi sürecinin imparatorluktan ulus devlete evrildiği bir süreci ifade eder. Bu süreç dünyadaki diğer ulus devlet deneyimlerinde olduğu gibi bir dizi değişimi ve yeniliği beraberinde getirir. Bu sürecin önemli yenilikleri arasında ulus devletin kutsalları olan ulusal sınırlar, ulusun sembolleri ve aynı zamanda ulusa ait yeni bir zaman ve tarih tasavvuru yer almaktadır. Bu noktada uluslaşma sürecinin gücü ve başarısı ulusal kimliğin, ulusun her bir ferdinde ne derece güçlü inşa edildiği ile mümkün görülmüştür. Uluslaşma literatürünün önemli isimlerinden Benedict Anderson'a göre ulus-devlet, kendisini tanımlarken ve yeniden üretirken, ulusal dillerin ve edebiyatın güçlenmesini, yeni bir zaman ve tarih tasavvurunun kurgulanması ve kurgulanan yeni tarihsel anlatının, ulusun tüm üyelerinin hafızasında canlandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Erken Cumhuriyet döneminde ulus devlet inşasının önemli bir vechesini de ulusal kimliğin inşası ve bu yöndeki çabalar oluşturmaktadır. Oluşturulmak istenen ulusal kimliğin bir kök anlatısına, ulusun doğuşu, ulusal hareketin başlaması, bu süreçte verilen mücadele, yapılan savaşlar, ortaya çıkan söylemler ve ulusal kahramanlar bu tarihsel anlatının merkezinde yer almaktadır. Bu bildiri metninde Erken Cumhuriyet dönemi süreli çocuk yayınlarında Türkiye'de ulus devlet ve ulusal kimliğin inşasının önemli bir aracı olarak yeni bir tarih anlatısının nasıl kurgulandığı, bu tarih anlatısının hangi söylemler üzerine kurulduğu, hangi tarihsel dönemlerle hangi nedenlerle bağ kurulduğu ve bu tarih anlatısının odağında yer alan kahramanların kimler olduğu ve onların hangi özellikleriyle tanımlanıp tanıtıldıkları anlaşılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet Dönemi, Ulus-Devlet, Ulusal Kimlik, Çocuk Dergileri, Tarih Anlatısı.

* Dr., İstanbul/TÜRKİYE, sevcانبasboga@gmail.com

Construction of the Nation's Memory: Constructing a New History Narrative in Children's Periodicals in the Early Republican Period

Abstract

One of the important breaking phases in the long history of Turkey is the Early Republic period. Because the Early Republican period refers to a process in which the modernization process of Turkey evolved from an empire to a nation-state. This process brings along a series of changes and innovations, as in other nation-state experiences in the world. Among the important innovations of this process are the national borders, which are the sanctuaries of the nation state, the symbols of the nation, as well as a new conception of time and history belonging to the nation. At this point, the power and success of the nationalization process has been seen as possible by how strong the national identity is built in each individual of the nation. According to Benedict Anderson, one of the important names in the nationalization literature, the nationstate, while defining and reproducing itself, emphasized that national languages and literature should be strengthened, a new time and history imagination should be constructed and the new historical narrative constructed should be revived in the memory of all members of the nation. An important aspect of nation-state building in the early Republican period is the construction of national identity and efforts in this direction. A root narrative of the national identity to be created, the birth of the nation, the beginning of the national movement, the struggle in this process, the wars, the emerging discourses and national heroes are at the center of this historical narrative. In this paper, how a new historical narrative was constructed as an important tool in the construction of the nation state and national identity in Turkey in the Early Republican period children's publications, on which discourses this historical narrative was built, with which historical periods and for what reasons it was connected, and in the focus of this history narrative. It will be tried to understand who the heroes are and with what features they are defined and introduced.

Keywords: Early Republican Period, Nation-State, National Identity, Children's Magazines, History Narrative.

Osmanlı Kadın Hatıralarının Tarih Yazımında Kullanım Değeri-Osmanlı Kadın Ben Anlatıları Tarihçiye Ne Söyler?

İbrahim Şirin*

Özet

Sanayi devrimi sonrası kadınların çalışmaya hayatına atılması, kamusal alanda daha fazla görünür olmaları günlük tutmaya, anı yazmaya ittiği gibi Osmanlı dünyasında ise Zeynep ve Melek Hanım ve Selma Ekrem örneğinde olduğu gibi yaşadıkları hayata karşı bir başkaldırı aracı olarak yazmaya başlamışlardır. Zeynep ve Melek adını alan bu iki Osmanlı kadını Pierre Loti'nin Les Desenchantees (Mutsuz Kadınlar) romanın kahramanı olarak Kadın hareketlerinin öncü isimlerindendir. Zeynep ve Melek'in oldukça maceralı hayatları Grase Elison ve Marcelle Tinayre gibi iki kadın hareketi savunucu gazeteciyi Osmanlı topraklarına sürüklemiş onlarda İmparatorluğun en hareketli günlerine şahit olmuşlar ve hatıralarında Osmanlı yaşamını anlatmışlardır.

Şadiye Osmanoğlu ve Ayşe Osmanoğlu'nun Babaları II. Abdülhamit'i anlattıkları hatıraları, Enver Paşa'nın Eşi Naciye Sultan'ın, Cemile Sultan'ın torunu Prenses Mevhibe Celalettin'in, haremde muallimlik yapan Safiye Ünivar'ın, saray nedimlerinden Leyla Açıba', Rumeysa Aredba, Afife Rezzaneze, Sultan Vahdetti'nin Dördüncü Kadın efendisi Nevzat Vahdettin'in, saray hekimlerinden Hekim İsmail Paşa'nın kızı şair, besteci Leyla Saz'ın, kadın resamlardan Naciye Neyyal'ın hatıraları sarayın ve haremın iç dünyasına ışık tutacak anlatılardır. Milli Mücadele'nin Onbaşı Halidesi Halide Edip Adıvar'ın Milli Mücadele hatıraları üzerinde durulması gereken bir metindir. İstanbul'da yaptığı Sultan Ahmet Mitingi Milli Mücadele tarihinde oldukça önemlidir. Hatıra yazarları Cahit Uçuk 15, Suat Derviş 16, Halide Nusret Zorlutuna 18, ve Sabiha Sertel 24 yaşında mitingde birbirlerinden habersiz Halide'nin ve Şukufe Nihal'in coşkulu nutkunu dinlemişlerdir. Bu dört ismin meydana ne hissettikleri Milli Mücadele tarihinde kadın ve çocukların yerinin belirlenmesi açısından önemlidir. Kürsüde halkı konuşması ile coşturan Halide Edip, Şukufe Nihal ve Nakiye (Elgün) birbirlerini hiç tanımayan dört kadın dinleyicinin neler hissettikleri, mitingde yaşadıkları, miting sonrası yaşamları duygu tarihi açısından önemsenmesi gereken bir durumdur. Bu bildiri de Kadın ben anlatılarının tarih yazımı açısından önemi ele alınarak kadın ben anlatıların tarihçi açısından ne ifade ettiği sorusunun cevabı aranacaktır.

* Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kocaeli/TÜRKİYE, ibrahim.sirin@kocaeli.edu.tr ORCID:0000-0002-1177-6651

Anahtar Kelimeler: Kadın, Tarihyazımı, Hatıra, Ben Anlatısı, Sultan Ahmet Mi-tingi.

The Place of Ottoman Women Memoirs in Historiography

Abstract

Women's appearance in the working life after Industrial Revolution made them in sight in the public space and led them to keep diaries. In the Ottoman world, women such as Zeynep, Melek Hanım and Selma Ekrem wrote as a tool of uprising against the life they lived in. Zeynep and Melek Hanım were the Zeynep, Melek Hanım fictitious characters in the novel of Pierre Loti titled as *Les Desenchantees* (*Umudunu Yitirmiş Kadınlar*) were the pioneering figures of Woman Movement. Their gripping lives made Grase Elison and Marcelle Tinayre, two defender of woman movement, come to Ottoman lands and they witnessed the liveliest days of Ottoman while they wrote Ottoman life in their memoirs.

Şadiye Osmanoglu and Ayşe Osmanoglu's memoirs about their father, Abdülhamit II and the memoirs of Enver Pasha's wife Naciye Sultan, Cemile Sultan's granddaughter Princess Mevhibe Celalettin, Safiye Ünivar who was a instructor in harem, Leyla Açıba' who was the palace maid of honour, Rumeysa Aredba, Afife Rezzaneze, Sultan Vahdettin's Fourth Woman Efendi Nevzat Vahdettin, palace doctor İsmail Paşa's daughter poet and composer Leyla Saz, one of the women painter Naciye Neyyal are the narration which shed light on the inner world of palace and harem. For instance, there should be an emphasis on Non-com Halide Edip Adıvar's *National Struggle* memoirs and the demonstration (Sultan Ahmet demonstration) she organized in İstanbul is crucial in the history of National Struggle. The memoirs writers Cahit Uçuk (15), Suat Derviş (16), Süreyya Ağaolu (16) Halide Nusret Zorlutuna (18), ve Sabiha Sertel (24) listened to the vigorous speech of Halide and Şukufe Nihal independent of each other. It is important to discern how they feel in the sense of locating the place of women and children in the history of National Struggle and the history of emotions. Thus, this presentation aims to reveal the meaning of the ego-documents in terms of historian by handling the importance of women self-narration in historiography.

Keywords: Woman, Memoir, Historiography, Ego-Documents, Sultan Ahmet Demonstration.

Türk Tarihi ve Efsanevi Kişiliklerin Topluma Yansıtılmasına Bir Örnek: “Karagöz ve Hacivat Neden Öldürüldü” Filmi Üzerine Göstergebilimsel Bir İnceleme

Ebru Gülbuğ Erol* - Fuat Uçar**

Özet

Türk tarihi Orta Asya'dan Balkanlara kadar birçok medeniyete beşiklik eden hikâyeler ve kahramanlık öyküleri ile oldukça zengindir. Türklerin sosyal ve kültürel hayatında mizah kültürünün en zengin kaynaklarından biri olarak Osmanlı'nın Orhan Gazi döneminde Bursa Ulu Cami yapımında çalışan işçilerden Karagöz ile Hacivat Türk tarihinde gölge oyununun temsilcileridir.

Hacivat ve Karagöz'ü gerçekte var olup olmadığı şaibeli ama tarihi kişilikler bağlamında sunan *Karagöz ve Hacivat Neden Öldürüldü* adlı film, 14. yüzyılda Anadolu'nun değişim ve dönüşümünde etkili olan tarihsel, toplumsal, siyasal ve kültürel özellikleri konu edinmiştir. Filmde Karagöz ile Hacivat ikilisinin ortaya koyduğu siyasal ve toplumsal mesajlar, kültürel yapı içerisinde yer alan mizah anlayışıyla verilmiştir. Bu çalışmada, *Karagöz ve Hacivat Neden Öldürüldü* adlı film özelinde, film konu olayların Türk kültür tarihine nasıl yansıtıldığı, Türk tarihi ve toplumsal yapısı açısından siyasal ve toplumsal hangi mesajların verildiğinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca bu bağlamda dönemin tarihsel-toplumsal yaşayışı da film kapsamında inceleme altına alınmıştır. Çalışmada amaçlı örneklem yöntemiyle seçilen film nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan ABD'li Göstergebilimci Charles William Morris'in (1901-1979) alanyazına kazandırdığı göstergebilimin üç boyutu üzerinden analiz edilmiştir. Bu aşamada çalışmada filmde alınan örnekler üzerinden göstergelerin nasıl konumlandırıldığı (sözdizimsel boyut), göstergelerin ne anlam taşıdığı (anlambilimsel boyut) ve kişilerin mesajı ne şekilde yorumlayabileceği (edimbilimsel boyut) ortaya konulmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgulara, Karagöz ve Hacivat dönemi geleneksel Türk yaşayışında toplumsal yaşayışların, inançların ve dönemsel özelliklerin kültürel kodlarla anlatıldığı ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gölge Oyunu, Göstergebilim, Karagöz Hacivat, Mizah, Sinema.

* Prof. Dr., Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Çizgi Film ve Animasyon Bölümü, Antalya/TÜRKİYE, ebrugulbugerol@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6342-4298

** Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Giresun/TÜRKİYE, fuat.ucar@giresun.edu.tr ORCID: 0000-0002-2036-6689

An Example of Reflecting Turkish History and Legendary Personalities to The Society: A Secondary Investigation on the Movie “Why Were Karagöz ve Hacivat Killed”

Abstract

Turkish history is very rich with stories and heroic stories that cradled many civilizations from Central Asia to the Balkans. “Shadow Play” has been one of the ones that continues to exist in different geographies as one of the richest sources of humor culture in the social and cultural life of Turks and reflects the humor world of the Anatolian Turkish people. Karagöz and Hacivat, who worked in the construction of Bursa Ulu Mosque during the Orhan Gazi period of the Ottoman Empire, are one of these heroes.

Presenting Hacivat and Karagöz in the context of historical and whether real or legendary personalities, the movie Karagöz and Hacivat Why is it Killed, deals with the historical, social, political and cultural features that were effective in the change and transformation of Anatolia in the 14th century. In the film, the political and social messages of the Karagöz and Hacivat duo are given with a sense of humor in the cultural structure. In this study, it is aimed to reveal how the events in the film are reflected in the Turkish cultural history, and which political and social messages are given in terms of Turkish history and social structure, in the context of the movie Karagöz and Hacivat Why Killed. In addition, in this context, the historical-social life of the period was also examined within the scope of the film. In the study, the film selected with the purposeful sampling method was analyzed by the US semiotician Charles William Morris (1901-1979), who is one of the qualitative research methods, through three dimensions of semiotics that Morris brought to the literature. At this stage, it has been tried to reveal how the indicators in the string are positioned (syntactic dimension), what the indicators mean (semantic dimension) and what kind of change is aimed on the people who receive the message through the indicators (pragmatic dimension) through the table created in the study. In the findings, it is stated that the social life, beliefs and periodical features of the traditional Turkish life of the Karagöz and Hacivat periods are explained with cultural codes.

Keywords: Shadow Play, Semiotics, Karagöz Hacivat, Humor, Cinema.

Tarihsel Gerçeklik Bağlamında Hüküm Gecesi Romanının Otobiyografik Açıdan İncelenmesi

Saniye Köker*

Özet

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Hüküm Gecesi (1927) romanı, 1908 ile 1913 yılları arasındaki olayların anlatımına dayanır. Roman, o dönemlerdeki tarihsel gerçeklere yer verdiği gibi bir dönemin tanıklığını da ortaya koyar. Hüküm Gecesi, gerçeklik ve tanıklık bağlamında Yakup Kadri'nin siyasi otobiyografisi olarak değerlendirilmektedir. Nitekim romanın kurgusal zeminini oluşturan İttihat ve Terakki Cemiyeti ile Hürriyet ve İtilaf Partisi çevresinde oluşan siyasi iktidar yarışı, aynı zamanda Yakup Kadri'nin de bizzat içinde yaşadığı bir dönemde cereyan etmiştir. Bu açıdan bakıldığında Hüküm Gecesi, o yılların siyasi olaylarını anlatırken birçok tarihsel gerçeğe de işaret etmiştir: Gazetecilik, sansür, muhalefet, ölüm tehditleri, sürgünler, jurnalcılık bunlardan bazılarıdır.

Otobiyografik roman, roman ile otobiyografinin kesişme noktasında yer alır. Hayatını anlatmak isteyen birine belli bir zaman ve mekân içinden geçmişine bakma imkânı sunar. Bugünün penceresinden geçmişine bakan yazar, hayatını da anlamlandırmış olur. Hüküm Gecesi romanının kaleme alındığı 1927 yılı aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nde yeni yapılanmaların olduğu bir yıldır. Romanını 1927 yılında yazan yazar, 1908 ile 1913 yıllarının siyasi arenasına içinde bulunduğu dönemin realitesinden bakmıştır. Yakup Kadri ayrıca bu romanında, dönemin havasını yansıtan bir terminoloji geliştirmiştir. Genellikle olumsuz çağrışımlara işaret eden bu terminoloji, dönemin birey ve toplum psikolojisini göstermesi bakımından önemli bir argüman sunmaktadır. Özellikle Abdülhamid devrinde ve İttihat ve Terakki yönetiminde yaşanan korkular, tedirginlikler bu terminolojinin içeriğini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada öncelikle XIX. yüzyılın siyasi olayları, hakkında genel bir bilgi verilecektir. Özellikle II. Meşrutiyet'in ilanı öncesinde ve sonrasında yaşananlar ve dönemin iktidarını elinde bulunduran İttihat ve Terakki yönetimi ele alınacaktır. Ardından romandaki olaylar ile roman yazarının yaşamı arasındaki benzerlikler tespit edilecektir. Buradan hareketle otobiyografik romanlar ile tarihsel gerçeklik arasındaki ilişki sorgulanacaktır. Son olarak biri kurmaca (otobiyografik roman) diğeri nesnel

* Dr. Öğr. Üyesi, Kayseri Üniversitesi, Develi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kayseri/TÜRKİYE, saniyekoker@kayseri.edu.tr ORCID: 0000-0001-5305-3219

(tarihsel gerçeklik) iki tür arasındaki ilişki ortaya konacak böylece bir yaşamöyküsünün ne dereceye kadar gerçeklik üzerine tesis edilebileceği saptanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüküm Gecesi, Otobiyografi, Roman, Tarih.

Autobiographical Examination of The Hüküm Gecesi Novel in the Context of Historical Reality

Abstract

Yakup Kadri Karaosmanoğlu's novel Hüküm Gecesi is based on the narrative of events between 1908 and 1913. The novel contains historical facts from that period. Therefore, it also reveals the testimony of a period. Hüküm Gecesi novel also constitutes the political autobiography of Yakup Kadri in the context of reality and testimony. The fictional basis of the novel is the political power race formed around İttihat ve Terakki Cemiyeti (Community of Union and Progress) and the Hürriyet ve İtilaf Partisi (Freedom and Allied Party). The novel also pointed to many historical facts when describing the political events of those years: Journalism, censorship, opposition, death threats, exiles, informing are some of them.

The autobiographical novel is located at the intersection of novel and autobiography. It gives someone who wants to tell their life the opportunity to look at their past from a certain time and place. The author looking back from today's window makes sense of his life. The year 1927, when the novel Hüküm Gecesi was written, was also a year of new structures in the Republic of Turkey. The author, who wrote his novel in 1927, looked at the political arena of 1908 and 1913 from the reality of his time. Yakup Kadri also developed a terminology in this novel that reflects the mood of the period. This terminology which usually points to negative connotations, is an important argument that shows the psychology of individuals and society of the period. Especially the fears experienced during the Abdulhamid period constitute the content of this terminology.

In this study, first of all, a general information about the political events of the nineteenth century will be given. Then the similarities between the events in the novel and the life of the novelist will be determined. From here, the relationship between autobiographical novels and historical reality will be questioned. Finally, the relationship between two types, one fictional (autobiographical novel) and the other objective (historical reality) will be revealed. Thus, it will be determined to what extent a life story will be based on reality.

Keywords: Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Hüküm Gecesi Autobiography, Novel, History.

Popüler Tarihçiliğin Türkiye’de Kıyıda Kalmış Bir Örneği: Türklerin Altın Kitabı

Can Tankut Esmen*

Özet

Türkiye’de yazılmış ve yazılmakta olan popüler tarih külliyatının bir hayli geniş olduğunu söylemek mümkündür. Popüler tarihçiliğin tarihine bakıldığında, akademik tarihçiliğin çıktıkları ile halk kitleleri arasında köprü olması, ders kitaplarını biçimlendirmesi, tarihi tüketilebilir bir nesneye dönüştürmesi ve hatta akademik tarihçiler üzerinde bıraktığı etki görülebilmektedir. Mutlak hakikat olduğu iddia edilmeyecek olsa dahi, akademik tarihçilik alanında çalışma yapmakta olan pek çok ismin özellikle çocukluk ve ilk gençlik yıllarında ağırlıklı olarak popüler tarih okudukları bir gerçektir. Tarihçilerin etkilendikleri isimlerin başında Ahmet Refik Altınay, Reşat Ekrem Koçu, Yılmaz Öztuna ve Yavuz Bahadıroğlu gibi önemli popüler tarih yazarları gelmektedir. Refik Özdek tarafından kaleme alınmış olan ve 1990 yılında Tercüman tarafından basımı gerçekleştirilen dört ciltlik Türklerin Altın Kitabı isimli çalışma da Türkiye’deki popüler tarihçiliğin üzerinden değerlendirilebileceği önemli bir çalışmadır. Türk tarihçiliğinin modern zamanlarından günümüze ve Türk Tarih Kurumunun ise özellikle kuruluş yıllarında üzerinde hassasiyetle durduğu başlangıcından günümüze bütün Türk tarihini bir esere sığdırma gayesini, popüler tarihçiliğin sağladığı konfor alanı içerisinde başarabilmesi dahi bu çalışmayı incelenmeye değer kılmaktadır. Tebliğimde, Türklerin Altın Kitabı isimli eser üzerinden; yazarı Refik Özdek’in tarihçiliği, bütün Türk tarihini tek esere sığdırabilmesini, kullandığı görsellerin önemi ve günümüz Türk popüler tarihçiliği için ne anlam ifade edeceği sorularına cevap aranacaktır. Bu sorular ekseninde yapılacak analizler ve varılacak cevaplar Türk popüler tarihçiliğinin kendi hikâyesine katkı yapacağı gibi, dolaylı yoldan Türk akademik tarihçiliği hakkında da birtakım çıkarımlar yapmamıza imkân verecektir.

Anahtar Kelimeler: Popüler Tarih, Tarih yazımı, Refik Özdek, Türk Tarihi.

* Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Edirne/TÜRKİYE, ctankutesmen@trakya.edu.tr ORCID: 0000-0002-1884-1276

An Outlying Example of Popular Historiography in Turkey: The Golden Book of the Turks

Abstract

It is possible to say that the corpus of popular history that has been written and is being written in Turkey is quite extensive. When the comparison is made in terms of both quality and quantity, this is a reality that is difficult to object. When we look at the history of popular historiography, it can be seen that it is a bridge between the outputs of academic historiography and the masses of the people, shaping the textbooks, turning history into a consumable object and even the effect it has on academic historians. Even though it cannot be claimed to be the absolute truth, it is a fact that many people working in the field of academic historiography mainly read popular history, especially in their childhood and early youth. Important popular history writers such as Ahmet Refik Altınay, Reşat Ekrem Koçu, Yılmaz Öztuna and Yavuz Bahadıroğlu are among the names that historians are influenced by. The four-volume Turkish Golden Book, written by Refik Özdek and published by Tercüman in 1990, is an important study that can be evaluated through popular historiography in Turkey. The fact that Turkish historiography has been able to fit all Turkish history from the modern times to the present day and the Turkish Historical Society, especially from the beginning, on which it has been sensitively focused on, to the present day, within the comfort area provided by popular historiography, makes this study worth examining. In my paper, on the work called The Golden Book of the Turks; In this study, answers will be sought to the questions of author Refik Özdek's historiography, his ability to fit all Turkish history into a single work, the images he uses what it means and importance for today's Turkish popular historiography. Analyzes and answers to these questions will not only contribute to the story of Turkish popular historiography, but also allow us to make some inferences about Turkish academic historiography indirectly.

Keywords: Popular History, Historiography, Refik Özdek, History of Turks.

Atatürk Dönemi Halk Eğitimi Politikaları ve Bunun Âşık Şiirine Yansımaları

Bülent Arı*

Özet

Bu bildiri, Atatürk'ün eğitim politikası içerisinde özel bir yer tutan halk eğitimine yönelik fikir ve uygulamalarını ortaya koymaya yönelik bir çalışmadır. Söz konusu çalışmanın konusunu oluşturan “*Atatürk Dönemi Halk Eğitimi*” incelemeye başlamadan önce konunun anlaşılması amacıyla halk eğitiminin ne olduğu, önemi, işlevleri, tarihsel gelişimi ile bu konuda yapılan çalışmalara kısaca değinilerek Atatürk'ün halk eğitimine bakış açısı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Âşıklar; Türkçe kullanmanın, Türkçeyi korumanın devlet düzenini de korumak olduğunun bilincindedirler. Yönetim kadrosunda bulunanlarla, halkın dilinin aynı olmasının önemli olduğunu bilen âşıklar, Atatürk'ün dil öğretme seferberliğine de bu yüzden alkış tutmuşlar ve insanların birbirlerini anlayabilmelerinin toplum huzuru için önemli olduğunu her fırsatta dile getirmişlerdir.

Çalışmamızda genel olarak betimsel araştırma yöntemi kullanılarak tespit edilen durum tanımlanmaya ve açıklanmaya çalışılacaktır. Kaynak taraması sonucunda elde edilen veriler; “*Halk Eğitimi Kavramı ve Halk Eğitiminin Tarihsel Gelişimi*”, “*Atatürk Döneminde Halk Eğitimi ile İlgili Kurumlar ve Faaliyetleri*”, “*Atatürk'ün Halk Eğitimi-ne Yönelik Görüş ve Uygulamaları*” ile “*Âşık Şiirinde Atatürk ve Halk Eğitimi*” başlıklarında değerlendirilecektir.

Çalışma sonucunda Atatürk'ün halk eğitimine yönelik çalışmalarının toplumu bütünleştirme, demokratikleşme açısından ne gibi hizmetlerde bulunduğu ve âşıkların da halk eğitimi ve harf inkılabı çalışmalarındaki başarılarından dolayı Atatürk'e bakış açıları, şiirlerden yola çıkılarak tespit edilmeye çalışılacaktır.

Âşıklar, Atatürk'ün halk eğitimine yönelik çalışmaları olan millet mekteplerinin açılması ve Türk diline yönelik atılan adımların Türk insanının dünyayı tanınmasına ve cehaletin pençesinden kurtularak aydınlığa doğru koşmasına yol açtığı sonucunu şiirlerinde ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Eğitim, Halk Eğitimi, Âşık, Âşık Şiirinde Halk Eğitimi.

* Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Hatay/TÜRKİYE, bari@mku.edu.tr ORCID: 0000-0002-7807-366X

Public Education Policies of Atatürk Era and Its Refections on Trobadour Poetry

Abstract

This paper is a study to reveal the ideas and practices of Atatürk's public education, which has a special place in his education policy. Before starting to examine "*Public Education in the Atatürk Era*", which is the subject of the study in question, in order to understand the subject, what public education is, its importance, functions, historical development and studies on this subject will be briefly mentioned and Atatürk's perspective on public education will be tried to be revealed.

Trobadours; Using Turkish means that protecting Turkish is also protecting the state order. They are conscious. It is important that the language of the people and the people in the management staff are the same. This is why the trobadours who knew the language applauded Atatürk's language teaching campaign and said that people They have expressed at every opportunity that it is important for the peace of the society to be able to understand them.

In our study, the situation determined by using descriptive research method will be tried to be defined and explained. The data obtained as a result of the literature review; The subject will be discussed in the sections "*The Concept of Public Education and the Historical Development of Public Education*", "*Institutions and Activities Related to Public Education in the Atatürk Era*", "*Atatürk's Views and Practices on Public Education*" and "*Atatürk and Public Education in Trobadour Poetry*".

As a result of the study, it will be tried to determine what kind of services Atatürk's studies on public education have in terms of integration and democratization of the society, and the poets' perspectives on Atatürk due to their success in public education and letter reform.

Trobadours have always been the seeing eye and speaking language of the people. In Atatürk's poems about public education policy, lovers reveal the point of view of the people. In this part of the paper, the following information, which is thought to be reached as a result of the study, will also be given in the said conclusion part. Because the lovers think that thanks to the nation schools opened and the language used, Turkish people know the world and run towards the light by getting rid of the clutches of ignorance.

Keywords: Atatürk, Education, Public Education, Trobadour, Folk Education, in Trobadour Poetry.

Erken Cumhuriyet Döneminde Öğrenci Hareketleri (1924)

Ahmet Ali Gazel*

Özet

İkinci Meşrutiyet'in ilanı sonrası Türkiye'de nispi bir özgürlük ortamı oluşmuş ve bu ortamdan öğrenciler de etkilenmiştir. Öğrenciler herhangi bir karar veya uygulamadan memnun olmadıkları zaman seslerini çıkarmaya başlamışlar, istekleri yerine getirilmeyince de boykot ve benzeri hareketlere girişmişlerdir. I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele nedeniyle Türkiye'de 1914-1922 yılları arasında öğrenci olaylarında bir durgunluk gözlenirken 1923 Cumhuriyetin ilanı sonrasında, özellikle 1924 yılında yoğun bir şekilde öğrenci olaylarına rastlanmaktadır. Olayların en önemli sebeplerinden biri, Türk Eğitimini yeni devlet düzenine uydurmak ve eğitim sistemini yeniden kurmak amacıyla toplanan II. Heyet-i İlmiye toplantısında alınan kararların ve uygulamaların öğrencilerde rahatsızlığa neden olmasıdır.

Eğitim süreleri dört yıldan beş yıla çıkarılan ve bu karardan dolayı mağdur olduklarını iddia eden Erkek Muallim Mektebi öğrencileri 1924 yılının en büyük ve en çok ses getiren öğrenci boykotunu gerçekleştirmiştir. Bu boykot Cumhuriyet döneminin ilk geniş çaplı öğrenci hareketi olmuştur. Bunun yanında lise teşkilatında yapılan değişiklikler de lise öğrencilerinin tepkilerine neden olmuştur. 1924 yılında liseler 12 sınıftan 11 sınıfa indirilince 9. sınıftan 10. sınıfa ve 10. sınıftan 11. sınıfa geçmesi gereken öğrenciler mevcut sınıflarında bırakılmışlardır. Mağdur olduğunu belirten öğrenciler resmi makamlar nezdinde teşebbüste bulunmuşlar ve talepleri kabul edilmezse dersleri boykot etmeye karar vermişlerdir. Ancak bu boykot yapılmamıştır. Bunun yanında öğrenciler farklı nedenlerle de tepkilerini göstermişlerdir. Örneğin Orta Ticaret Mektebinde öğrenciler, öğleden sonra buldukları işleri kaybedecekleri gerekçesiyle, derslerin öğleden sonraya alınmasına itiraz etmişler ve dersleri boykot etmeye karar vermişlerdir. Ancak mektep idaresinin konuyu çözmesi üzerine boykot gerçekleşmemiştir.

1924 yılında ortaöğretim öğrencileri tarafından gerçekleştirilen eylemler özellikle dönemin basınına dayalı olarak anlatılmıştır. Bunun yanında araştırma eserlerden de istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci Hareketleri, Boykot, Öğretmen Okulları, Ticaret Mektebi.

* Prof. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Afyon/TÜRKİYE, agazel@aku.edu.tr ORCID: 0000-0002-7211-6032

Student Movements in the Early Republican Period (1924)

Abstract

After the proclamation of the Second Constitutional Monarchy, an environment of relative freedom was created in Turkey and students were also affected by this environment. When the students were not satisfied with any decision or application, they started to raise their voices, and when their requests were not fulfilled, they started boycotting and similar actions. While there was a stagnation in student events between the years 1914-1922 in Turkey due to the First World War and the National Struggle, after the proclamation of the Republic in 1923, especially in 1924, there were intense student events. One of the most important reasons for the events was that the decisions and practices taken in the second Scientific Committee meeting, which was convened in order to adapt the Turkish education to the new state order and to re-establish the education system, caused discomfort to the students.

The students of the Male Teachers' School, whose education period was extended from four to five years, and who claimed that they were victims because of this decision, carried out the biggest and most notable student boycott of 1924. This boycott was the first large-scale student movement of the Republican era. In addition, the changes made in the high school organization also caused reactions from high school students. When high schools were reduced from 12 to 11 classes in 1924, students who were supposed to move from 9th grade to 10th grade and from 10th grade to 11th grade were left in their current classes. Students who stated that they were victims made an attempt before the official authorities and decided to boycott the classes if their demands were not accepted. However, this boycott was not carried out. In addition, students showed their reactions for different reasons. For example, in the Middle Trade School, students objected to taking the classes in the afternoon on the grounds that they would lose the jobs they found in the afternoon and decided to boycott the classes. However, the boycott did not take place after the school administration resolved the issue.

The actions carried out by the secondary school students in 1924 were explained based on the press of the period. In addition, research works were also used.

Keywords: Student Movements, Boycott, Teachers' Schools, Trade School.

Türk Diplomasi Tarihi'nde Bir İlk: Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türk Öğrencilerin Diplomatik Temasları ve İzlenimleri (Eylül 1924)

Asil Kaya*

Özet

İkinci Meşrutiyet Dönemi Türkiye'si'nde öğrencilerin siyasi, kültürel ve düşünsel görünürlükleri bir hayli artmıştı. Türk Modernleşmesi'nin önemli kesimlerinden birisini teşkil eden “gençlik” kitlesinin temelini oluşturan öğrenciler, kısa sürede birçok önemli kuruluşun faaliyete geçirilmesine öncülük ettiler. 14 Aralık 1908'de “Müda- vimin-i Mülkiye Cemiyeti”nin kuruluşuyla ilk legal öğrenci örgütünü vücuda getiren öğrenciler, 14 Ekim 1914 tarihinde kurdukları Darülfünun Talebe Cemiyeti'yle bu örgütlenmeyi dikey düzlemde genişletmeyi başarmışlardı. Dahası, Türk Düşünce Hayatı'nın mihenk taşlarından birisi olan “Türk Ocağı”nın kuruluşunda da öncü rolü öğrenciler üstlenmişlerdi. İttihat ve Terakki Cemiyeti Dönemi'nde kurulan paramili- ter gençlik örgütlerinin belkemiğini yine öğrenciler teşkil etmekteydiler. Ayrıca 1916 yılında kurulan Milli Türk Talebe Birliği vasıtasıyla mesleki ve siyasi örgütlenmenin ilk örneğini sergilemişlerdir.

19. yüzyılın sonlarından itibaren Türkiye'de gençlik hareketlerinin lokomotifi haline gelen öğrencilerin bu hareketliliği, Mütareke Dönemi'nde de Cumhuriyet Döne- mi'nde de devam etmiştir. Cumhuriyet'in ilanının ardından dünyada yeniden şekil- lenen konjonktürün etkisi, öğrencilere de sirayet etmiştir. Öyle ki yurtdışında faaliyet gösteren ve dünyanın önde gelen ülkelerinde öğrenim gören öğrencileri örgütlemek üzere oluşturulan uluslararası öğrenci örgütleri, Türk öğrencilerini kongrelerine davet etme kararı almışlardır. 1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin de davet- lere katılımı “uygun” görmesiyle birlikte Türk öğrenciler, ilk kez resmi karakteri haiz diplomatik temaslarda bulunma fırsatı yakalamışlardır.

Bu bildiride 1924 yılında Budapeşte'de ve Varşova'da gerçekleştirilen öğrenci kong- relerine katılan Türk öğrencilerinin diplomatik temaslarına, oradaki çalışmalarına ve gözlemlerine, Türk Diplomasi Tarihi'ndeki önemine değinilmiştir. Kongreye katılan Türk öğrenciler tarafından kaleme alınmış olan kitapçık çalışmamızın ana kaynağını teşkil etmekte olup, bu hususta yazılmış bilimsel makalelerden ve arşiv belgelerinden de istifade edilmiştir.

* Dr., İzmir Büyükşehir Belediyesi, Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi, İzmir/TÜRKİYE, asilkaya@msn.com ORCID: 0000-0003-2593-5622

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Diplomasi, Gençlik, Talebe Birliği, C.I.E.

A First in the History of Turkish Diplomacy: Diplomatic Contacts and Impressions of Turkish Students in the Early Republican Period (September 1924)

Abstract

In the Second Constitutional Period Turkey, the political, cultural and intellectual visibility of the students increased considerably. Students, who form the basis of the “youth” mass, which constitutes one of the important parts of Turkish Modernization, pioneered the activation of many important organizations in a short time. Students who formed the first legal student organization with the establishment of the “Mudavimin-i Mülkiye Cemiyeti” on 14 December 1908, succeeded in expanding this organization vertically with the Darülfünun Student Society, which they founded on October 14, 1914. Moreover, students played a pioneering role in the establishment of the “Türk Ocağı”, one of the cornerstones of Turkish Intellectual Life. Students were also the basis of the paramilitary youth organizations established during the «İttihat ve Terakki Cemiyeti» Period. In addition, they exhibited the first example of professional and political organization through the National Turkish Students’ Union, which was established in 1916.

This mobility of students, who became the locomotive of youth movements in Turkey since the end of the 19th century, continued in the Armistice Period and also in the Republic Period. The effect of the conjuncture, which was reshaped in the world after the proclamation of the Republic, also spread to the students. So much so that international student organizations, which were formed to organize students operating abroad and studying in the leading countries of the world, decided to invite Turkish students to their congresses. In 1924, as the Government of the Republic of Turkey deemed it “appropriate” to attend the invitations, Turkish students had the opportunity to make official diplomatic contacts for the first time.

In this paper, the structure and nature of the “upper” organization that held the congress in question, based on the observations of the diplomatic contacts of Turkish students who participated in the student congresses held in Budapest and Warsaw in 1924, were mentioned. In this paper, the diplomatic contacts of the Turkish students who participated in the student congresses held in Budapest and Warsaw in 1924, their studies and observations there, and the structure and quality of the “upper” or-

ganization that held the congress in question were mentioned. The booklet written by the Turkish students participating in the congress constitutes the main source of our work, and scientific articles and archive documents written on this subject were also used.

Keywords: Republican Era, Diplomacy, Youth, Student Union, C.I.E.

Kâzım Karabekir Paşa'nın Yetim Çocuklarının Ankara ve İstanbul Ziyaretleri

Pınar Tuna*

Özet

Bu çalışmada, Kâzım Karabekir Paşa'nın Doğu Cephesinde himayesine alıp yetiştirdiği yetim çocukların Ankara ve İstanbul ziyaretleri incelenmiştir. Bu ziyaretler, Türk kamuoyunun dikkatini yetim çocuklar üzerine çekmesi adına olduğu kadar, Kâzım Karabekir Paşa'nın toplumsal duyarlılığını ve çocukların eğitimine yönelik katkılarını göstermesi açısından da önem taşımaktadır. Yetim çocuklar, Kâzım Karabekir Paşa'yla birlikte 11 Ekim 1922 tarihinde Trabzon vapuruyla önce İnebolu'ya gelmişlerdir. Ardından Kâzım Karabekir Paşa 15 Ekim 1922'de, yetim çocuklar ise 24 Ekim 1922'de Ankara'ya varmışlardır. Çocuklar, Ankara'da askeri ve mülki yetkililerin yanı sıra kalabalık bir halk kitlesi tarafından karşılanmıştır. Çocuklar yirmi sekiz gün boyunca Ankara'da kalarak çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu çerçevede Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın da katıldığı bir müsamere vermiş ve Himaye-i Etfâl yararına verilen konsere katılmışlardır. Bu faaliyetlerin ardından yetim çocuklar, 21 Kasım 1922'de Ankara'dan ayrılarak Bursa'ya gitmişlerdir. Burada da bir süre kaldıktan sonra Bursa Türk Ocağı'nın düzenlediği bir yolculuk ile 13 Nisan 1923'te Mudanya üzerinden İstanbul'a gelmişlerdir. Yetim çocukları gelişlerinde, askeri ve mülki yetkililerin yanı sıra kalabalık bir halk kitlesi coşkulu bir şekilde karşılamıştır. 22 Mayıs 1923 tarihine kadar İstanbul'da kalan çocuklar, Ankara'da olduğu gibi birçok etkinlikte bulunmuşlardır. Bu kapsamda Darülfünun ve Himaye-i Etfâl Cemiyetinin de içerisinde yer aldığı bazı kurumları ziyaret etmişler ve çeşitli konulara ilişkin müsamereler vermişlerdir. Çocuklar otuz dokuz gün süren İstanbul ziyaretini de başarılı bir şekilde tamamlayarak tekrar Bursa'ya dönmüşlerdir.

Kâzım Karabekir Paşa'nın yetim çocuklarının Ankara ve İstanbul ziyaretleri kamuoyunda geniş bir yankı yaparak büyük bir ilgi ve beğeni toplamıştır. Ayrıca bu çocukları himaye edip örnek bir şekilde yetiştiren Kâzım Karabekir Paşa'ya da özel bir önem verilerek kendisinin çabalarından övgüyle söz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Doğu Cephesi, Gazi Mustafa Kemal Paşa, İstanbul, Kâzım Karabekir Paşa, Yetim Çocuklar.

* Dr., İstanbul/TÜRKİYE, ptaser80@gmail.com ORCID: 0000-0003-1805-5053

Ankara and Istanbul Visits of Kâzım Karabekir Pasha's Orphan Children

Abstract

In this study, Ankara and Istanbul visits of the orphans that Kâzım Karabekir Pasha took under his protection and raised on the Eastern Front were examined. These visits are important not only to draw the attention of the Turkish public to orphans, but also to show the social sensitivity of Kâzım Karabekir Pasha and his contributions to the education of children. Orphan children first came to Inebolu on the Trabzon ferry on October 11, 1922, together with Kâzım Karabekir Pasha. Then, Kâzım Karabekir Pasha arrived in Ankara on October 15, 1922, and the orphans arrived in Ankara on October 24, 1922. Children were welcomed by a crowd of people in Ankara as well as military and civil authorities. The children stayed in Ankara for twenty-eight days and engaged in various activities. In this context, they gave a performance in which Ghazi Mustafa Kemal Pasha also participated and they participated in the concert given for the benefit of Himaye-i Etfâl. After these activities, orphaned children left Ankara on 21 November 1922 and went to Bursa. After staying here for a while, they came to Istanbul over Mudanya on 13 April 1923 with a journey organized by the Bursa Turkish Hearth. Upon their arrival, the orphans were greeted enthusiastically by the military and civil authorities, as well as by a crowd of people. The children who stayed in Istanbul until May 22, 1923, participated in many activities as in Ankara. In this context, they visited some institutions, including Darülfünun and Himaye-i Etfâl Society, and gave performances on various subjects. After successfully completing their Istanbul visit, which lasted for thirty-nine days, the children returned to Bursa.

The visits of the orphaned children of Kâzım Karabekir Pasha to Ankara and Istanbul attracted a great deal of attention and admiration by making a wide public repercussion. In addition, special attention was given to Kâzım Karabekir Pasha, who protected these children and raised them in an exemplary way, and his efforts were praised.

Keywords: The Eastern Front, Ghazi Mustafa Kemal Pasha, Istanbul, Kâzım Karabekir Pasha, Orphan Children.

Erken Cumhuriyet Döneminde İstanbul Gündeminden Bir Kesit: Haliç ve Haliç'in Temizlenmesi Sorunu

Emin Alp Malkoç*

Özet

Cumhuriyet'in ilk yıllarında İstanbul'un gündemini şekillendiren konular arasında Haliç ve Haliç'le ilgili gelişmelerle sorunların yadsınamayacak yeri bulunmaktadır. Bunlar; Haliç'teki korsanlıklardan, görülen ayı balığına, üstündeki köprülere, taşınacak depolarla tesislere, adalarına, kirliliğine kadar geniş ve renkli kabul edilebilecek yelpaze oluşturmaktaydı. 1924 yazında İstanbul'da yaşanan aşırı yağışlar ve sel sonrasında çamur baskınları, Haliç'in dolması, kirlilik ve temizlenmesi konularını ön plana çıkarmıştı. Aslında böyle sorunların geçmişi uzun vadede Fatih dönemine kadar geriye gitmekle birlikte Osmanlı'nın gündeminde ağırlığını 19. yüzyıl ortalarından itibaren göstermiştir.

Cumhuriyet döneminin en erken evresinde farklı nedenlere dayanan Haliç'in dolması ve kirliliği kadar bunların çözümü, temizlenmesi düşünce ve girişimleri de şehrin günlük yaşamındaki yerini korumuştur. Bunu sağlayan faktörler arasında Şehremini Emin Bey'in On Yıllık İmar Projesi ve turizmi geliştirme çabaları da vardı. 1920'lerin ortalarında Yusuf Akçura'nın önergesiyle TBMM'ye yansıyan konu hükümete yönlendirilmişti. Haliç Şirketi'nin temizlik yapılması başvuruları, Şehremaneti'nin girişim ve planlamaları, çalışmanın bütçesinin belirlenmesi, Ticaret Vekaleti'nin yaklaşımı ve temizlik işini bazı yabancı şirketlerin üstlenme çabaları gibi birçok gelişme ve girişime rağmen mesele sürüncemede kalmıştı. Bürokrasi, kurumlar arası anlaşmazlık, bütçesel güçlükler gibi dinamikler yüzünden kapsamlı ve kalıcı çözüm getirilemeyen mesele, 1930'lu yıllarda da varlığını koruyacaktı. Nihayet Ahmet Rasim'in "360 seneden beri her gün, Haliç'in tathiri hakkında çene çalacağımıza ve mürekkebe sarf edeceğimize, elimize birer kürek ikişer kova alıp iki sahilten birer parça çamur çıkarsaydık şimdiye kadar Haliç'i değil; Marmara'yı bile temizlerdik!" sözleriyle tanımladığı meselenin çözümü, 20. yüzyıl sonlarına sarkacaktı.

Arşiv belgeleri, süreli yayınlar ve araştırma eserlerini referans alan bu araştırma, Haliç'le ilgili gelişmelerin yanında Cumhuriyet'in ilk yıllarına son dönem Osmanlısından miras kalan kirlilik sorununa odaklanmaktadır. Bunlara hangi dönemde nasıl yaklaşıldığını ve sorunun nasıl tanımlandığını ortaya koyarak sadece sanayileşmeden

* Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, malkocem@itu.edu.tr ORCID: 0000-0002-5840-6922

kaynaklanmayan meselenin geçmişine ışık tutmayı, dolayısıyla İstanbul tarihi çalışmalarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Haliç, İstanbul, Erken Cumhuriyet Dönemi, Haliç'in Kirliliği, Haliç'in Temizlenmesi.

A Section from İstanbul's Agenda in the Early Republican Period: The Golden Horn and Cleaning Problem

Abstract

In the first years of the Republic, among the subjects shaping İstanbul's agenda, the issues regarding the Golden Horn (GH) were of critical importance. These included a diverse spectrum from piracy in the GH to the seal noticed there, the bridges above it, the storages and facilities to be transported, its islands, and the contamination. Due to heavy rains in İstanbul in the summer of 1924 and the accumulation of silt brought by the flood, the GH's filling, pollution, and cleaning became primary issues. Although such problems date back to the period of Fatih, it was in the middle of the 19th century that they had seriously entered the Ottoman Empire's agenda.

In the Early Republican Period, the problems related to the GH and the ideas and attempts to solve them remained in the daily life of the city. One factor for this was the Mayor Emin's Ten-Year Reconstruction Project and efforts to develop tourism. In the mid-1920s, with the proposal of Yusuf Akçura, the issue, which was reflected in the Grand National Assembly of Turkey, was directed to the government. Despite many attempts such as the applications by the Haliç Company for cleaning, Municipality initiatives and plans, budget determination, the approach of the Ministry of Commerce, and the efforts of some foreign companies to undertake the cleaning, the problems couldn't be resolved. It couldn't be solved due to bureaucracy, inter-institutional conflicts and budget difficulties. It continued to exist in the 1930s as well. Ahmet Rasim described the situation by stating "rather than chattering and wasting ink regarding the GH's cleaning for 360 years, if we had got a shovel and two buckets and remove some mud from two beaches, we would have cleaned not only the GH but also the Marmara by now!" and the solution of the problem would be prolonged to the end of the 20th century.

This study, which refers to the archival documents, periodicals, and studies, focuses on the GH's pollution inherited from the late Ottoman period to the first years of the Republic, as well as the developments related to the GH. Discussing how these

issues were defined and handled depending on different periods, the study aims to reveal the background of the issue, which didn't appear only through industrialization, and contribute to the historical studies about Istanbul.

Keywords: The Golden Horn, Istanbul, Early Republican Period, Pollution of the Golden Horn, Cleaning the Golden Horn.

Cumhuriyet Dönemi Mesleki Dergi Yayıncılığına Bir Örnek: Demiryollar Mecmuası

Handan Haykır*

Özet

Demiryollar Mecmuası, 1920 yılında Anadolu-Bağdat Demiryolları Genel Müdürlüğü görevine getirilen ve 1926-28 yılları arasında Nafia Vekâleti görevini yürütecek olan Behiç Erkin tarafından, Anadolu-Bağdat Demiryolu'nda görevli personelin ve gelecekteki Türk demiryolu personelinin fennî ve mesleki gelişimlerine katkı sağlanması amacıyla 1 Mart 1925 tarihinde yayın hayatına başlamıştır.

“Anadolu-Bağdat Demiryolları Müdüriyeti Umumisi tarafından her ay neşredilen fennî ve mesleki mecmua” namıyla çıkarılmaya başlanan ve ilerleyen yıllarda, Demiryolları Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Demiryollar Mecmuası, 2000’li yılların başına kadar Demiryollar, Demiryol, Demiryolu ve Demiryolcu isimleriyle yayın hayatını devam ettirerek, Cumhuriyet döneminin en uzun soluklu mesleki dergilerinden biri olmuştur.

Demiryollar Mecmuası’nda, teknik, fennî ve mesleki yazıların yanında, demiryolu hatlarının millileştirme, işletme, inşa gibi faaliyetleri hakkında da bilgiler veren makale, yazı ve haberler yer almıştır. Bu anlamda demiryolları sektöründeki her gelişme, mecmuada geniş yer bulmuştur. Özellikle 1960’lı yıllardan itibaren sosyal ve kültürel yazılar, şiirler mecmuanın sayfalarında yer almıştır. 1990’lı yıllardan itibaren ise magazin dergiciliğinin ağırlıkta olduğu bir yayın politikası görülmektedir. Ayrıca mecmua, 1925-1955 yılları arasında bazı sayılarında ekler yayınlayarak okuyucularına sunmuştur. Bunun yanında özel sayılar da yayınlanmıştır. Bu özel sayılarda, Cumhuriyet dönemi demiryolları sektöründe yapılan çalışmalara geniş yer verilmiştir.

Uzun soluklu bir yayın olan Demiryollar Mecmuası, bir anlamda Türkiye’nin sosyal, siyasi, iktisadi yönden değişim ve gelişimini göstermesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Özellikle Osmanlı Devleti’nin son yıllarında ve Cumhuriyet döneminde bayındırlık, ulaşım alanında, yoğun olarak da demiryolu sektöründeki tarihsel gelişim ve değişimin incelenmesi bakımından sosyal bilimler alanında yapılacak çalışmalara da önemli bir kaynak hüviyeti taşımaktadır.

* Dr. Öğr. Gör., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarihi Bölümü, Elazığ/TÜRKİYE, handanhaykir@hotmail.com ORCID: 0000-0001-7302-8141

Bu çalışmamızda Demiryollar, Demiryol, Demiryolu, Demiryolcu olarak isim değişikliğine uğrayan mesleki derginin yayın amacı, yayın politikası, yayın periyodu, dergi yönetimi, yazar kadrosu, derginin mali durumu, abone ve satış bedelleri, derginin içeriği, dergide yer alan makaleler, haberler, mesleki ve teknik yazılar hakkında bilgiler verilecektir. Bunun yanında, derginin Türk basın tarihinde ve mesleki dergi yayıncılığındaki önemine vurgu yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet, Atatürk, Basın-Yayın, Dergi Yayıncılığı Demiryolları, Demiryollar Mecmuası, Demiryol, Demiryolu.

An Example of Republic Period Professional Magazine Publishing: Railways Magazine

Abstract

Railways Magazine was published by Behiç Erkin, who was appointed as the General Manager of Anatolian-Baghdad Railways in 1920 and would serve as the Minister of Public Works between 1926-28, started broadcasting in 1925 in order to contribute to the scientific and professional development of the personnel working in the Anatolian-Baghdad Railway and of the future Turkish railway personnel.

Railways Magazine, which was started to be published under the name of “The scientific and professional journal published every month by the Anatolian-Baghdad Railways Directorate General” and published by the General Directorate of Railways in the following years, continued its publication life with the names of Railroads, Railway, Railways, and Railway Worker until the end of the 2000s. This magazine has been one of the longest running professional journals of the Republican period.

In addition to technical, scientific, and professional articles, in Railway Magazine, there were articles and news giving information about the activities of railway lines such as nationalization, operation, and construction. In this sense, every development in the railways sector has found wide coverage in the journal. Especially since the 1960s, social and cultural writings and poems have appeared on the pages of the magazine. From the 1990s onwards, a publishing policy dominated by tabloid journalism has been observed. In addition, the journal published appendices in some issues between 1925 and 1955. Special issues have also been published. In these special issues, the studies carried out in the railway sector of the Republican period are given extensive coverage.

Railways Magazine, which is a long-term publication, is of great importance in terms of showing the social, political and economic change, and development of Turkey. Especially in the last years of the Ottoman Empire and during the Republican period, it is an important source for studies in the field of social sciences, in terms of examining the historical development and change in the field of public works, transportation and especially in the railway sector.

In this study, the purpose of publication, publication policy, publication period, journal management, author staff, financial status of the journal, subscriber and sales prices, content of the journal, articles in the journal, news of this professional journal, which have undergone a name change as Railroads, Railway, Railways, and Railway Worker, will be given. In addition to this information, the importance of the journal in Turkish press history and professional journal publishing will also be emphasized.

Keywords: Republic, Atatürk, Press, Magazine Publishing, Railways Magazine, Railway, Railroad.

Demokrat Parti İktidarının Basın Aracı Olan Demokrat Gazeteler: Doğu Anadolu Örneği

Suna Altan*

Özet

Basın, toplumları bilgilendirilme, bilinçlendirilme ve çeşitli konularda kamuoyu oluşturma açısından tarih boyunca önemli bir görev üstlenmiştir. Türkçe basının tarihi, Osmanlı Devleti'nin ilk resmî gazetesi olan Takvim-i Vekayi'ye dayanmaktadır. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde ise birçok gazete ve dergi yayımlanmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulusal basın niteliğindeki gazeteler başı çekse de, gelişen teknoloji ve meydana gelen ihtiyaçlarla birlikte kentlere ait gazeteleri kapsayan yerel basın da oluşmaya başlamıştır. Böylece topluma bilgi aktarma görevi merkezden daha uzak şehirlerde, yerinden yürütülmeye çalışılmıştır. Kitle iletişim araçlarının kısıtlı olduğu dönemlerde topluma ulaşmanın en elverişli kanalı olan basın, dolayısı ile siyasi iktidarların birer propaganda aracı haline gelmiştir. İktidarlar, bu araçla hem icraatlarının tanınırlığını hem de kamuoyu desteği olarak hakimiyetlerinin devamlılığını sağlamayı amaçlamışlardır. Bu sebepten iktidarlar, basına toplum ile iktidar arasındaki köprü vazifesi yüklemiş ve basınla iyi ilişkiler kurmaya hep özen göstermiştir. 1946 yılında Türk siyasi hayatına adım atan Demokrat Parti, 1950 yılındaki genel seçimlerden zaferle çıkarak iktidar partisi olmuştur. Demokrat Parti, toplumla iktidar arasındaki köprü görevini son derece önemseyerek iktidar-basın ilişkisini sağlam tutmaya çalışmıştır. Bundan dolayı da Türkiye'deki basın faaliyetlerinin gelişmesi adına çeşitli çalışmalar yürütmüş, ulusal basını geliştirme çabalarının yanında yerel basın çalışmalarına da destek vermiştir. Parti, kamuoyu oluşturma çalışmaları neticesinde, 1950-1960 yılları arasında Türkiye'nin bütün bölgelerinde "Demokrat" ön adıyla gazeteler çıkarmıştır. Bu çalışmada, Demokrat Parti'nin iktidarı boyunca Doğu Anadolu'da çıkarılmış olan "Demokrat" gazeteler incelenecektir. Çalışma kapsamında hangi illerde "Demokrat" gazetelerin yayın hayatına başladığı, gazetelerin yayın politikaların ne olduğu ve iktidarın hangi alanda desteklendiği incelenecektir. Böylece iktidarın lehine yapmaya çalıştığı kamuoyu oluşturmada ne kadar başarı sağladığı, iktidar-basın ilişkisinin nasıl yürütüldüğü ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışma kapsamında, Doğu Anadolu Bölgesi'nde yayın hayatına girmiş olan demokrat gazetelerin 10 yıllık faaliyetleri, konu başlıklarına göre tasnif edilecektir. Bunların yayın içeriklerine dair nicel ve nitel veriler analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Basın, Demokrat Parti, Kamuoyu, İktidar, Siyaset.

- * Dr. Öğr. Üyesi, Iğdır Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Gümrük İşletme Bölümü, Iğdır/TÜRKİYE, suna.altan@igdir.edu.tr ORCID:0000-0002-7388-3014

Democrat Newspapers, The Press Tool of the Democrat Party Government: The Example of Eastern Anatolia

Abstract

The press has undertaken an important task throughout history in terms of informing the society, raising awareness and creating public opinion on various issues. The history of the Turkish press is based on the first official newspaper of the Ottoman Empire, *Takvim-i Vekayi*. During the transition period from the Ottoman Empire to the Republic, many newspapers and magazines were published. Although newspapers with the characteristics of the national press took the lead in the first years of the Republic, with the developing technology and emerging needs, the local press, which included the newspapers of the cities, began to emerge. Thus, the task of transferring information to the society has been tried to be carried out locally in cities farther from the center. The press, which was the most convenient channel to reach the society in times when mass media were limited, has therefore become a propaganda tool for political powers. With this tool, governments aimed to ensure the recognition of their actions and the continuity of their dominance by gaining public support. For this reason, governments have assigned the media the role of a bridge between the society and the government and have always taken care to establish good relations with the press. Having stepped into Turkish political life in 1946, the Democrat Party emerged victorious in the 1950 general elections and became the ruling party. The Democrat Party has tried to keep the power-press relationship intact by attaching great importance to its role as a bridge between the society and the government. For this reason, it carried out various studies for the development of press activities in Turkey, and supported local press activities as well as efforts to develop the national press. As a result of its efforts to create public opinion, the party published newspapers under the name "Democrat" in all regions of Turkey between the years 1950-1960. In this study, "Democrat" newspapers published in Eastern Anatolia during the rule of the Democrat Party will be examined. Within the scope of the study, it will be examined in which provinces "Democrat" newspapers started their publication life, what the publishing policies of the newspapers were and in which area the ruling party was supported. Thus, it will be tried to reveal how successful the government has achieved in creating public opinion in favor of it, and how the power-press relationship is carried out. Within the scope of the study, the 10-year activities of the democrat newspapers that have been published in the Eastern Anatolia Region will be classified according to their subject headings. Quantitative and qualitative data on their publication content will be analyzed.

Keywords: Press, Democrat Party, Public Opinion, Power, Politics.

Cumhuriyet Dönemi Hukuk Tarihi Araştırmaları İçin Önemli Bir Kaynak Olarak Adliye Arşivleri

Mustafa Arıkan*

Özet

Tarih yazıcılığı bakımından objektif bilgiye ulaşabilmek adına en önemli kaynaklar arşiv belgeleridir. Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nden tevarüs edilen defter ve belge koleksiyonlarıyla çok zengin arşiv kayıtlarına sahiptir. Bu belge koleksiyonları içinde şer'îye (kadı) sicilleri özel bir önem taşımaktadır. Zira Osmanlı Devleti'nin klasik dönemlerinde kadılar, adli görevlerinin yanı sıra birtakım idarî görevler yürüttükleri için, mahkemelerde tutulan kayıtlar siyasî, idarî, toplumsal ve ekonomik açılardan tarih yazıcılığına malzeme sunmaktadır. Merkez-taşa ilişkilerinden toplumsal yapıya kadar uzanan geniş bir alana ışık tutacak bilgiler ihtiva eden şer'îye sicilleri, hassaten Osmanlı hukuk tarihi için vazgeçilemez bir kaynak durumundadır. Tanzimat döneminde yaşanan yenileşme hareketleri her ne kadar adli teşkilatlanmada ve şer'îye sicillerinin içeriğinde bir değişime yol açsa da tarih yazıcılığı bakımından bu belgelerin değeri değişmemiştir.

Osmanlı hukuk tarihi açısından son derece önemli bir yere sahip olan ve tarihçilerin üzerinde pek çok çalışmalar yaptığı mahkeme kayıtları, Cumhuriyet dönemi söz konusu olduğunda maalesef dikkatlerden kaçmaktadır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında gerçekleşen inkılâp hareketleri köklü bir dönüşüm sağlamakla birlikte, Osmanlı Devleti'nden miras alınan kurumsal hafıza, tarihî bir süreklilik göstermektedir. 8 Nisan 1924'te kabul edilen bir kanunla şer'îye mahkemeleri ilga edilmiş ve adliye teşkilatı "*Sulh*", "*Asliye*" ve "*Cinayet*" olmak üzere üçlü bir mahkeme yapısına kavuşturulmuştur. Bu köklü dönüşüme rağmen kurulan yeni mahkemeler, tıpkı Osmanlı döneminde olduğu gibi aldığı kararları dosya usulüyle arşivlemeye devam etmiştir. Cumhuriyet dönemi mahkemelerinde tutulan ve "*Karar Esas Defteri*"nde muhafaza edilen mahkeme kayıtları başta suç ve ceza olmak üzere boşanma, miras, evlat edinme, alacak-verecek gibi toplumsal konularda ciddi bir kaynak oluşturmaktadır. Cumhuriyet dönemi hukuk tarihi çalışmaları için ihmal edilemez bir kaynak olan, yerel ve mukayeseli tarih ile sosyolojik araştırmalar bakımından paha biçilemez veriler barındıran adliye arşivleri, bugün itibarıyla tamamen âtil vaziyettedir. Söz konusu durum hem tarih yazıcılığı hem de arşivcilik açısından dikkate değer bir boşluk

* Dr. Öğr. Üyesi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Rize/TÜRKİYE, mustafa.arikan@erdogan.edu.tr ORCID: 0000-0001-6333-1446

oluşturmaktadır. Bu çalışma adliye arşivlerinin mevcut durumunu ve tarih yazıcılığı bakımından önemini ortaya koymayı, muhafazası ve kullanımına ilişkin bazı teklifleri gündeme getirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Adliye Arşivleri, Karar Esas Defterleri, Adliye Teşkilatı, Hukuk Tarihi.

Court Archives as an Important Reference for Republican Period Law History Research

Abstract

In terms of historiography, the most important sources are archive documents in order to reach objective information. The Republic of Turkey has very rich archive records with its collections of books and documents inherited from the Ottoman Empire. Among these document collections, the sharia (kadi) registers are of particular importance. Because, in the classical periods of the Ottoman Empire, the records kept in the courts provide material for historiography in terms of political, administrative, social and economic aspects, since the judges carried out some administrative duties in addition to their judicial duties. Sharia records, which contain information that will shed light on a wide area ranging from central-provincial relations to social structure, are an indispensable source for the history of Ottoman law. Although the reform movements in the Tanzimat period led to a change in the judicial organization and the content of the sharia registers, the value of these documents did not change in terms of historiography.

Court records, which have an extremely important place in terms of Ottoman law history and on which historians have studied many times, unfortunately escape attention when it comes to the Republican period. Although the revolutionary movements that took place in the first years of the Republic provided a radical transformation, the institutional memory inherited from the Ottoman Empire shows a historical continuity. With a law adopted on April 8, 1924, the sharia courts were abolished and the judicial organization was brought into a tripartite court structure, namely “Peace”, “Peace” and “Murder”. Despite this radical transformation, the new courts that were established continued to archive their decisions with the file method, just like in the Ottoman period. The court records kept in the courts of the Republic period and preserved in the “Decision Book” constitute a serious resource on social issues such as crime and punishment, divorce, inheritance, adoption, and

receivables. The courthouse archives, which are an indispensable resource for the studies of the legal history of the Republic period and contain invaluable data in terms of local and comparative history and sociological research, are completely idle as of today. This situation creates a remarkable gap in terms of both historiography and archiving. This study aims to reveal the current status of the courthouse archives and their importance in terms of historiography, and to bring up some proposals for their preservation and use.

Keywords: Courthouse Archives, Decision Books, Judicial Organization, History of Law.

II. Philippos'un Doğu Trakya Politikaları ve Odrys Kralları

Ayşen Sina*

Özet

Trakya, tarihi dönemler boyunca stratejik konumu nedeniyle değişken dinamiklere sahip bir bölge olagelmıştır. Bu bölgeye egemen olan Pers, Atina ve Sparta gibi devletler, MÖ 4. yüzyılda artık gücünü kaybeder ve yeni güçlerin egemenliğine açık bir hale gelir. Buna neden olan Peloponnesos savaşlarının yol açtığı siyasi parçalanmışlık, ekonomik zorluklar ve thalassokrasiyle güçlenen Atina'ya duyulan güvensizlik gibi etkenler önemli rol oynar. MÖ 360'ta tahta çıkan II. Philippos'un önemli bir politik fgür olması bölgede yeni güç dengelerinin kurulmasına yol açar. Aynı zamanda Trakya'da ise güçlü Odrys kralı I. Kotys'in öldürülmesi Doğu Trakya'da üç ayrı krallık kurulmasına sebep olur. Kotys'in oğullarından Kersobleptes, Meriç ve Tunca nehirlerinin doğusunu, Berisades Karasu Nehri çevresini ve Amadokos ise Maroneia'nın dağlık bölgesine egemen olur. MÖ 352'de Doğu Trakya'nın egemeni Odrys kralı Kersobleptes'tir. Bu parçalanmış krallık, II. Phillippos'un öncelikle Atina ticaretini engellemek amacıyla yürüttüğü politikasının başlangıcı olarak Doğu Trakya'ya yapacağı askerî bir harekâtın önünü açar. II. Phillippos Byzantion, Perinthos gibi özgür kent devletlerinin desteğiyle Atina ile müttefik olan Doğu Trakya kralının topraklarına sefer düzenler. Kersobleptes'in yenildiği bu kısa seferin başarılı olup olmadığı tartışmalı olsa da Trakya-Atina yakınlaşmasını artırdığı açıktır. Bu tehlikeyi bertaraf etmek amacıyla II. Phillippos, Hellespontos (Çanakkale) ile Bosphoros (İstanbul) boğazlarının kontrolünü ele geçirmek için bir kez daha Doğu Trakya seferi başlatır. MÖ 342-340 yılları arasında yapılan savaşlarda Kersobleptes yenilir ve bölgede Trak egemenliği son bulur. Konuyla ilgili başlıca başvuru kaynaklarını oluşturur. Bu çalışmanın amacı, Demosthenes, Plutarkhos, Diodoros, Isokrates gibi antik yazarların anlatımlarından yola çıkarak, bölgenin egemeni olma çabasındaki II. Philippos'un Doğu Trakya'daki ticaret yollarını kontrol etmek ve altın madenlerini ele geçirmek amacıyla Odrys krallarına karşı izlediği diplomatik, askeri ve politik ilişkileri incelemektir. Anahtar

Anahtar Kelimeler: II. Philippos'un Yayılımcı Politikaları, Doğu Trakya Tarihi, Devletlerarası Diplomasi Savaşları, Doğu Trakya'nın İşgali, Kersobleptes.

* Prof. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ/TÜRKİYE, asina@nku.edu.tr ORCID: 0000-0002-5301-5973

Eastern Thracian Politics of Philip II and Kings of Odrys

Abstract

Throughout history, Thrace has been a region with changing dynamics due to its strategic location. The states dominating this region, such as Persia, Athens and Sparta, lost their powers in the 4th Century BC and the region became open to the domination of new powers. Factors such as the political disintegration, economic difficulties and the distrust in Athens caused by the Peloponnesian wars, which is strengthened by the thalassocracy, played an important role. The fact that Philip II became a significant political figure, who ascended to the throne in 360 BC, led to the establishment of new power balances in the region. At the same time, in Thrace, the murder of the powerful Odrysian king Kotys I caused the establishment of three separate kingdoms in Eastern Thrace. Of the sons of Kotys, Kersobleptes dominated the east of the Maritsa and Tundzha rivers, Berisades was around the Nestos River and Amadokos dominated the mountainous region of Maronia. In 352 BC, the ruler of Eastern Thrace was Kersobleptes, the king of Odrys. This fragmented kingdom paved the way for a military action on the Eastern Thrace to be conducted by Philip II as a beginning of his politics, primarily to prevent Athenian trade. Phillip II, organized expeditions to the lands of the Eastern Thracian king, who was an ally of Athens, with the support of free city states, such as Byzantion and Perinthos. Although it is debatable whether this short campaign in which Kersobleptes was defeated is successful or not, it is clear that it increased the rapprochement of Thrace-Athens. In order to eliminate this danger, Phillip II once again launched an Eastern Thrace expedition to seize the control of Hellespontos (Galipoli) and Bosphorus (Istanbul). In the wars between 342-340 BC, Kersobleptes was defeated and the Thracian domination in the region came to an end. It constituted the main reference sources on the subject. The purpose of this study is to examine diplomatic, military and political relations of Philip II, who tried to take over the region, against the kings of Odrys in order to control the trade routes in the Eastern Thrace and to seize the gold mines, based on the narratives of ancient writers such as Demosthenes, Plutarch, Diodorus, Isocrates.

Keywords: Philip's II Expansionary Policies, The History of Eastern Thrace, Interstate Diplomatic Wars, Invasion of Eastern Thrace, Kersobleptes.

Perslerin Anadolu'daki Vergilendirme Sistemi

Ercüment Yıldırım*

Özet

Asurluların askeri sefer düzenleyerek yağma ile gelir elde etme stratejisini, Persler, hakimiyet altına alınan bölgelere askeri garnizonlar yerleştirip, vekil yöneticilerle idare etme sistemine dönüştürmüşlerdir. “Satraplık” olarak isimlendirilen bu sistem ile birçok ulusu bir yönetim altında toplamayı başaran Persler, dönemin en güçlü krallığı haline gelmiştir. Perslerin hakimiyet altına aldığı bölgelerde satraplık ile yönetilen halk, yaşamlarının korunması ve mülkiyet haklarının tanınması karşılığında, Perslere vergi ödemek zorunda bırakılmıştır. Persler, satrapları ve dolayısıyla satraplıklarda yaşayan halkı vergilendirerek, krallığın gelirini artırırken, bağlı bölgelerin zenginleşmesini engellemiş ve merkezi yönetime karşı oluşabilecek olan isyan girişimlerini önlemişlerdir. Persler, satraplıklara bağlı olarak belirlenmiş olan idari yönetim bölgelerini aynı zamanda vergilendirme alanları olarak kabul etmiştir. Perslerin vergilendirme alanları hakkında Heredot’dan bilgi almaktayız. Heredot, tüm Pers ülkesinin yirmi; Anadolu’nun ise dört vergi alanına ayrıldığını, alınacak vergi miktarının önceden belirlenmiş olduğunu ve ödemenin gümüş olarak yapıldığını söylemiştir. Aristoteles’in “Oikonomika” eserinde ise Perslerin satraplıklarda uyguladığı vergilendirme sisteminin detaylarına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Aristoteles, satraplıklarda altı farklı vergilendirme bölümünün olduğunu belirtmektedir. Bu bölümleri açıklayan Aristoteles; topraktan, kralın şahsi mülklerinden, pazar yerlerinden, yetiştirilen ürünlerden, hayvan sürülerinden ve zanaatkarlardan vergi alındığını belirtmektedir. Aristoteles’in açıklamalarına bakıldığında Perslerin her türlü üretimden vergi almış olduğu görülmektedir. Hatta üretilen mahsul üzerinden alınan vergiye ilaveten aynı ürünün pazar yerinde satılırken de vergilendirildiği görülmektedir. Perslerin, Anadolu’da uygulamış olduğu bu vergilendirme sistemi ile kraliyet hazinesine büyük gelir sağladığı görülürken Anadolu’daki halkın geçim sıkıntısı çektiği bilinmektedir. Bu çalışma, Antik Yunan yazarlarının eserleri, Behistun Kitabesi, Babil Vergi Listeleri, Persepolis Tahkimat Tabletleri, Persepolis Hazine Tabletleri’nden faydalanılarak Perslerin, Anadolu’da uygulamış olduğu vergilendirme sistemi hakkında bilgi vermeyi amaçlamaktadır. Ayrıca çalışmada, Pers hakimiyeti altında yaşayan Anadolu toplumlarının vergilendirmeden dolayı yaşam tarzında ve üretim biçiminde meydana gelen değişimler incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Anadolu, Pers, Satraplık, Vergilendirme.

* Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kahramanmaraş/TÜRKİYE, neshali@ksu.edu.tr ORCID: 0000-0001-5376-4061

Taxation System of the Persians in Anatolia

Abstract

Persians placed military garrisons in the regions under their control and transformed them into a system of administration with proxy rulers instead of The Assyrians' strategy of gaining income by looting by organizing military expeditions. The Persians, who managed to gather many nations under one rule with this system called "Satrapy", became the most powerful kingdom of the period. In the regions dominated by the Persians, the people ruled by satrapy were obliged to pay taxes to the Persians in return for the protection of their lives and the recognition of their property rights. While the Persians increased the income of the kingdom by taxing the satraps and therefore the people living in the satraps, they prevented the enrichment of the dependent regions and prevented the rebellion attempts that could occur against the central government. The Persians also accepted the administrative regions determined under the satrapies as taxation areas. We get information from Herodotus about the taxation areas of the Persians. Herodotus said that the entire Persian country was divided into twenty tax areas and Anatolia was divided into four tax areas, the amount of tax to be charged was predetermined and the payment was made in silver. In Aristotle's "Oikonomika", there are records regarding the details of the taxation system applied by the Persians in the satraps. Aristotle states that there are six different taxation divisions in satrapies. Aristotle explaining these sections; He states that these taxes were taken from the land, the personal properties of the king, the market places, the crops grown, the herds of cattle and the craftsman. When we look at the explanations of Aristotle, it is seen that the Persians received taxes from all kinds of production. In addition to the tax on the produced product, it is seen that the same product is also taxed when sold in the market place. While it is seen that the Persians provided great income to the royal treasury with this taxation system applied in Anatolia, it is known that the people in Anatolia suffered from financial difficulties. This study aims to give information about the taxation system that the Persians applied in Anatolia by making use of the works of Ancient Greek authors, the Behistun Inscription, the Babylonian Tax Lists, the Persepolis Fortification Tablets, the Persepolis Treasure Tablets. In addition, the changes in the lifestyle and production style of Anatolian societies living under Persian domination due to taxation were examined in the study.

Keywords : Anatolia, Persia, Satrapy, Taxation.

Ksenophon'un Kyrou Paideia ve Anabasisinde Askeri Eğitim, Strateji ve Taktik

Alican Doğan*

Özet

Askeri tarih alanındaki çalışmalar son yıllarda artmış olmasına rağmen antik döneme dair askeri tarih çalışmalarının sınırlı kaldığı görülmektedir. Genellikle politik, ekonomik, bölgesel nedenlerden kaynaklı olarak çıkan savaşlar toplumların kaderlerini şekillendiren önemli bir etmen olmuştur. Devletler sınırlarını genişletebilmek, çıkan isyanları bastırmak ve topraklarını koruyabilmek için ordulara ihtiyaç duymuşlardır. Bu yüzden antik dönem devletleri de ordu ve askeri eğitimle ilgili uygulamalara önem vermişlerdir. Modern anlamda gelişmiş bir askeri teknolojinin olmadığı bir ortamda, savaş meydanlarında zafer kazanılması ya da mevcut barışın korunması her şeyden önce iyi eğitilmiş bir orduya ve gelişmiş askeri teçhizatlara sahip olmayı zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda askeri seferler, yılın belli dönemlerinde düzenlenen ritmik bir döngünün bir parçası haline gelmiştir. Başında tecrübeli komutanların bulunduğu düzenli ve donanımlı orduları olanlar, düşmanları karşısında çoğu kez istediklerini elde etmişlerdir. Bunun tam tersi bir şekilde saldırılardan korunma düşüncesi ise insanları yerleşimlerinin etrafını surlarla çevirmeye teşvik etmiştir. Tüm bu süreçler de savunma sistemlerinde, orduların boyutlarında ve yapılarında vb. birtakım gelişim ve değişimleri beraberinde getirmiştir. Ordularını çağın gereklerine göre düzenleyen ve daimî ordular bulunduran devletler giderek büyümüş ve merkezileşmiştir.

Bu çalışmanın amacı, döneminin önde gelen askeri liderlerinden ve savaş stratejistlerinden biri olan Ksenophon'un (MÖ yaklaşık 430-354), Pers kralı II. Kyros'un hayatını aktardığı Kyrou Paideia ve Sardeis satrabı Genç Kyros'un, abisi Pers kralı II. Artakserkses'i devirmek için yaptığı başarısız seferin ardından Hellen paralı askerlerinin yurtlarına dönüş yolculuğunu anlattığı Anabasis adlı eserlerindeki ordu ve savaşla ilgili açıklamalarını temel alarak, antik dönemde askeri eğitim ve ordu psikolojisi, kullanılan savaş aletleri, ordudaki hiyerarşik yapı, savaş prensipleri ve taktikleri hakkında bazı yeni tespitlerde bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ksenophon, Askeri Eğitim, Taktik, Ordu, Savaş.

* Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu, Tarih Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, acdogan@kho.msu.edu.tr ORCID: 0000-0001-5658-2183

Military Training, Strategy and Tactics According to Kyrō Paideia and Anabasis of Xenophon

Abstract

Although the studies in the field of military history have increased in recent years, it is seen that the studies regarding ancient military history are limited. Wars generally caused by political, economic, and regional reasons, have been an important factor shaping the destinies of societies. States needed armies to expand their borders, suppress rebellions and protect their lands. For this reason, the ancient states also gave importance to the practices related to the army and military training. In an environment where there was no advanced military technology in a modern sense, winning a victory on the battlefields or maintaining the current peace required firstly to have a well-trained army and advanced military equipment. In this direction, military expeditions became a part of a rhythmic cycle organized at certain times of the year. Those with regular and well-equipped armies led by experienced commanders often achieved what they wanted against their enemies. On the contrary, the idea of protecting themselves from attacks encouraged people to surround their settlements with city walls. All these processes led to some developments and changes in defence systems, size, and structure of armies, etc. States having organized their armies according to the requirements of their age and having had permanent armies gradually grew and centralized.

The aim of this study is to make some new determinations about military training and army psychology, military supplies utilized, military hierarchy structure, war principles and tactics in ancient times. The works of Xenophon (ca. 430-354 BC), one of the leading military leaders and war strategist of his period, called Kyrō Paideia and Anabasis are the main sources. In the former he narrated the life of Persian king, Cyrus the Great and in the latter the return journey of Hellenic mercenaries to their homeland after the unsuccessful expedition of Cyrus the Younger, the satrap of Sardeis, to overthrow the Persian king Artaxerxes II who was also his elder brother.

Keywords: Xenophon, Military Training, Tactics, Army, War.

Pers Kralları ile Satraplar Arasındaki “Patronaj” İlişkisinde Bir Sapma Örneği Olarak Herodotos’un Sardeis Satrabı Oroites’e İlişkin Anlatısı

Fariz Öncü*

Özet

Makedonyalı III. Aleksandros (Büyük İskender) Doğu seferine çıktığında (MÖ 334) Asya, Afrika ve Avrupa kıtalarının birçok bölgesi ve halkı iki yüzyıldan fazla bir süredir güçlü Akhaimenid Pers İmparatorluğu’nun egemenliği altındaydı. Patrimonyal bir devlet karakterine sahip Pers İmparatorluğu Satraplık adı verilen bir idari sistem aracılığıyla Anadolu’nun da dâhil olduğu fethedilen bölgeleri Charles Tilly’nin dolaylı yönetim olarak kavramsallaştırdığı bir politik müdahale biçimine denk gelecek şekilde yönetmeyi başardı. Bu idari sistemin düzgün bir şekilde çalışmasında Büyük Kyros Dönemi’nden (MÖ 559-530) itibaren imparatorluk eyaletlerine atanan satrapların başat bir rolü vardı. İmparatorun dostları, koruyucuları ya da temsilcileri olarak bilinen Pers satrapları ile kendilerini atayan krallar arasında politik ve idari anlamda “patronaj” bir ilişkinin varlığı söz konusuydu. Bu ilişkide satrapların krala olan bağlılıkları şüpheye mahal vermeyecek bir düzeyde olmak zorundaydı, yoksa ne yaşamsal olarak varlıklarını sürdürmeleri ne de ekonomik ve politik olarak güçlerini korumaları mümkündü. Paradoksal bir şekilde Pers krallarının da politik ve ekonomik etki alanlarının genişlemesi büyük ölçüde satrapların eylemlerine bağlıydı. Ancak kral ile satraplar arasındaki bu patronaj ilişkinin Akhaimenid tarihinin bazı dönemlerinde beklenen çizginin dışına saptığı da görülebilmektedir. Herodotos’un Pers kralları Smerdis ile I. Dareios dönemlerinde Anadolu’nun en önemli satraplık merkezi olan Sardeis’te hyparkhos (satrap) olan Oroites’in başına buyruk eylemleri hakkında verdiği bilgiler bu açıdan çarpıcı bir örnektir. Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, Herodotos’un Sardeis hyparkhos’u Oroites’le ilgili anlatısını Pers kralları ile satraplar arasındaki ilişkinin niteliği çerçevesinde başka bir perspektiften yeniden değerlendirmektir. Bu bağlamda problem edilen hususlar Max Weber’in geleneksel devlet yapılarını analiz etmede öne sürdüğü patrimonyal devlet tipi ve patronaj ilişkisi kavramlarının sunduğu teorik yaklaşım üzerinden işlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Oroites, Satraplık, Patronaj İlişki, Pers Kralları.

* Dr. Öğr. Üyesi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kütahya/TÜRKİYE, fariz.uncu@dpu.edu.tr ORCID: 0000-0002-0759-7968

Herodotus's Narrative Regarding Oroites, Satrap of Sardis: An Example of Deviation in the "Patronage" Relationship Between Persian Kings and Satraps

Abstract

When Alexander III of Macedon began his campaign to the East (334 BC), a significant part of Asia, Europe, and Africa had been under the rule of the mighty Achaemenid Persian Empire for more than two centuries. The Persian Empire, which had the character of a patrimonial state, was able to administer the conquered regions, including Anatolia, through an administrative system called satrapy, which corresponded to a form of political intervention that Charles Tilly conceptualized as "indirect rule". The satraps appointed to the imperial provinces since the Cyrus the Great period had a dominant role in the proper functioning of this administrative system. There was a political and administrative "patronage" relationship between the Persian satraps known as the friends, protectors, or representatives of the emperor and the kings; the loyalty of the satraps to the king had to be beyond doubt if not they could neither survive nor maintain their economic and political power. Paradoxically, the expansion of the political and economic spheres of influence of the Persian kings was largely based on the actions of the satraps. However, it seems that this patronage relationship between the king and the satraps deviated from the expected line in some periods of Achaemenid history. The information given by Herodotus about the maverick actions of Oroites, who was the hyparkhos (Satrap) in Sardis, the most significant satrapal center of Anatolia during the periods of Persian kings Smerdis and I. Dareios, can be seen as a striking example in this respect.

This study aims to reevaluate Herodotus's narrative about Sardis hyparkhos, Oroites, from another perspective by taking into account the nature of the relationship between Persian kings and satraps. In this context, whether the narrative in question corresponds to a situation that deviates from the usual line in the king-satrap relations will be examined by considering the functioning of the Persian local administrative system and historical conditions. To make the problematic issues more understandable, the concepts of patrimonial state and patronage relations, which Max Weber put forward in analyzing traditional state structures, will be used.

Keywords: Oroites, Satrapy, Patronage Relations, Persian Kings.

Denizli Tavas İlçesi Hırka Köyü Mezarlığı Ön Araştırmaları

Mustafa Beyazıt*

Özet

Denizli'nin Tavas ilçesi sınırlarında yer alan Hırka Köyü/Mahallesi, Denizli Muğla karayolunun güneyindedir. Hırka köyünün tespit edilebilen tarihi XVI. yüzyıla kadar gitmektedir. Hırka, XVIII. yüzyıldan itibaren Menteşe sancağı mütesellimliği görevini yürüten Tavaslızâdeler lakabıyla tanınan ayan ailesinin de merkezliğini yapmıştır. Tavaslızâdeler ayan ailesinden mahallede bir cami, bir konak ve bir de hamam bulunmaktadır. Söz konusu kalıntıların yanı sıra Hırka Mahallesi Mezarlığı'nda, çoğunluğu Osmanlının son döneminden kaldığı anlaşılan kültürel miras kapsamında değerlendirebileceğimiz üç yüz elli mezar taşı ile mezarlığın güneybatı köşesinde tarihi bir çeşme yer almaktadır.

Etrafı taş duvarla çevrili Denizli Muğla karayolunun güney kenarında iki paftadan oluşan Hırka Mahallesi Mezarlığı, günümüzde hala defnlere açıktır. Mezarlıkta yüksek ve alçak çerçevesi, sandukalı ve çoğunlukla toprak mezar türü bulunmaktadır. Çalışmaya konu olan mezar taşları içerisinde bölge sakinlerinin yanı sıra ayan ailesine ve onların hizmetkârlarına ait mezar taşları da bulunmaktadır. Mezar taşları içerisinde farklı özellikleri ile dikkat çeken örneklerden bazıları taşra çizgisinin dışına çıkan süslemelere sahiptir. Ağırlıklı olarak XVIII. ve XIX. yüzyıllara tarihlenen mezar taşlarını kendi içerisinde kadın, erkek ve çocuk mezar taşları olarak üç grupta incelemek mümkündür. Erkek mezar taşları, kitabelerinde yer alan sülale ismi, meslek ismi ya da kullanılan başlıklar ile önemli bilgiler içerirken, kadın mezar taşları bezemeleri ve kullanılan takı motiferi ile dönemin moda anlayışını, beğenisini gözler önüne sermektedir. Hırka Mezarlığı tarih, edebiyat, felsefe, sosyoloji ve sanat tarihi bilim dalları için önemli bilgiler barındırmaktadır. Daha önce hakkında herhangi bir yayın bulunmayan mezarlık kültürel mirasımızın ve tarihimizin önemli bir parçasıdır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Mezar Taşları, Tavaslızâdeler, Denizli, Tavas, Hırka, Ayan.

* Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Denizli/TÜRKİYE, mbeyazit@pau.edu.tr ORCID: 0000-0003-0684-2383

A Preliminary Study on the Hırka Village Cemetery of the Tavas District of Denizli

Abstract

Located within the Tavas district limits of Denizli, the Village/Neighborhood of Hırka is on the south of Denizli-Muğla highway. The existence of Hırka village can be dated back to the XVI century. Furthermore, it had served as the center to the noble family known as Tavaslızâdeler who had assumed the duty of mütesellim (lieutenant governor) of the Menteşe sanjak from the XVIII century onwards. The neighborhood holds a mosque, an estate and a Turkish bath from the Tavaslızâdeler noble family. Aside from the remnants in question, the Hırka Neighborhood Cemetery has three hundred fifty tombstones, most of which are understood to pertaining to the last era of the Ottoman Empire and which can be considered as cultural heritage, as well as a historical fountain situated on the southwestern corner of the cemetery.

Surrounded by a stone wall and consisting of two sections on the southern side of the DenizliMuğla highway, the Hırka Neighborhood Cemetery today is still open to new burials. There are high and low bordered, cist and mostly of earth graves in the cemetery. Aside from tombstones pertaining to the residents of the region, there are also those that belong to the noble family and their servants amongst the tombstones mentioned in the study. The tombstones that have decorations which exceed the periphery line are amongst some of the examples that stand out with their different features. The tombstones, which largely date to the XVIII and XIX centuries, can be examined in three groups as female, male and child tombstones. While male tombstones entail important information with their epitaphs that contain the family name and the name of occupation or with the headwear used, the female tombstones display the sense of fashion and tastes of the era with their decorative patterns and the jewelry motifs they encompass. Thus the Hırka Cemetery holds important information for fields of history, literature, philosophy, sociology and art history. The cemetery which has no prior publication is an important part of our cultural heritage and history.

Keywords: Ottoman Tombstones, Tavaslızâdeler, Denizli, Tavas, Hırka, Noble.

Erzincan ve Çevresinde Erken Dönem Kurganlar

İbrahim Üngör*

Özet

MÖ 4. bin yıldan itibaren İç ve Orta Asya bozkır kuşağında ortaya çıkarak Anadolu ve Avrupa içlerine kadar geniş bir coğrafyada benzer şekilde ölü gömme geleneği ve mezar tipolojisinin yayıldığı bilinmektedir. Kurgan olarak bilinen bu mezarların Anadolu'da pek çok yerde değişik örnekleri tespit edilmiştir. Bu tip mezarların değişik formlarının olmasına rağmen bazı ortak özellikleri vardır. Anadolu'ya yakın coğrafyalarda; İran, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan gibi yerlerde rastlanılan bu türden mezarlar Erzincan ve çevresinde de tarafımızdan tespit edilmiştir. Bu tip mezarları bozkır kuşağında yaşam sürdürmüş konar-göçer kültürdeki insanların ölümlerini defnetmek için kullandıklarını unutmamak gerekir. Kurgan tipindeki mezarların dış ve iç görünümlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar bazen yüksek, bazen de orta yükseklikteki taş yığınları ile örtülmüştür. Bazen de zemin seviyesinde taşlarla kapatılan küçük boyutlu kurganlardır. Ayrıca oldukça büyük ölçülerde kurganlar da olabilmektedir. Erzincan'da çok sayıda kurgan sahası tarihi ve arkeolojik yüzey araştırmaları yapan ekibimiz tarafından tespit edilmiştir. Bunların bazıları İlk Tunç Çağı kalelerinin yakınlarında, bazıları ise herhangi bir merkezle bağlantısı olmayan yaylalarda tespit edilmiştir. Erzincan ve çevresinde kurganlara yönelik herhangi bir kazı çalışması yapılmadığı için, ekibimiz uzun yıllar bunları kurgan olarak tanımlama konusunda temkinli davranmıştır. Tercan ilçesi Çadirkaya beldesinde tespit ettiğimiz kurgan sahasında yapılan kaçak kazı ise bu anlamda ekibimizde şüpheye yer bırakmamıştır. Erzincan ili genelinde tespit ettiğimiz kurgan sahalarının birbirleri ile benzer tipte olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar genellikle en az 2, en çok 6 m çapında ve en fazla da 1.5 m yüksekliğe sahiptir. Çadirkaya Şamlıdağ Kurgan Sahası'ndan anlaşıldığına göre; mezar içleri iki uzun, iki kısa ve ölünün üstünü örten kapak taşından oluşmaktadır. Mezarın derinliği ise 1 m'den azdır. Bu kurganlar, Erzincan gibi hayvancılık ve tarım açısından oldukça verimli olan coğrafyanın en erken çağlardan itibaren İç Asya, Orta Asya ve çevre coğrafyalar ve ile kültürel bağlantılarını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bozkır Kültürü, Kurgan, Doğu Anadolu, Erzincan, Şamlıdağ Kurganları.

* Doç. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Erzincan/TÜRKİYE, iungor@erzincan.edu.tr ORCID: 0000-0002-4600-0933

Early Kurgan Type Tombs in and Vicinity Erzincan

Abstract

From the 4th millennium BC, a burial tradition with certain burial characteristics has been found in a wide geographical area from the belt of the Central Asian steppe to Anatolia and even into Europe. Different examples of tombs known as kurgan have been found in many places in Anatolia. Although these tombs have different forms, they also have some common features. These types of tombs, which can be found in regions close to Anatolia such as the Caucasus, Iran, Azerbaijan, Georgia and Armenia are also found in Erzincan, Turkey and its surroundings. The people who used these types of graves to bury their dead were from a nomadic culture who lived in the steppe belt. There are differences in the external appearance of the kurgan-type tombs. These tombs are often covered with high and sometimes medium-height stone piles, and sometimes they are covered with stones at the ground level. There are some kurgans whose sizes are enormous. Numerous kurgan sites in Erzincan were identified by our team. Some of these tombs were found near Early Bronze Age castles, and some of them were found in the highlands that are not connected to any local center. Since no excavations have been carried out for these tombs in and around Erzincan, our scientific team has hesitated to quickly confirm and identify them as kurgans for many years. However, illegal excavations carried out at a site, that our team identified in the Çadırkaya town of the Tercan district, left no room for doubt in this sense. The kurgan areas we have identified throughout the province of Erzincan are of a certain type that is quite similar to each other. They are usually at least two meters in diameter and at most 1.5 meters in height. As was found in the Çadırkaya Şamlıdağ Kurgan, the tomb interiors consist of two long and two short overlying capstones and have a short depth. These kurgans reveal the connections of a region like Erzincan, which is very fertile in terms of agriculture and animal husbandry, with the surrounding regions of Central Asia since the earliest times.

Keywords: Steppe Culture, Kurgan, Eastern Anatolia, Erzincan, Şamlıdağ Kurgans.

Ankara Gdl Adalıkuzu Petrogliflerindeki “Ok-Adam” Tasvirleri

Başaran Doğu Göktürk*

zet

Ankara ili Gdl ile merkezinin güneybatısında konumlanan Adalıkuzu, tapu parsel kayıtlarına göre belirlenmiş sınırları içerisinde çeşitli petroglif alanlarını barındırmaktadır. Bunlar, Adalıkuzu’nun kuş uumu 3 km güneybatısında bulunan ve Düdük Dağı olarak isimlendirilen mevkiinin güney doğu yamaçlarındaki doğal ana kaya sıralarındaki pano olarak tanımlanan yüzeylerinde görülebilmektedir.

Bölgede yapılan uzun süreli çalışmalar neticesinde birbirinden farklı noktalarda belirlenmiş petroglif alanları içerisindeki kaya yüzeylerinde insan, süvari, hayvan, bitki/ağaç, damga, şekil, ha ve yazıtlar gibi ana gruplarda incelenebilecek tasvirler olduğu gözlenmiştir. Bu tasvirlerden, insan ana başlığında değerlendirdiğimiz, çizgilerin yoğun biçimde birbiri üzerinden defalarca geçirilmesiyle oluşturulan, genel formu itibariyle oka benzeyen, kolları ve bacakları aşağıya dönük ters “V” şeklinde verilen insan benzeri betimlemeler bu bildirinin asıl konusunu oluşturmaktadır. Bu figürler, bulundukları petroglif alanı içerisindeki konumuyla birlikte değerlendirilerek münferit açıklamalarına ek olarak fotoğrafları ve ölçekli çizimleri kullanılarak tanıtılacaktır. Birbirine benzer form özellikleri gösteren ok-adam tasvirlerinin, kendi içerisinde sahip oldukları baş biçimlerine, duruş şekillerine ve taşıdıkları nesnelere göre ayrı başlıklar altında değerlendirmeleri yapılarak, karşılaştırmalı örnekleri özellikle Orta Asya ve Türklerin glerle yayıldığı bilenen coğrafyalardaki petroglif-grafitiler içerisinde aranacaktır. Ayrıca arkeolojik veriler içerisinde ve sanat eserleriyle analogi ve stil kritikleri gerçekleştirilerek, kültürel, sosyolojik, mitolojik, ikonografik anlatımlarla da, figürlerin Türk Sanatındaki yeri desteklenecektir. Özellikle ata ruhları/koruyucu ruhları simgelediği düşünülen bu tasvirlerin gruplar halinde birbirine yakın olarak kazanımış örnekleri, bulundukları pano içerisindeki sahne anlatımlarıyla da irdelenecektir.

Yazılı kaynakların sınırlı olduğu dönemlerin birer görsel kanıtı olarak açıklanabilecek bölgedeki petroglifler içerisindeki ok-adam tasvirlerinin, hangi teknikler kullanılarak, kimler tarafından ve ne zaman yapıldığına yönelik sorulara, cevaplar aranacak, tasvirlerin ait oldukları kültür ve geleneğin izleri bu kapsamda sürülecektir.

Anahtar Kelimeler: Ankara, Gdl, Adalıkuzu, Petroglif, Ok-Adam, Grafiti.

* Dr., Harran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, şanlıurfa/TÜRKİYE, bdgokturk@harran.edu.tr ORCID: 0000-0002-5069-1220

“Arrow Shaped Man” Figures in Adalılıkuzu Petroglyphs in Ankara, Gdl

Abstract

Adalılıkuzu is located in the southwest of Ankara Gdl Province which has various petroglyph areas within its borders according to the land registry. Further, the petroglyphs on the surfaces natural bedrock rows of the Ddk mountain are placed also approximately beeline 3 km. southwest of the Adalılıkuzu.

As a result of the long running studies, depictions were determined which may examined in main groups include humans, horsemen, animals, plant/trees, tamga/damgas, geometrik forms, crosses(about christianity) and epigraphic inscriptions on the different areas from each other. From these depictions “arrow shaped man” which have arms and legs reversed “V” formed and were also shaped with hundreds of scratched lines to create of the general form of the figures constitutes the main subject of this paper. Arrow shaped man figures going to introduce with individual descriptions for each figure and location of the petroglyph inside areas, in addition photographs and scaled drawings. Depictions of the arrow shaped men are going to discuss species of head forms, body shapes and carried tools in the hands. Moreover, comparative samples of arrow shaped men depictions going to search for especially petroglyphs in the Middle Asia and inside of petroglyph-graffities places where as known to Turks spread of the migrations. Furthermore, role of depictions within Turkis Art will support with evidences cultural, sociological, mythological and iconographic expressions, make an analogy with archaeological findings and artworks. These depictions which symbolized particularly ancestry/ guardian spirits are going to consider scene expressions where they carved with close-set group of samples on the panel of bedrock surfaces.

Arrow shaped man depictions in the petroglyphs of Adalılıkuzu could explain to visual evidence that periods in which the written evidence are scarce and thereby, the methods employed in the petroglyphs as well as the questions of when and who created them are explored.

Keywords: Ankara, Gdl, Adalılıkuzu, Petroglyph, Arrow Shaped Man, Graffiti.

Türk Boylarının Aşiret Sembolleri (Damgaları)

Aknur Koshymova*

Özet

Türk boylarının yaşadığı topraklarda korunmuş olan anıtlarda bulunan semboller, etnik meselelerin incelenmesinde büyük önem taşımaktadır. Bildiride, Türk halklarının etnik bağlarının açığa çıkarılması da dahil olmak üzere, etnik meselelerin araştırılmasında sembollerin kökeninin tarihi ve bunların önemi incelenmektedir. Anadolu, Küçük Asya ve Kafkasya'ya kadar uzanan aşiretlerin sembollerinin karşılaştırmalı bir analizi yapılarak bunların birbiriyle akrabalıkları ortaya konulmuştur.

Kazak halkının etnik tarihine bakıldığında, köklerinin hangi aşiretten yayıldığı ile doğrudan ilişkili çeşitli tarihi sembollerin ve işaretlerin incelenmesi, bazı keşiflere ve tarihi eklemelere yol açmaktadır.

Reşidüddin'e göre, semboller efsanedeki Oğuz Han'ın oğlu ve varisi Kün Han'ın saltanatı sırasında belirlenmiştir, yani onlar emirleri, mal varlıklarını, sürü hayvanlarını işaretlemişler ve başkaları sahiplik taslamasın diye icat etmişlerdir. A. N. Haruzin ise, sembolü özel mülkiyetten ziyade belli bir aşiretin işareti olarak görür. Her halükârda Türk soylu ulusun tek karakteristik özelliği aşiret sembolleridir. Aşiret sembolüne göre, o ülkenin etnik adını ve işlevini belirlemek mümkündür. M. Kaşgari'nin belirttiği Oğuz boylarının bileşimi ve aşiret sembollerinin modern Kazak bileşimindeki sembollerle aynı olduğunu görmek zor değildir. Örneğin, Oğuz boylarının aşiret tamgaları, Kazakların Sadır ve Matay aşiretlerinin tamgalarına, Kayığlar Kanlılar'inkine; Bayundür'inki Konırat, Sarı Üysünlere, Kereyler'e; İbalar'inki Sunaklara; Salgurlar'inki Aday, Alşın'lara; İğdirler'deki Jappaslar'a benzerdir. Burada, aşiret ve boy sembollerinin incelenmesi bizi, tarihi çalışmalar sırasında ele alınmayan alanları belirlemek için yeni bir açıdan bakmak gerektiği sonucuna götürmektedir.

Veriler: Bugüne kadar bilimsel dolaşımda bulunan yazılı ve maddi kanıtların yanı sıra Kazakistan'da bulunan anıtların Batı kısımlarında bulunan mezarlarda, sandık taşlarda, saganatamlarda (sığınma damları), Çopan Ata, Karaman Ata, Koşkar Ata mezarlarındaki koyun taşlarında tasvir edilen semboller, önemli bilgi unsurlarıdır. 12-15 yüzyıllara ait Mangışlak anıtlarında Oğuz kökenli Türkmen boylarının sembolleri bulunmaktadır.

* Dr., El Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Almaty/KAZAKİSTAN, aknur_k@mail.ru

Tarihçilik: Bildiride N.A. Aristov, M. Tınışbayev, S. Amanjolov, A.H. Haruzin, S.E. Ajigali, K. Sartkojaoglu ve diğer araştırmacıların çalışmaları analiz edilir.

Yöntemler: Verilerin ve araştırma çalışmalarının tarihsel ve karşılaştırmalı bir analizi yapıldı, nesnellik ilkeleri rehberliğinde mantıksal sistemleştirme yapıldı.

Anahtar Kelimeler: Aşiret ve Boylar, Semboller, Etnik Tarih, Türk Halkları, Oğuz Boyları, Orta Çağ.

Tribal tamgas of Turkic Tribes

Abstract

The symbols found on the monuments preserved in the territories inhabited by Turkic tribes are of great importance in the study of ethnic issues. In the report, the history of the origin of tamgas is considered, their importance in the study of ethnic issues, including the disclosure of ethnic ties of the Turkic peoples, is indicated. A comparative analysis of the symbols of the tribes that reached the territories of Anatolia, Asia Minor, and the Caucasus reveals that they are related to each other.

When considering the ethnic history of the Kazakh people, the study of which tribes have their roots in direct connection with various historical signs and symbols leads to a number of innovations and historical additions.

According to Rashid ad-Din, the symbols were created during the reign of Kun Khan, the son and heir of the legendary Oguz Khan, that is, they marked the order, wealth, livestock and invented it so that others would not touch it. And A.N. Haruzin sees the tamgas as a sign of the tribe rather than private property. In any case, the only characteristic feature of the Turkic nation is the tribal tamgas. It is possible to determine the ethnic name of a country and its functions by means of the generic symbol.

Here, the study of tribal symbols leads us to the conclusion that it is necessary to come from a new angle to identify points that historical research does not pay attention to.

Sources: Along with the written and material data that are still in scientific circulation, the symbols depicted on the graves, sandyktas, saganatams, koytas in the graves of Shopan Ata, Karaman Ata, Koshkar Ata, located on the territory of Kazakhstan are also an informational element. In the monuments of Mangyshlak of the XII-XV centuries there are tamgas of Turkmen tribes of Oguz origin.

Historiography: The report analyzes the works of such researchers as N. A. Aristov, M. Tynyshbayev, S. Amanzholov, A. N. Haruzin, S. E. Azhigali, K. Sartkozhauly and others.

Methods: Historical and comparative analysis of data and research works was carried out, logical systematization was carried out, and the principles of objectivity were used.

Keywords: Tribes, Symbols, Ethnic History, Turkic Peoples, Oghuz Tribes, Middle Ages.

Sultan Tuğrul Bey'in Bizans İmparatoru'na Bilinmeyen Bir Mektubu

Osman Gazi Özgüdenli*

Özet

Bilindiği gibi Ortaçağ Türk devletlerine ait ancak sınırlı sayıda resmî vesika günümüze ulaşabilmiştir. Bununla birlikte bazı resmî vesikaların, aslına uygun bir şekilde kopyalanmak suretiyle, çeşitli mecmûalar içerisinde günümüze ulaştığı görülmektedir. Orijinal vesikaların günümüze ulaşamamış olmasından kaynaklanan boşluğun doldurulmasında, söz konusu resmî vesika suretlerinin tespit ve tahlili, Ortaçağ Türk tarihi araştırmaları açısından büyük bir önem arz etmektedir.

Selçuklu devrine ait resmî vesikaların kopyalarını ihtiva eden eserlerden biri de bugün Staatsbibliothek zu Berlin'de muhafaza edilmekte olan Resâ'il ve nevâdir ve hikâyât min latîfî'l-ahbâr ve garâ'ibî'l-eş'âr isimli mecmûadır. Söz konusu mecmûa, Büyük Selçuklu Sultanı Tuğrul Bey (1040-1063) tarafından Bizans İmparatoru'na gönderilen Arapça bir mektubu ihtiva etmesi açısından son derece önemlidir. Tek bir nüsha hâlinde günümüze ulaşan ve bugüne kadar neşredilmemiş olan bu mühim mektup, Tuğrul Bey'in içerisinde Revvâdî Emîri Ebû Mansûr Vehsûdân'ın da yer aldığı bir elçi heyeti vasıtasıyla Bizans İmparatorluğu ile diplomatik ilişki kurma teşebbüsünde bulunduğunu ortaya koymaktadır. Büyük Selçuklu-Bizans diplomatik ilişkileri ile ilgili gerek Selçuklu gerekse Bizans kaynaklarının sessiz kaldığı bir dönemde, son derece önemli bir boşluğu dolduran bu mektup aynı zamanda Tuğrul Bey'in iki devlet arasında sulhun temin edilebilmesi için Bizans İmparatoru'ndan taleplerini ortaya koyması açısından da son derece önemlidir.

Çalışmada, bugüne kadar Selçuklu ve Bizans tarihi araştırmacılarının dikkatinden kaçan ve henüz neşredilmemiş olan Sultan Tuğrul Bey'in Bizans İmparatoru'na gönderdiği bu mühim mektubun Arapça orijinal metni ve Türkçe tercümesi yayınlanarak Büyük Selçuklu Devleti tarihi ve Selçuklu-Bizans ilişkileri açısından tahlil ve değerlendirmesi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Büyük Selçuklu Devleti, Tuğrul Bey, Bizans İmparatorluğu, Selçuklu Diplomasisi, Selçuklu-Bizans İlişkileri, Ebû Mansûr Vehsûdân, Revvâdîler.

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul/TÜRKİYE, gazi_osman@hotmail.com ORCID: 0000-0002-6692-3209

An Unknown Letter of Sultan Tughril Beg to The Byzantine Emperor

Abstract

A very limited number of official documents belonging to the medieval Turkish states have survived to the present day. However the copies of some official documents have survived in various majmū'as. Since the original documents have not survived the determination and analysis of official document copies is of great importance for the studies of medieval Turkish history.

One of the works containing the official documents from the Seljuk period is a majmū'a named *Rasā'il wa nawādir wa hikāyāt min latīfī'l-akhbār ve gharā'ibi'l-ash'ar* preserved at the Staatsbibliothek zu Berlin. This majmū'a is important in that it contains an Arabic letter sent by the Great Seljuk Sultan Tughril Beg (1040-1063) to the Byzantine Emperor. This letter, which has survived as a unique copy and has not been published until today, reveals that Tughril Beg attempted to establish diplomatic relations with the Byzantine Empire through an envoy he sent under the presidency of Rawwādīd Amīr Abū Mansūr Wahsūdān. This letter, which filled a gap in a period when both Seljuk and Byzantine sources regarding the Great Seljuk-Byzantine diplomatic relations were silent, is also extremely valuable in terms of Tughril Beg's demands from the Byzantine Emperor to ensure peace between the two states.

In this paper the original Arabic text and Turkish translation of this important letter, which has escaped the attention of Seljuk and Byzantine history researchers, will be published, analyzed and evaluated in terms of the history of the Great Seljuk State and Seljuk-Byzantine relations.

Keywords: Great Seljuk States, Tughril Beg, Byzantine Empire, Seljuk Diplomacy, Seljuk-Byzantine Relations, Abū Mansūr Wahsūdān, Rawwādids.

Irak Selçukluları Devleti’ni Yıkıma Götüren Ekonomik Kriz ve Bu Krizin Nedenleri

Ahmet Nurullah Özdal*

Özet

Bir Orta Çağ devletinin aslında ekonomik kriz nedeniyle yıkılmış olabileceğini savunmak ilk etapta iddialı görülebilir. Ancak ana kaynakların bu doğrultuda tekrar ve dikkatlice tetkik edilmesi, araştırmacıyı böyle bir sonuca ulaştıracak güçte kanıtlarla karşılaştıracaktır. Irak Selçukluları ülkesinde halkı derinden etkileyen dört kıtlık vakası yaşanmıştır. Bunlar, ahalisinin ekseriyetini göç etmeye zorlayan 1137-1138 İsfahan kıtlığı; hem Irak Selçuklularının hem de rakipleri olan Abbâsî Halîfeliği’nin elini kolunu bağlayan, kuraklık kaynaklı 1139-1140 kıtlığı; 1147 yazında başlayıp 1149’a dek süren yüksek enflasyon dönemi ve 1174-1180 yılları arasında ülkeyi kasıp kavuran kıtlıklardır. Ancak ülke ekonomisini açmaza sürükleyecek söz konusu krizin esas müsebbibi doğa değil, insan kaynaklıdır.

Atabeg Şemseddîn İldeniz’in yağmacılığa meyilli ve zorba komutanlarına Irak-ı Acem mülkünde gelişigüzel dağıttığı iktâlar, Râvendî’ye göre, bölgeye uzun vadede iktisadi gerileme yaşatacaktır. Zikredilen komutanların bölgede yol açtıkları huzursuzluk, başlıca üretici gruplardan olan göçebelerin buralardan ayrılmasına zemin hazırlarken, köylülerin de tarla sürmelerini, yeterli ekim yapmalarını engeller. Bu, hazine açısından dramatik vergi düşüşleri anlamına gelmektedir. Sultan Arslanşah’ın varidat kayıtlarının teftişinde ihmalkâr davranması kimi suiistimalleri de beraberinde getirir. İttifak ile tüm kaynaklar, ilk Irak Selçuklu sultanı Mahmud’un maliye kayıtlarını incelemeye özel merakının olduğunu, Arslanşah’ın ise tam tersine, gelir-gider dengeleri vb. hususlardaki kayıtsızlığını –kibarca ve edebi bir dille– vurgularlar. Yine aynı hükümdar döneminde, ülke çapında ağır işlemeli tekstil ürünlerine olan yüksek talep, dışarıya büyük oranda değerli metal çıkışının yolunu açar ki; bu durum, şiddetli gümüş kıtlığının yaşandığı bir ortamda işleri daha da zora sokacaktır. Bu finansal kriz ortamında, ticari işlemler para yerine altın tozu kullanılarak yapılmıştır. Son zamanlarında, devletin hazinesi de tamtakır hale gelmiştir ve borçlanmaya gitmeksizin maaş ödemelerini denkleştirmeye çalışan maliye görevlileri, bunu yapmada hayli zorlanacaklardır.

Irak Selçuklularının son yılları hakkında müelliflerin sessizliğe bürünmeleri dikkat

* Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ağrı/TÜRKİYE, anozdal@agri.edu.tr ORCID:0000-0002-0161-8289

çekicidir. Onların bu tavrı, devletin fiili olarak sona ermiş olduğunu düşündürür. Son sultan II Tuğrul'un öldürüldüğü yıl olan 1194 ise bu nihayete erişin simgesel tarihidir sadece.

Anahtar Kelimeler: Orta Çağ, Irak Selçukluları, Ekonomik Kriz, İktisat Tarihi, Kıt-lık.

The Economic Crisis That Destroyed The Iraqi Seljuk State and the Reasons of That Crisis

Abstract

It may seem ambitious at first to argue that a medieval state might actually have collapsed due to the economic crisis. However, a careful examination of the main sources in this direction will encounter the researcher with strong evidence to reach such a conclusion. There were four cases of famine in the country of the Iraqi Seljuks, which deeply affected the people. These are the Isfahan famine of 1137-1138, which forced the majority of its inhabitants to emigrate; the drought-induced famine of 1139-1140, which clipped the wings of both the Iraqi Seljuks and their rivals, the Abbasid Caliphate; the period of high inflation that started in the summer of 1147 and lasted until 1149, and the famines that swept the country between 1174 and 1180. However, the main cause of the crisis, which will drag the country's economy into a deadlock, is not nature, but human origin.

According to Râvendî, the iqta that Atabeg Şemseddin İldeniz randomly distributed to the looting and tyrannical commanders in the possession of Iraq-i Acem will cause the region to experience economic recession in the long run. The unrest caused by the aforementioned commanders in the region paved the way for the nomads, one of the main producer groups, to leave these areas, and prevented the villagers from plowing their fields and planting adequately. That meant dramatic tax reductions for the treasury. The negligence of Sultan Arslanşah in the inspection of income records also brings some abuses. All sources indicate that Mahmud, the first Iraqi Seljuk sultan, had a special interest in examining the financial records, while Arslanşah, on the contrary had indifference about income-expenditure balances. Again, during the same reign, the high demand for heavily embroidered textile products throughout the country paved the way for a large amount of precious metal to be exported; this will make things even more difficult in an environment of severe silver shortages. In this financial crisis environment, commercial transactions were made using gold dust

instead of money. Towards the last days of the state, its treasury had also become full-blown, and the finance officers, who tried to balance their salary payments without going into debt, had great difficulty in doing so.

It is conspicuous that the authors remained silent about the last years of the Iraqi Seljuks. This attitude of theirs makes us think that the state has actually come to an end. 1194, the year the last sultan Tugrul II was killed, is only the symbolic date of reaching this end.

Keywords: Medieval, Iraqi Seljuks, Economic Crisis, Economic History, Famine.

Büyük Selçuklu Sultanı Alp-Arslan'a Ait Bilinmeyen Bir Tayin Menşûru

Bülent Özkuzugüdenli*

Özet

Bilindiği üzere savaşlar, yangınlar ve Moğol istilâsı gibi felaketler sebebiyle Büyük Selçuklu sultanlarına ait resmî belgeler günümüze ulaşmamıştır. Bununla birlikte muhtelif münşeât mecmûaları, cönkler ve tarih kitapları içerisinde Selçuklu sultanlarına ait bazı fermân ve menşûr suretlerinin günümüze ulaştığı görülür. Söz konusu vesika suretleri, orijinal vesikaların günümüze ulaşmamasından kaynaklanan boşluğu bir nebze de olsa doldurmaları hasebiyle, Selçuklu tarihi araştırmaları için büyük önem arz etmektedir.

Selçuklu devrine ait vesika suretlerinin kopyalarını ihtiva eden mecmûalardan biri de Safevîler devrinde XVII. yüzyıl başlarında Ebu'l-Kâsım Evoglu Haydar tarafından derlenen *Mecma'u'l-inşâ* veya *Mecmû'a-yi Murâselât* isimli eserdir. Bugüne kadar neşredilmemiş olan bu mühim eserin eski ve muteber bir nüshası bugün Oxford Üniversitesi Bodleian Library'de muhafaza edilmektedir. Eser, muhtelif dönemlere ait pek çok vesikanın yanında Büyük Selçuklu Sultanı Alp-Arslan'a (1063-1072) ait bazı Farsça tayin menşûrlarını ihtiva etmesi açısından da son derece önemlidir. Söz konusu menşûrlar, Ebu'l-Kâsım Evoglu Haydar tarafından Alp-Arslan devrine ait *Tarassul-i Bahâ'i* isimli eserden alınarak istinsah edilmiştir.

Söz konusu mecmûa içerisinde yer alan Selçuklu devrine ait vesikalardan biri de, Selçuklu Devleti'ne bağlı olan Hârezm eyâletinin idaresinin Sultan Alp-Arslan tarafından -menşûrda adı zikredilmeyen- oğullarından birine verilmesiyle ilgi tayin menşûrudur. Söz konusu tayin menşûru, bir Büyük Selçuklu hanedan üyesinin eyâlet idaresiyle görevlendirilmesine ait günümüze ulaşan yegâne tayin belgesi olmasının yanında, Selçuklu sultanları tarafından hanedan üyelerine verilen idari yetki ve sorumlulukları açık bir şekilde ortaya koyması açısından da önemlidir.

Çalışmada, bugüne kadar araştırmacıların dikkatinden kaçan ve henüz neşredilmemiş olan Sultan Alp-Arslan'a ait bu mühim tayin menşûrunun Farsça metni ve Türkçe tercümesi yayınlanarak Selçuklu siyasî, idarî ve diplomatik tarihi açısından tahlil ve değerlendirmesi yapılacaktır.

* Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, Deniz Harp Okulu, Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, bozkuzugudenli@dho.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Büyük Selçuklular, Sultan Alp-Arslan, Hârezm, Münşeat Mecmûası, Menşûr.

An Unknown *Manshûr* of The Great Seljuk Sultan Alp-Arslan

Abstract

It is known that the original documents of the Great Seljuk sultans have not survived due to disasters such as wars, fires and the Mongol invasion. However, some copies of documents from the Seljuk sultans have survived in various *inshâ* collections, *junks* and chronicles. The copies of these documents are of great importance for Seljuk history research since they fill the gap caused by the absence of the original documents.

One of the *inshâ* collections containing copies of the copies of documents from the Seljuk period is *Majma' al-inshâ* or *Majmû'a-yi murâsilat* compiled by Abu'l-Qâsim Evoghlu Khaidar at the beginning of the XVIIth century during the Safavid era. A reliable copy of this important unpublished work is preserved in the Oxford University Bodleian Library. This work is extremely valuable because it contains many documents belonging to various periods, as well as some appointments (*manshûrs*) made by the Great Seljuk Sultan Alp-Arslan (1063-1072). These manuscripts were copied by Abu'l-Qâsim Evoghlu Khaidar from a copy of *Tarassul-i Bahâ'î*.

One of the documents from the Seljuk period included in this codex is the assignment by Sultan Alp-Arslan of the administration of the Khwârizm, which was affiliated to the Seljuk State, to one of his sons, whose name is not mentioned in the *manshûr*. This mandate is the only surviving document of an appointment of a member of the Seljuk dynasty to a position of provincial administration and it is also significant in terms of clearly revealing the administrative powers and responsibilities given to dynasty members by the Seljuk Sultans.

In this paper the Persian text and Turkish translation of this important *manshûr* of Sultan Alp-Arslan, which has escaped the attention of researchers and has not been published yet, will be published and an analysis and evaluation will be made in terms of Seljuk political, administrative and diplomatic history.

Keywords: Great Seljuk State, Sultan Alp-Arslan, Khwârizm, Inshâ Collection, Manshûr.

Sultan Sencer Devrine Ait Resmî Vesikalara İstinaden Büyük Selçuklularda Valilik Müessesesine Dair Bazı Değerlendirmeler

Sinan Tarıfci*

Özet

Münşeât mecmuaları içerisinde dercedilmek suretiyle günümüze intikal eden sultâniyât, ihvâniyât ve mehâzir türlerinden menşûrlar, inşâ numuneleri, resmî ve hususî mektuplar Selçuklu devri resmî vesikalarını oluşturmaktadır. Bilhassa teşkilât tarihi yönünden ehemmiyeti haiz olan resmî vesikaların dil, şekil ve terminoloji açısından olduğu kadar edebî ve diplomatik bakımdan da oldukça dikkate şayan olduğu ma-lumdur. Büyük Selçuklularda sultâniyât türüne ait olup da Sultan Sencer devrinde sadır olan valilik tayin menşûrlarından altısı Sultan Sencer'in dîvân-i inşâ başkanı Müntecebü'd-Dîn Bedî' el-Cüveynî'nin Atebetü'l-Ketebe'sine, biri de Seyyid Ali Müeyyed Sâbitî tarafından derlenen Esnâd ve Nâme-hâ-yi Târîhî, ez Evâil-i Dev-rehâ-yi İslâmî tâ Evâhir-i Ahd-i Şâh İsmâil-i Safevî'ye dercedilmiştir. Bunlar arasın-dan Atebetü'l-Ketebe'deki bir menşûr ve Esnâd ve Nâme-hâ-yi Târîhî'deki menşûr, ayrıca Leningrad Münşeât Mecmuası olarak da adlandırılan anonim Ahkâmu Sultâ-nî'l-Mâzî'de de mevcuttur. Ayrıca bu anonim mecmuada Selçuklular adına bölgeyi fiilen idare Hârezmşâh Atsız tarafından verilen bir valilik menşûru daha vardır. İlk zamanlarında Sultan Sencer'e sadakatle hizmet eden fakat daha sonra isyan eden At-sız'ın Selçuklu valisi olması dolayısıyla bu menşûr da Sultan Sencer dönemine ait bir valilik menşûru olarak kabul edilebilir. Büyük Selçuklu Devletinin hâkim olduğu sa-halar, vasıtalı ve vasıtasız olmak üzere başlıca iki şekilde idare ediliyordu. Vasıtalı ida-re edilen sahalarda muhtelif statülerdeki vassal hükümdarlar tarafından yönetiliyordu. Vasıtasız, yani doğrudan hâkim olunan sahalarda ise vali olarak merkezden tayin edilen Selçuklu melikleri ve üst düzey emîrler görev yapıyordu. Her biri bir idarî ünite teşkil eden eyaletlerin en yüksek yöneticisi olan valinin başında bulunduğu en yüksek müessese dîvân-i eyâlet idi. Eyaletin idarecisi Selçuklu hanedanına mensup bir melik ise, onun dîvânı vali olarak görev yapan bir emîrinkinden farklıydı. Sel-çuklular devri resmî vesikalarında bir taşra (eyalet) hükûmetini ve valilik vazifesini belirtmek için eyâlet, vilâyet, eyâlet û vilâyet, eyâlet û imâret, 'amel, eyâlet-i vilâyet terimleri kullanılmıştır. Resmî vesikalarda adı geçen Gürgân, Mâzenderân, Rey, Belh, Sîstân eyaletlerine vali ataması yapılmıştır. Vali tayin menşûrları başta olmak üzere,

* Dr. Öğr. Üyesi, Giresun Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Giresun/TÜRKİYE, sinan.tarifci@giresun.edu.tr ORCID: 0000-0002-9218-6193

çeşitli vesikalardan melik-valilerin ve emîr-valilerin tayini ve azli, idarî, malî, askerî, adli (hukukî) ve inzibatî açıdan görev, yetki ve sorumlulukları ile valilik mevkiinin mahiyetine dair bilgiler elde etmek mümkündür. Bu bildiride, Sultan Sencer devrine ait resmî vesikalara istinaden Büyük Selçuklularda valilik müessesesine dair bu türden değerlendirmelere yer verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Selçuklular, Sultan Sencer, Münşeat Mecmuaları, Atebetü'l-Ketebe, Menşûr, Valilik Müessesesi, Vali.

Some Considerations About the Institution of Governor in the Great Seljuqs Based on the Official Documents of the Sultan Sanjar Era

Abstract

Deeds of investiture (manshûr) from sultāniyât, ihkvaniyât and mahāzîr types, inshâ samples, official and private letters which were collected in munshaâts (secretarial essays) and transferred to the present day, constitute the official documents of the Seljuq period. It is known that the official documents, which are especially important in terms of the institutional history, are quite remarkable in terms of language, form and terminology in literary and diplomatic. Six of the governor appointment letters, which are the sultāniyât type and were issued during the reign of Sultan Sanjar, are in the Atabat al-Kataba compiled by Muntajab al-Dîn Badî al-Juwaynî, head of Sultan Sanjar's diwân-i inshâ. One of them was registered in Asnâd va Nāmāhhā-yi Tārikhî, az Avāil-i Davrahā-yi Islāmî tā Avāhir-i Ahd-i Shāh Ismāil-i Safawî collected by Sayyid Ali Muayyad Sābitî. Among these, a appointment letter in Atabat al-Kataba and appointment letter in Asnâd va Nāmāhhā-yi Tārikhî are also available in the anonymous Ahkāmū Sultān al-Māzî, also called Leningrad Munshaât. In addition, in this anonymous munshaât, there is another the governor appointment letter given by Khwārazm Shāh Atsız, who actually administered the region on behalf of the Seljuqs. Since Atsız, who served Sultan Sanjar faithfully in his early days, but later rebelled, was the Seljuq governor, this manshûr can also be accepted as a governor appointment letter belonging to the Sultan Sanjar era. The areas dominated by the Great Seljuq State were mainly administered in two ways, directly and indirectly. The areas indirectly dominated were administered by vassal rulers of various statuses. Seljuq princes and high-ranking amîrs, who were appointed by sultan as governors, holded office in the areas directly dominated. The highest institution conducted by the governor, who was the highest administrator of the provinces, each of which constituted an administrative unit, was the diwân-i eyâlet. If the administrator of the

province was a malik belonging to the Seljuq dynasty, his dīwān was different from a amīr-governor's dīwān. In the official documents of the Seljuq period, the terms eyālet, wilāya, eyālet va wilāya, eyālet va imāra, amal, eyālet-i wilāya were used to denote a provincial government and the duty of governorship. Governors were appointed to the provinces of Gorgān, Māzandarān, Rayy, Balkh, Sīstān mentioned in official documents. It is possible to obtain information about the appointment and dismissal of malik-governors and amīr-governors, their duties and authority and responsibility in terms of administrative, financial, military, judicial and disciplinary, and the nature of the governor's office from various documents, especially the governor appointment letters. In this paper, such considerations about the institution of governor in the Great Seljuqs are going to be stated, based on the official documents of the Sultan Sanjar era.

Keywords: Great Seljuqs, Sultan Sanjar, Munshaāts, Atabat Al-Kataba, Manshūr, Institution of Governor, Governor.

Erzurumlu Muhammed Arif İspanakçı Paşazade ve İnkılâbü'l-İslâm Beyne'l-Havâs ve'l-Avâm Adlı Eseri

Namıg Musalı*

Özet

Muhammed Arif b. Muhammed Şerif İspanakçı Paşazade, kendi aslı itibarıyla Erzurumlu bir Osmanlı tebaasıdır. Büyük dedesi Hayreddin Çavuş, Yavuz Sultan Selim'in Doğu Seferi'nde yer almıştır. Muhammed Arif'in kendisi Kaçar hanedanından olan İran hükümdarı Nasıreddin Şah (1848-1896) zamanında Tahran sarayında münşi ve mütercim olarak görev yapmıştır. Dönemin Basın-Yayın Bakanı Muhammed Hasan Han İtimadüssaltana ve Şehzade Zillü's-Sultan ile yakın ilişkiler içinde bulunmuştur. İran'ın hâkim sınıfı arasında saygı gören Muhammed Arif, 23 Receb 1310 / 10 Şubat 1893 tarihinde vefat etmiştir.

Saraydaki vazifesinin yanı sıra tarihe büyük bir ilgi duyan Muhammed Arif, bu alanda Farsça bazı telif ve tercüme eserler ("Târih-i Kaşgar", "Mirkatü'z-Zaman fî Ahvâl-i Selâtin-i Âl-i Osman", "Târih-i Karaçiyân", "Târih-i Kaime-i Bank" vs.) vermiştir. Fakat kendisine bir tarihçi olarak ün kazandıran en meşhur yapıtı, hiç kuşkusuz, "İnkılâbü'l-İslâm beyne'l-havâs ve'l-avâm" adlı kitabıdır. Ana konusunu Şah İsmail ile Yavuz Sultan Selim arasındaki mücadelelerin teşkil ettiği bu eser, genel olarak XVI. yüzyılın ilk çeyreğinde Türk-İslâm âleminin siyasi manzarasına ışık tutmaktadır. Eserinin mukaddimesinde kendisinden önceki tarihçileri tarafgir yaklaşımlar sergilemekte suçlayan Muhammed Arif, kendisinin bu olayları objektif bir bakış açısından anlatmaya çalışacağı sözünü veriyor. Bildirimizde yazarın bu vaadini ne derecede gerçekleştirdiğini inceleyecek, onun tarihçilik anlayışını belirlemeye çalışacağız.

Şunu belirtmek gerekir ki Muhammed Arif, gerek Osmanlı ve gerekse de Safevî kaynaklarından yararlanmış ve yeri geldiğinde eleştirel görüşlerini ortaya koymayı başarmıştır. Eserin birisi İsfahan Umumi Kütüphanesinde, diğeri de Tahran'daki İran Milli Kütüphanesi'nde olmak üzere iki yazma nüshası bulunmaktadır. Kaynağın 2000 yılında Kum şehrinde gerçekleştirilmiş olan neşri tam anlamıyla bir tenkitli baskı değildir. Zira İsfahan nüshasına dayanan bu baskıda Tahran nüshasında yer alan bazı kısımlar atlatılmıştır. Bildirimizde ayrıca bu nüshalar arasındaki farklılıklara da temas edeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Yavuz Sultan Selim, Şah İsmail, Tarihçilik, Muhammed Arif.

* Prof. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Kastamonu/TÜRKİYE, namiq.musali@gmail.com ORCID: 0000-0003-1291-8380

Muhammad Arif Ispanakchi Pashazada of Erzurum and His Work Inqilab Al-Islam Beyn Al-Khavas va'l-Avam Abstract

Muhammad Arif b. Muhammad Sharif Ispanakchi Pashazada originally was a subject of the Ottoman State from Erzurum. His great-grandfather Hayreddin Chavush took part in the Eastern campaign of Yavuz Sultan Selim. Muhammad Arif himself worked as a secretary and translator in the Tehran palace during the reign of the Iranian king Nasireddin Shah (1848-1896) from the Qajar dynasty. He had a close relationship with Muhammad Hassan Khan Itimad al-Saltana, the Minister of Press and Publications of the period, and with Prince Zill al-Sultan. Muhammad Arif, who was respected by the ruling class of Iran, died on the 23rd Rajab 1310/10 February 1893.

In addition to his duties in the palace, Muhammad Arif showed a great interest in history. He is the author or translator of some Persian works in this area ("Tarikh-i Kashgar", "Mirqat al-Zaman fi Ahval-i Selatin-i Al-i Osman", "Tarikh-i Qarachiyani", "Tarikh-i Qaima-i Bank", etc.). But his most popular work that made him famous as a historian is undoubtedly his book "Inqilab al-Islam Beyn al-Khavas va'l-Avam". This work, the main subject of which is the struggle between Shah Ismail and Yavuz Sultan Selim, sheds light on the political landscape of the Turkish-Islamic world in the first quarter of the 16th century. In the introduction to his work, Muhammad Arif, who accused previous historians of a biased approach, promises that he will try to explain these events from an objective point of view. In this article, we explore the extent to which the author fulfills this promise and try to define his historical worldview.

It should be noted that Muhammad Arif used both Ottoman and Safavid sources and succeeded in presenting his critical views when needed. There are two manuscripts of the work, one at the Isfahan Public Library and the other at the Iranian National Library in Tehran. The publication of the source, carried out in the city of Qom in 2000, is not a complete critical edition. Because in this edition, based on the Isfahan manuscript, some parts of the Tehran copy are omitted. We'll also touch on the differences between these copies in our article.

Keywords: Yavuz Sultan Selim, Shah Ismail, Historiography, Muhammad Arif.

Emir Mahmud Handmir'in Hayatı, Tarihçiliği ve "Tarih-i Şah İsmail ve Şah Tahmasb-i Safevi" İsimli Eseri

Mübariz Ağalarov*

Özet

XVI. yüzyılda Azerbaycanda iktidarda bulunmuş olan Safeviler sülalesinin hâkimiyet dönemi, Yakın Doğu ve Azerbaycan tarihinde önemli yer tutmaktadır. Safeviler sülalesinin saltanat dönemi ile ilgili onlarca tarihî kaynaklar mevcuttur. Bu kaynaklardan bazıları araştırılmış, bazıları ise araştırma konusu olmamıştır. Araştırmacılar tarafından özel olarak incelenmeyen kaynaklar sırasında Safeviler devri tarihî kaynaklarından olan Emir Mahmud b. Handmir'in "Tarih-i Şah İsmail ve Şah Tahmasb-ı Safevi" (Zeyl-i Tarih-i Habibü's-Siyer) isimli eseri de yer almaktadır.

Tarihçi Gıyasüddin Handmir'in oğlu olan Emir Mahmud'un 16. yüzyılın başlarında Herat'ta doğduğu tahmin edilmektedir. Emir Mahmud'un yazdığı bu eser, babasının kaleme aldığı "Habibü's-Siyer" isimli esere zeyil mahiyetinde bir vakayinamedir.

Emir Mahmud'un eserinde, Safeviler sülalesinin nesil şeceresi, siyasi tarihi, komşu devletlerle ilişkileri hakkında önemli bilgiler vardır. Özellikle de bu eserde Şah I Tahmasb'ın hâkimiyeti zamanında (1524-1576) Azerbaycan Safeviler Devleti'nin Doğu sınırlarında bulunan ülkelerle – Özbekler ve Babürlü imparatorluğuyla – siyasi ilişkileri tafsilatıyla tasvir edilmiştir.

Emir Mahmud kendi eserini h.953/m.1546/1547 yılında yazmağa başlamış, h.957/m.1550/1551 yılında tamamlamıştır.

Bu eserde olaylar Safevilerin nesil şeceresinin anlatımı ile başlıyor, ayrıca XV. yüzyılın sonları ve XVI. yüzyılda gelişen hadiseler tutarlı bir şekilde yorumlanır. Özellikle de Şah I Tahmasb'ın tahta çıkışı, bu dönemde ülkede meydana gelen çatışmalar ve Özbeklerle Safeviler arasındaki askerî ve siyasi ilişkileri eserin ana konusunu teşkil etmektedir. Eserde tarihçi tarafından nakledilen olaylar, h.957/m.1550/1551 yılında bitiyor.

Bildiride Emir Mahmud b. Handmir'in hayatı ve tarihçiliğinden bahsedilmekle beraber, "Tarih-i Şah İsmail ve Şah Tahmasb-ı Safevi" eseri farklı kaynaklardan elde edilen bilgilerle mukayese edilerek ele alınmıştır. Ayrıca XVI. yüzyılda (1501-1551)

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, mubariz.aqalar@gmail.com ORCID: 0000-0002-4373-4907

Safevî Devleti'nin sosyo-politik durumu, bu dönemde çevre devletleri ile siyasi ilişkileri de araştırma konusu olmuştur.

Anahtar Kelimeler: XVI. Yüzyıl, Emir Mahmud b. Handmir, Tarihçilik, Tarih-i Şah İsmail ve Şah Tahmasb-ı Safevi, Safevîler, Özbekler.

The Life and Historiography of Amir Mahmud Khandmir and His Work “The History of Shah İsmail and Shah Tahmasb-i Safavi”

Abstract

One of the most important periods in the history of the Near East, especially Azerbaijan, is the period of the Safavid dynasty that ruled in Azerbaijan in the 16th century. There are many sources related to the reign of the Safavid dynasty. Many of these sources have been researched, and some have not yet been the subject of extensive research. One of the valuable historical sources of the Safavid epoch, which has been little studied in history, dedicated to the reign of Shah İsmail I and Shah Tahmasp I is the work - “Tarih-i Shah İsmail ve Shah Tahmasb-i Safavi” (“The History of Shah İsmail and Shah Tahmasb-i Safavi” (“Zeyl-i Tarikh-i Habibu's-Siyer”) by Amir Mahmud Khandmir.

Amir Mahmud, the son of the historian Gıyasüddin Khandmir, was born in Herat at the beginning of the 16th century. This work, written by Emir Mahmud, is a chronicle as an addition to the work called “Habibus-Sier” written by his father.

This work is one of the important sources on the military-political and socio-economic situation of the Safavid period in 1501-1551. The book contains very interesting information about the genealogy of the Safavid dynasty and their political history. This work in particular, describes in detail the political relations of the Safavid state with its eastern neighbors during the reign of Shah Tahmasp I (1524-1576), and clearly elucidates the political relations with the Uzbeks and the Babur Empire.

Amir Mahmud began writing his work in 953 (1546/1547) and completed it four years later, in 957 (1550/1551).

The historical source begins with the earlier genealogy of the Safavids, and describes the events in the late 15th century and covers the events occurring in the 16th century. If to say more precisely, the afore-said work mainly describes the events before and after the coming to power of Shah İsmail I in Azerbaijan, the accession of Shah Tahmasb I to the throne, the riots in the country during this period, especially the

events in Khorasan, and the Uzbek-Safavid wars. The work covers a period that lasted until the year 957 (1550/51) of the reign of Shah Tahmasb I and ends with this period.

The life and historiography of Amir Mahmud b. Khandmir, will be commented, his valuable work (“Zeyl-i Tarikh-i Habibus-Siyer”), a valuable historical source of the Safavid period will be compared with other sources of the epoch in this paper. Socio-political life, political relations of the Safavid state with neighboring countries during this period will be analyzed.

Keywords: 16th Century, Amir Mahmud b. Khandmir, Historiography, The History of Shah Ismail and Shah Tahmasb-i Safavi, Safavids, Uzbeks.

Hârezmşahlar Devleti Tarihi İçin Önemli Bir Kaynak: *Târîh-i Elîfî*

Meryem Doygun*

Özet

İran ve Hârezm'de 1097'den 1231'e kadar hüküm süren ve Moğol istilasına yakın İslam dünyasının doğudaki en büyük güçlerinden biri olarak tebarüz eden Hârezmşahlar, gerek yurt içi gerekse yurt dışında yapılan çalışmalara yeterince konu edilmemiş bir alan olarak gözükmektedir. Bu çalışmalarda istifade edilen kaynakların ve malumatın çoğunlukla birbirini takip ettiği düşünüldüğünde ise yeni kaynakların ehemmiyeti daha iyi anlaşılır. Öyle ki *şimdiye kadar yeterince teveccüh gösterilmemiş kaynakların tespiti ve öncekilerden farklı bilgilere erişim tarihe ve tarihçiliğe sağlanan mütevazı bir ilavedir*. İşte Hârezmşahlar tarihinin kuruluşundan yıkılışına kadar geçen sürede yaşanan gelişmelere dair önemli ve orijinal kayıtlar ihtiva eden *Târîh-i Elîfî* bu cümlededir.

Bâbürlü hükümdarı Ekber Şah'ın (1556-1605) emri ile Sünni ve Şii mütefekkirlerden oluşan yedi kişilik bir heyet tarafından Farsça olarak kaleme alınan eser, Hz. Peygamber'in vefatından başlayarak 1592 senesine kadar *İslam dünyasının bin yıllık tarihini* bilhassa doğu sınırlarını yıl yıl ve oldukça tafsilatlı şekilde anlatır. Beş yüzer yıl olarak iki kısma ayrılan ve sekiz cilt olarak Tahran'da basılan eserin IV-V-VI. ciltleri Hârezmşahlar tarihiyle alakalı malumat sunar. Eserde özellikle Hârezmşahlar ile Moğol münasebetleri, Moğol istilası arifesi Hârezmşahlar ülkesinin ahvali ve Hârezmşah sultanlarının Abbâsî hilâfeti ile anlaşmazlıkları ile ilgili Nesevî, Cüveynî, İbnü'l-Esîr ve Mîrhând gibi dönemin müelliflerinin eserlerinde olmayan veya daha ayrıntılı bilgiler mevcuttur. *Günümüze ulaşmayan kaynaklardan iktibaslarla Hârezmşahlar hanedanının menşei meselesi, Abbâsî halifesi Nâsır Lidinillâh'ın Sultan Muhammed'e karşı Cengiz Han'ı kıskırttığı bilgisi, bu maksat için Cengiz Han'ın yanına bir elçinin gönderilmesi, sunulan mektubun içeriği, Sultan Muhammed ve halife Nâsır arasındaki siyasi mücadelede mezhepsel yaklaşım* buna örnektir.

Bu çalışma ile *Târîh-i Elîfî* üzerinden Hârezmşahlar tarihine dair tespitler yapılmaya ve Hârezmşahlar hakkındaki diğer kaynaklar ile karşılaştırılmak suretiyle özgün tarafları ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hârezmşahlar, *Târîh-i Elîfî*, İslam Dünyası, Moğollar, Farsça.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ağrı/TÜRKİYE, mdoygun@agri.edu.tr ORCID:0000-0001-8456-5022

An Important Source for the History of Khwarazmshahs' State: *Târih-i Elfi*

Abstract

Khwarazmshahs, who ruled Iran and Khwarazm from 1097 to 1231 and emerged as one of the greatest powers in the east of the Islamic World close to Mongol invasion, seems to be an area that has not been sufficiently addressed in studies both at home and abroad. Considering that the sources and information used in these studies mostly follow each other, the importance of new sources can be better understood. Hence identification of sources that have not been given enough attention and access to different information from the previous ones is a modest addition to history and historiography. Here is *Târih-i Elfi*, which contains important and original records about the developments in the history of the Khwarazmshahs from its foundation to its collapse, is a such example.

The work, which was written in Persian by a committee of seven people consisting Sunni and Shia scholars, by the order of the Mughal ruler Akbar Shah (1556-1605) it tells the thousand-year history of the Islamic world, from the death of Muhammad (Hz.) to 1592, especially the eastern borders, year by year and in great detail. The IV-V-VI. volumes of the work, which was divided into two parts as five hundred years and published in eight volumes in Tehran, provides informations about the history of the Khwarazmshahs. In the work, there are more detailed information that is not in the works of the authors of the period such as Nesevî, Cüveynî, İbnü'l-Esîr and Mîrhând, especially about the relations between the Khwarazmshahs and the Mongols, the state of the land of the Khwarazmshahs on the eve of the Mongol invasion, and the disagreements of the Khwarazmshah Sultans with the Abbasid Caliphate. The issue of the origin of the Khwarazmshahs Dynasty with quotations from sources that have not survived, the information that Abbasid Caliph Nasır Lidînillâh provoked Genghis Khan against Sultan Muhammad the sending an ambassador to Genghis Khan for this purpose, the content of the letter presented, the political struggle between Sultan Muhammad and the caliph Nasır the sectarian approach is an example of this.

With this study, it will be tried to determine informations about the history of the Khwarazmshahs which *Târih-i Elfi* includes and to exhibit genuine parts of *Târih-i Elfi* by comparing these informations to other sources which gives informations about Khwarazmshahs.

Keywords: Khwarazmshahs, *Târih-i Elfi*, Islamic World, Mongols, Persian.

Tarihî Kaynak Olarak Farsça Tezkireler

Sonay Ünal*

Özet

Tezkire sözcüğü Arapça bir kelime olup zikir kökünden türemiştir ve çoğulu tezâkirdir. Arap edebiyatında tabakât adı ile vücut bulmuş biyografik-antolojik bilgiler ihtiva eden Farsça tezkireler hicrî yedinci yüzyıldan itibaren kaleme alınmaya başlamıştır. Bilindiği üzere tezkire kitaplarının konusu şiir ve şairlerden müteşekkildir. Şairlerin hayat hikayeleri ve örnek şiirlerinin, kaydedilen bu tür eserler aracılığıyla yok olmaları önlenmiş ve sonraki nesillere aktarılması sağlanmıştır. Tezkire kitaplarında mesleği şairlik olanların yanı sıra şiir söyleme kabiliyetine sahip, eli kalem tutan sanat ehli hükümdar, devlet adamları da yer almaktadır. İlim ve edebiyata önem vererek şanlı ve şerefli yüce meclislerinde alimleri, sanatkarları, şairleri himaye ederek onlara hürmet gösteren kudret sahibi hükümdarların yöneticilik vasıflarının yanı sıra kalemleri ile gönülleri fetheden şairlikleri ile de ön planda oldukları anlaşılmaktadır. Bu eserlerde adı anılan kişilerin şiir söylemedeki yetenekleri, şairliklerinin ve mizaçlarının ne boyutta olduğu, nereli oldukları, varsa mahlasları, hangi sebepten ötürü o mahlası aldıklarına dair bilgiler vardır. Tarihî hadiseler hakkında detaylı bilgiler doğrudan kaydedilmemiş olsa da kısa ama öz tarihî bilgiler de yer almaktadır. İlave-ten bu eserlerde birincil tarih kaynaklarında zikredilen hadiseler zincirini destekler nitelikte menkıbeler ve tarihî olayları içeren şiirler de bulunmaktadır. Bu yöndeki bilgilerin yanı sıra bu eserler içerisinde, varlığından haberdar olduğumuz ancak bazı sebeplerden ötürü günümüze ulaşmamış, önemli tarihî ve edebî kaynaklardan alıntılar yapılarak aktarılan önemli bilgilerle karşılaşmak da mümkündür. Bu bağlamda ilmî anlamda tarihî ve kültürel mirasın geçmişten günümüze taşınmasına imkân sunan, şiir ve şairlik hususunda kıymete haiz bu eserler sadece edebiyat ve dilbilim ile uğraşanların değil tarihçilerin de kendi açılarından değerlendirmeleri gereken bir hazine durumundadır. Özel bir içeriğe sahip ancak ikincil bilgi kaynağı olarak görülen edebî eserlerden tezkire kitaplarına bazı tarih araştırmalarının müracaat edildiği gözlemlenmektedir. Ancak bunun yeterli düzeyde olmadığını söylemek mümkündür. Tezkire kitaplarının içerdiği tarihî bilgi ve verilerin derinlemesine irdelenmesi ve tarihe ışık tutan yönlerinin ana kaynaklara dayandırılarak ele alınması Türk bilim ve kültür dünyasına katkı sağlayacaktır. Bu manada tezkire kitaplarının ehemmiyeti ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Edebiyat, Farsça Tezkire, Şiir.

- * Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, Karaman/TÜRKİYE, sonayunal@kmu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8650-4311

Persian Tadhkirahs As Historical Source

Abstract

The word tadhkirah is an Arabic word derived from the root of dhikr and its plural is tazakir. Persian biographies containing biographical-anthological information embodied in Arabic literature with the name of tabakât commenced to be written in the seventh century of the Hijri. As it is known, the subject of tadhkirah books is poetry and poet. The life stories and sample poems of the poets were recorded through such works, prevented their extinction and ensured their transmission to generations. In tadhkirah books, besides those who are poets by profession, there are also rulers and statesmen who are skilled in poetry and who are sufficiently proficient in writing. It is understood that powerful rulers, who give importance to science and literature and show respect by patronizing scholars, artists, poets in glorious and honorable supreme assemblies, are at the forefront not only with their managerial qualities, but also with their poetry that conquers hearts with their pens. In these works, these works, likely to encounter information about the talents of the people mentioned in poetry, the extent of their poetry and temperament, where they come from, their pseudonyms, if any, and for what reason they took that pseudonym. Although detailed information about historical events is not recorded directly, there is also short but concise historical information. In addition, there are legends in these works that support the chain of events mentioned in primary historical sources. In addition to the information in this direction, it is also possible to encounter important information in these works, which we are aware of but have not reached today due to some reasons, which are transferred by quoting from important historical and literary sources. In this context, these works, which allow the historical and cultural heritage to be carried from the past to the present in a scientific sense and are valuable in poem end poetry, are a treasure that should be evaluated not only by those who deal with literature and linguistics, but also by historians from their own perspective. It is observed that some historical researches refer to the tadhkirah books, which are among the literary works that have a special content but are seen as a secondary source of information. However, it is possible to say that this is not sufficient. Examining the historical information and data contained in the tadhkirah books in depth and addressing the aspects that shed light on history based on the main sources will contribute to the Turkish science and culture world. In this sense, the importance of tadhkirah books will be discussed.

Keywords: History, Literature, Persian Tadhkirah, Poem.

XX. Yüzyılda Rusya’da Türk-Müslüman Hareketinin Lideri: Abdurahman Gumari

Marina Imasheva*

Özet

Abdurahman Gumari (1867-1933), halka açık ve Müslüman bir dini figür, eğitimci, yayıncı, gazeteciydi. 1867’de Astrahan’da doğdu ve ilk din eğitimini orada almış. Kazan’da Tatar din adamı, eğitimci Şehabeddin Mercani’nin rehberliğinde “Mercani” medresesinde eğitimine devam ederek en sevilen öğrencilerinden biri olmuş. Gumari, Rusya’daki geleneksel Müslüman eğitimini güncelleme fikirlerini Hocasından almış. 1892’de Gumari, Yeşil Camii’nin yeni yöntem medresesi olan “Nizamiya’nın” cemaat ve mugallim imamı olmuş.

A. Gumari’ye İsmail Gaspıralı’nın fikirleri yakın olduğu için düşüncelerini onunla paylaşmış ve “Tercüman” gazetesinin kutlamalarına katılmış. 1906’da A. Gumari, Astrahan’da Türk dilinde eğitim ve kurgu edebiyatının yanı sıra Türk-Tatar gazetesi “İdel’i” (1907-1913) basmaya başladığı bir matbaa açtı. Türkiye ve Türk halkı ile ilgili makaleler büyük yer işgal etti. Sonuç olarak, 1913 baharında A. Gumari, Çarlık makamları tarafından Pan-İslamcılık ve Pan-Türkçülük fikirlerini yaymak, Türkiye’ye ve Jön Türkler hareketine özel sempati duymak ve Astrahan Türk Müslümanları arasında Türkiye’ye sempati oluşturmakla suçlandı. O yüzden 1917’de Şubat Devrimi’ne kadar Kazan’a sürgün edilmişti.

XX. yüzyılın başlarında Rusya’nın Türk-Müslüman hareketinin liderlerinden biri olan Gumari, 1906 ve 1917 yıllarında tüm Rusya Müslüman Kongrelerinin delegesiydi. 1907 yılında A. Gumari’nin konuğu olan A. Z. Velidi Togan ile dostane ilişkiler içerisindeydi. 1926’da A. Gumari, Mekke’deki Müslüman Kongresi’ne Sovyet delegasyonuna katıldı, Türk-Tatar göçünün birçok temsilcisiyle bir araya geldi. 1930’ların başında Sovyet otoriteleri tarafından Müslüman dini lider ve “Türk istihbarat ajanı” olarak adlandırıldı.

Anahtar Kelimeler: Abdurahman Gumari, Rusya’nın Türk-Müslümanları, Müslüman Sosyal Hareketi, Yeni Moda Eğitimi, Pantürkizm, Cedidiler.

* Prof. Dr., Kazan Federal Üniversitesi, Tarih Bölümü, Kazan/RUSYA, imaschewa@yandex.ru
ORCID: 0000-0002-3602-5213

Abdurakhman Gumari as a Leader of the Turkic-Muslim Movement of Russia in Early XX. Century

Abstract

Abdurakhman Gumari was a public and Muslim religious figure, educator, publisher, journalist. He was born in 1867 in Astrakhan, where he received a primary religious education. He continued his education in Kazan at the “Marjaniya” madrasah with the Tatar alim Shigabutdin Marjani, becoming one of his most beloved students. Gumari took the ideas of updating the traditional Muslim education in Russia from his teacher. In 1892, A. Gumari became the imam of the parish and mugallim of the new-method madrasah of the Yashel mosque – “Nizamiya”. He was in correspondence with I. Gasprinsky, participated in celebrations of the “Tarjiman” newspaper. In 1906, A. Gumari opened a printing house in Astrakhan, where he began to print educational and fiction literature in the Turkic language, as well as the Turkic-Tatar newspaper “Idel” (1907-1913). Articles about Turkey and the Turkish people occupied a large place. As a result, in the spring of 1913, A. Gumari was accused of spreading the ideas of pan-Islamism and pan-Turkism, special sympathies for Turkey and the Young Turks movement, and the formation of sympathies for Turkey among the Astrakhan Turkic Muslims by the tsarist authorities. He was exiled to Kazan until February revolution in 1917.

Gumari was one of the leaders of the Turkic-Muslim movement of Russia in early XX. century, he was a delegate of the All-Russia Muslim Congresses in 1906 and 1917. He was in friendly relations with A. Z. Velidi Togan, who was a guest of A. Gumari in 1907. In 1926, A. Gumari participated in the Soviet delegation to the Muslim Congress in Mecca, met with many representatives of the Turkic-Tatar emigration. He was repressed as a Muslim religious leader and a “Turkish intelligence agent” by the Soviet authorities in the early 1930s.

Keywords: Abdurakhman Gumari, Turko-Muslims of Russia, Muslim Social Movement, New-fangled Education, Pan-Turkism, Jadids.

SSCB'nin Kazakistan'daki Ham Toprak Politikasının Sırları ve Azerbaycan'ın Bu Kampanyaya Katılımı

Ezizağa Elekberov*

Özet

1950'lerde Sovyetler Birliği'nde ham ve nadas topraklar için verilen mücadele güçlü bir hareket olarak tüm ülkeye yayıldı. 7 Eylül'de Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından Eylül 1953 Plenumunda kabul edilen "SSCB'de tarımın daha da geliştirilmesi için önlemler hakkında" karar ve yine Mart Plenumu ve 2 Mart'ta kabul edilen "ülkede hububat üretiminin artması, ham ve nadas alanlarının işletmeye alınması" ülkede tarıma olan ilgiyi daha da artırdı. Bu, ülkenin geri kalanında olduğu gibi, Azerbaycan ve Kazakistan arasındaki ilişkileri tarım alanında önemli ölçüde canlandırdı.

1954-1960 yıllarını kapsayan "ham toprak kampanyasının" başlangıcında, Kazak halkının değerli bir ferdi olan Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesinin ilk sekreteri Jumabay Shayakhmed oğlu Shayakhmedov (1902-1966), 1954'te Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesinin Mart Plenumunda bu kampanyaya cesurca karşı çıktı. 1946-1954 yıllarında Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin ilk sekreteri olan Shayakhmedov, bu toprakların ekime uygun olmadığını ve bu kampanyanın nüfusun tahıl talebini en üst düzeye çıkarmayı amaçlamadığını açıkça belirtti. Ona göre, Moskova bu kampanyayı başlatarak iki hedefe ulaşmayı hedefliyordu; 1. Geniş meralar meydana getirerek Kazakları asırlardır alıştıkları hayvancılıktan ve yaşam biçiminden uzaklaştırmak. 2. Ham toprakları işleme bahanesiyle getirilen çok sayıda Slav pahasına nüfusun dengesini değiştirmek.

Bu iki amacın yanı sıra Moskova, sosyalist bir ülke olan Çin Halk Cumhuriyeti ile resmi olarak normal ilişkilerini sürdürmeye çalışıyordu ama aslında bu ülkeye karşı her zaman şüpheliydi. Moskova'nın gizli planı, "güvenilmez" Kazakları değil Çin sınırına yerli Slavları yerleştirmeyi içeriyordu.

Bu noktada J. S. Shayakhmedov'un mantığa dayalı cesur ve özgün konuşması, berrak gökyüzünde şimşek etkisi yaratır gibiydi. Buna öfkelenen Devlet Başkanı Kruşçev, J. S. Shayakhmedov'u derhal görevden aldı ve eylemlerini örtbas etmek için mümkün olan her şeyi yaptı.

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, azizaghaalekberov@yahoo.com

1954'te P. Ponomarenko, J. S. Shayakhmedov'un yerine Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri olarak atandı. Bu kadim Türk topraklarında, Slav kökenli bir kişinin önderliğinde kötü şöhretli bir uygulama ortaya çıktı.

Ham toprak kampanyası başarısızlığa mahkûm edildi. Çünkü bu topraklarda tahıl geç yetiştiriyor ve verim nispeten düşüktü. Ayrıca hasat edilen mahsulün büyük bir kısmı zamanında taşınamadığı için kar altında mahvoldu. Bu nedenle, hektar başına 7 (yedi) kental tahıl hasat edildi. Bu oran sadece SSCB'de değil dünyada da en düşük oranlardandı. Bu başkanı hiç rahatsız etmedi. Asıl amacı olan Kazakistan'ı Slavlaştırma işini başarmıştı ve önce Ponomarenko'yu, ardından Brejnev'i atadı.

1954'te 775, 1955'de 1900'den fazla, 1956'da 1745 ve 1957'de 3000 temsilci, Kazakistan'ın ham topraklarında çalışmak için Azerbaycan ayrıldı. 1958 yılında Azerbaycanlı işçiler Kazakistan'da 43 hektardan tahıl hasadı yaparak 11 okul, 28 ev, 34 ahır, 19 hububat depolama deposu, 3 yatakhane, 3 MTS atölyesi inşa edip faaliyete geçirdiler. 1960'larda ve 1970'lerde Azerbaycan temsilcileri Kazakistan'ın ham ve nadas alanlarının kullanılmasına ve mahsullerinin hasat edilmesine aktif olarak katıldılar.

Anahtar Kelimeler: Ham Toprak, Kazakistan, Tarım, Tamirci, İnşaatçı, Tahıl Üretimi.

Secrets in the USSR's Virgin Land Policy in Kazakhstan and Azerbaijan's Participation in this Campaign

Abstract

In the 1950s the struggle for virgin and fallow lands in the Soviet Union spread throughout the country as a powerful movement. Resolution adopted on September 7 in the Plenum of September 1953 "On measures to further develop agriculture in the USSR" by Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union, and again its March Plenum and resolution adopted on March 2 on "On the further increase of grain production in the country, commissioning of virgin and fallow lands" further increased the attention to agriculture in the country. This, as in the rest of the country, has significantly revitalized relations between Azerbaijan and Kazakhstan in the field of agriculture.

At the beginning of the "virgin land campaign" covering 1954-1960, Jumabay Shayakhmed oghlu Shayakhmedov (1902-1966), the first secretary of the Central Committee of the Communist Party of Kazakhstan, a worthy son of the Kazakh people,

opposed boldly this campaign at the March Plenum of Central Committee of the Communist Party of the Soviet Union in 1954. J.Sh. Shayakhmedov, who was the first secretary of the Central Committee of the Communist Party of Kazakhstan in 1946-1954- openly stated that these lands were not suitable for cultivation and that this campaign was not aimed at maximizing the demand of the population for grain. According to him, by launching this campaign, Moscow intends to achieve two goals: 1. By cultivating large pastures, to distance the Kazakhs from animal husbandry and the way of life they have been accustomed to for centuries. 2. To change the balance of the population at the expense of the large number of Slavs brought under the pretext of cultivating virgin lands.

In addition to these two goals, Moscow was formally trying to maintain normal relations with the People's Republic of China, a socialist country, but in fact, was always suspicious of this country. Moscow's secret plan included the settlement of native Slavs on the border with China, not "unreliable" Kazakhs.

At this point, J.Sh. Shayakhmedov's bold and original speech based on logic seemed to create the effect of lightning in the clear sky. Outraged by this, N.S. Khrushchev, the head of state, immediately dismissed J.S. Shayakhmedov from his position and did everything possible to cover up his actions.

In 1954, P. Ponomarenko was appointed First Secretary of the Central Committee of the Communist Party of Kazakhstan instead of J.S. Shayakhmedov. Thus, the groundwork for the notorious practice of ruling by a person of Slavic origin was laid in this ancient Turkic land.

The virgin land campaign was doomed to failure. Because grain grew late in these lands and productivity was relatively low. Moreover, as the huge bulk of the harvested crops could not be transported in time, it was destroyed under the snow. Therefore, 7 (seven) quintals of grain were harvested per hectare, i.e., one of the lowest not only in the USSR but also in the world. That did not bother the president at all. Because he had already achieved his main goal, Slavicized Kazakhstan and first appointed P. Ponomarenko, and then L.I. Brezhnev.

Like other allied republics, the Azerbaijani SSR accepted the decision of the party to use virgin and fallow lands without negotiations since none of those countries had the opportunity or the courage to oppose this policy and show objectivity.

In 1954 - 775, in 1955 - more than 1900, in 1956 - 1745 and during 1957 - 3000 representatives left Azerbaijan SSR for work in the virgin lands of Kazakhstan. In

1958, Azerbaijani employees harvested grain from 43 hectares in Kazakhstan, built and put into operation 11 schools, 28 houses, 34 livestock buildings, 19 Grain storage warehouses, 3 (three) dormitories, 3 (three) MTS workshops. In the 1960s-1970s, and 1970s, the Azerbaijani representatives actively participated in the utilization of the virgin and fallow lands of Kazakhstan SSR and their crop harvesting.

Keywords: Raw Land, Kazakhstan, Agriculture, Repairman, Builder, Grain Production.

Sovyet Türkistan Eğitim Tarihinde Medreselerin Durumu ve Modernitenin Etkisi

Zilola Khalilova*

Özet

Eğitim bir silahtır, hareketi onu kimin elinde tuttuğuna ve o silahla kimin ateş edeceğine bağlıdır. Bu sözler, Sovyet vatandaşlarını eğitmeyi amaçlayan ve Türkistan'ın (şimdi Orta Asya) yeni bir Müslüman kimliğine dönüşmesini etkileyen eğitimde Sovyet devletinin ana stratejisiydi. Din eğitimi sistemi, ilköğretim okullarını ve medreseleri (yüksek öğretim) içeren kurumsal bir mekanizmadan oluşuyordu. Medreseler, İslam şariatının kurallarını bilen, Türkistan Müslüman nüfusun yararına çalışacak personel yetiştirmeyi amaçlamış ve bu dönemde medreseler, şehirlerde han ve emirlerin gözetiminde faaliyet göstermiş ve vakıf malları ile finanse edilmiştir. 1871 yılında Rus İmparatorluğu'nun gelişiyle bu medresenin idaresinde devlet denetimi kurulmuş ve görevleri bölgenin eğitim müfettişlerine bırakılmıştır.

19. yüzyılın ikinci yarısında medrese müfredatında Rusça öğretiliyordu ve çoğu medrese öğrencisi Rus yerel okullarında okumaya başladı. Türkistan'da Orta Çağ'dan beri varlığını sürdüren medrese, 1928 yılında Türkistan bölgesinde herhangi bir dini yapıyı yasaklayan bir kanunla kapatılmıştır. Medreseye bağışlanan vakfın mülkü UZSSR Eğitim Bakanlığı'na devredildi ve Sovyet okullarının yapımında kullanıldı. Makale, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında Türkistan medreselerinin durumunu, içlerinde öğretilen dini konuları, pedagojinin laikleşmesini, ders kitaplarını, eğitim sürecini ve Rus İmparatorluğu'nun bu alandaki politikasını anlatıyor.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Medrese, Türkistan, İslam, Rus İmparatorluğu.

* Doç. Dr., Özbekistan Bilimler Akademisi, Taşkent/ÖZBEKİSTAN, zilola_kesh@mail.ru

The Status of Madrasa and the Influence of Secularism in Soviet Turkestan Educational History

Abstract

Education is a weapon, the action of which depends on who holds it in his hands and whom he wants to hit with this weapon. These words were the main strategy of the Soviet state which directed to educate Soviet citizens and influenced by transforming the new Muslim identity of the Turkestan(now Central Asia). The system of religious education consisted of an institutional mechanism, including primary schools and madrasahs (higher education). The madrasah was intended to train personnel who knew the rules of the Islamic Sharia to work for the benefit of the Muslim population of Turkestan, and during this period, madrasahs functioned in cities under the supervision of khans and emirs, and were financed through waqf property. In 1871, with the advent of the Russian Empire, state control was established in this madrasa administration, and their duties were assigned to the inspectors of education in the region.

In the second half of the 19th century the madrasah curricula used to studying Russian language and the most madrasa students began training in Russian indigenous schools. The madrasah that existed from medieval period on Turkestan was closed in 1928 in accordance with a law prohibiting any religious formation in the Turkestan region. The property of Vaqf donated to madrasah was transferred to the Ministry of Education of UZSSR, which used it to build Soviet schools. The paper highlights the position of the Turkestan madrasahs in the late 19th - early 20th centuries, the religious subjects taught in them, the secularization of pedagogy, textbooks, the educational process and the policy of the Russian Empire in this area.

Keywords: Education, Islam, Turkestan, Madrasa, Russian Empire.

Rus-Asya Ticaret Bankasının Semerkant Şubesinin Faaliyet

Bakhtiyor Alimdjanov*

Özet

Bu bildiri, Rus-Asya ticaret bankasının (1895-1917) Semerkant şubesinin faaliyet esaslarını ve işlevlerini ele alacaktır. Sovyet tarihçiliğinde bankalar hem Batı hem de Rus “sömürgeciliğinin” bir aracı olarak anlaşıldı. Yazar, arşiv verilerine dayanarak, Rus İmparatorluğu’nun finans kurumlarının yerel özellikleri dikkate aldığını ve ihracata yönelik ürünlerin üretimini teşvik ettiğini kanıtlıyor. Yazar, bankalararası yazışmaları, şube müdürünün yıllık raporlarını ve Buhara şubesinin denetim materyallerini aktif olarak kullanır. Tarih yazımında ilk kez bankanın aktif ve pasif işlemleri incelenmiş, bankanın gider ve kârları analiz edilmiş, banka personeli incelenmiştir. Yazar, Sovyet ve Sovyet sonrası araştırmacıların aksine, bankaların Orta Asya ekonomisinde “tekel” haline gelmediğine inanıyor. Yazara göre asıl sebep, bankanın Türkistan genel valiliği ve hanlıklarında gerçekten var olan ekonomik ilişkilere uyum sağlamasıdır. Bankaların anlayışında Orta Asya ekonomisinin “modernleşmesi”, ihraç ürünlerini finanse etmek ve metropol ile çevre arasında arabuluculuk yapmaktır. “Sömürge” çevre ilk bakışta yatırım yapmak ve süper kâr elde etmek için cazip bir alan gibi görünüyordu, ancak Türkistan ekonomisinin spekülâtif doğası bankaların normal gelişimini engelledi. Sonuç olarak, Orta Asya’nın ekonomik “modernleşmesi” yavaşladı ve Sovyet deneyinin yolu açıldı.

Anahtar Kelimeler: Banka, Ekonomi, Modernleşme, Türkistan, Sömürgecilik.

* Doç. Dr., Özbekistan Bilimler Akademisi, Taşkent/ÖZBEKİSTAN, zilola_kesh@mail.ru

History of Activity of the Samarkand Branch of the Russian-Asiatic Commercial Bank

Abstract

This presentation will deal with the bases of activity and functions of the Samarkand branch of the Russian-Asian commercial bank (1895-1917). In Soviet historiography, banks were understood as an instrument of “colonialism”, both Western and Russian. The author, based on archival data, proves that the financial institutions of the Russian Empire took into account local specifics and encouraged the production of export-oriented products. The author actively uses interbank correspondence, annual reports of the branch director, as well as audit materials of the Bukhara branch. For the first time in historiography, active and passive operations of the bank were investigated, the expenses and profits of the bank were analyzed, and the bank’s staff was studied. The author, unlike Soviet and post-Soviet researchers, believes that banks have not become “monopolies” in the economy of Central Asia. The main reason, according to the author, is the adaptation by the bank to the really existing economic relations in the Turkestan general-governorship and the khanates. The “modernization” of the Central Asian economy in the understanding of banks was to finance export crops and to mediate between the metropolis and the periphery. “Colonial” periphery at first glance seemed an attractive area for investing and receiving superprofits, but the speculative nature of the Turkestan economy prevented “the normal development of banks. As a result, the economic “modernization” of Central Asia slowed and opened the way for the Soviet experiment.

Keywords: Bank, Economy, Modernization, Turkestan, Colonialism.

Osmanlı Kültür ve Sanatında Kutsal Ayak İzleri

Lyubomir Mikov*

Özet

Makale, Hz. Muhammed'in göğsü mucizevi yükselişinin (mi'racının) gerçekleştiği kaya üzerinde bıraktığına inanılan mucizevi ayak izlerine odaklanmaktadır. Yazar, Hz. Muhammed'in çıplak ayaklarının veya sandaletlerinin izlerinin görünüşünü, yayılımını ve amacını incelemektedir. Bu damgalara, özellikle kadem-i şerif ve nal-ı şerif adını veren Osmanlı Türkleri tarafından büyük saygı duyulmuştur. Araştırma günümüzde, hepsi İstanbul'da yer alan Topkapı Sarayı, Türk ve İslam Eserleri Müzesi, aynı zamanda Eyüp Sultan, Sultan I. Abdülhamit ve Sultan III. Mustafa türbelerinde muhafaza edilen izler üzerinde durmaktadır. Yazar, bu izlerin Hz. Muhammed'in mucizevi gücünü açıkça gösterdiğini ve bu itibarla Müslüman kültüründe oldukça önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

Yazar ayrıca Seyyid Battal Gazi (türbesi Türkiye'nin kuzeybatısında Seyitgazi ilçesi yakınlarındaki bir tepeye dikilmiştir) ile Demir Baba, Otman Baba, Kademli Baba, Akyazılı Baba, Yağmur Baba, Hacı Bektaş Veli ve Sarı Saltık gibi Bektaşî erenlerinin bıraktığına inanılan ayak izlerini de incelemektedir. Güney Slav halk destanlarında oldukça popüler olan yarı efsanevi kahraman Krali Marko'nun bıraktığına inanılan ayak izlerine de özel bir önem verilmiştir.

Yazar, İslam'ın bir diğer yüzü olan tasavvufi İslam tarafından İslam'da mucize inancının kıvılcımının ateşlendiğini belirtmektedir. Başka bir deyişle, tasavvuf, mucizelere olan inancı mitlere dönüştürerek İslam'ı mitolojikleştirmiştir. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in Kudüs'te bir kayaya bıraktığı ayak izlerinin mucizesi de bir efsane haline gelmiştir. Bu ayak izlerinin sayısız kopyası, taklit kalıntılar olarak sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Kültürü, Türk Sanatı, Tasavvuf, Ayak İzleri.

* Prof. Dr., Bulgaristan Bilimler Akademisi, Etnoloji ve Folklor Araştırmaları Enstitüsü, Sofya/BULGARİSTAN, lubo_mikov@abv.bg

Sacred Footprints in Ottoman Culture and Art

Abstract

The paper is focused on the miraculous footprints of Prophet Muhammad which he is believed to have left on the rock from where his miraculous ascent (*mi'raj*) into the heavens took place. The author studies the appearance, spread and purpose of the imprints of Prophet Muhammad's bare feet or sandals. These imprints were especially venerated by the Ottoman Turks who called them *kadem-i şerif* and *nal-ı şerif* respectively. The research dwells on the imprints preserved nowadays in Topkapı Palace and the Museum for Islamic and Turkish Art, as well as in the mausoleums (*türbe*) of Sultan Eyüb, Sultan Abdülhamid I and Sultan Mustafa III, all of them located in Istanbul. The author emphasizes that these imprints manifested Prophet Muhammad's miraculous power and as such they played quite important a role in Muslim culture.

The author studies also the footprints that are believed to have been left by some historical figures such as Seyyid Battal Gazi (his mausoleum is erected on a hill near the town of Seyitgazi in north-western Turkey) and some Bektashi saints such as Demir Baba, Othman Baba, Kademli Baba, Akyazılı Baba, Yağmur Baba, Hacı Bektaş Veli and Sarı Saltık. A special attention is paid also to the footprints that are believed to have been left by the semilegendary hero Krali Marko who is quite popular in South-Slavic folk-epics.

The author points out that the belief in miracles in Islam was sparked by mystical Islam (Sufism) which is the other face of Islam. In other words, Sufism mythologised Islam by converting the belief in miracles into myths. Therefore, the miracle of Prophet Muhammad's footprints left on a rock in Jerusalem became also a myth. The numerous copies of these footprints serve as mock relics.

Keywords: Ottoman Culture, Turkish Art, Sufism, Footprints.

Manastır'da Kadın Giyim-Kuşam Kültürü (1700-1730)

Zülfiye Koçak*

Özet

Maddi kültür unsurlarından olan ve bir milletin örf, adet ve dinî temalarının önemli göstergeleri arasında yer alan giyim-kuşam kültürü, tarihsel süreç içerisinde toplumdan topluma, kadından erkeğe, büyükten küçüğe değişim göstermiştir. Bu yönüyle kadınların günlük hayatta giydikleri kıyafetler ve bunlarda kullanılan kumaş ve renkler toplumun örf, adet ve dini temalarını ortaya koymada, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısını belirlemede önemli ipuçları sunmaktadır. Bunların yanı sıra giyim-kuşam kültürü, farklı sosyal ve ekonomik seviyelere mensup insanların gündelik hayatları, yaşam standartları, üretim ve tüketim alışkanlıkları hakkında da fikir vermektedir.

Bu çalışmada, günümüzde Bitola adıyla bilinen ve Kuzey Makedonya'da Pelister dağının eteğinde, Dragon nehrinin kıyısında kurulan Manastır'da Müslim ve gayrimüslim kadınların giyim kuşam kültürleri ele alınacaktır. Manastır, I. Murat zamanında Osmanlı egemenliğine alınmış, Adriyatik kıyıları ile Ege denizi arasında Via Egnatia adı verilen ticaret yolunun ortasında bulunduğu kısa sürede Osmanlı Rumeli'sinin en önemli şehirlerinden biri haline gelmişti. Osmanlı egemenliğinde olduğu sürede Manastır mahkemesi halkın hukuksal sorunlarını çözerken aynı zamanda dava kayıtlarını da tutmuştu. Şer'îye sicili adıyla da anılan bu kayıtlar arasında dağınık şekilde bulunan ve ölen kişilerden kalan mirasların ayrıntılı kaydedildiği tereke kayıtları, bu çalışmanın ana kaynaklarını teşkil etmektedir. Metodolojik olarak 1700-1730 yılları arasında Manastır mahkemesinde tutulan 14 adet şer'îye sicil defterlerinde yer alan kadın terekeleri gözden geçirilmiş ve bu kayıtlardan hareketle şehirde kadınlar tarafından kullanılan giyim-kuşam malzemelerinin neler olduğu, bu malzemelerin kişilerin toplumsal konumlarına göre değişip değişmediği sorularına cevap aranmıştır.

Anahtar Kelimeler: Manastır, Tereke Defterleri, Kadın, Giyim-Kuşam, Statü.

* Doç. Dr., Bitlis Eren Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bitlis/TÜRKİYE, zkocak@beu.edu.tr ORCID: 0000-0002-1352-9849

Women's Clothing Culture in Manastır (1700-1730)

Abstract

Clothing culture, which is a material cultural element as well as an important indicator of customs, traditions, and religious themes of a nation, changes from society to society, from women to men, and from large to small over the course of history. To that end, the clothes that women wear throughout their everyday life, the fabrics and their colours all offer important clues both about revealing the customs, traditions and religious themes of the society and determining its socio-economic and socio-cultural structure. Moreover, they give us an idea about the clothing culture along with daily lives, living standards, production, and consumption habits of people from different social and economic levels.

This study investigates the clothing culture of Muslim and non-Muslim women in Manastır (known as Bitola today), a North Macedonian city that was established at the foot of the Pelister Mountain along the banks of the Dragon River. Manastır fell under Ottoman rule during the reign of Sultan Murat I. Given that it was located at the centre of the Via Egnatia trading route between the Adriatic coasts and the Aegean Sea, it soon became one of most important cities of Ottoman Rumelia. During Ottoman rule, the Manastır Court had kept case records whilst solving the public's legal issues at the same time. Inheritance records which are scattered among these records, also known as şer'iyye registration, and keep detailed records of the inheritances of the deceased, constitute the primary sources of this study. Methodologically, women's estates in fourteen Şer'iyye registry books kept in the Manastır court between 1700 and 1730 were reviewed, and based on these records, answers were sought to the questions of what clothing materials were used by women in the city and whether these materials changed according to the social status of the people.

Keywords: Manastır, Inheritance Registers, Women, Clothing, Status.

Osmanlı Topraklarını Filme Almak (1896-1914)

Oya Kasap Ortaklan*

Özet

Sinematografin icadı ve sinema teknolojisinin geliştirilmesi ile birlikte film turizmi de başlar. Seyahatin ve sinemanın harmanı olan dönemin bu yeni sektörü farklı gelenekleri içinde barındırmaktadır. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı'dan Doğu'ya artan siyasal, ekonomik ve imgesel ilgi, ulaşımın da kolaylaştırıcı desteği ile yerinde görülmesi gereken bir "arzu nesnesi", egemen olunmak istenen bir "öteki" yaratır. Seyahat, yazın ve fotoğrafın yarattığı bir Batılı gözle Doğu'nun izini süren sinema, göstergelerinde ve söylemlerinde kendisinden önce gelen gelenekleri, görüntüleri hareketlendirerek takip ederken, Batı'da hâkim Oryantalizmi ve Doğu Egzotizmini yeniden üretmektedir. Diğer yandan sanayi devriminin içine doğmuş bir medya aracı olarak sinema, çağdaş olmanın göstergesi, modernliğin kurucu ve tanımlayıcı ajanlarından biridir. Yeni sömürgeciliğin yükselişe geçtiği göstergeler çağının başında sinema, imparatorlukların meşruiyet söylemini geliştirip yaymalarında da önemli bir işlev üstlenmiştir. Erken dönem filmler sözü edilen bu denklemleri tekrar ederken seyirciye tüm bu dönüşümlere tanıklık etme olanağı sunmaktadır. Osmanlı topraklarını gösteren ilk filmler 1896-1897 yıllarında Lumière operatörleri tarafından çekilir ve dolaşıma girer. Görüntülerin büyük bir bölümü yazın, resim, kartpostal, fotoğraf, basın ve reklam yoluyla sunulmuş imgelerin yeniden çoğaltılmasıdır. Pazar yerleri, meydanlar, kalabalıklar, düğün ya da cenaze merasimleri, resmi ya da dini törenler, yerel kıyafetler içindeki insan kalabalıkları, kadınlar ve çocuklar, hükümdarların ziyaretleri filme alınan, etnografik kavramsallaştırmaları aktaran, gösteren ve bilgisini üreten en yaygın konulardır. Filmler Batı'nın Doğu'yu nasıl gördüğüne dair önemli veriler sunarken, sinemanın başından itibaren nasıl araçsallaştırıldığına, yeni bir görme biçimi olarak kendi pazar alanını nasıl genişlettiğine dair bilgi vermektedir. Bu makalede Osmanlı toprakları üzerine çekilen erken dönem filmler söylem analizi, film analizi ve arşiv belgelerinin ışığında incelenmektedir ve mevcut görüntüler, içine doğduğu dönem dahilinde değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı İmparatorluğu, Erken Sinema, Seyahat, Oryantalizm, Belge Film.

* Dr. Öğr. Gör., Galatasaray Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, okasap@gsu.edu.tr ORCID: 0000-0002-4475-0431

Filming The Ottoman Land (1896-1914)

Abstract

With the invention of the cinematograph and the development of cinema technology, film tourism also begins. This new sector of the period, which is a blend of travel and cinema, contains different traditions. Since the second half of the 19th century, the increasing political, economic and imaginary interest from the West to the East creates an “object of desire” that should be seen in its place, an “other” to be conquered, with the facilitating support of transportation. Tracing the East with a western eye created by travel, literature and photography, cinema reproduces the dominant Orientalism and Eastern Exoticism in the West, while following the traditions that preceded it in its displays and discourses, by moving images. On the other hand, as a media born into the industrial revolution, cinema is an indicator of being contemporary and one of the establishing and defining agents of modernity. At the beginning of the age of images in which neo-colonialism was on the rise, cinema also plays an important role in developing and spreading the legitimacy discourse of empires. While early films repeat these equations, they offer the audience the opportunity to witness all these transformations. The first films showing the Ottoman lands were shot and circulated by Lumière operators in 1896-1897. The majority of images are reproductions of images presented in literature, drawing, postcards, photographs, the press and advertising. Market places, squares, wedding or funeral ceremonies, official or religious ceremonies, crowds of people in local dress, women and children, visits of monarchs are the most common subjects filmed, transmitting, showing and generating knowledge of ethnographic conceptualizations. While the films provide important data on how the West sees the East, they also provide valuable information on how cinema was instrumentalized from the very beginning and how it expanded its market space as a new way of seeing. In this article, the early films on the Ottoman land will be examined in the light of discourse analysis, film analysis and archival documents, and the current images will be evaluated within the period in which they were born.

Keywords: Ottoman Empire, Early Cinema, Travelling, Orientalism, Documentary Film.

Rasathane-i Âmire'nin Annuaire a l'Usage de Constantinople pour l'Année 1871 Adlı Salnâmesi Hakkında Bir Değerlendirme

Kübra Fettahoğlu*

Özet

Bu çalışmada, 1868'de kurulan Rasathane-i Âmire'nin, Annuaire a l'Usage de Constantinople pour l'Année 1871 adıyla yayımlanan ilk Fransızca salnâmesi incelenmiştir. Ekim 1870'de İstanbul'da Typographie et Lithographie Centrales tarafından basılan yıllık, 77 sayfadan oluşmaktadır. Rasathane'nin öğle vaktini (12:00) top atışıyla ilan etme projesi kapsamında hazırlanan eser, 1871 yılı için Hicrî, Rumî, Miladî tarihleri ve alaturka-alafranga saat ayarlarını birlikte içeren bir takvimdir. Yayımlanma amacı, günlük sapmaları dikkate alarak tam öğle vaktinin alaturka ve alafranga karşılıklarını yıl boyunca takip edilebilir kılmaktır. Salnâme, bununla birlikte dünyadaki önemli dağların yüksekliklerinden Osmanlı Devleti'nde düzenlenen fuar ve panayırlara kadar çok çeşitli konularda idarî, beşerî, ticarî ve coğrafi bilgiler de sunmaktadır. Zengin içeriği ile dünyaya dair bilgileri Osmanlı kamuoyuna, imparatorluğu ise dünyaya tanıtan eser, yayımlandığı dönemde bir nev'i çift taraflı temsilcilik rolü üstlenmiştir. Rasathane'nin kuruluşundan yaklaşık iki yıl sonra yayımlanan salnâme, kurumun kısa sürede gösterdiği gelişimi ve bilimsel faaliyeti ortaya koyan ilk önemli göstergedir. Bu kapsamda mevcut literatürde yeterince bilinmeyen salnâme, konu başlıklarına göre ayrıntılı bir şekilde tasnif edilerek tanıtılmış ve Rasathane'nin 1872 yılı için hazırladığı Türkçe-Fransızca ikinci ve son yıllığı ile karşılaştırmalı şekilde değerlendirilmiştir. Buna göre 1871 yılı salnâmesi, on iki ay için ayrı ayrı hazırlanan tablolardan oluşan takvim kısmı dışında, Rasathane ile ilgili genel bilgiler, o yılki tutulma tarihleri, yabancı sefirler, frankın yıllık ortalama faiz oranına göre değer değişimi, dünyadaki önemli nehirlerin uzunluğu ve binaların yüksekliği, ulusal ve uluslararası posta ağları ve tarifeleri gibi çok farklı konuları bir araya getiren genel bir rehber konumundadır. Dolayısıyla bu ilk tecrübeden sonra yine aynı amaçla yayımlanan 1872 yılı salnâmesinin kurumun esas çalışma alanı olan meteoroloji ve astronomiye ağırlık veren bir içerikte hazırlandığı gözlemlenmiştir. Sonuç olarak 1871 yılı salnâmesinin 19. yüzyıl Osmanlı bilim tarihi açısından öncü ve önemli bir rol oynadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rasathane-i Amire, Salname, Takvim.

* Arş. Gör. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Kırklareli/TÜRKİYE, kubrafettahoğlu@yahoo.com ORCID: 0000-0001-9620-6473

An Evaluation of Imperial Observatory's Yearbook Named *Annuaire a l'Usage de Constantinople Pour l'Année 1871*

Abstract

The present study examines *Annuaire a l'Usage de Constantinople pour l'Année 1871*, the first French yearbook of the Imperial Observatory (today Kandilli Observatory), founded in 1868. The annual, published by Typographie et Lithographie Centrales in Istanbul in October 1870, consists of 77 pages. The yearbook, prepared under the Observatory's project to announce the noontime (12:00) with a cannon shot, is a calendar for 1871 with Hijri, Rumi, Gregorian dates and Turkish-Alla Franca clocks. The calendar's purpose is to make Turkish and Alla Franca equivalents of the noontime traceable throughout the year, considering the daily deviations. The yearbook also offers a wide variety of administrative, commercial, and geographical information, from the heights of significant mountains in the world to the fairs and markets in the Ottoman Empire. The book, which introduced global knowledge to the Ottoman public and the empire to the world with its various content, makes a mutual representation. Hence, the yearbook published after two years of the Observatory's founding, is the first important indicator of the institution's development and scientific activity in a short time. In this context, this work introduces the yearbook, which is not known enough in the modern literature, classifying it in detail according to its subject headings and evaluates it, comparing to the second and last yearbook in Turkish-French prepared by the Observatory for 1872. Accordingly, the yearbook of 1871, apart from the calendar part consisting of tables designed for twelve months, is a general guidebook, brought together so different topics such as information about the Observatory, the dates of the eclipse of 1871, foreign ambassadors, the change in the value of the franc according to the annual average interest rate, the length of the major rivers and the height of the buildings in the world, national and international postal networks and tariffs. Therefore, this study turns out that after the first experience, the yearbook of 1872 published for the same purpose has content focusing on meteorology and astronomy, which were the main research areas of the institution. As a result, it also shows that the yearbook of 1871 plays a pioneering and vital role in the 19th century Ottoman history of science.

Keywords: Imperial Observatory, Annual, Calendar.

Dubrovnik Devlet Arşivleri'nden Osmanlılara Ait Kiril Alfabesinde Belgeler: Erken Osmanlı Diplomatikasına Bir Katkı

Emir Filipović*

Özet

Hırvatistan'daki Dubrovnik Devlet Arşivlerinin koleksiyonları, geç Orta Çağ Akdeniz'inin incelenmesi için en kapsamlı ve bilgilendirici kaynaklar arasındadır. Mevcut koleksiyonların kıymeti, bu arşiv kayıtlarına dayanarak nesillerdir on dördüncü ve on beşinci yüzyılda Balkanlar'da çeşitli aktörler, devletler veya topluluklar arasındaki siyasi, ekonomik ve sosyal ilişkilere yönelik araştırma yürütenler tarafından da kabul edilmiştir. Dubrovnik'in Osmanlı İmparatorluğu ile olan yakın ilişkisi bu ortaçağ toplumunun arşivlerinde korunan ve oldukça önemli miktarda bulunan Osmanlı yazışmalarında da kendisini göstermiş ve diplomatik materyallere yansımıştır. Makalenin odak noktası, mezkûr arşivlerde korunan ve Slav dilinde oluşturulup Kiril alfabesi ile yazılmış, Osmanlı padişahlarının bizzat kendileri tarafından veya imparatorluğun Balkan coğrafyasındaki çeşitli devlet adamları tarafından verilen belge ve mektuplardan müteşekkil kaynak koleksiyonudur. Belgeler, 1911 yılında Ćiro Truhelka tarafından yayımlanmışsa da bir yüzyıldan fazla bir süredir başka herhangi bir bilimsel çalışmada sunulmamışlardır. Bu çalışmada, mevcut kaynaklarda araştırmacıların karşılaşılabilecekleri en önemli hususları ve soruları ele alarak, belgelerin geniş bir incelemesini ve kısa bir analizini sunuyorum. Ayrıca, on beşinci yüzyıl Osmanlı diplomatik uygulamaları çerçevesinde belgelerin diplomatik özelliklerini inceleyeceğim ve bu şekilde Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlar'daki Slav topluluklarıyla olan erken dönem ilişkilerinde belge oluşturma ve bilgi aktarma sürecinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaya çalışacağım.

Anahtar Kelimeler: Kiril Alfabesi, Diplomatika, Osmanlı İmparatorluğu, Dubrovnik.

* Prof. Dr., University of Sarajevo, Faculty of Philosophy, History Department,
Sarajevo/BOSNIA AND HERZEGOVINA filipovic@europe.com

Ottoman Cyrillic Documents from the Dubrovnik State Archives: A Contribution to the Study of Early Ottoman Diplomatics

Abstract

The collections of the Dubrovnik State Archives in Croatia are among the most extensive and informative for the study of the late medieval Mediterranean. Their value has been recognized by generations of researchers who have relied on the detailed archival registers of medieval Dubrovnik in their investigations of political, economic and social relations between various actors, states or communities in the Balkans during the fourteenth and fifteenth century. The close relationship that Dubrovnik had with the Ottoman Empire in that time was reflected and manifested in the quite considerable amount of Ottoman correspondence and diplomatic material that was preserved in the archives of this medieval commune. The focus of this paper is a particular collection of sources that were preserved in these archives consisting of documents and letters composed in the Slavic language, written in the Cyrillic script and issued by various Ottoman officials in the Balkan domains of the Ottoman Empire as well as by the Ottoman sultans themselves. Although they were published by Ćiro Truhelka in 1911, they have not been submitted to further scholarly study for more than a century. In this work I offer a broad survey and a brief analysis of these documents, along with a consideration of the most important issues and questions that researchers of these sources might be faced with. Furthermore, I will also try to examine their diplomatic features in the context of fifteenth-century Ottoman diplomatic practices, thus providing a contribution to the better understanding of the process of document creation and transmission of information in the Ottoman Empire's early relations with Slavic communities in the Balkans.

Keywords: Cyrillic Script, Diplomats, Ottoman Empire, Dubrovnik.

Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Sırp Tarihçiliği-En Son Trendler ve Konular

Ema Petrović*

Özet

Osmanlı yönetimi altındaki Sırp'ların ağırlıklı olarak sosyal ve ekonomik tarihinin tarihi çerçevesinden konulara adanan Sırp tarih yazılarında son yirmi yıl, dünya-tarih bilimindeki eğilimleri takip ederek çok yenilikçi ve yaratıcı olmuştur. Ama aynı zamanda mümkün olduğunca Türk meslektaşlarının sonuçlarını da kullanmak. Önceki dönemde olduğu gibi, öncelikle ilgili Osmanlı kaynaklarına dayandırılmıştır, ancak metodoloji, betimleyiciden analitik olarak değişmiştir, ancak Osmanlı egemenliği altındaki Sırp'ların tarihi hakkında hala sentez eksikliği bulunmaktadır. Araştırma yöntemindeki en önemli yenilik, 15. yüzyılın ilk yarısına ait Sırp belgeleri ile aynı yüzyılın ikinci yarısına ait Osmanlı belgelerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi ve böylece Sırbistan'da 15. yüzyılın süreklilik olarak anlaşılmasını sağlamasıdır. Ayrıca, Sırp tarihçilerinin, Osmanlı idaresi altındaki Sırp'ların tarihine adanan konular hüküm sürdüğü için ulusal tarih olarak adlandırılabilir alanda kaldıklarını ve Sırp'ların genel görünümüne doğru bir adım atılmadığını belirtmek gerekir.

Sırbistan'da, bu alandaki araştırmaların kurumsallaşmasında çok önemli olacak Şarkiyat Enstitüsü veya en azından Osmanlı Araştırmaları Enstitüsü hala yok, ancak Sırbistan'daki Şarkiyat Araştırmaları uzmanları şimdi böyle bir kurumun kurulması için çok çalışıyorlar.

Anahtar Kelimeler: Tarih yazıcılığı, Osmanlı İmparatorluğu, Sırbistan, Osmanlı Kaynakları, Metodoloji.

* Prof. Dr., University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Belgrade/SERBIA, emiljkovic.1967@gmail.com ORCID: 0000-0001-8213-0666

The Serbian Historiography on the Ottoman Empire-the Latest Trends and Topics

Absract

The last twenty years in the Serbian history writings dedicated to the subjects from the frame of the history of the mainly social and economic history of the Serbs under the Ottoman rule has been very innovative and creative, following the trends in the world-historical science, but also using the results of the Turkish colleagues as much as possible. As in the previous period, it has been primarily based on the relevant Ottoman sources, but the methodology has changed from descriptive to analytical, although there is still the lack of the synthesis about the history of the Serbs under Ottoman rule. The most important novelty in the researching method is a comparative research of the Serbian documents from the first half of the 15th century and Ottoman documents of the second half of the same century, thus accomplishing understanding the 15th century in Serbia as the century of continuity and not discontinuity as it was taken in the older works. Also, it should be noted that the Serbian historians have stayed in the field of what might be called national history since the topics dedicated to the history of the Serbs under the Ottoman rule prevail, and there is no step forward to the general view of the history of the Ottoman Empire, and the six centuries of its existence.

Serbia still does not have The Institute for Oriental or at least Ottoman Studies, which would be very important in the institutionalization of the research in this field, but the experts for Oriental Studies in Serbia are now hard working to accomplish the establishment of such an institution.

Keywords: Historiography, Ottoman Empire, Serbia, Ottoman Sources, Methodology.

Kargaşadaki İmparatorluk-Osmanlı İmparatorluğu ve Balkanlar (1828-1833)

Danko Leovac*

Özet

Rus-Türk savaşı (1828-1829) Rusya'nın tam üstünlüğünü gösterdi, ancak Rusya ile barış barış getirmedi - Osmanlı İmparatorluğu'nun hayatta kalması için verdiği zorlu mücadelenin yalnızca başlangıcıydı. Padişah, Edirne Antlaşması hükümlerinin zorlamasıyla 1829'da Sırlara Birinci Hatt-ı Şerif'i yayınladı. Kısa bir süre sonra, Şubat 1830'da İngiltere, Fransa ve Rusya, Yunanistan'ın bağımsızlığını tanıyan Londra Protokolünü imzaladılar. Sultan II. Mahmud, imparatorluğun daha fazla parçalanmasını önlemek amacıyla birikmiş iç sorunları çözmek için yola çıktı. İlk adım, İkinci Hatt-ı Şerif'in (1830) kabul edilmesiyle Sırlara ek haklar vermektir. İkinci adım, yerel paşaların gücünü azaltmak ve reformları uygulamaktır. Ocak 1831'de merkezi hükümet, Üsküdar Sancağı valisi Mustafa Paşa Bushatlı'nın gücünü azaltmaya çalıştı. Mustafa Paşa Bushatlı itaati reddederek merkezi hükümete karşı bir hareket toplamaya başladı. En büyük desteği, Hüseyin-Kaptan Gradasevic'in önderliğinde padişaha karşı geniş bir hareketin başladığı Bosna'dan aldı. 3 Mayıs 1831'de Sadrazam Reşid Mehmed Paşa komutasındaki düzenli ordu, Prilep'in kuzeydoğusunda Bushatlı'nın birliklerini yenmeyi başardı. Sadrazam, ordusu Bosna'ya dönen Hüseyin-Kaptan'ı ustaca vaatlerle sakinleştirmeyi başardı. Mısır'da yeni sorunlar ortaya çıkınca, Osmanlı İmparatorluğu, İmparatorluğun Avrupa kısmındaki açık sorunları bir an önce çözmek istedi. Mustafa Paşa Bushatlı teslim oldu ve düzenli ordu Bosna'daki hareketi parçalamayı başardı. Üçüncü hatt-i şerif (1833), Sırbistan ile özerk Sırbistan Prensliği'ni oluşturan Osmanlı İmparatorluğu arasında kalan tartışmalı sorunları çözdü.

Anahtar Kelimeler: Balkanlar, Osmanlı İmparatorluğu, II. Mahmud, Rus İmparatorluğu, Sırbistan, Sırp Prensi Miloš Obrenović, İşkodra Sancağı, Buşatlı Mustafa Paşa, Bosna Eyaleti, Hüseyin Gradasevic.

* Associate Professor, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Department of History, Belgrade/REPUBLIC OF SERBIA, danko.leovac@f.bg.ac.rs ORCID: 0000-0001-6696-4871

Empire in the Turmoil-The Ottoman Empire and the Balkans (1828-1833)

Abstract

The Russo-Turkish war (1828-1829) showed the complete superiority of Russia, but peace with Russia did not bring calm - it was only the beginning of the difficult struggle that the Ottoman Empire waged for its survival. Forced by the provisions of the Treaty of Adrianople the sultan issued the first Hatt-i sharif to the Serbs in 1829. Shortly afterwards, in February 1830, Great Britain, France and Russia signed the London Protocol, which recognized the independence of Greece. In an attempt to prevent the further disintegration of the Empire, Sultan Mahmud II set out to solve the accumulated internal problems. The first step was to give Serbs additional rights, with the adoption of the second Hatt-i sharif (1830). The second step was to reduce the power of local pashas and implement reforms. In January 1831, the central government tried to reduce the power of Mustafa Pasha Bushatli, the governor of the Sanjak of Scutari. Mustafa Pasha Bushatli refused obedience and began to gather a movement against the central government. He received the greatest support from Bosnia, where, under the leadership of Hussein-Captain Gradasevic, a broad movement against the sultan began. As new problems opened up in Egypt, the Ottoman Empire wanted to resolve open issues in the European part of the Empire as soon as possible. Mustafa Pasha Bushatli surrendered and the regular army managed to break up the movement in Bosnia. The third Hatt-i sharif (1833) resolved the remaining disputed issues between Serbia and the Ottoman Empire, which created the autonomous Principality of Serbia.

Keywords: The Balkans, The Ottoman Empire, Mahmud II, Imperial Russia, Serbia, Prince Milos Obrenovic, Sanjak of Scutari, Mustafa Pasha Bushatli, Bosnia Eyalet, Husein Gradasevic.

17. Yüzyılda Bosna'da Sipahi Teşkilatı Hakkında

Aladin Husić*

Özet

17. yüzyılda Bosna Eyaletinde sipahi teşkilatı meselesine genel yaklaşımlar yanında, tarih literatürü bize askeri güçlerin bu unsuruyla ilgili olarak sayısız sorunun cevabını borçludur. Bu zamana kadar ki bazı ilmi çalışmalar, Hazim Šabanović'in 15. ve 16. yüzyıllar, Adem Handžić'in Zvornik sancağı (16. yüzyıl) ve Vladislav Skarić'in daha geniş bir bölgede 18. yüzyıl için olan çalışmaları gibi ya daha dar bölgesel ya da tamamen başka bir zamansal çerçeveyi kapsamaktadır.

Tarih literatüründe 17. yüzyıl için bilinenler genellikle narratif kaynaklara dayanmaktadır. Ancak, bilgi kaynağı olarak ne kadar önemli olurlarsa olsunlar, bazen olayların sunumunda ziyadesiyle subjektif olmaları ve bu şekilde bizi cevabını aradığımız gerçeklikten uzaklaştırma olasılıkları sebebiyle narratif kaynaklara oldukça eleştirel bir bakışla ve ihtiyatla yaklaşmak gerekir.

Bugüne kadarki çalışmalarda hiç kimse, sipahi birliklerinin kapasitesini, bunu daha güvenilir bir şekilde ortaya koymayı mümkün kılan kaynaklar temelinde belirlemeyi denememiştir. Bu tebliğde biz bu sorunun cevabını vermeye ve ulaştığımız sonuçları narratif kaynaklardakilerle karşılaştırmaya çalışacağız. Bu bize iki tür kaynağın, bir tarafta narratif olanların ve diğer tarafta arşiv kaynaklarının arasındaki uyum[suzluğ] un derecesini gösterecektir. Bu mesele, söz konusu bazı sancaklar değil, 16.yüzyıl sonlarında kurulmuş olan eyalet olduğundan daha da önem kazanmaktadır. Burada, Vladislav Skarić haricinde genel olarak yapıldığı gibi sadece muayyen bazı sancaklar değil, 16.yüzyıl sonlarında oluşturulmuş olan eyalet söz konusu olduğundan bu konu ayrı bir önem arz etmektedir. Tebliğde şu dört temel soru üzerinde durulacaktır: daha önceki araştırmaların sonuçları, 17. yüzyılda Bosna'da tımarlı sipahi sayısı, bölgele-re-sancaklara göre sipahilerin dağılımı ve eyaletteki sipahi askeri kuvvetlerin finansal edilmesi adına bölgelerin mali yükümlülükleri.

Anahtar Kelimeler: Bosna, Tımar, Sipahi, Sancak, Askeri Kuvvetler.

* Dr., University of Sarajevo, Oriental Institute, Sarajevo/BOSNIA AND HERZEGOVINA, aladin.husic@ois.unsa.ba

The Sipahi Organization in Bosnia in the 17th Century

Abstract

Apart from general references to the issue of sipahi organization in the Bosnian Eyalet in the 17th century, historical literature owes us answers to numerous questions concerning this segment of the military forces. Several previous results of science are either of a narrower regional or a completely different time frame, such as the works of Hazim Šabanović for the 15th and 16th centuries, Adem Handžić for the sanjak of Zvornik (16th century), and Vladislav Skarić for the beginning of the 18th century for a somewhat wider area.

What is known about the 17th century in historical literature is mostly based on narrative sources. However, no matter how important narrative sources are as a source of information, they must be approached with more critical caution and reserve because they are sometimes too subjective in presenting events. In this way, they distance us from the reality we strive for in seeking those answers. In the historical literature so far, no one has tried to determine the real capacity of the timar troops on the basis of sources that allow us to do so with a greater degree of reliability and precision. In our presentation, we will try to answer that question and compare those results with some of the narrative sources, which will show the degree of (in)compatibility between those two types of sources, narrative on the one hand and official on the other. This issue is all the more significant because it is about the eyalet as a whole established towards the end of the 16th century and not only its individual parts, the sanjaks, as, with the exception of Vladislav Skarić, this issue was generally observed. In our presentation, we would like to refer to four basic issues: the results of earlier research, the number of sipahitimarots in Bosnia during the 17th century, the distribution of sipahis according to regions - sanjaks, and the financial burden of the province regarding financing the sipahi military forces of the eyalet.

Keywords: Bosnian, Timar, Sipahi, Sanjaks, Military Forces.

Fetret mi İç Savaş mı? Bir Dönemin Adlandırılmasına Dair Bazı Mülahazalar

Feridun Emecen*

Özet

Osmanlı tarihinin ilk genel seyri içinde önemli bir kırılmayı başlatan 1402 Ankara Savaşı, neticeleri itibarıyla Çelebi Mehmed'in 1413'te idareyi müstakil olarak ele geçirişine kadar belirsizliklerle dolu bir dönemin kapılarını aralamıştır. Modern Osmanlı tarih yazımında bu kaos dönemini işaret etmek üzere "Fetret Devri" tanımlaması yaygın bir kullanım alanı bulmuştur. Bununla birlikte söz konusu dönemi fetret değil şehzadeler arasında bir iç savaş şeklinde adlandırmanın gerektiği, Fetret tabirinin bu dönemde yaşananları bütünüyle kapsamadığı da ileri sürülmüştür. Esasen dönemin Osmanlı kaynaklarında böyle bir adlandırmanın mevcut olmadığı, Fetret devri başlığının çok sonraları modern döneme yakın zamanlarda ortaya çıkıp yaygınlaştığı da belirtilmiştir. Buradaki temel mesele, dönemin özellikleri dikkate alınarak bu ileri sürülen adlandırmaların gerçekte bir fetret mi yoksa bir iç savaş şeklinde mi tanımlanması gerektiği noktasında toplanmış görünmektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu meseleyi çözmek veya en azından daha makul bir zemin içinde açıklamak, söz konusu döneme yakın kaynakların bu zaman dilimine özel bir ad verip vermediklerinin tekrar sorgulanmasıyla mümkün olacaktır. Genellikle birtakım mühim gelişmeleri başlatan dönemleri hususi kavramlarla yahut başlıklarla tavsif etmek zamanımızda son derece açıklayıcı olabilmektedir. 1402-1413 devresinin tarif ve tavsifi meselesi sadece adlandırma değil bu dönemdeki şehzadelerin gerçekte saltanatlarının kabul edilip edilemeyeceği noktasında da başka bir tartışmayı beraberinde getirmiştir. Üstelik bu tartışmalar saltanat sisteminde bir kesinti olup olmadığı suali çerçevesinde XVI. yüzyıl Batı ve Osmanlı kaynaklarında dahi görülür. Yıldırım Bayezid'den sonra büyük oğlu Emir Süleyman ve hatta Musa Çelebi'nin "sultanlığı" bahsi üzerinden dönen tartışmaların bir ölçüde dönemin adlandırma problemiyle de çok sıkı irtibatı söz konusudur. Bu tebliğ, "Fetret" tanımlaması üzerinde "revizyonist" bir değişimin gerekli olup olmadığını sorgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fetret, Osmanlı, Ankara Savaşı, Çelebi Mehmed, Tarih yazımı.

* Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, femecen@29mayis.edu.tr ORCID: 0000-0002-7478-7411

An Interregnum or a Civil War? Some Consideration on Terminology of a Period

Abstract

The Battle of Ankara, 1402, has marked an important rupture in the general course of the Ottoman history and it was the beginning of a perilous process, which will be completed ultimately with Çelebi Mehmed's seizure of power independently in 1413. In the modern Ottoman historiography this period was commonly named after *Fetret Devri* -the interregnum- to define the chaotic nature of it. Also there has been some other claims, the term interregnum is not enough express the whole nature of the period, but in essence it was a civil war among the Ottoman princes of the time. In fact, the contemporary sources of the time do not dispose of the term *fetret*, the use of it had emerged and become widespread first in the later modern times. In that regard, the primary problem is to decide whether this period was a true interregnum as in the conventional terminology of the period, or it was a civil war. To solve this problem or at least to settle it on a plausible basis there is a need to look at the contemporary sources of the time and to question these sources from the perspective of name giving to the period in question. The history writing of our day tries to name periods with special concepts or titles to be explanatory for the significant periods. The issue, how to define the 1402-1413 period, is not only a matter of name giving but also a new kind of discussion about the claimed sovereignty of the Ottoman princes of that time. Moreover, we see this discussion in the Ottoman and Western sources of the 16th century in the framework of the question whether there is a rupture in the succession system of the Ottoman house in that period. The titlature of sultan used for the eldest son of Yıldırım Bayezid, Emir Süleyman and even the sultanship of Musa Çelebi is very closely related with the terminology of that historical period. This paper questions the necessity for a "revisionism" for the definition of *Fetret*, the interregnum.

Keywords: Interregnum, Ottoman, The Battle of Ankara, Çelebi Mehmed, Historiography.

Osmanlılarda Cizye Toplanmasında Karşılaşılan Güçlükler

Yılmaz Kurt*

Özet

Cizye veya diğer adıyla haraç Osmanlı Devleti'nin önemli gelir kalemlerinden birisi olmuştur. Kendilerine cizyedâr adı verilen kişilere görev ve yetkilerinin kapsamını bildiren birer berat verilmiştir. Oldukça detaylı olarak kaleme alınan bu beratlarla nelere dikkat etmeleri gerektiği ve nelerden kaçınmaları gerektiği teker teker açıklanmıştır.

Bu araştırmada Adana örneği üzerinden cizye tahsilinde karşılaşılan güçlüklerin tespitine çalışılacaktır. Adana Şer'iye Sicillerinden 18. Yüzyıla ait olan defterler üzerinde yoğunlaşarak cizye konusuyla ilgili 100'e yakın belge incelemeye alınmış ve bunlardan sonuç çıkarılmaya çalışılmıştır.

16. Yüzyılda gayrimüslim teba'adan 48- 60 akça arasında alınmakta olan cizye, 18. Yüzyılda artık "Mezheb-i Hanefiye üzere a'lâ ve evsat ve ednâ" itibarıyla üç sınıfta ve Esedî Kuruş üzerinden alınmaya başlamıştır.

1174/ yılında Adana eyaletini oluşturan Adana, Tarsus, Sis ve İçil sancaklarında cizye sorumlusu olarak 4.735 kişi belirlenmişti. Bunlardan zengin sayılan (a'lâ) 443 gayrimüslim yılda 11'er Esedî kuruş ödeyeceklerdi. Orta gelir düzeyindeki 3.588 kişi 5,5 Esedî; düşük gelir seviyesindeki 704 kişi ise 2,5 Esedî ve 1 rub (çeyrek) cizye vereceklerdi. Aynı yılda resmî râyice göre bir İstanbul Fındık Altını 5 kuruş; İstanbul Zer-i Mahbûbu 3,5 kuruş üzerinden işlem görmekteydi. Devletin resmî olarak belirlediği cizye oranları bu şekilde olmakla birlikte çoğu zaman reayadan "gulâmiyye, maişet, zahîre, kâtibiyye, kolcu akçası" gibi isimlerle ek ödemeler talep edilebiliyordu.

Cizye gelirlerinin harcama kalemlerine gelince yeniçeri mevaciblerinden yolların ve köprülerin tamiri masraflarına varıncaya kadar devletin bütün harcama kalemleri buradan karşılanabilmekteydi. 1759 yılında Adana'dan Ulukışla'ya giden yol üzerindeki kaldırımların ve köprülerin bakım ve onarımı için gereken 3.038.760 akça veya Esedî kuruş hesabı ile 25.323 kuruş, toplanan 26.717 Esedî kuruş tutarındaki cizye parasından ödenecekti.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü Emekli Öğretim Üyesi, Ankara/TÜRKİYE, yilmazkurt2002@yahoo.com ORCID: 0000-0001-9595-7398

Çoğu zaman “emânet” usulü ile görev yapan cizyedârlar mümkün olduğunca daha çok cizye toplayarak kendileri için de bir şeyler ayırmaya çalışırlardı. Bu yüzden devlet, bütün beratlarda reâyâdan yasa dışı fazla para alınmaması gerektiğini hatırlatmakta idi. Öte yandan cizye gelirlerinin herhangi bir şekilde azalmasını devlet hiç istemezdi. Bu yüzden cizye beratlarında “hiçbir ferdin hâric ve kâğıtsız kalmaması” özellikle istenilirdi.

Cizyeden kurtulmak isteyen tüccar ve misafir statüsündeki reaya “biz cizyemizi oturmakta olduğumuz esas beldemizde verdik, ikinci cizye istenilmesi zulümdür” diye şikâyetle bulunurlardı. Bazı ehl-i zimmet gayrimüslimler ise cizyelerini bir alt basamaktan vermenin yollarını ararlardı. Aynı arayış içerisinde olan rahipler ve keşişler de cizyenin maktu‘ toplanmasını isterler ve bu yolla daha az cizye ödemeye çalışırlardı.

Çoğu zaman “emanet usulü” ile toplanan cizye bazı durumlarda “maktû” olarak da verilmişti. 1794 ve 1796 yıllarına ait cizye beratlarında olası nüfus artışına rağmen cizye mükellefi sayısı hiç değişmeyerek 4.735 olarak kalmıştı. Bölgenin mukataa gelirlerinin yönetiminde söz sahibi olan a’yânlar cizyedarlık görevinin de kendilerine verilmesini sağlamışlar ve bu yolla bölgedeki güçlerini daha da artırmışlardı.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Çukurova, Adana, Cizye, Cizye Tahsili.

Difficulties Faced in Collecting Poll Tax (Jizya) in the Ottomans

Abstract

The poll tax, known as tribute, was one of the essential income items of the Ottoman Empire. People called jizyedar were given a charter stating the scope of their duties and powers. In these charters, which were written in great detail, what they should pay attention to and what they should avoid are explained one by one.

In this research it will be tried to determine the difficulties encountered in collecting the poll tax through the example of Adana. Concentrating on the 18th-century sharia books from Adana Shari’ah Registers, nearly 100 documents related to the subject of jizya were examined, and it was tried to draw conclusions from them.

The head tax, which was taken between 48 and 60 akça from non-Muslim subjects in the 16th century, started to be collected in three classes in the 18th century as “a’lâ and evsat and ednâ” as stated in the Hanafi school.

In 1174, in Adana, Tarsus, Sis, and İçil sanjaks that formed the Adana province, 4,735 people were determined to be responsible for the poll tax. Of these, (a’lâ) 443

non-Muslims, who were considered rich, would pay 11 Esedî kurus each year. 3,588 middle-income people 5.5 Esedî; 704 people with low income would pay the poll tax of 2.5 Esedî and 1 rub (a quarter). In the same year, according to the official price, one *Istanbul Fındık Gold* is 5 kurus; *Istanbul Zer-i Mabbûbu* was traded at 3,5 kurus. Although the capitation rates officially determined by the state were like these, additional payments could often be requested from the reaya under names such as “*gulâmiyye, maişet, zahire, kâtibiyye, kolcu akçası*”.

As for the expenditure items of the poll tax revenues, all the expenditure items of the state, from the janissary salaries to the costs of repairing roads and bridges, could be met from this revenue. In 1759, 3,038,760 akçe or Esedî kurus and 25,323 kurus, which were required for the maintenance and repair of the pavements and bridges on the road from Adana to Ulukışla, were to be paid out of the collected poll tax money amounting to 26,717 Esedî kurus.

Most of the time, the jizyedar who worked with the “entrust” method would try to set aside something for themselves by collecting as much jizya as possible. For this reason, the state emphasized in all warrants that illicit extra money should not be collected from the individuals. On the other hand, the state never wanted the jizya revenues to decrease in any way. That is why, it was especially requested in the charters that “no individual should be left without papers and exceptions”.

Those who are in the status of merchants and sojourners and wanted to get rid of the jizya had complained by saying, “We paid our jizya in our main town; demanding a second jizya is a cruelty”. Some Ahl-i zimmet non-Muslims, on the other hand, sought ways to pay their jizya from a lower level. Priests and monks, who were on the same goal, also wanted the jizya to be collected for a lump sum and tried to pay less jizya in this way.

Most of the time, the jizya collected with the “entrustment method” was also given as a lump sum (maktû‘) in some cases. Despite the possible increase in population in the taxpayer certificates of 1794 and 1796, the number of taxpayers remained unchanged at 4,735. The notables, who had a say in the management of the mukataa revenues of the region, ensured that the duty of jizyedar was given to them, and in this way, they increased their power in the region even more.

Keywords: Ottoman, Çukurova, Adana, Jizya, Jizya Collecting.

Tahrir Defterleri ile Şer'îye Sicillerinin Demografi Çalışmalarındaki İmkân ve Sınırlılıkları

Doğan Yörük*

Özet

Klasik dönem Osmanlı toplumunu oluşturan etnik ve dini unsurlar ile genel nüfusa dair yapılan çalışmaların nicel ve nitel kaynaklarının başında Tahrir defterleri, Cizye defterleri, Avarız defterleri ve Şer'îye sicilleri gelmektedir. Bilhassa, Tahrir defterleri vergiye tabi ve bazı vergiden muaf erkeklerin isimlerini, baba adlarını, kişiler arasındaki baba, oğul, kardeş ilişkisini, kişilerin görev, unvan, sıfat, lakap, meslek gibi ayırt edici özelliklerini, evli - bekâr, topraklı - topraksız statülerini çift, nimçift, bennak, caba, mücerred gibi tabi oldukları raiyyet vergisi gruplarını ve ikamet ettikleri yerleşim birimlerini vs. barındırdıkları bilinmektedir. Bu defterlerdeki verilerden hareketle nefer, hane birimlerini oluşturan kişi ve rakamlar üzerinden nüfus tahminleri, onomastik (ad bilimi) ve göç çalışmaları yapılmıştır. Çiftbozan, hariç reaya, geçici ikamet vs. gibi hususların dışında belli aralıklarla düzenlenen tahrir serilerindeki isimler karşılaştırılarak gelen ve giden şeklinde bir tasnife kırsal kesimde ciddi bir nüfus hareketliliğinin varlığı iddia edilmiştir. Ayrıca, bu şahıs isimleri üzerinden de ad bilimi çerçevesinde pek çok çalışma yürütülmüştür. Ancak, Tahrir defterleri ve Şer'îye sicilleri bağlamında değişik konu ve zamanlarda yaptığımız farklı incelemeler, aynı dönemleri içeren bu iki kaynak serisindeki isimlerin çoğunun örtüşmediği, sicillerdeki isimlerin ekseriyetinin tahrirlerde bulunmadığı yönünde bir kanaati ortaya çıkarmıştır. Bu mesele etrafında şekillenen bildirimiz, vergi muafyeti bulunan kişilerin (askeri kesimin) tahrirlere yazılmadığı ön bilgisinin her iki kaynak grubu arasında oluşan boşluğu izah etmede yetip yetmediğini sorgulayacaktır

Tahrir defterlerindeki isimler vergi potansiyeli olarak görülüp yazılan kişiler iken, Şer'îye sicillerindeki isimler ise bizzat mahkemeye gelen veya getirilen davacı, davalı, muhatap ve şahitlerdir. Dolayısıyla, birinci kaynak serisindeki isimler pasif, ikinci kaynak serisindekiler aktif pozisyonundaki kişilerdir. İşte bu çerçevede, 1532-1535, 1539 tarihli Larende, 1584 tarihli Konya Tahrir defterleri ve Şer'îye sicillerindeki şahıs isimleri yerleşim birimleri özelinde karşılaştırılacak, buradan bir oran yakalamaya çalışılacak, farklılığın neden kaynaklandığı sorgulanacaktır. Bu doğrultuda Tahrir ve Şer'îye sicillerinin araştırmacılara sunduğu imkân ve sınırlılıklar somut bir şekle bürünecektir.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Konya/TÜRKİYE, dyoruk@selcuk.edu.tr ORCID: 0000-0003-3358-384X

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Konya, Larende, Reaya, Askerî, Muaf, Göç, Kişi Adları.

The Opportunities and Limitedness of Survey Registers and Sharia Court Records in the Demographic Studies

Abstract

Survey registers, Jizya registers, Avarız registers and Sharia records are among the qualitative and quantitative resources of the demographic studies conducted on ethnical and religious elements and the general population which constitute the Ottoman society of the classical era. Especially, it is known that the Survey registers contain information such as the names of the men who are taxable and tax-free, names of their father, the relationships between people in terms of father, son, and brother, the distinctive characteristics of people such as duties, titles, characters, nick-names and occupation, their statues such as married-single, and land-owner or landless, the categories of personal tax which they are liable to such as çift (a kind of tax for farms), nimçift (a kind of tax for the small farms), bennak (a kind of tax which men pay when they get married) and caba – mücerred (a kind of tax paid by unmarried men with land or income). Concerning the data on the aforementioned registers, the estimation of the population in terms of individuals and numbers which constitute the units of people and houses, and the onomastic studies and migration studies were conducted. The names in the survey registers which were organized regularly except the issues such as farmbraker, hariç reaya (who wasn't recorded reaya in the book for any reason at the time of census) and temporary residence were compared and the existence of a serious movement in population in the rural area was claimed through classifying them in two categories such as coming ones and departing ones. Moreover, numerous studies were conducted on the names of those people in terms of onomastics. However, different researches we have conducted on various issues and various times in terms of Survey registers and Sharia court records showed that the majority of the names in those two sources of the same period didn't coincide with each other, and the majority of the names in the court records didn't exist in the cadastral record books. Our paper which is shaped according to this issue will discuss whether the fact that the names of tax-exempt (military ones) people weren't written on the cadastral record books is enough to explain the gap between those two resource groups.

Although the names in the Survey registers are considered as potential taxpayers, the names in the Sharia court records are the complainants, defendants, respondents, and witnesses who personally come to the court or those who are forced to come. Thus, the names in the first series of resources are passive while those in the second series of resources are active. Within this framework, the names of people in the Survey registers and Sharia court records of Larende dated, 1532, 1535, and 1539, and those of Konya dated 1584 will be compared in terms of their residential area, a proportion will be obtained from here and the reason of the difference will be studied. Accordingly, the opportunities and limitedness of the Survey registers and Sharia court records presented to the researchers will become concrete.

Keywords: Ottoman, Konya, Larende, Reaya, Military, Exempted, Migration, Personal Names.

16. Yüzyıl'da Rüstem Paşa'nın Osmanlı Tüccarlarını Desteklemesi ve Koruması

Muhammet Zahit Atçıl*

Özet

Tarih yazımındaki en baskın görüşlerden biri de Osmanlı siyasetçileri nezdinde mercantilist bakış açısının söz konusu olmadığıdır. Bu düşüncenin bir göstergesi olarak iktisat tarihçileri ithalatı teşvik edilerek ve ihracatı kısıtlayarak (ve bazen yasaklayarak) şehir merkezlerinde temel gıdaların arz edilmesini hedefleyen iaşeci politikaları göstermektedirler. Son zamanlarda Akdeniz ticaretinde faaliyet gösteren Müslüman tüccarların varlığı Osmanlı dünyasında merkantilizmin olmadığı iddiasını sorgulayan bir fikir olarak ileri sürülmeye başlandı. Bu bildiride Rüstem Paşa'nın sadareti dönemlerinde (1544- 1561) Osmanlı ticaret politikasını inceleyeceğim ve Merkantilizm'in Osmanlı siyasetçileri tarafından gayet iyi bilinen bir olgu olduğunu ve zaman zaman da uygulandığını iddia edeceğim. Osmanlı merkezi devletinin nasıl lüks tüketim mallarının ihracatını kısıtladığını ve bunları Osmanlı sınırları içinde üretilmesi ile ikame edildiğine ve de Avrupa piyasalarında ticaret yapan Osmanlı tüccarlarını nasıl koruduğuna dair örnekler vereceğim. Her ne kadar başlıca 16. Yüzyılın ortalarına (Osmanlı İmparatorluğunun genişlemeci bir imparatorluktan bölgesel bürokratik devlete dönüştüğü bir zamana) odaklansam da 16. Yüzyılın geneline genişleterek 1550'lerdeki ticaret politikasının önceki tarihini ve etkilerini tartışacağım. Venedik ve İstanbul'dan yazmalardan ve arşiv kaynaklarından örnekler getirerek bu politikaların kapsamını ve etkilerini tartışacağım.

Anahtar Kelimeler: Rüstem Paşa, Ticaret, Merkantilizm, Osmanlı.

* Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, zatcil@gmail.com ORCID:0000-0002-1505-7769

Rüstem Pasha's Support and Protection for Ottoman Merchants in the Sixteenth-Century

Abstract

One of the dominant perspectives found in historiography is the idea that a mercantilist outlook did not exist among Ottoman policy makers. As an indicator of this idea, economic historians have pointed out provisionist policies aimed at keeping urban centers supplied with foods by encouraging imports and discouraging (and sometimes banning) exports. Recently, the existence of Muslim merchants operating in Mediterranean commerce has been shown as a way of challenging the argument that Mercantilism was absent in Ottoman worldview. In this paper, I will look at Ottoman trade policy during the grand vizierates of Rustem Pasha (1544- 1561) and argue that the Mercantilism was a well-known phenomenon to Ottoman policy makers and that it was occasionally adopted. I will also show that provisioning policies do not necessarily contradict with a mercantilist trade policy. I will give several examples showing how the central Ottoman government discouraged luxury imports and substituted these goods from domestic production as well as protected Ottoman merchants trading in European markets. Although I focus on the middle of the sixteenth century (at a time when the Ottoman Empire was transforming from an expansive Muslim empire into a territorial bureaucratic state), I will refer to entire sixteenth century to discuss the pre-history and effects of the trade policy emerging around 1550s. I will bring literary and archival sources, from Venice and Istanbul, to discuss the scope and effects of these policies.

Keywords: Rustem Pasha, Commerce, Mercantilism.

Birinci Dünya Savaşı'nda Türk Ordusunda Develi Nakliye Kolları

Hüseyin Kalemli*

Özet

Birinci Dünya Savaşı'nda İttifak Devletleri blokunda yer alan Osmanlı Devleti İttifak Devletlerine karşı Kafkas, Çanakkale, Kanal, Irak, Suriye, Galicya, Makedonya gibi çeşitli cephelerde savaşmıştır. Osmanlı Devleti bu cephelerde savaşırken önemli bir yükü de omuzlamış ve dört yıl boyunca ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Osmanlı Devleti'nin bu dönemde geniş bir coğrafyada İttifak Devletlerine karşı savaşıp direnebilmesi önemli bir askeri gücü gerekli kıldığı gibi lojistik, ikmal ve nakliye işlerinin de düzenli bir halde yapılabilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu açıdan Osmanlı Devleti'nde lojistik ve ikmal merkezlerinden cephe hatlarına nakliye işleri genel olarak demiryolları, su yolları ve karayolları ile yapılmıştır. Nakliye işinde kısıtlı da olsa demiryolu ve su yollarından yararlanılmakla birlikte asıl karayollarından faydalanılmıştır. Karayollarında motorlu araçlar ve yük hayvanları kullanılmıştır. Ülkedeki motorlu araç sayısının oldukça sınırlı olmasından dolayı karayolu ulaşımında daha çok öküz, manda, at, katır, merkep ve deve gibi yük hayvanları ön plana çıkmıştır. Yük hayvanlarından kendi içlerindeki türlerine göre öküzlü, mandalı, atlı, katırlı, merkep ve develi nakliye kolları meydana getirilmiştir. Yürüyüş sırasında kolların hız ve kabiliyetlerinin muhafaza edilebilmesi için aynı tür hayvanların bir kol içerisinde birleştirilmelerine dikkat edilmiştir. Nakliye hizmetinde kullanılacak bu yük hayvanlarının taşıma kapasiteleri cinslerine göre ayrı ayrı tespit edilmiş ve ona göre sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada Birinci Dünya Savaşı sürecinde Türk ordusu içerisinde yer alan develi nakliye kollarının mahiyeti incelenecektir. Önce lojistik ve ikmal açısından nakliye işinin önemi değerlendirilecek ardından da bunun için develi nakliye kollarında yer alan develerin türleri, bakımları, sıhhatleri, yaraları ve hastalıkları ile bunlara karşı ne yapılması gerektiği ele alınacaktır. Devamında bir deve kolunun kadrosu, teşkilat yapısı, develi nakliye taburu konuları üzerinde durulacaktır. Son olarak da develere yük yüklenmesi, bunların indirilmesi, ağır yüklerin taşınması, yürüyüş düzeni, ordugâhlara girişleri ve çıkışları ile teftişleri anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti, Lojistik, İkmal, Nakliye, Develi Nakliye Kolları.

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Nevşehir/TÜRKİYE, hkalemli@nevsehir.edu.tr ORCID: 0000-0003-4522-7009

Camel Corps of the Turkish Army in the First World War

Abstract

In the First World War, the Ottoman Empire, which was in the Central Powers bloc, fought on various fronts such as the Caucasus, Çanakkale, Canal, Iraq, Syria, Galicia, and Macedonia against the Entente Powers. While the Ottoman Empire was fighting on these fronts, it also shouldered a significant burden and faced serious difficulties for four years. The fact that the Ottoman Empire was able to fight and resist the Entente Powers in a wide geography in this period necessitated a significant military power as well as making it necessary to carry out logistics, supply and transportation in a regular manner. In this respect, transportation from logistics and supply centers to the front lines in the Ottoman Empire was generally made by railways, waterways and highways. Although railways and waterways were used limitedly for transportation, mainly highways were utilized. Due to the limited number of motor vehicles in the country, in the highway transportation mostly pack animals such as ox, buffalo, horse, mule, donkey and camel have come to the fore. Carriage units as ox, latch, horse, mule, donkey and camel were created from pack animals according to their types. In order to maintain the speed and ability of the units during travel, attention was paid to combining animals of the same species in one unit. The carrying capacities of these pack animals to be used in the transportation service have been determined separately according to their types and classified accordingly. In this study, the nature of the Camel Corps in the Turkish army during the First World War will be examined. First, the importance of transportation will be evaluated in terms of logistics and supply. Then, the types, care, health, wounds and diseases of the camels in the Camel Corps and their well-being and protection will be discussed. Afterwards, the staff of the Camel Corps, its organizational structure, and the Camel Corps will be discussed. Finally, the loading of camels, their unloading, the transportation of heavy loads, the marching order, their entrance and exit to the camps and their inspections will be explained.

Keywords: First World War, Ottoman Empire, Logistics, Supply, Transportation, Camel Corps.

Giresunlu Osman Ağa'nın I. Dünya Savaşı'ndaki Artvin Çıkarması

Ahmet Atalay*

Özet

Bu çalışmanın konusu Balkan Savaşları'ndan Cumhuriyet sonrasındaki yaşamına kadar vatanın kurtarılması ve Türk Milleti'nin istiklâli uğruna varını yoğunu ortaya koyarak mücadele eden Giresunlu Osman Ağa'nın kahramanlıklarla dolu hayatından pek bilinmeyen bir kesit olup bundan amaçlanan, Türklerdeki vatan sevgisi duygusunun ne denli önemli bir olgu olduğunu vurgulamaya yöneliktir.

Bu nedenle her Türk ferдинin kayıtsız, şartsız, hilafsız dilinden düşürmediği, “Vatan-Millet-Bayrak” için taşıdığı hasletler ve “söz konusu vatan ise gerisi teferruatır” sözü, diğer toplumların bireylerine oranla daha kıymeti harbiye si olan bir darbı hakikattir. Bu sebeple günümüzde bile, ola ki bahse konu olağanüstü durumlarda, en gencinden çok yaşlısına kadar hepsini aynı anda, aynı yerde bir arada görmek mümkündür.

Bununla alakalı geçmişten bugüne, Türk Tarihi'nde sayısız örnekler vardır. Millî Mücadele döneminde ise, Mustafa Kemal Paşa'nın Amasya Vilayet Konağında yaptığı konuşmada söylediği, “Vatanımızı düşmanlardan kurtarıp istiklâlimizi elde edeceğiz. Şayet bunda başarılı olamaz isek, ülkemizin her köşesini ateşe verip viraneye çevirerek işgalcilere öyle terk edeceğiz” sözü hala güncelliğini muhafaza etmektedir. Sivas Kongresinde söylediği, “Parolamız tektir ve değişmez o da, Ya istiklâl!.. Ya Ölüm!..” vecizesi ise, 2021'de bile Türkler adına öneminden asla bir değer kaybetmemiş gelecekte de kaybetmeyecektir.

Aynı durumla ilgili bir diğer anı ise, Giresunlu Osman Ağa'nın I. Dünya Savaşı esnasındaki Artvin ve çevresine olan gelişidir. Çok hasta olmasına rağmen etrafına topladığı askeri eğitimden yoksun 800 kadar gençle gelen Osman Ağa, bütün olumsuzluklara rağmen ve takati tükenmişken gösterdiği olağanüstü gayreti takdire şayandır.

Resmi kayıtlarda yer almayan, ancak bazı yöresel gazete ve araştırmalarda kısmen görebildiğimiz bu kahramanlık destanı, Genel Tarih yazılımının, Yerel Tarih'in tam ve net detayına kadar anlaşılmasından sonra yazılabileceği algısını güçlendirmektedir. Bu araştırma bu bakımdan önem arz etmekte olup, Osman Ağa'nın bu davranışının

* Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Artvin/TÜRKİYE, ahmetatalay@artvin.edu.tr ORCID: 0000-0002-5293-0942

her durum ve ahvalde, bütün Türklerin namus olarak addettiği vatanları uğruna hiçbir fedakârlıktan kaçmadıklarını ve günümüz delikanlılarına bu konuda kayda değer bir örnek teşkil edebileceğini teyit edip göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Vatan, Millet, Türk, Rus, Artvin, Osman Ağa, I. Dünya Savaşı.

The Landing of Osman Agha From Giresun in Artvin During World War I

Abstract

The subject of this study is a little known section of the life of Osman Agha, whose life is full of heroism and who did the hard yards for saving the homeland and the independence of Turkish nation from the Balkan wars till the post republic period and the aim of the study is to emphasize what an important phenomenon patriotism is for Turkish nation.

Hence, for Turkish people, traits like “Homeland-Nation-Flag”, which every Turk keep harping on about unconditionally and the saying “if the topic in question is homeland, everything else is just detail” are realities which are more important for Turks compared to individuals from other nations. Thus, even today, when it comes to extraordinary situations in terms of defending homeland, it is possible to see every Turk from the youngest to the eldest at the same place and at the same time.

In this respect, there are countless examples in Turkish history. Mustafa Kemal’s words at Amasya provincial hall during the independence war “We are going to save our homeland from the enemy and if we fail to do this, we are going to surrender our country to invaders after burning every corner of the country and devastating it.” still continue to be relevant. His apothegm at Sivas congress “We have only one motto and it is either independence or death” has not lost its importance for Turks till 2021 and will not lose its importance in the future either.

Another relevant experience is the coming of Osman Agha to Artvin and around during World War I. Despite being very ill, he came to Artvin with 800 youngsters who didn’t have a proper military training and despite all the unfavorable conditions and being exhausted, his extraordinary effort deserves admiration.

This heroic saga, which does not appear in formal documents but can be found in some local newspapers and local studies reinforces the notion that general history should be written once the local history has been understood completely and in detail. This is why this study is important and this conduct of Osman Agha’s shows

and verifies that in all circumstances and conditions, Turks spare no sacrifice for their homeland, which they consider as their honor and that it may serve as an important example for the present Turkish youth in this respect.

Keywords: Homeland, Nation, Turk, Russian, Artvin, Osman Agha, World War I.

I. Dünya Savaşı'nda Antalya Kıyı Muharebeleri ve Bir Türk Subayının Başarıları

Suat Akgül*

Özet

Çanakkale cephesinin kapanması ile birlikte bu cephede görevlendirilmiş olan İngiliz ve Fransızlara ait bazı gemiler Doğu Akdeniz bölgesinde görevlendirildiler. Bu savaş gemileri öncelikle Antalya kıyıları ve limanları olmak üzere birçok bölgeye abluka uyguladılar. 1916 yılının ikinci yarısından itibaren Antalya sahillerinde dolaşan bu gemiler kıyılardaki birçok fabrikanın, binanın ve evin yanmasına, yıkılmasına yol açmışlar korku ve göçe neden olmuşlardır. Hatta bu baskı ve abluka bölgede kıtlık yaşanmasına da neden olmuştur. Büyük yıkımlara neden olan bu gemilere karşı Osmanlı Devleti bazı tedbirler almaya karar verdi. Bu amaçla Almanlardan ve Türklerden oluşan bir birlik görevlendirildi. Türk Topçu birliğine Teğmen Mustafa Ertuğrul atandı. Bu görevlendirme ile birlikte bölgenin kaderi değişti. Antalya kıyılarında yapılan muharebelerde; İngiliz Ben My Chree adlı uçak gemisi, içindeki 4 uçakla birlikte Meis adası açıklarında batırıldı. Ayrıca bir torpido hasara uğratıldı. 200'e yakın yelkenli gemi ve tekne batırıldı. Meis Adasında bulunan 2 Fransız topu ve 1 telsiz istasyonu imha edildi. 2 ve 26 Şubat 1917 tarihlerinde 2 yelkenli gemi daha batırıldı. Bu olaylar üzerine İngiliz ve Fransız savaş gemilerinin Antalya kıyılarındaki bombardımanı şiddetlenerek devam etti. Bu bombardımanlar bölgede büyük kayıplar oluştuyordu. Bunun üzerine bölgede yine Mustafa Ertuğrul komutasında bir birlik görevlendirildi. Mustafa Ertuğrul Kemer açıklarında Fransızlara ait Paris II ve Aleksandra gemilerini batırdı. Böylece Fransızlar çok önemli 2 savaş gemisini kaybetmiş oldular. Aynı zamanda moralleri bozuldu, itibarları sarsıldı. İşte bu bildiri ile Antalya sahillerinde faaliyet gösteren İngiliz ve Fransız savaş gemilerine karşı başta Mustafa Ertuğrul komutasındaki Topçu birliği olmak üzere bölgede yürütülen, ancak pek bahsedilmeyen ve bilinmeyen askeri faaliyetler ve başarılı muharebeler anlatılacaktır. Bu muharebeler anlatılırken genç yaşına ve küçük rütbesine rağmen büyük bir başarı sağlayan Mustafa Ertuğrul'dan da bahsedilecektir. Konu incelenirken Genelkurmay ATASE Arşivi ve MSB Askeri Arşivi ile Mustafa Ertuğrul'un 1935 yılında kaleme aldığı anılarından ve yazılarından da yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Antalya, Mustafa Ertuğrul, Meis, Kemer, Kaş.

* Emekli Albay, Dr., Antalya/TÜRKİYE, suatakul1@gmail.com

Antalya Coastal Battles in the First World War and the Achievements of a Turkish Officer

Abstract

With the closure of the Çanakkale front, some ships belonging to the British and French were assigned to the Eastern Mediterranean region. These battleships imposed blockades on many areas, primarily Antalya coasts and ports. Since the second half of 1916, these ships, which have been wandering around the coasts of Antalya, led to the burning and destruction of many factories, buildings and houses on the coasts and caused fear and migration. In fact, this pressure and blockade has caused famine in the region. The Ottoman Empire decided to take some measures against these ships causing great destruction. For this purpose, a union of Germans and Turks was appointed. Lieutenant Mustafa Ertuğrul was appointed to the Turkish Artillery Association. With this assignment, the fate of the region has changed. During the battles in Antalya coasts; The British ship My Chree was sunk off the island of Meis with 4 aircraft in it. Also a torpedo was damaged. Close to 200 sailing ships and boats were sunk. Two French cannons and 1 radio station at Meis Island were destroyed. 2 and 26 February 1917 2 more sailing ships were sunk. The bombardment of British and French warships on the shores of Antalya continued on these events. These bombardments caused great losses in the region. Then a unit under the command of Mustafa Ertuğrul was appointed in the region. Mustafa Ertuğrul sank French and Paris II and Aleksandra ships off Kemer. So the French have lost two very important warships. At the same time, their morale is broken, their reputation is shaken. With this declaration, military operations and successful battles in the region will be explained against the British and French battleships operating in the coasts of Antalya, especially the artillery under the command of Mustafa Ertuğrul. While talking about these battles, Mustafa Ertuğrul, who provided a great success despite his young age and small rank, will be mentioned. While examining the subject, the General Staff ATASE Archive and the MSB Military Archive will be used in the memoirs and writings written by Mustafa Ertuğrul in 1935.

Keywords: Antalya, Mustafa Ertuğrul, Meis, Kemer, Kaş.

Osmanlı Ordusu'nda Askerî Firariler: Birinci Dünya Savaşı'ndan Kanıtlar

Adem Çalışkan*

Özet

Osmanlı Devleti 1914'te Birinci Dünya Savaşı'nda aynı anda birçok cephede savaştı. Bu nedenle seferberlik ilan eden Osmanlı, üç milyona yakın Müslim-gayrimüslim askerle topraklarını müdafaa etti. Savaş sırasında dört yüz bin askeri şehit, altı yüz bin askeri gazi ve üç yüz bin askeri de İtilaf Devletlerince esir alınan Osmanlı, bu savaştan mağlup ayrıldı. Osmanlı Devleti'nin cephe gerisindeki en büyük sorunlarının başında ordudan çeşitli nedenlerle firar edenler veya bakaya kalan askerler olmuştur. Uzun süren savaşlar, psikolojik tükenmişlik, İtilaf Devletleri'nin propagandaları, iş ve lojistik sorunları, salgınlar, askerlerin ailelerini merak etmeleri ve haklı bir dava için savaşıldığına inanılmaması gibi birçok faktör etkili olmuştur. Osmanlı Devleti bu sorunu engellemek için gerekli tedbirleri aldı. Örneğin, firari askerlerin yakalanması için Jandarma birlikleri görevlendirilmiş, firari ve bakaya kalanlar için ise görevli komutanlar tarafından içinde firari ve bakaya kalmış Müslüman ve gayrimüslim askerlerin yer aldığı teferruatlı cetveller hazırlanarak merkeze gönderilmiştir.

Bu çalışmanın amacı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Kataloğunda yer alan H.1336/M.1918 tarihli Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti 6.Şube ve 44/19 numaralı belgeden yararlanarak Osmanlı'nın muhtelif kentlerindeki firari askerler hakkında bilgi vermektir. Buna göre; İstanbul başta olmak üzere, Alanya, Akseki, Korkuteli, Finike, Manavgat, Kaş, Elmalı, Sivas ve Tokat'ta, Merkez, Bafra, Çarşamba, Ünye ve Fatsa, Canik, Sivas, Tokat, Antalya civarı, Mamuretülaziz gibi yerlerden Osmanlı ordusundan çok sayıda firar eden, bakaya kalan ve birliğine teslim olmayan askerlerin olduğu tespit edilmiştir.

1917'de Alanya, Akseki, Korkuteli, Finike, Manavgat, Kaş, Elmalı'da ölü veya diri olarak ele geçirilen firarilerin sayısı 588 ve bakaya kalanların sayısı 171 kişidir. Sivas ve Tokat'ta firari asker sayısı ise 488 kişi olarak tespit edilmiştir. 1918'de Hüdavendigar vilayetinden firar eden 57 kişidir. Bu askerlerin 42'si Müslim, geriye kalanı gayrimüslim askerlerden oluşmaktadır. Yine aynı yılda Bafra, Çarşamba, Ünye ve Fatsa'da firar eden ve bakaya kalan asker sayısı ise 55 olarak tespit edilmiştir. Canik'te ise silahlı ve silahsız firari, bakaya, birliğine teslim olmayan ve çeşitli nedenlerle olmak üzere toplam 5.961 asker tespit edilmiştir.

* Dr. Öğr. Gör., Gaziantep Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü, Gaziantep/TÜRKİYE, ademcaliskan@gantep.edu.tr ORCID: 0000-0003-1487- 465X

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Osmanlı, Firariler.

Military Deserters in the Ottoman Army: Evidence from World War I

Abstract

The Ottoman Empire fought on various fronts simultaneously in World War I in 1914. For this reason, the Ottoman Empire, which declared mobilization, defended its frontiers with approximately three million Muslim and non-Muslim soldiers. However, during the war, four hundred thousand soldiers were martyred, six hundred thousand soldiers became veterans, and three hundred thousand soldiers were captured by the Allied Powers. At the beginning of the major problems of the Ottoman Empire behind the front were the soldiers who deserted the army for various reasons or were left behind. Many factors such as protracted wars, psychological burnout, propaganda of the Allied Powers, food and logistics problems, epidemics, soldiers' curiosity about their families, and not believing that they were fighting for a just cause were effective. The Ottoman Empire took the necessary measures to prevent this problem. For example, Gendarmerie units were assigned to capture the deserters, and detailed reports including Muslim and non-Muslim soldiers, who were deserters and those who remained behind, were prepared by the commanders in charge and sent to the center.

This study aims to give information about the deserter soldiers in various cities of the Ottoman Empire by making use of the 6th Branch of the Ministry of Internal Affairs Police Department and document number 44/19 and dated H.1336/M.1918 in the Ottoman Archives Catalogue of the Presidency of the Republic of Turkey. The findings show that there are many soldiers who deserted, remained behind, and did not surrender to their unit in Istanbul, Alanya, Akseki, Korkuteli, Finike, Manavgat, Kaş, Elmalı, Tokat, Bafra, Çarşamba, Ünye, Fatsa, Canik, Sivas, nearby Antalya, and Mamuretulaziz. In 1917, the number of deserters captured dead or alive in Alanya, Akseki, Korkuteli, Finike, Manavgat, Kaş, and Elmalı was 588, and the number of the remaining 171 people. There were 57 people who deserted the Hüdavendigâr province in 1918. 42 of these soldiers are Muslim and the rest are non-Muslim soldiers. In Canik, a total of 5,961 soldiers were identified as either armed or unarmed deserters, those who did not surrender to their troops, and for various reasons.

Keywords: World War I, Ottoman, Deserters.

Kürt Aşiret Beylerinin Ermeni Eşkîyalar Tarafından Katli

Meryem Günaydın*

Özet

Taşnak ve Hınçak komitelerine mensup Ermeni eşkıyasının Kürt beylerini katli, Ermeni-Kürt ilişkilerinin anlaşılması açısından kritik öneme sahiptir. Ermenilerin, Kürt beylerinden Halil Yaşar'ın, Karçakanlı Hacı Musa Bey'in, Karkarlı Hacı Yakub Ağa ile arkadaşlarının katli bu bağlamda önemli olaylardır.

Kürt beylerinin katledilmesi, Bitlis vilayetinin Pervari kazasına tabi Özim karyesi ile Van vilayetinin Gevaş kazasının Karkar nahiyesi köylerinde meydana gelen hadiselerin devamı olarak görülmüştür. Bu cinayetlere, evvelce Kürtlerle Ermeniler arasında vuku bulan taarruz hadiseleri yol açmıştır. Van Taşnak Komitesinin önemli isimlerinden Rafael ve arkadaşlarının, daha önceden Kürtlere yapılan taarruza binaen katledilmesi üzerine bazı Ermenilerce nümayişler düzenlenmiş ve komitenin suikasta niyetlendiği haber alınmıştır. Bununla ilişkili olarak Karkar karyesinde bir jandarma ile ahaliden dört kişinin gaddarca katli hadisesi neticesinde ilgili bulunan kırk Ermeni itham edilerek mahkemeye sevk edilmiştir. Nitekim bu hadisenin, evvelce katledilen Ermeni mektepleri müfettişi Rafael ile bir keşişin intikamı maksadıyla vuku bulduğu bildirilmiştir. Ermeni fesatından şikâyet eden İslam ahalisinin de tepkisini çeken bu hadise ile Van uleması tarafından Ermenilerin sınır dışına sürgün edilmesi istenmiştir. Akabinde meydana gelen galeyan ve gerginliğin giderilmesi için birtakım tedbirler alınmıştır. Olayların aslının anlaşılması için yürütülen araştırmalar neticesinde, asayişin temini için bazı şahıslar mahkemeye tevdi edilmiştir. Daha sonra Karkar ve Özim hadiselerinden dolayı haklarında tahkikat icra edilen ve firar halinde bulunanlar da dâhil olmak üzere mahkûm edilen Ermeni ve Kürt şahıslar, padişah tarafından affedilmiştir.

Kürt beylerinin Ermeni fesedesince katledilmesi, Tinis-Özim hadisesi akabinde süregelen çatışmaların devamı niteliğindedir. Bundan dolayı hangi katledilme vakalarının nasıl gerçekleştiğini anlamak mühimdir.

Bu çalışmada Kürt aşiret beylerinin Ermeniler tarafından katli incelenecektir. Hadiselerin iki taraf üzerindeki etkileriyle birlikte hükümetin bu olaylara yaklaşımı, aldığı tedbirler arşiv belgeleri çerçevesinde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kürt, Ermeni, Çatışma, Taarruz, Katletme.

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Elazığ/TÜRKİYE, mgunaydin@firat.edu.tr ORCID: 0000-0002-3957-1471

The Murder of Kurdish Tribal Begg by Armenian Bandits

Abstract

The murder of the Kurdish Begg by the Armenian bandits from the Dashnak and Hinchak committees is of critical importance in terms of understanding the Armenian-Kurdish relations. The murders of the Armenians, one of the Kurdish chiefs, Halil Yaşar, Hacı Musa Bey of Karçakan, Hacı Yakub Ağa from Karkar and his friends are important events in this context.

The slaying of the Kurdish chiefs was seen as a continuation of the events that took place in the villages of Özim village, which is subject to the Pervari district of Bitlis Province, and Karkar District of the Gevaş district of Van Province. The offensive events that took place between the Kurds and the Armenians in the past led to these murders. After Rafael and his friends, one of the important names of the Van Dashnak Committee, were killed due to the previous attack against the Kurds, demonstrations were organized by some Armenians and it was learned that the committee intended to assassinate. In connection with this, as a result of the brutal murder of a gendarme and four people in the Karkar village, forty Armenians who were involved were accused and referred to the court. As a matter of fact, it has been reported that this incident took place with the aim of avenging Armenian school inspector Rafael and a monk who had been murdered before. With this incident, which drew the reaction of the Islamic community with the complaint of the Armenian mischief, the Van ulema demanded that they be exiled outside the border. Afterwards, some measures were taken to relieve the agitation and tension. As a result of the research carried out to understand the origin of the events, some persons were submitted to the court for the maintenance of public order. Later, the Armenian and Kurdish persons, who were investigated and convicted, including those who were on the run, due to the Karkar and Özim incidents, were pardoned by the sultan.

The massacre of the Kurdish chiefs by the Armenian mischief-makers is a continuation of the ongoing conflicts after the Tinis-Özim incident. Therefore, it is important to understand which murder cases occurred and how.

In this study, the murder of Kurdish tribal chiefs by Armenians will be examined. The effects of these events on both sides, as well as the government's approach to these events, and the measures it took will be evaluated within the framework of archival documents.

Keywords: Kurdish, Armenian, Conflict, Attack, Murder.

Diaspora Süryanilerinin Soykırım İddiaları ve Türkiye'deki Süryanilerin Tutumu

Haşim Erdoğan*

Özet

Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan olaylardan yola çıkarak Ermeni diasporası tarafından ortaya atılan asılsız soykırım iddiaları, Türkiye Cumhuriyeti'ni uluslararası camiada zor duruma sokmak için özellikle Batılı devletler tarafından desteklenmektedir. Ermenilerin bu iddialarının yanı sıra bir de “Asurî soykırımı” ifadesi ortaya çıkarılmak istenmektedir. ABD ve Avrupa'nın bazı ülkelerinde, geniş kitleleri etkileyebilmek adına Süryanileri, Nasturileri ve Keldanileri Asurî adı altında birleştirerek bir soykırım şablonu oluşturma çalışmaları yapılmaktadır.

Dünya Savaşı sırasında Diyarbakır ve Mardin civarındaki Ermenilere isyanlarında destek veren bazı Süryaniler, telgraf hatlarını keserek isyanın Midyat'a sıçramasında etkili olmuşlardır. Osmanlı Devleti'nin Ömer Naci Bey müfrezesiyle birlikte bastırma-ya çalıştığı bu isyan, yoğun mücadelenin ardından savuşturulmuş, asilerin eski köylerine yeniden yerleşmeleri temin edilmiş ve yerlerinden edilmemek şartıyla hükümete olan borçlarını ödeyeceklerine dair onlardan söz alınmıştır. Ermenilerin kışkırtmasıyla başlayan Midyat-Hazak olayları olarak da bilinen bu olaylar, başlangıcında olduğu gibi sonrasında da hem Ermenilerin hem de Batılı devletlerin kışkırtmalarıyla soykırım olarak kendi sözlü anlatıları içerisinde anılmaya başlanmıştır. Süryani diasporasının bir asurî birlikteliği yaratabilmek adına en çok kullandığı kelime olan “seyfo” Süryanilere soykırım uygulandığını iddia eden içeriğe sahiptir. Osmanlı Devleti eliyle ve Türk ve Kürt ahali tarafından kendilerine yaşama hakkı verilmeyip asılıp kesildikleri, görüldükleri yerlerde öldürülerek soykırıma uğradıkları bazı Süryani büyükleri tarafından nesilden nesile aktarılmaktadır. Anlatılan bu olayların belgelere dayanmaması ve sadece sözlü anlatım içerisinde yer alması bu bilgilerin bir azınlık psikolojisi içerisinde taşıdıkları hafızanın sonucu olmalıdır. Süryanilere “Bağımsız Süryanistan” kurulacağını sözünün batılı devletlerce verilmiş olması ve buna inandırılmaları da bu söylemlerin birçok ağızda yer bulmasına sebep olmuştur.

1960'lardan itibaren çoğu ekonomik sebeplerle Avrupa'ya göç eden Süryaniler, gittikleri ülkelerde örgütlenmekte ve anlaşılan o ki; Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı Ermeni iddialarına benzer iddialarla ortaya çıkmaları için kışkırtılmaktadırlar.

* Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Nevşehir/TÜRKİYE, hasimerdogan@nevsehir.edu.tr ORCID: 0000-0003-0557-4866

Her ne kadar Türkiye’de yaşayan Süryaniler bu iddialara fazla itibar etmiyor, dillendirmiyor hatta çoğu kabul etmiyor olsa da ileriki zamanlarda Süryani diasporasının yurtdışında lobi faaliyetlerini artırarak Ermenilerin iddialarına benzer bir soykırım iddiası ile Türkiye’nin karşısına çıkabilme ihtimalleri bu konudaki çalışma ve araştırmaların önemini oldukça artırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Süryaniler, Birinci Dünya Savaşı, Soykırım İddiaları, Seyfo.

Genocide Allegations of Diaspora Assyrians and the Attitude of Assyrians in Turkey

Abstract

Baseless genocide allegations made by the Armenian diaspora based on the events during the First World War, It is especially supported by Western states to put the Republic of Turkey in a difficult situation in the international community. In addition to these claims of the Armenians, it is desired to reveal the expression “Assyrian Genocide”. USA and in some countries of the Europe, efforts are being made to create a pattern of genocide by uniting Assyrians, Nestorians and Chaldeans under the name of Assyrians in order to influence large masses.

During the First World War, some Assyrians who supported the Armenians around Diyarbakır and Mardin in their revolts were effective in the spread of the rebellion to Midyat by cutting the telegraph lines. This rebellion, which the Ottoman Empire tried to suppress together with Ömer Naci Bey’s detachment, was repulsed after intense struggle, the rebels were ensured to resettle in their old villages, and they were promised that they would pay their debts to the government provided that they were not displaced. These events, also known as the Midyat-Hazak events, which started with the provocation of the Armenians, started to be mentioned as genocide in their own oral narratives, with the provocations of both Armenians and Western states, as at the beginning. The word “seyfo”, the most used word by the Syriac diaspora to create an Assyrian unity has content claiming that the Assyrians were subjected to genocide. It is passed on from generation to generation by some Assyrian elders that they were not given the right to live by the Ottoman State and Turkish and Kurdish people, but were hanged, cut down, killed in places where they were seen and subjected to genocide. The fact that these events are not based on documents and only take place in oral expression must be the result of the memory they carry within a minority psychology. The fact that the promise to the Assyrians that an “Independent

Syria” would be established was given by the western states and they were persuaded to believe it, also caused these discourses to take place in many mouths.

Assyrians, most of whom migrated to Europe for economic reasons since the 1960's, organize in the countries they go to and are tried to be provoked to come forward with claims similar to the Armenian claims against the Republic of Turkey. Although the Assyrians living in Turkey do not talk about these claims much, and most of them do not accept them, the possibility of the Syriac diaspora to come up against Turkey with such a genocide claim by increasing its lobbying activities abroad increases the importance of studies and researches on this subject.

Keywords: Assyrians, First World War, Genocide Allegations, Seyfo.

İslamî Şûra Meclisi Ermeni Milletvekillerinin Sözde “Ermeni Soykırımı”nı Tanıtma Girişimlerinin İran’ın İç ve Dış Politikasına Etkisi

Elnur Kalbizada*

Özet

1960’lardan bu yana jeopolitik amaçlarla bazı devletler ve Ermeni diasporası tarafından suni olarak gündeme getirilen 1915 olayları İran’daki ve dünyadaki Ermeni toplumu birleştiren başlıca ideolojik yalanlardan biridir. 1979 İslam Devrimi’nden bu yana geçen süreçte İran İslamî Şûra Meclisindeki Ermeni milletvekilleri her zaman 1915 olaylarını gündemde tutmaya çalışmışlardır.

Araştırmamanın ana sorusu şu şekildedir: İran’daki Ermeni cemaatinin ve milletvekillerinin 1915 olaylarını ‘soykırımı’ olarak tanıtma girişimleri İran’ın iç ve dış politikasını nasıl etkiliyor? Makalede, İran’daki Ermeni cemaatinin ve milletvekillerinin sözde soykırımı tanıtmak için kullandıkları başlıca yöntem ve araçlar incelenmiştir. Bir diğer araştırma sorusu İran’ın 1915 olayları ile ilgili resmi ve kamusal düzeydeki tutumudur.

Yapılan analizler, sözde “soykırım” meselesinin İran parlamentosunda gündeme getirilmesinin doğrudan İran-Türkiye ve İran-Azerbaycan ilişkileriyle ilgili olduğunu ve çoğu durumda bu ilişkilere zarar vermeyi amaçladığını göstermektedir. 1980-1984 yıllarında Ermenilerin parlamentodaki temsilcisi Heraç Haçaturyan, İran İslamî Şûra Meclisi’nde sözde Ermeni “soykırımı” konusunu gündeme getiren ilk kişilerden biriydi. Mayıs 1981’de meclise hitaben yaptığı konuşmada Haçaturyan, “Osmanlı İmparatorluğu’nda işlenen suçlar cezasız kaldığı için, daha sonra Hitler, ABD emperyalistleri ve İsraili Siyonistler tarafından diğer milletlere karşı soykırımlar yapıldı” dedi.

Araştırmalar, 1960’lardan sonra Ermenilerin İran’da sözde “soykırım” propagandası yapmak için çalışmalar yürüttüklerini ve bu ülkenin birçok şehrine “soykırım” anıtları dikibildiklerini gösteriyor. Ermeniler, İran-Türkiye bölgesel jeopolitik rekabetinden, Türkiye’nin ABD, günümüzde ise Azerbaycan’ın İsrail müttefiki olduğu bahanesinden yararlanarak İran’da bu tür asılsız iddialarla dolu propagandaya elverişli koşullar yaratmaya çalıştılar. İran devleti, sözde soykırımla bağlantılı olarak Türk karşıtı propagandayı engellemek için herhangi bir pratik adım atmamıştır. Aynı zamanda, 1979

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Kafkasya Araştırmaları Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, kalbizadeh@gmail.com ORCID: 0000-0001-5870-034X

devrimi sonrası dönemde Ermeni milletvekillerinin yaptığı çalışmalara, gösterilen tüm çabalara rağmen İran'ın sözde Ermeni soykırımını resmen tanımadığını belirtmek gerekir.

Anahtar Kelimeler: İran, İslamî Şûra Meclisi, Ermeni, Sözde Soykırımı, Türkiye, Propaganda.

The Effect of the Attempts of the Armenian Deputies of the Islamic Consultative Assembly to Promote the So-Called Armenian Genocide on Iran's Domestic And Foreign Policy

Abstract

The 1915 events, which have been brought to the agenda artificially by some states and the Armenian diaspora for geopolitical purposes since the 1960s, are one of the main ideological fabrications that unite the Armenian community in Iran and around the world. Since the 1979 Islamic Revolution, Armenian members of the Iranian Islamic Consultative Assembly have always tried to keep the 1915 events on the agenda.

The main question of the research is as follows: How do the attempts of the Armenian community and members of the parliament in Iran to introduce the 1915 events as genocide affect Iran's domestic and foreign policy? Particular attention was paid to the examination of the methods and tools used by the Armenian community and Armenian deputies to promote the so-called genocide. Another main research question is Iran's official, public and scientific attitude towards the 1915 events.

The analyzes show that the so-called genocide issue in the Iranian parliament is directly related to Iran-Turkey and Iran-Azerbaijan relations and in most cases aims to harm these relations. Herach Khachaturyan, the representative of the Armenians in the parliament in 1980-1984, was one of the first people to raise the issue of so-called genocide in the Islamic Consultative Assembly. In his speech to the parliament in May 1981, Khachaturian said: "As crimes in the Ottoman Empire went unpunished, genocides were later committed against other nations by Hitler, the US imperialists and the Israeli Zionists".

Research shows that after the 1960s, Armenians carried out efforts to propagate so-called "genocide" in Iran and they were able to erect so-called genocide monuments in various cities of this country. Taking advantage of the Iran-Turkey regional geo-

political rivalry, the excuse that Turkey is an ally of the USA and today Azerbaijan is an ally of Israel, the Armenians tried to create favorable conditions for such false propaganda in Iran. The Iranian state has not taken any practical steps to curb anti-Turkish propaganda in connection with the so-called genocide. At the same time, it should be noted that Iran did not officially recognize the 1915 events as genocide despite all the efforts of the Armenian members of the Iranian parliament in the post-1979 revolution period.

Keywords: Iran, Islamic Consultative Assembly, Armenians, So-called Genocide, Turkey, Propaganda.

Ermeni İddiaları Ekseninde Osmanlı'da Sürgün Kavramı ve Müslüman Sürgünleri Üzerine Bir Değerlendirme (1890-1918)

Güzin Çaykiran*

Özet

Ermeniler, Osmanlı Devleti'nin 1890'dan başlamak üzere Ermeni toplumunu sistematik bir şekilde yok etmek üzere kararlar aldığını iddia etmektedir. Bu iddialar arasında 1915 yılında Ermenilerin Osmanlı Devleti'nin güney vilayetlerine sürgün edilmesi kararı da yer almaktadır. Sürgün; bir grubun, topluluğun veya kişinin yaşadığı yeri değiştirmek, bulunduğu yerden uzaklaştırmak veya mecburi göç ettirmek anlamına gelmektedir. Bu anlamıyla sürgünün iskân ve yerleştirme gibi bir misyonu vardı. Diğer bir anlamda ise sürgün; devletin nizamını bozan, kanunlara karşı gelen, şeri hükümlere uymayan, iftira atan, eşkıyalık veya hırsızlık yapan, gayri ahlaki davranışlarda bulunan Müslüman veya gayrimüslim kişi, grup veya toplumlara karşı uygulanan ceza idi. Nitekim Ermeniler de devletin nizamını bozarak Osmanlı Devleti'ne isyan etmişlerdi. Diğer bir deyişle devletin güvenliğini ve asayişini tehlikeye atmışlardı. Bundan dolayı sürgün cezasına çarptırılarak Osmanlı Devleti'nin güney vilayetlerine sürgün edilmişlerdi. Çalışmada alınan bu sürgün cezası kararıyla ilgili Ermenilerin Osmanlı Devleti'ne isnat ettiği "Ermeni toplumunu sistematik bir şekilde yok ettiğine" dair iddiaların çürütülmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda çeşitli sebeplerden dolayı Osmanlı kanunlarına karşı gelen Müslüman unsurların sürgünleri ele alınmıştır. Böylece sürgün cezasının sadece Ermenilere uygulanmadığı, devletin güvenliği ve asayişin temini için Müslüman unsurlara karşı da uygulandığı ortaya konulmuştur. Konuyla ilgili yapılan Literatür taramasında Osmanlı Devleti'nde sürgün konulu çeşitli çalışmalar tespit edilmiştir. Fakat konu, Ermeni iddiaları ekseninde ele alınmamıştır. Dolayısıyla ortaya konulan araştırma problemi, Literatürde yer alan çalışmalar, Ermenice kaynaklar ve Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nden temin edilen belgeler ile nitel ve karşılaştırma yöntemiyle analiz edilerek ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ermeni İddiaları, 1915 Olayları, Tehcir, Sürgün, Sürgün Ceza-ları, Ermenilerin Sürgünü, Müslümanların Sürgünü.

* Dr., Milli Savunma Bakanlığı, Ankara/TÜRKİYE, guzincaykiran@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8524-8405

An Assessment of the Concept of Exile and Muslim Exiles in the Ottoman Empire on the Basis of Armenian Claims (1890-1918)

Abstract

Armenians claim that the Ottoman State made decisions to systematically exterminate Armenian society beginning in 1890. These claims include the decision to exile Armenians in the southern provinces of the Ottoman State in 1915. Exile means the resettlement of a person, group, or community, removing them from a place or forcibly migrating them. In this sense, exile had a mission like resettlement and placement. In other words, exile was the punishment imposed against Muslim or non-Muslim persons, groups, or societies that violated the law, did not comply with sharia provisions, defamed, committed banditry or theft, engaged in non-moral behaviors. Indeed, Armenians had also rebelled against the Ottoman State by disturbing the state's order. In other words, they had compromised the security and public order of the state. They were hereby sentenced to exile and transferred to the southern provinces of the Ottoman State. The study aims to confute the allegations that "Armenian society was systematically destroyed" which the Armenians attributed to the Ottoman State regarding this exile penalty decision. The exiles of Muslim tribes who defied Ottoman law for various reasons were discussed. It was thus revealed that exile punishment was not only applied to Armenians, it was also applied against Muslim tribes for the security of the state and the provision of public order. In the literature review conducted on the subject, various studies on exile in the Ottoman Empire were identified. However, the subject has not been addressed in the context of Armenian claims. The research problem was therefore revealed by analyzing the works in the literature, Armenian sources, and documents obtained from the Presidential Ottoman Archive through qualitative and comparative methods.

Keywords: Armenian Claims, 1915 Events, Deportation, Exile, Exile Penalties, Exile of Armenians, Exile of Muslims.

Bilim İnsanlarının Raporlarına Göre Hitler Almanyası'nın Orta Doğu'ya Yönelik Nüfuz ve Kültür Politikası

Tahir Kodal*

Özet

Bu çalışmada; Hitlerin iktidara gelmesinden sonra Almanya'nın II. Dünya Savaşı öncesinde Orta Doğu'ya yönelik "kültür politikası" konu edilmiştir. Bu bağlamda, Almanya'nın Ortadoğu ülkesi olarak kabul etmiş olduğu Türkiye, Mısır ve İran'a karşı takip edilmesi gereken kültür politikası ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu yapılırken, Alman bilim insanlarınca hazırlanan ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi'nde yer alan raporlar temel alınmıştır. Dr. Kurt Koehler (Deipzig), Dr. Oluf Kürckmann (Jane) ve Dr. Wilhelm Eilers (Berlin) tarafından hazırlanan raporlara göre Almanya'nın Türkiye'ye, Mısır'a ve İran'a yönelik kültür politikası açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda; konunun daha iyi anlaşılması için ilk olarak, Almanya'nın Orta Doğu'da takip etmek istediği "nüfuz mıntıkları politikası" raporlar temel alınarak ortaya konulmuştur. Çalışmanın asıl kısmında; "Avrupai Şarkın kapısı" olarak görülen Türkiye'ye karşı takip edilen kültür politikası üzerinde durulmuştur. Daha sonra ise "Müslüman Şark'a açılan kapı" şeklinde ifade edilen Mısır'a karşı yürütülen kültür politikası açıklığa kavuşturulmuştur. Çalışmanın sonuç kısmında ise varılan sonuçlara, değerlendirmelere, yorumlara yer verilmiş, bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hitler, Almanya, Orta Doğu, Türkiye, Mısır.

* Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Denizli/TÜRKİYE, tkodal@pau.edu.tr ORCID: 0000-0003-0383-1195

According to the Scientists' Reports the Influence and Cultural Policy of Hitler's Germany Towards The Middle East

Abstract

In this study, after Hitler came to power, before World War II, Germany's "cultural policy" towards the Middle East was the subject. In this context, it was attempted to put forward the cultural policy that should be followed against Turkey, Egypt and Iran, which Germany accepted as a Middle Eastern country. This was based on reports prepared by German scientists and contained in the Prime Minister's Republican Archive. According to reports prepared by Dr. Kurt Koehler (Deipzig), Dr Oluf Kürkkmann (Jane) and Dr. Wilhelm Eilers (Berlin), Germany's cultural policy towards Turkey, Egypt and Iran has been tried to clarify. In this context, in order to better understand the issue, the "influence zones policy" that Germany wants to follow in the Middle East was first put forward based on the reports. In the main part of the study, the cultural policy followed against Turkey, which is seen as the "gate of European East", was focused. Later, the cultural policy carried out against Egypt, which is expressed as "the gateway to the Muslim East", was clarified. In the conclusion part of the study, the results, evaluations, comments were included and some suggestions were made.

Keywords: Hitler, Germany, Middle East, Turkey, Egypt.

Türkiye'nin Diaspora Politikası Çerçevesinde Türk-Fin Halk Mektebi (1948-1969)

Evren Küçük*

Özet

Diaspora, kendi devletinden ya da yurdundan ayrılmış ve başka uluslar arasında dağılmış, ancak kendi ulusal kültürünü koruyan bir ulus ya da ulusun bir parçası olarak tanımlanmaktadır. Türkiye, Cumhuriyet döneminde Finlandiya'daki Tatar Türklerini soydaş olarak kabul edip desteklemiştir. Finlandiya'da yaşayan Türk-Tatar toplumunun kökeni 1860'larda Rusya'nın Volga-Ural bölgesinden gelen tüccarlara dayanmakta olup büyük kısmı Nijninovgorod'dan gelmişlerdir. Tatar Türkleri, XX. yüzyılın başlarından itibaren kalıcı olarak bölgeye yerleşmeye ve Finlandiya Türkleri olarak adlandırılmaya başlanmışlardır. 1925 yılında "Suomen Muhammetilainen Seurakunta" (Finlandiya İslam Cemaati) Helsinki'de kurulmuş olup Sadri Maksudi (Arsal) Bey bu oluşumun tüzüğünü hazırlamıştır. 1948 yılında Helsinki'de "Türk Halk Mektebi" açılmış ve bu mektebi bitiren çocuklar, Fin okullarında da öğrenimlerine devam edebilmiştir.

Finlandiya Türkleri, Türk-Fin ilişkilerinde soydaş olarak kabul edilmiş ve desteklenmiştir. Türkiye, Atatürk döneminde kültürel ilişkiler bağlamında soydaş halklara çeşitli destekler vermiştir. Söz konusu desteğin somut göstergesi Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye'den Finlandiya Türklerinin eğitim ihtiyacı için öğretmen ve din görevlisi gönderilmesidir. Türk Halk Mektebi'nde çocuk sayısının azalması, 1969 yılında okulun kapanmasına neden olmuştur.

Bu çalışma Finlandiya Türk Halk Mektebi'nin açılış sürecini ve dönüşümünü arşiv (Başkanlık Cumhuriyet Arşivi, Dışişleri Türk Diplomatik Arşivi ve Suomen Muhammetilainen Seurakunta Arşivi) belgeleri, hatırat, basın ve ikincil kaynaklar ile incelemek amacıyla hazırlanmıştır. Avrupa'da açılan ilk Türk mektebi olma özelliği taşıyan okul hakkında gerek Türkçe gerekse yabancı literatürde kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla çalışma, Türkçe literatürde halihazırdaki bu açığın kapatılmasına katkı sağlamaktadır. Söz konusu çalışmada Finlandiya Türk Halk Mektebi'nin Türk Diaspora politikası çerçevesinde nasıl bir gelişme kaydettiği ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Diaspora, Tatar, Finlandiya, Finlandiya İslam Cemaati, Türk Halk Mektebi, Göç.

* Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Kastamonu/TÜRKİYE, ekucuk@kastamonu.edu.tr ORCID: 0000-0003-0904-2453

Finland Turkish People's School in the Framework Of Turkey's Diaspora Policy (1948-1969)

Abstract

A diaspora is defined as a nation or part of a nation that has separated from its own state or homeland and is dispersed among other nations, but retains its own national culture. Turkey accepted and supported Tatar Turks in Finland as kindred nation during the Republican period. The origin of the Turkish-Tatar community living in Finland dates back to the merchants from the Volga-Ural region of Russia in the 1860s, and most of them came from Nijniy Novgorod. Tatar Turks began to settle in the region on a permanent basis from the beginning of the twentieth century and were called Finnish Turks. In 1925, Suomen Mukhamettilainen Seurakunta (Islamic Community of Finland) was founded in Helsinki, and Sadri Maksudi (Arsal) Bey prepared the charter of this formation. In 1948, the Turkish State School was opened in Helsinki, and children who graduated from this school were able to continue their education in Finnish schools.

Finnish Turks were accepted and supported as kindred in Turkish-Finnish relations. Turkey, in the context of cultural relations, gave various supports to the kindred peoples during the Atatürk period. The concrete indicator of this support is the sending of teachers and religious officials from Turkey for the education needs of Finnish Turks since the first years of republic's existence. The decline in the number of children in the Turkish public school led to the closure of the school in 1969.

This study has been prepared to examine the opening process and transformation of the Finnish Turkish Folk School with archival documents (Presidential Republic Archive, Foreign Affairs Turkish Diplomatic Archive and Suomen Muhamettilainen Seurakunta Archive), memoirs, press and secondary sources. There has been no comprehensive study in both Turkish and foreign literature about the school, which is the first Turkish school opened in Europe. Therefore, the study contributes to closing this current gap in Turkish literature. In this study, it will be discussed how the Finnish Turkish Folk School has progressed within the framework of the Turkish Diaspora policy.

Keywords: Diaspora, Tatar, Finland, Finnish Islamic Community, Turkish Folk School, Migration.

Amerikan İstihbarat (CIA) Belgelerine Göre Türk Boğazları Sorunu (1945-1953)

Engin Çağdaş Bulut*

Özet

Tarih boyunca kıtaları birbirine bağlayan kara ve su yolları her zaman önemli ve değerli olmuştur. Asya ve Avrupa'yı birbirine bağlayan güzergahlardan biri olan Çanakkale ve İstanbul Boğazları da jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik açıdan büyük bir öneme sahiptir. Öyle ki bu boğazlara sahip olmak savaş halinde de barış halinde de yüksek bir sorumluluk gerektirmektedir. Bu sorumluluk; Birinci Dünya Savaşı sırasında Çanakkale Boğazı'nın İtilaf Devletleri tarafından geçilemeyeşinin savaşın gidişatını değiştirmesi, İkinci Dünya Savaşından sonra Boğazlar üzerindeki Rusya baskısının iki kutuplu dünya düzeninde gündemi meşgul etmesiyle kendisini göstermiştir. Sovyetler Birliği'nin Boğazların statüsü hakkındaki görüşleri ile Türkiye'den talepleri 1945 yılından başlayıp Sovyetler Birliği lideri Josef Stalin'in öldüğü 1953 yılına kadar Türk iç ve dış politikasında belirleyici rol oynamıştır. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gerek bölgeye olan uzaklığı gerekse Avrupa meselelerinden dönem dönem uzak durması nedeniyle Boğazlar üzerinde diğer büyük devletlere göre daha az çıkarlara sahipti. ABD, Boğazlardan faydalanan, buradaki gelişmelerden etkilenen devletlerarasında barış ve istikrara katkıda bulunmak için en uygun Boğazlar Rejimi'nin uygulanmasını teşvik etmiş, savaş zamanlarında ise Türkiye'nin savunulmasının ABD'nin savunulması için hayati önem taşıdığını savunmuştur. Çeşitli kişi ve kurumlar aracılığıyla bölgede yaşananları izlemiştir. Bu kurumlardan biri de Central Intelligence Agency (CIA-Merkezi İstihbarat Teşkilatı)'dır. CIA arşivleri tarandığında Sovyetler Birliği, İngiltere ve bazı Balkan ülkelerinin Boğazlar meselesine bakışını inceleyen raporlar hazırlandığı tespit edilmiştir. Bu raporlarda ülkelerin politik, askeri ve ekonomik açıdan Boğazlara olan bağımlılığı ve bu bağımlılık üzerinden geliştirdikleri dış politikalar üzerinde durulmuştur. Ülkelerin Boğazlardan geçen gemi sayıları ve gemilerin tonajları verildiği belgelerde ayrıca Montrö Boğazlar Sözleşmesi de önemli bir yer bulmuş, bu sözleşmenin üzerinde yapılacak olası değişiklik talepleri ele alınmıştır. Çalışmada CIA belgeleri üzerinden ilgili dönem incelenecek ve ABD'nin Boğazların statüsüne bakışı ve bu bölgedeki politikaları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Boğazlar Meselesi, Türkiye, ABD, CIA.

* Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon/TÜRKİYE, enginbulut@trabzon.edu.tr ORCID: 0000-0002-4744-2629

The Turkish Straits Problem According to the American Intelligence (CIA) Documents (1945-1953)

Abstract

Throughout history, land and waterways connecting continents have always been important and valuable. The Dardanelles and Istanbul Straits, one of the routes connecting Asia and Europe, have a great geopolitical, geostrategic and geoeconomic importance. In fact, owning these straits entails a high responsibility in both war and peacetime. This responsibility; The failure to pass the Dardanelles by the Entente Powers during the First World War changed the course of the war, and after the Second World War, the Russian pressure on the Straits occupied the agenda in the bipolar world order. The Soviet Union's views on the status of the Straits and its demands from Turkey played a decisive role in Turkish domestic and foreign policy starting from 1945 until the death of Soviet Union leader Josef Stalin in 1953. The United States of America (USA) had less interests on the Straits compared to other major states, due to its distance from the region and its distance from European issues from time to time. The USA has encouraged the implementation of the most appropriate Straits Regime in order to contribute to peace and stability among the states benefiting from the Straits and affected by the developments there. In times of war, the USA argued that the defense of Turkey was vital for the defense of the USA. The USA followed the events in the region through various individuals and institutions. One of these institutions is the Central Intelligence Agency (CIA). When the CIA archives were scanned, it was determined that there were reports examining the perspectives of the USA, Soviet Union, England and some Balkan countries on the Straits issue. In these reports, the political, military and economic dependence of the countries on the Straits and the foreign policies they developed based on this dependency were emphasized. In the documents in which the number of ships passing through the Straits and the tonnage of the ships are given, the Montreux Straits Convention has also found an important place, and possible changes to this agreement have been discussed. In the study, the relevant period will be examined through CIA documents and the view of the USA on the status of the Straits and its policies in this region will be evaluated.

Keywords: Straits Problem, Turkey, USA, CIA.

Batı Trakya Türk Azınlık Okullarında Arap Harflerinden Latin Harflerine Geçiş Süreci

Sebahattin Abdurrahman*

Özet

Batı Trakya Türkleri Osmanlı İmparatorluğu sonrası Balkanlarda varlığını sürdüren topluluklardan birisidir. 1923 Lozan Antlaşmasının imzalanması sonrası Yunanistan'ın kuzey doğusunda, Batı Trakya'da, azınlık olarak kalan Batı Trakya Türkleri'nin azınlık tarihleri boyunca en çok tartışılan ve mücadele edilen konularından biri eğitimidir.

Lozan Antlaşmasının imzalanmasından sonra Yunanistan eğitim sistemine dahil edilen ve sadece azınlık çocuklarının kayıt olabildiği Batı Trakya'daki azınlık okullarındaki eğitimin yapısı ve içeriği 1920'lerin sonlarından itibaren şekillenmeye başlamıştır. Bu yıllardan itibaren okulların yönetimi, müfredat kitaplarının temini, öğretmenlerin göreve getirilmeleri gibi konular da azınlık eğitiminin ayrılmaz sorunları olarak ortaya çıkmıştır. 1923'ten itibaren azınlık eğitimi mesgul eden bu önemli konu başlıklarının yanında, 1928'de Türkiye'de gerçekleşen harf devrimine paralel olarak Türkçe derslerde o güne kadar kullanılan Arap harflerinin yerine Latin harflerine geçilmesi süreci gerek azınlık okullarının bölünmesi gerekse azınlık çocuklarının eğitiminde meydana getirdiği etkiler bakımında dikkat çeken konulardan birisidir.

Türkiye'deki eğitimde yaşanan yeniliklerin Batı Trakya Türkleri arasında destek bulması toplum içinde Arap harfleri yerine Latin harflerinin kullanılması yönünde istekleri de beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda girişimler başlamış ve 1928 yılında İskeçe'ye bağlı Kireççiler Türk İlkokulu'nun eğitimde Latin alfabesine geçmesiyle Batı Trakya azınlık eğitiminde Türkçe alfabe konusunda değişim süreci de başlamıştır. Latin harfleriyle eğitime karşı güçlü bir direncin görüldüğü bu yıllardan sonra Latin alfabesiyle eğitim veren okulların sayısı her geçen artmıştır. Yenilikçilerin bu kazanımlarıyla beraber azınlık eğitiminde etkileri uzun yıllar sürecek olan yeni ve eski Türkçeciler bölünmesi de başlamıştır.

Bu çalışmada Türkiye'de gerçekleşen 1928 harf inkılabının, Batı Trakya azınlık eğitiminin şekillenme yıllarındaki etkileri incelenecektir. Bu süreçte Batı Trakya Türk toplumunda bölünmelere ve gerginliklere neden olan Arap harflerinden latin harflerine geçiş analiz edilecektir.

* Dr., The London School of Economics and Political Science, London/ENGLAND, s.aptourachman@lse.ac.uk ORCID: 0000-0001-5238-9159

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya Türkleri, Batı Trakya Türk Azınlık Okulları, Atatürk Devrimleri, 1928 Harf İnkılabı.

The Process of Replacing the Arabic Script with the Latin in Western Thrace Turkish Minority Schools

Abstract

The Western Thrace Turks are one of the few remaining Turkish communities in the Balkans from the Ottoman Empire. They became a minority in the Greek territories, in the country's north-east, following the ratification of the Treaty of Lausanne in 1923. Education has become one of the most disputed and controversial areas since the beginning of their history as a minority community.

Following the ratification of the Treaty of Lausanne, the education and minority schools, in which only minority pupils are allowed to be registered, became part of the Greek national educational system. By the end of the 1920s, the structure of the minority education began to shift. Accordingly, the management of minority schools, the appointment of teachers and issues with textbooks emerged as inseparable problems of minority education. In addition to these problems, replacing the Arabic script with Latin in Turkey in 1928 created a new problem for minority education in Western Thrace. Such a transformation became one of the most controversial issues within the minority as it resulted in a division of minority schools and long lasting effects on the education of minority children.

The emergence of gradual support for the Latin script intensified the demands for replacing the Arabic script with Latin in Western Thrace minority education. Accordingly, following an application by minority families, Kireççiler Turkish Minority School became the first minority school replacing the Arabic script with the Latin. With this, the process of alphabet transformation in minority schools began. Although there were strong reactions from the supporters of the Arab alphabet towards the transformation during the late 1920s, the number of minority schools replacing the Latin alphabet gradually increased in the following years. This led to years of wider division within the minority community.

This study will first look at the effects of alphabet change in Turkey on minority education during its first years. Secondly, the division between the two groups in the context of minority education will be explored.

Keywords: Western Thrace Turks, Western Thrace Turkish Minority Schools, Atatürk Reforms, 1928 Language Reform.

Alman Gazete ve Konsolosluk Raporlarına Göre Cemal Paşa'nın Fiziksel ve Kişisel Özelliklerinin Analizi

Mustafa Çolak*

Özet

Birinci Dünya Savaşı'ndaki Osmanlı-Alman İttifakı 2 Ağustos 1914'de imzalandıktan sonra hem Almanca çıkan gazetelerde hem de Alman Dışişleri bürokrasisinde Osmanlı Devleti'nde iktidarda olan İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin önde gelen liderlerine karşı olan ilgi daha da artmıştır. Bu bağlamda, bir taraftan Osmanlı Bahriye Nazırlığı görevinden dolayı siyasetin içinde olan diğer taraftan da Suriye bölgesine konuşlandırılmış, Osmanlı Dördüncü Ordu Komutanlığına, geniş yetkilerle atanmış olan Cemal Paşa'nın fiziksel ve kişisel nitelikleri Alman basınında ve konsolosluk raporlarında geniş yer tutmuştur. Konuyla ilgili çok sayıda gazete yazısı ve konsolosluk raporu olmasından dolayı biz burada meseleyi ancak bir bildiri çerçevesinde ele alarak sınırlandırmayı uygun gördük.

Sınırlandırmayı iki alanda yaptık; Önce kendimize kronolojik bir alan belirledik. Bu bağlamda Cemal Paşa'nın aktif olarak Osmanlı Devleti'nin üst düzey yöneticisi olduğu dönemi seçtik. Yani 1914 ile 1918 arasını. İkinci olarak ana kaynaklarda sınırlamaya gittik. Dolayısıyla belirtilen dönemde Cemal Paşa'nın fiziksel ve kişisel özellikleri ile ilgili gazete haberlerinin ve konsolosluk raporlarının tamamını ele almadık. Sadece Frankfurter Zeitung, Neue Freie Presse gibi dönemin etkili ve güvenilir gazetelerini değerlendirmeye tabi tuttuk. Aynı şekilde konsolosluk raporlarını da ele alırken, Cemal Paşa'nın görevi gereği Alman konsolosları arasında en fazla iletişimde olduğu Şam Başkonsolosu Loytved Hardegg'in, 1 Ekim 1915 tarihli raporu üzerinde durduk. Bu raporu Berlin'deki Alman Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nden elde ettik. Cemal Paşa'nın Tiflis'te Temmuz 1922 yılında öldürülmesi üzerine Alman basınında çıkan değerlendirmeleri ve Alman bürokratlarının raporlarını ise burada hiç ele almadık.

Ele alacağımız bu gazete değerlendirmeleri ve konsolosluk raporlarının bir kısmı Türkiye'de hiç bilinmemekte bir kısmı da bilimsel çalışmalarda kullanılmış olmasına rağmen gerekli analiz ve derinlikten yoksundur. Bu nedenle bu bildirinin özgün ve alana katkı sağlar nitelikte olduğunu düşünmekteyiz.

* Prof. Dr., Samsun Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Samsun/TÜRKİYE, mustafa.colak@samsun.edu.tr
ORCID: 0000-0001-8310-3766

Anahtar Kelimeler: Cemal Paşa, Loytved Hardegg, Frankfurter Zeitung, Dördüncü Ordu, Neue Freie Presse.

Cemal Pasha: With His Physical and Personal Characteristics According to German Newspaper and Consular Reports

Abstract

After the Ottoman-German Alliance in the World War I was signed on August 2, 1914, both German newspapers and the German Foreign Ofce showed particular interest in leading fgures of the Union and Progress Committee, which was in power in the Ottoman State at that time. In this regard, the physical and personal qualities of Cemal Pasha were featured highly in the German press and consular reports as he was in politics due to his position as the Ottoman Naval Minister along with the Commander of the Ottoman Fourth Army, which was deployed to Syria Region. Since there are numerous newspaper articles and consular reports available on the subject, the study was limited to two aspects. Firstly, chronological area was determined. With this respect, the period (1914-1918) when Cemal Pasha was an active senior administrator of the Ottoman State was chosen. Secondly, the main sources were also limited. Thus, all the newspaper reports and consular reports about Cemal Pasha's physical and personal characteristics in the specified period were not included in the study. Only the influential and reliable newspapers of the period such as Frankfurter Zeitung and Neue Freie Presse were evaluated. In the same vein, with respect to the consular reports, the report of Loytved Hardegg, the Consul General of Damascus, issued on October 1, 1915 was evaluated as Cemal Pasha had the most frequent communication with him among the other German consuls for his duty. The aforementioned report was obtained from the archives of the German Ministry of Foreign Affairs in Berlin. The evaluations in the German press and the reports of German bureaucrats regarding the murder of Cemal Pasha in Tbilisi in July 1922 are not included in this study. Some of these newspaper reviews and consular reports discussed here are not known at all in Turkey and some of them have been used in various scientific studies but lack the necessary indepth analysis. Thus, this paper is original and contributes to the field.

Keywords: Cemal Pasha, Loytved Hardegg, Frankfurter Zeitung, Fourth Army, Neue Freie Presse.

Mütareke Döneminde Prens Sabahattin Yanlısı Basın, Cemiyet ve Fırkalar

Ramazan Erhan Güllü*

Özet

Prens Sabahattin, Osmanlı toplumunda liberalizmin öncüsü olarak kabul edilen “adem-i merkeziyet ve teşebbüs-i şahsi” düşüncesiyle tanınmaktaydı. Meşrutiyet döneminde Prens Sabahattin’in destekçileri tarafından kurulan Ahrar Fırkası da bu fikrin siyasi savunucusu olmuştu. Prens Sabahattin, İttihat ve Terakki Fırkası’na muhalefeti ve fırka aleyhtarı faaliyetleri dolayısıyla Birinci Dünya Savaşı öncesi Türkiye’den ayrılarak Avrupa’ya gitmişti. Mondros Mütarekesi imzalandığı dönemde de yurt dışında bulunmaktaydı. İttihat ve Terakki yönetiminin sonlanması dolayısıyla ülkeye dönmek istemesine rağmen gelişi ancak 1919 yılı sonlarını bulmuştu. Bu gecikmenin en temel nedeni, mütareke sonrası Sadaret’e getirilen Damat Ferit Paşa ile ilişkilerinin kötü olmasıydı. Damat Ferit Paşa, Prens Sabahattin’in ülkeye dönmesiyle Sultan Vahdettin’in Sadaret’e Sabahattin Bey’i getireceği endişesini taşıdığı gibi, ikili arasında mütareke döneminin siyasi gelişmelerine bakışta da ciddi ayrılıklar bulunmaktaydı. Bu yüzden 1919 yılı sonlarına doğru Damat Ferit Paşa’nın Sadaret’ten ayrılması sonrası Türkiye’ye dönmüştü.

Prens Sabahattin’in genel politik tavrı, kendisi bir fırka lideri olarak ortaya çıkmak yerine, destekçileri tarafından kurulan siyasi oluşumlara destek vermek şeklindeydi. Ahrar Fırkası kurulduğunda da aynı tavrı göstermişti. Fırka, “Prens Sabahattin’in fırkası” olarak bilinmesine ve onun fikirlerini savunmasına rağmen ne yönetici ne kurucu kadrosunda kendisi yer almaktaydı. Prens Sabahattin aynı tavrını mütareke döneminde de sürdürmüştü. Kendisi henüz ülkeye dönmeden önce kendisini destekleyen çeşitli cemiyet ve fırkalar kurulmuş, gazeteler yayımlanmıştı. Bunlar arasında açıkça Sabahattin Bey’in Sadaret’e gelmesini ve fikirlerinin hükümet tarafından uygulanmasını savunanlar vardı. Ancak hiçbir oluşumun yine ne lideri ne de kurucusu Sabahattin Bey’di. Osmanlı Sulh ve Selâmet Cemiyeti ile Teşebbüs-i Şahsi ve Adem-i Merkeziyet Cemiyeti gibi cemiyetler; Sulh ve Selâmet-i Osmâniyye ile Milli Ahrar gibi fırkalar bu oluşumların başlıcalarıydı. Yine İstanbul’da yayımlanan Söz, Yeni İstanbul ve Tarik ile İzmir’de yayımlanan Hukuk-ı Beşer ve Sulh ve Selâmet gazeteleri Prens Sabahattin destekçisi yayın organlarıydı. Bu tebliğde mütareke

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, ramazan.gullu@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-6819-4003

döneminde yayımlanan bu gazeteler ile Prens Sabahattin yanlısı cemiyet ve fırkalar-
dan bahsedilerek, Prens Sabahattin ve destekçilerinin bu dönemdeki siyasi tutumları
ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Prens Sabahattin, Millî Mücadele, Liberalizm, Liberal Milliyet-
çilik, Adem-i Merkeziyet ve Teşebbüs-i Şahsi.

Pro-Prince Sabahattin Newspapers, Unions and Parties in the Mudros Armistice Period

Abstract

Prince Sabahattin was known for his views on the League of Private Initiative and Decentralization (Adem-i merkezîyet ve teşebbüs-i şahsî) that was considered the leader of liberalism among the Ottoman society. The Liberal (Ahrar) Party founded by supporters of Prince Sabahattin in the Constitutional era became the political advocator of this conception. Due to his opposition of the CUP (Committee of Union and Progress) Party and activities of the adversaries of this party, before World War I Prince Sabahattin left Turkey and travelled to Europe. He was also abroad at the time of the signing of the Armistice of Mudros. Although his intention was to return to Turkey when the CUP administration was abolished, he was only able to return in 1919. The main reason for this delay was the unstable relationship between him and Damat Ferit Pasha who was appointed Grand Vizier. Damat Ferit Pasha was not only concerned that if Prince Sabahattin returned to the country, Sultan Vahdettin would appoint Sabahattin Bey as the Grand Vizier, but there were also serious disagreements between the two regarding views on political developments in the armistice era. In view of this, he returned to Turkey after Damat Ferit Pasha was dismissed from his position towards the end of 1919.

Instead of becoming the leader of a party, Prince Sabahattin's general political stance was to support the political formations founded by his supporters. He displayed the same attitude when the Liberal (Ahrar) Party was formed. Although the party was known as "Prince Sabahattin's party" and that this party supported his ideas, he was neither on the administrative or founding board of this party. Prince Sabahattin maintained this stance during the armistice era. Even before he returned to Turkey, various unions and parties were formed and newspapers published in support of him. However, Sabahattin Bey was neither the leader nor founder of any of these formations. The Union of Ottoman Peace and Welfare (Osmanlı Sulh ve Selâmet Cemi-

yeti) and the League of Private Initiative and Decentralization (Adem-i merkeziyet ve teşebbüs-i şahsi), and parties such as the Ottoman Peace and Welfare Party and the National Liberal Party (Milli Ahrar Fırkası) were the main bodies of these formations. Again, the Söz, Yeni İstanbul and Tarık newspapers published in İstanbul and the Hukuk-ı Beşer and Sulh ve Selamet newspapers published in İzmir were all pro-Prince Sabahattin media organs. In this paper, an attempt will be made to reveal the political stances during this period by studying these newspapers, the pro-Prince Sabahattin unions and parties, and his supporters.

Keywords: Prince Sabahattin, The Turkish National Struggle, Liberalism, Liberal Nationalism, League of Private Initiative and Decentralization.

Osmanlı Basınında Meclis Tartışmaları, “Uygun Zaman-Zemin” Arayışları ve Beka Bağlantısı

Musa Gümüş*

Özet

Osmanlı basını, 1860’lı yılların sonundan itibaren fikrî tartışmaların yapıldığı ve karşılık bulduğu önemli bir platform olarak ortaya çıkmış, birçok meseleye dair tartışmalarda ve Osmanlı aydınları arasında karşılıklı fikrî iletişimlerinde önemli roller oynamıştır. Bu haliyle basın, Türk entelektüel birikimlerinin 19. yüzyıl görünümünün en etkili bir şekilde kamuoyuna mal edildiği mecraların başında gelmektedir. Bu durum, Batılı fikir hareketlerinin Türk fikir hareketlerine eklemlenmesinde de etkili olmuştur. Bugün dahi oldukça aktüel olan meclis ve temsil meselesi, Osmanlı Devleti’nin son döneminde fikrî manada etkili olmuş ve meclis ve temsil anlayışımızı etkilemiştir. Basında yer alan meclis tartışmaları, “zemin ve zamanın” uygun olup olmadığı üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu zemin ve zaman meselesinin arkasındaki en sebebin, gayrimüslim Osmanlı tebaasının içinde bulunduğu düşünce ve onların devlete karşı yaklaşımları ile birebir bağlantılı olduğu görülmektedir. Meclis tartışmaları, gayrimüslim odaklı endişelerin belirgin bir hal almadığını açıkça göstermiştir. Tartışmaların ayrılıkçı hareketlerin yoğun olarak yaşandığı dönemde olması, bu endişelerin temel sebebiydi. Bunun yanında meclis ve temsil konusunun modernleşmeyi direk alakadar etmesi, meselenin aceleci bir tavırla ele alınmasına ve Osmanlılık düşüncesinin etkinliğini arttırmaya dönük kaygıların beslenmesine yol açmıştır. Bizim burada ele alacağımız konu ise, “devlet nasıl kurtulabilir” sorusunun beka meselesi olarak algılandığına ve meclis ve temsil konusunun hakikatte Osmanlı uygulamalarında ne tür sorunlara sebep olacağına dair kaygı ile çözümlere ne şekilde kapı açacağına dair beklentilerle şekillendiğine odaklanmaktadır. Meseleyi Ali Suavi’den itibaren ele aldığımızda da meclis ve temsil meselesinin tartışma duraklarında Polonyalı Hayreddin, Mustafa Celaledin, Namık Kemal ve Selahaddin Bey gibi Osmanlı aydınlarının gündemde tuttuğunu ve Mecmua-i Maarif, Hürriyet, İbret, Terakki, Sabah ve Basiret gibi gazetelerin de bu tartışmalara alan açtığını görmekteyiz.

Biz de bahsedilen kişilikler ve gazeteler etrafında meclis tartışmalarında “uygun zemin ve zaman” tartışmalarının seyrini izleyerek meclis meselesinin bu konudaki

* Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Aydın/TÜRKİYE, musagumus@hotmail.com ORCID: 0000-0002-0431-9997

konumunu belirlemeye çalışarak beka meselesinin bu konuda hangi sebeplere dayandığının izlerini süreceğiz.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Basınında Meclis Tartışmaları, “Uygun Zaman-Zemin” Arayışları ve Beka Bağlantısı.

Discussions on Parliament in the Ottoman Press: Search for “Appropriate Time & Ground” and the Connection of Survival

Abstract

By the end of the 1860s, the Ottoman press emerged as an important platform where intellectual discussions were made and responded to, and played an important role in their discussions on many issues and in mutual intellectual communication among Ottoman intellectuals. As such, the press is one of the leading channels where the 19th century appearances of Turkish intellectual accumulation are most effectively publicized. This situation has also been effective in the articulation of Western intellectual movements with Turkish intellectual movements. The issue of parliament and representation, which are quite current debates even today were influential in the intellectual sense in the last period of the Ottoman Empire and affected our understanding of parliament and representation. Parliamentary debates in the press focused on whether the “conditions and time” were appropriate. It is seen that the most important reason behind this condition and time issue is directly related to the thoughts of the non-Muslim Ottoman subjects and their approaches towards the state. The parliamentary debates clearly showed that non-Muslim-related concerns became prominent. The main reason for these concerns was the fact that the discussions took place during a period of intense separatist movements. In addition, the direct concern of the assembly and representation to modernization fed the concerns that the issue was handled in a hasty manner and to increase the effectiveness of the thought of Ottomanism. The issue that we will discuss here is that the question of “how can the state be saved” is perceived as a matter of survival, and it is seen that the issue of parliament and representation is shaped by the concerns about what kind of problems it will cause in Ottoman practices and the expectations about how it will open the door to solutions. When we consider the issue by starting with Ali Suavi, it is clear that the parliament and representation issue is on the agenda at the discussion stations by Ottoman intellectuals such as Polish Hayreddin, Mustafa Celaledin, Namık Kemal and Selahaddin Bey, and newspapers such as Mecmua-i Maarif, Hürriyet, İbret, Terakki and Basiret also contribute to these discussions.

We will try to determine the position of the parliamentary discussions on this issue by following the course of the “appropriate conditions and time” debates in the parliamentary discussions around the aforementioned personalities and newspapers, and trace the reasons why the issue of survival is based on this issue.

Keywords: Discussions on Parliament in the Ottoman Press: Search for “Appropriate Time & Ground” and the Connection of Survival.

Süleyman El-Baruni Adlı Hatıratın: Trablusgarp'ın Hal-i Pür-Melali ve Kendisine Yönelik İthamlar

Ercüment Topuz*

Özet

Balkan uluslarının eski efendilerine karşı savaş çığırtkanlıklarını yüksek perdeden seslendirmeleri, İtalya'nın 1880 tarihinden itibaren Trablusgarp'a yönelik sömürge iştahını kabartmasına sebep olmuştur. XIX. yüzyılın son çeyreğinde başlayan bloklaşmanın XX. Yüzyıldaki anahtar devleti haline gelen İtalya, bu özgüvenle birlikte Balkanlardaki siyasi ve askeri tansiyonun yükselmesini de fırsat bilerek, Osmanlı Devleti'nin Batı Afrika'daki son toprak parçasını işgal etmiştir. İçinde bulunulan durum nedeniyle İstanbul, İtalya'nın devletlerarası hukuka aykırı bu askeri densizliğini sadece protesto etmiştir. Dönem siyasi hareketinin arkasındaki İttihatçı ruh ise kendi kuruluş misyonuyla münasip bir manevrayı Trablusgarp'ta sergilemiştir. Ancak Balkan devletlerine karşı yürütülen savaşın hezimetle sonuçlanması mezkûr mücadeleyi akim bırakmıştır. 1911 yılından itibaren İtalyanlara karşı çok çetin çelimsizliklere rağmen kişisel özveri ve feragatlerle sürdürülen hem Trablusgarp savunusunun hem de bu mücadele üzerinden kurgulanan Batı Afrika ile sınırlı Türk-Arap İmparatorluğu hayalinin de sonunu getirmiştir. Diğer taraftan aynı çığırtkanlık, Trablusgarp'ı üç buçuk asırlık hamisinin muhafızlığından da mahrum bırakmıştır.

Uşi antlaşması, XVI. Yüzyılın ikinci yarısında kurulan Osmanlı/Trablus arasındaki hami-mahmi işbirliğini sona erdirmiş ve İtalya/Trablus arasında sömürgeci-sömürülen ilişkisinin başlatmıştır. Ancak bu ilişkinin sükûnetle tesis edilmesi için İtalyanlar 20 yıl kadar beklemek zorunda kalmışlardır. Antlaşmadaki bazı maddelerin muğlaklığından kaynaklı olarak mücadele 1917 yılına kadar devam etmiş, bölge tam anlamıyla İtalyanlara 1932'de teslim olmuştur.

Uşi antlaşmasının öncesinde ve sonrasında sahada aktif olarak görev alanlardan birisi Cebeli Garb Mebusu Süleyman Baruni'dir. 1911'de başlayan vatan savunusunda görev alan Süleyman Baruni, Uşi Antlaşması sonrasında da mücadelesini hem siyasi hem de askeri arenada sürdürmüştür. Taht-ı idaresinde bir hükümet-i müstakile teşkil etmiş olan Süleyman Baruni, mücadelesinin sürdürülebilirliğini temin eden maddi ve manevi kaynakların tükenmesinden dolayı ya izmihlal ya da muhtari bir yönetim arasında tercihe zorlanmıştır. Dönem koşulları muvacehesinde ikinci seçeneği tercih

* Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Van/TÜRKİYE, ercumenttopuz@yyu.edu.tr ORCID: 0000-0001-9458-1384

eden Süleyman Baruni Paşa, bazı çevrelerce İtalya'dan rüşvet karşılığında böyle bir karar verdiği şeklinde ithamlara maruz bırakılmıştır.

Çalışmanın sıhhati, Süleyman Baruni ile yapılan mülakata atfen “Baruni’nin Hatıratı” adıyla yayımlanmış eser ve dönem vesikalarının değerlendirilmesiyle sağlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla çalışmada ana kaynak Baruni’nin hatıratı olmuş ve Osmanlı arşivine yansıyan vesikalar başta olmak üzere bölge ve kişiyle ilgili kaleme alınan birincil ve ikincil kaynaklar kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Bârûnî Paşa, Osmanlı Devleti, Trablusgarb, Uşi Antlaşması.

From The Memory of Named Suleiman Al-Baruni: The Troubles of Trablusgarp And The Accusing Against Himself

Abstract

The high-pitched vocalization of the war cries of the Balkan nations against their former masters caused Italy to whet its colonial appetite for Tripoli since 1880. Italy, which became the key state in the 20th century of the bloc that started in the last quarter of the 19th century, occupied the last piece of land of the Ottoman Empire in West Africa, taking advantage of the rise of political and military tensions in the Balkans with this self-confidence. Due to the current situation, Istanbul had only protested against this military indolence of Italy, which is against international law. The Union spirit behind the period’s political movement has demonstrated a maneuver related to its founding mission in Tripoli. However, the fact that this resulted in a defeat against the Balkan states left the mentioned struggle unstable. Since 1911, the attitude of Balkan Nations has brought to the end the dream of the Turkish-Arab Empire limited to Western Africa, which was created by both the Tripoli Defence and the struggle, maintained with personal dedication and waivers despite the hardships against the Italians. On the other hand, the same screeching deprived Tripoli of the protection of the three-and-a-half-century protector.

The Ouchy Treaty ended the protective-protected cooperation between the Ottoman Empire and Tripoli for three and a half years and started the colonialist-exploited relationship between Italy and Tripoli. However, the Italians had to wait for 20 years to establish the security of this relationship. The struggle continued until 1917 as a result of the ambiguity of certain articles in the treaty, but in 1932 the region surrendered to the Italians.

In one of those who active in the field before and after the Ouchy Treaty is Süleyman Baruni, a member of Parliament of Western Cebel. Suleyman Baruni, who was defended his homeland during the war which started in 1911, continued his struggle in both political and military Arena after the Ouchy Treaty. Suleyman Baruni, an independent government under his administration, was forced to choose between a dependent or semi-dependent government due to the depletion of material and spiritual resources to ensure the sustainability of his struggle. Süleyman Baruni Pasha, who preferred the second option considering the terms of the period, was accused of such a decision by some groups in return for bribery from Italy.

The health of the study was tried to be ensured by evaluating the works and period documents published under the title of “Baruni’s Memory” in reference to the interview conducted with Suleyman Baruni. For this reason, the main source in the study is the memory of Süleyman Baruni, and primary and secondary sources written about the region and the person, especially the documents reflected in the Ottoman archive, were used.

Keywords: Sulayman Baruni Pasha, Ottoman State, Tripoli, Ouchy Treaty.

Georgios Pakhymeres'in Eserinde (Συγγραφικὸν Ἱστοριὼν = Syngraphikōn Historiōn= Tarihsel İlişkiler) “Türk” İmajı

Murat Keçiş*

Özet

Ortaçağ Türk Tarihinin kaynakları içerisinde Bizans tarih yazarlarının önemi çok iyi bilinmesine rağmen, bu kaynak grubunun kendine ait bazı problemleri sebebiyle yeterince incelenmemiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluş sürecinin bizzat görgü şahidi protonotarios gibi İmparatorluk içerisinde çok önemli bir pozisyonda bulunan Konstantinopolisli Georgios Pakhymeres'in (Γεργιος Παχυμερης Κωνσταντινουπολτης) 13 kitaptan oluşan Singraphikon Historion (Συγγραφικὸν ἱστοριὼν=Relations Historiques [Fransızca]=Tarihsel İlişkiler) adlı eseri dönemin tarihini açıklamada son derece önemli bir yere sahiptir. Georgios Akropolitis'in Tarih'inin devamı niteliğinde olan eser, VIII. Mikhael Palaiologos ve oğlu II. Andronikos'un dönemlerini (yani 1260-1307 yıllarını) kaydeder. Özellikle Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'den bahseden ilk tarihçi olması eseri, Türk tarihi açısından daha önemli hale getirmektedir. Bugüne kadar – kullanılamayacak kadar problemlili kısmî Türkçe tercüme-yi saymazsak- sadece Fransızcaya tamamı ve İngilizceye ilk iki kitabı çevrilmiştir. Özellikle metnin Yunancasının son derece ağırdalılığı bu kaynağın verdiği çok değerli bilgileri değerlendirmeyi zorlaştıran faktörlerin başında gelmektedir. Tabii ki sorun sadece Pakhymeres'in karmaşık dili değildir. XIII. Yüzyıl Bizans İmparatorluğu açısından büyük kırılmaların yaşandığı bir dönemdir. Bu yüzden Bizans'ı tehdit eden birçok siyasi yapı hakkında kaynağımızın verdiği bilgileri değerlendirebilmek oldukça güç gözükmektedir. Bununla birlikte Bizanslıların etrafındaki dünyaya bakışında Pakhymeres bir ayna işlevi görebilir. 3. kitabın 3-5. bölümleri, çeşitli tarih yazımı öğelerinden oluşmaktadır: Tarihi bilgiler; etnografya ile ikilemi; retorik olarak abartılmış “trajedi” ve kuru “bilimsel” felsefe ile duygusal tarzı; mantıksal siyasi söylemle, hikâyevari dedikoduyu bir araya getirir. Pakhymeres klasik tarih yazıcılığı geleneğinden kopuşu simgelemektedir. Klasik geleneğin “Barbar” kavramı, Pakhymeres'in “öteki”sini karşılamaktan uzaktır. Eserinde anlatı ile etnisite; tarihçinin gündemi ile siyasi olaylar iç içe geçmiştir. Bu açıdan Pakhymeres'in sistematik bir analizi, Bizanslıların etrafındaki dünyayı ne şekilde algıladıklarını aydınlatacak zengin bilgiler sağlamaktadır. Bildirimizde, İznik'te doğmuş, yirmili yaşlarına kadar

* Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Muğla/TÜRKİYE, muratkecis@mu.edu.tr ORCID: 000-0001-9776-3976

bu şehirde yaşamış ve iyi bir eğitim almış, daha sonra Konstantinopolis'in Bizans tarafından Latinlerden geri alınması üzerine başkente gelip yerleşmiş bir tarihçi olarak Pakhymeres'in kayıtlarındaki Türk imajını incelemeyi hedeflemekteyiz.

Anahtar Kelimeler: Bizans, İmaj, XIII. Yüzyıl.

The Image of “Turk” in the Work of Georgios Pakhymeres (Συγγραφικὸν Ἱστοριών)

Abstract

Although the importance of Byzantine historiographers in the sources of Medieval Turkish History is well known, this source group has not been adequately studied due to some problems of its own. The history of the 13-book Singraphikon Historiques=Relations of the History of Constantinople Georgios Pakhymeres (Γεώργιος Παχυμέρης Κωνσταντινουπολίτης), who had a very important position in the Empire, like protonotarios, who was the eyewitness of the establishment process of the Ottoman State, occupies a very important place in the statement. The work, which is a continuation of the History of Georgios Akropolitis, is the VIII. Mikhael Palaiologos and his son II. It records the periods of Andronikos (i.e. the years 1260-1307). The fact that he is the first historian to mention Osman Bey, the founder of the Ottoman Empire, makes the work more important in terms of Turkish history. Until today, except for the partial Turkish translation, which is too problematic to be used, only the entire French and the first two books have been translated into English. Especially, the fact that the Greek language of the text is extremely thick is one of the factors that make it difficult to evaluate the very valuable information given by this source. Of course, the problem is not just Pachymeres' complex language. XIII. The century was a period of great ruptures for the Byzantine Empire. Therefore, it seems very difficult to evaluate the information given by our source about many political structures that threatened Byzantium. However, Pachymeres can serve as a mirror in the Byzantine view of the world around them. 3-5 of the 3rd book. sections consist of various historiographic elements: historical information; its dilemma with ethnography; his emotional style with rhetorically exaggerated “tragedy” and dry “scientific” philosophy; combines logical political discourse with narrative gossip. Pachymeres symbolizes the break with the tradition of classical historiography. The “Barbarian” concept of the classical tradition is far from meeting Pachymeres' “other”. Ethnicity with narrative in his work; The historian's agenda and political events are intertwined. In this respect, a systematic analysis of Pachymeres provides a wealth of information

to illuminate how the Byzantines perceived the world around them. In our paper, we aim to examine the Turkish image in Pachymeres' records as a historian who was born in Iznik, lived in this city until his twenties, received a good education, and later settled in the capital city after Constantinople was recaptured from the Latins by Byzantium.

Keywords: Byzantium, Image, XIIIth Century.

Ruhban Sınıfından Olmayan Cenovalı Bir Yazarın Gözünden Haçlı Seferleri

Sevtap Gölgesiz Karaca*

Özet

Cenevizlilerin Haçlı Devletleriyle ilgili ilişkilerini anlatan Cafarus'un eseri, ülkemizdeki Haçlı Seferleri çalışmalarında arka planda kalmış bir kaynak olarak karşımıza çıkmaktadır. Genelde bu kaynakları yazarlar ruhban sınıfına mensup zümre içerisinde yer alırlar. Ancak Cafarus bu zümreye dâhil değildir. Dolayısıyla eseri bir Haçlı Seferi anlatısı olmakla beraber, diğer kaynaklardan farklı yönleri bulunmaktadır. Çalışma yapılırken RHC'daki Latince metin ve Belgrano'nun neşri esas alınmış ve eserin İngilizce tercümesiyle kıyaslanmak ve diğer araştırma eserlerden de yararlanmak suretiyle makale oluşturulmuştur. Çalışmada Cafarus'un hayatından, eserlerinden ve De Liberatione'nin içeriğinden bahsedilmiştir. Böylece din adamı olmayan bir kişinin Haçlı Seferleri'ne bakış açısı ortaya koyulmuş, ayrıca yazarın Türklere ve Müslümanlara karşı düşünceleri de tespit edilmiştir. Son olarak bu kaynağın, önemli yerleri tercüme edilmek ve değerlendirilmek suretiyle, Haçlı Seferleri çalışmalarında kullanımının artırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Akdeniz, Ceneviz, Haçlılar, Haçlı Kaynakları.

The Crusades Through the Eyes of a Secular Writer From Genoese

Abstract

The book of Caffaro which narrating the relations of the Genoese with the Crusader states stayed in the background of the Crusades in our country. Usually the writers of these sources belong to the regular clergy. However, Caffaro is not included in this group. Thus, there are different aspects from other sources, although his book is a narrative of the Crusade. While doing this study, the Latin text in RHC and the publication of Belgrano were taken as basis and the article was created by comparing the English translation of the book and using other research works. The life of Caffaro, his works and the content of Liberatione were mentioned in this study. Thus, it was revealed a layman's point of view to the Crusades. In addition to this, it was determined the writer's thoughts against Turks and Muslims. Finally, it was aimed to

* Dr. Öğr. Üyesi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Edirne/TÜRKİYE, sevtapgolgesiz@trakya.edu.tr ORCID: 0000-0001-9865-2290

increase the use of this source in the Crusades studies, by translating and evaluating important parts.

Keywords: Mediterranean, Genoese, The Crusades, The Crusader Sources.

X. Yüzyılda Bizans-Arap Sınırında Yeni Bir Askeri-İdari Birim: Armeniaka Themata

Öner Tolan*

Özet

Doğu sınırında savunmadan saldırıya geçişin dönüm noktasını 863 yılında Malatya emirliği ordusunun Bizans tarafından ağır şekilde mağlup edilmesi hadisesi oluşturmaktadır. Sonrasında Romanos Lekapenos, Nikephoros Phocas, Ioannes Tzimiskes gibi imparatorların idaresinde sürdürülen X. yüzyılın büyük askeri seferleri, Bizans devletine doğu bölgelerinde önemli toprak kazanımları sağladı. John Kourkuas 928'de Dvin'e kadar ilerledi. 934'te Malatya alındı. 940 yılında Arsamosata alındı. 949'da Theodosiopolis'in alınışı ile Arap gücü kuzeyde tamamen çökmüş oldu. 955 yılından sonra askeri hareketin yönü güneye döndü. Kilikya ve Antakya civarındaki fetihlerden sonra ileri aşamada Bizans ordusu kuzey Suriye ve Filistin topraklarında görüldü. Yüzyıl sonuna gelindiğinde devlet üç asır önce kaybettiği topraklara yeniden dönmüş oluyordu.

Yeniden ele geçirilen bölgelerde, idari-askeri organizasyonda farklı bir yapılanmaya gidilmiş olması dikkat çekicidir. Buralarda eskisine göre çok daha küçük bir alanı kapsayan yeni themalar oluşturuldu. Ancak bu küçük idari birimler bir saldırıya karşı koyacak boyutta askere sahip değildi. Ayrıca birden fazla themanın idaresini alabilen ve başında douks (dük) veya katepano denen komutanın bulunduğu bir üst idari birim oluşturuldu. Kaynak yetersizliği nedeniyle süreklilikleri ispatlanamayan bu üst idari birimin, anlık siyasi şartlara göre ihtiyaç anında birkaç thema ordusunu birleştirmeye yönelik bir tedbir olarak düşünüldüğü söylenebilir. Birde bu askeri birimlerden bağımsız ve zaman zaman yetki sınırları daha geniş tutulan doğrudan merkeze bağlı sivil idarecilerin bulunması da söz konusuydu.

Sınırlara yönelik birden farklı düzenleme içeren bu organizasyonların oluşturulmasındaki amaç neydi? Genişletilmiş yetki makamı ve bunun yanı sıra küçük idari birimler sınır bölgelerinde radikal ve köklü değişiklikler mi içeriyordu yoksa dış tehlikelere karşı oluşturulan kısa vadeli, geçici önlemlerden mi ibaretti? Bu çalışma yazılı ve arkeolojik bulgular ışığında yeniden fethedilen bölgelerde uygulamaya konan idari sisteminin esaslarını ve sistem değişikliğini zaruri kılan şartları tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bizans Devleti'nin Doğu Sınırı, X. Yüzyıl, Thema, Katepano, Douks.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Ardahan İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ardahan/TÜRKİYE, onertolan@ardahan.edu.tr ORCID: 0000-0002-9148-6944

A New Military-Administrative Unit on the Byzantine-Arab Border in the Xth Century: Armeniaka Themata

Abstract

The turning point of the transition from defense to attack on the eastern border was the heavy defeat of the army of the Melitene emirate by Byzantium in 863. Afterwards, the great military campaigns of the 10th century, which were carried out under the rule of emperors such as Romanos Lekapenos, Nikephoros Phocas, and Ioannes Tzimiskes, provided the Byzantine state with important territorial gains in the eastern regions. John Kourkuas advanced as far as Dvin in 928. Melitene was taken in 934. Arsamosata was taken in 940. With the capture of Theodosiopolis in 949, Arab power in the north completely collapsed. After 955, the direction of military action turned south. After the conquests around Cilicia and Antakya, the Byzantine army appeared in northern Syria and Palestine at a later stage. By the end of the century, the state was returning to the lands it had lost three centuries ago.

It is noteworthy that in the recaptured regions, a different restructure was made in the military-administrative organization. New themes were created here, covering a much smaller area than before. However, these small administrative units did not have enough soldiers to withstand an attack. In addition, an upper administrative unit was created, which could take the administration of more than one theme and was headed by a commander called a douks (duke) or katepano. This upper administrative unit, that its continuity cannot be proven due to lack of resources, can be perceived as a precaution to unite several thematic armies in times of need, depending on the current political conditions. There was also the existence of civilian administrators directly attached to the center, independent of these military units and with wider limits of authority from time to time.

What was the purpose of establishing these organizations with more than one regulation for borders? Did the enlarged jurisdiction, as well as the smaller administrative units, involve radical and fundamental changes in the border areas, or were they merely short-term, temporary measures against external dangers? In the light of written and archaeological findings, this study aims to determine the principles of the administrative system implemented in the re-conquered regions and the conditions that make the system change necessary.

Keywords: Eastern Frontier of the Byzantine Empire, 10th Century, Thema, Katepano, Douks.

Trabzon Rum Devleti'nin XIII. Yüzyıldaki Sınırları

İbrahim Telliöğlu*

Özet

IV. Haçlı Seferi'nde Latinler İstanbul'u ele geçirdiği sırada, Gürcü Kraliçesi Tamar'dan asker desteği alan Aleksios ve David Komnenos kardeşler Nisan 1204'te Karadeniz sahilinin belirli kesimlerine hâkim olmuştu. Böylece tarihte Trabzon Rum Devleti olarak bilinen siyasi teşekkül ortaya çıktı.

Komnenosların bölgeye hâkim olmasına tanıklık eden Rum tarihçileri onların Trabzon'dan Karadeniz Ereğlisi'ne kadar olan yerleri ele geçirdiğini yazar. Ancak bu sahanın ayrıntılı tarifini yapmaz. 1206 gerçekleşecek hadiseler sebebiyle Samsun kalesinin Komnenosların elinde olmadığı anlaşılmaktadır. 1214'te İznik hâkimi Theodore Laskaris, Batı Karadeniz'i ele geçirerek Ereğli ve Amasra'yı onlardan almıştı. Böylece Trabzon Rumları 10 yıl sonra Batı Karadeniz'i terk etmek zorunda kalmıştı. Aynı yıl Sinop önlerinde yapılan savaşta Türkiye Selçuklularına mağlup oldular. İzzeddin Keykavus ve Aleksios Komnenos arasında yapılan anlaşmaya göre Komnenoslar, Selçukluların yüksek hâkimiyetini kabul etmiş, vergi ve istendiğinde asker göndermeyi kabul etmiş, bunun karşılığında da Samsun ve doğusunun idaresini elde etmişti.

Kuruluş döneminden itibaren Trabzon Rum Devleti'nin güney sınırlarının Canik ve Doğu Karadeniz sıradağlarıyla sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu bölge Malazgirt Zaferi'nden beri Türklerin elindeydi. Komnenosların hâkimiyet alanı sahildeki kıyı şeridinden ibaretti. Yüzyılın sonlarına doğru Çepnilerin Ordu'yu ele geçirmesi sonucu Rumlar daha doğuya çekilmek zorunda kalmış, Giresun ve Trabzon'u idare eder vaziyete gelmişlerdi. Zira doğuda da 1265'te Moğollardan Ardeşen ile Ahıska arasını ikta alan Kıpçaklar Rize'nin bir kısmını ele geçirmişti. 1280'de Moğol istilası sebebiyle Anadolu'da ortaya çıkan karmaşayı fırsat bilerek Gümüşhane'yi ele geçirmek isteyen Kral Georgios'un mağlup olarak esir düşmesinden anlaşıldığı kadarıyla Rumların sınırlarını dağlık alanın güneyine genişletme çabası da hüsrarla sonuçlanmıştı.

Anahtar Kelimeler: Trabzon Rum Devleti, Karadeniz Bölgesi, XIII. Yüzyıl, Sınır, Türkler.

* Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Samsun/TÜRKİYE, ibrahim.tellioglu@omu.edu.tr ORCID:0000-0002-1796-1452

Boundary of the Trebizond Rum State in the XIIIth Century

Abstract

While the Latins captured Istanbul in the IVth Crusade, the brothers Alexios and David Komnenos, who received military support from the Georgian Queen Tamara, dominated certain parts of the Black Sea coast in April 1204. Thus, the political formation known as the Trabzon Rum State emerged.

Rum historians, who witnessed the Comnenian domination of the region, write that they captured the places from Trabzon to Karadeniz Ereğli. However, it does not give a detailed description of this field. It is understood that Samsun castle were not in the hands of Komnenos due to the event that took place in 1206. On the other hand, in 1214, the Iznik ruler Theodore Laskaris who had captured the Western Black Sea, and took Ereğli and Amasra from them. Thus, Trabzon Rums had to leave the Western Black Sea after 10 years. In the same year, they were defeated by the Anatolian Seljuks in the war in front of Sinop. According to the agreement made between Izzeddin Keykavus and Alexios Komnenos, the Komnenos accepted the high dominance of the Seljuks, agreed to send taxes and soldiers when requested, and in return obtained the administration of Samsun and its east.

It is understood that the southern borders of the Trabzon Rum State were limited to the Canik and Eastern Black Sea Mountain ranges from the establishment period. This region had been in the hands of the Turks since the Manzikert victory. The Comnenian dominance consisted of the coastline on the coast. Towards the end of the century, as a result of the Chepni's capture of Ordu, the Rums had to retreat further east and came to rule Giresun and Trabzon. Because in the east, in 1265, the Kipchaks, who took the distance between Ardeşen and Ahıska from the Mongols, captured a part of Rize. As it can be understood from the defeat and capture of King Georgios, who wanted to seize Gümüşhane, by taking advantage of the turmoil that arose in Anatolia due to the Mongol invasion in 1280, the Rums' attempt to expand their borders to the south of the mountainous area also ended in failure.

Keywords: Trabzon Rum State, Black Sea Region, XIIIth Century, Border, Turks.

Azerbaycan'da Selçuklular Döneminde Hristiyanlığın Yeri

Nargiz Aliyeva*

Özet

İslamı kabul eden ülkelerin sınırları genişledikçe, Müslüman topluluğun etnik bileşimi kısa sürede daha çeşitli hale geldi ve Arap olmayan halkları da içine aldı. Bu şartlar altında Hilafet'e dahil olan halkların milli kimlikleri geri planda kalmaya başladı. Aksine, dini bağlılık ön plana çıktı. İslam'a giren halkların yarattığı yeni kültür, İslam kültürü, onları güçlü bir etki ile birleştirmeye başladı. Bu etki, İslam'da Hristiyan dininde kalan halkların kültürünü de etkilemiştir. İslamiyet'in Azerbaycan'a gelişinden önce Aras Nehri'nin iki yakasında yaşayan halklar arasında dini farklılıklar vardı. Aras Nehri'nin güneyindeki Güney Azerbaycan nüfusunun çoğu Zerdüsti, nüfusun sadece küçük bir kısmı Hristiyandı. Güney Azerbaycan nüfusunun aksine Hristiyanlık, İslam ideolojisinin kurulmasına rağmen 10. ve 11. yüzyıllarda Kuzey Azerbaycan'da (Kafkas Albanyası) varlığını sürdürmeye devam etti. Yazılı kaynaklarla birlikte Azerbaycan'ın bazı bölgelerinde yapılan arkeolojik kazılarda Hristiyanlığın simgesi olan haçların bulunması Hristiyanlığın devam ettiğini göstermektedir. Selçuklu hakimiyetindeki bu gayrimüslim nüfusa gayrimüslim, zimmi ve İsevi denilmiştir. Sovyetler Türkçülük fikrinden korktuğu için "Türk Hristiyanlığı", "Albanya Hristiyanlığı" çerçevesinde incelenmiştir.

İslam'ın ilk günlerinden itibaren, Avrupa'da hâkimiyetini sağlamak veya yaymak için her zaman kaba kuvvet kullandığı haksız bir şekilde iddia edildi. W. W. Barthold haklı olarak yazıyordu ki, "... İslam zorla uygulanmadı. Ne Hristiyanlara ne de ateşe tapanlara zulmedildi".

"Arap fethi ve yönetimi sırasında İslam ve Hristiyanlık" eserini Rusçaya çeviren Umat-Girey Metskhal şöyle yazmıştı: "Müslüman hoşgörüsüzlüğü" ve "Müslüman fanatizmi" ne yazık ki hala Rus yayıncılarının en sevdiği ve çiğnenmiş konuları arasında". Bırakın vicdanlarını, İslami fanatizm hakkındaki görüşlerinin samimiyetini yargılamak bile zor. Ancak hem Avrupa hem de Rus toplumlarında Müslümanların dini hoşgörüsüzlüğüne ilişkin yanlış anlamaların önyargıdan değil, daha çok İslam tarihine aşinalık eksikliğinden kaynaklandığı varsayılmalıdır.

Orta Çağ'da Avrupa'da İslam dışı diğer dinlerin var olmasına izin verilirken, aynı fırsatlar İslam'a tanınmadı. Kendilerine zıt olarak farklı kol ve mezheplere (Keldani,

* Prof. Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Bakü/AZERBAYCAN, nargiz.aliyeva.52@mail.ru

Asuri, Hristiyan) ayrılan bu Hristiyanlar, Selçuklular tarafından Ehl-i Kitap gibi kabul edilmiş, manastırları ve vakıfları korunmuştur. Selçuklu sultanları tarafından korunan bu nüfus, dinlerini özgürce yaşama imkânı bulmuştur. Müslüman Selçuklular, Avrupalı Hristiyanlardan farklı olarak şehirlerini ele geçirdiklerinde Hristiyan tapınaklarını ve kiliselerini yıkmamışlardır. Kaynaklar, bu dönemde Kuzey Azerbaycan'ın Beylagan bölgesindeki Hristiyan cemaatinin faaliyetleri hakkında bilgi vermektedir. Bu topluluk, Yahudi cemaati ile birlikte şu veya bu hâkimin seçilmesi için savaşılabildi. On ikinci yüzyılın sonunda, Bizans hukuku ile birlikte yerel Hristiyanların anayasası olan “Kanunname”, Alban halk geleneklerini, kilise kanununu - “Musa'nın Kanunları”nı içeriyordu. Aynı zamanda, bu dönemde, Hristiyanların Azerbaycan'ın sınır bölgelerindeki etkisini sınırlamanın yanı sıra İslam'ın korunmasını kontrol etmek için bir politika başlatıldı.

Anahtar Kelimeler: Azerbaycan, Hristiyanlık, Selçuklular.

The place of Christianity in the Seljuk period in Azerbaijan

Abstract

As the borders of the countries that converted to Islam expanded, the ethnic composition of the Muslim community soon became more diverse, encompassing non-Arab peoples. Under such conditions, the national identity of the peoples who became part of the Caliphate began to fade into the background. On the contrary, religious affiliation came to the fore. The new culture co-created by the peoples who converted to Islam, Islamic culture, began to unite them with its powerful influence. This influence also affected the culture of the people who remained Christian in Islam. Prior to the arrival of Islam in Azerbaijan, there were religious differences between the people living on both sides of the Araz River. The majority of the population of South Azerbaijan was fire-worshippers. Only a small part of the population was Christian. Unlike the population of South Azerbaijan, Christianity continued to remain in Northern Azerbaijan (Caucasian Albania) in the X-XI centuries, despite the establishment of Islamic ideology. Along with written sources, the discovery of crosses with the symbol of Christianity on them in some parts of Azerbaijan during archeological excavations shows that Christianity continues. Under the control of the Seljuks, this non-Muslim population was referred to as non-Muslim, dhimmi, and isavi. During the Soviet era, which feared the idea of Turkism in the Caucasus, “Turkish Christianity” was studied in the context of “Albanian Christianity”.

In the Middle Ages, other religions other than Islam had the opportunity to live in Europe, but the same true Islam was not found. Unlike them, these Christians, who were divided into different branches and sects (Chaldean, Assyrian, Christian), were considered by the Seljuks to be the People of the Book, and their monasteries and foundations were protected. Protected by the Seljuk sultans, this population had the opportunity to practice their religion freely. Unlike European Christians, Muslim Seljuks did not destroy churches when they captured cities.

Sources report on the activities of the Christian community in the Beylagan region of northern Azerbaijan during this period. This community, together with the Jewish community, could fight for the election of one or another judge. At the end of the 12th century, the Law, the legal code of local Christians, included Byzantine laws as well as Albanian folk customs and church laws - the Laws of Moses. At the same time, at the same time, a policy was introduced in the border regions of Azerbaijan to limit the influence of Christians and to control the preservation of Islam

Keywords: Azerbaijan, Christianity.

Avrasya'nın Etnik Dünyasında Kıpçak Mirası

Vadim Trepavlov*

Özet

13-15. yüzyıllarda Altın Orda ve mirasçı hanlıkların topraklarında yeni etnik toplulukların oluşum süreci gerçekleşti. 15. yüzyıla gelindiğinde savaş ve göçler sırasında karışan Moğol öncesi farklı boylarla Orta Asya'dan gelen kabile birliklerinden oluşan “bölgesel boylar” ortaya çıktı. 13. Yüzyıldan sonra Kıpçak uruglarının adları hafızalardan silindi. Örneğin gerek Farsça gerekse Çince kaynaklarda Moğolların hizmetine giren Deşt-i Kıpçak elitleri yalnızca “Kıpçak” olarak zikredilmeye başlandı, uruklarıyla ilgili veriler verilmedi. Boyların bir kısmı “Kıpçak” kelimesini kendi adı olarak kullandılar – bunlar aslında Kıpçaklardı ya da “dar anlamda” Kıpçaklardı ve bozkırların derinliklerinde Moğol öncesi Kıpçakların etnik kalıntıları korunuyordu. Onların tarihî (ve belki de etnik) soyundan gelenler, bazı modern Türk halklarının atalarının Kıpçak ~ Kipsak gruplarıdır. Cuci Ulusu'nun 15. yüzyılda bağımsız hanlıklara bölünmesinden sonra Türk kabileleri yavaş yavaş yeni devletlerin sınırları içinde daha büyük etnik topluluklar oluşturmaya başladılar. Kaynaklarda Özbekler, Kazaklar, Nogaylar ve bir zamanlar kısa ömürlü Şeybanlar yer almaya başladı. Neredeyse hepsinin içerisinde “Kıpçak Eli” vardı. Bu etnonim, Moğol öncesi döneme özgü bir anıt olarak hizmet etmiş (ve bazı yerlerde hizmet etmeye devam etmektedir) ve aynı zamanda Moğol seferlerinin etnik sonuçlarının bir göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Kıpçak, Altın Orda, Moğol, Deşt-i Kıpçak.

* Prof. Dr., Institute of Russian History, Moscow/RUSSIA, trepavlov@yandex.ru

Kipchak Heritage in the Ethnic World of Eurasia

Abstract

During the 13th -15th centuries on the territory of the Golden Horde and the policies that inherited it, a process of gradual formation of new ethnic communities took place. By the 15th century the so-called “territorial tribes” were formed, which consisted of fragments of various pre-Mongol and exiled Central Asian tribal associations mixed during wars and migrations. After the 13th century the former tribal division of the Kipchaks disappeared from the memory of the peoples. In particular, this can be evidenced by the fact that representatives of the Dast-i Kipchak elite, who entered the service of the Mongols, were always designated in Persian and Chinese sources as simply “Kipchaks”, without indicating any more of their ancestral affiliation. Some part of tribes used the word “kipchak” as the self-name - it were, so to speak actually kipchaks, or kipchaks “in narrow sense”, and in the depths of the steppes, ethnic relics of pre-Mongol Kipchaks were preserved. Their historical (and maybe ethnic) descendants are the Kypchak ~ Kypsak clan groups of some modern Turkic peoples. After the desintegration of Ulus Juchi into independent khanates in the 15th century, Turkic tribes began to gradually concentrate in larger ethnic communities within the borders of new states. Uzbeks, Kazakhs, Nogays and at one time short-lived Shibans begin to appear in the sources. As part of almost all of them, the *e/* kipchak existed. This rudimentary ethnonym served (and in some places continues to serve) as a kind of monument to the pre-Mongol era, and at the same time an indicator of the ethnic consequences of the Mongol conquest.

Keywords: Kipchak, Golden Horde, Mongol, Dast-i Kipchak.

Türk-Moğol Tarihinin Merkezinde Bir Kadın: Tamta Mhargrdzeli

Ayşe Beyza Ercan*

Özet

Orta Çağ Yakın Doğu coğrafyası içerisindeki birçok yerde siyasi ve tarihi izler bırakan Tamta Mhargrdzeli Gürcü sarayında yaşayan Ermeni asıllı Mhargrdzeli ailesinin bir ferdidir. Babası İvane Mhargrdzeli, Gürcistan tarihinin ilk Atabeg unvanına sahip Gürcistan Kraliçesi Tamar döneminin önemli komutanlarından biridir. İvane Mhargrdzeli 1210 senesinde Eyyûbilerin Ahlat kuşatmasında ağır bir yenilgi alınca Tamta'yı Salâhaddîn Eyyûbi'nin yeğeni Evhad ile evlendirmiştir. Ancak Evhad'ın kısa sürede ölümüyle birlikte Tamta levirat usulü bir evlilik yaparak Evhad'ın kardeşi Melik Eşref ile evlendirilmiştir. Melik Eşref ile olan evliliği esnasında Eşref'in Ahlat'ta ekseriyetle bulunmamasından ötürü Ahlat'ın önemli bir siyasi figürü hâline gelmiştir. Celaleddin Harezmşah'ın Ahlat kuşatması ve fethi ile Tamta Mhargrdzeli Celaleddin Harezmşah'ın eşi olmuştur. Fakat bölgede siyasi konjonktürün değişimi Tamta'nın hayatını tekrardan değiştirmiştir. Ahlat kuşatmasından kısa bir süre sonra Celaleddin Harezmşah ölmüş ve ardından Tamta Moğollara esir düşmüştür. Aynı zamanda Tamta'nın babası İvane ölmüş ve yerine kardeşi Atabeg Avag Mhargrdzeli geçmiştir. Moğolların Gürcistan ve civarına yaptıkları yoğun baskılardan Gürcüler oldukça etkilenmiş ve bu olayların akabinde Gürcü-Moğol antlaşması yapılmıştır. Daha sonra ise, Ahlat'taki etkili rolü Moğollar tarafından öğrenildiğinde Tamta Ahlat'ın yönetimi için görevlendirilmiştir. Ahlat'ın kadın hükümdarı olarak tarihe damgasını vuran Tamta Mhargrdzeli'nin hareketli hayatı muhtemelen 1254 senesinde Ahlat'ta sona ermiştir. Bu bildiri metninde, 12-13. yüzyıllar siyasi hayatını derinden etkileyen, Eyyûbiler, Harezmşahlar ve Moğollarla yoğun ilişkileri olan Tamta Mhargrdzeli'nin hayatı ana kaynaklara bağlı kalınarak incelenecektir. Bu çalışma ile bilimsel literatürde kendisine yeteri kadar yer bulamayan ama o dönemin siyasi hayatına etki eden Tamta Mhargrdzeli'nin çalkantılı hayatı ve siyasi yaşamı özgün bir şekilde aktararak Orta Çağ siyasi tarih yazınına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahlat, Eyyûbiler, Gürcü Krallığı, Harezmşahlar, Tamta Mhargrdzeli, Moğollar.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ardahan Üniversitesi, Ardahan İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ardahan/TÜRKİYE, aysebeyzaercan@ardahan.edu.tr ORCID: 0000-0003-0464-2716

A Woman at the Centre of Turkic-Mongolian History: Tamta Mqargrdzeli

Abstract

Tamta Mqargrdzeli was a member of the Georgian Mqargrdzeli family of Armenian descent and a royal court member of the Georgian Kingdom. Tamta is known for the political and historical traces that she left in many places in the Near East geography of the medieval period. Her father, Ivane Mqargrdzeli, was one of the most important commanders during the reign of the Queen Tamar of Georgia and is known to be the first Atabeg in Georgian history. When Ivane suffered a heavy defeat in the Siege of Ahlat against the Ayyubids in 1210, he married Tamta off to Awhad, the nephew of Saladin al-Ayyubi. However, with Awhad's death shortly afterwards, Tamta followed the levirate tradition and married Awhad's brother, Melik al-Ashraf. During his marriage to Melik al-Ashraf, Tamta became an important political figure in Ahlat due to her husband's absence most of the time. In the same period, Jalal al-Din Khwarazmshah sieged and took over Ahlat and then Tamta became his reign. However, with the death of Jalal al-Din Khwarazmshah a year after the Siege of Ahlat, Tamta went back to her family in her native Georgia. Anyhow, the change in political conjuncture in the region changed Tamta's life again. Shortly after the Siege of Ahlat and Jalal al-Din Khwarazmshah's death, Tamta was captured by the Mongols. Meanwhile, her father Ivane died and was replaced by his brother Atabeg Avag Mqargrdzeli. Georgia was also heavily affected by the intense pressures of the Mongols in and around its territory and a Georgian-Mongolian treaty was signed later on. When her influential role in Ahlat was noticed by the Mongols, she was appointed to rule Ahlat. The turbulent life of Tamta, who became a part of Turkic-Mongolian history as the female political figure, probably ended in Ahlat in 1254. In this paper, the life of Tamta Mqargrdzeli, who had intense relations with the Seljukians, Ayyubids, Khwarazmians and Mongols and deeply influenced the political life of the 12th-13th centuries, will be examined by adhering to the primary sources of the period. This study aims to fill a gap in the literature and contribute to the political history of the Middle Ages by concentrating on the lesser-known but momentous political life of Tamta Mqargrdzeli.

Keywords: Ahlat, Ayyubids, Georgian Kingdom, Khwarazmian Dynasty, Tamta Mqargrdzeli, Mongols.

II. Abdülhamit Döneminde Rusya Yahudilerinin Selanik'te İskânları

Özer Özbozdağlı*

Özet

XIX. yüzyılda antisemitik hareketlerin en fazla olduğu ülkelerden biri Rusya'ydı. Bu antisemitik hareketlerin 1850'lerden sonra giderek baskı ve zulme dönüşmesi Yahudiler için de yeni bir başlangıcını oluşturdu. 1881'de tahta çıkan III. Aleksandır'ın takip ettiği Rus-Ortodoks milleti yaratma politikası, Rusyalı Yahudileri ya Ruslaşma ya da yaşadıkları topraklardan göç etme seçeneği ile baş başa bıraktı. Mayıs 1882 Rusya'da kabul edilen "Yahudiler Hakkında Muvakkat Nizam" adlı kanun Yahudilerin yaşantısını daha da kısıtlayarak bu süreci hızlandırmıştır. Bu kanun Yahudilerin emlak tasarrufunda bulunmalarına ve bazı vilayetlerde ikamet etmelerine sınırlamalar getirmekteydi. Bununla birlikte Rusya'daki Yahudilerin vatandaş olarak hiçbir hakları yoktu. Artan baskı ve şiddet politikasıyla birlikte Yahudiler Amerika, Kanada, İngiltere ve Osmanlı topraklarına göç etmeye başladılar. Osmanlı topraklarına başlayan göçün rotası aslında Siyonist derneklerinin de teşvikiyle Filistin'di. Siyonist teşkilatların Filistin'de bir Yahudi devleti planlarından haberdar olan Osmanlı hükümeti, birkaç yüz bin Yahudi'nin bölgede toplanma ihtimaline karşı bazı tedbirler almıştır. Osmanlı topraklarına girmek isteyen Yahudilere bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu kararlar birlikte Rusya'daki Osmanlı Sefareti ve Şehbenderlikleri, yalnızca Osmanlı tabiiyetine geçen ve Filistin dışında bir bölgede yerleşmeyi kabul eden Yahudilere pasaport vermeye başladı. Osmanlı hükümeti Rus kumpanyalarıyla kaffeeler halinde gelen Yahudileri yasal işlemlerinin yapılmasının ardından Selanik, Aydın, İzmir, Manastır, Kosova ve Yanya vilayetlerinde iskân etme kararı aldı. 1892 tarihli bir Osmanlı belgesinde Rusya'dan 963 nüfus Yahudi'nin İstanbul'a geldiği, bunlarının 826'sının Osmanlı, 103'nün Romanya, 20'sinin Yunan, 8'nin Avusturya, 6'sının Rusya tebaasından olduğu belirtilmekteydi. Osmanlı İmparatorluğu, Osmanlı tabiiyetinden olan 826 nüfus Yahudi'nin yarısını Selanik'e, diğer yarısını da Aydın vilayetine iskân etme kararı almıştır. Bu düzensiz göç hareketi kaffeeler halinde devam etmiştir. Bu bildiride, Rusya'da gelen Yahudilerin Selanik vilayetinde iskânları Osmanlı arşiv belgeleri çerçevesinde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Yahudi, Osmanlı İmparatorluğu, Selanik, İskan.

* Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Hatay/TÜRKİYE, oozbozdagli@mku.edu.tr ORCID: 0000-0003-3486-7270

The Settlement of Russian Jews in Thessaloniki During the Reign Of Abdulhamit II

Abstract

Russia was one of countries having most anti-Semitic actions in the XIX century. After 1850s, these anti-Semitic actions turned into oppression and persecution and marked a new beginning for Jews. The policy of creating a Russian-Orthodox nation of Alexander III, who ascended the throne in 1881, forced Russian either to become Russified or emigrate from their lands. The act "Temporary Order for Jews" adopted in Russia in May 1882, further restricted the lives of the Jews. This act was preventing Jews from acquiring estates and residing in certain provinces. The Jews in Russia had no rights as citizens. Due to increasing pressure, Jews began to migrate to America, Canada, England and Ottoman. The route of immigration to Ottoman lands was actually Palestine with encouragement of Zionist associations. Being aware of the Zionist organizations' plans for a Jewish state in Palestine, the Ottoman government took some precautions against the possibility of Jews gathering in the region. Restrictions were imposed on Jews who entered Ottoman lands. Ottoman Embassy and Consulates in Russia issued passports only to Jews becoming Ottoman nationals and settling in a region outside Palestine. Ottoman Empire decided to settle the Jews, coming in convoys in the provinces of Thessaloniki, Aydın, İzmir, Bitola, Kosovo and Ioannina after completing legal proceedings. An Ottoman document dated 1892 stated that 963 Jews came to Istanbul from Russia and 826 of them were Ottomans; 103 were Romanians, 20 Greeks, 8 Austrians and 6 Russians. Ottoman government decided to settle half of 826 Ottoman Jews in Thessaloniki and the other half in Aydın. This irregular migration continued in convoys. In this paper, the settlement of Russian Jews in Thessaloniki will be discussed within the framework of Ottoman archive documents.

Keywords: Russia, Jews, Ottoman Empire, Thessaloniki, Settlement.

Dreyfus Davası'nın Osmanlı Devleti'ndeki Yansımaları

Ahmet Köksal*

Özet

Hukuk tarihi açısından kayda değer bir yere sahip olan “Dreyfus Davası”, Fransa’da Yahudi asıllı bir subay olan Alfred Dreyfus’un Almanlara casusluk yaptığı iddiasıyla başlamıştır. Dreyfus, 1894 yılında delillerin yetersizliği ve yargılamadaki sorunlara rağmen vatana ihanet suçuyla mahkûm olmuştur. Çok geçmeden Almanlara bilgi sızdıran kişinin Easterhazy isimli bir başka Fransız subayı olduğu anlaşılmış, Dreyfus’un yakın çevresinin çabaları ve tepkiler neticesinde yeniden yargılama yapılmış ancak Easterhazy oy birliği ile beraat ettirilmiştir. Davanın unutulmaya yüz tuttuğu süreçte Emile Zola’nın “Suçluyorum” başlığıyla yayımlanan ve Fransız Cumhurbaşkanı’na hitaben yazdığı açık mektup büyük yankı uyandırmıştır. Zola mektubunda Fransız Genelkurmayını hukuku çiğnemek ve kamuoyunu yanıltmakla itham etmiş, bazı politikacılar ve aydınlar kendisine destek bildirimleri yayınlamışlardır. Ancak Zola da orduya hakaretten mahkûm edilmiş sonrasında İngiltere’ye kaçmak zorunda kalmıştır. 1898 yılına gelindiğinde Fransız Genelkurmayındaki görev değişimlerinin ardından soruşturmanın sağlıklı bir şekilde yürütülmediği, bazı belgelerin de sahte olduğu açıklaması yapılmıştır. Nitekim Easterhazy yeni sorgulamada suçunu itiraf etmiş ve sahte belgeleri üreten Henry de çok geçmeden yaşamına son vermiştir. Beraat kararının bir türlü alınamadığı dava, ancak 1906 yılında Dreyfus lehine sonuçlanmıştır. Dreyfus Davası, Avusturyalı Yahudi gazeteci Theodor Herzl’i de derinden etkilemiş bu tarihten sonra Yahudi Devleti’nin kurulması gerektiği fikrini savunmaya başlamıştır. Dreyfus Davası, Alcaze-Lorraine bölgesinin Almanlarda olduğu bir dönemde aynı zamanda bir güvenlik meselesi olarak da addedilmiş, kendisinin zengin Yahudi bir aileye mensup olması nedeniyle farklı bir boyuta da taşınmıştır. Fransız kamuoyunun iki kampa ayrıldığı ve hizipleşmelerin arttığı bu dönemde yargılamalar, Alfred Dreyfus’un şahsi bir meselesi olmaktan öteye geçerek Yahudilere karşı tepkileri ve baskıları da arttırmıştır.

Hukuk tarihinde emsal bir haklılık mücadelesi olarak bilinen ve gösterilen Dreyfus Davası, sözü geçen süreç içerisinde dünyada olduğu gibi Osmanlı Devleti yöneticileri ve aydınlarının da dikkatini çekmiştir. Dava, arşiv belgelerinden anlaşıldı-

* Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon/TÜRKİYE, ahmetkoksal@ktu.edu.tr ORCID: 0000-0001-9350-1928

ğı üzere; Osmanlı Devleti'nin Paris Sefiri vasıtasıyla, Fransa'nın politik durumu ve Fransız-Alman ilişkileri bağlamında titizlikle takip edilmiştir. Bazı devlet adamları davanın olumsuz örnek teşkil edebileceği endişelerini ortaya koymuşlardır. Meclis-i Mebusanda dahi müzakere edilen dava Osmanlı basınında sıklıkla konu edilmiş gelişmeler gazete ve dergi sütunlarında yerini almıştır. Osmanlı Devleti'nde konuya dair ilk kapsamlı eser Ali Reşad ve İsmail Hakkı tarafından "Dreyfus Meselesi ve Esbâb-ı Hafiyesi" ismiyle kaleme alınmıştır. Malumat, İctihad, Servet-i Fünun gibi dergilerdeki yazılara ilaveten gazetelerde de gelişmeler kimi zaman dış basından iktibas, kimi zaman da ajans haberleri şeklinde düzenli olarak sunulmuştur. Bu tebliğde de öncelikli olarak Osmanlı arşiv belgeleri, döneme ait eserler ve süreli yayınlardaki neşriyat çerçevesinde Dreyfus Davası'nın Osmanlı Devleti ve Osmanlı entelektüelleri üzerindeki etkisi değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dreyfus Davası, Alfred Dreyfus, Osmanlı Devleti.

Reflections of the Dreyfus Affair in the Ottoman Empire

Abstract

The "Dreyfus Affair", which has a remarkable place in terms of legal history, began in France with the allegation that Alfred Dreyfus, a Jewish-born officer, was spying on the Germans. Dreyfus was convicted of treason in 1894, despite the lack of evidence and problems in the trial. It soon became clear that the person who leaked information to the Germans was another French officer named Easterhazy. As a result of the efforts and reactions of the people around Dreyfus, a retrial was held, but Easterhazy was acquitted unanimously. In the process when the case was fading into oblivion, the open letter of Emile Zola, which was published with the title "I Accuse" and addressed to the French President, had a great impact. In his letter, Zola accused the French General Staff of breaking the law and misleading the public, and some politicians and intellectuals issued statements of support to him. However, Zola was also convicted of insulting the army and later had to flee to England. In 1898, after the change of duties in the French General Staff, it was announced that the investigation was not carried out in a healthy way and that some documents were fake. As a matter of fact, Easterhazy confessed his guilt in the new interrogation and soon ended his life. The case, which could not be acquitted, was concluded in favor of Dreyfus in 1906. The Dreyfus Affair also deeply affected the Austrian Jewish journalist Theodor Herzl, and after this case, he started to defend the idea that the Jewish State should be established. The Dreyfus Affair was also considered a security issue at the same

time as the Alcase-Lorraine region was in the Germans, and it was also moved to a different dimension due to the fact that he belonged to a wealthy Jewish family. In this period, when the French public was divided into two camps and factions increased, the trials went beyond Alfred Dreyfus's personal issue and increased the reactions and pressures against the Jews.

The Dreyfus Affair, which is known and shown as a precedent struggle for justification in the history of law, has attracted the attention of the Ottoman State administrators and intellectuals as well as in the world. The case was followed up meticulously in the context of the political situation of France and Franco-German relations through the Paris Debauchery of the Ottoman Empire, as can be seen from the archival documents. Some statesmen raised concerns that the case could set a negative example. The case, which was discussed even in the Parliament, was frequently discussed in the Ottoman press, and the developments took place in the columns of newspapers and magazines. The first comprehensive work on the subject in the Ottoman Empire was written by Ali Reşad and İsmail Hakkı under the name "Dreyfus Davası ve Esbâb-ı Hafiyesi". In addition to the articles in magazines such as *Malumat*, *İctihad* and *Servet-i Fünun*, developments in newspapers were regularly presented, sometimes in the form of quotations from the foreign press, and sometimes in the form of agency news. In this paper, the impact of the Dreyfus Affair on the Ottoman State and Ottoman intellectuals will be evaluated primarily within the framework of Ottoman archive documents, works belonging to the period and publications in periodicals.

Keywords: Dreyfus Affair, Alfred Dreyfus, Ottoman Empire.

Sadakati Test Etmek: Tartışmalı Bir Hatırâtın Etrafında Sertabip Mavroyani Paşa'nın Sorgusu

Kasım Hızlı*

Özet

Spiridon Mavroyani Paşa (d. 1817- ö. 1902), Sultan II. Abdülhamid'in şehzadelikten itibaren ilişki kurduğu, tahta geçtikten sonra yakın çevresine dâhil ettiği isimlerden biridir. İkilinin 1864 yılında başlayan tanışıklığı yıllar geçtikçe ilerlemiş, Mavroyani Paşa'nın sultana hekimlik yanında nedimlik ettiği durumlar da olmuştur. Uzun yıllara yayılan birliktelik Mavroyani Paşa'ya Sultan II. Abdülhamid'in sağlığı, özel hayatı ve dâhil olduğu politik süreçleri yakından takip etme fırsatı vermiştir. Mavroyani Paşa, 1846 yılında başlayan meslek hayatı boyunca tanıklık ettiği olayları 1879 yılından itibaren yazmaya başlamıştır. "Mémoires Sultaniques/Hatırât-ı Sultaniye" ismini verdiği anıları Sultan Abdülmecid dönemi, Sultan Abdülaziz'in hal'i, Sultan V. Murad'ın tahta çıkışı ve II. Abdülhamid döneminin ilk on beş yılını kapsamaktadır. 1892 yılında Mavroyani Paşa'nın eşinin ihbarı üzerine hatıraların varlığından haberdar olan II. Abdülhamid, paşanın sorguya çekilmesini istemiştir. Padişahın kararından haberdar olan Mavroyani Paşa Rus Büyükelçiliği'ne sığınmış, sefarethanede geçen bir gecenin ardından Yıldız Sarayı'nda sorguya çekilmiştir. Konutunda yapılan aramada ele geçirilen belge, mektup ve hatıralar tetkik edilerek muzır olanlar padişaha takdim edilmiştir. Mavroyani Paşa hatırat yazdığını kabul etmiş ancak yazdığı hatıralarda iddia edildiği gibi padişah ve hanedan aleyhinde ifadelere yer vermediğini beyan etmiştir. Paşa, Rum Patrikhanesi'nde rahipler huzurunda icra edilen yemin merasiminin ardından eski görevine devam etse de sonraki yıllarını kontrol altında geçirmiştir. Bu çalışmada kadrolarına karşı güven problemi yaşayan II. Abdülhamid'in, şehzadelik yıllarından itibaren özel hayatı ve politik kararlarına yakından tanıklık eden Sertabip Mavroyani Paşa'yla yaşadığı gerilim ortaya konacaktır. Gerilime sebep olan hatıratın mahiyeti ve mevcudiyeti hakkında bilgi verilecek, Mavroyani Paşa'nın aklanma sürecinde tabi tutulduğu sadakat testine yer verilecektir. Padişah ve sertabip arasındaki patrimoniyal ilişki tarzı ortaya konacak, yaşanan olayların II. Abdülhamid'in yönetim tarzı içindeki yeri ile Mavroyani Paşa'nın kişisel ve meslekî kariyerine yaptığı etki incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Spiridon Mavroyani Paşa, Sultan II. Abdülhamid, Hatırât-ı Sultaniye, Patrimoniyalizm.

* Dr., Cumhurbaşkanlığı Devler Arşivleri Başkanlığı, İstanbul/TÜRKİYE, kasimhizli@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7265-5522

Testing the Loyalty: Questioning of Mavroyéni Pasha, the Chief Physician, Around a Controversial Memoir

Abstract

Spiridon Mavroyéni Pasha (b. 1817 - d. 1902) is one of the figures with whom Sultan Abdülhamid had relations since his princehood and included in his close circle as he was brought up to the throne. The acquaintance of the two, which started in 1864, has progressed over the years, and except being the chief physician Mavroyéni Pasha served the sultan in many occasions. The long-term partnership gave Mavroyéni Pasha the opportunity to closely observe the health, private life and the political conducts of the Sultan. Starting from 1879 Mavroyéni Pasha took up writing about the events he witnessed throughout his career, which started in 1846. His memories, named “Mémoires Sultaniques”, cover the period of Sultan Abdülmecid, the dethronement of Sultan Abdülaziz, the accession of Sultan Murad V, and the first fifteen years of the reign of Abdülhamid II. On the notice of Mavroyéni Pasha’s wife, Abdülhamid, who was aware of the existence of the memories, wanted the pasha to be questioned. Having been aware of the Sultan’s decision, Mavroyéni took refuge in the Russian Embassy. Spending the night in the embassy, he was taken into custody and interrogated in Yıldız Palace; documents, letters and memories found during the search of his residence were examined and those mischievous were presented to the Sultan. Mavroyéni Pasha admitted that he wrote them himself, yet asserted that he did not include statements against the sultan and the dynasty as alleged. Although the Pasha resumed his former duty after the oath ceremony taken place in the presence of the priests in Greek Patriarchate, he spent the following years under control. In this study, the tension between Abdülhamid, who had a problem of trust with almost all his staff, with Mavroyéni Pasha the chief physician, who witnessed his private life and political decisions since the former was a prince, will be revealed. Information will be given about the nature and existence of the memoir that caused tension, and the loyalty test that Mavroyéni Pasha was subjected to during the acquittal process will be touched upon. The patrimonial relationship between the sultan and the chief physician will be revealed, and how the events effected the administrative style of Abdülhamid, and the personal and professional career of the Pasha is to be examined.

Keywords: Spiridon Mavroyéni Pasha, Sultan Abdülhamid II, Mémoires Sultaniques, Patrimonialism.

Latin Amerika’da Yahudi Varlığı: Anti-Semitizmin Kökleri ve Onun Geri Dönüşü

Nigar Asgarova*

Özet

Latin Amerika’da Yahudilerin varlığı, kıtanın Kristof Kolomb tarafından keşfedilmesinden sonra XV. yüzyıla kadar uzanır. Avrupa’nın Güney-Batı kesiminde Sefarad Yahudilerinin dinsel olarak bastırılması, şu ikilemi Yahudilerin önüne koydu: ya Hristiyanlığa geçmek ya da marron olmak ve din değiştirmiş gibi görünüp Yeni Dünya’ya taşınmak.

XVI. yüzyılın başlarından itibaren Yahudiler, çoğunlukla Meksika, Karayipler, Güney Amerika’nın kuzey ülkeleri ve Brezilya’da İspanyol, İngiliz ve Portekiz kolonilerine yerleştiler ve burada bastırıldılar ve “Kutsal Engizisyon” tarafından yargılandılar. Yahudilerin Latin Amerika’ya göçü, Avrupa’da meydana gelen tarihsel ve politik süreçlerle karakterize edilebilir. Makalede XVI-XVIII. yüzyıllarda Yahudilerin göçü, iskânları ve yaşam faaliyetleri incelenecektir.

XIX. yüzyılın başından itibaren, göçün özellikleri, Latin Amerika’da anti-Semitizmin köklerini de kuran “pogromlara” kaydı. Ayrıca makale, Aşkenaz Yahudilerinin kitlesel göçünü, Güney Amerika’da Yahudi devletin kurulmasını, Yahudi cemaatinin kurulmasını ve Latin Amerika toplumuna entegrasyonunu düşünen Andinia’nın komplo planını geniş bir şekilde araştıracaktır.

Avrupa’da Nazizmin yükselişi, Yahudilerin bölgeye yeni bir kitlesel göçünün yolunu açtı. Latin Amerika’da askeri rejimlerin aciliyeti ve 1948’de İsrail devletinin kurulması Yahudilerin göç özelliklerini değiştirmiştir.

XX. yüzyılın son on yıllarından itibaren çoğu Latin Amerika ülkesi tam teşekküllü demokrasiler haline gelse de 1992 İsrail Büyükelçiliğine saldırı, 1994 AMIA saldırısı, Ortadoğu’daki İsrail Filistin çatışması, Yahudi mezarlıklarının aşagılanması ve diğer gerçekler, makalede incelenecek olan antisemitizmin kesin kanıtıydı.

Anahtar Kelimeler: Yahudi, Latin Amerika.

* Dr., Azerbaijan University of Cooperation, Faculty of Management, Department of Foreign Languages, Baku/AZERBAIJAN, asgarova.n@gmail.com

The Jews Presence in Latin America: The Roots and Recurrences of Antisemitism

Absract

The presence of Jews in Latin America traces back to XV century after the discovery of the continent by Christopher Columbus. The religious suppression of Sephardic Jews in the SouthWest part of Europe put the dilemma before Jews: either to convert to Christianity or become marrons to pretend to be converted and move to the New World.

From the beginning of the XVI century Jews settled in Spanish, English and Portuguese colonies mostly in Mexico, the Caribbean, the Northern countries of South America, and Brazil where they were suppressed and trialed to “Holy Inquisition”.

The migration of Jews to Latin America can be characterized by historical and political processes that occurred in Europe. XVI- XVIII centuries Jews migration, their settlement and life activity will be analyzed in the article.

From the beginning XIX century, the characteristics of migration shifted to “pogroms” which also established the roots of anti-Semitism in Latin America. Besides, the article will broadly investigate the massive migration of Ashkenazi Jews, the conspiracy plan of Andinia which considered the formation of Jews state in the South America, the establishment of Jews community, and their integration into Latin American society will be broadly investigated in the article.

The rise of Nazism in Europe paved the way for a new massive migration of Jews to the region. The emergency of military regimes in Latin America and the establishment of the Israeli state in 1948 changed the migration characteristics of Jews.

Although from the last decades of the XX century most Latin American countries became fullfedged democracies, the 1992 attack on the Israel Embassy, the 1994 attack on AMIA, the Israel-Palestine confict in the Middle East, the humiliation of Jews cemeteries, and other facts were the exact proof for anti-Semitism which will be investigated in the article.

Keywords: Jews, Latin America.

XIX. Yüzyılda Mecitözü Havalisinde Milli ve Kavilli Aşiretleri (Tarihsel Geçmiş, Nüfus ve İskânları)

Murat Alandağlı*

Özet

Tarihsel olarak XII. yüzyıla kadar geriye giden Milli Aşiretinin ağırlıklı olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Oldukça büyük bir aşiret yapısı içerisinde organize olmuş bu konar-göçer yapı ile ilgili ülkemizdeki çalışmalar genellikle bölge ve tarihsel zaman üzerine kurgulanmıştır. Doğu-Güneydoğu Anadolu bölgeleri ile XVI. yüzyıl üzerinde ağırlık kazanan bu çalışmalarda aşiretin yapısı, dağılışına temas edilmiştir. Milli Aşireti de diğer göçer unsurlar gibi zaman zaman iskân politikalarına konu olmuştur. Aşiretin dağılışı coğrafyasının genişliğinin gerisinde askerî, idarî ve malî amaçlarla yapılan yer değişiklikleri ve diğer konargöçer unsurlarda olduğu gibi uygulanan bazı iskân faaliyetleri yer almış olabilir.

Tesadüf ettiğimiz belgelerde Milli Aşiretinin yukarıda bahsedilen bölgesel mekân ve tarihsel dönemin dışında da önemli bir hareketliliğinin olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle askerî ve malî sebeplere ilave olarak bölgesel dirlik ve düzenin sağlanması maksadıyla aşiretin, XVIII. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunun güney eyaletlerine sevkî ile başlayan süreç bu hareketliliği görmemize önemli bir imkân sunmaktadır.

Aşiret mensuplarının gönderildikleri bölgelerin iklimsel özelliklerine uyum sağlamaması nedeniyle Kuzey'e doğru yönelmeleri ve Kuzey Orta Anadolu'ya uzanan tarihsel geçmişleri bu bakımdan ilk olarak ele alınması gereken konudur. Çorum, Amasya ve Tokat havalisinde ilk olarak "Millî ve Kavilli" şeklinde belgelere konu olmuş olması yakın zamanda bir birliktelik veya aynı mekânsal sahada yaşama amaçlarının işareti olabilir. Önceki yurtlarına benzer tabii şartları ile harekete açık yapıları nedeniyle Mecitözü ve Alaca (Hüseyinabad) kazalarında kümelenen aşiret mensuplarının buradaki faaliyetleri ele alınacak bir diğer önemli meseledir. Nitekim aşiret mensuplarının düzen bozan faaliyet ve davranışlarını içeren ve giderek artan şikâyet imparatorluk idaresine intikal eder. Hem imparatorluk idaresinin sıkı bir disiplinle konuyu ele alması hem de yerel unsurların aşiret kaynaklı olumsuz davranışlara tepki reaksiyonu bölgede tedricî bir iskânın da adeta ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu nedenle XVIII. yüzyıl sonlarına doğru uygunsuz davranışlarıyla ön plana çı-

* Dr. Öğr. Üyesi, Hakkari Üniversitesi, Rektörlük, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Hakkari/TÜRKİYE, muratalandagli@hakkari.edu.tr ORCID: 0000-0001-5136-4910

kan Milli ve Kavilli Aşireti mensuplarının XIX. yüzyılın ortalarına doğru özellikle Mecitözü havalisinde dağ yamaçları ve yüksek rakımlı bölgeleri mesken edindikleri anlaşılmaktadır.

Çalışma hem Milli ve Kavilli Aşiretlerinin var olan mekân ve tarihsel zaman sınırlarına ilavelerle eklemleme ve hem de Kuzey Orta Anadolu'nun ilgili kazalarındaki iskân mazilerinin ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Milli, Kavilli, Mecitözü, İskân, Göç, Konar-Göçer.

The Milli and Kavilli Tribe in The Mecitözü Surrounding in the Nineteenth Century (Past, Population and Settlement)

Abstract

Historically it is obvious that the Milli Tribe, which goes back to the 12th century, is mainly located in the Eastern and Southeastern Anatolia regions. The studies on this migrant settler structure, which was organized within a rather large tribal structure, were generally built on the region and historical time. Eastern and Southeastern Anatolia regions and in these studies, which gained weight over the 16th century, the structure and distribution of the tribe are touched upon. Milli Tribe, like other nomadic elements, has been subject to settlement policies from time to time. One of the important factors in the width of the distribution geography of the tribe may be the relocation and settlement activities for military, administrative and financial purposes.

In the documents we have come across, it is understood that the Milli Tribe had an important activity outside of the above-mentioned regional area and historical period. The process that started with the dispatch of the Ottoman Empire to the southern provinces in the 18th century for the purpose of ensuring regional peace and order, in addition to military and financial reasons, offers an important opportunity to see this mobility.

Due to the fact that the members of the tribe could not adapt to the climatic characteristics of the regions they were sent to, their orientation towards the North, and their historical past extending to the northern central Anatolia, are the first issues to be addressed in this regard. The fact that it was the subject of documents such as "National and Kavilli" for the first time in the vicinity of Çorum, Amasya and Tokat

may be a sign of a union or the purpose of living in the same spatial area in the near future. Another important issue to be discussed is the activities of the tribesmen clustered in Mecitözü and Alaca (Hüseyinabad) districts of the area, due to their natural conditions similar to their previous homelands and their open structures. As a matter of fact, the increasing complaints about the disorderly activities and behaviors of the tribesmen were transferred to the imperial administration. Both the strict discipline of the imperial administration and the reaction of the local elements to the negative behaviors of the tribes led to the emergence of a gradual settlement in the region. Therefore, towards the middle of the 18th century, they settled in the mountain slopes and high-altitude areas in the 19th century, especially around Mecitözü.

The study aims both to articulate the Milli and Kavilli Tribe with additions to the existing area and historical time limits, and to reveal the past of the settlement in the relevant districts of the northern central Anatolia, which is usually Mecitözü field.

Keywords: Milli, Kavilli, Mecitözü, Settlement, Migration, Nomads.

Sicill-i Ahvâl Defterlerinde Kayıtlı İskilipli Devlet Adamları

Hümeýra Karabıyık*

Özet

Sultan II. Abdülhamid dönemi, (1876-1909) gerek idarî gerekse mülkî alanda yapılan yeniliklerle Osmanlı Devleti tarihinde önem arz eder. Bu dönemde yapılan önemli yeniliklerden biri, Dâhiliye Nezareti'ne bağlı olarak 1879 yılında kurulan *Sicill-i Ahvâl Komisyonu*'dur. Bu tarihe kadar Osmanlı Devleti'nde görev yapan memurların sicillerini bir araya toplayan herhangi bir defter bulunmamaktadır. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nda Osmanlı Devleti'nde görevli memurların terceme-i hâlleri yani biyografileri resmi olarak ve tek tek kayıt altına alınmıştır. Bu kayıtların yer aldığı defterlere de *Sicill-i Ahvâl Defterleri* adı verilmiştir. Defterlerde memurların doğum yeri ve yılı, lakabı, baba adı, babası memurluk yapıyorsa rütbesi kaydedilmiştir. Bunlara ilave olarak memurların aldıkları eğitim, bildikleri yabancı diller, hangi görevlerde bulundukları, nişan, madalya, rütbe ya da aldıkları ceza gibi bilgilere de yer verilmiştir. Gayrimüslim memurların da hangi millete mensup oldukları kayıtlar arasında yerini almıştır. Sicill-i Ahvâl Komisyonu tarafından yürütülen sicil çalışmaları 1896 yılına kadar devam etmiştir. Komisyon bu tarihte lağvedilmiş ve yerine *Memurîn-i Mülkiye Komisyonu* kurulmuştur. Memurîn-i Mülkiye Komisyonu ise 1908 yılında kaldırılmış ve Dâhiliye Nezâreti içinde *Sicill-i Ahvâl İdâresi* adıyla ayrı bir daire meydana getirilmiştir. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulduğu tarih olan 1879 yılından 1909 yılına kadar geçen 30 yıllık süre zarfında teferruatlı şekilde birçok memurun kaydı yapılmıştır. Günümüzde bu defterler Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi bünyesinde DH. SAİD fonunda kayıtlıdır. Bu çalışmanın ana kaynağını ise 1879-1909 yılları arasında tutulmuş olan Sicill-i Ahvâl Defterleri oluşturmaktadır. Adı geçen defterlerin ışığında, bugün Çorum iline bağlı ilçelerden biri olan İskilip'te doğmuş olan memurların biyografileri incelenecektir. Böylece, başta yerel tarih çalışmaları olmak üzere II. Abdülhamid dönemi bürokrasi tarihine de katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, İskilip, Bürokrasi, Sicill-i Ahvâl, Memur.

* Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Çorum/TÜRKİYE, humeyrakarabiyik@hitit.edu.tr ORCID: 0000-0001-9739-3709

Iskilip Statesmen Registered In The Sicill-i Ahval Registers

Abstract

Sultan Abdülhamid the Second's period (1876-1909) is important in the history of the Ottoman state with innovations made both in the administrative and administrative fields. One of the important innovations made during this period was the Sicill-i Ahval Commission, established in 1879 under the supervision of Internal Medicine. Until that date, there had had no registers that collected the records of officers who served in the Ottoman decommissioning. In the Sicill-i Ahval Commission, the terceme-i hal or the biographies of the officers in the Ottoman state, were officially and individually recorded. The registers containing these records are also called Sicill-i Ahval registers. In these registers, the birth place and year of the officers, nickname, father's name, his rank stating whether his father was an officer or not were recorded. In addition, information such as the training that officers received, the foreign languages they knew, what duties they performed, insignia, medals, ranks or penalties they received were also included. Non-Muslim officers also took their place among the records of which nation they belonged to. The registry works carried out by the Sicill-i Ahval Commission continued until 1896. The commission was abolished on this date and *the Officers of the Mulkiye Commission* was established instead of the commission. In 1908, the Officer of the Mulkiye was abolished and a separate circle was created under the name of the Sicill-i-Ahval administration within the Internal Medicine Department. During the 30-year period from 1879 to 1909, the date of the establishment of the Sicill-i Ahval Commission, many officers were recorded with details. Currently, these registers are located in the Ottoman archive of the Presidential State Archives of the Republic of Turkey. It is registered in the DH. SAID fund. The main source of this work is the Sicill-i Ahval registers, which were kept between 1879 and 1909. In the light of the Said Fund registers, the biographies of the officers who were born in Iskilip, one of the districts of Çorum province, will be examined. In this way, It is aimed to contribute to the local history studies and history of bureaucracy in the Abdülhamid II-era.

Keywords: Ottoman, Iskilip, Bureaucracy, Sicill-İ Ahval, Officer.

Yerel İktidarların Çatışma Alanı: İkinci Edirne Vakası

Şeyma Dereci*

Özet

III. Selim döneminde başlatılan ve Nizam-ı Cedid olarak adlandırılan yenilikler merkez ile sınırlı kalmayarak taşraya da teşmil edilecekti. Fakat merkez yönetiminin otoritesinin taşrada zayıflığı ve ayanların gücü gibi nedenlerden dolayı bunun gerçekleşmesi mümkün olmadı. İlk olarak kışlalar kurulması gibi bazı girişimlerde bulunulmuş ve 1806 yılında İstanbul'dan sonra yeniçerilerin en güçlü olduğu ve Balkanlar'daki âyanları doğrudan kontrol altına alabilmek için önemli bir üs olan Edirne'de bu plan tekrar yürürlüğe koyulmuştur. Fakat bu girişimlere bölgedeki yeniçerilerin tepki göstermesi üzerine III. Selim, Nizâm-ı Cedid'in önde gelen figürlerinden Karaman Valisi Abdurrahman Paşa'yı Anadolu ayanlarının askerlerinden oluşan Nizâm-ı Cedid ordusunun başında Tekirdağ ve Edirne'deki âsilerin üzerine yolladı. Fakat bunu bir tehdit olarak algılayan Rumeli âyanı ise Edirne âyanı Dağdevirenzade Mehmed liderliğinde güçlerini topladı ve ordunun Edirne'nin ötesine geçmesini engeldi. Bu gelişmeler sonucu olaylar bir iç savaşa dönüştü ve bu olay tarihte Edirne Vakası olarak kayda geçti. Bunun üzerine III. Selim İstanbul'da da yeniçerilerin bir isyana kalkışabilecekleri korkusu ile Abdurrahman Paşa kuvvetlerini geri çekerek yeni düzenin Rumeli'de uygulanması politikasından vazgeçtiğini bildirdi.

Edirne Vakası'nda bizim açıımızdan dikkat çeken Yeniçeriler ve yerel halkla beraber hareket eden Rumeli âyanının Edirne'de Anadolu ayanlarının askerlerinden oluşan Nizâm-ı Cedid ordusunun Balkanlara girişini engellemesidir. Edirne'de durdurulan Nizâm-ı Cedid ordusu Anadolu'nun ileri gelen âyanından Çapanoğulları ve Karasmanoğulları'nın askerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte Rumeli ayanlarının bir yandan İstanbul'da Anadolu âyanının desteğiyle oluşan Nizâm-ı Cedid'i destekledikleri, diğer yandan Nizâm-ı Cedid'in Balkanlar'da yerleşmesine muhalefet ettikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Rumeli ve Anadolu ayanları arasında bir ayırmadan ve karşıtıktan bahsetmek mümkün ve hem yerel düzeyde hem de bölgesel düzeyde birbirleriyle rekabet ettikleri görülmektedir. 1806 tarihli Edirne Vakası ayanlar arasındaki bu kaygan zemini analiz etmek için ele alınacak, dolayısıyla bu vaka çerçevesinde Osmanlı ayanlarının hem yerel hem de bölgesel siyasetteki tavırlarının neye göre şekillendiği üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ayan, Osmanlı, Edirne Vakası.

* Arş. Gör. Dr., Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Edirne/TÜRKİYE, seymadereci@trakya.edu.tr ORCID: 0000-0003-2294-9906

Conflict Area of Local Powers: 2th Edirne Case

Abstract

The innovations that were initiated during the reign of Selim III and called Nizam-ı Cedid would not be limited to the center but would also be extended to the countryside. However, this was not possible due to the weakness of the central government's authority in the provinces and the power of the notables. Initially, some attempts were made, such as the establishment of barracks, and this plan was put into effect in Edirne, where the Janissaries were the strongest, after Istanbul, which was an important base in order to directly control the notables in the Balkans in 1806. However, upon the reaction of the janissaries in the region to these attempts, Selim III sent Abdurrahman Pasha who was the Governor of Karaman, one of the leading figures of the Nizam-ı Cedid which consisted of the soldiers of the Anatolian notables, against the rebels in Tekirdağ and Edirne.

However, the Rumelian notables, who perceived this as a threat, gathered their forces under the leadership of Dağdevirenöğlu Mehmed who was Edirne notable and prevented the army from going beyond Edirne. As a result of these developments, the events turned into a civil war and this event was recorded in history as the Edirne Incident. Thereupon, fearing that the Janissaries might attempt a revolt in Istanbul, Selim III withdrew his forces and announced that he had abandoned the policy of implementing the new order in Rumelia. In this case, what draws attention for us is the Rumelia notables acting together with the Janissaries and the local people, preventing the Nizâm-ı Cedid army, consisting of the soldiers of the Anatolian notables, from entering the Balkans in Edirne. The army of Nizam-ı Cedid, which was stopped in Edirne, consisted of the soldiers of Capanoğulları and Karaosmanoğulları, the leading notables of Anatolia. However, it is understood that the Rumelian notables supported the Nizâm-ı Cedid, which was formed with the support of the Anatolian notables in Istanbul on the one hand, and opposed the settlement of the Nizam-i Cedid in the Balkans on the other. Therefore, it is possible to talk about a distinction and opposition between Rumelian and Anatolian notables. It is seen that they compete with each other at both the local and regional levels. The Edirne Incident of 1806 will be discussed in order to analyze this slippery ground among the notables, therefore, within the framework of this case. It will be emphasized how the attitudes of the Ottoman notables in both local and regional politics were shaped.

Keywords: The Notables, The Ottoman, Edirne Incident.

19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Cisir-i Mustafa Paşa Kazası'nın İdarî Yapısı (1875-1900)

Tarık Sarıoğlu*

Özet

Cisir-i Mustafa Paşa bölgesi, günümüzde Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan ve ipekçiliği ile ünlü olmasından dolayı Bulgarlar tarafından “ipek şehir” olarak adlandırılan Svilengrad (Свиленград)'dır. Osmanlı döneminde Yavuz Sultan Selim'in damadı Boşnak (Çoban) Mustafa Paşa'nın Meriç Nehri üzerine inşa ettirdiği köprüye atfen “Cisir-i Mustafa Paşa” adıyla anılmıştır. Osmanlı hâkimiyetine geçtiği dönemden itibaren Çirmen Sancağı'na bağlı bir kaza konumundayken, bu sancağın 19. yüzyıl başlarında lağvedilmesi ile birlikte bölge Edirne Vilayeti'ne bağlı bir kaza merkezi haline getirilmiştir. Edirne sınırından başlayarak Meriç Nehri'nin takip ettiği düz bir ova üzerinde bulunan kaza toprakları, Yunanistan sınırına ve Kuzey Bulgaristan'a doğru yükselerek devam etmektedir. Rodop Dağları'nın bir uzantısı olarak görülen bu tepelerden birinin üzerine kurulmuş olan “Neutzikon (Mezek) Kalesi, kazanın bulunduğu yerin tarihte önemli bir stratejik konuma sahip olduğunu göstermektedir.

19. yüzyıl boyunca Edirne Vilayeti'nin önemli bir kazası olan Cisir-i Mustafa Paşa, bu yüzyıl içerisinde Balkanlarda yaşanan çeşitli olaylardan nasibini almış, 1829 ve 1876 yıllarında Rus işgali sonucu diğer Balkan şehirleri ile birlikte aynı kaderi paylaşmıştır. Bu yüzyılın sonunda Cisir-i Mustafa Paşa Kazası, doğusunda Edirne, güneyinde Ortaköy, batısında ve kuzeyinde Harmanlı ile Kavaklı kazalarına sınırdır. Yine bu dönemde 10.432 si Müslüman, 4.325'i Rum, 12.910'u Bulgar, 417'si Musevi, 35'i Ermeni ve 89'u Katolik olmak üzere 28.208 nüfusu bulunmaktadır. Balkan Savaşları'na kadar bölgedeki önemini koruyan Cisir-i Mustafa Paşa, 1915 yılında Bulgaristan Krallığı'na bırakılmıştır.

Bu çalışmada 1875-1900 tarihleri arasında Cisir-i Mustafa Paşa Kazası'nın idarî yapısı hakkında bilgiler verilerek kazada görev yapan yöneticiler, memurlar ile kaza meclisleri hakkında bilgiler verilecektir. Bu doğrultuda Osmanlı Balkanlarında önemli bir konum ve işlevde bulunan kazanın ilgili tarihlerdeki bürokratik yapısının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cisir-i Mustafa Paşa, Kaza Yönetimi, Osmanlı Taşra İdaresi, Kaza Meclisleri, Taşralarda Bürokrasi Sınıfı.

* Öğr. Gör. Dr., Trakya Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Edirne/TÜRKİYE, tariksarioğlu@trakya.edu.tr ORCID: 0000-0003-1223-3517

The Administrative Structure of Cisir-i Mustafa Pasha District in the Last Quarter of the 19th Century (1875-1900)

Abstract

The region of Cisir-i Mustafa Pasha is Svilengrad (Свиленград), which is located within the borders of Bulgaria today and was given a name meaning “silk city” by the Bulgarians because it is famous for its sericulture. It was called “Cisir-i Mustafa Pasha” in reference to the bridge built by the Bosnian (Shepherd) Mustafa Pasha, groom of Yavuz Sultan Selim, on the Meriç River during the Ottoman period. While it was a district of Çirmen Sanjak since the time it came under Ottoman domination, the region became a district center of Edirne Province with the abolition of this sanjak at the beginning of the 19th century. Starting from the Edirne border, the lands of the district, located on a flat plain followed by the Meriç River, continue to rise towards the Greek border and Northern Bulgaria. “Neutzikon (Mezek) Castle”, built on one of these hills, which is seen as an extension of the Rhodope Mountains, shows that the place where the district was found had an important strategic position in history.

Cisir-i Mustafa Pasha, who was an important district of Edirne Province during the 19th century, had its share of various events in the Balkans during this century, and shared the same fate with other Balkan cities as a result of the Russian occupation in 1829 and 1876. At the end of this century, Cisir-i Mustafa Pasha District borders Edirne in the east, Ortaköy in the south, and Harmanlı and Kavaklı districts in the west and north. Again in this period, there were 28.208 inhabitants, of which 10.432 were Muslims, 4.325 Greeks, 12.910 Bulgarians, 417 Jews, 35 Armenians and 89 Catholics. Cisir-i Mustafa Pasha, who maintained his importance in the region until the Balkan Wars, was left to the Kingdom of Bulgaria in 1915.

In this study, information about the administrative structure of the Cisir-i Mustafa Pasha District between 1875-1900, will be given and information will be given about the administrators, officials and district councils working in the district. In this direction, it is aimed to reveal the bureaucratic structure of the district, which has an important position and function in the Ottoman Balkans.

Keywords: Cisir-i Mustafa Pasha, District Management, Ottoman Provincial Organization, District Assemblies, Bureaucracy Class in the Provincials.

İran Türkmenlerinin Tarihi Hakkında Bazı Eserler

Ali Temizel*

Özet

Bilindiği üzere Türkmenler başta Türkmenistan, Türkiye, İran, Suriye ve Irak topraklarında olmak üzere dünyanın değişik birçok bölgesinde dağınık veya toplu halde yaşamaktadırlar. Türkmen tarihinin, geleneğinin, kültürünün, sanatının, folklorunun, dil ve edebiyatının yaşadığı önemli yerlerden birisi de Kuzey İran'da yer alan Türkmen Sahra bölgesidir. Bundan dolayı Türkmen Sahra, İran'da Türkmenlerin içinde yaşadığı önemli bir bölgedir. Türkmen Sahra bölgesinde yaşayan Türkmenler, Türkmen tarihinin, sosyo-kültürel değerlerinin ve edebi ürünlerinin geçmiş hafızasını ve devamlılığını korunmada önemli rol oynamaktadırlar.

Bu bildiride İran Türkmenleri tarafından kaleme alınan Türkmen tarihine ait bazı eserler hakkında bilgi verilecektir. Bu eserler, genelde Türkmen Sahra'da yaşayan Türkmen tarih, kültür ve edebiyatı alanında uzman ve araştırmacı olan entelektüel çevreler tarafından Farsça olarak kaleme alınmış ve İran'da basılmış kitaplardır.

Söz konusu eserler incelenirken şu yol takip edilecektir:

Önce eserin Farsça orijinal adı Arap harfleriyle yazılacaktır. Arkasından aynı eserin adının okunuşu Latin harfleriyle verilecektir. Daha sonra eserin adı Türkçeye tercüme edilecek, basım yeri, yılı ve hacmi hakkında bilgi verilecektir. En sonunsa eserin yazarı hakkında kısa bir açıklama yapılacaktır.

Eser hakkında bilgi verilirken içeriği hakkında daha fazla açıklama yapmak önem arz etmektedir. Bunun için eserde yer alan herhangi bir konunun bir paragrafı veya küçük bir bölümü Türkçeye tercüme edilecek ve bildiri metninde sunulacaktır.

Bu bildiriden amaç, İran'da yaşayan Türkmenler tarafından hazırlanan Türkmen tarihi ile ilgili bazı eserleri Türk bilim ve akademik çevrelerine ve genç araştırmacılara hatırlatmaktır.

Ayrıca bu bildiride Türkmen Sahra'nın tarihi, coğrafyası, sosyal yapısı, hakkında bazı açıklamalar yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İran, Türkmen Sahra, İran Türkmenleri, Tarih Kitapları.

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Fars Dili ve Edebiyatı Bölümü, Konya/TÜRKİYE, ali46@selcuk.edu.tr ORCID: 0000-0001-8110-1230

Some Works on the History of Iranian Turkmen

Abstract

As it is known, Turkmen live in many parts of the world, especially in Turkmenistan, Turkey, Iran, Syria, and Iraq. One of the important places where Turkmen history, tradition, culture, art, folklore, language and literature live is the Turkmen Sahara region in Northern Iran. Therefore, Turkmen Sahara is an important region in Iran where Turkmen live. Turkmen living in the Turkmen Sahara region play an important role in preserving the past memory and continuity of Turkmen history, socio-cultural values and literary products.

In this paper, information will be given about some works of Turkmen history written by Iranian Turkmen. These works are books written in Persian and published in Iran by intellectual circles who were experts and researchers in the field of Turkmen history, culture and literature, generally living in the Turkmen Sahara.

While examining the works in question, the following path will be followed:

First, the Persian original name of the work will be written in Arabic letters. Then the pronunciation of the name of the same work will be given in Latin letters. Then, the title of the work will be translated into Turkish, and information will be given about the place, year, and volume of publication. Finally, a brief explanation will be given about the author of the work.

It is important to explain more about its content while giving information about the work. For this, a paragraph or a small part of any chapter in the work will be translated into Turkish and presented in the paper. The aim of this paper is to remind the Turkish scientific and academic circles and young researchers about some works on Turkmen history prepared by Turkmen living in Iran.

In addition, in this paper, some explanations will be made about the history, geography and social structure of the Turkmen Sahara.

Keywords: Iran, Turkmen Sahara, Iranian Turkmen, History Books.

Karabağ Kaçarları: Bir Türk Boyunun Şerefli Kroniği

Ferah Hüseyin*

Özet

Ortaçağ döneminde Oğuz Türklerinin sosyopolitik yapısı geleneksel olarak aşiret örgütlenmesine dayandığı için tarihleri de boy ve aşiretlerin toplumsal, siyasal ve kültürel faaliyetlerinin birikiminden teşekkül etmiştir. Zaten orta ve yeniçağ dönemlerinde Yakın Doğu coğrafyasında meydana gelen devletlerin kuruluş süreçleri ve varoluşları Türk/Türkman boylarının sosyopolitik faaliyetinin gerçek boyutlarını tespitlemiştir. Konsolidasyon süreçleri esnasında siyasî ve askerî kudret kazanan bazı boylar beylik, devlet, hatta imparatorluk kurmak şansını yakalamışlardır. Bu nasibi yaşayan aşiretler arasında Kaçar Türkmenleri de vardır ki sıradan bir boy iken büyük bir devletin hanedanına kadar yükselmişlerdir. Kaçarların bu tarihî tekamülünde Azerbaycan'ın Karabağ bölgesinin müstesna rolü vardır.

Daha Akkoyunlu döneminde bölgede cereyan eden siyasî süreçlere aktif katılan Kaçarlar, Safeviler döneminde Gence-Karabağ Beylerbeyliği'nin fiilen ırsî hakimleri statüsünü kazanmışlardır. Bu statüde sadece Karabağ'ın değil, Kızılbaş devletinin kuzey, kuzeybatı sınırlarının da gerçek muhafızları olmuşlardır. Kadimden Karamanlı, Baharlı, Yirmidört, Otuziki, Kebirli, Cevanşir gibi aşiretlerin yaşadığı Karabağ'da mehz Kaçarlar, hem bölgedeki nüfuzları, hem de Safevi hanedanı ile itibara ve güvene dayanan münasebetleri sayesinde bu statüye ulaşmışlardır. Azerbaycan'da Kızılbaş devletinin kurulmasını destekleyen Kaçarlar daima Safevi şahlarının yakın çevresinde bulunmuş, hanedanın inkirazına kadar sadakatle hizmet etmiş ve ondan sonra bile sadık kalmışlardır. Bu sadakat mukabilinde Safevi hükümdarları da Karabağ gibi coğrafi ve jeostratejik açıdan fevkalade konuma malik ve hayatî önemi haiz bölgenin yönetimini illâ Kaçarlara itibar etmişlerdir.

Bildirimizi Safevi, Osmanlı, Rus kaynaklarından yararlanarak; çoğunun Ziyadoğlu ailesine mensup Kaçar beylerinin, ezcümle daha Şeyh Haydar'ın müritlerinden ve yakın silahtaşlarından olan, yiğitliğinden dolayı Tozkoparan lakaplı Kara Piri Kaçar'ın oğlu Rüstem Bey Kaçar'ın; Osmanlı-Safevi savaşları sırasında 1578-1588 boyunca değil sadece vatanı Karabağ, Azerbaycan'ın diğer eyaletleri uğrunda gayretle savaşan İmamkulu Han'ın; Muğan kurultayında Safevilere sadıklığından dolayı Na-

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, ferah@mail.ru

dirkulu Han Avşar'ın Şah ilan edilmesine karşı çıkan II Uğurlu Han'ın; onun torunu 1804'te Rus işgaline karşı mertçe savaşarak oğlu Hüseyinkulu Han ile beraber Gence surları üzerinde şehit olan Cevad Han'ın ve diğerlerinin hayatı ve faaliyeti misalinde ele almaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Karabağ, Kacarlar, Ziyadoğlu, Safevi, Gence-Karabağ Beylerbeyliği.

The Karabakh Qajars: A Honorable Chronic Of The Turcic Tribe

Abstract

Since the socio-political structure of the Oghuz Turks in the medieval period was traditionally based on tribal organization, their history consisted of the accumulation of social, political and cultural activities of these tribes. In fact, the establishment and existence of the states that took place in the Near East geography in the Middle and New Age periods demonstrated the real dimensions of the socio-political activity of the Turkish/Turkman tribes. Some tribes that gained political and military power during the consolidation processes had the chance to establish principalities, states, and even empires. Among the tribes that lived this share, there are also the Qajar Turkmans, who, while being an ordinary tribe, rose to the dynasty of the great state. Karabakh region of Azerbaijan has an exceptional role in this historical evolution of the Qajars.

The Qajars, who actively participated in the political processes that took place in the region during the Akkoyunlu period, gained the status of de facto hereditary rulers of the Ganja-Karabakh Beylerbeylik during the Safavid period. In this status, they became the real guards not only of Karabakh, but also of the northern and northwestern borders of the Qizilbash state. In Karabakh, where such tribes as Karamanlı, Baharlı, Yirmidort, Otuziki, Kebirli and Cevanshir lived for centuries, only the Qajars reached this status thanks to their influence in the region and their relations based on respect and trust with the Safavid dynasty. The Qajars, who supported the establishment of the Qizilbash state in Azerbaijan, were always in the close relations with the Safavid shahs, served faithfully until the decline of the dynasty and remained loyal even after that. In return for this loyalty, the Safavid rulers entrusted to the Qajars the management of Karabakh - the region, which had an extraordinary geographical and geostrategic position and had a vital importance.

By making use of Safavid, Ottoman and Russian sources we will try to deal with the

life and activities of Qajar khans mostly from Ziyadoglu clan such as Rustam Bey Qajar, the son of Kara Piri Qajar, nicknamed Tozkoparan for his courage, who was one of the followers and close comrades of Sheikh Haydar; Imamkulu Khan, who fought zealously not only for his homeland, Karabakh, but for other provinces of Azerbaijan, during the Ottoman-Safavid war in 1578-1588; Ugurlu Khan II, who because of his loyalty to the Safavids opposed the proclamation of Nadirkulu Khan Avşar as Shah at the Mughan congress; Javad Khan who was martyred together with his son Huseynkulu Khan on the walls of Ganja fought bravely against the Russian occupation in 1804 and othres.

Keywords: Karabakh, The Qajars, The Ziyadoglu, Safevid, Ganja-Karabakh Beylerbeylik.

İran'da Dilekçeler ve Rıza Şah Döneminde Devlet-Toplum İlişkileri

Serhan Afacan*

Özet

Pehlevi Hanedanı'nın kurucusu olan Rıza Şah Pehlevi'nin 1925-1941 yılları arasındaki saltanat dönemi, modern İran tarihinin en tartışmalı safhalarından biridir. 19. yüzyıl boyunca Kaçar şahlarının giriştiği yenileşme hareketlerinin ardından, daha kapsamlı ve köklü bir modernizasyon politikasının takip edildiği bu dönemin; İran'ın siyasi, toplumsal ve ekonomik durumu üzerinde önemli sonuçları olmuştur. Çok sayıda araştırmaya konu olan ve Pehlevi resmi tarih anlatısının temelini teşkil eden bu dönem, 1979 İran Devrimi'nin ardından tarihsel bir konu olarak önemini koruduğu kadar yoğun bir ideolojik tartışmanın da nesnesi haline gelmiştir. Bu bildiri, genel anlamda “devrimin kökleri” bağlamında ele alınan bu dönemi, kendi koşulları dahilinde ve temel kaynak olarak dilekçelerden hareketle sosyal tarih perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. İşçiler, esnaf, tüccar, köylüler, azınlıklar ve din adamları gibi toplumun her kesiminden İranlının şikayet, öneri ve taleplerini iletmek için resmi makamlara gönderdiği yüz binlerce dilekçe, söz konusu dönemde uygulanan politikaların halk nezdindeki yansımalarını ve halkın bu politikaların yanı sıra devlete bakışını incelemek için önemli kaynaklardır. Eşit derecede önemli olan bir diğer husus da otoriter politikaların öne çıktığı ve kitlesel hareketlerin yasaklandığı bu dönemde, Pehlevi elitlerinin çeşitli nedenlerle dilekçe yazımını teşvik etmiş olmasıdır. Tahran'da bulunan İran İslam Cumhuriyeti İslami Şura Meclisi Kütüphanesi, Müze ve Arşivi bünyesinde muhafaza edilen ve özellikle son on yıldaki yoğun bir tasnif çalışmasının sonucunda araştırmacıların erişimine açılan bu belgeler; resmi belgeler, yabancı elçilik raporları ve gazeteler gibi kaynaklardan farklı olarak modern İran tarihçiliğinde henüz yeterli ilgiyi görmemiştir. Bildiride, dilekçelerin modern İran tarihi araştırmalarına nasıl yeni bir bakış açısı getirebileceğine değinildikten sonra bu kaynakların özellikle Rıza Şah döneminde devlet-toplum ilişkilerini anlama konusunda sağladığı veriler örneklerle ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rıza Şah, Dilekçeler, Devlet-Toplum İlişkileri, Madunlar.

* Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Ortadoğu Siyasi Tarihi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul/TÜRKİYE, serhan.afacan@marmara.edu.tr ORCID: 0000-0003-2223-2227

Petitions and the State-Society Relations in Iran During the Reza Shah Period

Abstract

The reign of Reza Shah Pahlavi, the founder of the Pahlavi dynasty, between 1925 and 1941 is one of the most debated phases of modern Iranian history. After the renovation movements practiced by the Qajar rulers throughout the 19th century, the more far-reaching and radical modernization policies applied during Reza Shah's reign brought about significant political, social and economic consequences for Iran. This period, which has been the subject of numerous studies and has served as the basis of the official Pahlavi history, not only kept its significance as a historical debate after the 1979 Iranian Revolution but also turned into an intense ideological debate. This paper discusses this period, which has often been analyzed within the context of the "roots of the revolution", in its own terms and from a social history perspective by relying on petitions as the main source material. Hundreds of thousands of petitions which have been sent to the official authorities from every group of the Iranian society, such as workers, guildsmen, merchants, peasants, minorities and the clergy, to express their complaints, suggestions and demands, enable us to investigate the reflections of these policies among the population as they also show how the general public perceived the policies and the state itself. Equally important is the fact that, although authoritarian policies dominated Iran under Reza Shah and collective actions were prohibited, the Pahlavi elites encouraged petitionwriting for a variety of reasons. These petitions are kept in the Library, Museum, and Document Center of the Islamic Consultative Assembly of the Islamic Republic of Iran located in Tehran and have been accessible to researchers especially in the last ten years, still remain understudied and underexplored in modern Iranian history-writing unlike such sources as the official documents, foreign consular reports and newspapers. This paper will first discuss how these petitions can bring a new perspective for understanding the modern Iranian history after which it will discuss how they inform us about the state-society relations in Iran particularly during the Reza Shah period.

Keywords: Reza Shah, Petitions, State-Society Relations, Subalterns.

Sir Robert Şerli'nin Görünüşünün Metaforik Anlamı: İngiliz-Safevi İlişkileri Tarihinden (İngiliz Dilli Tarihçilik Esasında)

Lamiya Gafar-zada*

Özet

Araştırmanın amacı, Safevi Şah Abbas'ın elçisi Sir Robert Şerli'nin bilinen tüm portrelerini incelemek, bir İngiliz'in toplum içinde sürekli Safevi fahri kıyafeti ve sarık takmasının amacının ne olduğunu araştırmak ve özellikle de Şerli'nin dış görünüşünün İngiliz-Safevi ilişkilerinin yaygınlaşması ve güçlenmesindeki rolünü tanımlamaktır. Araştırma metodolojisi, pek bilinmeyen niteliksel araştırma yöntemlerinden olan - içerik analizinin yanı sıra tarihsel, geçmişe yönelik ve genel bilimsel yöntemlerin (analiz, sentez, genelleme) karmaşık uygulanmasına dayanmaktadır. Araştırma konusu olarak Şerli'nin XVII. yüzyılın 1. çeyreğinde yaptığı bilinen dört portresi seçilmiştir. Makalenin bilimsel yeniliği, yerel tarih yazımında ilk kez, İngiliz-Safevi ilişkilerini incelemek için değerli bir tarihsel kaynak olarak Sir Robert Şerli'nin portrelerini inceleme girişiminde bulunulmasıdır. Hem yerli hem de yabancı bilimsel literatüründe İngiliz-Safevi ilişkilerine yönelik pek çok çalışma olmasına rağmen, bu konu hiçbir zaman yerli ve yabancı araştırmacıların özel bilimsel ilgi alanına girmemiştir. Robert Şerli'nin portrelerinin detaylı analizi ve hem dönemin kaynaklarının hem de tarihi olayların analitik incelenmesi, portrelerin Robert'ın sadece görsel tasviri olmadığını ve görünüşünün onun tarzı, kültürel uzaklaşması veya dini inancı ile ilgili olmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu onun elçilik görevleri sırasında ki diplomatik stratejisinin bir parçasıydı. Proto-soft power politikasının bir parçası olarak Şerli, görünüşünü diplomatik manipülasyonların en iyi aracına dönüştürmüştü. Kıyafetleri siyasi mesajlar taşımış, hem diplomatik hem de kişisel birçok temel amaca hizmet etmiş ve dahası edebiyat, tiyatro, sanat (portre) ve hatta erken modern İngiltere'nin saray modasına yansımıştı.

Anahtar Kelimeler: Sir Robert Şerli, İngiliz-Safevi İlişkileri, İngiltere, Safevi İmparatorluğu, Şah Abbas, Elbise, Şeref Cübbesi, İpek, Proto-Soft Power Politikası.

* Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, leo_558@mail.ru

Metaphoric Meaning of Sir Robert Sherley's Exotic Appearance: From the History of Anglo-Safavid Relations (Based on Anglophone Historiography)

Abstract

The purpose of the research is to examine Safavid Shah Abbas's ambassador Sir Robert Sherley's all known portraits, to explore what was the purpose of a born Englishman in wearing Safavid honorific garments and turban permanently in public and to define the role of Sherley's exotic appearance in further expanding and strengthening Anglo-Safavid relations in particular? The methodology of research is based on implementing of one of the unobtrusive qualitative research methods – content analysis, as well as on an integrated application of historical, retrospective and general scientific (analysis, synthesis, generalization) methods. Sherley's four known portraits painted in the 1st quarter of the XVII century was chosen as the units of analysis. The scientific novelty is that an attempt to study the portraits of Sir Robert Sherley as valuable historical sources to study Anglo-Safavid relations is being taken for the first time in domestic historiography. Although there are a lot of works devoted to Anglo-Safavid relations both in domestic and foreign scientific literature, this issue has never been the object of special scientific interest either of domestic or foreign researchers. Detailed analysis of Robert Sherley's portraits as well as analytical study both of contemporaneous sources and historical events revealed that portraits were not just a pictorial representation of Robert and his appearance was neither a cultural cross-dressing, nor self-fashioning, nor cultural distancing, nor religious devotion, but was a part of his diplomatic strategy during his ambassadorial missions. As a part of *proto-soft power* policy Sherley turned his appearance into the best instrument of diplomatic manipulations. His exotic clothes carried in themselves coded political messages and served several principal goals, both diplomatic and personal, and, moreover, reflected on literature, theatre, art (portraiture), and even court fashion of early modern England.

Keywords: Sir Robert Sherley, Anglo-Safavid Relations, England, Safavid Empire, Portraits, Shah Abbas, Clothes, Robe of Honor, Silk, Proto-Soft Power Policy.

Moldo Niyaz'ın El Yazma Eserlerinin Tarihi Analizi

Anara Karyeva*

Özet

Belli bir tarihi dönemlerde kaleme alınan yazma eserler o devrin şartları, önemli olaylarıyla ilgili kapsamlı bilgileri içermektedirler. Böyle eserler sayesinde halklar ve tarihleri üzerine ilginç malumatlardan haberdar olabiliriz. Kırgızistan'da XIX. yüzyılda Kırgız cazgıç akınlar (yazmayı bilen ozanlar) tarafından şiir şeklinde kaleme alınan yazma eserler günümüzde tarih bilimi için çok değerli miraslardandır. Ancak böyle yazma eserler olduğu halde Sovyet dönemindeki araştırmalarda Ekim İhtilali'ne kadar Kırgız yazısının olmadığı, Sovyetlerin Kırgız halkına eğitim ve bilim getirdiği hakkında tek taraflı fikir ileri sürülmüştür. Bundan dolayı Sovyet ideolojisine uymaması sebebiyle XIX. yüzyılda ortaya konulan esarlere özellikle göz yumulmuştur.

1991'de SSCB'nin dağılması ve Kırgızistan'ın bağımsızlığına kavuşmasıyla geçmişe yönelik milli arayışlar ortaya çıktı ve bu bağlamda Moldo Niyaz'ın "Sanat Digarastar", Moldo Kılıç'ın "Kazaldar", Aldaş Moldo tarafından yazılan "Bugumenen Sarıbağıştın Uruşu" gibi eserler yayınlandı. Söz konusu orijinal eserler ise günümüzde Kırgızistan Cumhuriyeti, Milli Bilimler Akademisi, Dil ve Edebiyat Enstitüsü'ne bağlı El Yazmalar Vakfında muhafaza edilmektedir. Fakat adı geçen El Yazmalar Vakfında böyle el yazma eserleri çok olmakla birlikte bugüne kadar hem yazarların hayatı hem bıraktıkları eserler hakkında tam anlamıyla araştırmaların yapıldığı söylenemez.

Bildiride Rus Çarlığı zamanında Kırgızistan'da cazgıç akınlar ve eserleri hakkında genel bilgi verilecektir. Bunların içinden ayrıca Moldo Niyaz'ın hayatı ve eserlerine değinilecektir. Moldo Niyaz toplam yedi el yazmanın yazarıdır, Sovyet döneminde O'nun eserleri gerici olarak nitelendirildiğinden kaynak olarak kullanılması yasak idi. Moldo Niyaz'ın eserlerinde Rus Çarlığı'nın Orta Asya'yı işgali ve Kırgızların işgale karşı mücadeleleri hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmaktadır. Çalışmada Moldo Niyaz'ın eserlerinden örnekler verilerek analize edilecek ve içeriklerine göre Rus Çarlığı zamanındaki önemli tarihi olaylar tasnif edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, El Yazmalar, Cazgıç Akınlar, Moldo Niyaz, Rus Çarlığı.

* Prof. Dr., N. Isanov Kırgız Devlet İnşaat, Ulaştırma ve Mimarlık Üniversitesi, Bişkek/KIRGIZISTAN, anarakaryeva67@gmail.com

Historical Analysis of Moldo Niaz's Manuscripts

Abstract

Manuscripts written in a certain historical period contain comprehensive information about the conditions and important events of that period. Due to such works, we can learn interesting facts about peoples and their history. Manuscripts written in the form of poems by the Kyrgyz jazgych akyndar (poets who can write) in the 19th century in Kyrgyzstan are among the most valuable heritages for the science of history today. However, although there were such manuscripts, one sided opinion had been put forward in the researches of the Soviet period that there was no Kyrgyz script until the October Revolution and that the Soviets brought education and science to the Kyrgyz people. For this reason, the works produced in the 19th century were especially condoned because they did not comply with the Soviet ideology.

With the collapse of the USSR in 1991 and gaining the independence of Kyrgyzstan, the national pursuits emerged and in this context works were published such as "Sanat Digarasttar" by Moldo Niaz, "Kazaldar" by Moldo Kylych, "Bugu menen Sarybagyshtyn Urushu" by Aldash Moldo. The original inscriptions are preserved in the Manuscripts Foundation affiliated to the Language and Literature Institute of the National Academy of Sciences, the Kyrgyz Republic. However, there are many inscriptions in the above-mentioned Manuscripts Foundation, complete researches have not been done about life of authors and the works they had left.

In the paper, general information will be given about jazgych akyndar and their works in Kyrgyzstan during the Tsarist Russia period. Particularly among them, Moldo Niaz's life and works will be emphasized. Moldo Niaz is the author of a total seven manuscripts. During the Soviet period, his works were forbidden to be used as a source because they were considered reactionary. Moldo Niaz's works contain detailed information about the occupation of Central Asia by the Tsarist Russia and the struggle of the Kyrgyz against the occupation. In the paper, examples from Moldo Niaz's works will be given and analyzed as well as important historical events during the Tsarist Russia period will be classified according to their content.

Keywords: Kyrgyzstan, Manuscripts, Moldo Niaz, Tsarist Russia.

Türkmenistan'da Tarih Yazıcılığı (1905 İhtilali'nden 1937 Repressiya'ya Kadar)

Tahyr Ashyrov*

Özet

1905 İhtilali'nden 1937 Repressiya'ya kadar Türkmenistan'da tarih bilinci ve tarih yazıcılığı açısından kendine özgü bir dönemdir. 1905 İhtilali'nden sonra Türkmence matbuat önem kazanmıştır. Türkmen tarihi ile ilgili değerli yazılar yayımlanmıştır. Özellikle 1914-1917 yılları arasında Türkmence ve Farsça yayımlanan “Zakaspiyskaya Tuzemnaya Gazyeta / Ruznâme-i Maverâ-i Bahr-i Hazar” gazetede, Türkmen tarihi ile ilgili “Gadım Tarih” (Kadim Tarih) başlıklı [Soybilim ve Biyografi / Türkmen Halk Tarihi] bir dizi yazı kaleme alınmıştır. 1917 İhtilali'nden sonra Türkmence matbuatta millî tarih bilinci ve tarih yazıcılığı yansıtan yazılar ortaya çıkmaya başlamıştır. 1922-1924 yılları arasında yayımlanan “Türkmen İli” dergisinde, 1979-1981 Türkmen –Rus Savaşı başta olmak üzere Basmacılık, Türkistan Türkler Tarihi, Türkiye Siyasi Tarihi konuları [Genel Türk Tarihi / Türkmen Halk Tarihi] üzerine kaleme alınan yazılar yayımlanmıştır. Aynı şekilde 1924 yılında “Türkmen Halkının Tarih Hem Nesilleri Hakkındaki Makalaların Yığılması” (Türkmen Halk Tarihi ve Nesiller Üzerine Makaleler Derlemesi) adıyla yayımlanan eser, Türkmen tarihi açısından önemli bir kaynaktır. Ekim 1924 Sovyet Türkmenistanı'nın kurulmasıyla yeni bir tarih anlayışı ortaya çıkmaya başlamıştır. Sovyet Türkmenistanı'nın 1924-1930 yılları arasında “millileştirme”, “yerileştirme” kavramları ve millî bir tarih bilinci ile kaleme alınan yazılar, dönemin ayrı bir özelliğidir. İlk zamanda “Stavropol Türkmenlerinin Tarihi” gibi Türkmenistan'ın dışındaki Türkmenler ile ilgili yazılar yayımlanmıştır. Bu dönemde “Türkmen Halk Tarihi” veya “Türkmen Devlet Tarihi” şeklinde konu tartışılmaya açılmıştır. Bu bağlamda “Türkmen Halk Tarihi” yerini “Türkmenistan Tarihi” başlığıyla yazılar kaleme alınmaya başlamıştır. 1926 yılında “Yaşı Türkmenistan” adıyla yayımlanan eser, bunun bir tür yansıması olduğu söylenebilir. Bu dönemde kaotik bir şekilde devam eden tarih yazıcılığı, 1931 yılında “Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik) Tarihi –Kısa Ders” adlı eserin yayımlanmasıyla Sovyetler Birliği'nde bir parçası olan Türkmenistan'da da aynı tarih anlayışı hâkim olmaya başlamıştır. Ancak buna direnenler ve dönem ideolojinin sunduğu tarih metodu bağlamda konuyu ele alarak Türkmen tarihini belgelemeye çalışanlar da 1937 yılında repressiya kurbanı olmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Türkmenistan, Türkmen Aydınları, Tarih, Tarih yazıcılık.

* Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Zonguldak/TÜRKİYE, tahyr.ashyrov@beun.edu.tr ORCID: 0000-0002-9684-0834

Historiography in Turkmenistan (From the Revolution of 1905 to the Repression of 1937)

Abstract

From the 1905 Revolution to the 1937 Repressiya, it is a unique period in terms of historical awareness and historiography in Turkmenistan. After the 1905 Revolution, the Turkmen press gained importance. Valuable articles on Turkmen history have been published. Especially in the newspaper “Zakaspiyskaya Tuzemnaya Gazyeta / Ruznâme-i Maverâ-i Bahr-i Hazar”, which was published in Turkmen and Persian between 1914-1917, titled “Gadim Tarih” (Ancient History) [Geology and Biography / Turkmen Folk History] A number of articles have been written. After the 1917 Revolution, articles reflecting national historical consciousness and historiography began to appear in the Turkmen press. In the journal “Turkmen Ili”, which was published between 1922-1924, articles were published on the subjects of Basmachılık, Turkestan Turks History, Turkish Political History [General Turkish History / Turkmen Folk History], especially the 1979-1981 Turkmen-Russian War. Likewise, the work published in 1924 with the title of “Türkmen Halkının Tarih Hem Nesilleri Hakındaki Makalaların Yığındısı” (Compilation of Articles on Turkmen Folk History and Generations) is an important source for Turkmen history. With the establishment of Soviet Turkmenistan in October 1924, a new understanding of history began to emerge. The concepts of “nationalization” and “indigenization” of Soviet Turkmenistan between 1924-1930 and the articles written with a national historical consciousness are a distinctive feature of the period. In the first time, articles about Turkmens outside Turkmenistan such as “History of Stavropol Turkmens” were published. In this period, the subject as “Turkmen Folk History” or “Turkmen State History” was opened to discussion. In this context, articles with the title of “Turkmenistan History” began to be written instead of “Turkmen Folk History”. The work, which was published in 1926 with the name “Yaňı Turkmenistan”, can be said to be a kind of reflection of this. Historiography, which continued chaotically in this period, began to dominate in Turkmenistan, which was a part of the Soviet Union, with the publication of the work “History of the Communist Party of the Soviet Union (Bolshevik) - Short Lesson” in 1931. However, those who resisted this and tried to document the Turkmen history by considering the subject in the context of the historical method presented by the ideology of the period were also victims of repression in 1937.

Keywords: Turkmenistan, Turkmen Intellectuals, History, Historiography.

Osmanlı Nişanları ile Taltif Olunmuş Azerbaycanlı Ünlüler

Bilal Dedeyev*

Özet

Farsca işâret ve alâmet anlamına gelen nişan kelimesi, Osmanlı'da bazı farklı manalar içeren, yanı sıra devlet tarafından üstün hizmet karşılığı verilen, genellikle süslü ve değerli taşlarla bezetilmiş bir çeşit madalyon olarak da kullanılmıştır. Nişanların devlete, hanedan erkanı ile padişaha üstün hizmette bulunmuş uygun görülen yüksek dereceli memurlara ve Osmanlı'ya fiilen ve manen yardım etmiş ecnebilere verildiği bilinmektedir. Osmanlı tarihinde genellikle ilk nişan olarak 1798 yılında Fransız donanmasını mağlub ettiği için III. Selim (1789-1807) tarafından İngiliz Amirali Nelson'a hediyeler arasında çelenk yanında hilal nişanı denilen bir madalyanın verilmesi gösterilir. Sonralar İftihar, Mecidi, Osmani, Şefkat, Ali-i İmtiyaz, Hanedan-ı Al-i Osman, Maarif ve Harp Madalyası gibi çeşitli nişanlar olmuştur.

Osmanlı arşiv kayıtlarında Osmanlı-Azerbaycan ilişkilerinde aktif rol alan birçok Azerbaycanlı ünlünün de bu nişanlarla taltif edildiği görülmektedir. Mirza Feth Ali Ahundzade, Bakü Belediye Reisi Despot Zenoviç ve onun miralayını Nikola Dunovni, Bakü hayırsever zenginlerinden olan Hacı Zeynelabidin Tagiyev ile zevcesi Sona (Suna) Hanım ve Ağa Musa Nagiyev, maarifçi aydın Yusuf Ziya Talıbzade, Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu döneminde Ruslara karşı çıkışları ile tanınmış olan ve Osmanlı Devleti ile diplomatik görüşlerde de bulunmuş Naki Şeyhzamanlı (Keykurun) ve Kafkaz İslam Ordusu bünyesinde 3 Eylül 1918'de Bakü'nün kurtuluşu arefesinde kahramanlık göstermiş bir takım Azerbaycanlı subayın çeşitli dereceli Osmanlı nişanları ile taltif edildikleri tarafımızdan ortaya çıkarılmıştır. Nişanların taltifinde Osmanlı Devleti Bakü Şehbenderliği'nin önemli rolü olmuştur. Nişanlar 1863-1918 yılları arasında Sultan Abdülaziz (1861-1876), Sultan II. Abdülhamid (1876-1909), Sultan V. Mehmed Reşad (1909-1918) ve Sultan Vahdettin (1918-1922) tarafından verilmiştir. Verilen Osmanlı nişanlarının dereceleri farklı olsa da, Mecidi, Şefkat, Osmani ve Harp Madalyası olmak üzere dört çeşittir. Bunların her birisi ile ilgili arşiv belgesi elimizde mevcuttur. Ayrıca, bazı hatıratlarda da belgeleri destekleyecek konu ile ilgili bilgiler bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mirza F. A. Ahundzade, Despot Zenoviç, H.Z.Tagiyev, A.M. Nagiyev, Naki Keykurun Şeyhzamanlı.

- * Doç. Dr., Bakü Mühendislik Üniversitesi, Umumi Fenler Bölümü, Bakü/AZERBAIJAN, bdedeyev@beu.edu.az ORCID: 0000-0001-5652-7811

Famous Azerbaijanis Rewarded with the Ottoman Orders (Medals)

Abstract

The word *nishan* (order) which means sign and symptom in Persian, was also used as a kind of medallion, usually decorated with precious stones, which had some different meanings and was given by the state in return for a superior service. It is known that the orders (medals) were given to high-ranking officials who served the state, dynasty dignitaries and the Sultan, and to foreigners who helped the Ottoman Empire physically and spiritually. The first order in the Ottoman history was rewarded to the British Admiral Nelson when he defeated the French Navy in 1798 among the other gifts by Selim III (1789-1807) called "Order of the Crescent". Later, there were various orders such as *İftihar*, *Medjidie*, *Osmanie*, *Shefkât*, *Ali-i İmtiyaz*, *Hanedan-ı Al-i Osman*, *Maarif* and *Harp*.

It is seen in the Ottoman archive records that many famous Azerbaijanis who took an active role in the Ottoman-Azerbaijani relations were also honored with these orders (medals). It has been revealed that Mirza Feth Ali Akhundzade, the Mayor of Baku Despot Zenovich and his colonel Nikola Dunovni, one of the richest philanthropists of Baku Haji Zeynalabidin Tagiyev and his wife Sona (Suna) Hanım and Agha Musa Nagiyev, educationist Yusuf Ziya Talibzade, Naki Sheykhzamanlı (Keykurun) who took part in the diplomatic meetings with the Ottoman Empire and was known for his speeches against the Russian Empire during the establishment of the Azerbaijan People's Republic and a troop of Azerbaijani officers who showed heroism in the before liberation of Baku on September 3, 1918, within the Caucasian Islamic Army, were awarded with various ranks of the Ottoman orders. The Ottoman State Baku Consortium played an important role in the rewarding of orders. Between the years 1863-1918 orders were given by Sultan Abdulaziz (1861-1876), Sultan Abdulhamid II (1876-1909), Sultan Mehmet Reshad V (1909-1918) and Sultan Vahdettin (1918-1922). Although the ranks of the Ottoman orders are different, they are of four types: *Mejidie*, *Shefkât*, *Osmanieh* and *Harp*. We have archive documents related to each of them. In addition, some memoirs contain information on the subject to support the documents.

Keywords: Mirza F. A. Akhundzade, Despot Zenovich, H. Z. Tagiyev, A. M. Nagiyev, Naki Keykurun Sheykhzamanlı.

Rusya'nın Novoe Vremya Gazetesi ve Niva Dergisinde Kasım 1914 – Aralık 1915 Tarihleri Arasında Yayınlanan Nüshalarında Osmanlı İmparatorluğu'nu Yansıtan Fotoğraflar

Ramil Zalyaev*

Özet

I. Dünya Savaşı insanların bütün dikkatini kendine çekti ve günlük hayatta ön plana çıktı. Savaş iş yerinde, kahvehanede, gazete bayisi önünde, evde, ayla içinde, her yerde konuşulmaya başladı. Rusya'da yayınlanan gazete ve dergiler de sayfalarında savaş'ın ilk günlerinden itibaren savaş ile ilgili haberlere, yazılara ve uzmanların yorumlarına geniş yer vermeye başladılar.

Kafkas Cephesinde savaş'ın başlanmasıyla, Rusya'nın her bölgesinde okunan liberal düşünceli Novoe Vremya [Yeni Zaman] adlı gazetesi de bu cephedeki savaş ile ilgili haberleri, yazıları 'Askerî Özet', 'Telgraflar', 'Kafkas Ordusu Kurmay'ından, 'Savaş Üzerine Yazılar', 'Güney Cephesi' adlı bölümlerde yayınlamaya başladı. Bununla birlikte gazete ile aynı adını taşıyan (Novoe Vremya) ve Cumartesi günleri yayınlanan gazetenin ekleri Osmanlı İmparatorluğu'nun şehirlerini, bölgelerini, Deniz Kuvvetleri'nin savaş gemilerini, topçularını yansıtan fotoğraflar, coğrafya haritalarını yayınlamaya başladılar. Örneğin, gazetenin Novoe Vremya adlı eklerinde Kasım – Aralık 1914 tarihlerinde Doğu Anadolu, Erzurum vilâyeti haritaları, Erzurum, Ardahan, İzmir şehirlerini, Artvin ile Ardahan arasında bulunan köprüyü yansıtan fotoğraflar yayınlandı.

1870 yılında yayımlanmaya başlayan Niva [Saha] adlı dergi, Rusya'da çok okunan haftalık ve resimli dergi idi. Niva dergisi kendi sayfalarında dikkati ve önemi siyaset, çağdaş hayat ve edebiyat üzerinde yoğunlaştırdı. I. Dünya Savaşı sırasında Niva dergisinde Osmanlı İmparatorluğu'nun şehirlerini, sivil halkını, tarihi yerlerini yansıtan fotoğraflarla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun eski topraklarında bulunan şehirlerini, bölgelerini, nehirlerini yansıtan fotoğraflar da yayınlandı. Kasım – Aralık 1914 tarihlerindeki derginin nüshalarında Osmanlı Deniz Kuvvetleri'nin kruvazör ve zırhlılarını, kışlarına yürüyen Osmanlı yedek askerlerini, Erzurum şehrini ve civarını yansıtan fotoğraflar yayınlandı.

* Dr., Kazan Milli Araştırma Teknik Üniversitesi, Kazan/TATARİSTAN, zalyaevramil@yahoo.com

Novoe Vremya gazetesinin eklerinde ve Niva dergisinde yayınlanan bazı fotoğraflarla birlikte yazılar da yayınlanıyordu. Yazılarda fotoğraflardaki Osmanlı şehirleri, bölgeleri hakkında tanıtma belgeler verilmiştir. Novoe Vremya gazetesinin eklerinde ve Niva dergisinde yayınlanan az bilinen fotoğraflar, Osmanlı İmparatorluğu tarihi, Türk-Rus ilişkileri ile ilgili değerli, pek az sayıdaki ve en güvenilir görsel kaynaklardır. Bildirinin amacı Novoe Vremya gazetesi ve Niva dergisinde 1914 – Aralık 1915 tarihleri arasında yayınlanan fotoğrafları, onlarla birlikte yayınlanan yazılar ve başka kaynaklardan alınan belgelerle birlikte tanıtmayı amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Tarihi, İç Dünya Savaşı, Osmanlı Tarihi Görsel Kaynakları, Türk-Rus İlişkileri, I. Dünya Savaşı Sırasında Rusya'nın Gazete ve Dergileri.

Photographs with Views of the Ottoman Empire in Russian Newspaper Novoe Vremya and Magazine Niva (November 1914 – December 1915)

Abstract

From the very first days of the war, Russian newspapers and magazines began to allot more places to news, articles and commentary of experts about the war. With the opening of military operations in the Caucasian front, the Russian newspaper Novoe Vremya [The New Epoch], which held the liberal view and enjoyed wide popularity among population of the country, began to carry news and articles about this front in such columns as 'Military review', 'Telegrams', 'From the staff of the Caucasian front', 'Notes on the war', 'The Southern front'. Together with this, Saturday appendix of this newspaper with the same name started to publish photographs of cities, regions, warships, artillerymen and maps of the Ottoman Empire. For instance, from November to the end of December of 1914 the appendix Novoe Vremya published maps of the Eastern Anatolia, Erzurum vilayet, photographs of Erzurum, Ardahan, Izmir, a bridge, which was located between Artvin and Ardanuch.

The Russian weekly magazine Niva [Field] also enjoyed wide popularity among the population of the country. Magazine gave consideration to politics, contemporary life and literature. During the First World War, Niva, together with photographs of cities, civil population of the Ottoman Empire, also published photographs of cities, regions, rivers which had been located in the former territories of the Ottoman Empire. From November to the end of December 1914 the magazine published photographs of the cruisers and battleships of the Ottoman navy, reservist, going to their barracks, Erzurum and its environs. Little known photographs, which were publis-

hed in appendix of the newspaper Novoe Vremya and magazine Niva are of great value as visual sources concerning history of the Ottoman Empire and Turco-Russian relations. The aim of the paper is to introduce and explain these photographs, using articles, which were published with some of these photographs, and other literature and sources.

Keywords: History of the Ottoman Empire, The First World War, Visual Sources Concerning the Ottoman Empire, Russian Newspapers and Magazines During the First World War, Turco-Russian Relations.

Tuna Vilayeti Muhacir Hastaneleri 1865 Yılı Talimatnâmelerinin Hastane Yönetimi/Sağlık İdaresi ve Hemşirelik Mevzuatı Bağlamında İrdelenmesi (Ruşuk Gureba Hastanesi, Nisa Hastanesi ve Aşı Talimatnameleri Işığında)

Derya Derin Paşaoğlu*

Özet

Devletlerin ulusal sağlık sistemlerine dair mevzuatları, ülkenin tarihi, kültürü, ekonomisi ve politik yaklaşımlarıyla şekillenir. Tarihi süreç içerisinde gelişen sistem, ihtiyaçlara göre düzenlenir, güncellenir. Osmanlı Devleti'nde, 19. yy'da yeni bir idari yapı olan Tuna Vilayeti'nin yönetimine getirilen Mithat Paşa, Kasım 1864 ile Mart 1866 yılları arasında bir dizi düzenlemeler yapmıştır. Söz konusu düzenlemelerle muhacirlerin sorunlarına da çözümler üretilmiştir.

Kırım'ın elden çıkmasıyla başlayıp, 1859'da Kırım Savaşı sonrası artan ve 1859-1862 yılları arasında Nogayların, 1865'de Çerkeslerin katılımıyla yüzbinlerle ifade edilen Karadeniz'in kuzeyinden yapılan göçlerde, Vidin, Ruşuk ve Dobruca Sancakları başta olmak üzere Tuna Vilayeti; yaklaşık 300.000 muhacir için iskân yeri olmuştur. Mithat Paşa'nın vilayette başlattığı düzenlemelerde; hastanelerde söz konusu muhacirlere, fakirlere, çocuklara ve kadınlara yönelik çalışmalar yapılmıştır. Muhacir hekimleri ve gezici hekimlerle, tedavi ve çocukların aşılanmaları, gureba hastanesinin ve kadınlara özel nisa hastanesinin açılması bu bağlamda yapılmış düzenlemelerdir.

Çalışmamızda, Başbakanlık Osmanlı Arşivinde Sadaret 4 Nolu defterde yer alan 70 maddelik Gureba Hastanesi talimatnamesi, 5 maddelik aşı programı ve 7 maddelik Nisa Hastanesi talimatnamesi sağlık kurumları mevzuatı açısından irdelenecektir. Hastane personelinin görev tanımlarının açıkça ifade edildiği talimatnamelerde hastanenin işleyiş düzenine dair ayrıntılı bilgiler mevcuttur. Hastanın hastaneye kabulü, tedavi hizmetlerinin nasıl yürütüleceği, hastane kuralları, eczane hizmeti, taburcu işlemleri, arşiv ve dokümantasyon için kayıtların yapılması, hasta haklarının korunmasına dair bilgiler içeren talimatnameler Sağlık İdaresi ve Hastane Yönetimi tarihi açısından oldukça kıymetli veriler içermektedir. Söz konusu veriler özellikle Osmanlı Devleti'nin muhacir iskân politikasına ve kadın haklarına yaklaşımları noktasına ışık tutacak niteliktedir. Dolayısıyla talimatnameler sosyal devlet

* Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Trabzon/TÜRKİYE, derinderya@ktu.edu.tr ORCID: 0000-0002-4046-6070

sorumluluğunda muhacirlerin, kadınların ve çocukların sağlıklarının toplum sağlığına etkisi, katkısı ve Osmanlı Devleti'nin bunun farkındalığı noktasından değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Muhacir, Nisa, Gureba, Sağlık İdaresi, Çiçek Aşısı.

An Evaluation of 1865 Ordinances of the Danube Province Immigrant Hospitals in the Context of Hospital Management/Health Administration And Nursing (The Ordinance of the Hospital for the Poor, the Ordinance of the Women's Hospital and the Vaccination Program)

Abstract

Throughout history the national health legislations of the states have been shaped by their historical, cultural and economic background and their political understanding. The health systems of respective political units have been regulated and updated by their necessities. In 19th century, in the newly established Tuna Province of the Ottoman Empire, the prominent local governor Midhat Paşa was the architect of a series of regulations between November 1864 and March 1866. His regulations included those dealing with the status and problems of the refugees.

The exodus of the Muslim/Turkic peoples from the Russian Empire to the Ottoman Balkan territories intensified after the Crimean War and with the mass exodus of the Nogays between 1859-1862 and of the Circassians after 1865, the total number of the refugees exceeded hundreds of thousands of people. The Province of Tuna welcomed around 300.000 refugees who mostly settled in the sanjaks of Vidin, Rusçuk and Dobruca. Midhat Paşa's provincial regulations involved the care of these refugees in the hospitals as well as the care of the children, women and the poor. The services of the refugee doctors and the ambulatory doctors who treated those in need and vaccinated the children, and the founding of the Hospital for the Poor (Gureba Hastanesi) and the Women's Hospital (Nisa Hastanesi) were regulated by the energetic Governor.

This study examines the ordinances of the Hospital for the Poor consisting of 70 articles, Womens's Hospital with its 7 articles and the vaccination program composed of 5 articles in the Tuna Province of the Ottoman Empire. The ordinances and the program were found in the No.4 Sadaret Defteri (Records of the Prime Ministry) that is located in the Presidency of the State Ottoman Archives of Turkey. These

records are examined in terms of the legislations of the health institutions. The ordinances, which clearly described the duties of the hospital personnel also provided detailed information on the operation and functioning of the hospitals. These ordinances are valuable sources in terms of Health Administration and Hospital Management by providing information on the patient admission, the operation of medical treatment services, the hospital rules and regulations, pharmaceutical services, discharge services, patient rights, and archive and documentation of patient records. These data also enlighten the official approach of the Ottoman Empire in regards to the refugee settlement policies and women's rights. Thus, this study evaluates the aforementioned ordinances by examining how the health of the refugees, women and children affected the public health placing special focus on the Ottoman bureaucratic awareness of such issues.

Keywords: Emigrant, Women, Health Administration, Smallpox Vaccine.

Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı'dan Cumhuriyete Uyuz Hastalığı (1850-1950)

Şenay Atam*

Özet

Dilimizde uyuz etmek, uyuz olmak şeklinde insanın sinirlerini bozmak anlamında deyimlere konu olmuş bir hastalıktır uyuz. Hastalığın kişinin sosyo-ekonomik durumu ya da etnik yapısı ile ilişkisi yoktur. Tüm dünyada yıllık yaklaşık 300 bin kişinin yakalandığı hastalık, ağırlıklı olarak çocuklar ve yaşlılarda görülmektedir. Hastalık üçüncü dünya ülkeleri, tropikal ülkeler ve subtropikal ülkelerde endemik olarak görülmekle birlikte yedişer yıllık periyotlar halinde dünyanın her yerinde de görülmektedir. Yaşam şartlarının kötü olması, küçük mekanlarda kalabalık nüfusun yaşaması, göç, hijyenik ortamın olmaması, kötü beslenme ve demans gibi nedenler hastalığın yayılmasında etkilidir. Özellikle huzurevi, okul, hapisane, kreş gibi toplu yaşantının olduğu yerlerde hastalık kısa zamanda yayılım göstermektedir. Uyuz hastalığına sebep olan ajanlar 8 bacaklı akarlardır. Hastalığın bulaşmasında cilt temasının uzun süreli olması etkilidir. Hastalığın rahatsız edici kaşıntısı ise dişilerin vücutta deri altında kanallar yapması ve buralarda yumurta bırakmasıyla oluşmaktadır. Bu akarlar yarım milimetreye yakın büyüklüğe sahip olduklarından gözle görülmesi pek mümkün değildir. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Osmanlı Arşivi ve Cumhuriyet Arşivinde yapılan taramalar neticesinde hastalığın ağırlıklı olarak hapisaneler ve okullarda ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Cumhuriyet dönemi ile birlikte ise hastalığın balkanlardan anavatana dönen muhacirler arasında görüldüğü saptanmıştır. Ayrıca hayvanlar arasında da uyuz hastalığının görüldüğü ve bu konuyla ilgili yazışmaların da yapıldığı görülmüştür. Bu çalışmada arşivde bulunan 27 adet belgeye göre Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin uyuz vakalarına karşı hangi tedavi yöntemlerini ve hastalığın yayılması önlemek için hangi tedbirlerin uygulandığı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Uyuz, Salgın, Bulaşıcı Hastalık, Osmanlı Devleti, Türkiye Cumhuriyeti.

* Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Osmaniye/TÜRKİYE, senayatam@osmaniye.edu.tr ORCID:0000-0001-8672-3063

Scabies from the Ottoman Empire to the Republic According to Archive Documents (1850-1950)

Absract

In our language, scabies is a disease that has become the subject of idioms in the sense of getting on the nerves of people. The disease is not related to the socio-economic status or ethnicity of the person. The disease, which affects approximately 300 thousand people annually all over the world, is mainly seen in children and the elderly. Although the disease is seen endemic in third world countries, tropical countries and subtropical countries, it can be seen all over the world in periods of seven years. Reasons such as poor living conditions, crowded population living in small spaces, migration, lack of hygienic environment, malnutrition and dementia are effective in the spread of the disease. The disease spreads in a short time, especially in places where there is a collective life such as nursing homes, schools, prisons and kindergartens. The agents that cause scabies are 8-legged mites. Prolonged skin contact is effective in the transmission of the disease. The disturbing itching of the disease occurs when females make channels under the skin in the body and lay eggs there. Since these mites are close to half a millimeter in size, it is not possible to see them with the naked eye. As a result of the scans made in the Presidency of the State Archives, the Ottoman Archive and the Republic Archive, it was determined that the disease mainly occurred in prisons and schools. With the Republican period, it was determined that the disease was seen among the immigrants who returned to their homeland from the Balkans. In addition, it has been seen that scabies disease is seen among animals and correspondences have been made on this subject. In this study, according to 27 documents in the archive, the treatment methods of the Ottoman Empire and the Republic of Turkey against scabies cases and which measures were applied to prevent the spread of the disease were emphasized.

Keywords: Scabies, Epidemic, Contagious Disease, Ottoman Empire, Republic of Turkey.

Osmanlı Doğu Sınırında Kent Hijyeni: Basra Şehrine İçme Suyu Temini

Burcu Kurt*

Özet

Modern devletin en temel vazifelerden biri olan sağlık hizmetleri, 18. yüzyılın sonunda Avrupa devletlerinde askerler üzerinde yoğun bir şekilde uygulanmaya başlandı. 1818'den sonra Hindistan'dan tüm dünyaya yayılan büyük kolera pandemilerinin görülmeye başlaması, hükümetlerin sıradan halkın sağlığıyla da ilgilenmesine sebep oldu. Osmanlı Devleti'nin kamu sağlığı uygulamaları ile tanışması ise 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde gerçekleşti. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren devletin içerisinde bulunduğu maddi imkansızlıklar kentsel alt ve üst yapı problemlerinin imparatorluğun her cephesinde aynı özenle uygulanmasının önünde ciddi bir engel oluşturdu. Osmanlı İmparatorluğu'nun Doğu sınırındaki Basra şehri, hem İran sınırına yakınlığı hem de 19. yüzyılda Hindistan menşeli salgınların Osmanlı topraklarına giriş noktası olması açısından sıhhi açıdan ayrı bir önem arz ediyordu. Basra şehri; Şattülarap üzerindeki nehir taşımacılığının Basra Körfezi'ne açılan son durağı olması ve Hint ticaret yolunun kara ve deniz ayaklarının burada birleşmesi nedeniyle birçok güzergahın merkezinde bulunmakta ve sıklıkla salgın hastalıklara maruz kalmaktaydı. Tüm bu öneme rağmen Basra şehri de kent hijyeninin gerekli ölçüde sağlanamadığı bölgelerdendi. Üstelik Basra şehri coğrafi koşulların getirdiği dezavantajlarla da karşı karşıyaydı. Havanın sıcaklığı ve nemim yüksekliğinin yanı sıra Şattü'l-Arap nehrinde yaşanan su taşkınları ve düzenli meydana gelen med-cezir hareketleri Basra şehrini temiz içme suyu temini açısından da sıkıntılı bir konumda bırakmaktaydı. Bu durum ise şehirde salgınların daha şiddetli cereyan etmesine neden oluyordu. Bu nedenle Basra şehrinde kamu sağlığını korumak ve kent hijyenini hayata geçirmek açısından en önemli adımlardan bir tanesini şehre temiz içme suyu temin edilmesi oluşturmuş fakat bu çaba ancak I. Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde hayata geçirilebilmiştir. Bu tebliğ şehirde yaşanan kolera salgınlarının etkisiyle 19. yüzyılın ikinci yarısı boyunca Basra şehrine Şattü'l-Arap nehrinden temiz su teminine yönelik gerçekleşen ve birçoğu hayata geçmeyen girişimleri mercek altına alacaktır. Büyük oranda Osmanlı ve İngiliz arşivlerinden elde edilen birinci el kaynaklara dayanan çalışmada, konuya ilişkin İngilizce, Türkçe, Osmanlıca ve Arapça literatür de kullanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Basra, Irak, Kamu Sağlığı, İçme Suyu.

* Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, burcukurt@itu.edu.tr ORCID: 0000-0002-5924-1779

Urban Hygiene at the Ottoman Eastern Border: Supply of Drinking Water to the City of Basra

Abstract

Health services, one of the most basic duties of the modern state, began to be applied intensively on soldiers in European states at the end of the 18th century. After 1818, the beginning of the great cholera pandemics that spread from India to the whole world caused the governments to take care of ordinary people's health. The Ottoman Empire's interest in public health practices took place in the second quarter of the 19th century. The financial impossibilities of the state since the second half of the 19th century, created a serious obstacle to the implementation of urban infrastructure and superstructure problems with the same care in every part of the empire. The city of Basra, on the eastern border of the Ottoman Empire, had a special importance in terms of both its proximity to the Iranian border and being the entry point of the epidemics originating in India in the 19th century to the Ottoman lands. The city of Basra was at the center of many routes and was frequently exposed to epidemics, as it was the last stop of the river transport on Shatt al-Arab to the Persian Gulf and the land and sea networks of the Indian trade route merged here. Despite all its importance, the city of Basra was one of the regions where urban hygiene could not be provided to the required extent. Moreover, the city of Basra was also faced with the disadvantages of geographical conditions. In addition to the temperature and humidity of the air, the foods in the Shattu'l-Arab river and the regular tide movements left the city of Basra in a troubled position in terms of clean drinking water supply. This situation caused epidemics to occur more severely in the city. For this reason, one of the most important steps in terms of protecting public health and realizing urban hygiene in the city of Basra was to provide clean drinking water to the city, but this effort could only be realized just before the First World War. This paper will focus on the attempts that were made to supply clean water to the city of Basra through the Şattü'l-Arab river during the second half of the 19th century due to the cholera epidemics in the city, many of which did not materialize. English, Turkish, Ottoman and Arabic literature on the subject will also be used in the study, which will largely be based on first-hand sources obtained from the Ottoman and British archives.

Keywords: Ottoman Empire, Basra, Iraq, Public Health, Drinking Water.

Osmanlı Devleti'nde Gıda Boyalarının Kullanımı ve Denetimi

(1868-1912)

Özge Togral*

Özet

Boyar maddeler tekstil boyası, gıda boyası, ahşap boyası gibi üretildiği madde ve kullanım alanlarına göre ayrılmaktadır. Temelde bitkisel, hayvansal ve mineral bazlı olarak kategorize edilen boyar maddeler, elde edildiği maddenin yanı sıra kullanım alanlarına göre de sınıflandırılmıştır. Osmanlı sınırları dahilinde, üretimi yoğun olarak yapılan doğal boyalar, XIX. yüzyıla kadar küçük el sanatları başta olmak üzere en çok dokumacılık alanında kullanılmıştır. Ancak XIX. yüzyılda pek çok sektörde kullanılmaya başlanmıştır. Esasında Osmanlı sofra kültürü incelendiğinde, yiyecekleri renklendirmek için öteden beri baharat veya meyvelerden yararlanıldığı bilinmektedir. Billhassa şerbet, şurup ve şekerleme gibi tatlı ürünlerin imalinde doğal renklendiriciler kullanılmıştır. Ancak doğal boyaların kullanımı, XIX. yüzyılda Osmanlı sanayisinde meydana gelen gelişmelerle farklılaşmış ve gıda fabrikaları açılmaya başlamıştır. Böylelikle doğal boyaların kullanımı sadece şeker veya şerbet renklendirmekle sınırlı kalmamış ve tahıllı ürünlerin boyanmasına kadar kullanım alanında geniş kapsamda değişiklikler olmuştur. Söz konusu değişim, Avrupalı devletlerle yapılan ticari faaliyetlerin yoğunlaşmasının etkisiyle daha da keskin bir hal almıştır. Nitekim; Avrupa'dan ithal edilen gıda boyaları veya boyalı yiyeceklerin ülke içinde dağıtımı bu dönemde artmıştır. İthal edilen boyalı yiyeceklerin ve gıda boyalarının gümrükten geçişini düzenlemek maksadıyla birtakım uygulamalara başvurulmuştur. Bu bağlamda gıda boyalarının temini ve kullanımına yönelik denetimlerle beraber kısıtlamalar getirilmiştir.

Tüm bu koşullar göz önünde bulundurularak yapılan çalışmanın amacı, Osmanlı Devleti'nin sınırları dahilinde yiyecekleri renklendirmek için kullanılan gıda boyalarının tür ve özelliklerini ayrıntılı olarak incelemektir. Bununla birlikte Osmanlı mutfak kültürünün sanayileşme süreciyle birlikte geçirdiği değişime değinilecektir. Çalışmanın ana kaynağı olan Osmanlı Arşivi belgeleri ışığında, boyalı gıda üretimi ve ithali esnasında uygulanan düzenlemelere yer verilecektir. Ayrıca çeşitli araştırma ve inceleme eserler mercek altına alınarak Osmanlı mutfağında yer alan çeşitli renklendiricilere değinilecektir. Böylelikle 1868 ve 1912 yılları arasında Osmanlı mutfağında

* Dr., İstanbul/TÜRKİYE, ozgetogral@gmail.com ORCID: 0000-0003-1778-3817

kullanılan gıda boyaalarının ele alınacağı çalışmanın, Osmanlı Devleti'nin kültür tarihine katkı sunacağı kanısındayım.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Osmanlı Mutfağı, Gıda Boyası, Ticaret, Gıda.

Use and Supervision of Food Dyes in The Ottoman State (1868-1912)

Abstract

Dyestuffs are divided according to the substance and areas of use in which they are produced, such as textile paint, food paint, wood paint. Mainly used as herbal, animal and mineral, those that are categorized and the obtained ones are also classified according to the last substance. Natural dyes, produced intensively within the borders of the Ottoman Empire, XIX. until the century, it was most commonly used in weaving, especially small crafts. But XIX. in the century, natural dyes began to be used in many sectors. Fundamentally, when the Ottoman cuisine culture is examined, it is known that spices or fruits have been used to color food for a long time. Expressly natural colorants are used in the manufacture of sweet products such as sherbet, syrup and candy. However, the use of natural dyes, XIX. century, with the developments in the Ottoman industry, and food factories began to open. Thus, the use of natural dyes was not limited to coloring sugar or sherbet, and there were massive changes in the field of use, from dyeing cereal products. Aforementioned change has become even more acute with the effect of the intensification of commercial activities with European states. Thus; Domestic trade of food dyes or dyed foods imported from Europe increased during this period. A number of practices have been applied to regulate the customs clearance of imported dyed foods and food dyes. In this regard, restrictions have been brought along with the controls on the supply and use of food dyes.

Given these circumstances, the aim of the study is to examine in detail the types and properties of food dyes used to color foods within the borders of the Ottoman Empire. In addition, the change of Ottoman cuisine culture with the industrialization process will be mentioned. In the light of the Ottoman Archive documents, which are the main source of the study, the regulations applied during the production and import of dyed food will be included. In addition, various research and examination works will be examined and various colorants in the Ottoman cuisine will be mentioned. Thus, I believe that the study, which will deal with the food dyes used in Ottoman cuisine between 1868 and 1912, will contribute to the cultural history of the Ottoman State.

Keywords: Ottoman State, Ottoman Cuisine, Food Dye, Trade, Food.

Osmanlı İdaresi'nde Kıbrıs Adasında Pamuk Üretimi ve Pamuklu Dokumalar Ticareti (18. ve 19. Yüzyıllarda)

Ali Efdal Özkul*

Özet

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de siyasî, coğrafi ve ticarî bakımdan stratejik bir konuma sahiptir. Sahip olduğu bu özel konumundan dolayı adanın, İlk Çağlardan itibaren Doğu Akdeniz'de yapılan ticarete önemli bir payı olmuştur. Tarih boyunca Akdeniz'de faaliyet gösteren devletler birçok ürünün ticaretini yapmıştır. Akdeniz'de ticareti yapılan ürünlerden birisi de pamuk ve pamuklu dokumalardır. Osmanlı Devleti'nde pamuk üretilen yerlerden birisi olan Kıbrıs'ın birçok bölgesinde pamuk tarımı yapılmıştır. Adada yapılan sulu ziraatın en önemli ürünlerinden birisi olan pamuğun 16. yüzyıldan itibaren her geçen gün artan bir üretimi söz konusudur. Bu üretimin artmasında Kıbrıs'ta yetiştirilen pamuğun ve pamuklu dokumaların dış ticarete aranır olması etkilidir. Bu durum da pamuğun Osmanlı idaresi boyunca adadan yapılan ihracatta önemli bir pay sahibi olmasını sağlamıştır. Batılı seyyahlar Kıbrıs'ta yetiştirilen pamukla ilgili olarak Levant'ın en kaliteli pamuğu iddiasında da bulunmaktadır. Araştırma genel olarak 18. ve 19. yüzyıllardaki Lefkoşa Şeri Sicillerindeki ve Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'ndeki arşiv kaynaklarındaki bilgilere dayanmaktadır. Arşiv kaynaklarından elde edilen bilgiler dönemin seyyahlarının verdikleri bilgilerle karşılaştırılmıştır. Ayrıca ilgili çalışma alanı ile ilgili yerli ve yabancı literatürdeki araştırmalar incelenerek karşılaştırmalar da yapılmıştır. Araştırmada genel olarak Osmanlı hakimiyetinde Kıbrıs adasında üretilen pamuk ve pamuktan üretilen çeşitli eşyalar, pamuk ziraatıyla meşgul olan esnaf ve dış piyasada talep edilen pamuk ile pamuklu dokumaların ticareti üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Pamuk, Pamuklu Dokuma, Kıbrıs, Akdeniz.

* Prof. Dr., Yakındoğu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Lefkoşa/KIBRIS, aliefdal.ozkul@neu.edu.tr ORCID: 0000-0001-7868-7795

Cotton Production and Trade of Cotton Woven in Cyprus Under the Ottoman Administration (18. &19. Century)

Abstract

Cyprus has a very important political, geographical and commercial position in the Eastern Mediterranean. Due to this special location, the island has had an important share in the trade in the Eastern Mediterranean since ancient times. Throughout history, many states have traded many products in the Mediterranean. One of the products traded in the Mediterranean was cotton and cotton fabrics. As in many parts of the Ottoman country, cotton cultivation was carried out on the island of Cyprus. Cotton, one of the most important products of irrigated agriculture in Cyprus, has been increasing day by day since the 16th century. The fact that the cotton grown in Cyprus and cotton fabrics are sought after in foreign trade is effective in increasing this production. This situation enabled cotton to have a significant share in exports from the island during the Ottoman rule. Western travellers also claim the best quality cotton of the Levant in relation to the cotton grown in Cyprus. The related research is generally based on the information in the 18th and 19th century Nicosia Shari's Register and the archive sources in the Presidency Ottoman Archives. The information obtained from archival sources will be compared with the information given by the travellers of the period. In addition, researches in the domestic and foreign literature related to the relevant field of study will be examined and comparisons will be made. In the research process, in general, the cotton in the island of Cyprus under the Ottoman administration, the products produced from cotton, the tradesmen dealing with cotton production and the trade of cotton and cotton weavings will be emphasized.

Keywords: Cotton, Cotton Woven, Cyprus, Mediterranean.

Zeytinburnu Demir Fabrikası

Engin Kırılı*

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nda 1840'lı yıllarda, devlet eliyle gerçekleştirilen kararlı bir fabrikalaşma hamlesi görülür. 19. asır ortalarında gerçekleşen bu fabrikalaşma hareketi esnasında kurulan önemli sanayi tesislerinden biri de Zeytinburnu Demir Fabrikası'dır. Zeytinburnu'nda kurulan Büyük Demir Fabrikası vasıtasıyla gerçekleştirilmesi düşünülen üretim faaliyetleri arasında; demir cevheri eritilmesi (izabesi), demir ve çelik dökümü, demir top yapımı, yeni buharlı makinelerin imal edilmesi veya hali hazırda kullanılmakta olan buharlı ve diğer makinelerin tamir ve bakımlarının yapılması gibi hususlar yer alıyordu.

Zeytinburnu'nda kurulan Demir Fabrikası'nda ayrıca; Osmanlı Kara Ordusunun ve Donanması'nın kullanmakta olduğu her türlü silahın gerek imalatının ve gerek tamiirinin yapılması düşünüldüğü gibi özellikle yakın bir gelecekte memleket sathına yayılması düşünülen şimendifer hatlarının inşası için başta çelik ray olmak üzere gerekli olan her tür malzemenin de yine bu tesiste üretilmesi hedefleniyordu.

Osmanlı tersanesi bünyesinde faaliyetlerini sürdüren bazı gemilerin bakım ve onarımları da Zeytinburnu Demir Fabrikası'nda yapıldı. Bu tesiste 19. asrın ikinci yarısında başta tüfek ve top imalatı olmak üzere, silah sanayi faaliyetlerine yönelik birtakım çalışmalar da gerçekleştirildi. Bu tesis özellikle II. Abdülhamit'in saltanatı döneminde gerçekleştirilen yatırımlar sonrasında giderek mühimmat da üreten bir kuruluş haline geldi. Zeytinburnu Demir Fabrikası, Osmanlı İmparatorluğun sonuna kadar varlığını ve üretim faaliyetlerini sürdürdü.

Anahtar Kelimlere: Osmanlı, Fabrika.

* Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskişehir/TÜRKİYE, ekirli@ogu.edu.tr ORCID: 0000-0001-8607-3355

Zeytinburnu Iron Factory

Abstract

In the Ottoman İmpire, especially in 1840's. One of the prominent industrial institution during this period is Zeytinburnu Iron factory. The operations of this bir iron factory in Zeytinburnu are iron melting, steel and iron casting, iron ball manufacturing, new steam engines building or repairing available engines.

In addition, the Iron Factory established in Zeytinburnu; All kinds of weapons used by the Ottoman Land Army and Navy were planned to be manufactured and repaired, as well as all kinds of materials needed for the construction of the steel rail, especially for the construction of the shemendifer lines, which are supposed to spread to the homeland in the near future, were also intended to be produced at this facility.

Maintenance and repairs of some ships operating within the Ottoman shipyard were also carried out at the Zeytinburnu Iron Factory. This property is located on the 19th. in the second half of the century, a number of studies were carried out aimed at the activities of the arms industry, especially the manufacture of rifles and cannons. This facility, especially thanks to the investments during Abdulhamid the Second's reign, becomes a place to produce ammo as well. Zeytinburnu Iron Factory lasts its existence and manufacturing till the end of the Ottoman Empire.

Keywords: Ottaman, Facory.

Bursa'da Bir Pertevniyal Valide Sultan Vakfı: Namazgâh İpek Fabrikası

Sacit Uğuz*

Özet

Sultan II. Mahmud'un eşi ve Sultan Abdülaziz'in annesi olan Pertevniyal Valide Sultan, şüphesiz son dönem Osmanlı sarayının en etkili figürlerinden biridir. Oğlu Sultan Abdülaziz'in tahta geçtiği ilk zamanlardan itibaren devlet işleri üzerindeki tesiri ile her daim yönetimde kendini hissettiren Valide Sultan, ayrıca hayırseverlik yönü ile de ön plana çıkmıştır. O, kurmuş olduğu çok sayıda vakıf ile toplum yararına olan birçok hizmeti gerçekleştirmiştir. Günümüzde de ülkemizin hemen her bölgesinde Pertevniyal Valide Sultan Evkafının bakiyesi eserler ile karşılaşmak mümkündür.

Pertevniyal Valide Sultan evkafına bağlı çok sayıdaki hayır eseri arasında az bilinenlerden biri, Bursa'nın Namazgâh semtinde bulunan ipek fabrikasıdır. Osmanlı ipekçiliğinin merkezi konumunda olan Bursa'da ipek üretiminin gerilediği ve ipekçiliğin devlet tarafından da teşvik edildiği bir dönemde, Bursa'nın Namazgâh semtinde mevcut bir ipek fabrikası 1863 senesinde satın alınarak Pertevniyal Valide Sultan vakıflarına dahil edilmiştir. İşletmecilere kiralanmak suretiyle işletilen fabrika, çok sayıda insanın geçimini temin ettiği ekmek kapısı olarak uzun yıllar hizmet vermiştir.

Literatürde mevcut akademik çalışmalarda bu fabrika ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Sadece birkaç makalede ve kitapta tek bir cümle ile Namazgâh İpek Fabrikasının varlığından bahsedilmekte, ancak başka herhangi bir bilgi sunulmamaktadır. Bu çalışmanın ana kaynağını oluşturan vesikalar, çoğunlukla İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'ndan temin edilmiştir. Bu nedenle araştırmacıların dikkatinden kaçtığı ve bugüne kadar üzerinde çalışma yapılmadığı düşünülmektedir. Osmanlı Arşivinden de bazı vesika ve diğer araştırma eserlerle desteklenerek ele alınan bu çalışma; Namazgâh İpek Fabrikasının kuruluşu, işleyişi ve Osmanlı ekonomisine katkıları ile ilgilidir.

Anahtar Kelimeler: Pertevniyal Valide Sultan, Vakıflar, Bursa, İpekçilik.

* Doç. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Hatay/TÜRKİYE, suguz@mku.edu.tr ORCID: 0000-0002-0412-8250

A Pertevniyal Valide Sultan Foundation in Bursa: Namazgâh Silk Factory

Abstract

Pertevniyal Valide Sultan, wife of Sultan Mahmud II and mother of Sultan Abdulaziz, is undoubtedly one of the most influential figures of the late Ottoman palace. Valide Sultan, who has always felt herself in the administration with her influence on state affairs since the first times when her son Sultan Abdulaziz ascended to the throne, also came to the fore with her philanthropy. She has carried out many services for the benefit of society with the many foundations she has established. Today, it is possible to encounter the remnants of Pertevniyal Valide Sultan Foundations in almost every region of our country.

Among the many charitable works of Pertevniyal Valide Sultan foundations, one of the lesserknown ones is the silk factory located in the Namazgah district of Bursa. In Bursa, which was the center of Ottoman sericulture, at a time when silk production declined and sericulture was encouraged by the state, an existing silk factory in the Namazgah district of Bursa was purchased in 1863 and included in the Pertevniyal Valide Sultan foundations. The factory, which is operated by leasing, has served for many years as an institution where many people earn their living.

In the current academic studies in the literature, no information about this factory has been found. Only a few articles and books mention the existence of the Namazgah Silk Factory in a single sentence, but no other information is provided. The documents, which constitute the main source of this study, were mostly obtained from the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library. For this reason, it is thought that it escaped the attention of researchers and no study has been conducted on it until today. This study, which is supported by some documents and other research works from the Ottoman Archive; It is about the establishment, operation and contribution of the Namazgah Silk Factory to the Ottoman economy.

Keywords: Pertevniyal Valide Sultan, Foundations, Bursa, Sericulture.

XIX. Yüzyılda Menteşe Sancağı'nda Ormancılık Faaliyetleri ve Ticareti

Aysun Sarıbey Haykırın*

Özet

Gerek coğrafi konumu gerekse fiziksel özellikleriyle Anadolu vilayetleri içinde önemli bir yer teşkil eden Aydın Vilayeti XIX. yüzyılda Aydın, İzmir, Saruhan, Denizli ve Menteşe Sancaklarını kapsamaktadır. Sahip olduğu vadiler, ovalar, çok sayıdaki körfez ve çaylarıyla tarım, sanayi ve madencilik açısından Osmanlı ekonomisi için gelir getiren önemli vilayetlerin başında gelen Aydın Vilayeti'nde, özellikle Menteşe Sancağı (Muğla) gerek kapladığı ormanlık alan gerekse bu ormanlardan elde edilen ürünler açısından ilk sırayı almakta, ormanlarının genişliği ve ürün çeşitliliğiyle vilayetin diğer sancaklarından ayrılmaktadır. Menteşe Sancağı'nda devlete ait mîrî ormanların yanı sıra, kişi ve vakıflara ait ormanlar da mevcuttur. Orman florasının büyük çoğunluğunu kızıl ve karaçam, meşe, köknar, fıstık, sığla vb. ağaç türleri oluşturmaktadır. Adı geçen ağaçlardan elde edilen odun, kömür ve kereste bir taraftan sancak halkının temel ihtiyaçlarını karşılarken diğer taraftan İstanbul'un yakacak ihtiyacının teminine yardımcı olmakta ve Tersane-yi Amire'nin kereste ihtiyacının temininde de rol oynamaktadır. Ayrıca ormanlardan elde edilen palamut, defneyaprağı, mazı, çıra, katran vs. ürünler Mısır, Almanya, Amerika, Avusturya, İngiltere ve Rusya gibi ülkelere ihraç edilmektedir.

Bu çalışmada, Menteşe Sancağı'ndaki ormancılık faaliyetleri ve ticareti ele alınarak Osmanlı ekonomisindeki yeri üzerinde durulacaktır. Çalışmanın kaynaklarını Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Belgeleri, Orman İstatistikleri, Aydın Vilayet Salnâmeleri ile konuyla ilgili ikinci el kaynaklar oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: XIX. Yüzyıl Orman, Ormancılık, Ticaret, Menteşe Sancağı.

* Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Aydın/TÜRKİYE, asaribey@adu.edu.tr ORCID: 0000-0002-1016-7707

Forestry Activities and Trade in the Sanjak of Menteşe in the XIXth Century

Abstract

Province of Aydın includes Aydın, İzmir, Saruhan, Denizli and Menteşe in XIXth Century. It has an important place within all Anatolian provinces with its both geographic location and physical features. Province of Aydın is a pioneering province that produce benefits for Ottoman economy in means of agriculture, industry and mining by its valleys, plains, so many gulfs and streams. Especially, Menteşe Sanjak (Muğla) both with the forest area that it has and products of these forests is the leading and it is separated itself from the other sanjaks of the province because of the wideness of its forests and the diversity of products. There are forests belong to persons and vaqfs beside state owned forests in Sanjak of Menteşe. Most flora its forest is consist of tree kinds such as turkish pine, black pine, oak, fir, fam etc. The wood, coal and lumber that is made by these trees meet sanjak people's needs, on the other hand it helps to the needs of Istanbul's fuel of heating and plays a role to lumber needs of Tersane-yi Amire. Moreover, commodities like semen quercin, bay leaf, gall, firewood that are acquired from forests export to countries like Egypt, Germany, America, Austria, England and Russia.

This study will focus on the place of Sanjak of Menteşe in Ottoman Economy with considering forestry activities and trade. Presidency State Achieve Documents, Forest Statistics, Province of Aydın Salnâme's and the other secondary resources will be used in the study.

Keywords: XIXth Century, Forest, Forestry, Trade, Sanjak of Menteşe.

Seyfe Gölü Adının Tarihi Dönüşümü Üzerine Notlar

İlhan Şahin*

Özet

Batı dillerinde toponim olarak bilinen yer adları üzerinde yapılan araştırmaların sadece tarih biliminde değil sosyal bilimlerin tamamında önemli yeri vardır. Bunun en önemli sebeplerinde biri, hem yer adlarına dayanarak yazılı olmayan tarih ve hem de toplum ve çevresi arasındaki ilişkiler (kültürel ekoloji) için bilgi üretilebilmesidir. Bir diğer önemli sebep, yer adlarına dayanarak dolaylı da olsa yerleşim yerinin coğrafi özelliği, menşei, sosyal ve ekonomik durumu ile ilgili bilgi verilebilmesidir.

Belirtilen bu hususlar bağlamında bildiride Kırşehir ilinin Mucur ilçesi sınırları içinde yer alan ve mevsimlere göre 200 civarında kuş türünü bünyesinde barındırmasından dolayı bugün Kuş Cenneti olarak da bilinen Seyfe Gölü'nün tarihi kaynaklardaki ilk adının ne olduğu; hangi sebeplere binaen bu ilk adı aldığı; bu adın bilinen tarih ya da sit alanının topografyası ile ilgili olup olmadığı; sonraki süreçte gölün hangi adla bilinmeye başladığı, nihayetinde ise gölün adının Seyfe'ye nasıl dönüştüğü üzerinde durulacaktır. Ayrıca gölün adının tarihi dönüşümü ile ilgili bilgiler verilirken gölün hemen yanında bir yerleşim yeri olarak ortaya çıkan Seyfe köyünün doğuşu, ilk sakinleri ve gelişimi hakkında da bazı notlar düşülecektir. Bildiride ağırlıklı olarak Osmanlı arşiv kaynakları yanında yerinde yapılan alan araştırmalarından da istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seyfe Gölü, Toponim, Kuş Cenneti, Osmanlı Kaynakları, Kırşehir.

* Prof. Dr., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, isahin@29mayis.edu.tr ORCID:0000-0002-3472-2007

Notes on the Historical Transformation of the Name of Seyfe Lake

Abstract

Studies on the place names known as toponymy in Western languages cover an important place not only in history but all of social sciences. One of the most significant reasons of this seems to be the possibility of knowledge production for the relationships between society and its environment (cultural ecology) and also for non-literate history based on place names. Another important reason lies on the availability of providing information based on the place names on the geographical features, the origin, social and economic conditions of the settlements indirectly.

This paper will discuss in the context of above mentioned points the first name of Seyfe Lake in historical sources which is in Mucur district of Kırşehir and known today as Bird Sanctuary because of inhabiting 200 different bird species in different seasons; the reasons for taking this first name; whether this name has a relevancy to the topography of the known historical or protected area; the changes of the lake's names on the course of time; and last but not least, how the name has been transformed to Seyfe. Additionally, relevant information will be noticed on the emergence of Seyfe village as a settlement next to the lake, its first inhabitants and its development while discussing the historical transformation of lake's name. Besides the intensive use of Ottoman archival sources, field works on-site have also been consulted in this paper.

Keywords: Seyfe Lake, Toponymy, Bird Sanctuary, Ottoman Sources, Kırşehir.

Söz ve Savaş Meydanının Kesiştiği Metinler: Keşfi'nin Selimnâmesi'nde Savaş Sahnelerindeki Tasvirler

Ahmet İçli*

Özet

Tarihi olayları doğrudan veya dolaylı olarak konu edinen eserler vardır. Padişahların adını taşıyıp onların dönemlerini anlatan eserler, kendi içinde yeni bir tür olarak gelişim göstermişlerdir. Bu eserler, çoğu zaman tarihi bilgi vermenin yanında edebî özellikler sunan önemli metinlerdir. I. Selim dönemini konu edinen eserler, “Selimnâme” olarak adlandırılır. Edebî tür olarak “Selimnâme”ler, Fars veya Türk dilinde, mensur, manzum veya manzum ve mensur karışık olarak kaleme alınmışlardır. Bu eserlerden biri Keşfi'ye ait olup Türk dilinde manzum mensur karışık olarak yazılmıştır. Eser Kanuni devrinde kaleme alınmıştır. Tarihi bir eser olmanın yanında, eserin edebî hüviyet barındırdığı söylenebilir. Süslü bir nesir özelliği taşıyan metinde sanatlı bir anlatım söz konusudur. Eserde yadsınamayacak kadar Türkçe şiir bulunmaktadır. Eserdeki edebî tasvirler, mekân ve savaş betimlemeleri, savaş sanatıyla bütünleşik bir tarzda sunulmuştur. Manzum bölümlerde, şiirdeki benzetme unsurlarıyla savaş sahnesi tasvirleri metaforik ve sembolik bir dil ile verilmiştir. Özellikle benzetme ve istiarelerle oluşturulan anlam örüntüleri, doğadaki unsurlarla savaş sahnesinin nasıl anlatılabileceği ve şairin bu konudaki üslubu ile ustalığına dair ipuçları barındırmaktadır. Keşfi'nin Selimnâme'sindeki manzum bölümler, edebî tasvir noktasında önemli bir yere sahiptir. Bu şiirlerde savaş öncesi hazırlık, savaş meydanı ve savaş sonrası sahneler akıcı ve betimleyici bir dille canlı bir şekilde metin içinde tıpkı bir resim/ tablo gibi çizilmiştir. Özellikle Tebriz ve Mısır eksenli şiirlerde, mekân ve şehir tasvirlerinin önemli bir yeri vardır. Bununla birlikte İstanbul methiyeleri de mekân bağlamında canlı şehir tasvirinin yapıldığı önemli manzum bölümlerdir. Bu çalışmada, Keşfi'nin *Selimnâmesi*'ndeki manzum bölümlerde, savaş sahnesi tasvirlerinin edebî yönü ve şiir sanatı bağlamında anlam örüntüleri verilerek sembolik ve metaforik tahlilleri yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Keşfi, Selimnâme, Şiir Sanatı, Savaş Sahnesi, Mekân.

* Prof. Dr., Batman Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
Batman/TÜRKİYE, ahmet.icli@batman.edu.tr ORCID: 0000-0002-7478-7518

Texts Where Poetry and Battlefield Intersect: Depictions of Battle Scenes in the Selimname, the work of Keşfi

Abstract

There are works that deal directly or indirectly with historical events. The works bearing the names of the sultans and describing their periods have developed as a new genre in themselves. These works are important texts that present literary features besides giving historical information. The works dealing with the period of Selim I, are called “Selimname”. As a literary genre, “Selimnames” were written in Persian or Turkish, in prose, verse, or as a mixture of verse and prose. One of these works belongs to Keşfi and was written in Turkish in verse and prose mixed. The work was written during the reign of Suleiman the Magnificent. In addition to being a historical work, it can be said that the work has a literary identity. There is an artistic expression in the text, which has the feature of an ornate prose. There is an undeniable amount of Turkish poetry in the work. Literary depictions and poetry in the work; It is presented in an integrated manner with depictions of space and war and the art of war. In the verse sections, the depictions of the war scene with the simile elements in the poem are given in a metaphorical and symbolic language. In particular, the patterns of meaning created with similes and metaphors contain clues about how the war scene can be explained with the elements in nature, and the poet’s style and mastery on this subject. The verse sections in the work have an important place in terms of literary description. In these poems, pre-war preparation, battlefield and post-war scenes are vividly drawn in a fluent and descriptive language, just like a picture/painting in the text. Especially in the poems of Tabriz and Egypt, the depictions of places and cities have an important place. In addition to this, the praises of Istanbul are also important verse sections in which the vivid city depiction is made in the context of space. In this study, symbolic and metaphorical analyzes will be made by giving meaning patterns in the context of the literary aspect and poetry of the war scene depictions in the verse sections of Keşfi’s work.

Keywords: Keşfi, Selimname, Poetry, Battle Scene, Venue.

IV. Murad'ın Bağdat Seferi Hakkında Yazılmış Farsça Manzum Bir Eser:

Beyânî'nin Bağdâd-nâme'si

Muzaffer Kılıç* - İsa Akpınar**

Özet

Fetihnameler, klasik Türk edebiyatının en yaygın türlerindendir. Manzum ve mensur olarak kaleme alınan bu eserler, zafername ismiyle de anılmaktadır. Osmanlı sahasında ilk örnekleri II. Murad döneminde görülen fetihnameler, zamanla geniş bir literatür hâline gelmiştir. Bu türde kaleme alınan eserlere konu olan savaşların en önemlilerinden biri IV. Murad'ın 1638 tarihli Bağdat Seferi'dir. Bu sefer dolayısıyla ondan fazla fetihname yazılmış ve bu eserlerin büyük çoğunluğu akademik çalışmalara konu olmuştur. Bu bildirinin konusunu teşkil eden Bağdâd-nâme ise bugüne kadar varlığından haberdar olunmayan Farsça manzum bir eserdir. Şimdiki bilgilerimize göre Bağdat Seferi hakkında kaleme alınan tek Farsça fetihname, bu eserdir. Osmanlı şairlerinden Beyânî tarafından vücuda getirilen bu fetihname, 1640 yılında tamamlanmıştır. IV. Murad'ın vefatı üzerine şair, kitabını Sultan İbrahim'e sunmuştur. Bağdâd-nâme'nin bilinen tek nüshası, Medine Şeyhülislam Ârif Hikmet Kütüphanesinde 902/85 numarada kayıtlı olup 37 varaktan müteşekkildir. Mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan eserin başında mukaddime manzumeleri yer almaktadır. Bu manzumeleri, Sultan İbrahim ve Veziriazam Kemânkeş Mustafa Paşa hakkında kaleme alınan medhiyeler takip eder. Şair sebep-i telif bölümünde, bizzat bu sefere katıldığından bahsederek böyle bir eser yazmaktaki asıl amacının merhum sultan IV. Murad'ın aziz hatırasını yâd etmek olduğunu söyler. Beyânî; IV. Murad'ın sefer emrini vermesini, ordunun yola çıkmasını ve Bağdat'a ulaşılan kadar geçilen menziller ile bu sırada gerçekleşen olayları uzun uzun anlatır. Bağdat şehrinin muhasarası ve sonrasındaki süreç hakkındaki bilgiler de oldukça detaylıdır. Beyânî, 41 bölüm ve 1033 beyitten müteşekkil eserini, IV. Murad'ın ölümü ve Sultan İbrahim'in tahta çıkışını anlattığı bölümlerle tamamlar.

Bu çalışmada öncelikle, Beyânî'nin Bağdâd-nâme adlı mesnevisinin nüshası tanıtılarak eserin müellifi hakkında bilgi verilecektir. Daha sonra eserin ismi, telif yeri ve tarihi, sebep-i telif bahislerine temas edilerek şekil ve tertip hususiyetleri üzerinde

* Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Kırklareli/TÜRKİYE, muzafferkilic@klu.edu.tr ORCID: 0000-0002-3861-9090

** Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul/TÜRKİYE, isaaakpinar@gmail.com ORCID: 0000-0002-5608-1132

durulacaktır. Ayrıca eserin bölüm başlıkları ve tercümeleri tablo hâlinde verilecektir. Son olarak Bağdâd-nâme'nin muhtevası, fetihname literatüründeki yeri ve önemi hakkında değerlendirmelerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: IV. Murad, Bağdat Seferi, Beyânî, Fetihname, Mesnevi.

A Work in Persian Verse Written About Baghdad Campaign of Murad IV: Beyânî's Bağdâd-nâme

Abstract

Fatehnames are one of the most common genres of classical Turkish literature. These works, which were written in verse and prose, are also known as zafarnama. The fatehnames, the first examples of which were seen in the Ottoman field during the reign of Murad II, became a large literature as time progresses. One of the most important wars, which is the subject of works written in this genre, Murad IV's Baghdad Campaign in 1638. More than ten fatehnames were written due to this war and the majority of these works have been the subject of academic study. Bağdâd-nâme, which is the subject of this paper, is a Persian verse work whose existence has not been known until today. According to our current knowledge, this work is the only Persian fatehnama written about the Baghdad Campaign. This fatehnama, created by Beyânî, one of the Ottoman poets, was completed in 1640. Upon the death of Murad IV, the poet presented his book to Sultan İbrahim. The only known copy Bağdâd-nâme is registered in the Library of Medina Şeyhülislam Ârif Hikmet with the number 902/85 and consists of 37 leaves. At the beginning of the work, which was written in mathnawi verse, there are introductory poems. These poems are followed by eulogy about Sultan İbrahim and Grand Vizier Kemânkeş Mustafa Pasha. In the reason for writing, the poet mentions that he personally participated in this expedition and he says that his main purpose in writing such a work is to remember the cherished memory of the late Sultan Murad IV. Beyânî tells at length that Murad IV ordered the campaign, the army set out, the stops until reaching Baghdad and the events that took place during this time. Information about the siege of the city of Baghdad and the process after it is also very detailed. Beyânî completes his work, which consists of 41 chapters and 1033 couplets, with the sections on Murad's death and Sultan İbrahim's ascension to the throne.

In this study, firstly, the copy of Beyânî's mathnawi named Bağdâd-nâme will be introduced and information will be given about the author of the work. Then, the name

of the work, the place and date of writing, the reason for writing will be discussed and the form and arrangement features will be emphasized. In addition, the chapter titles and translations of the work will be given in tables. Finally, evaluations will be made about the content of Bağdâd-nâme, its place and importance in fatehnama literature.

Keywords: Murad IV, Baghdad Campaign, Beyânî, Fatehnama, Mathnawî.

Fatih Sultan Mehmed Dönemi Üzerine Az Bilinen Bir Kaynak: Jörg von Nürnberg Risalesi

Zeynep İnan Aliyazıcıoğlu*

Özet

Silah yapım ustası Jörg von Nürnberg, Avusturya Dükü II. Ulrich von Cilli tarafından 1456'da Bosna hükümdarı Stephan Tomaşeviç'e gönderildi. Bosna'da bulunduğu sırada, 1460 yılında eşi ve çocuklarıyla Osmanlı ordusu tarafından esir alınan Jörg'ün, top döküm ustası olduğu öğrenildiğinde hayatı bağışlandı ve sultan tarafından iyi bir maaş karşılığında yirmi yıldan uzun bir süre Osmanlı İmparatorluğu'nda çalıştırıldı. 1480'de bir vazife için gönderildiği İskenderiye'de tanıştığı Fransiskan rahiplerin yardımıyla Venedik'e kaçan Jörg, orada Papa IV. Sixtus'un hizmetine girdi. Bir süre papalığa hizmet ettikten sonra memleketi Nürnberg'e döndü.

Jörg, papalık hizmetinde bulunduğu sırada Osmanlı topraklarında yaşadığı tecrübeleri ve gözlemlerini kısa bir kitapta kaleme almıştır. Jörg'ün eseri ilk defa 1482 ya da 1483 yılında tarihsiz olarak Albrecht Kunne tarafından Memmingen'de basılmıştır. Eserin ilk sayfasına el yazısıyla *Ayn traktat von den Türck (Türkler Üzerine Bir Risale)* başlığı eklenmiştir. Eser üç ana bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm iki başlık etrafında şekillenmiştir. İlk başlık altında Jörg, Türklerin nasıl ortaya çıktığı ve Osmanlı Türklerinin kökeni hakkında bilgi vermiştir. İlk bölümün ikinci başlığı altında Osmanlı sultanlarının başarıları ve nereleri fethettiğini anlatmıştır. Birinci bölüm aynı zamanda 1460-1480 yılları arasında imparatorluğun dış ülkelerle ilişkileri konusunda malumat içermektedir. Eserin ikinci bölümünde Türklerin inançları, kanunları, bayramları ve duaları hakkında bilgiler vermiştir. Son olarak üçüncü bölümde Jörg tecrübelerinden yola çıkarak savaş esirlerinin nasıl yakalandığı, imparatorluk başkentine nasıl getirildiği ve satıldığı hakkında okuyucuya bilgi aktarmıştır. Jörg'ün eserinin ikinci ve üçüncü bölümü çoğunlukla Macaristanlı Georgius'un eserinden alıntılanmıştır. Nitekim eserinin birinci bölümü orijinal bilgiler içermektedir.

Bu çalışmada öncelikle Nürnbergli Jörg'ün yaşamı, eseri ve eserinin baskıları hakkında bilgiler verilecektir. Sonrasında eserin 1482/83 baskısı esas alınarak Fatih Sultan Mehmed dönemi Osmanlı tarihine dair verdiği bilgiler tarih metodolojisine uygun olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Jörg von Nürnberg, Fatih Sultan Mehmed, Savaş Esiri.

* Dr., Gümüşhane/TÜRKİYE, zeynepinanalizyazicioglu@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6993-5512

A Little-Known Source on the Period of Mehmed the Conqueror: The Tractate of Jörg von Nürnberg

Abstract

Jörg von Nürnberg was sent to Bosnian ruler Stephan Tomashević by Duke of Austria II. Ulrich von Cilli as a weapons master in 1456. Jörg von Nürnberg was captured by the Ottoman army with his wife and children in 1460 while he was in Bosnia. He was spared when it was learned that he was a cannon casting master, and he was employed by the sultan for more than twenty years in the Ottoman Empire for a good salary. He fled to Venice with the help of Franciscan priests, whom he met in Alexandria in 1480. Afterwards he entered the service of Pope IV Sixtus. After serving the papacy for a while, he returned to his hometown of Nuremberg.

Jörg von Nürnberg wrote down his experiences and observations in the Ottoman lands during his papal service in a short book. Jörg's work was first published undated in 1482 or 1483 by Albrecht Kunne in Memmingen. The handwritten title *Ayn traktat von den Türck* (*A Tractate on the Turks*) was added to the first page of the work. The work consists of three main parts: The first part is shaped around two titles. Under the first title, Jörg gave information about how the Turks emerged and the origin of the Ottoman Turks. Under the second title of the first chapter, he explained the successes of the Ottoman sultans and the places they conquered. The first part also contains information about the relations of the empire with foreign countries between the years 1460-1480. In the second part of the work, he gave information about the beliefs, laws, feasts and prayers of the Turks. Finally, in the third chapter, Jörg informed the reader about how prisoners of war were captured, brought to the imperial capital and sold, based on his experiences. The second and third parts of Jörg's work are mostly quoted from the work of Georgius of Hungary. As a matter of fact, the first part of his work contains original information.

In this study, first of all, will be given information about the life, work and prints of Jörg from Nuremberg. Afterwards, on the basis of the 1482/83 edition of his work, will be examined the information on Ottoman history during the reign of Mehmed the Conqueror in accordance with the historical methodology.

Keywords: Jörg von Nürnberg, Mehmed the Conquer, Prisoner of War.

Garp Ocakları: Osmanlı İmparatorluğu’nun Kapsamlı Tarihine Nasıl Entegre Edilebilirler?

Maurus Reinkowski*

Özet

Osmanlı İmparatorluğu’nun kapsamlı bir tarihini yazmak uçsuz bucaksız bir iştir. Güneydoğu Avrupa uzmanları bu bölgeye odaklanacak, Türk tarihçiler ağırlıklı olarak Anadolu’ya ağırlık verecek ve Arap dünyası bilginleri Osmanlı tarihine imparatorluğun Arap vilayetleri açısından bakacaktır. Kafkaslar veya Kuzey Afrika gibi Osmanlı İmparatorluğu’nun “marjinal” bölgeleri büyük ölçüde göz ardı edilme eğilimindedir; periferik olsalar bile, onlara gereken önem verilmelidir. Özellikle zor olan, “Berberi Sahili” sorununa ve bunun Osmanlı İmparatorluğu’nun genel tarihine nasıl entegre edileceğine uygun bir yaklaşım bulmaktır.

Osmanlı İmparatorluğu’nun diğer daha merkezi bölgeleriyle karşılaştırıldığında, Garp Ocaklarının sosyal ve kültürel tarihlerinde belirli bir eksiklik olduğu görülmektedir. Bu konudaki tarihyazımı, yerele aşırı odaklanma ile özellikle Garp Ocaklarının köle ticareti sorununu ele alan açıklamalar arasında gidip gelmektedir. Bu noktada birçok soru ortaya çıkmaktadır: Garp Ocaklarındaki kölelik, daha geniş Akdeniz havzasındaki köle ticaretinin bir parçası olarak kabul edilebilir mi, yoksa kendine özgü unsurlar ağır basabilir mi? Garp Ocakları, askerî idareler, korsan devletler veya Osmanlı imtiyazlı devletçikler miydi? Bu sunumun amacı, Garp Ocaklarının özelliklerini anlamak ve onların “Osmanlılığı” ölçmenin bir yolunu bulmak ve bu devletçiklerin Osmanlı İmparatorluğu’nun daha geniş bağlamına anlamlı bir şekilde nasıl entegre edilebileceğini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Garp Ocakları, Osmanlı İmparatorluğu, Tarihyazımı, Kuzey Afrika.

* Prof. Dr., University of Basel, Near and Middle Eastern Studies, Department of Social Sciences, Basel/SWITZERLAND, maurus.reinkowski@unibas.ch

Regencies of the Maghreb: How to Integrate Them into a Comprehensive History of the Ottoman Empire

Abstract

To write a comprehensive history of the Ottoman Empire is a vast task. Specialists of Southeastern Europe will focus on this region, Turkish historians will give predominant weight to Anatolia and researchers knowledgeable in the Arab world will look at Ottoman history from the angle of the empire's Arab provinces. "Marginal" regions of the Ottoman Empire such as the Caucasus or North Africa tend to be largely ignored; yet, even if they may be peripheral, they must be given their due importance. A particular challenge is to find an appropriate approach to the question of the "Barbary Coast" and how to integrate it into a general history of the Ottoman Empire.

There seems to be – compared with other, more central regions of the Ottoman Empire – a certain dearth of a social and cultural histories of the Maghreb Regencies. Historiography on this subject is wavering between an over-detailed local focus and accounts that address in particular the question of the Maghreb Regencies' slave trade. Many questions arise: Can slavery in the Maghreb Regencies be regarded as part of the slave trade in the wider Mediterranean basin or do idiosyncratic elements outweigh? Were the regencies of the Maghreb kingdoms, regencies, military republics, piratical states or Ottoman franchise statelets? The aim in this presentation is to come to understand the specificities of the Maghreb regencies and to find a way to gauge their "ottomanicité" and to discuss how these statelets can be integrated in a meaningful way into the wider context of the Ottoman Empire.

Keywords: Maghreb Regencies, Ottoman Empire, Historiography, North Africa.

XVIII-XIX. Yüzyıllarda Cezayir Toplumunun Sosyo-Ekonomik Yapısının Araştırmasında Tereke Defterlerinin Önemi

Chakib Benafri*

Özet

Cezayir millî arşivinde bulunan ve Osmanlı dönemine ait zengin arşiv malzemeleri arasında, tereke defterleri yer almaktadır. XVIII ile XIX. yüzyılları arasını kapsayan yüzlerce tereke vesikasının hem Cezayir başkenti hem de diğer önemli Cezayir şehirlerindeki sosyo-ekonomik yapının araştırılmasında çok önemli kaynaklar olarak gösterilebilir.

Beyt'ül Mal muhasebecileri kontrolü altında yapılan bu kişisel envanterleri tutarken, kişinin adını, vazifesi, vefat tarihi ve yeri, vefat sebebi, mirasçıların pay hakları, devlete ya da diğer kişilere ait borçları sıralamak gibi önemli bilgiler kapsamaktadır. Bunun yansıması, vefat eden kişinin, servet- statü ilişkisi, menkul ve gayri menkul eşyaları, vefat eden kişinin gündelik yaşamı, tüketim alışkanlıkları, Cezayir kozmopolit toplumu içerisinde hangi etnik sosyal sınıfına ait olduğunu, mezhebi, dinî ve devlete ait müesseseleriyle ilişkisi, kültürel seviyesi gibi bilgiler sayesinde, Cezayir Osmanlı döneminde kişi ve ailelerin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı bilimsel araştırmalarla ortaya konulacaktır. Bu bağlamda incelediğimiz tereke belgeleri arasında bir tercüman, bir ilim adamı ve korsan reisleri envanterlerini örnek olarak seçerek sosyo-ekonomik bir karşılaştırma bir etüt yapılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cezayir Eyaleti, Tereke Defterleri, Toplum, Sosyo-Ekonomik Araştırma, Beytül-mal.

* Prof. Dr., Cezayir 2 Üniversitesi, Cezayir Osmanlı Mirası Araştırma Merkezi, Cezayir/CEZAYİR, chaki.benafri@yahoo.fr

The Importance of Terek Archives for Research on the Socio-Economic Structure of Algerian Society in the XVIII-XIX Centuries.

Abstract

Among the important resources that exist in the National Archives in Algeria, which go back to the Ottoman period, we mention registers of Terek that belong to the XVIII-XIX centuries. In fact, there are thousands of documents of the city of Algiers and other cities in Algeria. Therefore, these documents are considered as an important resource in carrying out researches in the field of studying the socio-economic structure of the Algerian society in the Ottoman era.

Thus, accountants and administrators of Beyt Al-mal register the Terek of the deceased person by mentioning his first and family names, his profession as well as the date and place of his death and its cause. They also mention their legal heirs, their names and their share from the Terek. In addition, the documents mention the debts of the deceased either with the state or with other persons. Moreover, the Terek registers contain important information about the social position of the deceased and his wealth either it was transferred to his heirs or not.

In fact, the registers help us know the daily living standard of the deceased and his eating and dressing habits, as well as to which social class does he belong to and this according to the amount of his wealth as well as his ethnic origins in the cosmopolitan society of Algeria in the Ottoman period. The documents also provide us with important information on the religious sect of the deceased, his relations with the state and religious institutions. Add to this, his intellectual and cultural level, which help us carry out serious researches on the socio-economic structure of the Algerian society during the Ottoman era.

In this regard, and to carry out this study we have taken some samples of Algerian Ottoman individuals including Terek of a translator (Tercüman) and that of a scientist and of a Rais (Captan) in order to do a socio- economic comparative approach of these samples and highlight the importance of Terek registers as an essential resource to carry out such studies.

Keywords: Algiers Regency, Registers of Tereke, Socio-Economic Studies, Beyt Al-Mal.

Cezayir Milli Kütüphanesi Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Cezayir İlişkileri: Bir Örnek Çalışma

Mohammed Derradj* - Gökçen Kalkan**

Özet

Cezayir ve Türkiye arşivlerinde bulunan arşiv belgeleri Osmanlı Cezayir ilişkilerinin tabiatına ışık tutan en önemli kaynaklardır. Bu çalışma Cezayir Milli Kütüphanesi'nde muhafaza edilmekte olan ve Modern Cezayir tarihinde önemli bir dönemi kapsayan bu belgelerin incelenmesini amaçlamaktadır. Dolayısıyla üzerinde çalışma yapılan bu belgeler miladi 18. Yüzyıl sonları ve 19. Yüzyıl başlarına ait belgelerdir. Bu dönem hem Cezayir'in hem de Osmanlı Devleti'nin kendi iç değişimlerinin yanı sıra bir yönüyle Avrupa'nın da yaşadığı siyasi ve ekonomik değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkan şiddetli krizlerden geçtiği bir dönemdir. Bu durumun hem devletin merkezinde hem de farklı vilayetlerde olumsuz yansımaları olmuştur. Buna bağlı olarak ortaya çıkan en kötü sonuçlar Fransa'nın Cezayir'i işgal etmesi ve Osmanlı Devleti'nin Müslüman Arap Mağrip vilayetlerinin en önemlilerini kaybetmesidir.

Bu çalışmayı gerçekleştirmek için Cezayir Milli Kütüphanesi'nde bulunan 80 Civarında belgeyi ele aldık ve Osmanlı Cezayir ilişkilerinin çeşitli yönlerini inceledik. Bu süreçte orijinal kaynakların sunduğu bilgiler ışığında okuyucunun bizzat bu ilişkileri değerlendirmesini sağlamaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Cezayir, Osmanlı, Cezayir Milli Kütüphanesi, Diplomatik İlişkiler.

* Prof. Dr., Cezayir 2 Üniversitesi, Cezayir/CEZAYİR, derradj2010@gmail.com

** Dr., Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Ankara/TÜRKİYE

Ottoman Empire-Algeria Relations According to Algeria National Library Archive Documents: A Case Study

Abstract

Documents in archives of Algeria and Turkey are important sources shedding light of Ottoman-Algeria relations. In this context, this study aims to investigate documents covering an important period in history of Modern Algeria, which are in the National Library of Algeria. Documents which have been studied are documents of the late 18th century and the beginning of the 19th century. In this period, not only Algeria and Ottoman Empire faced into severe crises but also Europe based on political and economic changes. Looking at Algeria specific, this situation had negative reflections both in center of state and different provinces. Ultimately, negative consequences took place as France's occupation of Algeria and the Ottoman Empire's loss of the most important of the Muslim Arab Maghreb provinces.

In order to carry out this study, we handled around eighty documents from the National Library of Algeria and investigated various aspects of Ottoman-Algeria relations. We also tried to enable researchers to evaluate these relations in the light of the information provided by the original sources

Keywords: Algeria, Ottoman, National Library of Algeria, Diplomatic Relations.

Cezayir'in Fransa Tarafından İşgali (1830) Karşısında Osmanlı Devleti'nin Yürüttüğü Diplomasi Faaliyetleri

Nihat Karaer*

Özet

1830'da Osmanlı imparatorluğunun bir vilayeti olan Cezayir, asıl adı Hızır Reis olan Barbaros Hayrettin tarafından Osmanlı İmparatorluğuna kazandırılmıştı. Bu toprak parçası daha sonra, Tunus ve Trablusgarp ile birlikte Osmanlı idaresinde "Garp Ocakları" adı altında teşkilatlanmıştı. Barbaros cesur olduğu kadar da ileri görüşlüydü; sadece kendi kuvvetleriyle yerlileri hâkimiyeti altında tutmayı ve Hristiyanlarla başarılı bir mücadeleyi sürdüremeyeceğini anlamıştı. Bu sebeple o, 1520'de Osmanlı devletine baş vurmuş ve Cezayir-i Garb'ın Padişahın ülkesi olduğunu ilan etmişti.

Cezayir'in işgali (5 Temmuz 1830); bir sömürge imparatorluğu olma çabası içindeki Fransa'nın 1798-1802 yılları arasında Osmanlı'nın Kuzey Afrika'daki vilayeti Mısır'a karşı giriştiği ve Avrupa'nın büyük güçlerinin İngiltere ve Rusya'nın devreye girmesiyle başarısızlıkla sonuçlanan ilk girişiminden sonraki Osmanlıya karşı ikinci önemli harekâtıdır.

Bu harekâtla birlikte aynı topraklarda asırlardır yaşayan Müslüman ahali, vahşi bir katliama maruz kalarak kitleler halinde öldürülmüş, mallarına ve topraklarına el konulmuştur. İşgal harekâtı son derece karmaşık ve içinden çıkılmaz durumların peş peşe yaşandığı imparatorlukta ve II. Mahmut'ta yeni bir şok etkisi yaratmıştır. Cezayir meselesi genellikle dostane seyreden Türk-Fransız ilişkilerinin Mısır'ı işgal girişiminden sonra yeni bir buhran devrini teşkil eder.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Fransa, Cezayir, İşgal, Diplomasi.

* Prof. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Burdur/TÜRKİYE, nkaraer@mehmetakif.edu.tr
ORCID: 0000-0002-1946-9162

Diplomatic Activities of Ottoman State against the Occupation of Algiers by France (1830)

Abstract

Algiers was a district of the Ottoman Empire in 1830. It was occupied by Hızır Reis, called Barbaros Hayrettin and incorporated into the Empire. This district together with Tunis and Tripolis was structured as “Western Odjaks” later under the Ottoman government. Barbaros was both courageous and foresighted; he understood very well that he could not control the locals and further a successful struggle against Christians solely with his own powers. Thus, he contacted the Ottoman state in 1520 and announced the Algiers as the land of Sultan at that time.

Algiers’ occupation (5 July 1830) is the second important campaign of France trying to be a colonial Empire after its first attempt between 1798-1802 against Egypt, the Ottoman district in North Africa, which ended up unsuccessfully after the intervention of Great Britain and Russia, big powers of Europe.

The Muslim population living in these lands for centuries was massacred in large masses wildly, their goods and lands have been seized with this campaign. This occupation has shocked Sultan II. Mahmut while lots of complicated and complex affairs were occurring in the Empire consecutively. The Algiers affair composes of a new crisis period in Turkish-France relations which is generally going on friendly after France’s occupation attempt of Egypt.

Keywords: Ottoman, France, Algiers, Occupation, Diplomacy.

Erken Orta Çağ Anadolu'sunda Entelektüel Hayata Yeni Işık: Nasirüddin Berkyarukşah ve Ravzatü'n-nâzır

Andrew Peacock*

Özet

Yazarların, I. Alaeddin Keykubad (1219-1237) gibi Selçuklu sultanlarının himayesini almaya başladığı on üçüncü yüzyıldan önce Anadolu'daki İslami entelektüel yaşam hakkında çok az şey bilinmektedir. Genelde, on ikinci yüzyılın sonundan önce çok az edebi faaliyetin gerçekleştiği düşünülmektedir. Bu bildiride, Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan'ın oğlu, Niksar ve Koyulhisar hükümdarı Nasirüddin Berkyarukşah'a ithaf edilen, el yazması olarak kalmış, şimdiye kadar bilinmeyen bir kaynak tanıtılmaktadır. Ravzatü'n-nâzır adlı bu eser, Arapça ayetlerle süslenmiş, son derece ayrıntılı bir Farsça üslupta yazılmıştır ve ilahiyatın sofistike bir tartışmasını sağlamaktadır. Önemi, 1163 yılına tarihlenmesi ve muhtemelen daha sonraki bir el yazmasında korunmuş olmasına rağmen, Orta Çağ Anadolu'sunun hayatta kalan en eski eseri olmasıdır. Bu makale, eseri ve kaynaklarını incelemektedir ve onu dönemin entelektüel yaşamını ve saray himayesinin doğasını tartışmak için kullanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Nasirüddin Berkyarukşah, Ravzatü'n-nâzır, İslam Entelektüel Hayatı, İlahiyat.

* Prof. Dr., University of St Andrews, Department of Middle Eastern Studies, School of History, St Andrews/UNITED KINGDOM, acsp@st-andrews.ac.uk

New Light on Intellectual Life in Early Medieval Anatolia: Nasir al-Din Berkyarukshah and the Rowzat al-Nazir

Abstract

Little is known of Islamic intellectual life in Anatolia before the thirteenth century, when writers started to receive the patronage of Seljuk sultans such as ‘Ala al-Din Kayqubad I (r. 1219-1237). It is generally thought that little literary activity took place before the end of the twelfth century. In this paper I introduce a hitherto unknown source that remains in manuscript, dedicated to the ruler of Niksar and Koyulhisar, Nasir al-Din Berkyarukshah, a son of the Seljuk Sultan Kılıç Arslan II. Entitled the Rowzat al-Nazir, this work was written in a highly elaborate style of Persian, ornamented with Arabic verses, and provides a sophisticated discussion of theology. Its significance is that it is dated to 1163, making it possibly the oldest surviving work from medieval Anatolia, albeit preserved in a later manuscript. This paper examines the work and its sources, and uses it to discuss the nature of intellectual life and courtly patronage in the period.

Keywords: Nasir al-Din Berkyarukshah, Rowzat al-Nazir, Islamic Intellectual Life, Theology.

Karesi Beyliğinin Kültür Hayatına Dair Bir Eser: Risâletü'l-İslâm

Mehmet Şeker*

Özet

Kuşkusuz bilinmektedir ki, Anadolu Türk tarihinin dönüm noktalarından birisi de İkinci Dönem Anadolu Beylikler Devri'dir. Anadolu'da kurulmuş olan bu beyliklerin ister kısa ister uzun ömürlü olsun kendi dönemlerinde ortaya koydukları eserlerle, kültürel mirasın önemli bir bölümünün günümüze kadar intikali mümkün olabilmıştır. İşte bu kültürel miras arasında halen ayakta kalabilmiş olan mimari yapılarla diğer kültürel eserlerle, kütüphane, arşiv ve müzelerde bulunan belgelerin incelenerek öncelikle tanınmaları, ardından da tanıtılmaları gerekmektedir.

XIV. yüzyılın tamamında ve XV. yüzyılın ilk yarısında Anadolu Beyliklerinin hâkim oldukları şehirlerden bir bölümünün, aynı zamanda, dönemin önemli birer ilim merkezi hâline geldikleri de söylenebilir. Nitekim bunlar arasında; Kayseri, Konya, Niğde, Sivas, Kastamonu, Bursa, İzmit, Kırşehir, Amasya, Birgi, Tire, Ayasuluğ ile Milas, Denizli ve Ankara'nın yanı sıra, Germiyanogulları Beyliği yönetiminde bulunan, Kütahya, Uşak ve Kula'yı da sayabiliriz.

Anadolu Türk beyleri, hâkim oldukları bölgelerdeki halkın maddî manevî desteklerini sağlayabilmek ve sevgilerini kazanabilmek amacıyla olsa gerek, bölgelerinde birçok imar faaliyetinde de bulunmuşlardır. Bununla birlikte, eğitim-öğretim ve kültür hizmetlerini de yerine getiren çeşitli müesseseler kurmuşlardır. Bu sâyele ortaya çıkan ilmi faaliyetlerin Anadolu Beylikleri döneminde yoğunluk kazanmış olduğu açıkça görülmektedir.

Ayrıca Anadolu beyleri, dönemlerinin ilim adamlarını kendi yörelerine dâvet ederek, saraylarında ağırlıyor ve ilmi tartışmalara zemin hazırlıyorlardı. Böylece hem kendileri bu tartışmalardan yararlanıyor hem de ilim adamlarının birbirleri ile tanışmalarına da fırsat hazırlamış oluyorlardı. Bu sâyele öğrenciler de okudukları kitapların yazarlarını ve hocalarını tanıyarak, yetişmeleri için birlikte çalışma imkânı buluyorlardı.

Müellifi belli olmayan bir İlm-i Hal kitabı olarak Risâletü'l-İslâm adlı eserin Anadolu'nun batısında kurulmuş olan Karesi Beyliği coğrafyasında yazıldığı anlaşılmaktadır. Bu eser kültür tarihimiz ve dîni hayatımız bakımından çok önemli bir kaynak

* Emekli Prof. Dr., İzmir/ TÜRKİYE, mehmetseker2022@outlook.com
ORCID: 0000-0002-4732-5190

risale özelliği taşımaktadır. Bu risale üzerine yeterli çalışma ve değerlendirme yapılmadığı görülmektedir. Ancak Risâletü'l-İslâm üzerine çalışmaya başlayınca bilinen iki nüshadan başka üç yeni nüshanın daha mevcudiyeti ile karşılaşmış bulunuyoruz. Muhtemelen daha başka nüshaları da bulunacaktır. Bu bildiride hem bu yeni nüshaları tanıtip hem de eserin muhtevası üzerinde durmaya çalışacağız. Ayrıca Risâletü'l-İslâm'ın yazıldığı dönemle ilgili Tekin'in görüş ve düşüncelerini tartışan bazı kanaatlerimizi paylaşacağız.

Anahtar Kelimeler: Karesi Beyliği, Risâletü'l-İslâm, XV. Yüzyıl, Anadolu Beylikleri, İlmihal.

A Work on the Cultural Life of the Karesi Principality: Risâletü'l-İslâm

Abstract

It is undoubtedly known that one of the turning points in Anatolian Turkish history is the Second Period of Anatolian Principalities. Whether these principalities established in Anatolia were short-lived or long-lived; It has been possible for a significant part of the cultural heritage to be transferred to the present day with the works they produced in their own time.

Among this cultural heritage; Cultural artifacts that have survived, and documents in libraries, archives and museums should be examined and first recognized and then promoted. We can say that some of the cities dominated by the 14th century and in the first half of the first half of the 15th century became an important science center of the period. Indeed, among them: Kayseri, Konya, Niğde, Sivas, Kastamonu, Bursa, İznik, Kırşehir, Amasya, Birgi, Tire, In addition to Ayasuluğ, Milas, Denizli and Ankara, we can also count Kütahya, Uşak and Kula, which are under the management of the Germiyanoglu Principality.

Anatolian Turkish lords must have been in order to provide the material and moral support of the people in the regions they dominate and to win their love, in their regions; They were also involved in many zoning activities. In addition, they have established various institutions that also provide education and cultural services. It is clearly seen that the scientific activities that emerged in this way gained intensity during the Anatolian Principalities.

In addition, Anatolian lords invited the scholars of their time to their regions, hosted them in their palaces and prepared the ground for scientific discussions. Thus, they

both benefited from these discussions and provided the opportunity for scholars to meet each other. In this way, students got the opportunity to get to know the authors and teachers of the books they read and to work together to grow.

The work called *Risâletü'l-İslâm*, as a book of *İlm-i Hal*, whose author is unknown, was introduced to the world of science by Şinasi Tekin in 1986 through two copies found. Many authors have benefited from this work by citing Tekin's article. This work, which is seen to be written in the geography of Karesi Principality, is a very important treatise in terms of our cultural history and religious life. It is seen that there is not enough study and evaluation on this treatise. However, when we started to work on *Risaletu'l-Islam*, we encountered the existence of three new copies besides the two known copies. There will probably be more copies to be found. In this paper, I will both introduce these new copies and try to dwell on the content of the work. I will also share some of my opinions discussing Tekin's views and thoughts about the period when *Risaletü'l-Islam* was written.

Keywords: Karesi Principality, *Risâletu'l-İslâm*, 15th Century, Anatolian Principalities, Catechis.

Yunus Emre'nin Yaşadığı Coğrafyaya Dair Yeni Belge ve Bilgiler

Kenan Ziya Taş*

Özet

Yunus Emre Türk Edebiyatı'nın ve tasavvuf hayatının çok önemli bir kişisidir ve şimdiye kadar pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Onun olduğu kabul edilen eserler günümüzde de severek okunmakta ve çok büyük rağbet görmektedir. Onun hayatı hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlere göre yaşadığı dönem ve coğrafyaya dair çok farklı rivayetler ortaya çıkmıştır. Anadolu'nun pek çok yerinde hatta Azerbaycan'da bile onun mezarının olduğu kabul edilen "makamlar" bulunmaktadır. Dönem olarak da 13. yüzyıldan 15. yüzyıla kadar geniş bir tarih aralığına yayılmaktadır. Ancak yayınlanan bir belgede Yunus Emre'nin 1240-41 yılında doğduğu, seksen iki yıl yaşadığı 1320'de vefat ettiği kaydedilmiştir. Biz bu araştırmaya sevk eden görüş ise Fuad Köprülü'nün Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıf adlı kitabında "onun XIII. yüzyılın son yarısında Sivrihisar'da yahut Bolu civarında Sakarya suyuna yakın köylerden birinde yetişmiş bir Türkmen olduğu..." şeklindeki ifadeleridir. Bu bilginin doğruluğunu düşündüren husus, bazı arşiv kayıtlarının varlığıdır. Bu kayıtlar şimdiye kadar yapılan araştırmalarda görülmemiş ve kullanılmamıştır. Kullanılacak bu kayıtlar Osmanlı arşivinin önemli bir belge grubunu oluşturan Tahrir Defterleri içinde yer almaktadır. Bolu sancağına ait tahrir defterleri üzerinde çalışırken tespit ettiğimiz bu kayıtlar, Yunus Emre'nin yaşadığı coğrafyaya dair yeni bir bilgi ve onun hayatına dair yeni katkı getirecektir. Hazırlanacak bildiride bu belgelerin orijinalleri ve çözümlemeleri verildikten sonra, mevcut bilgilerle karşılaştırmaları yapılacaktır. Buradan çıkacak sonuçlar, Türk tarihini çok önemli bir kişisi olan Yunus Emre ya da Yunus Emreler üzerindeki araştırmalara farklı bir yön verecektir.

Anahtar Kelimeler: Yunus Emre, Tahrir Defterleri, Bolu, Tasavvuf, Türkmen.

* Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Balıkesir/TÜRKİYE, kztas@balikesir.edu.tr ORCID: 0000-0002-8866-4025

New Documents and Information About the Geography in Which Yunus Emre Lives

Abstract

Yunus Emre, a very important figure in Turkish literature and mystic life, has been the subject of many researches until today. The works that are accepted as his works are still read fondly and are in great demand today. There are different opinions about his life. According to these views, very different rumors have emerged about the period and geography in which he lived. In many parts of Anatolia, even in Azerbaijan, there are “maqams” that are considered his mausoleums. It covers a wide range of dates from the 13th to the 15th centuries. However, in a published document it is recorded that Yunus Emre was born in 1240-41 and died in 1320, when he lived for eighty-two years. The view that guides us to this research is the following statements in Fuad Köprülü’s book “The First Sufis in Turkish Literature (The First Sufis in Turkish Literature)”: “Yunus Emre who is a Turkmen lived in Sivrihisar one of the villages near the Sakarya river in the last half of the 13th century or around Bolu”. What makes us think that this information is correct is the existence of some archival records. These records have not been seen and used in researches done so far. These records to be used in the paper are included in the Tahrir Registers, which constitute an important group of documents in the Ottoman archive. These records, which we found while working on the cadastral registers of the Bolu sanjak, will bring new information about the geography where Yunus Emre lived and a new contribution to his life. After the originals and transcriptions of these documents are given in the paper to be prepared, comparisons will be made with the available information. The conclusions to be drawn from this will give a different direction to the studies on Yunus Emre or Yunus Emres, a very important figure in Turkish history.

Keywords: Yunus Emre, Ottoman Cadastral Registers, Sufizm, Turkoman.

Akkoyunlu Yönetiminde Gülşenîyye Tarikatı'nın Etkileri

Ayşe Atıcı Arayancan*

Özet

Akkoyunluların Doğu Anadolu, İran, Irak ve Azerbaycan gibi hâkim oldukları coğrafyada siyasi, askeri, iktisadi ve dini yönden düzensizliğin yaşandığı bir coğrafyadır. Tasavvuf hareketlerin geniş yer bulduğu bu coğrafyada çok fazla tasavvuf şeyhi iktidar tarafından kabul görüp, himaye edilirken; Akkoyunlu yönetiminde ruhanî kuvvet oluşturmuşlardır. Bilhassa Akkoyunlu hükümdarları geniş toplulukların denetimini sağlamak için tebaanın üzerinde etkili olan dervişler ile temas kurarak, bunu devlet siyaseti haline getirmişlerdir. Devletin kalıcı olması için verilecek siyasi ve mühim kararlarda sultanların başvurdukları kesimler arasında tasavvuf şeyhleri yer almaktadır. Akkoyunlu halkının inanç dünyasında etkili olan bu dervişler devlet hiyerarşisinde çeşitli roller alarak sultanı siyasi ve öğretisel olarak yönlendirmede etkili olmuşlardır. Sufililiğe ilgi duyan Uzun Hasan Bey ve ardılları Baba Behram Çelebi, Nimetullah Sani, Baba Abdurrahmân Şamî, Dede Ömer Rüşenî ve İbrâhim Gülşenî gibi şeyhler ile ilişkilerini yakın tutmuş, sarayında himaye ederek, siyasi açıdan alacakları kararlar için onlara başvurmuşlardır.

Akkoyunlu sarayında etkili olan en önemli tarikatlardan birisi Halvetiliğin bir kolu Gülşenîyye Tarikatı'dır. Siyasi ve manevi açıdan mühim rol oynayan Gülşenîyye Tarikatı'na nispet edilen İbrâhim Gülşenî sarayda ve orduda oldukça etkili olmuştur. Özellikle Sultan Yakûb ordunun manevi gücünü artırmak için seferlerde onu da yanında götürmüştür. Benze şekilde Akkoyunlu –Safevi mücadelesinde İbrâhim Gülşenî sözleri ve öngörüsü ile Sultan Yakûb'a destek olmuştur. Memlûklerin Akkoyunlu üzerine yaptığı (1482) askeri saldırının durdurulmasında İbrâhim Gülşenî'nin ruhani desteği olmuştur. Bu isteklendirme Sultan Yakûb üzerinde oldukça tesir etmiş, büyük imtiyazlar ile İbrâhim Gülşenî'ye Tarhanlık verilerek her ne yaparsa yapsın kimsenin ona karışmaması için hüküm çıkarmıştır. Akkoyunlu Devleti'nin idaresinde güçlü bir yapı oluşturan tarikatlardan birisi de Gülşenîyye'dir. Akkoyunlu sarayında yönetim, ordu, toplum ve saray erkânı üzerinde mühim etkileri olmuştur. Bu aynı zamanda devlet yönetiminde siyaset-tasavvuf arasında çözülmesi gereken problemleri ortaya çıkarmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akkoyunlu, Türkmen, Gülşenîyye, Sultan Yakûb, Tarikat, Sünni, Tasavvuf.

* Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
Osmaniye/TÜRKİYE, ayseaticiarayancan@osmaniye.edu.tr ORCID: 0000-0002-4232-2564

Effects of Gulshaniyya Order on Aq Qoyunlu Administration

Abstract

The lands dominated by Aq Qoyunlus East Anatolia, Iran, Iraq, and Azerbaijan are a region replete with political, military, economic, and religious instabilities. While governments granted recognition and protection to numerous Sufi sheiks across these lands where the Sufi movements occupied a large place, Sufi sheiks built up spiritual power in the Aq Qoyunlu government and administration. To ensure the control of large masses, particularly the Aq Qoyunlu sultans established relations with these sheiks and dervishes and embraced the establishment of such relations as a state policy. The Sufi sheiks were among important groups that the sultans consulted over significant decisions and political moves to be made for the survival of the state. These sheiks and dervishes who had an influence on beliefs and the daily life of Aq Qoyunlu society were influential in guiding the sultan on political and religious matters by assuming various roles within the state hierarchy. Uzun Hasan and his successors who had an affinity with Sufism in maintained warm relations with dervishes such as Baba Abdurrahmân Şâmî, Baba Behram Çelebi, Nimetullah Sani, Dede Ömer Rüşenî, and Ibrahim-i Gulshani, protected them, and consulted them over important decisions to be made.

The Gulshaniyya order that was an extension of the Khalwatiyya order was one of the most crucial orders that had an influence on the Aq Qoyunlu palace. Ibrahim-i Gulshani who was regarded to be from the well-known and highly prestigious Gulshaniyya order playing important political and spiritual roles in the period was quite influential over the palace and army. Especially Sultan Yakûb took Ibrahim-i Gulshani most of the time with him to the military campaigns to reinforce the spirituality of soldiers. In the same vein, in the fights between Safavids and Aq Qoyunlus, Ibrahim-i Gulshani supported Sultan Yakûb with his discourse and foresight. Ibrahim-i Gulshani offered spiritual support to stop a Mamluk raid against the Aq Qoyunlus in 1482. These incentives and motives were quite influential over Sultan Yakûb and induced the sultan to issue a decree granting Ibrahim-i Gulshani an immunity with grand privileges so that no one would prevent Ibrahim-i Gulshani wherever he went or whatever he did. One of the scets, which was a strong structure in the administration of the Aq Qoyunlus State was Gulshaniyya. In Aq Qoyunlus place it had significant effect of the administration ,army,society and palace of officials. This also reveals the problems that need to be solved between politics and mysticism in state administration.

Keywords: Aq Qoyunlu, Turkmens, Gulshaniyya, Sultan Yakub, Order, Sunni, Sufism.

Gürcü ve Yabancı Kaynaklarında Tiflis'teki Camiler

Nani Gelovani*

Özet

VII. yüzyılda İslam'ın yayılmasıyla birlikte, Arapların zaptettiği bölgelerde camiler inşa edilmeye başlandı. Kafkasya'da ilk cami Derbend'te kuruldu ve İslam ile Arapça'nın yayılması bakımından önemli merkez haline geldi. Arap ve Fars coğrafyacı ile gezginlerin kaynaklarında Arminiya'nın büyük kentlerinde kiliseler yanında camilerin inşa edildiğine dair bilgilere rastlanmaktadır. Arap coğrafyacı ve gezgin Mukaddesî (946/7-takriben 1000) camilerin Arminiya'nın merkezi kentleri (Hlat, Dvin, Barda, Derbend, Kabalak, Manaskert, Şirvan, Şak) yanısıra diğer bölgelerde de bulunduğunu kaydetmiştir. Camilerin kentler yanısıra banliyölerde de bulunduğu çeşitli kaynaklara dayanılarak tespit edilmiştir. Doğu bilimcisi ve tarihçi A.K. Shaginian "İslam literatüründe Dvin ile Barda aksine Tiflis merkezinde camilerin inşa edildiğine dair bilgilere tüm gayretlerimize rağmen rastlayamadık" diye yazmıştır. VII.-XII. yüzyıllar camilerinden hiçbiri Tiflis'te günümüze ulaşmadıysa da birçok olay camilerin mevcut olduğunu göstermektedir. Emirliğin kurulması ve Tiflis ile emirliğin diğer kentlerinde (örnek olarak Dmanisi'de) Müslüman idari birliklerinin oluşması (kentleri halife tarafından atanan Arap memurları yönetiyordu) camilerin inşa edilmesi zarureti gündeme getirdi. Tiflis'te en eski caminin, Arapların idari merkezinin bulunduğu bölgede-kükürt hamamlarından botanik bahçesine doğru çıkan yolda, şu anda tahminen Tiflis'in tek bir camiinin bulunduğu yerde VII.-VIII. yüzyıllarda inşa edildiği düşünülmektedir.

Makalemizde, Gürcü ve yabancı muhtelif (rivayet, yazıt, belgesel, nüvizmatik...) verileri mevcut ve 10. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar dönemi kapsayan Tiflis camilerine dair bilgiler incelenerek araştırma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Müslümanlar, Camiiler.

* Prof. Dr., Tiflis Devlet Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, Tiflis/GÜRCİSTAN, nani.gelovani@tsu.ge

Tbilisi Mosques in Georgian and Foreign Sources

Abstract

In the VII century, along with the spread of Islam, mosques appeared in the provinces conquered by the Arabs. The first congregational mosque in the Caucasus was built in Derbent and became one of the important centres for the spread of Islam and the Arabic language. Reports from Arab and Persian geographers and travellers confirm the construction of congregational mosques next to Christian churches in the major cities of Armenia (for example, Khlat, Dvin, Barda, Derbend, Kabalak, Manzikert, Shirvan, Shaki). Arab geographer al-Muqaddasi (born c. 946-died c. 1000), points to the existence of mosques not only in the central cities of Armenia. According to various sources, the congregational mosques stood both in the city and the suburbs. Orientalist A. Shaginyan maintains, “despite all our efforts, we have not found any information in the Muslim literature about the construction of a congregational mosque in the centre of Tbilisi, as in the case of Dvini or Bardavi.” Although none of the mosques survived in Tbilisi, many facts testify to their existence. The establishment of the Emirate, and of a Muslim administration in Tbilisi and other cities of the Emirate (the city was ruled by Arab officials appointed directly by the caliph), necessitated the construction of mosques.

The report discusses the information of Georgian and Foreign sources (narrative, epigraphic, documentary, numismatic ..) about the mosques of Tbilisi from the tenth century to the beginning of the twentieth century. Archival materials on Shi’a and Sunni mosques in Tbilisi are also analyzed (statistics on mosque revenues, mosque administration, renovation works, waqf property, etc.).

Keywords: Tbilisi, Islam, Musulmans, Mosques.

Evkaf Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında İstanbul Şehiriçi Hanları

Ahmet Yaşar*

Özet

Bu bildiri, 19. yüzyılın ortalarında Osmanlı İstanbul’unda mevcut olan han ve bekâr odaları üzerinedir. Çalışma, Evkaf Defterleri arasında yer alan, başkentte kâin toplam 593 han ve bekâr odasına dair kapsamlı bilgiler ihtiva eden iki deftere dayanmaktadır. “Dersaadet ve Bilad-ı Selase’de kâin hanların mahal ve isimlerini mübeyyin defterdir” başlığıyla başlayan iki defter İstanbul’u 26 kola ayırarak han ve bekâr odalarını kayıt altına almaktadır. Çakmakçılar’daki hanlarla başlayan defter, Hasırcılar, Asmaaltı, Uzun Çarşı, Alaca Hamam, Mahmutpaşa, Bab-ı Zaptiye, Mercan, Çarşı-yı Kebir, Yorgancılar, Tavuk Pazarı, Kalpakçılar Başı, Dikilitaş, Üsküdar, Kasımpaşa, Tophane ve Tophane’ye merbut Beşiktaş, Tahmis, Ayvansaray, Sultan Beyazıt, Fatih, Yedikule, Aksaray, Kapan-ı Dakik, Kadırga Limanı ve Hasköy’deki han ve bekâr odalarının listelenmesi ile sona ermektedir. Bir anlamda payitahtın hemen hemen bütün bölgelerindeki han ve bekâr odaları kayıt altında alınmıştır, sadece Galata ve Beşiktaş’tan Rumeli Kavağı’na ve Anadolu Kavağı’ndan Üsküdar’a kadar olan Boğaziçi’nin iki yakasında yer alan ünitelere dair bilgiler yer almamaktadır. Defterlerde listelenen 593 yapıdan 418’i ‘han’ ismiyle, 175’i ise ‘bekâr odası ya da oda’ ismiyle kaydedilmiştir. Bu iki defterdeki kayıtlar, özellikle hanların İstanbul şehir mekânsal düzlemindeki yerleri ve şehirde yoğunlaştıkları bölgeleri, oda sayıları, vakıf sahipleri ve han ve bekâr odası ayrımı hususlarında çok önemli veriler sunmaktadır. Bu tahrirler 19. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı İstanbul’unun değişimi ve dönüşümü eşiğinde şehiriçi hanlarının en erken tarihli ve kapsamlı bir dökümünü ortaya koyma imkânı sunmaktadır. Bildiri çerçevesinde defterlerin tanıtımı yapıldıktan sonra, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) kullanılarak hanların yoğunlaştığı bölgeler, belli başlı hanlar, han oda sayısı, han ve bekâr odası farklılıkları gibi ilgili mevzular ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İstanbul’u, Evkaf Defterleri, Şehiriçi Hanı, Bekâr Odası, Topografya.

* Doç. Dr., Beykent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, ahmetyasar@beykent.edu.tr ORCID: 0000-0002-9942-2398

Urban Khans in Istanbul in The Middle of the 19th Century According to Evkaf Defterleri

Abstract

This paper is about the urban khans and bachelor chambers in Ottoman Istanbul in the middle of the 19th century. The study is based on two registers among the Evkaf Defterleri, which contain comprehensive information about a total of 593 urban khans and bachelor rooms in the capital. These registers, which start with the title “Registers that declare the locations and names of khans located in the capital city and its three boroughs”, divided Istanbul into 26 branches and record a total of 593 units. The record of the khans starts with those located in Çakmakçılar and continue with the list of khans and bachelor chambers located respectively in Hasırcılar, Asmaaltı, Uzun Çarşı, Alaca Hamam, Mahmudpaşa, Bab-ı Zaptiye, Mercan, Çarşı-yı Kebir, Yorgancılar, Tavuk Pazarı, Kalpakçılar Başı, Dikilitaş, Üsküdar, Kasımpaşa, Tophane, Beşiktaş, Tahmis, Ayvansaray, Sultan Bayezid, Fatih, Yedikule, Aksaray, Kapan-ı Dakik, Kadirga Port and ended in Hasköy. All the khans and bachelor chambers located in the imperial capital were recorded in these registers, with the exception of two regions: Galata and the two sides of the Bosphorus from Beşiktaş to Rumeli Kavağı and from Anadolu Kavağı to Üsküdar. These registers listed 593 buildings, of which 418 were called ‘khan’ and 175 were called ‘bachelor chamber or room’. The records in these two registers provide very important data about the location of the urban khans in the spatial setting of Istanbul and the regions where these places are concentrated in the city, the separation of urban khans and bachelor rooms, the number of rooms of urban khans and bachelor chambers, and the foundations that own these buildings. These registers offer the opportunity to present the earliest and most comprehensive inventory of urban khans and bachelor chambers at the eve of change and transformation in Ottoman Istanbul in the second half of the 19th century. After the introduction of the registers within the framework of the article, by using Geographical Information Systems (GIS), issues such as the regions where the urban khans are concentrated, the main khans, the number of khans, the difference between of khans and bachelor chambers will be made.

Keywords: Ottoman Istanbul, Evkaf Registers, Urban Khan, Bachelor Chamber, Topography.

Arşiv Belgelerinde Kırım Camileri (1786 – 1944)

İsmet Zaatov*

Özet

Kırım Tatar halkının tarihi ve dininin araştırılmasına ilişkin konuların çeşitli ciltlerdeki arşiv kaynak veritabanı Rusya, Türkiye, Ukrayna, Polonya, Litvanya, Beyaz Rusya, Moldova, Romanya, Bulgaristan, Makedonya, Yunanistan, İtalya, Avusturya, Macaristan, Almanya, Belçika, Hollanda, İsveç, Danimarka, İngiltere, Fransa, Mısır, Suriye, Irak, İran, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, Özbekistan, Tacikistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Moğolistan, Kanada ve ABD arşivlerinde saklanmaktadır. Kırım Tatarlarının eski belgeleri, Moskova ve St. Petersburg (Rusya), Leiden (Hollanda), Gotha (Almanya), Viyana Etnografya Müzesi, Berlin'deki Avrupa Kültürleri Devlet Müzesi, Antwerpen Tarih Müzesi (Belçika), Krakow (Polonya) ve Varşova, Vilnius, Kahire ve İskenderiye (Mısır), İsveç Kraliyet Arşivi (Uppsala) arşiv ve kütüphanelerinde saklanmaktadır. Rusya ve Türkiye arşivleri orta çağ Kırım Tatar tarihi hakkında en geniş bilgiye sahip olmakla birlikte, işbu bilgiler her şeyden önce Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi ve Ankara Tapu Kadastro Arşivilerindeki “Tahrir Defterleri”, “Muhasebe Defterleri”, “Mukataa İltizam Defterleri”, “Mühimme Defterleri”, “Maliyeden Mudivver Defterleri”, “Ruus Defterleri”, “Mevacip Defterleri”, “Gümrük Defterleri” kitaplarında bulunmaktadır. Osmanlı “Osmanlı Vakanuvisler Defterleri” ve Kırım “Kırım Vakanuvisler Defterleri” tarihçi-kronistlerinin kitapları, Kırım Hanların “yarlıklar ve bitikler”, Osmanlı Sultanların yazışmaları “Name- i Hümayun Defterleri” ile “Mühimme Defterleri”, vergi “Cizye Defterleri”, emir ve işlemler “Sicil Defterleri” önemli belgeleri içermektedirler.

Kırım Hanlığı'nın arşivi, 1736'da Bahçesaray'daki Hansarayının kuşatılması sırasında Rus mareşali Burkhard Munnich'in askerleri tarafından yakılmıştı. Kırım Hanlığı'nın Rus İmparatorluğu'na ilhakından sonra depolanan tüm il ve zemstvo kurumlarının arşiv materyalleri 1854-1856 Kırım Savaşı'n, 1914-1918 Birinci Dünya Savaşı'n ve 1918-1920 İç Savaşın arşivlerin korunmasını olumsuz yönde etkileyenlerine rağmen neredeyse korunmuştur. Kırım Tatar milli hareketi Cafer Seydamet (1889-1960) ve İsmail Otar (1911-2005) ile Mustecib Ulkusal (1899-1996) bey efendilerinin arşivleri İstanbul'da bulunmaktadır.

* Doç. Dr., Tataristan Cumhuriyeti Bilimler Akademisi, Şehabeddin Marcanî Tarih Enstitüsü, Fevzi Yakubov Kırım Mühendislik-Pedagoji Üniversitesi, Kazan/TATARİSTAN, zaatov@gmail.com

Sudak'taki ilk Kırım camisinin Selçuklular tarafından yapıldığından söz edilmesi 1222/1223 yılına dayanmaktadır ve o zamandan 1786'ya kadar Kırım'da 1600'den fazla Müslüman dini binası inşaat edilmişti. Onlardan 1531 cami, 40 medrese, 28 tekkiye idi. 1805 yılında Müftü Seit-Memet Efendi Kırım'da 1556 cami ve 61 tekke ve medreseye işaret ederken, Müftü Seyit-Cemil Efendi de 1853-1856 Kırım Savaşı'nın başlangıcında 1492 ve tamamlanmasından sonra 1308 cami işaret etmişti. 1865'te Rusya İmparatorluğu İçişleri Bakanlığı'nın listeleri Kırım'da 794 camiyi ve 1890'da 737 camiyi içeriyordu. 1914'te Kırım'daki cami sayısı 729'a düştü. İç Savaşın sona ermesinden sonra, 1921'de Kırım'da Sovyet iktidarı kurulduğunda, yarımadada 632 cami faaliyet gösteriyordu. 1930'da Kırım ÖSSC'de 473'ü faal olmak üzere 581 cami vardı. 18 Mayıs 1944'te Kırım Tatar halkının topyekûn sürgüne gönderilmesinden sonra Kırım'da Müslüman nüfus kalmamıştı ve 1990'larda Kırım Tatar halkının topraklarına dönüşüne kadar tüm Müslüman dini yapı ve kurumlar kapatılmıştı.

Anahtar Kelimeler: Kırım, Camiler, Bahçesaray, Kırım Hanlığı.

Mosques of the Crimea in the Materials of Archives (1786 - 1944)

Abstract

The archival source database of issues related to the study of the history and religion of the Crimean Tatar people in various volumes is stored in the archives of Russia, Turkey, Ukraine, Poland, Lithuania, Belarus, Moldova, Romania, Bulgaria, Macedonia, Greece, Italy, Austria, Hungary, Germany, Belgium, Netherlands, Sweden, Denmark, England, France, Egypt, Syria, Iraq, Iran, Azerbaijan, Georgia, Armenia, Uzbekistan, Tajikistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Turkmenistan, Mongolia, Canada and USA. Ancient documents of the Crimean Tatar subjects are stored in the archives and libraries of Moscow and St. Petersburg (Russia), Leiden (Netherlands), Gotha (Germany), the Ethnographic Museum of Vienna, the State Museum of European Cultures in Berlin, the Historical Museum of Antwerp (Belgium), archives and museums Krakow (Poland) and Warsaw, Vilnius, Cairo and Alexandria (Egypt) and the Royal Archives of Sweden (Uppsala). The archives of Russia and Turkey have the most extensive information about the medieval Crimean Tatar history, but first of all, the Ottoman Archive of the Cabinet of Ministers of Turkey (Başbakanlık Osmanlı Arşivi), the Archive of the Topkapı Palace Museum (Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi) and the Ankara Land Cadastre Archive (Ankara tapu kadastro Arşivi) in inventory books "Tahrir Defterleri", account books "Muhasebe Defterleri", lease books "Mukataa İltizam Defterleri", books of important documents "Mühimme Defterleri",

treasury budget books “Maliyeden Mudivver Defterleri”, books of individuals “Ruus Defterleri”, books contents of “Mevacip Defterleri”, customs books “Gümrük Defterleri”. The books of Ottoman historiographers-chronists “Osmanlı Vakanuvisler Defterleri” and Crimean “Kırım Vakanuvisler Defterleri”, decrees and messages of khans “yarlıklar ve bitikler”, personal correspondence of Turkish sultans and Crimean khans “Name - i Hümayün Defterleri” and a book of important documents “Mühimme Defterleri”, tax books “Cizye Defterleri”, book of orders and proceedings “Sicil Defterleri”.

The archive of the Crimean Khanate was burned by the soldiers of the Russian field marshal Burkhard Munnich during the siege of the Khan’s palace in Bakhchisarai in 1736. Archival materials deposited after the annexation of the Crimean Khanate to the Russian Empire. despite the Crimean War of 1854–1856, the First World War of 1914–1918, and the civil war of 1918–1920, which adversely affected the preservation of the archives. the wars of almost all provincial and zemstvo institutions have been preserved. The archives of the Crimean Tatar national movement Jafer Seydamet (1889-1960) and Ismail Otar (1911 - 2005), as well as Mustedzhib Ulkusal (1899-1996) are located in Istanbul.

The mention of the construction of the first Crimean mosque in Sudak by the Seljuks dates back to 1222/1223. and by 1786 there were more than 1600 Muslim religious buildings in the Crimea: from 1518 to 1531 mosques, 40 madrasas, 28 tekkiyas. In 1805, Mufti Seit-Memet Efendi pointed out 1556 mosques and 61 tekkies and madrasahs in the Crimea, and Mufti Seit-Jemil Efendi pointed to the beginning of the Crimean War of 1853-1856. 1492 mosques were indicated and after its completion 1308 mosques. In 1865, the lists of the Ministry of Internal Affairs of the Russian Empire included 794 mosques in Crimea, and in 1890, 737 mosques. In 1914, the number of mosques in Crimea decreased to 729. After the end of the civil war, by the time Soviet power was established in Crimea in 1921, there were 632 operating mosques on the peninsula. In 1930, there were 581 mosques in the Crimean ASSR, of which 473 were active. After the total eviction of the Crimean Tatar people on May 18, 1944, there was no Muslim population left in Crimea, all Muslim religious buildings and institutions were closed until the return of the Crimean Tatar people to their land in the 1990s.

Keywords: Crimea, Mosques, Bakhchisarai, Crimean Khanate.

Şan‘ā’ (Yemen) Emevi Camii

Christopher Medwin Edens*

Özet

Mimari tarihçiler, Emevi halifesi Velid bin Abdülmelik bin Mervan’ı (h. 86-96 H. / 705-715), Şam’da hala mevcut olan “Emevi Camii”nin inşasına sponsorluk yaptığı ve al-Medine’deki Mescid-i Nebevi’yi yeniden inşa ettiği için hatırlarlar; aynı zamanda, babasının Kudüs’teki Mescid-i Aksa’nın yeniden inşasını da tamamladı. Velid’in emir ile, Şan’a Ulu Camiyi genişletmesi daha az hatırlanır. Caminin bugünkü görünen hali, Velid’in zamanından sonra gerçekleştirilen birkaç genişletme ve ilavelerin sonucudur. Ancak, 2006 yılında başlatılan kapsamlı bir restorasyon projesinin parçası olan arkeolojik araştırmalar, erken dönem bir caminin temellerini, duvar kalıntıları, zeminlerini ve diğer mimari özelliklerini buldu. Dahası, bugünkü caminin bazı yer yüzeyi unsurları (özellikle kible rivakındaki kemerlerin tuğlaları), bu aynı binaya aittir. Tarihlendirme kanıtları kesin olmasa da bina kesinlikle H. 3. yüzyıldan / MS 9. yüzyıldan çok önce inşa edilmiştir. Bu nedenle bina, Şan’a Emevi Camii olarak tanımlanmalıdır. Yapı, yaklaşık 58 metre uzunluğunda (kuzey-güney) ve 53 metre genişliğinde (doğu-batı) bir dikdörtgen biçimindeydi. Bina, merkezi bir avlu etrafında düzenlenmiş, dört adet kemerli revak içermektedir. Binanın güney köşelerinin her birinde bir sawmacah veya minare vardı. Kible duvarının ortasındaki geniş bir giriş sundurması ve diğer duvarlara yerleştirilmiş gösterişli kapılar binaya erişimi sağlıyordu. Arkeolojik araştırmalarda bir mihrap izi bulamadı. Bu yapının mimari düzenlemeleri, Emevi camilerindeki kanıt çeşitliliğini artırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Emevi, Cami, Minare, Yemen.

* Öğr. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Adana/TÜRKİYE, cedens@cu.edu.tr ORCID: 0000-0002-0666-5527

The Umayyad Mosque of Şan‘ā’ (Yemen)

Abstract

Architectural historians remember the Umayyad calif al-Walid ibn cAbd al-Malik ibn Marwān (r. 86-96 AH / 705-715 AD) for sponsoring construction of the still extant “Umayyad Mosque” in Damascus, and for re-building the Maşjid al-Nabawī in al-Madinah; he also completed his father’s re-building of the Aqşā Mosque in Jerusalem. Less well remembered is the enlargement of the Great Mosque in Şan-cā’ by al-Walid’s order. The appearance of the Mosque today is the result of several enlargements and additions carried out after al-Walid’s time. However, archaeological investigations, which are part of an extensive restoration project begun in 2006, have found foundations, wall stubs, floors and other architectural features of an early Mosque. Moreover, some above-ground elements of the Mosque today (notably brickwork of the arcading in the qiblah riwāq) also belong to this same building. Although the dating evidence remains imprecise, the building was definitely built well before the 3rd century AH / 9th century AD. The building should therefore be identified as the Umayyad Mosque of Şancā’. The structure formed a rectangle about 58 meters long (north-south) and 53 meters wide (east-west). The building consisted of three, probably four arcaded halls arranged around a central courtyard. A sawma-cah or minaret stood at each of the southern corners of the building. A large entry porch at the center of the qiblah wall and elaborate doorways set in other walls gave access to the building. The archaeological investigations found no trace of a miḥrāb. The architectural arrangements of this building increase the variability evident in Umayyad mosques.

Keywords: Umayyad, Mosque, Minaret, Yemen.

Trabzon ve Batum Konferanslarının Gürcü Basınında Yansımaları

Roin Kavrelishvili*

Özet

Birinci Dünya Savaşı döneminde Kafkasya Cephesi önemli askeri ve siyasi gelişmelere sahne olmuştur. Trabzon ve Batum Konferansları da söz konusu meselelere dâhildir.

Dönemin Gürcü basınında Trabzon ve Batum Konferanslarına ilişkin kayda değer haberler yer almıştır. Bu bakımdan, Sosyal Demokrat İşçi Partisi Merkezi Komitesi gazetesi “Ertoba”, Sosyal Federalist Devrimci Partisi Genel Komitesi gazetesi “Sak-halkho Sakme” ve Milli Demokrat Partisi Genel Komitesi gazetesi “Sakartvelo” gibi gazeteler dikkate değerdir.

Bu bildiride, söz konusu gazetelerde yer alan yaklaşımlar, konferansa katılan tarafarın resmi temsilcilerinin ifadeleri ile konferans sonuçları üzerine durulmuştur.

Bildirinin amacı, kamuoyunu bilgilendirmek için okuyuculara gazetelerin yayın politikasını tanıtmak, gazetelerde yer alan haberlere göre heyetlerin bir araya geldiklerinde amaçlarına yönelik resmi tutumlarının ana hatlarını belirlemek, Trabzon Konferansı sırasında Osmanlı Heyeti tarafından talep edilen Maverâ-yı Kafkasya Hükümeti’nin ilk etapta bağımsızlığını ilan etmemesinin nedenlerini açıklamaktır.

Gazete makaleleri konferanslar arasında devam eden askeri hareketler hakkında birçok bilgi içeriyor. Bilindiği gibi bu durum Osmanlı hükümetinin anlaşmayı imzalamamanın ana koşullarından biri olarak gördüğü Maverâ-yı Kafkasya’nın bağımsızlık ilanını hızlandırdı. Ayrıca yayınlanan haberlerin içeriğine göre, Kafkasya’da Alman-Osmanlı rekabetinden ve Batum’da Alman heyeti tarafından gösterilen yaklaşımlardan dolayı söz konusu iki konferans arasındaki farklılıklara da vurgu yapılmıştır.

Maverâ-yı Kafkasya Hükümeti dağıldıktan sonra bağımsızlığını ilan eden Gürcistan Demokratik Cumhuriyeti ile Osmanlı Heyeti arasında yapılan anlaşmalara dayalı yer alan siyasi ve askeri münasebetlerin kurulması süreci anlatılmıştır.

Gazetede yayınlanan bilgiler dönemin arşiv malzemeleri, hatıralar, Gürcüce, Türkçe ve Rusça yayınlanmış kitap malzemeleriyle tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Batum, Trabzon, Osmanlı Devleti, Maverâ-yı Kafkasya, Basın.

* Prof. Dr., Kafkas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Kafkas Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Kars/TÜRKİYE, roinkav@gmail.com ORCID: 0000-0001-5829-8557

Reflections of Batumi and Trabzon Conferences in the Georgian Press

Abstract

During the First World War, the Caucasus Front witnessed important military and political developments. Trabzon and Batumi Conferences are also included in these issues.

There were significant news about Trabzon and Batumi Conferences in the Georgian press of the period. In this respect, newspapers such as “Ertoba”, the newspaper of the Central Committee of the Social Democratic Workers Party, “Sakhalkho Sakme”, the newspaper of the General Committee of the Social Federalist Revolutionary Party, and “Sakartvelo”, the newspaper of the General Committee of the National Democratic Party, are noteworthy.

In this paper, the approaches in the mentioned newspapers, the statements of the official representatives of the parties participating in the conferences and the results of the conferences are emphasized.

The purpose of the paper is to introduce the editorial policy of the newspapers to the readers in order to inform the public according to the news in the newspapers, to outline the official attitudes of the delegations towards their purpose when they came together, and to explain the reasons why the Maveray Caucasus Government, which was demanded by the Ottoman Delegation during the Trabzon Conference, did not declare its independence in the first place.

Newspaper articles contain a lot of information about the military movements going on between the conferences. As it is known, this situation accelerated the declaration of independence of Transoxiana Caucasus, which the Ottoman government regarded as one of the main conditions for signing the agreement.

In addition, according to the content of the news published, the differences between the two conferences were emphasized due to the German-Ottoman rivalry in the Caucasus and the approaches shown by the German delegation in Batumi.

The process of establishing political and military relations based on the agreements made between the Democratic Republic of Georgia, which declared its independence after the Transcaucasus Government collapsed, and the Ottoman Delegation is explained.

The information published in the newspaper was complemented by archival materials of the period, memoirs, and book materials published in Georgian, Turkish and Russian.

Keywords: Batumi, Trabzon, Ottoman Empire, Transoxiana Caucasus, Press.

I. Dünya Savaşı Sonrasında Osmanlı Topraklarından Macar Asker ve Sivilin Tahliyesi

Yücel Namal*

Özet

30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Mütarekesinin imzalanmasıyla Osmanlı Devleti I.Dünya Savaşından çekilmiştir. Savaş sırasında müttefiklerine yardım amacıyla Osmanlı cephelerinde ve cephe gerisinde görev alan birçok macar subay, asker, sağlık görevlisi ve sivil bulunuyordu. Ancak Mondros Mütarekesinin on dokuzuncu maddesinde belirtildiği üzere Osmanlı topraklarında bulunan müttefik asker ve sivilin en kısa sürede terk etmeleri istenmiştir. Bunun üzerine gerek Osmanlı topraklarındaki ve gerekse diğer yerlerdeki Macar askerleri İstanbul üzerinden Macaristan'a gönderilmeye başlanmıştır. Bildirimiz Osmanlı Arşivleri ve Macar kaynakları ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mondros Mütarekesi, Osmanlı, Macar, I.Dünya Savaşı, İstanbul.

Evacuation of Hungarian Soldiers and Civilians from Ottoman Territories After World War I

Abstract

With the signing of the Armistice of Mudros on October 30, 1918, the Ottoman Empire withdrew from the First World War. During the war, there were many Hungarian officers, soldiers, paramedics and civilians who served on the Ottoman fronts and behind the fronts to help their allies. However, as stated in the nineteenth article of the Armistice of Mudros, allied soldiers and civilians in the Ottoman lands were asked to leave as soon as possible. Thereupon, Hungarian soldiers in Ottoman lands and elsewhere began to be sent to Hungary via Istanbul. Our paper will be discussed in the light of Ottoman Archives and Hungarian sources.

Keywords: Mondros Armistice, Ottoman, Magyar, I. World War, Istanbul.

* Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Zonguldak/TÜRKİYE, yucelnamal@beun.edu.tr ORCID: 0000-0002-8074-0134

Birinci Dünya Savaşının İlk Döneminde İstanköy ve Rodos Adaları Türklerinin İhtiyaçları

Fatih Damlıbağ*

Özet

İtalya Osmanlı On İki Adalarına 24 Nisan 1912’de saldırdı. Yaklaşık bir ay süren bir savaş sonrası, İtalya bu adaları kontrol altına aldı. Yerel Türkler için İtalyan işgali pek çok zorluklara sebep oldu. Birinci Dünya Savaşının patlak vermesi, bu problemleri daha da şiddetlendirdi. Savaş bütün insanların temel ihtiyaçlarının karşılanmasını zorlaştırmıştı. Antalya’da şeker, kahve ve pirinç stokları büyük ölçüde tükenmişti. Diğer yandan İtalyan işgalindeki İstanköy ve Rodos adaları ise buğday ve un kıtlığı çekmekteydi. Adaların Müslüman ahalisi, Antalya Valiliğine iki tarafın da faydasına olacak bir ticaret teklifinde bulundu. Valilik 24 Aralık 1914 tarihinde izin için Dâhiliye Nezaretine başvurdu. İki gün sonra, İstanköy Müslüman ahalisinden Adil isimli bir şahıs Dâhiliye Nezaretine telgraf çekti. Burada 5000 Müslüman ahalinin un kıtlığından sıkıntı çektiğini ifade etti. Eğer ihtiyaçları karşılanmazsa, Anadolu’ya göç etmek zorunda kalacaklardı.

Meclis-i Vükela bu ticaret teklifini 6 Ocak 1915’te inceledi. Ada insanların takas oranları aynen kabul edildi. Fakat Meclis-i Vükela muhtemel Yunanistan’a yapılacak transit ticaret riskine dikkat çekti. Bu tarz girişimlerin önünü almak için gerekli önlemlerin alınmasını emretti. Antalyalı tüccarlar ticarete başlamışlardı, çünkü şeker ve gazyağına Antalya’da büyük ihtiyaç vardı.

Müslüman ahalinin ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği için, Sadaret bu ticarete izin verdi. Sonrasında aylık olarak 2000 çuval un veya aynı miktar buğday bu adalara ihraç edilecekti. Bu ticaretin onaylanmasına rağmen, savaş koşullarında insanların ihtiyaçları sona ermiyordu. Adalılar hasat zamanına kadar Bodrum Kaymakamlığından 10.000 okka arpa talep ettiler. Fakat bütün bu ticaret çabaları anlamsız hale geldi, çünkü işgalci İtalya İtilaf Devletleri safında 23 Mayıs 1915’de savaşa girmişti.

Anahtar Kelimeler: Rodos, İstanköy, Şeker, Un.

* Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Gümüşhane/TÜRKİYE, fdamlibag@gumushane.edu.tr ORCID: 0000-0003-2356-4557

Needs of Kos and Rhodes Islands Turks During the Early Period of First World War

Abstract

Italy attacked Ottoman Aegean Islands on 24 April 1912. After approximately one month lasted battle, Italy controlled these islands. Italian occupation caused many difficulties for local Turks. Outbreak of First World War additionally severed these problems. War brought out many difficulties for providing basic needs of all people. In Antalya, sugar, coffee and rice stocks were mostly perished. On the other hand, Italian occupied Rhodes and Kos Islands had lived wheat and four famine. Muslim people of these islands applied to Antalya governorate for possible trade, for the sake of both parties. The governorate requested permission from Ministry of Interior on 24 December 1914. Two days later, Adil named representative of Kos Island's Muslim people telegraphed to Ministry of Interior. He expressed that 5000 Muslim people suffered from scarcity of four. If their needs would not meet, they had to immigrate to Anatolia. Meclis-i Vükela evaluated this trade offer on 6 January 1915. Barter ratio of islands' people was exactly accepted. But, Meclis-i Vükela underlined the risk of probable transit trade to Greece. They ordered to take measurements to prevent these efforts. Merchants of Antalya had already started this trade, because, there were great needs to both sugar and oil in Antalya. The Porte granted permission to this trade that needs of Muslim people of these islands must be met. After that, 2000 sack of four or same amount of wheat could be monthly exported to these islands. Although this commerce had been approved, needs of people did not end under the war conditions. They demanded 10,000 okkas barley up to harvest time via Bodrum governorate. But all trade efforts became meaningless, because invader Italy entered the war on 23 May 1915, in the side of Entente States.

Keywords: Rhodes, Kos, Sugar, Flour.

Dobruca Askeri Ganimetleri ve 1917-1918 Bulgar-Osmanlı İlişkileri

Stefan Minkov* - Svetlana Nedelcheva**

Özet

Birinci Dünya Savaşı sırasında Bulgaristan ve Osmanlı İmparatorluğu müttefikti. İki ordu Dobruca'da İtilaf Devletlerine karşı savaştı. Düşmanlıkların sona ermesinden sonra, Dobruca'nın güney kısmı Bulgaristan'a iade edildi ve diğerlerinden iki bölge ayrıldı: Alman sahne yönetimi ve Bulgar ordusunun operasyonel bölgesi. Müttefikler arasındaki temel sorunlar, bölgedeki siyasi nüfuz ve askeri ganimetin dağılımıdır. Bu makale, düşmanlıkların sona ermesinden sonra ganimet dağıtımını sorununu incelemektedir. Bu sorun, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gıda krizi, İstanbul ve Anadolu'daki kitlesel kıtlık göz önüne alındığında özellikle önemlidir. Ancak Jön Türk hükümeti tarafından Dobruca ve Trakya'daki siyasi sınırlara bağlandı. Savaş ganimetlerinin dağıtımında, birlik ülkelerine verilecek oranları tartışmak için birkaç müttefik konferansı toplanır. Anlaşmaya varılamadı ve sonunda her bir ülke sadece ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik hedefler de peşinden gitti. Romanya'da ve özellikle Dobruca'da Alman askeri yönetiminin hakimiyeti, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun öncelikli olarak erzak almasına yol açarken, bir tarım devleti olarak Bulgaristan, daha küçük bir ürün payı aldı. Bu nedenle, Dobruca'da bulunan Üçüncü Ordu için yiyecek garantisi vermek mümkün değil. Dobruca'daki askeri ganimet sorununun müttefikler arasındaki siyasi ilişkilerle iç içe geçmesi, savaşın bir aşamasında İtilaf Devletleri'nin Makedon cephesine genel bir saldırı başlattığı bir aşamada aralarındaki ilişkilerin bozulmasına neden oldu.

Anahtar Kelimeler: Askeri Ganimet, Birinci Dünya Savaşı, Askeri İlişkiler.

* Assoc. Prof., Konstantin Preslavsky University of Shumen, Faculty of Humanities, Department of History and Archeology, Shumen/BULGARIAN, s.minkov@shu.bg
** Assoc. Prof., Konstantin Preslavsky University of Shumen, Faculty of Humanities, Department of English Studies, Shumen/BULGARIAN, s.nedelcheva@shu.bg

The Military Booty in Dobrudja and the Bulgarian-Ottoman Relations 1917-1918

Abstract

During the First World War Bulgaria and the Ottoman Empire were allies. The two armies fought in Dobrudja against the Entente. After the end of the hostilities, the southern part of Dobrudja was returned to Bulgaria, and two zones were separated from the rest: German stage management and an operational zone of the Bulgarian army. The main problems between the allies are the political influence in the area and the distribution of military booty. This article examines the problem of the distribution of booty after the end of hostilities. This problem is especially important given the food crisis in the Ottoman Empire, the mass famine in Istanbul and Anatolia. However, it was bound by the Young Turk government to the political borders in Dobrudja and Thrace. In the distribution of the spoils of war, several allied conferences are convened to discuss the proportions to be given to the individual countries of the union. No agreement was reached, and in the end each of the countries pursued not only economic but also geopolitical goals. The dominance of the German military administration in Romania, and in particular in Dobrudja, led to Austria-Hungary and the Ottoman Empire receiving supplies with priority, while Bulgaria, as an agricultural state, received a smaller share of products. Therefore, it is impossible to guarantee food for the Third Army, located in Dobrudja. The intertwining of the problem of military booty in Dobrudja in the political relations between the allies led to the deterioration of relations between them at a stage in the war in which the Entente began an overall offensive on the Macedonian front.

Keywords: Military Booty, First World War, Ottoman Empire, Military Relations.

Birinci Dünya Savaşı Sırasında Unutulmuş Bir Osmanlı Cephesi: Kuzey Afrika'da Fas Yerel Direnişine Osmanlı Desteği (1914-1918)

Odile Moreau*

Özet

Kuzey Afrika, Fransız seferberliğine katılmasına ek olarak, aslında Birinci Dünya Savaşı'na dahil olan geniş bir alan, bir çatışma ve bazen askeri operasyonların yapıldığı bir yerd. Ancak, Kuzey Afrika henüz Birinci Dünya Savaşı tarihine tam olarak entegre edilmemiştir.

Bu makale, Kuzey Afrika'da Osmanlılar ve yerel aktörler arasındaki etkileşimleri ve Fransız sömürgecilğine karşı Faslı direniş gruplarına Osmanlı desteğini sunacaktır. Anti-emperyalist hareketleri teşvik etmek için Osmanlı desteğini ve yerel liderlerin ve aşiretlerin Fransızlara karşı seferber edilmesini nasıl başardıklarını analiz edecektir.

Savaşın en başından itibaren, Ekim 1914'te Harbiye Nazırı Enver Paşa, Madrid'deki Osmanlı Büyükelçiliğine bir grup Osmanlı subayı göndermeyi planladı. İspanya'daki böyle bir Osmanlı askeri misyonu resmi bir görevdi ve Alman Büyükelçiliği ile iş birliği içinde örgütlendi. Bu bildiride, Osmanlı İstihbarat Teşkilatı "Teskilât-ı Mahsusa" ve Alman yetkililerle bağlantılı olarak çeşitli aktörler ve faaliyetleri sunulacaktır.

Aslında, Kuzey Afrika'da savaş operasyonları düzenlemek, özellikle Fas'ta genel bir ayaklanma çıkarmak ve İttifak Devletleri'nin yeraltı faaliyetlerine katkıda bulunmak için gönderildiler. İspanyol Fas'ı, Fas'ın daha güneyindeki Fransız kuvvetlerine karşı düşmanlık başlatmak için kullanıldı. Bu operasyonlar Pan-İslam bayrağı altında gerçekleştirildi. Açıkça, dahil etmek istedikleri kilit aktörlerden biri, o sırada İspanya'da bulunan eski Fas sultanı Mevlay Abdül Hafız'dı.

Bu makale, Osmanlı İmparatorluğu, Fransa, Fas, Almanya ve Büyük Britanya gibi çatışmanın farklı alanlarındaki çeşitli arşiv ve belgelerden yararlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Birinci Dünya Savaşı, Teşkilat-ı Mahsusa, Anti-Emperyalist Hareketler, Kuzey Afrika, Fas.

* Prof. Dr., Paul-Valéry University, Montpellier III, Montpellier/FRANCE,
odile.moreau@univ-montp3.fr

An Ottoman Forgotten Front During the First World War? Ottoman Support to Moroccan Local Resistance in North Africa (1914-1918)

Abstract

North Africa, in addition to its participation to French War effort, was in fact a vast space involved in the First World War, a place of confrontation and sometimes of military operations. However, North Africa has not yet been fully integrated in the history of the First World War.

This paper will present the interactions in North Africa between Ottomans and local actors, and Ottoman support to Moroccan resistance groups to French colonisation. It will analyse Ottoman support to foment anti-imperialist movements and how they managed the mobilisation of local leaders and tribes against the French.

From the very beginning of the war, in October 1914, the Ottoman War minister, Enver Pasha, planned to send a group of Ottoman officers to the Ottoman Embassy in Madrid. This kind of Ottoman military mission in Spain was an official one and organized in collaboration with the German Embassy. I will present the various actors and their activities, in connection with « Teskilât-ı Mahsusa », the Ottoman Intelligence Service, and the German officials.

In fact, they were sent to organize war operations in North Africa, especially to stir up a general insurrection in Morocco, and to contribute to the underground activities of the Central Powers. The Spanish Morocco was used to launch hostilities against the French forces further South in Morocco. These operations were carried out under the banner of Pan-Islam. Clearly, one of the key actors they wanted to get involved was Mawlay Abd-al Hafiz, the former Moroccan sultan based in Spain at this time.

This paper draws from various archives and documents throughout the different areas of the conflict, such as the Ottoman Empire, France, Morocco, Germany, and Great Britain.

Keywords: Ottoman Empire, First World War, Teskilat-i Mahsusa, Anti-imperialist Movements, North Africa, Morocco.

Musul'un Kaybına Giden Süreçte Irak'ta 6. Ordu

Figen Atabey*

Özet

İngiltere'nin 5 Kasım 1914'te Osmanlı Devleti'ne savaş ilanının hemen ardından Basra Körfezi'ne asker çıkartmasıyla Irak cephesi açıldı. İngilizler, Kasım 1914 ayından Ekim 1915 ayına kadar sürdürdükleri taarruzla Basra, Kurna, Ammare, Nasırıye ve Kutü'l-Amâre'yi ele geçirerek, Bağdat'ı tehdit etmeye başladılar. İngiliz ilerleyişini durdurmak maksadıyla Osmanlı Başkomutanlık Vekâleti tarafından Ekim 1915'te Irak'ta 6. Ordu teşkil edildi. Selman-ı Pak Meydan Muharebesi'nin ardından 6. *İngiliz Tümeni 7 Aralık 1915 tarihinde* Kutü'l-Amâre'de kuşatılarak, 29 Nisan 1916'da teslim alındı. Ancak bu büyük zaferden sonra 1916 yılı sonunda başlayan İngiliz taarruzlarına karşı konulamadı ve 11 Mart 1917 tarihinde Bağdat, İngiliz işgaline uğradı. Bağdat'ın kaybedilmesinden sonraki süreç, 6. Ordunun Bağdat'ın kuzeyinden Anadolu'ya doğru (Altınköprü-Kerkük-Musul yönü) geri çekilmesi şeklinde gerçekleşti. 6. Ordu'nun özellikle 1917 yılının ikinci yarısından sonra en önemli sorunlarından biri iâşe sorunu oldu. 1918 yılının temmuz ayında Kafkas İslam Ordusu teşkilatına 6. Ordu birliklerinden çok değerli subayların kaydırılması da 6. Ordu'nun zafiyetinde etkin rol oynadı. 6. Ordunun bu zayıflığını fırsat bilen İngilizler, 23 Ekim 1918'de Musul üzerine taarruza geçerek, 25 Ekim 1918'de Kerkük'ü işgal ettiler. 6. Orduya bağlı tek muharip kuvvet olan Dicle Grubu, 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'nin imzalandığı gün mütarekeye saatler kala İngilizlere esir düştü. Mütareke imzalandığında 6. Ordudan geriye sadece birkaç bin dağınık güçten başka bir şey kalmamıştı. 30 Ekim 1918 tarihinde Musul'un 55-60 kilometre güneyinde bulunan İngiliz kuvvetleri ise mütareke hükümlerini ihlal ederek, 3 Kasım 1918 tarihinde Musul'a girdi. Bu durum karşısında Ali İhsan Paşa komutasındaki 6. Ordu, 9 Kasım 1918 tarihi itibarıyla şehri tahliye etmek zorunda kaldı. Çalışmada Bağdat'ı kaybından Musul'un tahliyesine kadar olan süreçte 6. Ordunun Irak cephesinde büyük zorluklarla vermiş olduğu mücadelenin arşiv belgeleri doğrultusunda ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda Mondros Mütarekesi'ne değin Irak'ın kuzeyine doğru geri çekilmek zorunda kalan 6. Ordu ve İngiliz birlikleri arasında gerçekleşen muharebelere, 6. Ordu bölgesindeki iâşe sorununa, Ordu kuruluşundaki düzenlemelere ve Mütarekeyi takiben 6. Ordunun Musul'u tahliye sürecine yer ve-

* Prof. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ağrı/TÜRKİYE, f.atabeg@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7916-1602

rilmiştir. Çalışmanın ana kaynağını Genelkurmay ATASE Arşivi ile İngiliz Ulusal Arşivi'nden temin edilen belgeler oluşturmaktadır. Konuya ilişkin yerli ve yabancı başvuru eserlerinden de istifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Irak Cephesi, 6. Ordu, İngiltere, Musul.

The 6th Army in Iraq on the way to the Loss of Mosul

Abstract

The Iraqi front was opened with the landing of troops in the Persian Gulf, right after the British declared war on the Ottoman Empire on November 5, 1914. The British began to threaten Baghdad by capturing Basra, Kurna, Ammare, Nasriye and Kutül-Amâre with the offensive they continued from November 1914 to October 1915. In order to stop the British advance, the 6th Turkish Army was formed in Iraq in October 1915 by the Ottoman Deputy Commander-in-Chief. After the Battle of Selman-ı Pak, the 6th British Division was surrounded on 7 December 1915 in Kutül-Amâre and surrendered on 29 April 1916. However, after this great victory, the British attacks that started at the end of 1916 could not be resisted and on March 11, 1917, Baghdad was occupied by the British. The process after the loss of Baghdad took place in the form of the withdrawal of the 6th Army from the north of Baghdad towards Anatolia (Altinköprü-Kirkuk-Mosul direction). One of the most important problems of the 6th Army, especially after the second half of 1917, was the problem of subsistence. The transfer of valuable officers from the 6th Army units to the Caucasus Islamic Army organization in July 1918 also played an active role in the weakness of the 6th Army. Taking advantage of this weakness of the 6th Army, the British attacked towards Mosul on October 23, 1918, and occupied Kirkuk on October 25, 1918. The only combat force of the 6th Army, the Tigris Group, was captured by the British on 30 October 1918, hours before the Armistice of Mudros was signed. When the armistice was signed, only a few thousand scattered forces remained of the 6th Army. The British forces, located 55-60 kilometers south of Mosul on October 30, 1918, violated the terms of the armistice and entered Mosul on November 3, 1918. In the face of this situation, the 6th Army under the command of Ali İhsan Pasha had to evacuate the city as of 9 November 1918. In the study, it is aimed to reveal the struggle of the 6th Army on the Iraqi front with great difficulties in the process from the loss of Baghdad to the evacuation of Mosul in the direction of archival documents. In this context, the battles between the 6th Army which had to retreat to the north of Iraq until the Armistice of Mudros and the British troops, the

supply problem in the 6th Army region, the arrangements in the establishment of the Army, and also 6th Army's evacuation process from Mosul following the Armistice is given. The main source of the study is the documents obtained from the General Staff ATASE Archive and the British National Archive. Native and foreign reference works on the subject were used.

Keywords: First World War, Iraqi Front, 6th Army, England, Mosul.

1919-1922 Mısır Bağımsızlık Mücadelesi

Hilal Görgün*

Özet

I. Dünya Harbi akabinde Anadolu'da başlayan milli mücadeleyle paralel bir şekilde imparatorluğun bakiyesi olan veya sömürge haline getirilmiş dünyanın pek çok yerinde işgal güçlerine karşı ayaklanmalar başladı. İrlanda, Hindistan, Afganistan, Türkistan, Irak, Suriye ve Mısır'da hemen hemen aynı zamanda başlayan bağımsızlık mücadeleleri bunlardan birkaçıdır. Her ne kadar tarihçiler genellikle bu hareketleri birbirinden kopuk bir şekilde tek başına incelemeye eğilimli olsalar da 1. Dünya Harbi'nin akabinde başlayan bu istiklal mücadelelerinin sebep ve sonuçlarıyla bütünlüklü bir şekilde ele alınmaya ihtiyacı vardır. Anadolu milli mücadele hareketinin de dünya çapında genel bir sorunun parçası olarak bu ayaklanmalardan ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Biz bu çalışmamızda 1918 - 1922 arasında Mısır'da vuku bulan istiklal mücadelesinin ortaya çıkış şartlarını ve amaçlarını ele almaya çalışacağız. Modern Mısır tarihine "Sevretü 1919" olarak geçen bu mücadele Türk tarihçiliğinde hak ettiği ilgiyi görmemiştir.

1914'te Avrupa'da I. Dünya Savaşı patlak verdiğinde, İngiltere 1882'den beri işgali altında tuttuğu Mısır'da sıkıyönetim ilan etti. Savaş sırasında Mısır, İtilaf Devletleri için önemli bir askeri üs haline geldi ve Çanakkale Savaşı ve Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı Arap bölgelerin işgalinde önemli bir rol oynadı. Kolonilerinden topladığı askerleri Mısır'da konuşlandıran İngiltere, onları burada eğitti. İngilizler bu dönemde Mısır üzerindeki baskılarını arttırdı. Sa'd Zaglul ve arkadaşları gibi bazı politikacılar hem Mısır milliyetçiliğinden hem de ABD Başkanı Woodrow Wilson'un halkların "kendi kaderini tayin hakkına" sahip olması için verdiği sözlerden destek alarak Mısır'ı 1919 Paris Barış Konferansında temsil etmeyi umuyorlardı. Ancak İngilizler Mısırlıların taleplerini reddederek Zaglul ve arkadaşlarını tutukladı. Bu tavır Mısır Devriminin fitilini ateşledi ve ulema, öğrenci ve köylü gibi toplumun pek çok kesimi İngilizlere karşı birleşti. Öğrenci gösterileri ve işçilerin grevleri kısa sürede ülkeyi felç eden bir genel greve dönüştü. Kahire ve diğer şehirlerde ayaklanmalar başladı. 1922 yılına kadar devam eden bu mücadeleler sonucunda Mısır kısmen de olsa bağımsızlığını kazandı.

* Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
İstanbul/TÜRKİYE, hilal.gorgun@medeniyet.edu.tr ORCID: 0000-0001-7607-1866

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, “1919 Mısır Devrimi”, Mısır’ın Bağımsızlığı, Sa’ad Zağlul Paşa, Mısır Milliyetçiliği.

1919-1922 Egyptian Independence Struggle

Abstract

After the First World War, there were revolts against the occupation forces not only in Anatolia, but in many parts of the World. Irish, Indian, Afghan, Turkish, Iraqi, Syrian and Egyptian uprisings are just a few of them. Although historians generally tend to examine these movements in isolation from each other, the causes and consequences of these struggles for independence, which started after the First World War, need to be dealt holistically. It is not possible to consider the Anatolian national struggle movement separately from these uprisings as a part of a global problem. In this study, we will try to deal with the conditions and aims of the emergence of the uprisings that took place in Egypt in the spring of 1919. This struggle, known as “1919 Revolution / Thawratu 1919” in modern Egyptian history, has not received the attention it deserves in Turkish historiography.

When the World War I broke out in Europe in 1914, Egypt had been under British occupation since 1882 and the British authorities imposed martial law on the country. During the war Egypt became an important military base for Allied forces, serving as the rear area for the Gallipoli campaign, and for the invasions of Arabic lands of Ottoman Empire. England, which deployed the soldiers gathered from its colonies trained them in Egypt. Egyptians had been squeezed during this time by Britain. Some politicians such as Sa’d Zaghlul and his fellow politicians hoped to represent Egypt at the Paris Peace Conference 1919 drawing from both Egyptian nationalism and the promises made by US President Woodrow Wilson for peoples to enjoy ‘self-determination’. The British rejected the demands of Egyptians and arrested Zaghlul and his friends. The arrests sparked the Egyptian Revolution and Egyptians from all religions and classes such as ulamas, students and peasants united against the British. Student demonstrations led to strikes by transport workers supported by trade unions, and morphed into a national general strike that paralysed the country. Riots broke out in Cairo and other cities. As a result of these struggles that continued until 1922, Egypt gained its independence, albeit partially.

Keywords: National Struggle, “Egyptian Revolution 1919, Sa’d Zaghlul, Egyptian Nationalism.

Fransa ile İlişkili Arap Toplulukları ve Paris'teki Birinci Arap Kongresi, 1913

Kefah Najjar* - Zainab Khalid Hüseyin**

Özet

Çalışma birçok Arapça kaynağa ve bazı İngilizce ve Fransızca kaynaklara dayanıyor-
du. Araştırmacının dayandığı en önemli Arapça kitaplardan biri, Fransa ile herhangi
bir fikri, siyasi ve ekonomik bağı olmayan tek Arap Müslüman olan Salam Ali Se-
lim'in anılarıdır. Yeni yayınlanan anılarında, Paris'e yaptığı seyahatler, konferansın
diğer üyeleriyle olan ilişkisi, yönelimleri ve Fransa'nın bu konferansı kendi ülkesinde
gerçekleştirme hedefleri hakkında ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. Önemli Arap kay-
nakları arasında kitap (Birinci Arap Konferansı 1913 Belgeleri, Konferans Kitabı
ve Bununla İlgili Fransız Diplomatik Yazışmaları) yer almaktadır. Bu belgesel ki-
tap, Beyrut'taki Fransız büyükelçisinin çalışmaları ve Arap liderleri Paris'e gitmeye
ikna etmek için nasıl çalıştığı hakkında önemli ayrıntılar içeriyor. Ayrıca, 1913'te
Kahire'de Adem-i Merkezîyetçi Parti tarafından basılan ve konferansın işleyişini bel-
geleyen Arapça yayınlanan kitap (Paris 1913'te düzenlenen Birinci Arap Konferansı).

1913 yılında Paris'te düzenlenen ilk Arap konferansı, Arap ülkelerinin Birinci Dünya
Savaşı'nın patlak vermesinden önce tanık oldukları en önemli tarihi olaylardan biri
olarak kabul ediliyor. İlk Arap konferansının Arap ülkeleri üzerinde siyasi, ekono-
mik ve sosyal etkileri oldu. Konferans bir sömürge ülkesinde, yani Kuzey Afrika'yı
sömürgeleştiren Fransa'da yapıldı ve 1912'de Fas'ın Fransız himayesi altında ilan
edilmesinden bir yıl sonra gerçekleşti. 1912'de İtalyanların Libya'yı işgalinden bir
yıl sonra. Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıf düşmesi ve Libya'da İtalyanlara ve Bal-
kanlar'da Yunanlılara karşı savunmasının çökmesinden sonra, büyük güçler, özellikle
İngiltere ve Fransa, Doğu Arap ülkeleri üzerinde rekabet sahnesine girdiler. (1913),
savunmasının Levant'taki diğer Arap bölgelerinden çökmesi doğal hale geldi. İlk
Arap konferansı, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ulusal bölünme fikrinin ve Doğu
Arap ülkelerinin Osmanlı İmparatorluğu'ndan bağımsızlığının ilan edilmesinin ve
Hristiyan Arap üyelerin çoğunun talep ettiği gibi Fransız koruması altına girmenin
yolunu açmak için yapıldı.

Levant'ta kurulan birçok gizli ve açık Arap derneği, şu veya bu şekilde Fransa ile il-
işkilendirildi. Bu dernekler, konferansın çağrılmasında ve Osmanlı devletine bağım-

* Assistant Professor Doctor, University of Baghdad, College of Arts, Baghdad/IRAQ,
akefah82@yahoo.com

** Doctor, University of Baghdad, College of Arts, Baghdad/IRAQ.

lılığın sona erdirilmesi çağrısında bulunmasında ve Osmanlı bağımlılığından kurtulma bahanesiyle Fransız sömürgecilerinin kollarına atılmaya çalışılmasında büyük rol oynadılar. Fransızlar, Arap milliyetçiliğinin ruhunu yaymak ve başta Levant olmak üzere Arap ülkelerinin sömürgeleştirilmesinin önünü açmak için birçok Arap milliyetçisini (Fransa ile ilgisi olmayan) Paris'e gitmeye ve oradaki ilk Arap konferansına katılmaya ikna etti.

The Arab Societies Associated with France and the First Arab Congress in Paris, 1913

Abstract

The study relied on many Arabic sources and some English and French sources. One of the most important Arabic books that the researcher relied on was the memoirs of Salam Ali Selim, the only Arab Muslim who was not intellectually, politically or economically connected to France in any way. In his newly published memoirs, detailed information about his travels to Paris, his relationship with the other members of the conference, and how their orientations were, and what are France's goals for holding that conference in its country. Among the important Arab sources is the book (Documents of the First Arab Conference 1913, Conference Book and French Diplomatic Correspondence Related to it). This documentary book contains important details about the work of the French ambassador in Beirut and how he worked to persuade Arab leaders to go to Paris. As well as the book issued in Arabic that documented the proceedings of the conference and which was printed in 1913 in Cairo by the Decentralization Party, entitled (The First Arab Conference held in Paris 1913).

The first Arab conference, held in Paris in 1913, is considered one of the most important historical events that the Arab countries witnessed before the outbreak of the First World War. The first Arab conference had political, economic and social effects on the Arab countries. The conference was held in a colonial country, namely France, which was colonizing North Africa, and it came one year after the declaration of the French protectorate the Morocco in 1912. A year after the Italian occupation of Libya in 1912. And the entry of the great powers, especially Britain and France, into the stage of competition over the countries of the The Arab Orient, after the weakness of the Ottoman Empire and the collapse of its defenses against the Italians in Libya, and as for the Greeks in the Balkans (1913), it became natural that its defenses collapsed from its other Arab regions in the Levant. The first Arab conference came to pave the way for the idea of national schism from the Ottoman Empire and the

declaration of the independence of the eastern Arab countries from the Ottoman Empire and entry under French protection as requested by most of the Christian Arab members who were present in the conference.

Many secret and overt Arab associations established in the Levant were associated with France in one way or another. These associations played a major role in calling for the conference and calling for an end to the dependence on the Ottoman state and trying to fall into the arms of the French colonists under the pretext of getting rid of the Ottoman dependency. The French persuaded many Arab nationalist personalities (not associated with France) to go to Paris and attend the first Arab conference there to spread the spirit of Arab nationalism first and pave the way for the colonization of Arab countries, especially the Levant, under the pretext of protecting them.

Keywords: First Arab Congress, Ottoman, France, Levant, North Africa.

Gürcü Kaynaklarına Göre 1535-1545 Yıllarında Gürcü Krallığı'nın Osmanlı Devleti ile Münasebetleri

Mirian Makharadze*

Özet

Osmanlı Devleti'nin Gürcüler ile ilk teması, Sultan I. Süleyman'ın İran'a düzenlediği ilk seferden sonra kuruldu. 1535 yılında Samtshe'ye saldıran İmereti Kralı III. Bagrat, Murcakheti Muharebesi'nde Samtshe Atabeyi Kvarkvare'yi yenerek Saatabago üzerinde 10 yıl boyunca hâkimiyetini sürdürdü. Anılan dönemde Gürcistan-Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler hakkında Osmanlı ve Safevi Devleti tarihçileri tarafından oldukça kapsamlı bilgiler verilmektedir. Bu konudaki bilgilere İtalyan tarihi kaynaklarında da rastlanmaktadır. Ancak konuyu eksiksiz incelemek için Gürcü kaynaklarının analizine de ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu dönemde Gürcistan-Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiler hakkındaki çeşitli bilgilere Beri (Rahip) Egnatashvili ile Vakhushti Batonishvili'nin kaynaklarında, Yeni Kartlis Tkhovreba (Gürcistan Taihi)'nin ikinci metninde ve Zhordania Kroniklerinde de rastlanmaktadır.

Osmanlı, Farsça ve Gürcü kaynaklarına dayanarak bu dönemle ilgili olarak dikkat çeken bazı hadiseler vardır. İlk olarak 12 Ağustos 1535 tarihinde İmereti Kralı Bagrat, Murcakheti Muharebesi'nde yendiği Samtshe Atabeyi Kvarkvare'i esir aldı. Samtshe Atabeyi Kvarkvare esirlikte vefat etti. İkinci olarak Samtshe Tavadi (Derebeyi) Otar Shalikashvili Kvarkvare'nin oğlu Kaihosro (Keyhusrev) ile birlikte İsnatbul'a kaçtı ve Bagrat'a karşı savaşmak için Sultan'dan yardım istedi. Üçüncü dikkat çeken olay 4 Temmuz 1536 tarihinde Sultan'ın emriyle Erzurum Valisi Mehmet Han Bagrat'a karşı savaşmak için harekete geçti. Çatışma Bayburt civarında İspir yolunda meydana geldi. Zira Erzurum Paşası'nın ikametgahi anılan dönemde orada bulunuyordu. Osmanlılar, Samtshe'nin dört bölgesini Oltisi'yi, Narman'ı, Kiskim'i ve Artvin'in civarını aldılar. Bu dönemle ilgili diğer önemli bir olay Gürcü kaynaklarına göre, 1541 yılında Gürcüler yukarıda belirtilen bölgeleri geri aldılar. Safevi Devleti'nin hükümdarı Tahmasb'ın Gürcistan'a girmesi de bu döneme denk gelmektedir. Buna göre, Safeviler'in Osmanlılara karşı savaşmak için Gürcülere belli bir şekilde yardım ettiği düşünülmektedir. Yine 1543 yılında Osmanlılar Erzurum Mutasarrıfı Musa Paşa'nın önderliğiyle Samtshe'nin güneyinde Oltisi bölgesine yeniden sefer yaptı.

* Prof. Dr., Tiflis Devlet Üniversitesi, Beşeri Bilimler Fakültesi, Tiflis/GÜRCİSTAN,
mirian.makharadze@tsu.ge ORCID: 0000-0003-1931-0570

Söz konusu seferi Gürcüler kazandı, Musa Paşa ise çatışmada hayatını kaybetti. 1545 yılında Sultan Süleyman'ın emriyle Erzurum ve Diyarbakır Paşaları Gürcistan'a istila ettiler. Kanlı Çemen Muharebesi'ni Osmanlılar kazandı ve Bagrat Kutaisi'ye dönmek zorunda kaldı. 1546 yılında ise Bagrat Samthe'ye yeniden hücum etti, ancak sonuç elde edemedi

Anahtar Kelimeler: Gürcistan, Osmanlı, Münasebetler.

Georgian Kingdom Ottoman Relations of 1535-1545 According to Georgian Sources

Abstract

During the reign of Suleiman I in the Ottoman Empire, the first relations with Georgians took place after the first invasion of Ottoman Iran. In 1535, King Bagrat III of Imereti invaded Samtskhe and defeated Atabag Kvarkvare of Samtskhe at the Battle of Murjakhethi and ruled Atabagate for 10 years.

Historians of Ottoman and Safavid Iran have extensive information about the Georgian-Ottoman relations of this period, as well as information found in Italian sources, although an analysis of Georgian sources is needed to restore the full picture. The monk Egnatashvili, Vakhushti Batonishvili, the second text of the Georgian chronicles tell about the relations between the Ottoman Georgia and this period, as well as various references are collected in Jordania's chronicles.

Based on Ottoman, Persian and Georgian sources, we compile the following chronology. 1. On the battle of Murjakhethi on August 12, 1535, King Bagrat of Imereti defeated Atabag Kvarkvare of Samtskhe and captured him. The latter died in captivity. 2. Otar Shalikashvili, Prince of Samtskhe, fled to Istanbul with his beloved son Kaikhosro and asked the Sultan for help against Bagrat. 3. On July 4, 1536, by the orders of the Sultan, the ruler of Arzrum, Mehmet Khan, rebelled against Bagrat. It is noteworthy that the campaign took place from Bayburt, via Spear, as the residence of Arzrum Pasha was there during this period. The Ottomans conquered the four provinces of Samtskhe in the vicinity of Oltis, Narman, Kiskim and Artvin. 4. According to Georgian sources, in 1541 the Georgians recaptured these territories. This period coincides with the entry of Shah Tamaz, the ruler of Safavid Iran, into Georgia, and the Safavids may have provided some assistance to the Georgians in their struggle against the Ottomans. 5. In 1543, the Ottomans again organized a campaign under the leadership of Musa Pasha, the governor of Arzrum, in the Oltis

region, south of Samtskhe, which ended in victory for the Georgians, and Musa Pasha died in this battle. 6. In 1545, by order of Sultan Suleiman, the Pasha of Arzrum and Diyarbakir invaded Georgia and the Ottomans won the Battle of Kanli Chemen. Bagrat was forced to return to Kutaisi. 7. In 1546 Bagrat again attacked Samtskhe, but to no avail.

Keywords: Georgia, Ottoman, Relations.

Osmanlının Güney Kafkasya'da Uç Bölge Politikası Osmanlı-Safevi Paralelinde (Arşiv Belgeleri Örneğinde)

Arzu Memmedova*

Özet

Türk dillerinde mevcut olan ve Kaşgarlı Mahmut'un da geniş şekilde açıkladığı "Uç" kelimesi, eski kelimelerden olup, iki anlama gelmektedir: 1. Bir şeyin ucu, sonu; 2. Sınır, sınırdaki el, halk.

İlk defa, VIII. yüzyılın ilk yarısında "askeri kanat", "cenah" anlamında Orhun Yazıtları'nda tespit edilen bu kelime, XI. yüzyıldan itibaren Doğu kaynaklarında Sınır Türkleri (uç eli) anlamında kullanılmıştır. Sözün semantik sınırlarının genişlenmesi, Selçuklu Devleti'yle bağlantılıdır. Bu dönemde artık "Uç" kelimesi "Uç Bölgeler", "Uç Beylikleri", "Uç Cemaati" (eli) gibi özel anlam ifade etmekteydi. Sonraki dönemlerde ise "Uç Orduları", "Uç Türk Savaşçıları", "muhafız" gibi yeni anlamlar da bu kelimenin ifade ettiği anlamlar arasındaydı.

Selçuklu İmparatorluğu'nun yönetim sisteminde geniş olarak uygulanan "Uç" kurumu, Osmanlı ve Safeviler döneminde daha da gelişmiş ve uç bölgelerin merkezden uzaklığı, merkez-uç ilişkisi, arazinin stratejik önemi ve bu gibi diğer sorunlara bağlı olarak çeşitli şekiller almıştır.

Kafkasya'da Azerbaycan topraklarında "Uç" kurumunun gelişmesinde Osmanlı ile Safevi devletleri önemli rol oynamışlardır. Bu iki Türk devletinin bölge uğrunda mücadelesi ve çatışmasında belki yegâne "Uç" kurumu idi ki, aralarında zaman zaman gergin, bazen düşmanlığa varan ilişkilere rağmen, birbirinin Güney Kafkasya'daki Uç Bölge politikasını değiştirmemiş, tam tersi bu sistemin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Bunun sonucudur ki, "Uç" kurumu, Azerbaycan topraklarında XIX. yüzyılın 30'lu yıllarına kadar mevcut olmuş ve Rusya'nın işgalci politikasına karşı ana direniş merkezlerinden biri olmuştur.

Gürcistan Devlet Tarih Arşivi ve Zagatala Diyarşünaslık Müzesi'nde muhafaza edilen 30 ferman Osmanlı ve Safevilerin Güney Kafkasya'da "Uç Bölge" politikasının söz konusu kurumun gelişmesindeki rolünü aşamalı bir şekilde araştırma imkânı vermektedir. Bu araştırmamızda da asıl ağırlık söz konusu fermanların tahliliyle

* Doç. Dr., Bakü Devlet Üniversitesi, Bakü/AZERBAYCAN, arzuashraf74@gmail.com

birlikte Güney Kafkasya ve Azerbaycan'da “Uç” kurumunun şekillenmesine ve bunların önemine verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Safevi, Selçuklu, Azerbaycan, Güney Kafkasya, Uç Bölge, “Uç” Kurumu.

The Remote Lands Policy of Ottoman in the South Caucasus in The Ottoman-Safavi Parallel (In the Example of Archival Documents)

Abstract

The word “Uj”, which exists in Turkic languages and widely interpreted by Mahmoud Kashgarli is one of the old words and expresses two meanings: 1. the end, the edge of smth; 2. border, people on the border. This word used for the first time in the first half of the 8th century in the meaning of “military wing”, “flank” was mentioned in the Orhon epigraphic monument and from the 11th century was used in the east sources for the border Turks (people at the edge, in the border). The expansion of the semantic meaning of the word was related to Seljuk statehood. In this period, the term “Uj” was used to refer to specific meanings such as the End lands, the Border beyliks (beyate), and the Border people (community). In subsequent periods, the new meanings such as the border armies, the border Turkish warriors, and the guardian were among the meanings expressed by this word.

The Uj institute, which was widely used in the Seljuk Empire's governance system, had developed even more in the Ottoman and Safavi era and had taken a different picture depending on the distance from the center of the land, the center-end relationships and the strategic importance of the area and so on.

The Ottoman, Safavi states played a very important role in the development of the Uj institute in the Caucasus, in the Azerbaijani lands. It was perhaps the only Uj institute in the struggle and confrontation of the two Turkic states for the region that did not damage each other's policy in the South Caucasus due to the tense, sometimes hostile relations between them. On the contrary, both contributed to the development of this system. As a result, the Uj institute had existed in the Azerbaijani lands until the 30s of the 19th century and was one of the main centers of resistance against the Russia's occupation policy.

30 decrees that are kept in the State Historical Archive of Georgia and Zagatala Regional Studies Museum enable us to study the Uj land policy of the Ottoman and

Safavi in the South Caucasus and their role in the development of the Uj institute. In this study, the main focus was on the analysis of these decrees and their significance in shaping of the Uj institute in the South Caucasus, as well as in Azerbaijan.

Keywords: Ottoman, Safavi, Seljuk Empire, Azerbaijan, South Caucasus, Uj land, Uj institute Osmanlı, Safevi.

Hokand Hanı Ömer Han'ın Bir Mektubu İzinden Veyahut Hokand-Osmanlı İlişkilerinde Çin Faktörü

Sherzodhon Mahmudov*

Özet

19. yüzyılın başlarında Hokand Hanı Ömer Han (1810-1822), Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkileri tesis etmeye çalıştığı bilinmektedir. Muhammed Ali Han (1822-1842), Hundayar Han (1845-1858) ve Sultan Seyyid Han (1863-1865) gibi hükümdarlar da aradaki ilişkiyi güçlendirmek ve pekiştirmek için Osmanlı Devletine elçiler gönderdiler. Bu ilişkiyi bir dizi önemli faktör etkiledi. Araştırmacılar bu faktörlerin başında Hokand Hanlığı ile ilgili olarak Rus İmparatorluğu'nun jeopolitik hedeflerine ulaşma çabalarının yoğunlaşmasını sebep olarak göstermektedirler. Aynı zamanda bu dönemde Hokand Hanlığı'ndan belirli siyasi hedeflerin peşine düşen Çin İmparatorluğu'nun çabaları da güçlenmişti. Özellikle 1819 yılında Hokand'dan İstanbul'a gönderilen ilk elçilik mektubunda, Çin İmparatorluğu'nun bir takım siyasi eylemlerle Hokand Hanlığı'nı tehdit ettiği konusunda bilgiler yer almaktadır. İlk Hokand-İstanbul yazışmalarında, Çin faktörü ile birlikte, Hokand hanlığının Türkistan bölgesini idare etme arzusunu görebiliriz.

1864 yılında, Hokand'dan İstanbul'a gönderilen Ahmed Hoca İşan öncülüğündeki elçilik, Kaşgar üzerinden yola çıkmıştı. Ancak elçilik heyetinin Çin sınır muhafızları tarafından durdurulduğu, o dönemde Hokand hükümetinin dışişlerinden sorumlu olan Muhammed Yunuscan Şigavul'un *Tarih-i Alikulu Emirleşker* kitabında belirtilmektedir. Hokand'dan İstanbul'a gönderilen bu diplomatik misyon, ülkenin güvenliği için çok önemli olduğundan, Muhammed Yunuscan, Çin sınır muhafızlarıyla görüşmeler yapmıştır. Makalede bu konular tartışılmakta ve diplomatik misyonların dinamikleri ele alınmaktadır.

Hokand hükümdarlarının ilk mektuplarında, ülkenin askeri savunmasını reforme etme ve iyileştirme girişimleri görülebilir. Bu mektuplar, ülkenin geleceğini önemseyen Hokand hükümdarları ve uyguladıkları devlet stratejisi hakkında bilgi vermektedir. Hokand-Osmanlı ilişkilerinin bir sonraki aşamasında bu durumun nedenlerinin araştırılması, bölgedeki jeopolitik duruma farklı açılardan bakmamızı ve yeni sonuçlar çıkarmamızı da sağlayacaktır.

* Doç. Dr., Özbekistan İlimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Taşkent/ÖZBEKİSTAN, mahmudovsh@gmail.com ORCID: 0000-0001-9066-8116

Anahtar Kelimeler: Hokand Hanlığı, Osmanlı Devleti, Çin (Çing) İmparatorluğu, Çin Faktörü, Diplomatik Misyon, Diplomatik Yazışmalar, Elçilik.

In the Wake of One Letter of Umarkhan or the Chinese Factor in Khoqand-Ottoman Relations

Abstract

At the beginning of the 19th century, the Kokand khan Umarkhan (1810-1822) tried to establish diplomatic relations with the Ottoman state. Rulers such as Muhammad Alikhan (1822-1842), Khudoyarkhan (1845-1858) and Sultan Sayyidkhan (1863-1865) also sent ambassadors to the Ottoman state in an attempt to strengthen and consolidate ties. This relationship influenced by several key factors. Researchers focus on the Russian Empire's efforts to achieve its geopolitical goals relating the Kokand Khanate more. At the same time, the activities of the Chinese Empire, which had certain political goals towards the Kokand Khanate, became more active during this period. Particularly, in the first letter sent by the embassy mission to Istanbul from Kokand in 1819, information about the political actions of the Chinese empire, which threatened the Kokand Khanate, is recorded. In the early Kokand-Istanbul correspondence, we can see, along with the Chinese factor, the desire of the Kokand khanate to be able to lead itself in the Turkistan region.

In 1864, the embassy led by Ahmad Khoja Eshan, sent from Kokand to Istanbul, set out through Kashgaria. However, the fact that the embassy was not transferred from the border by Chinese border guards is noted in the book "History of Aliquli Amir-lashkar" by Muhammad Yunusjon Shigovul, the official in charge of foreign affairs of the Kokand government at that time. As the diplomatic mission from Kokand to Istanbul was very important to the country's security, Muhammad Yunusjan kept contact with Chinese border officials. The article discusses these issues and examines the dynamics of diplomatic missions.

In the early letters from the Kokand rulers one can see an attempt to reform and improve the country's military defense. These letters provide information about the rulers of Kokand who cared about the future of the country and the state strategy they used. The study of the causes of this situation in the next stage of Kokand-Ottoman relations will allow us to see the geopolitical situation in the region from different angles and draw new conclusions.

Keywords: Khoqand Khanate, Ottoman State, Chinese (Qing) Empire, Chinese Factor, Diplomatic Mission, Diplomatic Correspondence, Embassy.

İrevan Hanlığı'nın Osmanlı Devleti ile Siyasi İlişkileri (Rusya Arşiv Kaynakları Işığında)

Güntekin Necefli*

Özet

Azerbaycan Hanlıkları, özellikle de İrevan Hanlığı Güney Kafkasya ile alakalı uluslararası ilişkilerin oldukça sertleştiği bir dönemde kurulmuştur.

1783 yılında Georgiyevsk Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Rusya tarafından Azerbaycan topraklarında, özellikle İrevan Hanlığı arazisinde bir Ermeni Devleti kurmak için ciddi adımlar atılmıştı. Bu saldırı niyetin önüne geçmek için, bahsedilen devirde İrevan Hanlığı'nın dış politikasında ana hattı Osmanlı Devleti ile münasebetler teşkil etmiştir.

Çar Rusyası Osmanlı Devleti ile sınırdaş olan ve onunla iyi münasebetler kuran İrevan Hanlığı'nı her zaman dikkat merkezinde tutmuştur. Rusyanın niyeti bu hanlığı ele geçirip onun topraklarından Osmanlı Devleti'ne karşı askeri üs olarak yararlanmak idi.

Bunu önlemek için İrevan Hanı Hüseyinalı Han belirli diplomatik görüşmelerden sonra diğer Azerbaycan Hanları ile münasebetlerini ve onların Türkiye'ye meyillerinin güçlenmesini sağlamıştır. Bu konuda İrevanlı Hüseyinalı Han ile Hoylu Ahmet Han birlikte mektup yazarak Kars hâkimi Ali Paşa vasıtası ile Osmanlı Sarayına uygun bilgi de vermişlerdir.

Rusya İmparatorluğu'nun Güney Kafkasya ile alakalı işgal planlarını Gürcü Çarı II. İrakli vasıtası ile hayata geçirmeye çalıştı. 1787-1791 yıllarındaki Rusya – Osmanlı Savaşı esnasında da Rusya'ya dayanan II. İrakli Azerbaycan Hanlıklarına karşı işgalci siyasetini devam ettirmiştir. Kafkasya'daki Rus birliklerinin yardımı ümit bağlayan Gürcü Çarı İrevan'ı ele geçirmek niyetindedir. Bunu anlayan İrevanlı Mehmet Han yaklaşan tehlikeye karşı elçisi Zeynelabidin vasıtası ile Osmanlı Sultanı'ndan yardım istemiştir. 1787 Aralık ayında elçiler İstanbul'da samimi olarak karşılanmış ve onun ricası olumlu karşılanmıştır. Sultan durumun ciddiyetini ve müracaatın önemini dikkate alarak İrevan'ı “el-Rum'un” (Türkiye'nin) kilidi ve Azerbaycan'ın Derbent'i” olarak adlandırmıştır. Böylece, İrevan Hanlığı'nın dış politikasının Osmanlı Devleti ile karşılıklı münasebetler önemli yer tutmuştur.

Anahtar Kelimeler: İrevan Hanlığı, Osmanlı Devleti, Kuzey Azerbaycan, Çarlık Rusyası, Hristiyan Devleti.

* Doç. Dr., Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Tarih Enstitüsü, Bakü/AZERBAYCAN, guntekin.cemil@gmail.com

Political Relations of the Iravan Khanate With the Ottoman Empire (In the Light of Russian Archival Documents)

Abstract

The Azerbaijani khanates, including the Iravan khanate, had emerged in a historical context in which international relations with the South Caucasus became very tense.

After the signing of the Treaty of Georgievsk in 1783, Russia began secretly to take real steps to implement plans - to establish an Armenian state on Azerbaijani land, including in the territory of the Iravan Khanate. In order to prevent this aggressive intention, the leading line in the foreign policy of the Iravan Khanate during this period was the relations with the Ottoman state.

Tsarist Russia always kept the Iravan khanate in the center of attention because of its border with the Ottoman state and good relations with it. Russia's intention was to seize the khanate and use its territory as a military stronghold against the Ottoman state.

To prevent this, Iravan khan Hussein Ali khan, after certain diplomatic negotiations, strengthened his relations with other Azerbaijani khans and was able to increase their inclinations towards the Turkish state. Hussein Ali khan of Iravan and Ahmad khan of Khoy wrote a joint letter and informed the Ottoman palace through Ali Pasha, the ruler of Kars.

The Russian Empire tried to carry out its plans for occupation of the South Caucasus through the Georgian Tsar Irakli II. During the Russian-Ottoman War of 1787-1791, Irakli II, who relied on Russia, was continuing his aggression policy against the Azerbaijani khanates. The Georgian tsar, hoping for help from Russian troops in the Caucasus, intended to capture Iravan. Realizing this, Mahammad khan of Iravan, through his envoy Zeynalabdin, asked the Ottoman sultan for help in dealing with the impending danger. In December 1787, the ambassadors of the Iravan khanate were warmly welcomed in Istanbul and his request was welcomed. Taking into account the seriousness of the situation and the importance of the appeal, the sultan called Iravan "the lock of al-Rum (Turkey - ed.) and the Derbent of Azerbaijan". Thus, the relations with the Ottoman state played an important role in the foreign policy of the Iravan Khanate.

Keywords: The Iravan Khanate, Ottoman State, Northern Azerbaijan, Tsarist Russia, Christian State.

Birinci Dünya Savaşı Öncesi Güney Doğu Asya Müslümanları: Burma, Cava ve Filipinler (1900-1914)

Selim Hilmi Özkan*

Özet

Bu çalışmada genelde Güney Doğu Asya özelde ise Burma, Cava ve Filipinler hakkında hazırlanan raporlar üzerinden Osmanlı Devleti'nin Güney Doğu Asya Müslümanları ile olan ilişkileri ele alınacaktır. Filipin Başşehbenderi Necip Halil'in 1911, Filipinler'e şeyhülislâm vekili olarak görevlendirilen Muhammed El-Vecih el-Geylani el-Nablusi'nin 1913 tarihli raporlarında Güney Doğu Asya Müslümanları hakkında önemli bilgiler vardır. Necip Halil Müslümanların yaşamları hakkında bilgi verirken, el-Nablusi Güney Doğu Asya'daki şehbenderlerin içinde bulunduğu durumdan şikâyetçi olarak, bu şehbenderlerin yetmiş milyonluk Müslüman nüfusu ile İslâm dünyasının en büyük kitlesini teşkil eden coğrafyada yeteri kadar temsil edemediklerinden ve görevlerini yapmadıklarından yakınmaktadır. Ayrıca bölge Müslümanlarının hac farızasını yerine getirme konusunda karşılaştıkları sıkıntıları özetlemiştir. Buradaki Müslümanların zaman zaman dolandırıcılar tarafından dolandırıldıkları da rapora yansımıştır. Burada hacca gidecek olanlardan alınan verginin kaldırılması, Hindistan'da bir cami inşası, buraya vaiz atanması Kalkuta, Lahor gibi şehirlerde yeni şehbenderlikler açılması raporda istekler arasında yer almıştır. Dikkat çeken bir öneri ise, Hindistan ve İstanbul arasında irtibatın güçlendirilmesi için Urdu lisanı ile bir gazetenin çıkarılması veya İstanbul'da çıkan bir gazetenin tercüme edilerek basılmasıdır. Güney Doğu Asyalı Müslümanların hilafetin korunması, Osmanlı donanmasının yeniden ihyası için elinden ne gelirse yapacağı raporda çok açık bir şekilde ortaya konmuştur.

Çalışmamızda hem bu raporlar üzerinden hem de yapılan yazışmalardan yola çıkarak Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı öncesinde Burma, Cava ve Filipinler'deki Müslümanlar ile olan ilişkileri değerlendirilmeye çalışılacaktır. Konumuzun kaynaklarını Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivinde bulunan belgeler ve bunların arka planı oluşturmuştur. Bunun dışında özelde Burma, Cava ve Filipinler genelde Güney Doğu Asya üzerine yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalar da araştırmamız boyunca bize yol gösterecektir.

Anahtar Kelimeler: Burma, Cava, Filipinler, Necip Halil Efendi, Muhammed El-Vecih el-Geylani el-Nablusi.

* Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, shilmi@yildiz.edu.tr ORCID: 0000-0001-6381-8553

Southeast Asia Muslims before the World War I: Burma, Java, and the Philippines (1900-1914)

Abstract

In this study, the relations of the Ottoman Empire with the Muslims of the Southeast Asia will be discussed through the reports prepared about the Far East in general, Burma, Java and the Philippines in particular. The reports of the Philippine Chief Consul Najib Khalil and Mohammad Al-Vecih Al-Geylani Al-Nablusi appointed as the Sheikh-ul-Islam representative of the Philippines had important information about the Muslims of the Southeast Asia, prepared consecutively in 1911 and 1913. Najib Khalil gives information about the lives of Muslims whereas Al-Nablusi complains about the condition of consuls in Southeast Asia and they did not adequately represent and did their duty in the geography which constituted the largest mass of the Islamic world, with the population of seventy million Muslims. He also outlined the troubles local Muslims face in fulfilling the pilgrimage. It was also reflected in the report that the Muslims there were sometimes defrauded. The removal of the tax levied on pilgrims there, the construction of a mosque in India, the appointment of a preacher and the opening of new consulates in cities such as Calcutta and Lahore were among the requests in the report. A notable proposal was the publication of a newspaper in Urdu language in order to strengthen the connection between India and Istanbul or the translation of a newspaper published in Istanbul. The protection of the caliphate by the Southeast Asia Muslims and to help restore the Ottoman navy was made clear in the report.

In our study, we will try to contextualize the relations of the Ottoman Empire with Muslims in Burma, Java and the Philippines before World War I based on both these reports and the correspondence. Documents in the Presidency Ottoman Archives and their background are the sources of our subject. In addition to this, the research conducted at home and abroad on the Southeast Asia in general and Burma, Java and the Philippines in particular will guide us through our research.

Keywords: Burma, Java, Philippines, Najib Khalil Efendi, Mohammed Al-Vecih Al-Geylani Al-Nablusi.

Sınır Ötesinde Savunma: Viktorya Dönemi Osmanlı Mirasını Keşfetmek- Sultan II. Abdul Hamid ve I. Dünya Savaşı Sırasında William Henry Quilliam ve M M Pickthall

Arshi Khan*

Özet

Genel olarak Osmanlı İmparatorluğu olarak bilinen Osmanlı Devleti'nin mirasının, çok kültürlülük, Hristiyan milliyetlerin hakları, hoşgörü, Müslüman kimlik, kültür ve barış ve düzene yönelik ciddi kaygılar bağlamında dünya çapında tanınması, akademisyenler ve uzmanlar tarafından kolayca reddedilemez. Osmanlı Devleti, son iki yüzyılda Batılı güçler, silahlı Balkan milliyetçileri ve Çarlık Rusya'sının yanı sıra Ruslar tarafından silahlandırılan ve Batı'nın telkin ettiği 1880'lerden bu yana Batı'nın telkin ettiği Ermeni çetelerinin iç isyanlarından kaynaklanan güvenlik tehditleriyle karşı karşıya kalmaya devam etti. Ron Geaves, Viktorya Dönemi'nde İslamofobi ve "Türkofobi" belirtilerini gözlemliyor. Bu tür zorlukların ortasında, başta William Henry Quilliam ve M. Marmaduke Pickthall olmak üzere 1880'ler savaşlarından itibaren İslam'ı seçen birçok İngiliz seçkin ve aydını, özellikle İngilizlerin düşmanca tutum ve politikaları bağlamında Osmanlı Devleti'nin meşruiyetine yönelik tarihi bir rol oynadılar. Çeşitli vesilelerle ve Ermeniler, Girit, Kıbrıs, Balkan Savaşları, Sudan, Mısır, Filistin, sözde Arap İsyanı ile ilgili konularda, Osmanlıları savunmak için yazılar, gazetecilik, konuşmalar, protesto ve dilekçeler aracılığıyla İngiliz politika yapıcılarına itiraz ettiler. Din faktörü nedeniyle Osmanlı Halifesi'ne bağlılıklarını sürdürdüler. William Henry Quilliam, Osmanlıları Bulgaristan ile savaşta, Balkan Savaşları'nda ve Makedonya'daki Müslümanlarda savundu. Ayrıca Osmanlıların Yahudilere sempati duymaya devam ettiğinin altını çizdi. MM Pickthall, Osmanlı değerlerinin uzantısı olarak 1908 Jön Türk Devrimi'ni desteklerken, Halife'nin büyük bir dostu ve destekçisiydi. Ayrıca Osmanlılara desteği güçlendirmek için Hintlilerle işbirliği yaptı. Önerilen makale, değerli okumalara ve literatürlere dayalı olarak belirli terimlerle katkılarını artıracaktır.

Anahtar Kelimeler: : Miras, Osmanlı Devlet, Hoşgörü, Meşruiyet, Bağlılık.

* Prof. Dr., Aligarh Muslim University, Faculty of Arts and Social Sciences, Department of Political Science, Aligarh/INDIA, arshikhan.ps@amu.ac.in

Defense Beyond Border: Exploring Osmanli Legacy of the Victorian Age Intellectuals--William Henry Quilliam and M M Pickthall During Sultan Abdul Hamid II and World War I

Abstract

Worldwide recognition of the legacy of the *Osmanli Devlet*, generally known as Ottoman Empire, in the context of multiculturalism, rights of Christian nationalities, tolerance, Muslim identity, culture and serious concerns for peace and order cannot be easily repudiated by the academicians and experts. The *Osmanli Devlet* continued to face security challenges in the last two centuries from the Western powers, armed Balkan nationalists and Czarist Russia in addition to internal rebellions from the gangs of Armenians armed by Russians and indoctrinated by the West since 1880s. Ron Geaves observes the sign of Islamophobia and Turcophobia during the Victorian Age. In the midst of such challenges, several British elites and intellectuals who converted to Islam 1880s onwards, mainly among them, William Henry Quilliam and M Marmaduke Pickthall played historic role towards the legitimacy of the *Osmanli Devlet* particularly in the context of British hostile attitude and policies against the *Osmanli Devlet*. They contested the British policy makers through writings, journalism, speeches, protest and petitions in the defence of the Ottomans on several occasions and issues involving Armenians, Crete, Cyprus, the Balkan Wars, Sudan, Egypt, Palestine, the so-called Arab Revolt and finally the existence of the *Osmanli Devlet*. Despite maintaining their loyalty to their state, they maintained allegiance to the Ottoman Caliph due to the factor of the Faith. William Henry Quilliam defended the Ottomans on war with Bulgaria, the Balkan Wars and Muslims in Macedonia. He also highlighted the fact that Ottomans remained sympathetic to Jews. He was a great friend and supporter of the Caliph while M M Pickthall supported the Young Turk Revolution in 1908 as extension of Ottoman values. He also collaborated with Indians to strengthen support for Ottomans. The proposed paper will highlight their contributions in specific terms based on valuable readings and literatures.

Keywords: Legacy, Osmanli Devlet, Tolerance, Legitimacy, Allegiance.

Son Dönem Osmanlı Araştırmalarında İngiliz Parlamento Tutanakları ve Command Papers'ın Önemi

Mustafa Malhut*

Özet

İngiltere dünya üzerinde sanayi ve sömürge imparatorluğunu kurarken diğer taraftan bilgi toplama ve depolama sistemini de geliştiriyordu. 17. yüzyıldan itibaren yerleşmeye başlayan ve düzenli bir hal alan İngiliz Parlamentosu yayınları zamanla dünyanın dört bir tarafındaki tarih araştırmaları açısından birincil kaynaklar arasındaki yerini aldı. Genel olarak Parliamentary Papers olarak anılan bu kayıtlar her biri üç seri olarak iki grup halinde düzenlendi. Lordlar Kamarası ve Avam Kamarası'nın ayrı serileri vardı. Ancak Command Papers (Hükümet Tutanakları/Emir Tutanakları) her iki meclis için ortaklı. Command Papers, görünüşte Majestelerinin emriyle ama uygulamada bir Hükümet Bakanı tarafından düzenlenirdi. Command Paper terimi "Majestelerinin Emriyle Parlamenta Sunulan" belgelerde yer alan ibareden türemiştir.

Ermeni Meselesi'ne ilişkin literatürde adı geçen ve kapak rengi dolayısıyla kimi zaman Blue Books (Mavi Kitap) olarak da anılan Command Papers, genellikle numaralandırıldı ve farklı seriler halinde 1833'ten itibaren yayınlandı. Osmanlı tarihi açısından Command Papers'ın içinde vilayetlerde bulunan konsolos ve temsilcilerin yanı sıra özellikle İstanbul'daki İngiliz Büyükelçiliği ile İngiliz Dışişleri arasındaki yazışmalar, çeşitli rapor ve direktiflerin dışında detaylı ekonomik ve toplumsal veriler bulunur. Bu tutanaklar çoğu zaman kronolojik olarak ilerlediği için konu bütünlüğünü sağlamakta ve tarihi gelişmelerin izlerinin sürülmesini kolaylaştırmaktadır. Hali hazırda bazı tarihçilerin başvurduğu bu kaynakların kullanımı ve önemi hakkında diğer araştırmacıların da dikkatinin çekilmesi ve onlara yol gösterilmesi Osmanlı tarihi araştırmalarının yeni bilgi ve yorumlarla zenginleşmesine yardımcı olabilecektir.

Bu çalışmada İngiliz Parlamentosu yayınları genel olarak açıklanacak ve özellikle Osmanlı tarihi araştırmaları açısından son derece değerli olan Command Papers üzerinde durulacaktır. Araştırmacılar için bir rehber olması açısından Osmanlı İmparatorluğu'na ilişkin tutanaklara işaret edilecektir. Ayrıca tutanaklardan bazılarının içeriğine ilişkin örnekler verilerek bu kaynakların önemine dikkat çekilecektir.

* Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Antalya/TÜRKİYE, mustafamalhut@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0002-0421-3818

Anahtar Kelimeler: Parliamentary Papers, Command Papers, Osmanlı İmparatorluğu, Yakın Çağ, Tarih Araştırmaları.

The Importance of British Parliamentary Papers and Command Papers in Recent Ottoman Studies

Abstract

While Britain was establishing its industrial and colonial empire on the world, on the other hand, it was also developing the information collection and storage system. UK parliamentary publications, which began to mature and become regular since the 17th century, gradually took their place among the primary sources for historical research all over the world. Commonly referred to as the Parliamentary Papers, these records were organised in two groups, each in three series. The House of Lords and the House of Commons had separate series. But Command Papers were common to both houses. Command Papers were laid nominally by command of His/Her Majesty, but in practice by a Government Minister. The term 'Command Paper' derived from the wording included in the documents 'Presented to Parliament by Command of His/Her Majesty'

Command Papers, which are mentioned in the literature on the Armenian Question and sometimes referred to as Blue Books due to their cover color, were generally numbered and published in different series since 1833. In terms of Ottoman history, Command Papers contain detailed economic and social data besides the consuls and representatives in the provinces, as well as the correspondence between the British Embassy in Istanbul and the British Foreign Office, various reports and directives. Since these papers often proceed chronologically, they ensure the integrity of the subject and facilitate the traces of historical developments. Attracting the attention of other researchers and guiding them about the use and importance of these sources, which some historians already refer to, will help enrich Ottoman historical studies with new information and interpretations. In this study, the publications of the British Parliament will be explained in general and the Command Papers, which are extremely valuable in terms of Ottoman history research, will be emphasized. As a guide for researchers, the papers of the Ottoman Empire will be pointed out. In addition, examples of the content of some of the papers will be given and attention will be drawn to the importance of these sources.

Keywords: Parliamentary Papers, Command Papers, Ottoman Empire, Late Modern Period, Historical Studies.

Endonezya'da Hollanda Sömürge Dönemi Basını'nda Türk İmaja

Nia Deliana*

Özet

Avrupa'dan Asya'ya Hindistan'dan Takımadalar'a kadar dünyanın farklı bölgelerinde Türklerin tarihsel etkilerine dair pek çok çalışma yapılmıştı. Bununla birlikte, 19. yüzyıl sömürge dönemi basınında yer alan belgelerle ilgili yeterli çalışma olduğunu söylemek güç. Söz konusu bu yayınlar Hollanda Doğu Hint yönetimi altındaki çeşitli toplumlar arasında önceki yüzyıllardan itibaren var olan olumlu ve ilham verici Rum-Türk ve Osmanlı imgesini yeniden değerlendirmektedir. Bölge tarihi konusunda uzman pek çok yazar, söz konusu Hollanda sömürge dönemi öncesi örneğin Portekizlilerin Malaka Boğazı'nda varlık göstermeye başladıkları erken dönemlerde Osmanlı Devleti'nin etkisi konusunda hem fıkirdirler. Bu noktada, Osmanlı ve Açe Devletleri arasındaki ilişki ve karşılıklı gerçekleşen haberleşme süreci Hollanda Doğu Hint yönetimi altındaki toplumlarda Osmanlılar hakkında olumlu yaklaşımın ortaya çıkmasına katkıda bulunmuş ve Osmanlıların zaferleri ve deniz askerleri Takımadalar'da çeşitli el yazma eserlere konu edilmiştir.

Basılı medyanın yaygınlaşmasıyla yeni tür bilgi üretimi gündeme gelmiş ve özellikle böylece çeşitli etnik topluluklarla ilgili görüşler yer almaya başlamış ve sömürge dönemi ekonomi-politiği çerçevesinde yerli olmayan rakip güçler olumsuzlanmış ve böylece sömürge propagandası medya vasıtasıyla tekrarlanarak gündeme getirilmiştir.

Bu çerçevede, oluşturulan Türk imgesi sömürge yönetiminin siyasi kazanımına el verecek şekilde siyasal bir boyut kazanmıştır. Bu makale, Hollanda sömürge dönemi gazetelerinde bölge toplumlarında Türk-Osmanlı imgelerinin yer alışı halifelik olgusu incelenmiştir. Çalışma, sömürge dönemi sözde bilimsel bilginin basın vasıtasıyla yayılımı ve Türkler hakkında bundan neşet eden farklılaşan görüşler üzerinde durulmuştur. 1840'lı yıllar ile 1945 yılına kadarki çeşitli yayın organlarından hareketle, Takımadalar toplumlarının sınır-aşırı ilişkileri üzerine sömürge dönemi bilgi üretimine dair veriler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Stereotip, Türk, Sömürgecilik, Gazeteler, Hollanda Doğu Hint Adaları.

* Dr., Malezya Uluslararası İslam Üniversitesi, Jakarta/MALEZYA, nia.deliana@uiii.ac.id

Stereotyping the Turks: Images from Dutch Colonial Newspapers in Indonesia

Abstract

There are abundant studies on Turkish Historical influences in the world, from Europe to Asia, India, and Southeast Asia. But there are insufficient scholarly narratives consulted from the existing available 19th century colonial newspaper sources that dealt with the colonial works on reshaping the character of the Rum-Turk and the Ottoman that had in previous centuries, preserved in extensively pleasant and inspirational images among the societies in the Netherlands East Indies. Before the colonial period, numerous scholars agree that the influence of the Ottoman occurred in early days where the Portuguese set foot in Malacca Straits. The Ottoman relation with Aceh and the continuous correspondences contributed to the view of societies in the Netherlands East Indies to present fond impression on the Ottoman that the victory and navalry of the Ottoman were penned down in numerous local letters and manuscripts across the Islands and Peninsula as an inspirational depiction. As mass printing had become the most effective measure in producing new type of knowledge, especially on describing images of racial class and defaming the colonial economic and political non-native rivals, the colonial propaganda and descriptions were printed repetitively over the centuries. As the result, the constructed images of the Turks were politicized for the colonial gain. This paper examines the role of Dutch colonial newspapers in shaping images of the Turks, the Ottoman, and the caliphate among its colonized societies. It investigates dissemination of colonial pseudo-scientific knowledge and the transformation of views on the Turks resulted from it. Through utilizing Dutch colonial newspapers between 1840s-1945, this paper provides additional narratives on colonial knowledge production discourse on Indonesian trans-boundary relations under colonial era.

Keywords: Stereotype, Turks, colonialism, newspapers, Dutch East Indies.

Dr. Şükrü Kamil'in Maarif Mecmuası'ndaki Yazılarının Tasnif ve Değerlendirilmesi

Serhat Aras Tuna*

Özet

Maarif, 1891-1896 yılları arasında yayımlanan haftalık bir fen ve edebiyat mecmuasıdır. Mecmuanın sloganı “siyasetten başka her şeyden bahseder” şeklindedir. II. Abdülhamid döneminde eğitime verilen önemin de etkisiyle mecmua, birçok gelişmeyi Osmanlı okuyucularına aktarmıştır. Batıdaki keşifler, teknik aletlerin kullanım şekli, hastalıklar, zooloji, botanik ve daha birçok alan mecmuanın konularını teşkil etmiştir. Mecmua, okuyucuları en temel hususlarda bilgilendirme kaygısı da taşıdığından mümkün mertebe resim ve çizimlere de yer vererek teknik gelişmelerin okuyucunun zihninde canlanmasına vesile olmuştur. Ahmed Rasim, Rıza Tevfik, Avanzade Mehmed Süleyman, Tevfik Fikret ve Şükrü Kâmil başta olmak üzere birçok yazar ve aydın bu dergide yazılar yayımlamıştır. Bu yazarların bazıları kendi eserleri ve çalışmalarına yer verirken bazıları da tercüme yoluyla dergiye katkı sağlamıştır. Dr. Şükrü Kâmil (Talinmicioğlu) 1870-1946 yılları arasında yaşamıştır. 1890'da Tıbbiye'den yüzbaşı olarak mezun olan Dr. Şükrü Kâmil, doktorluğun yanı sıra gazeteci ve yazar olarak İstanbul'da çalışmıştır. Dr. Şükrü Kamil'in genel sıhhi hususlara dair yaklaşık yirmi eseri vardır. İyi derecede Arapça ve Fransızca bilen Dr. Şükrü Kâmil, tıpcı kimliğinin de etkisiyle Avrupa'daki sıhhi gelişmeleri yakından takip ederek birçok süreli yayında olduğu gibi Maarif'te de bunlara yer vermiştir. Bu çalışmada Dr. Şükrü Kamil'in Maarif'teki yazıları kategorilere göre tasnif edilerek değerlendirilmiştir. Bu yazılar salgın ve bulaşıcı hastalıkların sebep ve sonuçları, hastalıkların yayılım alanları, mekân temizliğinin önemi, spor ve jimnastiğin beden üzerindeki olumlu etkisi, gençler için sağlıklı yaşam formülleri ve daha birçok temadan oluşmaktadır. İSAM ve Milli Kütüphane veri tabanları aracılığıyla erişilen bu yazılar, alt başlıklar halinde tematik tasnife tabi tutulmuş ve bunların tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca yazıların fhristi de oluşturulmuştur. Böylece Dr. Şükrü Kâmil'in yazıları özelinde Osmanlı döneminde yaşayan bir tıp doktorunun ilmi bir mecmuada hangi çalışmalara yer verdiği ve Maarif'in sıhhi hususlardaki yayın içeriğinin bir kısmı incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şükrü Kamil, Maarif, Tıp, Osmanlı, Sağlık.

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Muş/TÜRKİYE, s.bingul@alparslan.edu.tr ORCID:0000-0001-5255-9787

Classification and Evaluation of Dr. Şükrü Kamil's Articles in the Maarif Journal

Abstract

Maarif is a weekly science and literature journal published between 1891 and 1896. The motto of the magazine is "it publish about everything but politics". With the effect of the importance given to education during the reign of Abdülhamid II, the journal conveyed many developments to Ottoman readers. Discoveries in the West, the use of technical tools, diseases, zoology, botany and many other fields were the subjects of the journal. Since the journal also has the concern of informing the readers on the most basic issues, it has been instrumental in bringing the technical developments to life in the minds of the reader by including pictures and drawings as much as possible. Many writers and intellectuals, especially Ahmed Rasim, Rıza Tevfik, Avanzade Mehmed Süleyman, Tevfik Fikret and Şükrü Kamil, have published articles in this journal. While some of these authors included their own works and studies, some contributed to the journal through translation. Dr. Şükrü Kamil (Tallimcioğlu) lived between 1870-1946. After graduating from the Medical School as a captain in 1890, Dr. Şükrü Kamil worked as a journalist and writer in Istanbul as well as a doctor. Dr. Şükrü Kamil has about twenty works on general sanitary issues. Dr. Şükrü Kamil, was ouent in Arabic and French. Dr. Şükrü Kamil, with the inouence of his medical identity, closely followed the sanitary developments in Europe and included them in Maarif as well as in many periodicals. In this study, Dr. Şükrü Kamil's articles in Maarif were evaluated by classifying them according to categories. These articles consist of the causes and consequences of epidemics and infectious diseases, the spread of diseases, the importance of cleaning the places, the positive effect of sports and gymnastics on the body, healthy life formulas for young people and many other themes. These articles, which were accessed through ISAM and National Library databases, were thematically classifed under subtitles and their presentations were made. An index of the articles has also been created. Thus, in particular, the writings of Dr. Şükrü Kamil, which studies a medical doctor living in the Ottoman period included in a scientifc journal and some of the content of the publications of Maarif on sanitary issues were examined.

Keywords: Şükrü Kamil, Maarif Journal, Medicine, Ottoman Empire, Health.

Sultan II. Abdülhamit Dönemi Maarif Müfettişi Ali Enver Efendi'nin Tespitlerinden Hareketle Dönemin Eğitim Bürokrasisinde Yaşanan Sorunlar

Emrah Berkant Patoğlu*

Özet

Osmanlı Devleti'nde Sultan II. Abdülhamit Dönemi eğitimde modernleşmenin zirveye çıktığı ve özellikle modern eğitimde yaygınlaşma ve kurumsallaşma bakımından oldukça önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Eğitimin yönetimi, teftişi ve denetimine yönelik kurumların belli bir zemine oturduğu bu dönemde; eğitim bürokrasisindeki görev alanlarının ve görev dağılımlarının belirlendiği, bürokrasideki ilişkiler ağının ayırt edici/öne çıkan/karakteristik özelliklerinin netleştiği olduğu söylenebilir. Bu dönemde Maarif Müfettişi olarak görev yapan çok sayıda devlet görevlisinden birisi de Ali Enver Efendi'dir. Onun bu görevi sürdürdüğü yıllarında ve sonrasında başına gelen sıra dışı olaylar, dönemin eğitim bürokrasisini farklı cephelerden anlamak adına önemli bir bakış açısı sunar. Bu araştırmanın amacı son dönem Osmanlı eğitim sisteminde bir vakıa olduğu bilinen bürokrasideki iç çekişmeleri, yolsuzlukları, başıbozukluğu vs. Ali Enver'in maarife ilişkin hazırladığı teftiş raporları ve şahsına karşı açılan davada sunmuş olduğu savunma dosyası üzerinden inceleyip tartışmaktır. Bu amaçla bir eğitim tarihi araştırması olarak planlanan bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı fonlarından temin edilen, konuyla ilgili özgün ve birincil kaynaklar kullanılmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilerden hareketle dönemin eğitim bürokrasisinin işleyişine dair önemli ayrıntılara ulaşmak mümkün olmuştur. Ali Enver Efendi, Maarif Nezaretine sunmuş olduğu teftiş raporlarında rüşvet ve iltimasla önemli makamlarda memuriyet elde etme durumuna dair ilginç vakalar sunar. Bundan dolayı hasımlarınca önce mütecaviz, sonra deli, daha sonra ise memuriyet için ehliyetsiz olduğu gerekçesiyle suçlanır. Ali Enver; bir taraftan şahsına yönelik suçlamalara karşı kendini savunurken diğer taraftan da eğitim bürokrasisindeki yolsuzluk vakalarını, rüşvet ve iltimasla kimilerine peşkeş çekilen memuriyet kadrolarını ve eğitim personeline harcırah tahsisindeki yasadışı uygulamaları vurgulamıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk Eğitim Tarihi, Ali Enver Efendi, Maarif Müfettişliği, Teftiş Raporu, Eğitim Bürokrasisi.

* Dr. Öğr. Üyesi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Gaziantep/TÜRKİYE, emrahberkant@gantep.edu.tr ORCID: 0000-0002-5933-3024

Based on the Detections of Ali Enver Efendi, one of the Inspectors of Education during the Sultan Abdulhamid II Era, the Problems Experienced in the Educational Bureaucracy of the Period

Abstract

The era of Sultan Abdulhamid II was a period when modernization in education reached its peak and highly important developments were experienced in the Ottoman Empire especially in terms of the expansion and institutionalization of modern education. It can be claimed that the task areas and distribution of duties in the educational bureaucracy were determined, and the distinctive/prominent/characteristic features of the networks in the bureaucracy were clarified during this period when the institutions for the administration and supervision of education were on certain ground. Ali Enver Efendi was one of the great many state officials who worked as an Inspector of Education during this period. The extraordinary events that were experienced and witnessed during and after he held that position offered a noteworthy perspective to understand the educational bureaucracy of the period from different aspects. The present study aimed to examine and discuss the internal conflicts, corruption, lack of discipline, etc. in the bureaucracy as a well-known phenomenon in the late Ottoman educational system through the educational audit reports by Ali Enver and the apologia he presented to the case file against him. Therefore, this study, which was designed as educational history research, was based on original and primary sources related to the issue obtained from the funds of the Directorate of State Archives by the Republic of Turkey. As a result of the study, it was possible to reach crucial details about the functioning of the educational bureaucracy of the period based on the available data. In the audit reports he submitted to the Ministry of Education, Ali Enver Efendi reported interesting cases about obtaining higher-order civil service bribery and nepotism. Therefore, he was accused by his opponents of first being an aggressor, then insane, and then being incapable of being a civil servant. While defending himself against the accusations, Ali Enver, on the other hand, revealed the corruption cases in the educational bureaucracy, the civil service positions that were made benefits available to some people by bribery and nepotism, and the illegal practices in allocating subsistence to the personnel of education.

Keywords: History of Turkish Education, Ali Enver Efendi, The Inspectorship of Education, Audit Report, Educational Bureaucracy.

Şura-yı Devlet Maarif Dairesinin Kuruluşu ile Yasama ve Danışmanı Organı Olarak Üstlendiği Rol Üzerine Bir İnceleme

Eyüp Cücük*

Özet

Tanzimat Dönemi Osmanlı eğitim sisteminde modernleşme; dönemin eğitim bürokrasisinin, açılan yeni kurumların ve gerçekleştirilen resmi düzenlemelerin neticesinde hayat bulmuştur. Bu doğrultuda Meclis-i Maarif-i Umumiye, Mekatib-i Umumiye Nezareti ve Maarif Nezareti gibi kurumların yanı sıra dikkate alınması gereken önemli kurumlardan biri de 5 Mart 1868 tarihinde kurulan Şura-yı Devletin alt kollarından birisi olan Maarif Dairesidir. Şura-yı Devlet, devletin ve devlete bağlı kurumların modern ve merkezi bir usulle yapılandırılması temayülünün bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde Osmanlı'da Tanzimat'ın ilanından sonra uygulamaya konulan eğitim reformlarında modernleşmenin, merkezileşmenin tam olarak sağlanabilmesi amacıyla da Şura-yı Devletin çatısı altında yer alan beş daireden biri olarak Maarif Dairesi kurulmuştur. Bu araştırmanın amacı Osmanlı eğitim sisteminin modern usullere göre reforma tabi tutulduğu Tanzimat Dönemi eğitim yapılandırması sürecinde, eğitimde politika oluşturmaya yönelik bir üst kurum olarak işlev gören Şura-yı Devlet Maarif Dairesinin danışma ve yasama organı hüviyetiyle üstlendiği rolü ortaya koymaktır. Özgün ve birincil kaynaklara dayalı bir eğitim tarihi araştırması olarak tasarlanan bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığının Şura-yı Devlet fonundan temin edilen belgeler kullanılmıştır. Söz konusu arşiv belgelerinin tarih metodolojisine uygun şekilde analizi neticesinde Şura-yı Devlet Maarif Dairesinde ülkenin eğitim hayatına dair çeşitli konuların tartışıldığı, görüşülüp karara bağlandığı görülmüştür. Özellikle 1868-1870 yılları arasındaki kuruluş sürecinde eğitimin yaygınlaştırılması, günün şartlarına uygun eğitim programlarının ve kadrolarının oluşturulup düzenlenmesi, eğitimin yönetimi ve denetimi gibi alanlarda Osmanlı eğitim hayatının bütünüyle şekillendirilmesinde belirleyici bir kurum olarak temayüz etmiştir. Özellikle Maarif-i Umumiye Nizamnamesinin hazırlanıp yayımlanması, Galatasaray Sultanisinin yapılandırılması gibi mühim çalışmalarda ve Osmanlı eğitim politikalarının oluşturulması noktasında bir üst merci olarak önemli bir işlevi yerine getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Eğitim Tarihi, Eğitimde Modernleşme, Şura-yı Devlet Maarif Dairesi, Eğitim Politikaları, Tanzimat Dönemi.

* Dr., İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa, Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi, İstanbul/TÜRKİYE, cucukeyup@gmail.com ORCID: 0000-0003-2660-8009

An Investigation on the Establishment of Department of Education under the Council of State and Its Role as a Legislative and Advisory Body

Abstract

The modernization in the Ottoman educational system during the Tanzimat Period was realized thanks to the educational bureaucracy of the time, the newly opened institutions, and the official regulations. Accordingly, the Department of Education, which was established on the 5th of March, 1868 affiliated to the Council of State, was one of the prominent bodies to be taken into consideration, as well as those such as the General Assembly of Education (Meclis-i Maarif-i Umumiye), the Ministry of General Schools (Mekatib-i Umumiye Nezareti) and the Ministry of Education (Maarif Nezareti). The Council of State was established as a result of the inclination to restructure the state and state-affiliated institutions with a modern and centralized method. In a similar vein, the Department of Education was established as one of the five departments under the umbrella of the Council of State to fully implement modern and centralized educational reforms initiated after the proclamation of the Tanzimat by the Ottoman Empire. The present study aimed to reveal the role of the Council of State Department of Education, which functioned as the supreme authority for policymaking in education, during the process of educational restructuring in the Tanzimat Period, in which the Ottoman educational system was reformed according to modern methods. The study, which was designed as an original and primary source-based educational history research, was based on the documents obtained from the Council of State fund of the Directorate of State Archives by the Republic of Turkey. As a result of the analysis of the aforementioned archive documents in accordance with the historical methodology, it was determined that various issues related to the educational life of the country were discussed and decided in the Council of State Department of Education. Especially during the establishment period between 1868 and 1870, it emerged as a powerful mechanism in shaping the entire Ottoman educational system in areas such as the dissemination of education, the creation and organization of up-to-date curricula and staff, and the management and supervision of education. In particular, it fulfilled a significant function as the supreme authority for vital decisions such as the preparation and publication of the Statute on General Education (Maarif-i Umumiye Nizamnamesi), the structuring of the Galatasaray Sultani, and the formation of Ottoman educational policies.

Keywords: History of Turkish Education, Modernization in Education, Council of State Department of Education, Educational Policies, the Tanzimat Period.

Osmanlı Döneminde İbradı'da Modern Eğitim Veren Okullar ve Faaliyetleri

Ahmet Kısa*

Özet

Bu çalışmada Osmanlı Devleti'nde modern eğitim veren okullar, Antalya'nın Akseki Kazası'na bağlı İbradı Nahiyesi'nde bulunan Rüştîye Mektebi, Süflâ ve Bâlâ Mahallesi ibtidâî mektepleri ile Ormana Köyü İbtidâî Mektebi özelinde ele alındı. Söz konusu okulların gerek Osmanlı gerekse İbradı eğitim tarihi açısından sahip oldukları önemi ortaya koyabilmek, eğitimde başlayan modernleşme sürecinin tarihsel geçmişi anlamakla doğrudan ilgilidir. Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi'ne kadar yaygın eğitimin temel unsurunu sıbyân mektepleri oluşturuyordu. Sıbyân mektepleri genellikle bir oda dahilinde kız ve erkek çocuklarının birlikte eğitim gördükleri karma eğitim kurumlarıydı. Öğrencilere, Kurân-ı Kerim-i okumayı öğrenme, bazı namaz sürelerini ezberleme, basit hesap işlemlerini yapabilme gibi yetenekler kazandırmak, okulun temel amacını oluşturuyordu. Tanzimat Dönemi'nde sıbyân mektepleri; öğretimde yeni tekniklerin uygulandığı, araç ve gereçlerin zamanın koşullarına göre yenilendiği bir yöntemle; usûl-i cedîd/usûl-i cedîde üzere eğitim veren okullara dönüştürülmeye başlandı. Yeni usullerle eğitim veren sıbyân mektepleri ise "ibtidâî" olarak isimlendirildi. Bir taraftan eski usullerle eğitim yapan sıbyân mektepleri yeni usullerde eğitim veren okullara dönüştürüldü ve ibtidâî mekteplerin sayısı arttırıldı; diğer taraftan temel eğitimden sonra gerek devlet kadrolarına memur yetiştirmek gerekse sivil ve askeri liselere devam edecek öğrencilerin niteliklerini arttırmak için rüştiye mektepleri açılmaya başlandı. Rüştiyeler ve ibtidâî mektepler Osmanlı Devleti'nde en çok II. Abdülhamit Dönemi'nde yaygınlık kazandı. İbradı'da erkek çocuklarının eğitimiyle ilgili modern anlamda eğitim veren okullar bu dönemde açıldı. Dolayısıyla bu çalışmada İbradı Rüştîye Mektebi, Süflâ ve Bâlâ ibtidâî mektepleri ile Ormana Köyü İbtidâî mekteplerinin nasıl açıldığı, mekteplerde okutulan dersler ve öğrenim gören öğrenciler, eğitim-öğretimde karşılaşılan güçlükler, okulların kaç yıl faaliyette bulunduğu kapsamlı şekilde ele alındı. Bu okulların eğitim faaliyetleri Osmanlı modern eğitim anlayışının İbradı'ya nasıl yansıdığına ilişkin anlaşılması açısından da önem arz ediyordu.

Anahtar Kelimeler: Antalya, İbradı, Eğitim, İbtidâî Mektebi, Rüştîye Mektebi.

* Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi, Antalya/TÜRKİYE, ahmetkisa@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0002-2080-3228

Modern Education Schools and Activities in Antalya İbradı in the Ottoman State

Abstract

In this study, the educational activities in İbradı township of Antalya sanjak (district) in the Ottoman Empire were addressed with special reference to Rüştîye Mektebi (Middle School) and Süflâ, Bâlâ, Ormana primary school as an example of the reflection of Ottoman modern education understanding on the country. Revealing the importance of these schools to the history of Ottoman modern education is directly related to understanding the historical background of the modernization process launched in education. Until the Tanzimat (Reorganization) Period, the elementary schools (sıbyân mektebi) constituted the main element of the common public education in the Ottoman State. These schools were, in general, mixed education institutions where both girls and boys had education together in a room. The primary goal of these schools was to equip the students with skills such as learning to read the Holy Qur'an, memorizing the salah (prayer) surahs, and performing some basic math operations. In the Tanzimat Period, attempts were initiated to transform these schools into primary schools offering new-style education with a method where new techniques in instruction were implemented and the materials and equipment were renovated in line with the conditions of the period. The elementary schools that offered education with new styles were called 'ibtidâî' (primary school). On the one hand, the elementary schools offering education with the old style were transformed into primary schools offering education with the new style, and on the other hand, the number of primary schools was increased. The primary schools became widespread in the Ottoman State in the period of Abdul Hamid II. The schools that provided modern education for boys were also opened in İbradı in this period. Hence, this study comprehensively addressed how İbradı Middle School, Süflâ, Bâlâ and Ormana primary schools were opened, the courses offered at the schools, the students enrolled in the schools, the challenges encountered in education and instruction, and for how long the schools were in operation. The educational activities of these schools were also of importance to understanding how the Ottoman modern education approach was reflected in İbradı.

Keywords: Antalya, İbradı, Education, Primary School, Middle School.

Osmanlı Göç Politikası Ekseninde Kimsesizler

Emine Altunay Şam*

Özet

Devlet ve milletin varlığı ve bekası için çocukların iyi bir şekilde yetiştirilmesi ve korunması idari, toplumsal ve hukuki bir sorumluluktur. Geçmişten bugüne pek çok medeniyette olduğu gibi Türk tarihinde de devletin, çocukların korunması ve eğitimlerine dair yükümlülüklerinden tarihi kayıtlar söz eder. Çocukların korunması ve eğitimine ilişkin politikalar, Türk Devletlerinde İslamiyet öncesi dönemdeki sosyal devlet anlayışı doğrultusunda gelişmiş, İslamiyet'in kabulüyle ilahi emirler ışığında pekişmiştir. Kimsesiz çocuklara ve yardıma muhtaç olanlara yönelik görevler ise bu yükümlülüklerin bir başka boyutunu teşkil etmiştir. Osmanlıda bu yükümlülük geçmişten devralınan siyasi, sosyal ve dini miras ve İslâm dininin korunmaya muhtaç kimselere gerekli yardımın yapılması konusundaki anlayışıyla birleşmiş ve ahlaki bir görev olarak görülmüştür.

Savaş, göç ve çeşitli nedenlerle korunmaya muhtaç kalan yetim ve kimsesiz çocuklar, hemen her toplumda nüfusun azımsanmayacak kadar önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında yaşanan ve toprak kayıplarıyla sonuçlanan savaşlar sonrasında, bu topraklarda yaşayan halk göç etmeye mecbur bırakılmış, diğer bir ifadeyle sürgün edilmiştir. 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı topraklarına yönelik artarak devam eden göçler, pek çok gaileyle mücadele eden devleti, siyasi, ekonomik ve toplumsal boyutları olan yeni bir sorunla karşı karşıya bırakmıştır. Bununla beraber Osmanlı Devleti, göçmenleri kabul etmekte tereddüt etmemiş, toplumsal temeli güçlendirecek insan kaynağı olarak değerlendirmiş ve çözüm yolları üretmiştir. Bu toplumsal sancılı sürecin en kritik sorunlarından birisini göç sırasında yakınlarını yitiren, sahipsiz korunmaya muhtaç çocukların himayesi ve eğitimi teşkil etmiştir.

Bu araştırmanın amacı, göçle gelen muhacirlerden ailesini ve yakınlarını kaybetmiş kimsesizler ve yetim kalmış çocukların korunmasına, iaşesine ve eğitimine ilişkin devletçe alınan tedbirleri ortaya koymaktır. Araştırmada Başbakanlık Osmanlı Arşivi kaynaklarından bu konuyla ilgili tespit edebildiğimiz belgelerden ve bilimsel çalışmalardan istifade edilmiştir. Elde ettiğimiz bulgulara göre, kimsesiz muhacirlerin korunmasına yönelik halk ve yerel yönetimler nezdinde yapılan yardım ve hizmetlerin yanı sıra devlet tarafından önemli tedbirler alınmıştır.

* Prof. Dr., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, Amasya/TÜRKİYE, emine.sam@amasya.edu.tr ORCID: 0000-0003-2140-3450

Anahtar Kelimeler: Savaş, Göç, Kimsesiz Çocuk, Islahhane, Sanayi Mektebi, Darü-laceze, Darüleytam.

The Orphans on the Axis of Ottoman Migration Policy

Abstract

Good education and protection of children is an administrative, social and legal responsibility for the existence and survival of the state and nation. Historical records mention the state's obligations regarding the protection and education of children in Turkish history, as in many civilizations from past to present. Policies regarding the protection and education of children developed in line with the social state understanding in the pre-Islamic period in Turkish States and consolidated in the light of divine orders with the acceptance of Islam. Duties for orphaned children and those in need of help constituted another dimension of these obligations. In the Ottoman Empire, this obligation was combined with the political, social and religious heritage inherited from the past and the Islamic religion's understanding of providing necessary assistance to those in need of protection and was seen as a moral duty. Orphans and orphans, who are in need of protection due to war, migration and various reasons, constitute a substantial part of the population in almost every society. After the wars in the last years of the Ottoman Empire, which resulted in land losses, the people living in these lands were forced to migrate, in other words, they were exiled. Since the second half of the 19th century, the increasing immigration to the Ottoman lands confronted the state, which struggled with many troubles, with a new problem with political, economic and social dimensions. However, the Ottoman Empire did not hesitate to accept immigrants, evaluated them as human resources that would strengthen the social basis and produced solutions. One of the most critical problems of this socially painful process was the protection and education of orphaned children who lost their relatives during migration and in need of protection.

The aim of this research is to reveal the measures taken by the state for the protection, subsistence and education of orphans and orphans who have lost their families and relatives among immigrants. In the research, the documents and academic studies that we could identify from the sources of the Prime Ministry Ottoman Archives were used. According to the findings we have obtained, important measures have been taken by the state in addition to the aid and services provided by the people and local governments for the protection of orphaned immigrants.

Keywords: War, Migration, Orphan Child, Correctional Institution, Industrial School.

Devlet-Toplum İlişkileri Bağlamında XIX. Yüzyılda Osmanlı Halk Düğünlerinin Tanzimine Yönelik Çalışmalar

Yunus Özger*

Özet

Toplumsal bir varlık olan insanın ilk sosyalleştiği yer ailesidir. Aile kurumu, hem bu sosyalleşmenin itici gücü hem de neslin sürdürülmesinin başat aktörüdür. Geçmişten günümüze, dünyanın hemen her bölgesinde yeni bir ailenin kuruluşu düğünlerle kutlanır. Kadim Türk töresinde toy adı verilen eğlenceler düzenlenir, evlilikte ve doğumda muhtelif törenler tertip edilirdi. Osmanlı'da düğün denildiğinde akla ilk gelen saray düğünleridir. Bir şehzadenin ya da sultanın günlerce süren düğün cemiyetinde ziyafetler verilir, şehrayinler düzenlenir, alay geçişleri yapılırdı. Edebiyata sûname geleneği şeklinde yansır ve düğünlerde yapılan etkinlikler, bu eserlerde teferruatıyla yer alır.

Reaya olarak konumlanan geniş halk kitlesinin düğünleri nasıl olurdu? Saray düğünleri ile benzerliği ya da ayrıştığı hususlar nelerdi? Devletin bu düğünleri sınırlandırıcı etkisi var mıydı ve müdahale meşruiyetinin kaynağı ne idi? Gibi soruların cevabının araştırılması, bu tebliğin amacını oluşturmaktadır.

Bilindiği üzere Osmanlı padişahları, Weber'in tasniflerine göre hem geleneksel hem de karizmatik otorite sahibi olarak kabul edilirdi. Patrimonyal devlet anlayışının tezhürü olarak toplumsal alanı kontrol etme ve düzenleme yetkisini kendilerinde görürlerdi. Sultanın bu tavrı, olgusal olarak kimi Batılı aydınlarca savunulan hegemonik iktidarın yansıması olarak da görülebilir. Politik ve sivil otoriteden oluşan bütünlüştik devlet anlayışını savunan Gramsci, hegemonyanın esasen rıza ile inşa edildiğini ortaya koyar. Yöneticiler, rızayı temin için iktidarın meşruiyetini kabul ettirmeye çalışırlar. Bu durumda başlık parası, görücü usulü, çalgıcılar sorunu, israfın engellenmesi ve silah kullanımının yasaklanması gibi beş ayrı hususta halk düğünlerine yönelik yapılan düzenlemeler, sözü edilen teorik çerçevede değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Araştırmamanın ana kaynakları muhtelif kataloglarda bolca yer alan Osmanlı arşiv vesikalarıdır. Bunun yanı sıra Bosna-Hersek'de düğünler konusunda düzenlemelere öncülük eden Ahmed Cevdet Paşa'nın izlenimlerini yansıttığı eserlerinden de faydalanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: 19. Yüzyıl, Halk Düğünleri, Devlet-Toplum İlişkileri.

* Prof. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yozgat/TÜRKİYE, yunus.ozger@bozok.edu.tr ORCID: 0000-0002-2830-9515

Efforts to Regulate Ottoman Public Weddings in the 19th Century in the Context of State-Society Relations

Abstract

Human beings are social beings, and people first socialize in their families. The institution of family is the main agent of both socialization and reproduction. Throughout the ages and around the world, the establishment of a new family is celebrated with weddings. Traditional festivities called *toy* were held in ancient Turkish societies, and various ceremonies were organized for weddings and births. In the Ottoman Empire, palace weddings were the most prominent. Wedding ceremonies for princes and princesses lasted many days, during which feasts were offered, whole neighborhoods were decorated, and processions were organized. There was a separate literary genre called *surname*, which depicted these weddings in great detail.

What were the weddings of ordinary people like? What were their similarities and differences with palace weddings? Did the state place restrictions on these weddings in any way, and what was the source of the legitimacy of such restrictions? These are some of the main questions this presentation aims to address.

As is well known, Ottoman sultans are considered to have both traditional and charismatic authority, using Weber's classification. As a consequence of the idea of patrimonial state, they saw themselves as having the power to control and regulate the social space. This attitude on the part of sultans can also be seen as a consequence of holding hegemonic power, as argued by some Western intellectuals. Defending the idea of an integrated state consisting of political and civil authorities, Gramsci shows that hegemony is in fact based on consent. Rulers try to get the legitimacy of their power accepted in order to obtain consent. This theoretical framework will be used to evaluate regulations concerning five issues in public weddings: bride price, arranged weddings, musicians, prevention of waste, and the ban on the use of guns.

The main sources for the study were numerous Ottoman archival documents found in various catalogs. Another important source was Ahmet Cevdet Pasha's observations in his works, who led the effort to regulate weddings in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: 19th Century, Public Weddings, State-Society Relations.

II. Meşrutiyet Döneminde İdeal Kadın Yurttaş Yetiştirmek: Kızlara Mahsus Malumat-ı Medeniye Dersleri

Fatma Tunç Yaşar*

Özet

Kadınların eğitimi, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan değişim ve dönüşüm sürecinde, özellikle de matbuat ve tedrisat alanında yaşanan gelişmeler çerçevesinde dönemin önemli gündem maddeleri arasında yerini almıştır. Bu dönemde genel olarak eğitim daha özeldir ise kız çocuklarının mektep sıralarında eğitimi dönemin siyasi iradesinin temayülleri ve beklentileri üzerinden şekillenmiştir. Siyasi iktidar, ideolojisine, gündemine ve amaçlarına uygun olarak müfredat programları üzerinde politikalar geliştirmiştir. II. Meşrutiyet döneminde, Ziya Gökalp tarafından tanımlanan “Yeni Hayat” projesinin açılımları olan “Yeni Toplum” ve “Yeni Aile” anlayışı çerçevesinde kadınların eğitime özel önem atfedilmiştir. Sayıları ve nitelikleri artan kız mekteplerinde hangi derslerin yer alacağı, derslerin haftada kaç saat ve hangi usulle okutulacağı, müfredat programları, talimatnameler ve nizamnameler ile belirlenmiştir. Müfredat programları ve normatif olarak hazırlanan ders kitaplarının toplumsal tecrübe ve beklentiler ile örtüşme zorunluluğu bulunmamakla birlikte, bu kaynaklar söylem düzeyinde siyasi iradenin idealize ettiği yurttaş profilini inceleme imkânı sunmaktadır.

Dönemin Maarif Nazırı Şükrü Bey müfredat programlarının amacının dinine merbut, vatanını seven, milliyetini tanıyan ve vazifelerini yerine getiren “her manasıyla adam” yetiştirmek olduğunu ifade etmektedir. Nitekim II. Meşrutiyet’in ilanından hemen sonra ibtidaiye, rüşdiye, idadiye ve sultaniyede okutulmak üzere Malumat-ı Medeniye ismiyle müfredat programlarına yerleştirilen yurttaşlık bilgisi dersinin içeriği bu minvalde yurttaşlık, ahlak ve medenilik eğitimi olarak belirlenmiştir. Bu bildir, Nazım (1911) ve Ali Seydi (1913) tarafından “kızlara mahsus” başlığıyla hazırlanan iki yurttaşlık bilgisi ders kitabının içerik ve gündemini erkek öğrencilere yönelik ders kitaplarıyla karşılaştırarak dönemin “makbul kadın yurttaş” profilini irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda yurttaşlık bilgisi dersinin içeriği ve misyonu döneme ait müfredat programları, talimatname, nizamname ve usul kitapları göz önünde bulundurularak, dönemin değişen kadın algısı ve eğitim politikaları bağlamında ele alınacaktır.

* Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, ftyasar@yildiz.edu.tr ORCID: 0000-0002-8623-4822

Anahtar Kelimeler: II. Meşrutiyet, Malumat-ı Medeniye, Kadın Yurttaş, Kızların Eğitimi, Ders Kitapları.

Educating Ideal Female Citizens in the Second Constitutional Era: Civics Textbooks for Girls

Abstract

The education of women has taken its place among the most important issues of the period in the process of change and transformation since the second half of the nineteenth century, especially within the framework of the developments in printing and education. In this period, education in general, and more specifically the education of girls in schools, was shaped by the tendencies and expectations of the political will. The political power has developed policies on curriculum programs following its ideology, agenda and purposes. During the Second Constitutional Era, special emphasis was attributed to the education of women within the understanding of “New Society” and “New Family”, which are the extensions of “the New Life” defined by Ziya Gökalp. Which courses will take place, how many hours a week and in which method they will be taught in girls’ schools, whose numbers and qualifications have increased, are determined by curriculum programs, instructions and regulations. Although curriculum programs and normative textbooks do not have to overlap with social experience and expectations, these sources offer the opportunity to examine the profile of citizens idealized by the political will at the level of discourse.

Şükrü Bey, the Minister of Education of the period, stated that the curriculum was shaped to raise “man in every sense” who is religious, loves his homeland, knows his nationality and fulfills his duties. The content of the civics course named Malumat-ı Medeniye in the curriculum to be taught at different levels of education right after the proclamation of the Second Constitution, was determined as the education of citizenship, morality and civility in this manner. This paper aims to examine the profile of “the acceptable female citizen” of the period by comparing the content and agenda of the two civics textbooks prepared “for girls” by Nazım (1911) and Ali Seydi (1913/14) with the textbooks for male students. In this context, the content and mission of the civics textbooks for girls will be discussed in the context of the changing perception of women and educational policies of the period, through the curriculums, instructions, regulations and method books.

Keywords: The Second Constitutional Era, Civics, Female Citizens, The Education of Girls, Textbooks.

Amerikan Yakın Doğu Yardım Komitesi'nin Adana ve Çevresinde Kadın ve Kız Çocuklarına Yönelik Faaliyetleri (1919-1922)

Ebru Güher*

Özet

Amerikalı misyonerler Yakın Doğu'da daha etkin olabilmek için dini, kültür, eğitim, sağlık ve sosyal alanlarda Osmanlı coğrafyasına nüfuz etmeye çalışmıştır. Osmanlı topraklarında özellikle Anadolu'da etkili olan Protestan misyonerlerin kaynağı, Amerikan Board yani "American Board Of Commissioneries For Foreing Mission" (ABCFM) misyoner teşkilatıdır. Dinî gayelerinin yanında; misyonerliğin zamanla siyasi, ekonomik, sosyal ve idarî amaçlar gibi pek çok hedef de bulunmaktadır.

Amerikan Başkanı Woodrow Wilson'un destekleriyle Amerikan misyonerleri ve onlara yakın kişiler tarafından 1915 tarihinde göçe tabi tutulan Ermenilere yardım etmek için "Ermenilere Yardım Komitesi", "Filistin ve Suriye Yardımı" ve "İran Yardımı" komiteleri kurulmuştur. Bu komitelerin hepsi 1915 yılının sonunda "Amerikan Suriyelilere ve Ermenilere Yardım Komitesi" çatısı altında birleştirilmiştir. Komite adını daha sonra "Yakın Doğu Yardım Komitesi" olarak değiştirmiştir. Amerikan resmi çevreler tarafından desteklenen komite, yaptığı etkili propaganda yöntemleriyle büyük bağışlar toplamayı başarmıştır.

Komitenin başlıca çalışma sahaları; Kafkasya, Suriye-Halep, İran, İstanbul, İzmir, Konya, Bursa, Harput, Kayseri, Adana, Mersin, Osmaniye, Maraş, Antep başta olmak üzere geniş Osmanlı coğrafyasıdır. Daha ziyade Ermeni kadın ve çocuklar üzerinde hedef kitlesinin başında gelmektedir. Sistemli bir şekilde çalışan komite; yetimhaneler, kadın sığınma/kurtarma evleri, beslenme, eğitim, sağlık faaliyetleriyle hedef kitlesini etkilemeye çalışmıştır. Misyonerler, bu kurumların içinde iyi işleyen, etkin bir sistem yardımıyla iktisadi-ticari çıkarların, siyasal-kültürel etki ve yayılmanın birer aracı olmuşlardır.

Çalışmada komitenin Adana ve çevresinde özellikle Ermeni kadın ve kız çocuklarına yönelik faaliyetleri, American Board, Near East Relief yetkililerinin mektupları, raporları, fotoğrafları ve kayıtları ışığında çeşitli kaynaklarla desteklenerek tarihi çerçeve içerisinde yorumlanacaktır. Adana ve çevresi incelediğimiz dönemde Fransızlar tarafından işgale uğradığından; komitenin bölgedeki faaliyetleri, işgal süreciyle beraber değerlendirilmeye çalışılacaktır.

* Doç. Dr., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Osmaniye/TÜRKİYE, ebrugur@osmaniye.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1621-4276

Anahtar Kelimeler: Amerikan Misyonerleri, Adana, Ermeniler, Kadın ve Kızlar.

Activities of the American Near East Relief Committee for Women and Girls in Adana and Its Surroundings (1919-1922)

Abstract

American missionaries tried to penetrate the Ottoman geography in religion, culture, education, health and social areas in order to be more effective in the Near East. The source of the Protestant missionaries, who were influential in the Ottoman lands, especially in Anatolia, was the American Board, that is, the “American Board of Commissionaries For Foreing Mission” (ABCFM). Besides religious purposes; In time, the missionary has many goals such as political, economic, social and administrative purposes.

With the support of American President Woodrow Wilson, the “Armenian Relief Committee”, “Palestine and Syria Relief” and “Iran Relief” committees were established by American missionaries and people close to them to help the Armenians who were subjected to immigration in 1915. All of these committees were united under the umbrella of the “American Syrian and Armenian Relief Committee” at the end of 1915. The Committee later changed its name to “Near East Relief Committee”. Supported by American ofcial circles, the committee managed to collect large donations with its effective propaganda methods.

The main working areas of the committee are; Caucasia, Syria-Aleppo, Iran, Istanbul, Izmir, Konya, Bursa, Harput, Kayseri, Adana, Mersin, Osmaniye, Maraş, Antep is a wide Ottoman geography, especially. It mostly focuses on Armenian women and children. Committee working in a systematic way; orphanages, women’s shelters/ rescue houses, nutrition, education and health activities tried to influence its target audience. Missionaries became a tool of economic commercial interests, political-cultural influence and diffusion with the help of a well-functioning and effective system within these institutions.

In the study, the activities of the committee especially towards Armenian women and girls in Adana and its environs will be interpreted within the historical framework, supported by various sources in the light of letters, reports, photographs and records of the American Board, Near East Relief officials. Since Adana and its surroundings were occupied by the French in the period we are examining; The activities of the committee in the region will be evaluated together with the occupation process.

Keywords: American Missionaries, Adana, Armenians, Women and Girls.

Kudüs'te Toplumsal Ayırışmayı Mekân Üzerinden Okumak: Kentin Merkezi Bab-el-Halil (Yafa) Meydanı (1871-1948)

Yasemin Avcı*

Özet

Kudüs, günümüz kent çalışmalarında “bölünmüş kent” kategorisinin başlıca örneklerinden biri olarak değerlendirilmekte, kent mekânının parçalı kurgusu, toplumsal ayırışma ve kolektif yaşamın yokluğu gibi meseleler bu kategorinin dayanakları olarak görülmektedir. Gerçekten de bugünkü Kudüs etnik, ulusal veya dini kimliğe göre keskin sınırlarla ayrılmış bir kenttir, daha önemlisi müşterek bir kent merkezi yoktur, bu ise bölünmüş kentlerin tipik bir özelliğidir. Bazı araştırmacılar, kentte mekânsal ve toplumsal bölünmenin tarihsel kökenini yanlış bir yaklaşımla Osmanlı düzenine temellendirmektedir. Buna göre Osmanlı Kudüs'ünde kent alanları her zaman belirli bir gruba aittir, hatta dini kimliğin baskınlığı yüzünden kent halkını kaynaştıran toplumsal mutabakat neredeyse hiç gelişmemiştir. Bu çalışma söz konusu iddiayı, 1870'li yıllardan itibaren kentin merkezini oluşturan, ancak bugün fiziksel olarak ortadan kalkmış bulunan Bab-el-Halil (Yafa) meydanını konu edinerek sorgulamak istemektedir. Osmanlı modernleşmesine paralel olarak gelişen Bab-el-Halil meydanının mekânsal yapısı, işlevleri ve kolektif yaşamdaki ağırlığı gerçek bir kent merkezi olduğunu yeterince kanıtlamakta, dolayısıyla yukarıdaki yargıyı tartışmalı hale getirmektedir. Lüks dükkânların, turist acenteleri, fotoğrafçılar, kahvehaneler, oteller ve konsolosluk binalarının konumlandığı bu meydan, ulaşım akslarının düğüm noktası, gündelik yaşamın cazibe merkezidir. 1901'de II. Abdülhamid'in 25. cülus yıl dönümü için inşa edilen sebil, 1907'de yapılan saat kulesi, tıpkı diğer kentlerde olduğu gibi, “modern” Osmanlı devlet imajının sembol yapıları olarak meydanda yerini almıştır. Meydanın açıldığı Yafa yolu üzerindeki millet bahçesi sosyal ve politik buluşmaların mekânıdır. Meydanın yok oluşuna giden süreç, 1917'de İngiliz General Allenby, kentte bu kapıdan girdiğinde başlar. İngiliz Manda rejimi, uyguladığı kent politikalarıyla bu meydanı işlevsizleştirmiş, Osmanlı İmparatorluk imajını sembolleştiren yapıları yıktırmış, 1920'li yıllardan itibaren aynı meydanda Arap ve Yahudi çatışmalarının ilk örnekleri görülmeye başlanmıştır. Bab-el-Halil meydanını Osmanlı dönemindeki kolektif yaşamın merkezi olarak ele alan bu çalışma, 1917 yılından itibaren toplumsal mutabakatın bozuluş sürecini yine aynı meydan üzerinde görünür kılmak iste-

* Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Denizli/TÜRKİYE, yavci@pau.edu.tr ORCID: 0000-0002-7939-0376

mektedir. Bu doğrultuda çalışmada Osmanlı yerel ve merkezi arşiv kayıtlarının yanı sıra, yerel basına ve İngiliz arşivlerine başvurulacaktır. Çalışma TÜBİTAK tarafından desteklenen “Kudüs’te İmparatorluk Politikaları: Kamusal Mekân ve Toplumsal Kimlik (1871-1948)” başlıklı 1001 Araştırma projesinin ilk ürünlerindendir.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Bab-el-Halil Meydanı.

Evaluating Social Segregation through Space in Jerusalem: Jaffa Square as Urban Centre (1871-1948)

Abstract

In urban studies today, Jerusalem is being discussed as one of the prime cases of ‘divided cities’, the main peculiarities of which are the residential segregation, communal subversion and the absence of communal life. Indeed, the present-day Jerusalem is a city characterised by sharp residential segregation according to ethnic, national, or religious identity, more importantly there is not a shared city centre, i.e. another characteristic of divided cities. Some researchers, using an erroneous approach, try to find the historical origin of the spatial and social division in the city in the Ottoman order. Accordingly, the urban areas were usually belong to certain groups, and worse than this, it is almost not possible to mention a social consensus developed to unite the different groups in the city. In this study, it is aimed at discussing this approach by subjecting the Jaffa (Bab-el-Halil) Square which has been served as the urban centre since 1870s, but physically disappeared today. The spatial structure, functions and the importance of the Bab-el-Halil square in daily life, which developed in conformity with the Ottoman modernization, sufficiently proves the proposition that it has been a real city centre, thus makes the above judgment questionable. The square, in the vicinity of which consumers shop for luxury goods, hotels, banks, cafes and consular buildings were all located, was the nodal point of urban transportation axes, and the centre of attraction of daily life. The water fountain constructed in 1901 to celebrate 25 years of the reign of Sultan Abdulhamid II, and the clock tower erected in 1908 took their place in the square as the symbolic structures of “modern” image of Ottoman state, just like in the other Ottoman cities. The public garden situated on the Jaffa road where the square opens was the meeting place of social and political gatherings. The process leading to the destruction of the square begins in 1917, when British General Allenby entered the city through this gate. The urban policies carried out by the British Mandate regime caused this square to lost its function, it demolished the structures symbolizing the imperial image of the Ottoman state,

and since the 1920s, the first instances of conflicts between Arabs and Jews began to be seen in the same square. This study dealing with the Bab-el-Halil square as an urban centre of shared communal life, intends to evaluate the destruction of social consensus since 1917 through the same square. In this direction, the main sources of the study are the Ottoman local and central archives, the local press, and also the British consular archives. The study is one of the first outputs of the Research Project titled “Imperial Politics in Jerusalem: Public Spaces and Social Identity (1871-1948)” financially supported by TUBİTAK.

Keywords: Jerusalem, Jaffa Square.

Rakka Ahkâm Defterlerinde Ruha Sancağı

Mehmet Emin Ünere*

Özet

XVIII. yüzyılda Divan'a gelen şikayetlerin artması ve bunlara daha pratik bir çözüm yolu bulunması için, devrin reisülküttabı Ragıb Efendi tarafından Divân bürokrasisinde yeni bir uygulama olarak getirilmiştir. Eyaletlerden gelen davalar ayrı ayrı defterlere kaydedilmiş ve bu defterlere de hükmün çoğulu olan "Ahkâm Defterleri" adı verilmiştir. Ahkâm Defterlerinin hepsi 1742 tarihinden başlayıp, II. Meşrutiyet dönemine kadar devam etmektedir. Ahkâm Defterleri de şer'iyye sicilleri gibi, yerel tarih açısından çok büyük öneme sahiptirler. Bu defterler ait olduğu bölgenin sosyal, ekonomik durumunu ortaya koyduğu gibi, idarecilerle halk yahut idarecilerin kendi aralarındaki problemleri ortaya koymada ve anlamada önemli kaynaklardır. Özellikle yangın, işgal ve çeşitli sebeplerden dolayı günümüze ulaşmayan şer'iyye sicillerinin yerini Ahkâm Defterleri alabilmekte, onların boşluğunu dolduracak kıymete haizdirler. Ruha sancağı için Ahkâm defterlerinin önemi daha da fazladır. Zira Ruha sancağına ait mevcut şer'iyye sicillerinin ilki 1629 tarihini taşımaktadır. Bu tarihten itibaren 1845 tarihini kapsayan dönemin sicilleri kayıptır. Dolayısıyla 1629 tarihinden önceki ve bu tarihten sonraki yıllara ait olmak üzere yaklaşık 300 yıllık bir dönemi kapsayan kayıtlar mevcut değildir. Durum böyle olunca, Ruha için Ahkâm defterlerinin kıymeti bir kat daha artmaktadır. Şehir için şer'iyye sicillerinde takip edilecek birçok olay bu defterler sayesinde gün ışığına çıkmaktadır.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde 24 ve 25 numarayla kayıtlı iki adet Rakka Ahkâm Defteri bulunmaktadır. İlki 281 sayfa olup, 1742-1780 tarihlerini kapsamaktadır. Defterde 1026 hüküm mevcut olup bunlar: Ruha, Birecik, Suruç ve Rumkale kadılarına hitaben yazılmışlardır. Bu hükümlerden 400'ü Ruha kadısına hitaben yazılmış, geri kalanı da diğer üç belde kadılarına yazılmışlardır. İkincisi 191 sayfadan oluşmaktadır. 1780-1878 yıllarını kapsamaktadır. Defterde toplam 455 hüküm mevcut olup, bunların 170'i Ruha kadısına hitaben geri kalanları ise Birecik, Suruç ve Rumkale kadılarına hitaben yazılmışlardır. Defterlerde "Ruha kadısına" hitaben yazılan hükümlerin tasnifine gelince, hükümlerin içeriğine göre şu şekilde tasnif edilebilir: Alacak-Verecek davaları. Eşkîyalık olayları. Ehl-i örf taifesine karşı yapılan şikayetler. Vergi şikayetleri. İskân meselesi. Sadât-ı kirâm. Zeamet ve Tımar. Vakıflarla ilgili meseleler. Münferit olaylar: Yaralama ve katl olayları, vekâlet, aile efradına dışarıdan müdahale, carîye, iftira, kişilerin mülk arazisinden başkalarının zorla kira almaları, yaylak ve kışlaklara giden aşiret mensuplarının ekili arazilere zarar vermeleri, dolandırıcılık, hasımlık, mahalleli şikayetleri ve buna

* Prof. Dr., Harran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Şanlıurfa/TÜRKİYE, meuner@harran.edu.tr ORCID: 0000-0001-7384-574X

benzer şikayetler yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahkâm, Ruha, Sancak.

Sancak of Ruha in Rakka Verdicts Registers

Abstract

The *reisulkuttâb* (chief in correspondence) at the time, Ragıb Efendi, started this new practice of verdicts register books in Divan bureaucracy as a practical solution to the many complaints that reach the Divan in the 18th century. Cases were registered in different books categorized according to the state they regard, and these register books were named “Ahkâm” books which is the plural version of the word “verdict”. Verdicts registers date back to 1742 and continues until the Second Constitutional Era. These register books are of great importance for the local history. These books are great sources for learning and understanding local history since they hold records on the social and economic state of their localities as well as records on the problems between the administrators and the subjects, or the problems amongst the administrators. They are very valuable since they provide a significant amount of information as sharia registers which were unluckily destroyed because of fires, invasions or other causes. These registers are very important especially for the *sancak* of Ruha for the sharia registers between 1629 and 1845 are lost. Therefore a period of almost 300 years of records are lost, which makes the verdicts registers even more critical. Many events in the city that could have been learned from sharia registers can be followed thanks to verdicts register books.

There are two Rakka Verdicts Register Books numbered 24 and 25 in the Presidency of the Republic of Türkiye Ottoman Archives. The first book consists of 281 pages and covers the period between 1742-1780. 1026 verdicts were registered addressing the *kadı*s of Ruha, Birecik, Suruç and Rumkale. 400 of these verdicts address the *kadı* of Ruha, and the rest is addressed to the other three *kadı*s. The second book consists of 191 pages and covers the period between 1780-1878. 455 verdicts were registered and 170 of them address the *kadı* of Ruha while the rest is addressed to the other three. The verdicts addressed to the *kadı* of Ruha can be categorized in terms of their content with the following categories: Assets and Liabilities, brigandage cases, complaints against *ehl-i örf*, complaints about taxes, residency issues, *sadât-ı kirâm*, *zeamet* and *tımar*, complaints about foundations. Individual cases also exist: killings and injuries, proxy, interventions to families, handmaiden, slander, cases of people demanding rent from other people's properties, field damaging cases of tribe members who travel between highlands and winter quarters, fraud, enmity, neighborhood complaints et cetera.

Keywords: Verdicts, Ruha, Sancak.

Osmanlı Safitasında Beyt-i Şemsin ve Beyt-i Reslan Arasında Yaşanan Bir Çatışma

İlker Kiremit*

Özet

Çalışmamız, XIX. yüzyılın ortalarına tekabül eden bir zamanda, Safta'daki iki aşiret (veya aile) Beyt-i Şemsin ve Beyt-i Reslan arasındaki çatışma ve beraberindeki gelişmeler üzerine odaklanmaktadır. Osmanlı Suriyesinde, Trablusşam'ın sancak idaresine bağlı Safita'daki bu iki aşiret bölgenin önemli toplumsal unsurlarından olduğu söylenebilir. Esasında Nusayri aşiret yapılanmasından gelmeleri itibariyle, iki kesim arasında yaşanan bu çatışma örneği, daha geniş bir karakteristiğin uzantısı olabilmekte idi. Batı Suriye coğrafyasının önemli bir kesimini oluşturan Nusayrilerin toplumsal örgütlenme biçimini temsil eden aşiretler arasında çatışma ve bununla bağlantılı ilişkiler yaşanıyordu. Süren bu çatışmalar hem önemli kayıplar yaratmakta hem de bölgedeki asayiş ve istikrarın ihlaline neden olabilmekteydi. Aslında bir misal oluşturması itibariyle, iki kesim arasında 1847 yılında patlak veren olay da iki tarafın kayıplar vermesine ve yarattığı etkiler itibariyle yönetimin bir an evvel duruma müdahale etmesine neden olmuştu.

Bahsi geçen tarihte, Beyt-i Reslan'dan silahlı bir kitle Beyt-i Şemsinlerin köyünü basarak burayı yağmalamış ve can kaybına neden olmuştu. Bu gelişme üzerine, bölgedeki vergi tahsilinin de sekteye uğraması üzerine, yönetim olaya müdahale etmişti. Diğer taraftan, bu esnada yine Lazkiye'de yaşanan vergi muhalefeti her iki yere asker sevk edilmesiyle ilgili zorluğu da gündeme getirmişti. Bununla beraber bölgedeki durumun teftişi ve iki tarafla müzakere edilerek olayın yatıştırılması maksadıyla memurlar gönderilmesi yoluna gidilmişti. Daha sonrasında, yaşanan can ve maddi zararların telafisini sağlamak maksadıyla, taraflar ve şahitlerin toplandığı yargılama neticesinde belirlenen nakdi bedellerin tahsili Beyt-i Reslan tarafından karşılanması kararı çıkmıştı. Bunun yanı sıra, ilerleyen süreçte, iki kesimin müdahil olacağı yeni gelişmelere de çalışmamızda değineceğiz.

Bu çerçeve içerisinde, döneme ait kayıtlardan hareketle, bölgedeki toplumsal vaziyet ve siyasi ilişkileri yansıtabilen yönü itibariyle bu konuyu ele alacağız.

Anahtar Sözcükler: Osmanlı, Safita, Nusayri, Beyt Şemsin, Beyt Reslan.

* Dr. Öğr. Üyesi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Karaman/TÜRKİYE, ilkerkiremit@kmu.edu.tr ORCID: 0000-0001-6613-806X

A Conflict Between Bayt Shamsin and Bayt Reslan in Ottoman Safita

Abstract

Our study focuses on the conflict and accompanying developments between the two tribes (or families) Beyt Shamsin and Beyt Reslan in Safita, at a time in the middle of the XIXth century. In Ottoman Syria, these two tribes in Safita, under the sanjak administration of Tripoli, were important social elements of the region. In fact, since they came from the Nusayri tribal structure, this example of conflict between the two groups could have been an extension of a wider characteristic. There were conflicts and related relations between the tribes, which represented the social organization of the Nusayris, who formed an important part of the Western Syria geography. These ongoing conflicts caused both significant losses and the violation of security and stability in the region. In fact, as an example, the incident that broke out in 1847 between the two factions caused both sides to suffer losses and due to the effects it created, the administration intervened in the situation as soon as possible.

On the aforementioned date, an armed mass from Beyt Reslan raided the village of Beyt Shamsins, looting it and causing loss of life. Upon this development, the administration intervened as the tax collection in the region was also interrupted. On the other hand, the tax opposition in Latakia brought up the difficulty of sending soldiers to both places. In addition, officers were sent to inspect the situation in the region and to settle the situation by negotiating with the two sides. Afterwards, it was decided that Beyt-i Reslan would cover the collection of the cash costs determined as a result of the trial, in which the parties and witnesses were gathered, in order to compensate for the loss of life and material damage. In addition to this, in the future, we will also touch on new developments that will involve both parties in our work.

Within this framework, we will deal with this issue in terms of reflecting the social situation and political relations in the region, based on the records of the period.

Keywords: Ottoman, Safita, Nusayri, Beyt Shamsin, Beyt Reslan.

Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuzey Afrika’ya Kadar Coğrafi Gelişiminin Siyasi-Dini Nedenleri

Shahram Panahi Kheiavi*

Özet

Detaylı çalışmalar, bazı batı tarihçilerinin, Hristiyan İspanya’nın Kuzey Afrika ve İber Yarımadası’ndaki zaferini, bu bölgede batı Hristiyanlığın karşısında İslam’ın işinin bittiği anlamına geldiği iyimser düşüncelerini bozuyor. Aynı zamanda, adı geçen olay, Müslümanların genelini dini- siyasi dünyayı ele geçirmesini derinden etkilemiştir. Ve aslında İslam temel güçlerini de bu akıma dahil etti, ama İslam dünyasının batıdaki bu zararı ile aynı zamanda, Osmanlı Türkleri, İslam’ın Kuzey Afrika’daki yayılmasının doğal gelişim seyrini aynı şekilde korumayı başardılar. İşbu makalenin yazarı, adı geçen hadiselerin önemini göz önünde bulundurarak, “hangi siyasi, ekonomik ve dini nedenler Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuzey Afrika’ya coğrafi ilerlemesine sebep olmuştur?” sorusuna ileri sürüyor. Bu soru ile ilgili, başta, Osmanlı Türklerinin İmparatorluğu’nun coğrafi ilerlemesi sayesinde, bu bölgede tekrar İslami dini ve siyasi toplumundan geniş bir görsel temin olduğunu bilmemiz gerekiyor ve ayrıca bu değişimin üzerinde çalışmak, İslam dünyasının gelecekteki değişimlerinin tarihi bakış açısından, Kuzey Afrika’da İslami geleneklerin devamının zirvede olduğunu kavrama anahtarıdır. Bu çalışmada inceleme türü, tarihi yöntem dayalıdır ve bilgileri incelemekteki yaklaşımımız, hipotezlerin sınanmasında oluşan değişkenler arasındaki yapısal ilişkiler kurulması çalışma kaynaklarından alınmış verilere dayalıdır ve araştırmanın esas bulgusu, değinilen meselenin tasdikidir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Kuzey Afrika, İspanya, İslam, Hristiyanlık.

* Dr., Islamic Azad Universty, Shahrabak Brunch, Shahrabak/IRAN,
dr.panahi@shahrabakiau.ac.ir

Political-Religious Reasons for the Geographical Development of the Ottoman Empire as far as North Africa

Abstract

Some Western historians believe that the victory of Christian Spain in the Iberian Peninsula and North Africa marked the end of Islam's existence against Western Christianity in this geographical region. However, careful research into the hypotheses of these historians may cast doubt. On the other hand, it must be said that the event we are talking about had a profound impact on the religious and political thought of the Muslim community and therefore involved the central forces of Islam in this process. But at the same time, despite the problems that occurred in the western part of the Islamic world, the Ottoman Turks managed to continue the natural course of the spread of Islam in North Africa. Considering the importance of the events mentioned above, the author of this article raises the following question: What political, economic and religious reasons led to the geographical development of the Ottoman Empire in North Africa? Concerning this question, first of all, it is necessary to know that in light of the geographical expansion of the Ottoman Empire, the confidence of the large political and religious Muslim community in North Africa was established in this region and the Islamic tradition continued.

Keywords: Ottoman Empire, North Africa, Spain, Islam, Christianity.

Romen Arşiv Belgelerine Göre Türkiye’de Komünist Hareket

(1925-1944)

Ömer Metin*

Özet

Rusya’da 1917 Bolşevik Devrimi gerçekleşmiş ve ardından Dünya’nın ilk sosyalist idaresi kurulmuştu. Rusya’daki bu yeni rejimin, komşu ülkelere de bir yansımalarının olması kaçınılmazdı. Nitekim 1920’li yılların başından itibaren hem Romanya’da hem de Türkiye’de gizli komünist örgütlenmeler oluşmuştur. Her iki ülkenin elçilikleri, hazırlamış oldukları raporlarda bu gizli komünist hareketlere dair bilgileri üst makamlara bildirmişlerdir. Romanya’nın İstanbul Konsolosluğu ve Ankara Elçiliği, Millî Mücadele yıllarından itibaren Türkiye ve Sovyet Rusya arasında dostane ilişkiler bulunmasına rağmen, Türk hükümetinin ülkesinde herhangi bir komünist propagandaya izin vermediğine raporlarında sıkça vurgu yapmışlardır. Fakat Romen temsilcilere göre, Sovyet rejiminin Dünya’ya yayılmak istediği bir dönemde, doğal olarak Türkiye’de de sosyalist akımın yarattığı tehlikeler bulunmaktaydı.

Türkiye’nin mevcut kültürel ve dini yapısından dolayı, sosyalist akımın bu ülkeye sıçramasının bir hayli güç olduğu da raporlarda yer almıştır. Buna rağmen Sovyet ajanlarının gizli faaliyetler yürüttüğü ve komünist sistemi Türkiye’ye yerleştirmek için büyük çaba içerisinde olduklarına vurgu yapılmıştır. Romanya’nın İstanbul Konsolosluğu ve Ankara Elçiliği, 1925-1944 yıllarını kapsayan döneme ait Türkiye’deki gizli komünist örgütlenmeyi ve faaliyetleri, düzenli raporlar halinde Bükreş’e aktarmışlardır. Türk üniversitelerine, basınına, fabrikalarına ve diğer alanlara sızmaya çalışan Sovyet destekli gizli komünist harekete dair detaylı bilgiler verilmiştir. Sovyet Ordularının 23 Ağustos 1944’de Romanya topraklarına girmesi ve bu ülkede Bolşevik idarenin başlaması ile birlikte Romen diplomatların Türkiye’deki komünist tehlikeyle ilgili raporları doğal olarak sona ermiştir. Balkan Paketi dolayısıyla müttefik olan dost iki ülkenin yolları ayrılmak zorunda kalacaktır.

Bu çalışmada, Türkiye’de Sovyetler Birliği destekli gizli komünist örgütlenmenin 1925-1944 yıllarını kapsayan boyutları, daha önce yayınlanmamış Romanya Dışişleri Bakanlığı Arşivlerine göre değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Romanya, Komünizm, Sovyet Rusya, Devrim.

* Prof. Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Bolu/TÜRKİYE, metin_o@ibu.edu.tr ORCID: 0000-00003-1307-321X

Communist Movement in Turkey, According To Rumanian Archive Documents (1925-1944)

Abstract

The 1917 Bolshevik Revolution took place in Russia, and then the world's first socialist administration was established. It was inevitable that this new regime in Russia would have a reflection on neighboring countries as well. As a matter of fact, from the beginning of the 1920s, secret communist organizations were formed both in Romania and Turkey. The embassies of both countries reported information about these secret communist movements to the higher authorities in the reports they prepared. Romania's Consulate in Istanbul and Embassy in Ankara frequently emphasized in their reports that the Turkish government does not allow any communist propaganda in their country, despite the friendly relations between Turkey and Soviet Russia since the years of the National Struggle. But according to the Romanian representatives, at a time when the Soviet regime wanted to spread to the world, naturally, there were dangers created by the socialist trend in Turkey.

Due to Turkey's current cultural and religious structure, it was also stated in the reports that it was very difficult for the socialist movement to spread to this country. Despite this, it was emphasized that the Soviet agents carried out secret activities and made great efforts to establish the communist system in Turkey. The Romanian Consulate in Istanbul and the Embassy in Ankara reported the secret communist organization and activities in Turkey between 1925 and 1944 in Bucharest as regular reports. Detailed information is given about the Soviet-backed secret communist movement that tried to infiltrate Turkish universities, press, factories and other areas. With the entry of the Soviet Armies into Romanian territory on August 23, 1944 and the beginning of the Bolshevik rule in this country, the reports of the Romanian diplomats about the communist danger in Turkey naturally ended. The paths of the two friendly countries, which are allies due to the Balkan Pact, will have to separate.

In this study, the dimensions of the Soviet Union-supported secret communist organization in Turkey covering the years 1925-1944 were evaluated according to the previously unpublished Romanian Ministry of Foreign Affairs Archives.

Keywords: Turkey, Romania, Communism, Soviet Russia, Revolution.

Avusturya Arşiv Belgelerinde Şeyh Sait İsyanı (1925)

Sezen Kılıç*

Özet

Avusturya arşivlerinde Şeyh Sait İsyanı'nı ele alan üç farklı tarihli belge söz konusudur. Söz konusu belgelerin tamamı Avusturya İstanbul Elçisi tarafından Avusturya Dışişleri Bakanı'na hitaben yazılmıştır. Toplam on dokuz sayfadan ibaret olan belgelerin ilki, isyan esnasında 26 Şubat 1925, ikinci belge isyan bastırıldıktan hemen sonra 24 Mayıs 1925, son belge ise isyancıların yargılanıp infazlarının gerçekleştirilmesi akabinde 18 Eylül 1925 tarihlerinde kaleme alınmıştır. Avusturya Elçisi ilk yazısında çıkan isyanın gerekçesi, niteliği ve boyutuna ve ne zaman bastırılacağına dair izlenimlerini ve isyan karşısında Türk Başbakanı ve İçişleri Bakanı'nın tutumunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte Doğu Anadolu'daki feodal yapı, Şeyh Sait'in isyanı çıkartmadaki asıl amacı, isyanın başarılı olup olamayacağı ve ne kadar sürebileceği hakkındaki kanaatlerini dile getirmektedir. Buna ilaveten Başbakan Fethi Bey'in Şeyh Sait İsyanı ile Nesturi İsyanı arasında bir bağ olduğuna dair iddiasını deklare etmektedir. Ardından ise isyanın İngilizlerle olan bağlantısı ve bunda Lord Curzon ve Musul'un rolü konusunda görüşler ileri sürmektedir. Ayrıca isyanın sert şekilde bastırılması durumunda Kürt halkının buna verebileceği tepkiye ve bunun da nelere yol açabileceğine dair bir değerlendirmede bulunmaktadır.

Avusturya Elçisi ikinci yazısında isyanın nasıl bastırıldığını, Türkiye'ye maliyetini, yeni isyanların çıkmaması için Ankara hükümetinin ne tür önlemler almayı planladığını açıklamaktadır. Ardından Kürt bölgelerinde İngiltere'nin ne tür entrikalar çevirdiğinin ve Kürt meselesinin çözülmemesi durumunda Türkiye'nin kayıplarının neler olabileceğinin analizini yapmaktadır. Aynı zamanda İstiklal Mahkemesinde Abdülkadir Geylani'nin niçin isyancılarla birlikte yargılandığı ve Kürt hareketi açısından önemi hakkında görüşünü beyan etmektedir. Avusturya Elçisi son yazısında ise isyana katılanların hangi beyanları sonucu muhalif gazetecilerin İstiklal Mahkemesinde yargılandığını ve yargılanmadaki asıl gerekçenin ne olduğunu izah etmektedir. Akabinde de İstiklal Mahkemesi Başkanı ve yargılanan gazetecilerden Hüseyin Cahit hakkında değerlendirmelerde bulunmaktadır. Araştırmamızın amacı Şeyh Sait İsyanı ve sonrası yaşanan gelişmeler hakkında yabancı bir diplomatın izlenim ve kanaatlerini aktarmak ve bunların basılı eserlerle ne derece örtüştüğünü ortaya koymaktır.

* Doç. Dr., İzmir/TÜRKİYE, sezenkili197@gmail.com ORCID: 0000-0001-7871-1740

Anahtar Kelimeler: Şeyh Said İsyanı, Avusturya Elçisi, Kürt Meselesi, Muhalif İstanbul Basını, Musul.

The Sheikh Said Rebellion in Austrian Archives Documents (1925)

Abstract

There are three different dated documents dealing with the Sheikh Said Rebellion in the Austrian archives. All of the said documents were written by the Austrian Ambassador to Istanbul, addressing the Austrian Minister of Foreign Affairs. The first of the nineteen-page documents was written on February 26, 1925 during the rebellion, the second on May 24, 1925, right after the revolt was suppressed, and the last document was on September 18, 1925, after the rebels were tried and executed. In his first letter, the Austrian Ambassador reveals the rationale, nature and extent of the revolt, his impressions of when it will be suppressed, and the attitude of the Turkish Prime Minister and Minister of Interior in the face of the revolt. However, the feudal structure in Eastern Anatolia expresses the opinions of Sheikh Said about the main purpose of the rebellion, whether the rebellion will be successful and how long it can last. In addition, he declares Prime Minister Fethi Bey's claim that there is a link between the Sheikh Said Rebellion and the Nestorian Rebellion. Then, he put forward opinions about the connection of the rebellion with the British and the role of Lord Curzon and Mosul in this. It also makes an assessment of the reaction of the Kurdish people to this and what this might lead to if the rebellion is suppressed harshly. In his second article, the Austrian Ambassador explains how the rebellion was suppressed, its cost to Turkey, and what kind of measures the Ankara government plans to take to prevent new rebellions. Then, he analyzes what kind of intrigues Britain has been making in the Kurdish regions and what Turkey's losses might be if the Kurdish issue is not resolved. At the same time, he expresses his opinion on why Abdulkadir Geylani was tried together with the rebels and his importance for the Kurdish movement in the Independence Court. In his last letter, the Austrian Ambassador explains which statements of the participants in the rebellion resulted in the trial of the opposition journalists in the Independence Court and what the main reason for the trial was. Subsequently, he made evaluations about the President of the Independence Court and one of the journalists on trial, Hüseyin Cahit.

The aim of our research is to convey the impressions and opinions of a foreign diplomat about the Sheikh Said Rebellion and the developments after it, and to reveal the extent to which they overlap with the printed works.

Keywords: Sheikh Said Rebellion, Austrian Ambassador, Kurdish Question, Opposition Istanbul Press, Mosul.

Erken Cumhuriyet Yıllarında Türkiye’de Çetecilik ve Eşkîyalık Faaliyetleri Üzerine Bir Değerlendirme

Süleyman Tekir*

Özet

Millî Mücadele döneminde Anadolu’da farklı gayelere ulaşmak için mücadele eden çok sayıda çete vardı. Cumhuriyet’in ilanından sonra çete sayısı azalmak bir yana daha da artmıştı. Ülkedeki asayiş durumu iyi olmaktan çok uzaktı. Savaşın uzamasından ötürü asker firarileri ile fırsat düşkünlerinin teşkil ettikleri üçer beşer kişiden oluşan 80 kadar çete ülkenin asayişini bozuyordu. Çetelerdeki eşkıyanın toplamı ise 1.840’tı. Her türlü icrâat ve inkılabın başarılabilmesinin temelinde huzur ve asayişin yattığını bilen Cumhuriyet idaresi 18 Ekim 1923’te 356 numaralı İzalei Şekavet Kânunu ile asayişin sağlanması için önemli bir adım attı. 1924’ten itibaren ise ülke genelinde büyük çaplı isyan ve ayaklanma faaliyetleri görüldü.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki çete/eşkîya faaliyetleri incelendiğinde birbirlerinden farklı amaç ve yaklaşımlarla ülkedeki asayiş bozma eğiliminde oldukları görülür. Bunların başında yurtdışı kaynaklı yönlendirmelerle isyan eden siyasi amaçlı ayaklanmalar gelmektedir. Adi şekavet kategorisinde değerlendirilebilecek olan eşkıyalık faaliyetleri daha sıradan olaylar olarak görülmesine rağmen ülkenin huzur ve asayişinin sağlanmasını engelleyen temel faktördü. On yıl boyunca devam eden savaş, asayişin bozulmasına neden olduğu gibi asayiş sağlaması beklenen kolluk kuvvetlerinin de yıpranmasına sebep olmuştu. Yeni tesis edilen Cumhuriyet idaresi halkın mal, can ve namus güvenliğini sağlayabilmek adına bu gruplarla 15 seneden fazla sürecek bir mücadeleye girişmek zorunda kalmıştır. Jandarma ve polis teşkilatlarında yeniden düzenlemelere gidilmiş söz konusu teşkilatların yetersiz kaldığı çoğu durumda Türk Silahlı Kuvvetlerinden yardım alınmıştır.

Bu çalışmada Millî Mücadele yılları ile Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye’de faaliyet gösteren çeteler ve eşkıya grupları ile 1920-1932 yılları arasında yapılan mücadele arşiv belgeleri ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eşkîya, Çete, Asayiş, Jandarma, Zabıta.

* Doç. Dr., Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Sinop/TÜRKİYE, stekir@sinop.edu.tr ORCID: 0000-0001-5862-2548

An Assessment on The Activities of Gangsters and Bandits in Turkey in The Early Republic Years

Abstract

During the National Struggle, there were many gangs struggling to achieve various goals in Anatolia. After the proclamation of the Republic, the number of these gangs showed a counterintuitive increase. The security situation in the country was far from good. Upon the prolongation of the war, about 80 gangs consisting of three or five people each, formed by deserters and opportunists, were disrupting the security of the country. The total number of bandits in these gangs was 1840. Knowing that peace and security lie at the heart of the achievement of all kinds of activities and reforms, the Republic administration took an important step to ensure security with the Law of İzalei Şekavet (Prevention of Brigandage) No. 356 on 18 October 1923. From 1924 onwards, large-scale insurrection activities were seen throughout the country.

An examination of the gang/bandit activities in the first years of the Republic reveals that these tended to disrupt the security in the country with various aims and approaches. The foremost example of these is the politically motivated uprisings guided from abroad. Although banditry activities can be considered to take place in the category of ordinary brigandage, these were the main factor preventing the peace and security of the country. The warfare, which lasted for ten years, not only led to the deterioration of public order but also wore out the law enforcement forces that were expected to maintain order. The newly established Republic administration had to engage in a struggle that would last more than 15 years with these groups in order to protect people's life, property and honour. Reorganizations were made in the gendarmerie and police departments, and assistance was received from the Turkish Armed Forces in most cases where the said departments were insufficient.

Keywords: Bandit, Gang, Public Order, Gendarmerie, Police.

Osmanlı Bahriye Nezâreti Teşkilatında Lojistik Faaliyet Alanları

Funda Songur*

Özet

Bahri yapının kendi idamesi için gerçekleştirilen lojistik faaliyetler ve bu faaliyetlerin sürekliliği, onu yöneten teşkilat yapısından ve denetleyen hukuki zeminden ayrı düşünülemez. Bu nedenle lojistik faaliyetlere ilişkin yapılacak bir çalışma, doğrudan bahriye kurumunun organizasyon yapısını, kanunnamelerini, resmi karar ve talimatlarını içermektedir. Bahriye kurumunun kendi ihtiyaçlarını belirlemesinden satın alma ya da üretim kararına, satın alma ya da üretim yoluyla tedarik edilen bu ihtiyaçların dağıtım ve depolanmasından tüketimine kadar tüm unsurlar, bu çalışmada lojistik faaliyet alanları kapsamında malzeme temini ve kullanımına ilişkin örneklerle ortaya çıkarılmıştır. Burada ifade edilen lojistik faaliyet alanları; (1) ikmal malzemeleri, (2) destek personel ve işgücü, (3) bakım ve onarım faaliyetleri, (4) sağlık hizmetleri ve malzemeleri, (5) intikal ve ulaştırma ve (6) altyapı ve inşaat başlıkları altında sınıflandırılarak açıklanmıştır. Osmanlı bahriye lojistiği; gemileri, Tersâne-i Âmireyi, taşra teşkilatını ve bağılısı depo ve ambarları içererek makro seviyede bir bakış açısıyla Bahriye kurumunun tamamını kapsam içerisine almak suretiyle ortaya çıkarılmıştır. Bu çalışmada modern Osmanlı Bahriyesinin lojistik faaliyetleri değerlendirilirken büyük ölçüde kullanılan belge ve dokümanlar, İstanbul Beşiktaş'ta bulunan Deniz Müzesi Komutanlığına bağlı eski Deniz Tarihi Arşivi ile Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinden elde edilmiş olup ayrıca ilgili dönemdeki bahriye kanunnameleri ve talimatları ile telif eserler dikkate alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Deniz Lojistiği, Bahriye Lojistiği, Donanma, Bahriye Nezâreti.

* Dr. Öğr. Üyesi, Piri Reis Üniversitesi, Denizcilik Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, İstanbul/TÜRKİYE, fsongur@pirireis.edu.tr ORCID: 0000-0003-4887-6506

Naval Logistics Areas in the Organisation of Ottoman Naval Ministry

Abstract

The logistics carried out for continuation of the naval structure and endurance of these activities cannot be considered separately from the organisational structure that manages it and the legal ground that supervises it. For this reason, a study on naval logistics is directly related to the organisational structure, laws, official decisions, and instructions of the navy. All aspects, from the determination of the navy's own needs to the purchasing or production decision, from the distribution and storage of these needs, which are procured through purchasing or production, to the consumption, have been revealed in this study with examples related to the supply and use of materials within the scope of naval logistics areas. In this context, logistics areas are: (1) supplies, (2) support personnel and workforce, (3) maintenance and repair activities, (4) health services and supplies, (5) transfer and transportation, and (6) infrastructure and construction. Activities related to naval logistics are revealed with a macro-level perspective by covering the entire naval institution such as individual ships, Tersâne-i Âmire, the provincial organization and its affiliated warehouses. In this study, the documents used while evaluating the logistics activities of the modern Ottoman Navy are obtained mostly from the former Naval History Archive affiliated to the Naval Museum Command in Istanbul Beşiktaş and the Ottoman Archives of the Presidential State Archives, and in the meantime the naval laws, instructions, and contemporary studies are taken into account.

Keywords: Naval Logistics, Ottoman Navy, Ottoman Naval Ministry.

19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Şifreli Telgrafın “Olağandışı” Vakalarda Kullanımı

Melike Karabacak Yılmaz*

Özet

Devletler dönemsel olarak farklı biçimlerde şifreli yazışma ve haberleşme sistemlerine sahip olmuşturlardır. Osmanlı Devleti de yazışmaların gizliliğini korumak adına dönemin koşullarına uygun olarak önlemler almıştır. Klasik dönemde yazışmaları taşıyan ulakların dürüst ve namuslu kişiler olmasına özen gösterilmiş, görevini suistimal edenler cezalandırılmıştır. 19. yüzyılda haberleşmede telgrafın kullanılmaya başlanması ile yazışmaların gizliliği daha fazla özen gösterilmesi gereken bir hale gelmiş, Osmanlı Devleti de bu çerçevede önlemler almıştır. Devletin bekasını ilgilendiren meselelerin sadece birkaç kişinin uhdesinde kalmasını sağlamak amacıyla bu türden konular şifreleme yöntemiyle yazılmıştır. Osmanlı arşivi kataloglarında *Dâhiliye Nezareti* fonunda muhtelif konularda 19. yüzyıla ait çok sayıda şifreli yazışma olduğu görülür.

Gündelik yaşamda “olağandışı” kabul edilecek konulara ait cadılık, mehdilik gibi spekülâtif iddialar yanında yamyamlık olarak addedilebilecek türden vakalar bu sınıflandırmaya dahil edilebilir. Şifreli yazışmaların diplomasi ve askeri içerikli belgelerde kullanıldığına dair halihazırda bir literatür mevcuttur. Osmanlı toplum yaşamının içinden çıkan ve bu çalışmada “olağandışı” olarak isimlendirilen vakalara yönetici sınıfların yaklaşımı konusu henüz incelenmemiş görünmektedir. Osmanlı arşivinde cadılık vakası ile ilgili çok az sayıda belge bulunmaktadır. Bu belgelere dayanarak yapılan araştırmalarda cadı mefhumunun Osmanlı coğrafyasında nasıl algılandığına, Avrupa'daki anlayışla farklarına değinilmiş ve Türk kültüründe görülen benzer nitelikli olgulara yer verilmiştir. Konuyla ilgili az sayıda olan belge ve bilgiden hareketle cadılık iddialarının ortaya çıkış nedenleri ve Osmanlı Devleti'nin ne tür bir cezalandırma yoluna gittiği bu çalışmalarla gösterilmiştir. 19. yüzyıl Osmanlı bürokrasisinde merkeziyetçi yönetim anlayışının uygulandığı ve kamu düzenini ilgilendiren her konunun yakın takibe alındığı bir dönemdir. Bu çalışmada 19. yüzyıl sonlarında Osmanlı yöneticilerinin “olağandışı” kabul edilebilecek olaylar ve iddiaları gizli tutma eğilimi gösterdiği tartışılarak geçmiş dönemlerdeki tutum ile karşılaştırma yapılmaya çalışılacaktır. Bu karşılaştırmayı yaparken Osmanlı arşivinde bulunan belgelerden,

* Doç. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Artvin/TÜRKİYE, melike_karabacak@artvin.edu.tr ORCID:0000-0001-6589-0831

dönemin gazete haberlerinden faydalanılacaktır. Bunların yanında olayların folklorik boyutunu anlamada seyahatname ve hatıralar da yardımcı olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Tarihi, Şifreli Belgeler, Olağandışı Vakalar, Cadılık, Mehdilik, Yamyamlık.

The Usage of Encrypted Telegram for “Extraordinary” Cases in the 19th Century Ottoman State

Abstract

States periodically have used different forms of cryptic correspondence and communication systems. Ottoman Empire took also preventive precautions to protect the confidentiality of correspondence in accordance with the conditions of the period. During the classical period, the couriers were chosen as honest and honorable to bear tremendous responsibility, otherwise the abuse of trust was punished. The confidentiality of correspondence became more important and the Ottoman government took measures within this framework the usage of telegraph as a communication tool in the 19th century. In order to ensure that the issues concerning the permanency of the state remain in the responsibility of only a few people, such issues had been written by means of encryption. It is seen in the Ottoman archive catalogs funds of *Dahiliye Nezareti* documents that there are numerous encrypted correspondences about miscellaneous topics from the 19th century.

Among the topics that would be considered “extraordinary” in daily life, speculative claims such as witchcraft and mahdiness, cases that can be considered as cannibalism can be included in this classification. There is an available literature on the use of encrypted correspondence about diplomatic and military content. This study about the issue of the ruling classes’ approach to the cases that emerged from the Ottoman social life and named as “extraordinary” has not been examined in the literature yet. There are very few documents about the witchcraft case in the Ottoman archive. In the researches based on these documents the perspectives of witchcraft were examined in the Ottoman geography, the differences within European understanding had been demonstrated, and similar phenomena that had been in Turkish culture were mentioned. Based on the few documents and knowledge on this subject, the reasons for each witchcraft allegations and the type of punishment was used were shown in these studies. The 19th century was a period in which the centralist administration was applied in the Ottoman bureaucracy and every issue concerning public order was

examined detailed. The aim of this study to discuss towards the changes in attitudes of the Ottoman Empire in the late 19th century and tendency of keeping the claims about the extraordinary events such as witchcraft and also the comparisons about this attitude with the previous instances. These comparisons will be realized by using the Ottoman archive documents and newspaper of the period. Besides these the travel books and memoirs will be helpful to understand the folkloric dimensions of the events.

Keywords: Ottoman History, Cryptography Correspondence, Extraordinary Cases, Witchcraft, Mahdiness, Cannibalism.

III. Selim Devri'nde Samakov'da Demir Üretimi ve Nakliyesi

Pınar Doğanay*

Özet

Sofya'nın 50 km. güneydoğusunda bulunan Samakov, Osmanlı döneminde, Balkan coğrafyasında yer alan en önemli ve en verimli ve maden kasabalarından birisi olarak bilinmekteydi. Sahip olduğu zengin maden yatakları sayesinde, XVI. yüzyılın başından, XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar yaklaşık dört yüz yıl boyunca, Osmanlı İmparatorluğu'nun demir ihtiyacının büyük ölçüde karşılandığı bir yerleşim yeri olan Samakov, aynı zamanda tekstil, ağaç oymacılığı ve yapı endüstrisi gibi birçok endüstri alanında da gelişime göstermiştir. İlk defa M. 1378 tarihli bir belgede kale ve idarî bir merkez olarak adı geçen Samakov, idarî yönden Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk dönem kayıtlarında, Sofya livası ve Sağkol kazaları arasında yer almaktaydı. XV. yüzyıla kadar kale ve çevresinden oluşan küçük bir yerleşim yeri olan Samakov, XVI. yüzyıldan itibaren bir hayli gelişme göstererek kasaba haline dönüşmüştür. XIX. yüzyıldan itibaren ise Niş eyâletine bağlı bir yerleşim yeri olan Samakov, özellikle III. Selim Devri'nde Balkanlar'da baş gösteren başta dağlı eşkıyası olmak üzere kaçakçılık faaliyetleri gibi bir dizi probleme de sahne olmuştur. Dolayısıyla Samakov, ekonomik öneminin yanında güvenlik zafyeti açısından da Osmanlı dönemi Balkan şehir tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur. Bu çalışmada, öncelikle Tersane-i Amire, Tophane-i Amire ve Cebehane-i Amire gibi kurumların demir ihtiyacının yanı sıra sivil halkın demir ihtiyacının karşılanmasında da önemli bir yere sahip olan Samakov demirlerinin üretimi ve bu demirlerin kullanım alanları hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır. Ardından burada üretilen demirlerin nakliyesine, bu nakliyenin nasıl gerçekleştiğine ve nakliye esnasında yaşanan sorunlara odaklanılmaya çalışılmıştır. Özellikle III. Selim Dönemi'nde Balkanlar'da baş gösteren dağlı eşkıyası ve kaçakçılık faaliyetleri gibi problemlerin demir sevkiyatını ne ölçüde etkilediği ve devletin bu problemler karşısında ne gibi önlemler aldığı, çalışmada üzerinde durulan bir diğer husus olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Samakov, Balkanlar, Demir Üretimi, Maden, III. Selim.

* Dr., Aksaray/TÜRKİYE, snpnrdoğanay@gmail.com ORCID: 0000-0001-9733-2172

Iron Production and Transportation in Samakov During the Selim III Period

Abstract

Samakov, located in the southeast 50 km from Sofa, was known as one of the most important and most productive mining towns in the Balkan geography during the Ottoman period. Thanks to its rich mineral deposits, Samakov was the settlement where the iron needs of the Ottoman Empire were met to a large extent about four hundred years from beginning of the XVI. century, until last quarter of the XIX. century. Samakov city also developed in many industrial areas such as textile, wood carving and construction industry. Samakov, which was mentioned for the first time as a castle and an administrative centre in a document dated 1378, was administratively located between Sofa and Sağkol counties in the first period records of the Ottoman Empire. Samakov, which was a small settlement consisting of a castle and its surroundings until the XVI. century, developed into a town since XIX. century. Samakov, which became a settlement connected to the province of Nis since XIX. century, was also the scene of a series of problems such as smuggling activities, especially mountain bandits, which emerged in the Balkans during the Selim III Period. Therefore, Samakov had an important place in history of the Ottoman Balkan city period in terms of its economic activities and the security weakness of these activities. In this study, it has been tried to give information about the production of Samakov irons, which had an important place in meeting the iron needs of institutions such as Tersane-i Amire, Tophane-i Amire and Cephane-i Amire, as well as the iron needs of the civilian population, and the usage areas of these irons. Then, it tried to focus on the transportation of the iron produced here, how this transportation took place and the problems experienced during transportation. Especially in another issue emphasized in the study is to what extent the problems such as mountain bandits and smuggling activities that emerged in the Balkans during the Selim III period affected the iron shipment and what measures the state took against these problems.

Keywords: Samakov, Balkans, Iron Production, Mining, Selim III.

Cumhuriyet Maliyesinde Önemli Bir Aşama: İlk Kâğıt Paraların Tedavüle Çıkarılması

Serkan Tuna*

Özet

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kâğıt paralarının tedavüle çıkarılış süreci incelenmiştir. Osmanlı Devleti'nde ilk kâğıt paralar kaime adıyla 1840 yılında çıkarılmıştır. Bundan sonra kaime, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın finansmanı için tekrar piyasaya sürülmüş ve son olarak Birinci Dünya Savaşı masraflarının karşılanması amacıyla da çıkarılmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında toplam 161.018.663 liralık kaime basılmış ve bunların bir kısmı tedavülden kaldırıldıktan sonra 153.748.563 lira Türkiye Cumhuriyeti'ne devredilmiştir. Mali güçlükler nedeniyle bu kâğıt paralar Cumhuriyet'in ilk yıllarında tedavüle kalmaya devam etmiştir. Ancak 30 Aralık 1925 tarihinde kabul edilen kanunla, bunların değiştirilerek yeni Cumhuriyet kâğıt paralarının çıkarılmasına karar verilmiştir. Bu kararın alınmasında, siyasi ve mali bağımsızlık amacının yanında Osmanlı Devleti'nden kalan paraların yol açtığı ekonomik sıkıntılar da rol oynamıştır.

Kabul edilen kanuna uygun olarak, kâğıt paraların basım işlemlerini yürütmek üzere Çankırı milletvekili Mustafa Abdülhalik [Renda] Bey'in başkanlığında ve banka temsilcilerinin de katıldığı bir komisyon kurulmuştur. Toplantılarını İstanbul'da yapan komisyon, kâğıt paraları basacak şirketi ve bunları resimleyecek ressamı belirlemiştir. Bu çerçevede Türk ve yabancı firmaların teklifleri değerlendirildikten sonra paraların basım yetkisi 88.000 sterlin bedelle bir İngiliz şirketine verilmiştir. İngiliz şirketinin paraların basımını en modern yöntem ve uygun fiyatla yapacak olması bu kararda etkili olmuştur. Komisyon, Evkaf Müzesi Müdürü Ressam Ali Sami [Boyar] Bey'i de paraların resimlerini yapmakla görevlendirmiştir. Bu gelişmelerden sonra kâğıt paraların resimleri yapılmış ve Londra'da basımına geçilmiştir. Bu aşamada Türkiye'den gönderilen bir heyet de kâğıt paraların basımına nezaret etmiştir. İngiliz şirketinin örnek paraları Türkiye'ye gönderdiği süreçte bazı anlaşmazlıklar yaşansa da, bunlar zaman içerisinde giderilmiş ve şirket komisyonun istediği değişiklikleri yaparak basım işlemlerini bitirmiştir. Bu gelişmeleri takiben, 5 Aralık 1927'de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kâğıt paraları tedavüle çıkarılmıştır. Bu tarihten itibaren Osmanlı kâğıt paralarının değişimi için altı aylık bir zaman tanınmış, ancak bu süre üç ay daha uzatılmıştır.

* Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul/TÜRKİYE, serkan.tuna@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-7514-7328

Anahtar Kelimeler: Maliye, Kâğıt Para, Mustafa Abdülhalik [Renda], Ali Sami [Boyar], İngiliz Şirketi.

An Important Stage in the Finance of the Republic: Issuance of the First Banknotes

Abstract

In this study, the process of issuing the first banknotes of the Republic of Turkey has been examined. In the Ottoman Empire, the first paper money was issued in 1840 under the name of kaime. After that, kaime was put on the market again to finance the Ottoman-Russian War of 1877-1878 and finally it was issued to cover the expenses of the First World War. During the First World War, a total of 161.018.663 liras were printed and 153.748.563 liras were transferred to the Republic of Turkey after some of them were withdrawn from circulation. Due to financial difficulties, these paper money continued to be in circulation in the first years of the Republic. However, with the law adopted on 30 December 1925, it was decided to amend them and issue new Republic banknotes. In this decision, besides the aim of political and financial independence, the economic problems caused by the money left over from the Ottoman Empire also played a role.

In accordance with the adopted law, a commission was established under the chairmanship of Çankırı deputy Mustafa Abdülhalik [Renda] Bey and with the participation of bank representatives to carry out the printing of paper money. The commission, which held its meetings in Istanbul, determined the company that would print the banknotes and the painter who would paint them. In this context, after evaluating the offers of Turkish and foreign companies, the printing authority of the banknotes was given to a British company for a price of 88.000 sterlings. The fact that the British company will print the banknotes with the most modern method and at an affordable price has been effective in this decision. The Commission commissioned the Director of the Evkaf Museum, Painter Ali Sami [Boyar] Bey, to paint the banknotes. After these developments, the pictures of the banknotes were made and the printing process was started in London. At this stage, a delegation from Turkey supervised the printing of banknotes. Even though there were some disagreements in the process when the British company sent the sample banknotes to Turkey, these were resolved in time and the company completed the printing process by making the changes requested by the commission. Following these developments, the first banknotes of the Republic of Turkey were put into circulation on 5 December 1927.

As of this date, a six-month period was allowed for the exchange of Ottoman banknotes, but this period was extended for another three months.

Keywords: Finance, Banknote, Mustafa Abdülhalik [Renda], Ali Sami [Boyar], British Company.

Osmanlıdan Cumhuriyete Bir Uluslararası Kuruluş Üyeliği: Beynelmilel Ziraat Enstitüsü

Seda Örsten Esirgen*

Özet

Osmanlı Devleti, uluslararası hukuk ilişkilerini XVIII. yüzyıldan itibaren modern bir şekle dönüştürmeye başlamış; XIX. yüzyılda sağlık, ulaşım, fikri mülkiyet gibi farklı konularda akdedilen çok taraflı düzenlemeleri kabul ederek, uluslararası hukukta ortaya çıkan gelişmeleri yakından takip etmiştir. XX. yüzyılın ilk yıllarında ise artık oluşturulmaya başlanan uluslararası kuruluşlara Osmanlı Devleti'nin de üye olarak katıldığı görülmüştür. Bunlar arasında Roma'da kurulan Beynelmilel Ziraat Enstitüsü de bulunmaktadır.

Dünya genelinde tarım ve gıda durumunu takip amacıyla bir örgüt kurulması fikri ilk olarak XIX. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. XX. yüzyılın başında bu konuda atılan adımlar neticesinde 1905 yılında Roma'da toplanan bir uluslararası konferansta Beynelmilel Ziraat Enstitüsü'nün kurulmasına karar verilmiştir. Söz konusu Enstitü'nün faaliyetleri İkinci Dünya Savaşı sırasında durmuş ve Enstitü, 1948 yılında resmen sona erdirilerek, görevleri yeni kurulan Gıda ve Tarım Örgütü'ne (FAO) devredilmiştir.

40 yıldan fazla bir süre faaliyet gösteren bir uluslararası kuruluşun üyeleri arasında önce Osmanlı Devleti, ardından Türkiye Cumhuriyeti Devleti olarak yer alınması, Türk hukuk tarihi açısından henüz incelenmemiş bir üyelik sürecini de karşımıza çıkarmaktadır.

Osmanlı Devleti, Enstitü'nün kuruluşuna hukukî dayanak olan 7 Haziran 1905 tarihli Sözleşmeye taraf olmuş; gerek Konferans'a katılmadan önceki, gerek Sözleşme'nin imzalanması sürecindeki hukukî gelişmeler, Osmanlı dönemi arşiv belgeleri-ne yansımıştır.

Enstitü'nün Birinci Dünya Savaşı dönemindeki tutumu, Millî Mücadele'nin zafere ulaşmasıyla başlayan Lozan Barış Görüşmelerinde gündeme gelmesi ve ardından yeni kurulan Türk devletinin uluslararası hukuktaki konumu açısından da Enstitü-ye üyeliği, önem arz eden konular arasındadır. Söz konusu Sözleşme, aynı zamanda

* Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Kamu Hukuku Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, orsten@law.ankara.edu.tr ORCID:0000-0002-7634-8092

Osmanlı Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki devamlılık/halefiyet tartışmalarında başvurulmuş Lozan Antlaşması'nın 99.maddesinde yeniden yürürlüğe gireceği öngörülen düzenlemeler arasındadır.

Görüldüğü üzere, Türk hukuk tarihi açısından önemli bir geçiş sürecinde, uluslararası bir kuruluşa taraf olmanın farklı boyutları araştırılmaya muhtaçtır. Nitekim tebliğ, TÜBİTAK'ın ARDEB-1001 Programı kapsamında desteklenen 220K076 numaralı Projenin de bir parçasını oluşturmaktadır.

Bu doğrultuda tebliğde, gerek Osmanlı döneminde, gerek Lozan Konferansı'nda ve Cumhuriyet döneminde Beynelmilel Ziraat Enstitüsü hakkındaki hukuki gelişmelerin, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi arşiv belgeleri ışığında değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Böylece Osmanlı Devleti'nin üyelik sürecindeki gelişmeler kadar, Enstitü'nün Birinci Dünya Savaşı dönemindeki faaliyetlerinin Lozan görüşmelerine etkisi ya da Kuruluş Sözleşmesi'nin Cumhuriyet döneminde yeniden yürürlüğe giriş sürecinde Devletin yaklaşımı ortaya konulmuş olacaktır.

Sonuç olarak, önemini giderek arttıran tarım konusundaki çalışmalarını günümüzde farklı bir isim altında sürdüren uluslararası örgütün Türk hukuk tarihinde doğurduğu etki ve sonuçlarının incelenmesinin, savaş koşulları ve farklı yönetim şekilleri dikkate alındığında, uluslararası hukuk açısından da benzersiz bir tarihsel deneyimi ortaya çıkaracağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Hukuk Tarihi, Uluslararası Hukuk, Lozan Antlaşması, Beynelmilel Ziraat Enstitüsü, Uluslararası Örgütler.

An International Organization Membership from Ottoman to the Republic: The International Institute of Agriculture

Absract

The Ottoman Empire started to transform its international legal relations into a modern form in the 18th century and followed the developments in international law by accepting multilateral regulations on different issues such as health, transportation and intellectual property in the 19th century. From the first years of the 20th century, it was seen that the Ottoman Empire also participated as a member in the international organizations that were started to be established. One of them is the International Institute of Agriculture established in Rome.

The idea of setting an international organization to improve the world's agriculture and food situation first emerged at the end of the 19th century, and in 1905, at an international conference held in Rome, it was decided to establish the International Institute of Agriculture. Firstly Ottoman Empire and then the Republic of Turkey became a member of the Institute, which operated for more than 40 years. However, the process of this membership has not yet been examined in terms of Turkish legal history.

The Ottoman State was a party to the Convention dated June 7, 1905, which was the legal basis for the establishment of the Institute. The Convention is also among the arrangements that will be put into effect again in Article 99 of the Treaty of Lausanne, which is referred to in the continuity/succession discussions about the Ottoman Empire and the Republic of Turkey. The Institute's attitude during World War I, the negotiations about the Institute at the Lausanne Peace Conference, and then its membership of the newly established Turkish state to the Institute in terms of the position of in international law are among the important issues.

As it can be seen, the different aspects of being a party to an international organization need to be studied in terms of an important transition period of Turkish legal history.

In this regard, it is aimed to evaluate the legal developments about the International Institute of Agriculture both in the Ottoman and Republican periods in the light of the archival documents. Therefore, in addition to the developments in the membership process of the Ottoman State, the effect of the Institute's activities during the First World War on the Lausanne negotiations or the approach of the State in the re-enactment of the Foundation Agreement in the Republican period will be revealed.

As a result, it is predicted that the examination of the effects and results of the international organization, which continues its activities on agriculture, which has increased its importance, under a different name, in the history of Turkish law, will reveal a unique historical experience in terms of international law, considering the war conditions and different forms of administration.

Keywords: Turkish Legal History, International Law, Treaty of Lausanne, International Institute Of Agriculture, International Organizations.

Bir Mahsul, Bir Coğrafya, Bir Endüstri: Şekerpancarının Alpullu ve Civarının Sosyo-Ekonomik Dönüşümündeki Rolü (1925-1950)

Okan Ceylan*

Özet

Bitkilerin tarihsel süreçteki kritik rolleri belirli bölgeler ve uluslararası gelişmeler bakımından da önem arz etmektedir. Bu bağlamda iki savaş arası dönemde (1914-1945) Trakya'nın toplumsal ve iktisadi tarihinde şeker pancarı önemli bir yere sahiptir. Bu çalışma, şekerpancarının, Trakya köylüsünün iskanında ve tarımsal gelişiminde ilk kırılma olduğu iddiasındadır. Bu çalışmanın amacı ise zirai ve biyolojik özellikleriyle şeker pancarının Trakya çiftçisinin emeği, kamu yatırımları ve köylerin sosyo-ekonomik gelişimi üzerindeki etkisini multi-disipliner bir perspektiften açıklamaktır. Trakya'nın yurt edilmesinde ve lüks tüketim olarak toplumun şeker ihtiyacının karşılanmasında şekerpancarı tarımının bir devlet politikası olduğu gayet açıktır. Hatta, 19. yüzyılın ortalarından itibaren de şekerpancarı tarımı ve şeker sanayinin kurulmasına için girişimler olduğu da bilinmektedir. 1926 yılında Alpullu Şeker Fabrikasının kuruluşu ile Trakya'nın kırsalında pancar ekilmiştir. Bu yerleşimler Edirne, Uzunköprü, Meriç, Kırklareli, Lüleburgaz, Babaeski, Alpullu ve Çerkezköy kırsaldır. Böylece, Trakya ve İstanbul'un şeker ihtiyacının %80'ni Alpullu'dan karşılanmıştır. Şekerpancarının gelişimi Trakya kırsalında ilk kez ürün desenini, hane halkı geliri, pazara yönelik üretimi, tarımsal mekanizasyonu ve hayvansal üretimi arttırmıştır. Bu yüzden şeker pancarı toprağın metalaşması ve iskân sürecini hızlandırmıştır. Bir yandan Alpullu Şeker Fabrikası ile şeker üretimi, ispiroto üretimi ve hayvan yemi (küspe) üretimi artarken diğer yandan da Şark Demiryollarındaki nakliyat ve toplumsal hareketlilik hız kazanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şekerpancarı, Tarımsal Modernleşme, Sosyo-Ekonomik Dönüşüm, Trakya, Sanayi.

* Öğr. Gör. Dr., Ege Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, İzmir/TÜRKİYE, okan.ceylan@ege.edu.tr ORCID: 0000-0001-6867-6726

A Crop, a Geography, an Industry: The Role of Sugar Beet in the Socio-Economic Transformation of Alpullu and its Surroundings

Abstract

The critical roles of plants in historical process become more of an issue in terms of some regions and international developments. In this context, sugar beet had an important place in the social and economic history of Thrace in the period of the inter-war period (1914-1945). This study claims that sugar beet was the first breaking in the settlement and agricultural development of the peasant of Thrace. The aim of this study is to explain the influence of sugar beet on the labor of the peasant of Thrace, public investments, and the socio-economic developments of the villages with its agricultural and biological characteristics from a multidisciplinary perspective. It is quite clear that sugar beet cultivation was a government policy in the gaining of homeland and in meeting of the sugar need of society as a luxury consumption. Furthermore, from the mid-19th century onwards, it is known that there had been some attempts for sugar beet cultivation and the establishment of sugar industry. Together with the foundation of Alpullu Sugar Plant, sugar beet had been cultivated in the rural areas of Thrace. The settlements were the rural areas of Edirne, Uzunköprü, Meriç, Kırklareli, Lüleburgaz, Babaeski, Alpullu ve Çerkezköy. Thus, 80 percent sugar needs of Thrace and İstanbul was met from Alpullu. The development of sugar beet cultivation increased the crop patterns, the income of household, market-oriented production, agricultural mechanization, and animal production. Thus, sugar beet accelerated the commodification of land and settlement. On the one hand, the production of sugar, spirit, and animal feed (Cossette) increased, on the other hand the transportation in the Orient Railway and social mobility gained speed.

Keywords: Sugar Beet, Agricultural Modernization, Socio-Economic Transformation, Thrace, Industry.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin Esnaf-Zanaatkâr Politikalarına Dair Çözümlemeler (1923-1950)

Meltem Tekerek*

Özet

Devletler özellikle bazı meslek gruplarını kontrol altında bulundurmak isterler. Sanayi Devriminden önce ekonomik alanda yaygın olan esnaf ve zanaatkar örgütleri devletlerin hem ekonomik hem de sosyal ve siyasal amaçlı toplumsal düzeni sağlamak konusunda faydalandıkları kuruluşlardandır. Osmanlı'da da Ahi teşkilatlarında ve Avrupa'da olduğu gibi loncalarda örgütlenen esnaf ve zanaatkarlar bu bağlamda işleve sahip olmuşlardır. Cumhuriyetin ilk yıllarında da süreç benzer şekilde işlemiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında diğer sosyal sınıflara göre daha yaygın olan ve köklü bir örgüt yapısına sahip olan esnaf ve zanaatkârlar devletin ekonomik kalkınmayı gerçekleştirme hedeflerinin başlıca başvuru kaynağıdır. Aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi'nin oluşturmayı hedeflediği yeni toplumsal düzenin önemli bir paydaşıdır. Bu nedenle esnaf ve zanaatkar zümreleri partinin tek başına iktidar olduğu kuruluştan 1950 yılına kadar hükümetin önemle üzerinde durduğu konulardan biri olmuştur. Sermaye kısıtlılığına bağlı olarak kendiliğinden oluşmamış, ideal bağlamda da kabul görmeyen sınıflı bir toplum yapısının henüz yadsındığı Türkiye'de bu dönemde esnaf ve zanaatkar kitlelerinin sosyo-politik alandaki önemine paha biçilemez. Bu nedenle 1925, 1943 ve 1949 yıllarında çıkarılan kanunlar başta olmak üzere çeşitli yasal düzenlemelerle bu sınıfın mesleki gelişimi sağlanmak istenmiş, teşkilatlanması ve işlevleri düzenlenmiştir.

Bu çalışmada Cumhuriyet Halk Partisinin tek parti olarak ülkeyi yönettiği yıllarda esnaf ve zanaatkârlara yönelik politikaları devletle ilişkiler bağlamında analiz edilmeye çalışılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilgili çalışma bürolarının hazırladığı raporlar, kanunlar, parti programları, hükümet programları, meclis tutanakları başta olmak üzere yayınlanmış makale ve kitaplar ile süreli yayınlar göz önünde bulundurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Esnaf, Zanaatkar, CHP, Politika, Teşkilatlanma.

* Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara/TÜRKİYE, meltemtekerek@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5212-5313

Analysis on The Policies of Storekeeper And Artisan of the Republican People's Party (1923-1950)

Abstract

Especially states want to keep certain occupational groups under control. Tradesman and craftsman organizations, which were common in the economic field before the Industrial Revolution, are among the organizations that states benefit from to maintain social and political purposes. In the Ottoman Empire, tradesmen and craftsmen organized in Ahi organizations and guilds, as in Europa, had a function in this context. In the first years of the Republic, the process worked similarly.

In the first years of the Republic, tradesmen and artisans, which were more common than other social classes and had a deep-rooted organizational structure, were the main reference source for the state's economic development goals. At the same time, it is an important stakeholder in the new social order that the Republican People's Party aims to create. For this reason, the tradesman and craftsmen groups have been one of the issues that the government focused on from the establishment of the party in power alone until 1950. The importance of the tradesman and craftsmen in the socio-political field in this period is invaluable in Turkey, where a class society structure that did not arise spontaneously due to capital constraints and is not accepted in the ideal context has yet been denied. For this reason, various legal regulations, especially the laws enacted in 1925, 1943 and 1949, it was aimed to ensure the professional development of this class, its organization and functions were regulated.

In this study, the policies of the Republican People's Party aimed at tradesmen and artisans during the years when it ruled the country as a single party were tried to be analyzed in the context of relations with the state. The reports prepared by the relevant working office of the Republican People's Party, laws, party programs, government programs, parliamentary minutes, published articles and books and periodicals were taken into consideration.

Keywords: Storekeeper, Artisan, RPP, Policy, Organization.

Demokrat Parti Döneminde İnşa Edilen Enerji Kaynağı: Hirfanlı Barajı

Cengiz Atlı*

Özet

Demokrat Parti döneminde özellikle enerji sektöründeki gelişmeler dikkat çekmekteydi. Yapımına 1950'li yıllarda başlanan enerji üretim kaynaklarından bir bölümü 1954 yılında tamamlanarak faaliyete geçmişti. 1950 yılında 789.624 kw saat olan enerji üretimi 1960 yılında 2.815.071 kwh'ta yükselmişti. Bu barajların yanı sıra orta ölçeekte birçok hidroelektrik santrali de tamamlanarak işletmeye açıldı. 1958 yılında tamamlanması planlanan Hirfanlı Barajı ve Hidroelektrik Santrali, iki İngiliz firması tarafından ihale süreci tamamlanarak 1954 yılında 96 milyon lira bedelle ihale edildi. İnşaat firması olan George Wimpey şirketi tarafından 1954 yılı ağustos ayı ortalarında baraj yerinde fiili olarak çalışmalara başladı. İnşaatın imalatçı firması ise The English Electric Co. Ltd şirketi idi. Senelik istihsalı 400 milyon kw idi. Santral 90 milyon liraya ihale edilmişti. Bu baraj Kuzey Batı Anadolu Şebekesiyle Orta Anadolu şehir ve kasabalarına enerji temin edecekti. Barajın inşaatı kaya dolgu tipinde yüksekliği 65 m idi. Baraj gölünün hacmi ise 6 milyar 300 milyon metre küp idi. Elektrik santralinde 4 türbin, 4 de jeneratör bulunmaktaydı.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Enerji, Hirfanlı, Yatırım, Kalkınma.

* Prof. Dr., Iğdır Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Iğdır/TÜRKİYE, cengiz.atli@igdir.edu.tr ORCID: 0000-0001-7617-6879

Energy Source Built in the Democratic Party Era: Hirfanlı Dam

Absract

During the Democratic Party period, developments in the energy sector were particularly noteworthy. Some of the energy production resources, the construction of which began in the 1950s, were completed and put into operation in 1954. The energy production, which was 789,624 kWh in 1950, increased to 2,815,071 kWh in 1960. In addition to these dams, many medium-sized hydroelectric power plants were completed and put into operation. The Hirfanlı Dam and Hydroelectric Power Plant, which was planned to be completed in 1958, was tendered by two British companies for a price of 96 million liras in 1954, after the tender process was completed. The construction company, George Wimpye, actually started work on the dam site in mid-August 1954. The manufacturer of the construction is The English Electric Co. Ltd company. Its annual production was 400 million kW. The power plant was tendered for 90 million liras. This dam would supply energy to Central Anatolian cities and towns with the North West Anatolian Network. The construction of the dam was rock fill type and its height was 65 m. The volume of the dam lake was 6 billion 300 million cubic meters. The power plant had 4 turbines and 4 generators.

Keywords: Democrat Party, Energy, Hirfan, Investment. Development.

Demokrat Parti ve Türkiye Jokey Kulübü

Selma Göktürk Çetinkaya*

Özet

1950’li yıllar Türkiye’de sadece siyasi hareketliliğin yaşandığı dönem olmakla kalmamış; müzikten edebiyata, sinemadan spora kadar pek çok alanda toplum yeniliklerle karşılaşmıştır. Bu yeniliklerden birisi de Türkiye Jokey Kulübü’nün açılması olmuştur. At sporunun kurumsal hale getirilebilmesi ve Batı’daki gibi jokey kulüpleri tarafından yönetilmesi adına harekete geçilerek Başbakan Adnan Menderes’le yapılan görüşmelerin ardından 1950’de Jokey Kulübü açılmıştır. 1953’te genel menfaatlere yararlı cemiyetler arasına giren kulüp, adının önüne “Türkiye” ibaresinin getirilmesiyle Türkiye Jokey Kulübü ismini almıştır. Kulübün açılması konusunda öne çıkan isimler Nejat Evliyazade, Halim Sait Türkhan, Sait Akson, DP Milletvekilleri Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ile Saim Önhon olmuştur. Karaosmanoğlu’nun başkanlığını yaptığı Jokey Kulübü’nde DP milletvekillerinden Ethem Menderes, Sadık Giz, Osman Kapani, Enver Güreli, Adnan Karaosmanoğlu, İbrahim Kirazoğlu, Sadettin Karacabey de bulunmaktadır. Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu’nun DP’den ayrılmasından sonra kulübün başkanlığına Ethem Menderes’in getirilmesi kulüple partinin yakın ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Nitekim kulübün merkezi TBMM Başkanı Refik Koraltan’ın kiralanan dairesi olmuş, kulüp Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından da desteklenmiştir. 1956’da da DP Milletvekillerinden Ziya Atıg, Şefik Bakay, Nurullah Tolon, Esad Budakoğlu, Zeki Rıza Sporel, Necmi İnanç, Ragıp Karaosmanoğlu ile Celal Bayar’ın oğlu Turgut Bayar Türkiye Jokey Kulübü’nün yeni üyeleri arasında yer almışlardır. 1958’de kulübün asli üyeliğine getirilen Demokratlar ise TBMM Başkan Vekili Kirazoğlu, Manisa Milletvekili Şemi Ergin, İzmir İl Teşkilatından Münci Giz, Tarım Bakanlığı İstişare Heyeti Başkanı İhsan Akhun’dur. Ayrıca Konya Milletvekili Osman Bibioğlu da sosyal üyeliğe getirilmiştir. 27 Mayıs’tan kulüp de etkilenmiş, İdare Heyeti’nden Etem Menderes, Sadık Giz ve Nurullah Tolon ile asli üyelerinin bir kısmı gözaltına alınmıştır. Kulüp binalarında aramalar yapılmış, evrakına el konulmuş, kapatılması gündeme gelmiştir. Buna karşın Cemal Gürsel’le görüşen Türkiye Jokey Kulübü, 2 Haziran 1960’ta koşullarına başlamış, Yassıada’da olanların kulüple ilişkisinin kesilmesine dair öneri ise mahkumiyetleri kesinleşinceye kadar ertelenmiştir. Darbenin hemen ardından koşullara başlanabilmesi Demokratların bu denli yo-

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Bilecik /TÜRKİYE, selma.cetinkaya@bilecik.edu.tr ORCID: 0000-0001-6828-1679

ğün olmalarına karşı kulübün siyasetin güdümüne girmeden faaliyet göstermesiyle ilgilidir ki bu karakterini sonraki dönemlerde de sürdürmüştür.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Türkiye Jokey Kulübü, Adnan Menderes, Fevzi Lütü Karaosmanoğlu, Etem Menderes, Nejat Evliyazade.

Democratic Party and Jockey Club of Turkey

Abstract

In the 1950s, there was not only political activity in Turkey. In this period, society encountered innovations in many fields from music to literature, from cinema to sports. One of these innovations is the opening of the Jockey Club of Turkey. Prime Minister Adnan Menderes was consulted so that horse sports could be institutionalized and managed by jockey clubs as in the West. After this meeting, the Jockey Club was opened on 1950. The club became one of the beneficial societies in 1953. The name of the club became the Jockey Club of Turkey in 1953. The prominent names in the opening of the club are Nejat Evliyazade, Halim Sait Türkhan, Sait Akson, DP's Deputies Fevzi Lütü Karaosmanoğlu and Saim Önhon. In the Jockey Club, chaired by Karaosmanoğlu, DP MPs Ethem Menderes, Sadık Giz, Osman Kapani, Enver Güreli, Adnan Karaosmanoğlu, İbrahim Kirazoğlu, Sadettin Karacabey are also available. The fact that Ethem Menderes was appointed as the chairman of the club after Fevzi Lütü Karaosmanoğlu left the DP shows that the club and the party have a close relationship. As a matter of fact, the center of the club was the rented flat of the Speaker of the Grand National Assembly of Turkey, Refik Koraltan, and the club was supported by President Celal Bayar. In 1956, DP Deputies Ziya Atıg, Şefik Bakay, Nurullah Tolon, Esad Budakoğlu, Zeki Rıza Sporel, Necmi İnanc, Ragıp Karaosmanoğlu and Celal Bayar's son Turgut Bayar has become the new member of the Jockey Club of Turkey. The Democrats who were appointed as the main members of the club in 1958 are Deputy Speaker of the Grand National Assembly of Turkey Kirazoğlu, Manisa Deputy Şemi Ergin, Münci Giz from the İzmir Provincial Organization, İhsan Akhun from the Ministry of Agriculture's Head of the Advisory Committee. In addition, Konya Deputy Osman Bibioğlu was brought to social membership. The club was also affected by the 27 May Coup, and Ethem Menderes, Sadık Giz and Nurullah Tolon from the Board of Directors and some of their main members were detained. The club buildings were searched, his documents were confiscated, and the closure of the club came to the fore. But, the Jockey Club of Turkey, which meets with Cemal Gürsel, started its races on June 2, 1960. The su-

ggestion that those in Yassıada be dismissed from the club was postponed until their convictions were finalized. The races started right after the coup. This shows that the club can stay away from politics despite its Democrat members. The club continued this feature in the following period as well.

Keywords: Democratic Party, Jockey Club of Turkey, Adnan Menderes, Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu, Etem Menderes, Nejat Evliyazade.

Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikasının Türk Basınına Yansımaları (1950-1955)

Muhabbet Doyran*

Özet

1950 yılında yapılan seçimle 27 yıl süren Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarını sonlandırıp kendi iktidarını kuran Demokrat Parti'nin (DP) Türk dış politikasının basındaki yansımalarını incelediğimiz çalışmamız, 1950-1955 dönemini içermektedir. Bu dönem, Atatürk dönemi Türk dış politikasının terk edildiği ve farklı politikaların izlendiği bir dönemdir. II. Dünya Savaşı'nda tüm baskılara karşın tarafsız kalmayı başaramamış olan Türkiye, savaş sonrası kurulan iki kutuplu yeni dünya düzeni içinde bu durumu sürdürememiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) Türkiye üzerindeki emelleriyle ilgili endişeleri, Amerika Birleşik Devletlerini (ABD), SSCB'ye karşı bir denge unsuru olarak gören Türkiye, batı bloğunda olmayı tercih etmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) üyesi olan Türkiye, batı bloğunun oluşumunu sağlayan ABD'nin etkisi BM kararıyla Kore'ye asker göndermiş, arkasından Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) girmiştir. Bununla birlikte Orta Doğu, Yakın Doğu, Balkan ülkeleriyle ilgili politikalar geliştiren DP'nin dış politikalarının basındaki tepilerini ortaya koymak için Zafer, Milliyet, Ulus ve Cumhuriyet gazeteleri taranmıştır. Dönemin en etkili iletişim kaynaklarından biri radyo diğeri ise günlük basılan gazeteler olduğundan halk, iktidar partisinin aldığı karar ve hayata geçirdiği uygulamalarını bu kanalla öğrenebilmiştir. Dönemin gazeteleri genellikle DP'yi destekleyenler ya da muhalefet edenler olarak pozisyon almışlardır. Tarafsız olan gazeteler ise daha sonra DP'nin basına karşı uyguladığı politikalar nedeniyle tarafsızlıklarını kaybetmişlerdir. Muhalif gazeteler de bazı dış politika konularında DP'yi desteklemişlerdir. Cumhuriyet Gazetesi Türkiye'nin NATO'ya girişini, Hürriyet Gazetesi ise Kıbrıs ile ilgili gelişmeleri desteklemiştir. Halk da DP'nin uyguladığı dış politikadan etkilenmiştir. Türkiye'ye, yabancı ülke askerlerinin gelmesi, (İncirlik üssünün kurulması), bilinmeyen bir ülkeye asker gönderilmesi bunlar arasındadır. Bu nedenle halkın bilgi edinebilmesinin en önemli kaynaklarından biri radyo diğeri ise günlük basılan gazetelerdi. Dış politika konusuna daha dikkatli yaklaşan basın içindeki bazı gazeteler, her zaman DP'nin yanında yer almıştır. Bu gazeteler içinde Zafer Gazetesi önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Basın, Demokrat Parti, Cumhuriyet Halk Partisi, Dış Politika.

* Dr., İstanbul/TÜRKİYE, doyanmuhabbet@hotmail.com ORCID: 0000-0001-7097-3885

The Reflections of The Turkish Foreign Policy During The Democrat Party Period on the Turkish Press (1950-1955)

Abstract

Our study, in which we examine the reflections of the Turkish foreign policy of the Democrat Party (DP), that had ended the 27-year-long Republican People's Party (CHP) rulership with the 1950 election, thereby establishing its own power, covers the period between 1950 and 1955. This period is a period when the Turkish foreign policy of the Atatürk period was abandoned and different policies were followed. Turkey, which managed to remain neutral despite all the pressures during World War II, could not maintain this situation in the new bipolar world order that was established after the war. Considering the concerns of the Union of Soviet Socialist Republics (USSR) on Turkey and the United States of America (USA) as a counter-balance to the USSR, Turkey preferred to be in the western front. Turkey, a member of the United Nations (UN), sent troops to Korea with the influence of the United States, which provided the formation of the western front, thereafter entering the North Atlantic Treaty Organization (NATO). In addition, Zafer, Milliyet, Ulus and Cumhuriyet newspapers were scanned in order to reveal the impulses of the foreign policies of the DP, which developed policies regarding the Middle East, Near East and Balkan countries. Since one of the most effective communication sources of the period was the radio and the other was the daily newspapers, the public was able to attain the decisions taken and the practices that were implemented by the ruling party through this channel. The newspapers of the period generally took positions as supporters or opponents of the DP. On the other hand, the neutral newspapers later lost their neutrality due to the DP's policies against the press. Opposing newspapers supported the DP on some foreign policy issues. Cumhuriyet Newspaper supported Turkey's entry into NATO, and Hürriyet Newspaper supported the developments regarding Cyprus. The public was also affected by the foreign policy implemented by the DP. These include the arrival of foreign troops in Turkey, (establishment of In-cirlik base) and sending troops to foreign countries. For this reason, one of the most important sources of information for the public was the radio and the other source were the daily newspapers. Some newspapers in the press had approached the foreign policy issue more guardedly by always siding with the DP. Among these newspapers, Zafer Newspaper remains significant.

Keywords: Press, Democratic Party, Republican People's Party, Foreign Policy.

Batı Basındaki Manşetlerin Dilinden 27 Mayıs Darbesi'nin İlk Uluslararası Yansımaları

Enes Öz*

Özet

Türkiye’de farklı dönemlerde yaşanan birçok gelişme batı basınının ilgisini çekmiştir. Tarihler 27 Mayıs 1960’ı gösterdiğinde dış basın bu kez, cumhuriyet tarihinde yaşanan ilk askeri darbe için dikkatini Türkiye üzerine çevirmiştir. Darbe ile ilgili verilen ilk haberlerin batı basınında nasıl yansımalar gösterdiği çalışmamızın temel argümanını oluşturmuştur. Bu açıdan ele alındığında, batı basını üzerinden uluslararası kamuoyunun 27 Mayıs Darbesi’ne bakış açısının ortaya konulması özelinde bir açığın kapatılması hedeflemiştir.

Geçmiş yıllara ait gazete arşivlerine açık erişim sağlayan ülkeler ve devlet kütüphaneleri tespit edilmiştir. Bu sayede batı basınında yer alan yaklaşık 500 farklı gazete taranmış, bu gazetelerden 27 Mayıs Darbesi’ni haberleştiren yaklaşık 100 farklı gazete tasnif edilmiş, içerisinden benzer haberler yapan gazeteler ayıklanmış ve özgün haberler çalışmaya eklenmiştir.

ABD başta olmak üzere İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya, İtalya basını Türkiye’de gerçekleşen darbe haberlerini 27 ve 28 Mayıs tarihlerinde haberleştirmişlerdir. Özellikle İstanbul, Atina ve Türkiye’ye komşu ülkelerde görev yapan Amerikan haber ajansları üzerinden batı basınına darbe haberleri servis edilmiş, United Press International (UPI) ve Associated Press (AP) ajansları dünya gazetelerine Türkiye’deki bilgileri aktarmışlardır. Darbe haberlerinde yabancı gazeteler genellikle benzer bir dil kullanmışlardır. Buna göre haberlerde önce darbeye giden süreçten bahsedilmiş, darbe günü ile ilgili bilgiler aktarılmıştır. Bununla birlikte haberlerde ön plana çıkan en önemli nokta darbe bildirisi olmuş, haberlerin neredeyse tamamında darbe bildirisine ayrıntılı bir biçimde yer verilmiştir. Ayrıca cunta yönetimi tarafından yapılan NATO ve CENTO gibi uluslararası bütün ittifaklara ve taahhütlere bağlı kalınacağı açıklaması haberlerin ana eksenini oluşturmuştur. Bunun yanında genellikle manşet ve sür manşetten verilen haberlerde Başbakan Adnan Menderes’in fotoğraflarının yanı sıra darbe gününe ait tank ve asker fotoğrafları da sıkça kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Askeri Darbe, Batı Basını, 27 Mayıs Darbesi.

* Öğr. Gör. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Hacıbektaş Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, Nevşehir/TÜRKİYE, enesoz@nevsehir.edu.tr ORCID: 0000-0001-5626-5516

First International Reflections of The May 27 Coup from The Language of The Headlines in The Western Press

Abstract

Many developments in different periods in Turkey have attracted the attention of western press. When the dates showed May 27, 1960, the foreign press turned its attention to Turkey, this time for the first military coup in the history of the republic. How the first reports about the coup reflected in the western press formed the main argument of our study. From this point of view, it was aimed to close a gap in particular by revealing the perspective of the international public on the 27 May Coup through the western press.

Countries and state libraries providing open access to the newspaper archives of the past years have been identified. In this way about 500 different newspapers in the western press have been scanned, about 100 different newspapers were classified from these newspapers reporting on the May 27 Coup newspapers that made similar news were extracted and original news was added to the study.

The press of England, France, Germany, Spain and Italy, especially the USA, covered the news of the coup in Turkey on 27 and 28 May. Coup news was delivered to the western press, especially through American news agencies operating in Istanbul, Athens and neighboring countries to Turkey, United Press International (UPI) and Associated Press (AP) agencies have conveyed the information in Turkey to world newspapers. Foreign newspapers often used similar language in news of the coup. Accordingly, the news first mentioned the process leading up to the coup and information about the day of the coup was conveyed. However, the most important point that stood out in the news was the coup declaration, the coup declaration is detailed in almost all of the news. In addition, the statement made by the junta administration that all international alliances and commitments such as NATO and CENTO will be adhered to was the main axis of the news. In addition, the photographs of Prime Minister Adnan Menderes, as well as the photographs of tanks and soldiers from the day of the coup, were frequently used in the headlines and headlines.

Keywords: Military Coup, Western Press, May 27 Coup.

